สารตฺถทีปนี นาม วินยฏีกา
สมนฺตปาสาทิกาวณฺณนา
ตติโย ภาโค

เตรสกกณฺฑวณฺณนา

[๑] อิทานิ ปาราชิกสํวณฺณนาสมนนฺตรา ยา เตรสกาทิสํวณฺณนา สมารทฺธา ตสฺสาปิ

อนากุลา อสนฺเทหา ปริปุณฺณวินิจฺฉยา
อตฺถพฺยญฺชนสมฺปนฺนา โหติ สารตฺถทีปนี ฯ

[๒] เตรสกสฺสาติ เตรส สิกฺขาปทานิ ปริมาณานิ อสฺส กณฺฑสฺสาติ เตรสกํ ฯ ตสฺส เตรสกสฺส กณฺฑสฺสาติ อตฺโถ ฯ

[๓] อนภิรโตติ อญฺญตฺถ คิหิภาวํ ปฏฺฐยมาโน วุจฺจติ อิธ ปน กามราควเสน อุกฺกณฺฐิตตาย วิกฺขิตฺตจิตฺตตาย สมนฺนาคโต อธิปฺเปโตติ อาห วิกฺขิตฺตจิตฺโตติอาทิ ฯ

[๔] สญฺเจตนิกาติ เอตฺถ สํสทฺโท วิชฺชมานตฺถตาย สาตฺถโกติ ทสฺเสนฺโต อาห สํวิชฺชติ เจตนา อสฺสาติ ฯ ตตฺถ เจตนาติ วิติกฺกมวสปฺปวตฺตา ปุพฺพภาคเจตนา ฯ อสฺสาติ สุกฺก-

[ม. ป. ๒๑๗-๒๐ สมนฺตปาสาทิกาย ทุติโย ภาโค องฺเก ๒-๓]

วิสฏฺฐิยา ฯ อิมสฺมึ วิกปฺเป อิกสทฺทสฺส วิสุํ อตฺโถ นตฺถีติ อาห สญฺเจตนาว สญฺเจตนิกาติ ฯ อิทานิ สํสทฺทสฺส อตฺถํ อนเปกฺขิตฺวา อิกสทฺโทว อตฺถิอตฺถํ ปกาเสตีติ ทสฺเสนฺโต สญฺเจตนา วา อสฺสา อตฺถีติ สญฺเจตนิกาติ ทุติยวิกปฺปมาห ฯ สํวิชฺชติ เจตนา อสฺสาติ ปทภาชเน วตฺตพฺเพ พฺยญฺชเน อาทรํ อกตฺวา ชานนฺโตติอาทิ วุตฺตํ ฯ อุปกฺกมามีติ ชานนฺโตติ โมจนตฺถํ อุปกฺกมามีติ ชานนฺโต ฯ

[๕] อาสยเภทโตติ จิตฺตาทิอาสยเภทโต ฯ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธานมฺปิ หิ รญฺโญปิ จกฺกวตฺติสฺส ปิตฺตเสมฺหปุพฺพโลหิตาสเยสุ จตูสุ อญฺญตโร อาสโย โหติเยว ฯ มนฺทปญฺญานํ ปน จตฺตาโรปิ อาสยา โหนฺติ ฯ ธาตุนานตฺตโตติ ปฐวีธาตุอาทีนํ จตุนฺนํ ธาตูนํ จกฺขาทีนํ วา อฏฺฐารสนฺนํ ธาตูนํ รสโสณิตาทีนํ วา ธาตูนํ นานตฺตโต ฯ วตฺถิสีสนฺติ วตฺถิปูฏสฺส อพฺภนฺตเร มตฺถกปสฺสํ ฯ ราค ฯ เป ฯ อสกฺโกนฺโตติ ราคปริยุฏฺฐานํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ราชา ปน สมฺภวสฺส สกลกาโย ฐานนฺติ สุตฺปุพฺพตฺตา วีมํสนตฺถํ เอวมกาสีติ วทนฺติ ฯ ทกโสตนฺติ มุตฺตมคฺคํ ฯ องฺคชาตปฺปเทสนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ทกโสโตโรหณโต ปฏฺฐาย ปน อุปาทินฺนโต วินิมุตฺตตาย สมฺภเว อุตุสมุฏฺฐานเมว รูปํ อวสิสฺสติ เสสํ ติสมุฏฺฐานํ นตฺถีติ เวทิตพฺพํ ฯ อาโปธาตุยา สนฺตานวเสน

ปวตฺตมานาย อวตฺถาย วิเสโส สมฺภโว ฯ โส จตุสฺสมุฏฺฐานิโก
อฏฺจกถายํ จตุสฺสมุฏฺฐานิเกสุ สมฺภวสฺส วุตฺตตฺตา ฯ โส ปน
โสพสวสฺสกาเล อุปฺปชฺชติ ฯ ตสฺส ราควเสน ฐานา จาวนํ
โหตีติ วทนฺติ ฯ ตสฺมา ยํ วุตฺตํ กถาวตฺถุอฏฺจกถายํ สุกฺก-
วิสฏฺจิ นาม ราคสมุฏฺฐานา โหตีติ ตํ สมฺภวสฺส ฐานา จาวนํ
สนฺธาย วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ น ปน สมฺภโว จิตฺตสมุฏฺฐาโน-
เยวาติ ทีเปตุํ เตเนว ตตฺถ วิสฏฺจิคฺคหณํ กตํ ฯ ขีณาสวานํ
ปน พฺรหฺมานญฺจ สมฺภโว นตฺถีติ อาจริยธมฺมปาลตฺเถเรน วุตฺตํ ฯ
ตสฺมา ยํ วุตฺตํ กถาวตฺถุอฏฺจกถายํ ตาสํ เทวตานํ สุกฺกวิสฏฺจิ
นาม นตฺถีติ ตมฺปิ ฐานา จาวนํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ คเหตพฺพํ ฯ
น ปน เทวตานํ สพฺพโส สมฺภวสฺส อภาวํ สนฺธาย ฯ ฉนฺนมฺปิ
กามาวจรเทวตานํ กามา ปากติกาเยว ฯ มนุสฺสา วิย หิ เต
ทฺวยํทฺวยสมาปตฺติวเสเนว เมถุนํ ปฏิเสวนฺติ ฯ เกวลํ ปน
นิสฺสนฺทาภาโว เตสํ วตฺตพฺโพ ฯ ตงฺขณิกปริฬาหวูปสมาวหํ
สมฺผสฺสสุขเมว หิ เตสํ กามกิจฺจํ ฯ เกจิ ปน จาตุมฺมหาราชิก-
ตาวติสานํเยว ทฺวยํทฺวยสมาปตฺติยา กามกิจฺจํ อิชฺฌติ ยามานํ
อญฺญมญฺญํ อาลิงฺคนมตฺเตน ตุสิตานํ หตฺถามสนมตฺเตน
นิมฺมานรตีนํ หสิตมตฺเตน ปรนิมฺมิตวสวตฺตีนํ โอโลกิตมตฺเตน
กามกิจฺจํ อิชฺฌตีติ วทนฺติ ฯ ตํ อฏฺจกถายํ ปฏิกฺขิตฺตํ ตาทิสสฺส

[ม. ป. ๒๒๐ ส. ท. ๕]

กาเมสุ วิรชฺชนสฺส เตสุ อภาวโต กามานญฺจ อุตฺตรุตฺตริ ปณีตตรปณีตตมภาวโต ฯ ตเถวาติ โมจนสฺสาเทน นิมิตฺเต อุปกฺกมโตติอาทิ อติทิสฺสติ ฯ วิสฏฺฐีติ ฐานา จาวนา วุจฺจตีติ วุตฺตตฺตา ทกโสตํ โอติณฺณมตฺเตติ กสฺมา วุตฺตนฺติ อาห ทก- โสโตโรหณญฺเจตฺถาติอาทึ ฯ เอตฺถาติ ตีสุปิ วาเทสุ ฯ อธิ- วาเสตฺวาติ นิมิตฺเต อุปกฺกมิตฺวา ปุน วิปฺปฏิสาเร อุปฺปนฺเน อธิวาเสตฺวา ฯ อนฺตรา นิวาเรตุนฺติ ฐานโต จุตํ ตํ ทกโสตํ โอตริตุํ อทตฺวา อนฺตรา นิวาเรตุํ ฯ เตนาห ฐานา จุตํ หิ อวสฺสํ ทกโสตํ โอตรตีติ ฯ ฐานา จาวนมตฺเตนวาติ ทกโสตํ อโนติณฺเณปีติ อธิปฺปาโย ฯ เอตฺถ จ สกโล กาโย ฐานนฺติ วาเท ฐานา จาวนํ วทนฺเตน สกลสรีรโต จุตสฺสาปิ ทกโสโต- โรหณโต ปุพฺเพ อปฺปมตฺตกสฺส อนฺตรายสฺส สมฺภวโต วุตฺตํ ฯ สกลสรีเร วา ตสฺมึ ตสฺมึ ปเทเส จิตสฺส ฐานจุตึ สนฺธาย ฐานา จาวนมตฺเตนวาติ วุตฺตํ ฯ นิมิตฺเต อุปกฺกมนฺตสฺเสวาติ โมจนสฺสาเทน อุปกฺกมนฺตสฺส ฯ หตฺถปริกมฺมาทีสุ สติปิ โมจนสฺสาเท นิมิตฺเต อุปกฺกมาภาวโต นตฺถิ อาปตฺตีติ อาห หตฺถปริกมฺม ฯ เป ฯ อนาปตฺตีติ ฯ อยํ สพฺพาจริยสาธารโณ วินิจฺฉโยติ ทกโสโตโรหณญฺเจตฺถาติอาทินา วุตฺโต ติณฺณมฺปิ อาจริยานํ สาธารโณ วินิจฺฉโย ฯ

[ม. ป. ๒๒๐ ส. ท. ๕]

[๖] โขภกรณปจฺจโย นาม วิสภาคเภสชฺชเสนาสนาหาราทิปจฺจโย ฯ อตฺถกามตาย วา อนตฺถกามตาย วาติ ปสฺนนา อตฺถกามตาย กุทฺธา อนตฺถกามตาย ฯ อตฺถาย วา อนตฺถาย วาติ สภาวโต ภวิตพฺพาย อตฺถาย วา อนตฺถาย วา ฯ อุปสํหรนฺตีติ อตฺตโน เทวานุภาเวน อุปเนนฺติ ฯ โพธิสตฺตมาตา วิย ปุตฺตปฏิลาภนิมิตฺตนฺติ ตทา กิร ปุเร ปุณฺณมาย สตฺตมทิวสโต ปฏฺฐาย วิคตสุราปานํ มาลาคนฺธาทิวิภูติสมฺปนฺนํ นกฺขตฺตกีฬํ อนุภวมานา โพธิสตฺตมาตา สตฺตเม ทิวเส ปาโตว อุฏฺฐาย คนฺโธทเกน นหายิตฺวา สพฺพาลงฺการวิภูสิตา วรโภชนํ ภุญฺชิตฺวา อุโปสถงฺคานิ อธิฏฺฐาย สิรีคพฺภํ ปวิสิตฺวา สิรีสยเน นิปนฺนา นิทฺทํ โอกฺกมมานา อิทํ สุปินํ อทฺทส จตฺตาโร กิร นํ มหาราชาโน สยเนเนว สทฺธึ อุกฺขิปิตฺวา อโนตตฺตทหํ เนตฺวา นหาเปตฺวา ทิพฺพวตฺถํ นิวาเสตฺวา ทิพฺพคนฺเธหิ วิลิมฺเปตฺวา ทิพฺพปุปฺผานิ ปิลนฺธิตฺวา ตโต อวิทูเร รชตปพฺพโต ตสฺส อนฺโต กนกวิมานํ อตฺถิ ตสฺมึ ปาจีนโต สีสํ กตฺวา นิปชฺชาเปสส อถ โพธิสตฺโต เสตวรวารโณ หุตฺวา ตโต อวิทูเร เอโก สุวณฺณปพฺพโต ตตฺถ จริตฺวา ตโต โอรุยฺห รชตปพฺพตํ อภิรูหิตฺวา กนกวิมานํ ปวิสิตฺวา มาตรํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ทกฺขิณปสฺสํ ผาเลตฺวา กุจฺฉิปวิฏฺฐสทิโส อโหสิ ฯ อิมํ สุปินํ สนฺธาย

[ม. ป. ๒๒๐ ส. ท. ๕-๖]

เอตํ วุตฺตํ โพธิสตฺตมาตา วิย ปุตฺตปฏิลาภนิมิตฺตนฺติ ฯ ปญฺจ มหาสุปิเนติ มหนฺเตหิ ปุริเสหิ ปสฺสิตพฺพโต มหนฺตานญฺจ อตฺถานํ นิมิตฺตภาวโต มหาสุปิเน ฯ เต ปน ปญฺจ มหาสุปิเน เนว โลกิยมหาชโน ปสฺสติ น มหาราชาโน น จกฺกวตฺติราชาโน น อคฺคสาวกา น ปจฺเจกพุทฺธา น สมฺมาสมฺพุทฺธา ฯ เอโก สพฺพญฺญุโพธิสตฺโตเยว ปสฺสติ ฯ เตน วุตฺตํ โพธิสตฺโต วิย ปญฺจ มหาสุปิเนติ ฯ อมฺหากํ ปน โพธิสตฺโต กทา เต สุปิเน ปสฺสีติ ฯ เสฺวว พุทฺโธ ภวิสฺสามีติ จาตุทฺทสิยํ ปกฺขสฺส รตฺติวิภายนกาเล ปสฺสิ ฯ กาลวเสน หิ ทิวา ทิฏฺโฐ สุปิโน น สเมติ ฯ ตถา ปฐมยาเม มชฺฌิมยาเม ปจฺฉิมยาเม จ ฯ พลวปจฺจูเส ปน[๑] อสิตปีตขายิตสายิเต สมฺมาปริณามงฺคเต กายสฺมึ โอชาย ปติฏฺฐิตาย อรุเณ อุคฺคจฺฉมาเน ทิฏฺฐสุปิโน สเมติ ฯ อิฏฺฐนิมิตฺตํ สุปินํ ปสฺสนฺโต อิฏฺฐํ ปฏิลภติ ฯ อนิฏฺฐนิมิตฺตํ ปสฺสนฺโต อนิฏฺฐํ ฯ ตสฺมา โพธิสตฺโตปิ สุปินํ ปสฺสนฺโต รตฺติวิภายนกาเล ปสฺสิ ฯ

[๗] เก ปน เต ปญฺจ มหาสุปินาติ ฯ ตถาคตสฺส อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปุพฺเพว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โพธิ-

๑. ม. ตถา ปฐมยาเม มชฺฌิมยาเม จ ฯ ปจฺฉิมยาเม พลวปจฺจูเส ปน ฯ

สตฺตสฺเสว สโต ปญฺจ มหาสุปินา ปาตุรเหสุํ ฯ อยํ มหาปฐวี มหาสยนํ อโหสิ ฯ หิมวา ปพฺพตราชา พิพฺโพหนํ อโหสิ ฯ ปุรตฺถิเม สมุทฺเท วามหตฺโถ โอหิโต อโหสิ ฯ ปจฺฉิเม สมุทฺเท ทกฺขิณหตฺโถ โอหิโต อโหสิ ฯ ทกฺขิณสมุทฺเท อุโภ ปาทา โอหิตา อเหสุํ ฯ อยํ ปฐโม มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ ฯ ปุน จปรํ ทพฺพติณสงฺขาตา ติริยา นาม° ติณชาติ นงฺคลมตฺเตน รตฺตทณฺเฑน นาภิโต อุคฺคนฺตฺวา ปสฺสนฺตสฺเสวสฺส วิทตฺถิมตฺตํ รตนมตฺตํ พฺยามมตฺตํ ยฏฺฐิมตฺตํ คาวุตมตฺตํ อฑฺฒโยชนมตฺตํ โยชนมตฺตนฺติ เอวํ อุคฺคนฺตฺวา อุคฺคนฺตฺวา อเนกโยชนสหสฺสํ นภํ อาหจฺจ ฐิตา อโหสิ ฯ อยํ ทุติโย มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ ฯ ปุน จปรํ เสตา กิมิโย กณฺหสีสา ปาเทหิ อุสฺสกฺกิตฺวา ยาว ชาณุมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทสุํ ฯ อยํ ตติโย มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ ฯ ปุน จปรํ จตฺตาโร สกุณา นานาวณฺณา จตูหิ ทิสาหิ อาคนฺตฺวา ปาทมูเล นิปติตฺวา สพฺพเสตา สมฺปชฺชึสุ ฯ อยํ จตุตฺโถ มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ ฯ ปุน จปรํ โพธิสตฺโต มหโต มิฬฺหปพฺพตสฺส อุปรูปริ จงฺกมติ อลิมฺปมาโน มิฬฺเหน ฯ อยํ ปญฺจโม มหาสุปิโน ปาตุรโหสิ ฯ อิเม ปญฺจ มหาสุปินา ฯ ตตฺถ ปฐโม อนุตฺตราย สมฺมาสมฺโพธิยา ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ ทุติโย

๑. ม. ติริยา นามาติ อิทํ นตฺถิ ฯ

อริยสฺส อฏฺฐงฺคิกสฺส มคฺคสฺส เทวมนุสฺเสสุ สุปฺปกาสิตภาวสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ ตติโย พหุนฺนํ โอทาตวสนานํ คิหีนํ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา สรณคมนสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ จตุตฺโถ ขตฺติยาทีนํ จตุนฺนํ วณฺณานํ ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา อนุตฺตรวิมุตฺติสจฺฉิกิริยาย ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ ปญฺจโม จตุนฺนํ ปจฺจยานํ ลาภิตาย เตสุ จ อนุปลิตฺตภาวสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ อปิจ ยํ โส จกฺกวาฬมหาปฐวึ สิรีสยนภูตํ อทฺทส ตํ พุทฺธภาวสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ ยํ หิมวนฺตปพฺพตราชานํ พิพฺโพหนํ อทฺทส ตํ สพฺพญฺญุตญาณพิพฺโพหนสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ ยํ จตฺตาโร หตฺถปาเท สมุทฺทสฺส อุปรูปริภาเคน คนฺตฺวา จกฺก-วาฬมตฺถเก ฐิเต อทฺทส ตํ ธมฺมจกฺกสฺส อปฺปฏิวตฺติยภาเว ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ ยํ อตฺตานํ อุตฺตานกํ นิปนฺนํ อทฺทส ตํ ตีสุ ภเวสุ อวกุชฺชานํ สตฺตานํ อุตฺตานมุขภาวสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ ยํ อกฺขีนิ อุมฺมิเลตฺวา ปสฺสนฺโต วิย อโหสิ ตํ ทิพฺพจกฺขุ-ปฏิลาภสฺส ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ ยํ ยาว ภวคฺคา เอกาโลกํ อโหสิ ตํ อนาวรณญาณสฺส[๑] ปุพฺพนิมิตฺตํ ฯ เสสํ วุตฺตนยเมว ฯ อิติ ตํตํวิเสสาธิคมนิมิตฺตภูเต ปญฺจ มหาสุปิเน ปสฺสิ ฯ เตน วุตฺตํ โพธิสตฺโต วิย ปญฺจ มหาสุปิเนติ ฯ

๑ ม. ปฏิลาภายาติ อตฺถิ ฯ

[๘] โกสลราชา วิย โสฬส สุปิเนติ

อุสภา รุกฺขา คาวิโย ควา จ
อสฺโส กํโส สิคาลี จ กุมฺโภ
โปกฺขรณี จ อปากจนฺทนํ
ลาวูนิ สีทนฺติ สิลา ปฺลวนฺติ
มณฺฑูกิโย กณฺหสปฺเป คิลนฺติ
กากํ สุวณฺณา[๑] ปริวารยนฺติ
ตสาวกา เอฬกานํ ภยา หีติ

อิเม โสฬส สุปิเน ปสฺสนฺโต โกสลราชา วิย ฯ เอกทิวสํ กิร โกสลมหาราชา รตฺตึ นิทฺทูปคโต ปจฺฉิมยาเม โสฬส มหาสุปิเน ปสฺสิ ฯ ตตฺถ จตฺตาโร อญฺชนวณฺณา กาฬอุสภา ยุชฺฌิสฺสามาติ จตูหิ ทิสาหิ ราชงฺคณํ อาคนฺตฺวา อุสภยุทฺธํ ปสฺสิสฺสามาติ มหาชเน สนฺนิปติเต ยุชฺฌนาการํ ทสฺเสตฺวา นทิตฺวา คชฺชิตฺวา อยุชฺฌิตฺวาว ปฏิกฺกนฺตา อิมํ ปฐมํ สุปินํ อทฺทส ฯ ขุทฺทกา รุกฺขา เจว คจฺฉา จ ปฐวึ ภินฺทิตฺวา วิทตฺถิมตฺตมฺปิ รตน-มตฺตมฺปิ อนุคฺคนฺตฺวาว ปุปฺผนฺติ เจว ผลนฺติ จ อิมํ ทุติยํ อทฺทส ฯ คาวิโย ตทหุชาตานํ วจฺฉานํ ขีรํ ปิวนฺติโย อทฺทส อยํ ตติโย สุปิโน ฯ ธุรวาเห อาโรหปริณาหสมฺปนฺเน มหา-

๑. ม. สุปณฺณา ฯ

โคเณ ยุคปรมฺปราย อโยเชตฺวา ตรุเณ โคทมฺเม ธุเร โยเชนฺเต อทฺทส เต ธุรํ วหิตุํ อสกฺโกนฺตา ฉฑฺเฑตฺวา อฏฺฐํสุ สกฏานิ นปฺปวตฺตึสุ อยํ จตุตฺโถ สุปิโน ฯ เอกํ อุภโตมุขํ อสฺสํ อทฺทส ตสฺส อุโภสุ ปสฺเสสุ ยวสึสํ เทนฺติ โส ทฺวีหิปิ มุเขหิ ขาทติ อยํ ปญฺจโม สุปิโน ฯ มหาชโน สตสหสฺสคฺ-ฆนิกํ สุวณฺณปาตึ สมฺมชฺชิตฺวา[๑] อิธ ปสฺสาวํ กโรหีติ เอกสฺส ชรสิคาลสฺส อุปนาเมสิ ตํ ตตฺถ ปสฺสาวํ กโรนฺตํ อทฺทส อยํ ฉฏฺโฐ สุปิโน ฯ เอโก ปุริโส รชฺชุํ วฏฺเฏตฺวา ปาทมูเล นิกฺขิปติ เตน นิสินฺนปีฐสฺส เหฏฺฐา สยิตา ฉาตสิคาลี ตสฺส อชานนฺตสฺเสว ตํ ขาทติ อิมํ สตฺตมํ สุปินํ อทฺทส ฯ ราช-ทฺวาเร พหูหิ ตุจฺฉกุมฺเภหิ ปริวาเรตฺวา ฐปิตํ เอกํ มหนฺตํ ปูริตกุมฺภํ อทฺทส ฯ จตฺตาโรปิ ปน วณฺณา จตูหิ ทิสาหิ จตูหิ อนุทิสาหิ จ ฆเฏหิ อุทกํ อาหริตฺวา ปูริตกุมฺภเมว ปูเรนฺติ ปูริตปูริตอุทกํ อุตฺตริตฺวา ปลายติ เตปิ ปุนปฺปุนํ ตตฺเถว อุทกํ อาสิญฺจนฺติ ตุจฺฉกุมฺเภ โอโลเกนฺโตปิ นตฺถิ อยํ อฏฺฐโม สุปิโน ฯ เอกํ ปญฺจปทุมสญฺฉนฺนํ คมฺภีรํ สพฺพโตติตฺถํ โปกฺขรณึ อทฺทส สมนฺตโต ทิปทจตุปฺปทา โอตริตฺวา ตตฺถ ปานียํ ปิวนฺติ ตสฺสา มชฺเฌ คมฺภีรฏฺฐาเน อุทกํ อาวิลํ

๑. ม. ปมชฺชิตฺวา ฯ

ตีรปฺปเทเส ทิปทจตุปฺปทานํ อกฺกมนฏฺฐาเน อจฺฉํ วิปฺปสนฺน-
มนาวิลํ อยํ นวโม สุปิโน ฯ เอกิสฺสาเยว จ กุมฺภิยา
ปจฺจมานํ โอทนํ อปากํ อทฺทส ฯ อปากนฺติ วิจาเรตฺวา วิภชิตฺวา
ฐปิตํ วิย ตีหากาเรหิ ปจฺจมานํ เอกสฺมึ ปสฺเส อติกิลินฺโน
โหติ เอกสฺมึ อุตฺตณฺฑุโล เอกสฺมึ สุปกฺโกติ อยํ ทสโม
สุปิโน ฯ สตสหสฺสคฺฆนิกํ จนฺทนสารํ ปูติตกฺเกน วิกฺกีณนฺเต
อทฺทส อยํ เอกาทสโม สุปิโน ฯ ตุจฺฉลาวูนิ อุทเก สีทนฺตานิ
อทฺทส อยํ ทฺวาทสโม สุปิโน ฯ มหนฺตมหนฺตา กูฏาคารปฺ-
ปมาณา ฆนสิลา นาวา วิย อุทเก ปฺลวมานา อทฺทส อยํ
เตรสโม สุปิโน ฯ ขุทฺทกมธุกปุปฺผปฺปมาณา มณฺฑูกิโย มหนฺเต
กณฺหสปฺเป เวเคน อนุพนฺธิตฺวา อุปฺปลนาเฬ วิย ฉินฺทิตฺวา
ฉินฺทิตฺวา มํสํ ขาทิตฺวา คิลนฺติโย อทฺทส อยํ จุทฺทสโม
สุปิโน ฯ ทสหิ อสทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคตํ คามโคจรํ กากํ กาญฺจน-
วณฺณวณฺณตาย สุวณฺณาติ ลทฺธนาเม สุวณฺณราชหํเส ปริ-
วาเรนฺเต อทฺทส อยํ ปณฺณรสโม สุปิโน ฯ ปุพฺเพ ทีปิโน
เอฬเก ขาทนฺติ เต ปน เอฬเก ทีปิโน อนุพนฺธิตฺวา มุรมุราติ
ขาทนฺเต อทฺทส อถญฺเญ ตสาวกา เอฬเก ทูรโตว ทิสฺวา
ตสิตา ตาสปฺปตฺตา หุตฺวา เอฬกานํ ภยา ปลายิตฺวา คุมฺพ-
คหนานิ ปวิสิตฺวา นิลียึสุ อยํ โสฬสโม สุปิโน ฯ

[ม. ป. ๒๒๐ ส. ท. ๖]

[๕] ตตฺถ อธมฺมิกานํ ราชูนํ อธมฺมิกานญฺจ มนุสฺสานํ กาเล โลเก วิปริวตฺตมาเน กุสเล โอสนฺเน อกุสเล อุสฺสนฺเน โลกสฺส ปริหีนกาเล เทโว น สมฺมา วสฺสิสฺสติ เมฆปาทา ฉิชฺชิสฺสนฺติ สสฺสานิ มิลายิสฺสนฺติ ทุพฺภิกฺขํ ภวิสฺสติ วสฺสิตุกามา วิย จตูหิ ทิสาหิ เมฆา อุฏฺฐหิตฺวา อิตฺถิกาหิ อาตเป ปตฺถฏานํ วีหิอาทีนํ เตมนภเยน อนฺโต ปเวสิตกาเล ปุริเสสุ กุทฺทาลปิฏเก อาทาย อาทาย อาฬิพนฺธนตฺถาย นิกฺขมนฺเตสุ วสฺสนาการํ ทสฺเสตฺวา คชฺชิตฺวา วิชฺชุลตา นิจฺฉาเรตฺวา อุสภา วิย อยุชฺฌิตฺวา อวสฺสิตฺวาว ปลายิสฺสนฺติ ฯ อยํ ปฐมสฺส วิปาโก ฯ โลกสฺส ปริหีนกาเล มนุสฺสานํ ปริตฺตายุกกาเล สตฺตา ติพฺพราคา ภวิสฺสนฺติ สมฺปตฺตวยาว กุมาริโย ปุริสนฺตรํ คนฺตฺวา อุตุนิโย เจว คพฺภินิโย จ หุตฺวา ปุตฺตธีตาหิ วฑฺฒิสฺสนฺติ ขุทฺทกรุกฺขานํ ปุปฺผํ วิย หิ ตาสํ อุตุนีภาโว ผลํ วิย จ ปุตฺตธีตโร ภวิสฺสนฺติ ฯ อยํ ทุติยสฺส วิปาโก ฯ มนุสฺสานํ เชฏฺฐาปจายิกกมฺมสฺส นฏฺฐกาเล สตฺตา มาตาปิตูสุ วา สสฺสุสสฺสุเรสุ วา ลชฺชํ อนุปฏฺฐเปตฺวา สยเมว กุฏุมฺพํ สํวิทหนฺตาว ฆาสจฺฉาทนมตฺตมฺปิ มหลฺลกานํ ทาตุกามา ทสฺสนฺติ อทาตุกามา น ทสฺสนฺติ มหลฺลกา อนาถา หุตฺวา อสยํวสี ทารเก อาราเธตฺวา ชีวิสฺสนฺติ ตทหุชาตานํ วจฺฉกานํ ขีรํ ปิวนฺติโย มหา-

คาวิโย วิย ฯ อยํ ตติยสฺส วิปาโก ฯ อธมฺมิกราชูนํ กาเล อธมฺมิกราชาโน ปณฺฑิตานํ ปเวณีกุสลานํ กมฺมนิตฺถรณสมตฺถานํ มหามตฺตานํ ยสํ น ทสฺสนฺติ ธมฺมสภายํ วินิจฺฉยฏฺฐาเนปิ ปณฺฑิเต โวหารกุสเล มหลฺลเก อมจฺเจ น ฐเปสฺสนฺติ ตพฺพิปรีตานํ ปน ตรุณตรุณานํ ยสํ ทสฺสนฺติ ตถารูเปเอว จ วินิจฺฉยฏฺฐาเน ฐเปสฺสนฺติ ฯ เต ราชกมฺมานิ เจว ยุตฺตายุตฺตญฺจ อชานนฺตา เนว ตํ ยสํ อุกฺขิปิตุํ สกฺขิสฺสนฺติ น ราชกมฺมานิ นิตฺถริตุํ ฯ เต อสกฺโกนฺตา กมฺมธุรํ ฉฑฺเฑสฺสนฺติ ฯ มหลฺลกาปิ ปณฺฑิตา อมจฺจา ยสํ อลภนฺตา กิจฺจานิ นิตฺถริตุํ สมตฺถาปิ กึ อมฺหากํ เอเตหิ มยํ พาหิรกา ชาตา อพฺภนฺตริกา ตรุณทารกา ชานิสฺสนฺตีติ อุปฺปนฺนานิ กมฺมานิ น กริสฺสนฺติ ฯ เอวํ สพฺพถาปิ เตสํ ราชูนํ หานิเยว ภวิสฺสติ ฯ ธุรํ วหิตุํ อสมตฺถานํ วจฺฉทมฺมานํ ธุเร โยชิตกาโล วิย ธุรวาหานญฺจ มหาโคณานํ ยุคปรมฺปราย อโยชิตกาโล วิย ภวิสฺสติ ฯ อยํ จตุตฺถสฺส วิปาโก ฯ อธมฺมิกราชกาเลเยว อธมฺมิกพาลราชาโน อธมฺมิเก โลลมนุสฺเส วินิจฺฉเย ฐเปสฺสนฺติ ฯ เต ปาปปุญฺเญสุ อนาทรา พาลา สภายํ นิสีทิตฺวา วินิจฺฉยํ เทนฺตา อุภินฺนํปิ อตฺถปจฺจตฺถิกานํ หตฺถโต ลญฺจํ คเหตฺวา ขาทิสฺสนฺติ อสฺโส วิย ทฺวีหิ มุเขหิ ยวสีสํ ขาทติ ฯ อยํ ปญฺจมสฺส วิปาโก ฯ อธมฺมิกาเยว วิชาติ-

[ม. ป. ๒๒๐ ส. ท. ๖]

ราชาโน ชาติสมฺปนฺนานํ กุลปุตฺตานํ อาสงฺกาย ยสํ น ทสฺสนฺติ อกุลิเน วฑฺเฒสฺสนฺติ ฯ เอวํ มหากุลานิ ทุคฺคตานิ ภวิสฺสนฺติ ลามกกุลานิ อิสฺสรานิ ฯ เต จ กุลินา ปุริสา ชีวิตุํ อสกฺโกนฺตา อิเม นิสฺสาย ชีวิสฺสามาติ อกุลินานํ ธีตโร ทสฺสนฺติ ฯ อิติ ตาสํ กุลธีตานํ อกุลิเนหิ สทฺธึ สํวาโส ชรสิคาลสฺส สุวณฺณ-ปาติยํ ปสฺสาวกรณสทิโส ภวิสฺสติ ฯ อยํ ฉฏฺฐสฺส วิปาโก ฯ คจฺฉนฺเต คจฺฉนฺเต กาเล อิตฺถิโย ปุริสโลลา สุราโลลา อลงฺการโลลา วิสิขาโลลา อามิสโลลา ภวิสฺสนฺติ ทุสฺสีลา ทุรา-จารา ตา สามิเกหิ กสิโครกฺขาทีนิ กมฺมานิ กตฺวา กิจฺเฉน กสิเรน สมฺภตํ ธนํ[๑] ชาเรหิ สทฺธึ สุรํ ปิวนฺตา มาลาคนฺธวิเลปนํ ธารยมานา อนฺโตเคเห อจฺจายิกมฺปิ กิจฺจํ อโนโลเกตฺวา เคห-ปริกฺเขปสฺส อุปริภาเคนปิ ฉิทฺทฏฺฐาเนหิปิ ชาเร อุปธารยมานา เสฺว วเปตพฺพยุตฺตกํ วีชมฺปิ โกฏฺเฏตฺวา ยาคุภตฺตขชฺชกานิ สชฺเชตฺวา ขาทมานา วิลุมฺปิสฺสนฺติ เหฏฺฐาปีจกนิปนฺนา ฉาตก-สิคาลี วิย วฏฺเฏตฺวา วฏฺเฏตฺวา ปาทมูเล นิกฺขิตฺตรชฺชุํ ฯ อยํ สตฺตมสฺส วิปาโก ฯ คจฺฉนฺเต คจฺฉนฺเต กาเล โลโก ปริ-หายิสฺสติ รฏฺฐํ นิโรชํ ภวิสฺสติ ราชาโน ทุคฺคตา กปณา ภวิสฺสนฺติ โย อิสฺสโร ภวิสฺสติ ตสฺส ภณฺฑาคาเร สตสหสฺส-

๑. เอโก ปุพฺพกาลกิริยาสทฺโท นฏฺโฐ ภวิสฺสติ ฯ

[ม. ป. ๒๒๐ ส. ท. ๖]

มตฺตา กหาปณา ภวิสฺสนฺติ ฯ เต เอวํ ทุคฺคตา สพฺเพ ชานปเท อตฺตโนว กมฺมํ กาเรสฺสนฺติ ฯ อุปทฺทุตา มนุสฺสา สเก กมฺมนฺเต ฉฑฺเฑตฺวา ราชูนํเยว อตฺถาย ปุพฺพณฺณาปรณฺณานิ วปนฺตา รกฺขนฺตา ลายนฺตา มทฺทนฺตา ปเวเสนฺตา อุจฺฉุกฺเขตฺตานิ กโรนฺตา ยนฺตานิ วาเหนฺตา ผาณิตาทีนิ ปจนฺตา ปุปฺผาราเม ผลาราเม จ กโรนฺตา ตตฺถ ตตฺถ นิปฺผนฺนานิ ปุพฺพณฺณาทีนิ อาหริตฺวา รญฺโญ โกฏฺฐาคารเมว ปูเรสฺสนฺติ อตฺตโน เคเหสุ ตุจฺฉโกฏฺเฐ โอโลเกนฺตาปิ น ภวิสฺสนฺติ ฯ ตุจฺฉตุจฺฉกุมฺเภ อโนโลเกตฺวา ปูริตกุมฺภปูรณสทิสเมว ภวิสฺสติ ฯ อยํ อฏฺฐมสฺส วิปาโก ฯ คจฺฉนฺเต คจฺฉนฺเต กาเล ราชาโน อธมฺมิกา ภวิสฺสนฺติ ฉนฺทาทิวเสน อคตึ คจฺฉนฺตา รชฺชํ กาเรสฺสนฺติ ธมฺเมน วินิจฺฉยํ นาม น ทสฺสนฺติ ลญฺจจิตฺตกา ภวิสฺสนฺติ ธนโลลา ฯ รฏฺฐ-วาสิเกสุ เตสํ ขนฺติเมตฺตานุทฺทยํ นาม น ภวิสฺสติ ฯ กกฺขฬา ผรุสา อุจฺฉุยนฺเต อุจฺฉุคณฺฑิกา วิย มนุสฺเส ปีเฬนฺตา นานปฺ-ปการํ พลึ อุปฺปาเทตฺวา ธนํ คณฺหิสฺสนฺติ ฯ มนุสฺสา พลีปีฬิตา กิญฺจิ ทาตต อสกฺโกนฺตา คามนิคมาทโย ฉฑฺเฑตฺวา ปจฺจนฺตํ คนฺตฺวา วาสํ กปฺเปสฺสนฺติ ฯ มชฺฌิมชนปโท สุญฺโญ ภวิสฺสติ ปจฺจนฺโต ฆนวาโส เสยฺยถาปิ โปกฺขรณิยา มชฺเฌ อุทกํ อาวิลํ ปริยนฺเต วิปฺปสนฺนํ ฯ อยํ นวมสฺส วิปาโก ฯ คจฺฉนฺเต คจฺฉนฺเต

กาเล ราชาโน อธมฺมิกา ภวิสฺสนฺติ ฯ เตสุ อธมฺมิเกสุ ราช-ยุตฺตาปิ พฺราหฺมณคหปติกาปิ เนคมชานปทาปีติ สมณพฺราหฺมเณ อุปาทาย สพฺเพ มนุสฺสา อธมฺมิกา ภวิสฺสนฺติ ฯ ตโต เตสํ อารกฺขเทวตา พลิปฏิคฺคาหิกเทวตา รุกฺขเทวตา อากาสฏฺฐก-เทวตาติ เอวํ เทวตาปิ อธมฺมิกา ภวิสฺสนฺติ ฯ อธมฺมิกราชูนํ รชฺเช วาตา วิสมา ขรา วายิสฺสนฺติ ฯ เต อากาสฏฺฐกวิมานานิ กมฺเปสฺสนฺติ ฯ เตสุ กมฺปิเตสุ เทวตา กุปิตา เทวํ วสฺสิตุํ น ทสฺสนฺติ ฯ วสฺสมาโนปิ สกลรฏฺเฐ เอกปฺปหาเรเนว น วสฺสิสฺสติ ฯ วสฺสมาโนปิ สพฺพตฺถ กสิกมฺมสฺส วา วปฺปกมฺมสฺส วา อุปกาโร หุตฺวา น วสฺสิสฺสติ ฯ ยถา จ รฏฺเฐ เอวํ ชนปเทปิ คาเมปิ เอกตฬากสฺสเรปิ เอกปฺปหาเรเนว น วสฺสิสฺสติ ฯ ตฬากสฺส อุปริภาเค วสฺสนฺโต เหฏฺฐาภาเค น วสฺสิสฺสติ เหฏฺฐา วสฺสนฺโต อุปริ น วสฺสิสฺสติ ฯ เอกสฺมึ ภาเค สสฺสํ อติวสฺเสน นสฺสิสฺสติ ฯ เอกสฺมึ อวสฺสนฺโต มิลายิสฺสติ ฯ เอกสฺมึ สมฺมา วสฺสมาโน สมฺปาเทสฺสติ ฯ เอวํ เอกสฺส รญฺโญ รชฺเช วุตฺต-สสฺสา ติปฺปการา ภวิสฺสนฺติ เอกกุมฺภิยา โอทโน วิย ฯ อยํ ทสมสฺส วิปาโก ฯ คจฺฉนฺเตเยว กาเล สาสเน ปริหายนฺเต ปจฺจยโลลา อลชฺชิกา พหู ภิกฺขู ภวิสฺสนฺติ ฯ เต ภควตา ปจฺจยโลลุปฺปํ นิมฺมเถตฺวา กถิตธมฺมเทสนํ จีวราทิจตุปฺปจฺจยเหตุ

ปเรสํ เทเสสฺสนฺติ ปจฺจเยหิ มุจฺจิตฺวา นิตฺถรณปกฺเข[๑] ฐิตา
นิพฺพานาภิมุขํ กตฺวา เทเสตต น สกฺขิสฺสนฺติ ฯ เกวลํ ปท-
พฺยญฺชนสมฺปตฺติญฺเจว มธุรสทฺทญฺจ สุตฺวา มหคฺฆานิ จีวราทีนิ
ทสฺสนฺติ อิจฺเจวํ เทเสสฺสนฺติ ฯ อปเร อนฺตรวีถิจตุกฺก ราช-
ทฺวาราทีสุ นิสีทิตฺวา กหาปณฑฺฒกหาปณปาทมาสกรูปาทีนิปิ
นิสฺสาย เทเสสฺสนฺติ ฯ อิติ ภควตา นิพฺพานคฺฆนิกํ กตฺวา
เทสิตํ ธมฺมํ จตุปฺปจฺจยตฺถาย เจว กหาปณฑฺฒกหาปณาทิ-
อตฺถาย จ วิกฺกีณิตฺวา เทเสนฺตา สตสหสฺสคฺฆนิกํ จนฺทนสารํ
ปูติตกฺเกน วิกฺกีณนฺตา วิย ภวิสฺสนฺติ ฯ อยํ เอกาทสมสฺส
วิปาโก ฯ อธมฺมิกราชกาเล โลเก วิปริวตฺตนฺเตเยว ราชาโน
ชาติสมฺปนฺนานํ กุลปุตฺตานํ ยสํ น ทสฺสนฺติ อกุลินานญฺเญว
ทสฺสนฺติ ฯ เต อิสฺสรา ภวิสฺสนฺติ อิตรา[๒] ทลิทฺทา ฯ ราช-
สมฺมุเขปิ ราชทฺวาเรปิ อมจฺจสมฺมุเขปิ วินิจฺฉยฏฺฐาเนปิ ตุจฺฉลาวุ-
สทิสานํ อกุลินานํเยว กถา โอสีทิตฺวา ฐิตา วิย นิจฺจลา สุปฺ-
ปติฏฺฐิตา ภวิสฺสติ สงฺฆสนฺนิปาเตปิ สงฺฆกมฺมคณกมฺมฏฺฐาเนสุ
เจว ปตฺตจีวรปริเวณาทิวินิจฺฉยฏฺฐาเนสุ จ ทุสฺสีลานํ ปาป-
ปุคฺคลานํเยว กถา นิยฺยานิกา ภวิสฺสติ น ลชฺชิภิกฺขูนนฺติ เอวํ
สพฺพถาปิ ตุจฺฉลาวูนํ นิสีทนกาโล วิย ภวิสฺสติ ฯ อยํ

๑. ม. มุจฺฉิตฺวา นิรตฺถกปกฺข ฯ ๒. อิตเร ฯ

ทวาทสมสฺส วิปาโก ฯ ตาทิเสเยว กาเล อธมฺมิกราชาโน อกุลินานํ ยสํ ทสฺสนฺติ ฯ เต อิสฺสรา ภวิสฺสนฺติ กุลินา ทุคฺคตา ฯ เตสุ น เกจิ คารวํ กริสฺสนฺติ อิตเรสุเยว กริสฺสนฺติ ฯ ราช-สมฺมุเข วา อมจฺจสมฺมุเข วา วินิจฺฉยฏฺฐาเน วา วินิจฺฉยกุสลานํ ฆนสิลาสทิสานํ กุลปุตฺตานํ กถา น โอคาหิตฺวา ปติฏฺฐหิสฺสติ ฯ เตสุ กเถนฺเตสุ กึ อิเม กเถนฺตีติ อิตเร ปริหาสเมว กริสฺสนฺติ ฯ ภิกฺขุสนฺนิปาเตปิ วุตฺตปฺปกาเรสุ ฐาเนสุ เนว เปสเล ภิกฺขู ครุกาตพฺเพ มญฺญิสฺสนฺติ ฯ นาปิ เนสํ กถา ปริโยคาหิตฺวา ปติฏฺฐหิสฺสติ สิลานํ ปฺลวนกาโล วิย ภวิสฺสติ ฯ อยํ เตรสมสฺส วิปาโก ฯ โลเก ปริหายนฺเตเยว มนุสฺสา ติพฺพราคาทิชาติกา กิเลสานุวตฺตกา หุตฺวา ตรุณตรุณานํ อตฺตโน ภริยานํ วเส วตฺติสฺสนฺติ ฯ เคเห ทาสกมฺมกราทโยปิ โคมหึสาทโยปิ หิรญฺญ-สุวณฺณมฺปิ สพฺพํ ตาสํเยว อายตฺตํ ภวิสฺสติ ฯ อสุกหิรญฺญ-สุวณฺณํ วา ปริจฺเฉทาทิชาตํ วา กหนฺติ วุตฺเต ยตฺถ วา ตตฺถ วา โหตุ กึ ตุยฺหิมินา พฺยาปาเรน ตฺวํ มยฺหํ ฆเร สนฺตํ วา อสนฺตํ วา ชานิตุกาโม ชาโตติ วตฺวา นานปฺปกาเรหิ อกฺโกสิตฺวา มุขสตฺตีหิ โกฏฺเฏตฺวา ทาสเจฏกํ วิย วเส กตฺวา อตฺตโน อิสฺสริยํ ปวตฺเตสฺสนฺติ ฯ เอวํ มธุกปุปฺผปฺปมาณ-มณฺฑูกโปติกานํ อาสีวิเส กณฺหสปฺเป คิลนกาโล วิย ภวิสฺสติ ฯ

[ม. ป. ๒๒๐ ส. ท. ๖]

อยํ จุทฺทสมสฺส วิปาโก ฯ ทุพฺพลราชกาเล ปน ราชาโน หตฺถิ-
สิปฺปาทีสุ อกุสลา ยุทฺเธสุ อวิสารทา ภวิสฺสนฺติ ฯ เต อตฺตโน
ราชาธิปจฺจํ อาสงฺกมานา สมานชาติกานํ กุลปุตฺตานํ อิสฺสริยํ
อทตฺวา อตฺตโน ปาทมูลิกนหาปกกปฺปกาทีนํ ทสฺสนฺติ ฯ ชาติ-
โคตฺตสมฺปนฺนา กุลปุตฺตา ราชกุเล ปติฏฺฐํ อลภมานา ชีวิตํ
กปฺเปตุ อสมตฺถา หุตฺวา อิสฺสริยฏฺฐาเน ชาติโคตฺตหีเน อกุลิเน
อุปฏฺฐหนฺตา วิจริสฺสนฺติ ฯ สุวณฺณราชหํเสหิ กากสฺส ปริวาริต-
กาโล วิย ภวิสฺสติ ฯ อยํ ปณฺณรสมสฺส วิปาโก ฯ อธมฺมิก-
ราชกาเลเยว จ อกุลินาว ราชวลฺลภา อิสฺสรา ภวิสฺสนฺติ ฯ
กุลินา อปฺปญฺญาตา ทุคฺคตา ฯ เต ราชวลฺลภา ราชานํ อตฺตโน
กถํ คาหาเปตฺวา วินิจฺฉยฏฺฐานาทีสุ พลวนฺโต หุตฺวา ทุพฺพลานํ
ปเวณีอาคตานิ เขตฺตวตฺถาทีนิ อมฺหากํ สนฺตกานิ เอตานีติ อภิ-
ยุญฺชิตฺวา เต น ตุมฺหากํ อมฺหากนฺติ อาคนฺตฺวา วินิจฺฉยฏฺฐานาทีสุ
วิวทนฺเต เวตฺตลตาทีหิ ปหราเปตฺวา คีวายํ คเหตฺวา อป-
กฑฺฒาเปตฺวา อตฺตโน ปมาณํ น ชานาถ อมฺเหหิ สทฺธึ วิวทถ
อิทานิ โว รญฺโญ กเถตฺวา หตฺถปาทจฺเฉทาทีนิ การสฺสามาติ
สนฺตชฺเชสฺสนฺติ ฯ เต เตสํ ภเยน อตฺตโน สนฺตกานิ เชตฺต-
วตฺถูนิ ตุมฺหากํเยว ตานิ คณฺหถาติ นิยฺยาเทตฺวา อตฺตโน เคหานิ
ปวิสิตฺวา ภีตา นิปชฺชิสฺสนฺติ ฯ ปาปภิกฺขูปิ เปสเล ภิกฺขู ยถา-
[ม. ป. ๒๒๐ ส. ท. ๖]

รุจึ วิเหเจสฺสนฺติ ฯ เปสลา ภิกฺขู ปฏิสรณํ อลภมานา อรญฺญํ ปวิสิตฺวา คหนฏฺฐาเนสุ นิลียิสฺสนฺติ ฯ เอวํ หีนชจฺเจหิ เจว ปาปภิกฺขูหิ จ อุปทฺทุตานํ ชาติมนฺตกุลปุตฺตานญฺเจว เปสล-ภิกฺขูนญฺจ เอฬกานํ ภเยน ตสาวกานํ ปลายนกาโล วิย ภวิสฺสติ ฯ อยํ โสฬสมสฺส วิปาโก ฯ เอวํ ตสฺส ตสฺส อนตฺถสฺส ปุพฺพ-นิมิตฺตภูเต โสฬส มหาสุปิเน ปสฺสิ ฯ เตน วุตฺตํ โกสลราชา วิย โสฬส สุปิเนติ ฯ เอตฺถ จ ปุพฺพนิมิตฺตโต อตฺตโน อตฺถา-นตฺถนิมิตฺตํ สุปินํ ปสฺสนฺโต อตฺตโน กมฺมานุภาเวน ปสฺสติ โกสลราชา วิย โลกสฺส อตฺถานตฺถนิมิตฺตํ สุปินํ ปสฺสนฺโต ปน สพฺพสตฺตสาธารณกมฺมานุภาเวน ปสฺสตีติ เวทิตพฺพํ ฯ

[๑๐] กุทฺธา หิ เทวตาติ นาคมหาวิหาเร มหาเถรสฺส กุทฺธา เทวตา วิย ฯ โรหเณ กิร นาคมหาวิหาเร มหาเถโร ภิกฺขุ-สงฺฆํ อนปโลเกตฺวาว เอกํ นาครุกฺขํ ฉินฺทาเปสิ ฯ รุกฺเข อธิ-วตฺถา เทวตา เถรสฺส กุทฺธา ปฐมเมว นํ สจฺจสุปิเนน ปโลเภตฺวา ปจฺฉา อิโต เต สตฺตมทิวสมตฺถเก อุปฏฺฐาโก ราชา มริสฺสตีติ สุปิเน อาโรเจสิ ฯ เถโร ตํ กถํ อาหริตฺวา ราโชโรธานํ อาจิกฺขิ ฯ ตา เอกปฺปหาเรเนว มหาวิรวํ วิรวึสุ ฯ ราชา กึ เอตนฺติ ปุจฺฉิ ฯ ตา เอวํ เถเรน วุตฺตนฺติ อาโรจยึสุ ฯ
ราชา ทิวเส คณาเปตฺวา สตฺตาเห วีติวตฺเต เถรสฺส หตฺถ-

ปาเท ฉินฺทาเปสิ ฯ

[๑๑] เอกนฺตสจฺจเมว โหตีติ ผลสฺส สจฺจภาวโต วุตฺตํ ฯ ทสฺสนํ ปน วิปลฺลตฺถเมว ฯ เตเนว ปหีนวิปลฺลาสา ปุพฺพนิมิตฺตภูตมฺปิ สุปินํ น ปสฺสนฺติ ฯ ทฺวีหิ ตีหิ วา การเณหิ กทาจิ สุปินํ ปสฺสนฺตีติ อาห สํสคฺคเภทโตติ ฯ อเสกฺขา น ปสฺสนฺติ ปหีนวิปลฺลาสตฺตาติ วจนโต จตุนฺนมฺปิ การณานํ วิปลฺลาสาเยว มูลการณนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ตนฺติ สุปินกาเล ปวตฺตํ ภวงฺคจิตฺตํ ฯ รูปนิมิตฺตาทิอารมฺมณนฺติ กมฺมนิมิตฺตคตินิมิตฺตโต อญฺญํ รูปนิมิตฺตาทิอารมฺมณํ น โหติ ฯ อีทิสานีติ ปจฺจกฺขโต อนนุภูตปุพฺพปริกปฺปิตรูปาทิอารมฺมณานิ เจว ราคาทิสมฺปยุตฺตานิ จ ฯ สพฺโพหาริกจิตฺเตนาติ ปกติจิตฺเตน ฯ ทฺวีหิ องฺเคหิ มุตฺโตติ กุสลากุสลสงฺขาเตหิ ทฺวีหิ องฺเคหิ มุตฺโต ฯ อาวชฺชนตทารมฺมณกฺขเณติ อิทํ ยาว ตทาลมฺพณุปฺปตฺติ ตาว ปวตฺตจิตฺตวารํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สุปิเนเนว ทิฏฺฐํ วิย เม สุตํ วิย เมติ กถนกาเล ปน อพฺยากโตเยว อาวชฺชนมตฺตสฺเสว อุปฺปชฺชนโตติ วทนฺติ ฯ เอวํ วทนฺเตหิ ปญฺจทฺวาเร ทุติยโมฆวาเร วิย มโนทฺวาเรปิ อาวชฺชนํ ทฺวิตฺติกฺขตฺตุํ อุปฺปชฺชิตฺวา ชวนฏฺฐาเน ฐตฺวา ภวงฺคํ โอตรตีติ อธิปฺเปตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ เอกจิตฺตกฺขณิกสฺส อาวชฺชนสฺส อุปฺปตฺติยํ ทิฏฺฐํ วิย เม สุตํ วิย

[ม. ป. ๒๒๐ ส. ท. ๖-๗]

เมติ กปฺปนาย อสมฺภวโต ฯ เอตฺถ จ สุปินนฺเตปิ ตทารมฺมณ-
วจนโต ปจฺจุปฺปนฺนวเสน วา อตีตวเสน วา สภาวธมฺมาปิ
สุปินนฺเต อารมฺมณํ โหนฺตีติ วทนฺติ ฯ ยทิปิ สุปินนฺเต วิภูตํ
หุตฺวา อุปฏฺฐิเต รูปาทิวตฺถุมฺหิ ตทารมฺมณํ วุตฺตํ ตถาปิ
สุปินนฺเต อุปฏฺฐิตสฺส นิมิตฺตสฺส ปริกปฺปวเสน คเหตพฺพตาย
ทุพฺพลภาวโต ทุพฺพลวตฺถุกตฺตาติ วุตฺตนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ
วุตฺตํ ฯ เกจิ ปน กรชกายสฺส นิรุสฺสาหสนฺตภาวปฺปตฺติโต ตนฺ-
นิสฺสิตํ หทยวตฺถุ น สุปฺปสนฺนํ โหติ ตโต ตนฺนิสฺสิตาปิ
จิตฺตปฺปวตฺติ น สุปฺปสนฺนา อสุปฺปสนฺนวฏฺฏินิสฺสิตทีปปฺปภา วิย
ตสฺมา ทุพฺพลวตฺถุกตฺตาติ เอตฺถ ทุพฺพลหทยวตฺถุกตฺตาติ อตฺถํ
วทนฺติ ฯ วีมํสิตฺวา ยุตฺตตรํ คเหตพฺพํ ฯ สุปินนฺตเจตนาติ
มโนทฺวาริกชวนวเสน ปวตฺตา สุปินเจตนา ฯ สุปินํ หิ ปสฺสนฺโต
มโนทฺวาริเกเนว ชวเนน ปสฺสติ น ปญฺจทฺวาริเกน ฯ ปฏิ-
พุชฺฌนฺโต จ มโนทฺวาริเกเนว ปฏิพุชฺฌติ น ปญฺจทฺวาริเกน ฯ
นิทฺทายนฺตสฺส หิ มหาวฏฺฏึ ชาเลตฺวา ทีเป จกฺขุสมีปํ อุปนีเต
ปฐมํ จกฺขุทฺวาริกํ อาวชฺชนํ ภวงฺคํ น อาวชฺเชติ[๑] ฯ มโน-
ทฺวาริกเมว อาวชฺเชติ ฯ อถ ชวนํ ชวิตฺวา ภวงฺคํ โอตรติ ฯ
ทุติยวาเร จกฺขุทฺวาริกํ อาวชฺชนํ ภวงฺคํ อาวชฺเชติ ฯ ตโต

๑. ม. อาวฏฺเฏติ ฯ ตถา อายตึ ฯ

จกฺขุวิญฺญาณาทีนิ ชวนปริโยสานานิ ปวตฺตนฺติ ฯ ตทนนฺตรํ ภวงฺคํ ปวตฺตติ ฯ ตติยวาเร มโนทฺวาริกาวชฺชเนน ภวงฺเค อาวชฺชิเต มโนทฺวาริกชวนํ ชวติ ฯ เตน จิตฺเตน กึ อยํ อิมสฺมึ ฐาเน อาโลโกติ ชานาติ ฯ ตถา นิทฺทายนฺตสฺส กณฺณสมีเป ตูริเยสุ ปคฺคหิเตสุ ฆานสมีเป สุคนฺเธสุ วา ทุคฺคนฺเธสุ วา ปุปฺเผสุ อุปนีเตสุ มุเข สปฺปิมฺหิ วา ผาณิเต วา ปกฺขิตฺเต ปิฏฺฐิยํ ปาณินา ปหาเร ทินฺเน ปฐมํ โสตทฺวาริกาทีนิ อาวชฺชนานิ ภวงฺคํ น อาวชฺเชนฺติ ฯ มโนทฺวาริกเมว อาวชฺเชติ ฯ อถ ชวนํ ชวิตฺวา ภวงฺคํ โอตรติ ฯ ทุติยวาเร โสตทฺวาริกาทีนิ อาวชฺชนานิ ภวงฺคํ อาวชฺเชนฺติ ฯ ตโต โสตฆานชิวฺหากาย-วิญฺญาณาทีนิ ชวนปริโยสานานิ ปวตฺตนฺติ ฯ ตทนนฺตรํ ภวงฺคํ ปวตฺตติ ฯ ตติยวาเร มโนทฺวาริกาวชฺชเนน ภวงฺเค อาวชฺชิเต มโนทฺวาริกชวนํ ชวติ ฯ เตน จิตฺเตน ญตฺวา กึ อยํ อิมสฺมึ ฐาเน สทฺโท สงฺขสทฺโท เภริสทฺโทติ วา กึ อยํ อิมสฺมึ ฐาเน คนฺโธ มูลคนฺโธ สารคนฺโธติ วา กึ อิทํ มยฺหํ มุเข ปกฺขิตฺตํ สปฺปิ ผาณิตนฺติ วา เกนมฺหิ ปิฏฺฐิยํ ปหโฏ อติถทฺโธ เม ปหาโรติ วา วตฺตา โหติ ฯ เอวํ มโนทฺวาริกชวเนเนว ปฏิ-พุชฺฌติ น ปญฺจทฺวาริเกน ฯ สุปินมฺปิ เตเนว ปสฺสติ น ปญฺจทฺวาริเกน ฯ

[ม. ป. ๒๒๐ ส. ท. ๗]

[๑๒] อสฺสาติ อสฺส อาปตฺตินิกายสฺส ฯ นนุ จ อยุตฺโตยํ นิทฺเทโส สงฺโฆ อาทิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิตพฺโพ อสฺสาติ น หิ อาปตฺตินิกายสฺส อาทิมฺหิ เจว เสเส จ สงฺโฆ อิจฺฉิโต กิญฺจรหิ วุฏฺฐานสฺสาติ อิมํ โจทนํ มนสิ นิธาย ยถา น วิรุชฺฌติ ตถา อธิปฺปายํ วิวรนฺโต กึ วุตฺตํ โหตีติ อาทิมาห ฯ อาปตฺติโต วุฏฺฐานสฺส อาทิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิโต สงฺโฆ อาปตฺติยา อิจฺฉิโต นาม โหตีติ อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ฯ อาปตฺติวุฏฺฐานนฺติ อาปตฺติโต วุฏฺฐานํ ฯ อนาปตฺติกภาวุปคมนนฺติ อตฺโถ ฯ วจนการณนฺติ สงฺฆาทิเสโสติ เอวํ วจเน การณํ ฯ สมุทาเย รูโฬฺห นิกายสทฺโท ตเทกเทเส ปวตฺตมาโนปิ ตายเอว รูฬฺหิยา ปวตฺตตีติ อาห รูฬฺหิสทฺเทนาติ ฯ อถวา กิญฺจิ นิมิตฺตํ คเหตฺวา สติปิ อญฺญสฺมึ ตนฺนิมิตฺตยุตฺเต กิสฺมิญฺจิเทว วิสเย สมฺมติยา จิรกาลตาวเสน นิมิตฺตวิรเหปิ ปวตฺตติ[๑] รูฬฺหิ นาม ยถา มหิยํ เสตีติ มหิโส คจฺฉตีติ โคติ เอวํ นิกายสทฺทสฺสาปิ รูฬฺหิภาโว เวทิตพฺโพ ฯ เอกสฺมึปิ วิสิฏฺเฐ สติปิ สมญฺญา วิย สมุทาเย ปวตฺตโวหาโร อวยเวปิ ปวตฺตตีติ อาห อวยเว สมูห- โวหาเรน วาติ ฯ

[๑๓] นวมสฺส อธิปฺปายสฺสาติ วีมํสาธิปฺปายสฺส ฯ โลมา

๑. ม. ปวตฺตนิรูโฬฺห ฯ

[ม. ป. ๒๒๐-๑ ส. ท. ๗-๙]

เอเตสํ สนฺตีติ โลมสา ฯ พหุโลมาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อโรโค ภวิสฺสามีติ ราคปริฬาหวูปสมโต นิโรโค ภวิสฺสามิ ฯ โมจเนน จาติ โมจนตฺถาย อุปกฺกมกรเณน ฯ อุปกฺกมกรณํ เหตุถ โมจนนฺติ อธิปฺเปตํ โมเจติ เอเตนาติ กตฺวา ฯ พีชํ ภวิสฺสตีติ โจฬคฺคหณาทิกํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

[๑๔] เทฺว อาปตฺติสหสฺสานีติ ขณฺฑจกฺกาทิเภทํ อนามสิตฺวา วุตฺตํ ฯ อิจฺฉนฺเตน ปน ขณฺฑจกฺกาทิเภเทนาปิ อาปตฺติคณนา กาตพฺพา ฯ มิสฺสกจกฺกนฺติ อุภโตวฑฺฒกํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เอตฺถ จ นีลญฺจ ปีตกญฺจาติอาทินา เอกกฺขเณ อเนกวณฺณานํ โมจนาธิปฺปายวจนํ ยถาธิปฺปาเยน โมจนํ ภวตุ วา มา วา อิมินาปิ อธิปฺปาเยน อุปกฺกมิตฺวา โมเจนฺตสฺส อาปตฺติ โหตีติ ทสฺสนตฺถํ ฯ น หิ เอกสฺมึ ขเณ นีลาทีนํ สพฺเพสมฺปิ มุตฺติ สมฺภวติ ฯ อญฺญํ วเทตีติ อตฺตโน โทสํ อุชุํ วตฺตุํ อสกฺโกนฺโต ปุน ปุฏฺโฐ อญฺญํ ภณติ ฯ โมจนสฺสาโทติ โมจนสฺส ปุพฺพ-ภาเค ปวตฺตอสฺสาโท ฯ เตเนว โมเจตต อสฺสาโท โมจนสฺสาโทติ วุตฺตํ ฯ เคหสิตเปมนฺติ เอตฺถ เคหสทฺเทน เคเห ฐิตา มาตุ-ภคินีอาทโย อชฺฌตฺติกญาตกา คหิตา ฯ เตสุ มาตุเปมาทิวเสน อุปฺปนฺโน สิเนโห เคหสิตเปมํ ฯ อญฺญตฺถ ปน เคหสิตเปมนฺติ ปญฺจกามคุณิกราโค วุจฺจติ ฯ สมฺปยุตฺตอสฺสาทสีเสนาติ ราค-

สมฺปยุตฺตสุขเวทนามุเขน ฯ เอเกน ปเทนาติ เคหสิตเปมปเทน ฯ ตเถวาติ โมจนสฺสาทเจตนายเอว ฯ ปุพฺพภาเค โมจนสฺสาทวเสน กตปฺปโยคํ อวิชหิตฺวาว สยิตตฺตา สเจ ปน ฯ เป ฯ สงฺฆาทิเสโสติ วุตฺตํ ฯ ปุน สุทฺธจิตฺเต อุปฺปนฺเน ตสฺส ปโยคสฺส ปฏิปฺปสฺสทฺธตฺตา สุทฺธจิตฺโต ฯ เป ฯ อนาปตฺตีติ วุตฺตํ ฯ ชคฺคนตฺถายาติ โธวนตฺถาย ฯ อโนกาสนฺติ องฺคชาตปฺปเทสํ ฯ

[๑๕] เคหสิตกามวิตกฺกนฺติ ปญฺจกามคุณสนฺนิสฺสิตํ กามวิตกฺกํ ฯ วตฺถึ ทฬฺหํ คเหตฺวาติ องฺคชาตสฺส อคฺเค ปสฺสาวนิคฺคมนฏฺฐาเน จมฺมํ ทฬฺหํ คเหตฺวา ฯ นิมิตฺเต อุปกฺกมาภาวโต โมจนาธิปฺปายสฺสาปิ อโมจนาธิปฺปายสฺสาปิ มุตฺเต อนาปตฺตีติ วุตฺตํ ฯ เอหิ เม ตฺวํ สามเณราติ อาณตฺติยา อญฺเญน กโตปิ ปโยโค อตฺตนาว กโต นาม โหตีติ กตฺวา อาปตฺติ วุตฺตา ฯ ยทิ ปน อนาณตฺโต สยเมว กโรติ องฺคปาริปูริยา อภาวโต อนาปตฺตีติ วทนฺติ ฯ สุตฺตสามเณรวตฺถุสฺมึ ฯ อสฺจิมฺหิ มุตฺเตปิ องฺคชาตสฺส คหณปจฺจยา ทุกฺกฏํ วุตฺตํ น ปน มุตฺตปจฺจยา ฯ กายตฺถมฺภนวตฺถุสฺมึ ฯ จลนวเสน ยถา องฺคชาเตปิ อุปกฺกโม สมฺภวติ ตถาปิ วีชมฺภิตตฺตา อาปตฺติ วุตฺตา ฯ ปจฺฉโต วาติ วจนโต อุโภสุ ปสฺเสสุ กฏิยํ อูรุปฺปเทโสปิ คหิโตเยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ตสฺมา อุโภสุปิ ปสฺเสสุ จตฺวา อิมสฺมึ โอกาเส

[ม. ป. ๒๓๘-๔๓ ส. ท. ๑๔-๑๙]

นิมิตฺตนฺติ อุปนิชฺฌายนฺตสฺส อาปตฺติเยว ฯ องฺคชาตนฺติ วจนโต นิมิตฺตนฺติ ปสฺสาวมคฺโคว วุตฺโต ฯ อุมฺมีลนนิมฺมีลนวเสน น กาตพฺโพติ อุมฺมีลนนิมฺมีลนปฺปโยควเสน อาปตฺติเภโท น กาตพฺโพติ อตฺโถ ฯ อเนกกฺขตฺตุมฺปิ อุมฺมีเลตฺวา นิมฺมีเลตฺวา อุปนิชฺฌายนฺตสฺส เอกเมว ทุกฺกฏนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ อกฺขีนิ อวิปฺผนฺเทตฺวา อภิมุขํ สมฺปตฺตสฺส มาตุคามสฺส นิมิตฺโตโลกเนปิ อาปตฺติเยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ทารุธีตลิกเลปจิตฺตานํ องฺคชาตุป- นิชฺฌาเนปิ ทุกฺกฏนฺติ วทนฺติ ฯ ปุปฺผาวลีติ กีฬาวิเสสสฺสาธิวจนํ ฯ ตํ กีฬนฺตา นทีอาทีสุ ฉินฺนตฏํ อุทเกน จิกฺขลฺลํ กตฺวา ตตฺถ อุโภ ปาเท ปสาเรตฺวา นิสินฺนา ปปตนฺติ ฯ ปุปฺผาวฬิยนฺติปิ ปาโฐ ฯ ปเวเสนฺตสฺสาติ ทฺวิกมฺมกตฺตา วาลิกํ องฺคชาตนฺติ อุภยตฺถาปิ อุปโยควจนํ กตํ ฯ วาลิกนฺติ วาลิกายาติ วา อตฺโถ ฯ เจตนา อุปกฺกโม มุจฺจนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ เวทิตพฺพานิ ฯ

ปฐมสงฺฆาทิเสสวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๑๖] ทุติเย ฯ เยสุ วิวเฏสุ อนฺธกาโร โหติ ตานิ วิวรนฺโตติ พฺราหฺมณิยา สทฺธึ กายสํสคฺคํ สมาปชฺชิตุกาโม เอวมกาสิ ฯ เตน กตสฺสาปิ วิปฺปการสฺส อตฺตนิ กตตฺตา อตฺตโน วิปฺป- การนฺติ วุตฺตํ ฯ อุฬารตฺตตาติ อุฬารจิตฺตตา ฯ ปณีตาธิ-

[ม. ป. ๒๔๓-๔ ส. ท. ๒๐-๑]

มุตฺตตาติ วุตฺตํ โหติ ฯ

[๑๗] โอติณฺโณติ อิทํ กมฺมสาธนํ กตฺตุสาธนํ วา โหตีติ ตทุภยวเสน อตฺถํ ทสฺเสนฺโต ยกฺขาทีหิ วิย สตฺตาติอาทิมาห ฯ อสมเวกฺขิตฺวาติ ยถาสภาวํ อนุปปริกฺขิตฺวา ฯ ยถา เต รติชนกา รูปาทโย วิสยา อนิจฺจทุกฺขาสุภานตฺตากาเรน อวตฺถิตา ตถา อปสฺสิตฺวาติ วุตฺตํ โหติ ฯ สญฺญมเวลนฺติ สีลมริยาทํ ฯ อาจาโรติ อาจรณํ หตฺถคฺคหณาทิกิริยา ฯ อสฺสาติ กายสํสคฺคํ สมาปชฺเชยฺยาติ ปทสฺส ฯ

[๑๘] เอเตสํ ปทานํ วเสนาติ อามสนาทิปทานํ วเสน ฯ อิโตจิโต จ ฯ เป ฯ สญฺโจเปตีติ อตฺตโน หตฺถํ วา กายํ วา ติริยํ อิโตจิโต จ สญฺจาเรติ ฯ กายโต อโมเจตฺวา วาติ วจนโต มตฺถกโต ปฏฺฐาย หตฺถํ โอสาเรนฺตสฺส กายโต อโมเจตฺวา นิวตฺถสาฏกุปริ โอมสนฺตสฺส ถุลฺลจฺจยํ สาฏกโต โอตาเรตฺวา ชงฺฆโต ปฏฺฐาย กายํ โอมสนฺตสฺส ปุน สงฺฆาทิเสโสติ วทนฺติ ฯ ทฺวาทสสุปิ อามสนาทิปฺปโยเคสุ เอเกกสฺมึ ปโยเค กายโต อโมจิเต เอเกกาว อาปตฺติ โหตีติ อาห มูลคฺคหณเมว ปมาณนฺติ ฯ อิทญฺจ เอเกน หตฺเถน กายํ คเหตฺวา อิตเรน หตฺเถน กายปรามสนํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เอเกน ปน หตฺเถน กายปฏิพทฺธํ คเหตฺวา อิตเรน ตตฺถ ตตฺถ กายํ ปรามสโต

[ม. ป. ๒๔๙-๕๐ ส. ท. ๒๑-๕]

ปโยคคณนาย อาปตฺติ ฯ

[๑๙] อยํ ปน สงฺฆาทิเสโส น เกวลํ วตฺถุวเสเนว อปิจ โข สญฺญาวเสนปีติ อาห อิตฺถิยา อิตฺถีสญฺญิสฺส สงฺฆาทิเสโสติ ฯ ปาลิยํ ติรจฺฉานคโต จ โหตีติ เอตฺถ ติรจฺฉานคติตฺถิยา ติรจฺฉานคตปุริสสฺส จ คหณํ เวทิตพฺพํ ฯ สมสาราโคติ กายสํสคฺค-ราเคน เอกสทิสราโค ฯ ปุริมนเยเนวาติ รชฺชุวตฺถาทีหิ ปริกฺ-ขิปิตฺวา คหเณ วุตฺตนเยน ฯ ปุน ปุริมนเยเนวาติ สมสาราโค วุตฺโต ฯ อนนฺตรนเยเนวาติ กายปฏิพทฺเธน กายปฏิพทฺธํ อามสน-นเยน ฯ เวณิคฺคหเณน โลมานมฺปิ สงฺคหิตตฺตา โลมานํ ผุสเนปิ สงฺฆาทิเสโส วุตฺโต ฯ อิทานิ วุตฺตเมวตฺถํ ปกาเสตุกาโม อุปาทินฺนเกน หีติอาทิมาห ฯ ยถานิทฺทิฏฺฐนิทฺเทเสติ ยถาวุตฺตกาย-สํสคฺคนิทฺเทเส ฯ เตนาติ เตน ยถาวุตฺตการเณน ฯ สญฺญาย วิราคิตมฺหีติ สญฺญาย วิรุทฺธาย ฯ ลิงฺคพฺยตฺตเยน วิราคิตมฺหีติ วุตฺตํ ฯ อิมํ นาม วตฺถุนฺติ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท อาคตํ สนฺธาย วทติ ฯ อญฺญํปิ ยงฺกิญฺจิ วตฺถุํ สนฺธาย วทตีติปิ เกจิ ฯ สารตฺตนฺติ กายสํสคฺคราเคน สารตฺตํ ฯ วิรตฺตนฺติ กายสํสคฺค-ราครหิตํ ฯ มาตุภคินีอาทึ สนฺธาย วทติ ฯ วิรตฺตํ คณฺหิสฺสามีติ วิรตฺตํ คณฺหิ ทุกฺกฏนฺติ มาตุเปมาทิวเสน คหเณ ทุกฺกฏํ วุตฺตํ ฯ อิมาย ปาลิยา สเมตีติ สมฺพนฺโธ ฯ กถํ สเมตีติ เจ ฯ ยทิ

[ม. ป. ๒๕๐-๖๔ ส. ท. ๒๖-๙]

หิ อิตฺถิยา กายปฏิพทฺธํ คณฺหิสฺสามีติ จิตฺเต อุปฺปนฺเน อิตฺถีสญฺญา วิราคิตา ภเวยฺย กายปฏิพทฺธคฺคหเณ ถุลฺลจฺจยํ วทนฺเตน ภควตา อิตฺถี จ โหติ อิตฺถีสญฺญี จาติ น วตฺตพฺพํ สิยา วุตฺตญฺจ ตสฺมา อิตฺถิยา กายปฏิพทฺธํ คณฺหิสฺสามีติ กายํ คณฺหนฺตสฺส อิตฺถีสญฺญา วิราคิตา นาม น โหตีติ กายปฏิพทฺธํ คณฺหิสฺสามีติ กายํ คณฺหนฺโต ยถาวตฺถุกเมว อาปชฺชตีติ มหาสุมตฺเถเรน วุตฺตวาโท อิมาย ปาลิยา สเมติ ฯ โย ปเนตฺถ สติปิ อิตฺถีสญฺญาย กายปฏิพทฺธํ คณฺหนฺตสฺส คหณสมเย กายปฏิพทฺธํ คณฺหิสฺสามีติ สญฺญํ ฐเปตฺวา อิตฺถึ คณฺหามีติ สญฺญาย อภาวโต วตฺถุสญฺญานํ ภินฺนตฺตา อยุตฺตนฺติ วเทยฺย โส ปุจฺฉิตพฺโพ กึ กายปฏิพทฺธํ วตฺถาทึ คณฺหนฺโต อิตฺถิยา ราเคน คณฺหาติ อุทาหุ วตฺถาทีสุ ราเคนาติ ยทิ วตฺถาทีสุ ราเคน คณฺหาตีติ วเทยฺย อิตฺถิยา กายปฏิพทฺธํ อหุตฺวา อญฺญตฺถ ฐิตํ วตฺถาทึ คณฺหนฺตสฺสาปิ ถุลฺลจฺจยํ สิยา ตสฺมา อิตฺถี อิตฺถีสญฺญา สารตฺตภาโว คหณญฺจาติ องฺคปาริปูริสมฺภวโต มหาสุมตฺเถรวาโท ยุตฺตตโร ฯ อฏฺฐกถาวินิจฺฉเยหิ จ สเมตีติ เอตฺถาปิ อยมธิปฺปาโย ยทิ สญฺญาวิราเคน วิราคิตํ นาม สิยา สมฺพหุลา อิตฺถิโย พาหาหิ ปริกฺขิปิตฺวา คณฺหามีติ เอวํสญฺญิสฺส มชฺฌคติตฺถิโย กายปฏิพทฺเธน คณฺหิสฺสามีติ เอว-

[ม. ป. ๒๖๔ ส. ท. ๒๙]

รูปาย สญฺญาย อภาวโต มชฺเฌคตานํ วเสน ถุลฺลจฺจยํ น สิยา เอวํ สนฺเตปิ อฏฺฐกถาย ถุลฺลจฺจยสฺส วุตฺตตฺตา สญฺญาวิราเคน วิราคิตํ นาม น โหตีติ อยมตฺโถ สิทฺโธเยวาติ ฯ นีเลน ทุวิญฺเญยฺย-สภาวโต กาพิตฺถี วุตฺตา ฯ เสวนาธิปฺปาโยติ ผสฺสสุขเสวนา-ธิปฺปาโย ฯ อิตฺถิยา กาเยน ภิกฺขุสฺส กายปฏิพทฺธามสนวาเรปิ ผสฺสํ ปฏิวิชานาตีติ อิทํ อตฺตโน กายปฏิพทฺธามสเนปิ กายสํสคฺเคปิ กายสมฺพนฺธสมฺภวโต วุตฺตํ ฯ เอตฺถาติ นิสฺสคฺคิเยน นิสฺสคฺคิย-วาเร ฯ โมกฺขาธิปฺปาโยติ เอตฺถ ปฐมํ กายสํสคฺคราเค สติปิ ปจฺฉา โมกฺขาธิปฺปายสฺส อนาปตฺติ ฯ

ปทภาชนียวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๒๐] ปาริปนฺถิกาติ วิลุมฺปนิกา ฯ อนฺตรายิกาติ วุตฺตํ โหติ ฯ นทีโสเตน วุยฺหมานํ มาตรนฺติ อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉททสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ อญฺญาสุปิ ปน อิตฺถีสุ การุญฺญาธิปฺปาเยน มาตริ วุตฺตนเยน ปฏิปชฺชนฺตสฺส เนวตฺถิ โทโสติ วทนฺติ ฯ มาตรนฺติ วุตฺตตฺตา อญฺญาสุ น วฏฺฏตีติ วทนฺตาปิ นตฺถิ ฯ ติณณฺฑูปกนฺติ หิริ-เวราทิมูเลหิ กตจุมฺภฏกํ ฯ ตาลปณฺณมุทฺทิกนฺติ ตาลปณฺเณหิ กตองฺคุลิมุทฺทิกํ ฯ ปริวตฺเตตฺวาติ อตฺตโน นิวาสนปารุปนภาวโต อปเนตฺวา ฯ จีวรตฺถาย ปริณาเมตฺวาติ วุตฺตํ โหติ ฯ จีวรตฺถาย ปาทมูเล ฐเปติ วฏฺฏตีติ อิทํ นิทสฺสนมตฺตํ ฯ ปจฺจตฺ-

[ม. ป. ๒๖๔-๕ ส. ท. ๓๐-๔]

ถรณวิตานาทิอตฺถมฺปิ วฏฺฏติเยว ฯ ปูชาทิอตฺถํ ตาวกาลิกมฺปิ คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ อิตฺถีสณฺฐาเนน กตนฺติ เอตฺถ เหฏฺฐิมปริจฺเฉทโต ปาราชิกวตฺถุภูตติรจฺฉานคติตฺถีนมฺปิ อนามาสภาวโต ตาทิสํ อิตฺถีสณฺฐาเนน กตํ ติรจฺฉานคตรูปมฺปิ อนามาสนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ภิกฺขุนีหิ ปฏิมารูปํ อามสิตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ อาจริยา ฯ อิตฺถีรูปานิ ทสฺเสตฺวา กตํ วตฺถญฺจ ปจฺจตฺถรณญฺจ ภิตฺติญฺจ อิตฺถีรูปํ อนามสิตฺวา คณฺหิตต วฏฺฏติ ฯ ภินฺทิตฺวาติ เอตฺถ หตฺเถน อคฺคเหตฺวาว เกนจิเทว ทณฺฑาทินา ภินฺทิตพฺพํ ฯ เอตฺถ จ อนามาสมฺปิ หตฺเถน อปรามสิตฺวา ทณฺฑาทินา เกนจิ ภินฺทิตุํ วฏฺฏตีติ อิธ วุตฺตตฺตา ปํสุกูลํ คณฺหนฺเตน มาตุคามสรีเรปิ สตฺถาทีหิ วณํ กตฺวา คเหตพฺพนฺติ วุตฺตตฺตา จ คหิตมณฺฑูกํ สปฺปินึ ทณฺฑาทีหิ นิปฺปีเฬตฺวา มณฺฑูกํ วิสฺสชฺชาเปตต วฏฺฏติ ฯ

[๒๑] มคฺคํ อธิฏฺฐายาติ มคฺเค คจฺฉามีติ เอวํ มคฺคสญฺญี หุตฺวาติ อตฺโถ ฯ กีฬนฺเตนาติ อิทํ คิหิสนฺตกํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ภิกฺขุสนฺตกํ ปน เยนเกนจิ อธิปฺปาเยน อนามสิตพฺพเมว ทุรุปจิณฺณภาวโต ฯ ตาลปนสาทีนีติ เจตฺถ อาทิสทฺเทน นาฬิเกรลพุช ติปุส อลาพุ กุมฺภณฺฑ ปุสฺส เอลาฬุกผลานํ สงฺคโห ทฏฺฐพฺโพ ฯ ยถาวุตฺตผลานํเยว เจตฺถ กีฬาธิปฺปาเยน อามสิตุํ น วฏฺฏตีติ วุตฺตตฺตา ปาสาณสกฺขราทีนิ กีฬาธิปฺปาเยนปิ อามสิตุํ น วฏฺฏติ ฯ

[ม. ป. ๒๖๕ ส. ท. ๓๔-๕]

[๒๒] มุตฺตาติ หตฺถิกุมฺภชาทิกา อฏฺฐวิธา มุตฺตา ฯ ตถาหิ หตฺถิกุมฺภํ วราหทาฒํ ภุชงฺคสีสํ วลาหกํ เวฬุ มจฺฉสิโร สงฺโข สิปฺปีติ อฏฺฐ มุตฺตาโยนิโย ฯ ตตฺถ หตฺถิกุมฺภชา ปีตวณฺณา ปภาวิหีนา ฯ วราหทาฒชา วราหทาฒวณฺณาว ฯ ภุชงฺคสีสชา นีลาทิวณฺณา สุวิสุทฺธา วฏฺฏฺลา ฯ วลาหกชา ปภาสูรา ทุพฺพิ- ภาครูปา รตฺติภาเค อนฺธการํ วิธมนฺติโย ติฏฺฐนฺติ เทวุปโภคา- เอว จ โหนฺติ ฯ เวฬุชา กรกูปลสมานวณฺณา[๑] น อาภาสูรา ฯ เต จ เวฬู อมนุสฺสโคจเรเอว ปเทเส ชายนฺติ ฯ มจฺฉสีรชา ปาฏีนปิฏฺฐิสมานวณฺณา[๒] วฏฺฏฺลา ลฆฺฏา จ โหนฺติ ปภาวิหีนา ฯ เต จ มจฺฉา สมุทฺทมชฺเฌเอว ชายนฺติ ฯ สงฺขชา สงฺข- อุทรจฺฉวิวณฺณา โกลผลปฺปมาณาปิ โหนฺติ ปภาวิหีนาว ฯ สิปฺปิชา ปภาวิเสสยุตฺตา โหนฺติ นานาสณฺฐานา ฯ เอวํ ชาติโต อฏฺฐวิธาสุ มุตฺตาสุ ยา มจฺฉสงฺขสิปฺปิชา ตา สามุทฺทิกา ฯ ภุชงฺคชาปิ กาจิ สามุทฺทิกา โหนฺติ อิตรา อสามุทฺทิกา ฯ ยสฺมา พหุลํ สามุทฺทิกาว มุตฺตา โลเก ทิสฺสนฺติ ตตฺถาปิ สิปฺปิชาว อิตรา กทาจิ กาจิ ตสฺมา สมฺโมหวิโนทนิยํ มุตฺตาติ สามุทฺทิกา มุตฺตาติ วุตฺตํ ฯ มณีติ ฐเปตฺวา เวฬุริยา- ทิเก เสโส โชติรสาทิเภโท สพฺโพปิ มณิ ฯ เวฬุริโยติ วํส-

๑. ม. กรกผลสมานวณฺณา ฯ ๒. ม. ปาจินปิฏฺฐิสมานวณฺณา ฯ

วณฺณมณิ ฯ สงฺโขติ สามุทฺทิกสงฺโข ฯ สิลาติ กาฬสิลา ปณฺฑุ-
สิลาเสตสิลาทิเภทา สพฺพาปิ สิลา ฯ รชตนฺติ กหาปณาทิกํ
วุตฺตาวเสสํ รตนสมฺมตํ ฯ ชาตรูปนฺติ สุวณฺณํ ฯ โลหิตโกติ
รตฺตมณิ ฯ มสารคลฺลนฺติ กพรมณิ ฯ ภณฺฑมูลตฺถายาติ ปตฺต-
จีวราทิภณฺฑมูลตฺถาย ฯ กุฏฺฐโรคสฺสาติ นิทสฺสนมตฺตํ ฯ ตาย
วูปสเมตพฺพสฺส ยสฺสกสฺสจิ โรคสฺสตฺถายปิ วฏฺฏติเยว ฯ
เภสชฺชตฺถญฺจ อวิทฺธาเยว มุตฺตา วฏฺฏตีติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ
อากรมุตฺโตติ อากรโต มุตฺตมตฺโต ฯ ภณฺฑมูลตฺถํ สมฺปฏิจฺฉิตุํ
วฏฺฏตีติ อิมินาว อามสิตุมฺปิ วฏฺฏตีติ ทสฺเสติ ฯ ปจิตฺวา กโตติ
กาจกาเรหิ ปจิตฺวา กโต ฯ โธตวิทฺโธ จ รตนมิสฺโส จาติ
อลงฺการตฺถํ กาญฺจนลตาทึ ทสฺเสตฺวา กโต รตนขจิโต โธต-
วิทฺโธ อนามาโส ฯ โธตวิทฺโธ จ รตนมิสฺโส จาติ วิสุํ วา
สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ ปานียสงฺโขติ อิมินาว สงฺเขน กตปานียภาชนํ
ปิธานาทิสมณปริกฺขาโรปิ อามสตุํ วฏฺฏตีติ สิทฺธํ ฯ เสสนฺติ
รตนมิสฺสํ ฐเปตฺวา อวเสสํ ฯ มุคฺควณฺณํเยว รตนสมฺมิสฺสํ
กโรนฺติ น อญฺญนฺติ อาห มุคฺควณฺณาวาติ ฯ รตนมิสฺสาว
น วฏฺฏตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ เสสาติ รตนสมฺมิสฺสํ ฐเปตฺวา
อวเสสา มุคฺควณฺณาทิสิลา ฯ พีชโต ปฏฺฐายาติ ธาตุปาสาณโต
ปฏฺฐาย ฯ สุวณฺณเจติยนฺติ ธาตุกรณฺฑกํ ฯ ปฏิกฺขิปีติ

[ม. ป. ๒๖๕ ส. ท. ๓๕-๖]

ธาตุฏฺฐปนตฺถาย คณฺหถาติ อวตฺวา ตุมฺมากํ คณฺหถาติ เปสิตตฺตา ปฏิกฺขิปิ ฯ สุวณฺณพุพฺพุฬกนฺติ สุวณฺณตารกํ ฯ เกฬายิตุนฺติ อิโตจิโต จ สญฺจาเรนฺเตหิ อามสิตุํ วฏฺฏตีติ มหาอฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ กจวรเมว หริตุํ วฏฺฏตีติ โคปกา วา ภิกฺขู โหนฺตุ อญฺเญ วา ฯ หตฺเถนาปิ ปุญฺฉิตฺวา กจวรํ อปเนตุํ วฏฺฏติ ฯ มลํ มชฺชิตุมฺปิ วฏฺฏติเยว ฯ อารกูฏโลหนฺติ กิตฺติมโลหํ ฯ ตีณิ หิ กิตฺติมโลหานิ กํสโลหํ วฏฺฏโลหํ อารกูฏนฺติ ฯ ตตฺถ ติปุตมฺเพ มิสฺเสตฺวา กตํ กํสโลหํ ฯ สีสตมฺเพ มิสฺเสตฺวา กตํ วฏฺฏโลหํ ฯ รสกตมฺเพ[๑] มิสฺเสตฺวา กตํ อารกูฏํ ฯ เตเนว ตํกรเณน นิพฺพตฺตตฺตา กิตฺติมโลหนฺติ วุจฺจติ ฯ ชาตรูป-คติกเมวาติ วุตฺตตฺตา อารกูฏํ สุวณฺณสทิสเมว อามสิตุํ น วฏฺฏติ อญฺญํ ปน วฏฺฏตีติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ เกจิ ปน อารกูฏํ อนามสิตพฺพโต ชาตรูปคติกเมวาติ วุตฺตํ ตสฺมา อุภยมฺปิ ชาตรูปํ วิย อามสิตุํ น วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ปจฺฉา วุตฺโตเยว จ อตฺโถ คณฺฐิปทกาเรหิ อธิปฺเปโต ฯ ปฏิชคฺคิตุํ วฏฺฏตีติ เสนาสนปฏิพทฺธตฺตา วุตฺตํ ฯ

[๒๓] สามิกานํ เปเสตพฺพนฺติ สามิกานํ สาสนํ เปเสตพฺพํ ฯ ภินฺทิตฺวาติ หตฺเถน อคฺคเหตฺวา อญฺเญน เยนเกนจิ ภินฺทิตฺวา ฯ

๑. ม. ปกติรสตมฺเพ ฯ

[ม. ป. ๒๖๕ ส. ท. ๓๖-๗]

เภรีสงฺฆาโฏติ สงฺฆฏิตจมฺมเภรี ฯ วีณาสงฺฆาโฏติ สงฺฆฏิต-
จมฺมวีณา ฯ จมฺมวินทฺธานํ เภรีวีณานเมตํ อธิวจนํ ฯ ตุจฺฉ-
โปกฺขรนฺติ อวินทฺธจมฺมํ เภรีโปกฺขรํ วีณาโปกฺขรญฺจ ฯ อาโรปิต-
จมฺมนฺติ เภรีอาทีนํ วินทฺธนตฺถาย มุขวฏฺฏิยํ อาโรปิตจมฺมํ
ตโต อุทฺธริตฺวา วิสุํ ฐปิตจมฺมญฺจ ฯ โอนหิตุํ วาติ เภรี-
โปกฺขราทีนิ จมฺมํ อาโรเปตฺวา วินทฺธิตุํ ฯ โอนหาเปตุนฺติ
ตเถว อญฺเญหิ วินทฺธาเปตุํ ฯ

[๒๔] ปาราชิกปฺปโหนกกาเลติ อกฺถิตกาเล ฯ สงฺกมาทิ-
ภูมิคติกตฺตา น กายปฏิพทฺธฏฺฐานิยนฺติ ทุกฺกฏํ วุตฺตํ ฯ เอก-
ปทิกสงฺกโมติ ขุทฺทกเสตุ ฯ สกฏมคฺคสงฺกโมติ สกฏมคฺคภูโต
มหาเสตุ ฯ ธานา จาเลตุนฺติ รชฺชุํ ธานา จาเลตุํ ฯ
ปฏิจฺฉาเทตพฺพาติ อปเนตพฺพา ฯ มนุสฺสิตฺถี อตฺถีสญฺญิตา
กายสํสคฺคราโค เตน ราเคน วายาโม หตฺถคฺคาหาทิสมาปชฺชนนฺติ
อิมาเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

ทุติยสงฺฆาทิเสสวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๒๕] ตติเย ฯ อุตฺตรปทโลเปน ฉินฺนโอตฺตปฺปา ฉินฺนกาติ
วุตฺตาติ อาห ฉินฺนกาติ ฉินฺนโอตฺตปฺปาติ ฯ ยถา ยุวา ยุวตินฺติ
เอเตน โอภาสเน นิราสงฺกภาวํ ทสฺเสติ ฯ เมถุนุปสญฺหิตาหีติ
อิทํ ทุฏฺฐุลฺลวาจาย สิขาปฺปตฺตลกฺขณทสฺสนํ ฯ อิตฺถีลกฺขเณนาติ

[ม. ป. ๒๖๕-๗๑ ส. ท. ๓๗-๔๐]

วุตฺตมตฺถํ วิเสเสตุํ สุภลกฺขเณนาติ วุตฺตํ ฯ น ตาว สีสํ เอตีติ อิตฺถีลกฺขเณน สมนฺนาคตาสีติ อาทินา วณฺณภณนํ สงฺฆาทิเสสาปตฺติชนกํ หุตฺวา มตฺถกํ น ปาปุณาติ ฯ วณฺณภณนํ หิ เยนาการเรน ภณนฺตสฺส สงฺฆาทิเสโส โหติ เตนาการเรน ภณนฺตสฺส สิขาปฺปตฺตํ นาม โหติ ฯ อิตฺถีลกฺขเณน สมนฺนาคตาสีติ อาทิกํ ปน ทุฏฺฐุลฺลวาจสฺสาทราควเสน ภณนฺตสฺส ทุกฺกฏนฺติ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ เอกาทสหิ ปเทหิ อฆฏฺฏิเต สีสํ น เอตีติ อนิมิตฺตาสีติ อาทีหิ เอกาทสหิ ปเทหิ อฆฏฺฏิเต อวณฺณภณนํ สีสํ น เอติ ฯ อวณฺณภณนํ นาม น โหตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ฆฏฺฏิเตปีติ เอกาทสหิ ปเทหิ อวณฺณภณเน ฆฏฺฏิเตปิ ฯ อิเมหิ ตีหิ ฆฏฺฏิตเยว สงฺฆาทิเสโสติ สิขริณีติ อาทีหิ ตีหิเยว ปเทหิ อวณฺณภณเน ฆฏฺฏิเตเยว สงฺฆาทิเสโส ปสฺสาวมคฺคสฺส นิยตวจนตฺตา อจฺโจฬาริกตฺตา จ ฯ อนิมิตฺตาสีติ อาทีหิ ปน อฏฺฐหิ ปเทหิ ฆฏฺฏิเต เกวลํ อวณฺณภณนเมว สมฺปชฺชติ น สงฺฆาทิเสโส ตสฺมา ตานิ ถุลฺลจฺจยวตฺถูนีติ เกจิ ฯ อกฺโกสนมตฺตตฺตา ทุกฺกฏวตฺถูนีติ อปเร ฯ ปริพฺพาชิกาวตฺถุสฺมึ วิย ถุลฺลจฺจยเมเวตฺถ ยุตฺตตรํ ทิสฺสติ ฯ กุญฺจิยปนาพิยมตฺตนฺติ กุญฺจิกาฉิทฺทมตฺตํ ฯ ครุกาปตฺตินฺติ ภิกฺขุนิยา กายสํสคฺเค ปาราชิกาปตฺตึ สนฺธาย วทติ ฯ หสนฺโต หสนฺโตติ สภาวทสฺสนตฺถํ

[ม. ป. ๒๗๑-๒ ส. ท. ๔๐-๓]

วุตฺตํ ฯ อหสนฺโตปิ วาจสฺสาทราเคน ปุนปฺปุนํ วทติ อาปตฺติเยว ฯ

[๒๖] กายจิตฺตโตติ หตฺถมุทฺธาย โอภาสนฺตสฺส กายจิตฺตโต สมุฏฺฐาติ ฯ ตสฺมา ทุกฺกฏนฺติ อปฺปฏิวิชานนเหตุ ทุกฺกฏํ ฯ ปฏิวิชานนฺติยา ปน อกฺเขตฺตปทตฺตา ถุลฺลจฺจเยน ภวิตพฺพํ ฯ เตเนว ปริพฺพาชิกาวตฺถุสฺมึ ปฏิวิชานนฺติยา ถุลฺลจฺจยํ วกฺขติ ฯ อสทฺธมฺมํ สนฺธายาหาติ วาปิตนฺติ อิมสฺส พีชนิกฺเขปวจนตฺตา วุตฺตํ ฯ สํสรตีติ วหติ ปวตฺตติ ฯ อถวา สํสรตีติ สํสริยติ ฯ มนุสฺสิตฺถี อิตฺถีสญฺญิตา ทุฏฺฐุลฺลวาจสฺสาทราโค เตน ราเคน โอภาสนํ ตงฺขณวิชานนนฺติ อิมาเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

ตติยสงฺฆาทิเสสวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๒๗] จตุตฺเถ ฯ จีวรนฺติ นิวาสนาทิ ยงฺกิญฺจิ จีวรํ ฯ ปิณฺฑปาตนฺติ โยโกจิ อาหาโร ฯ โส หิ ปิณฺโฑเลฺยน ภิกฺขุโน ปตฺเต ปตนโต ตตฺถ ตตฺถ ลทฺธภิกฺขาปิณฺฑานํ ปาโต สนฺนิปาโตติ วา ปิณฺฑปาโตติ วุจฺจติ ฯ เสนาสนนฺติ สยนญฺจ อาสนญฺจ ฯ ยตฺถ หิ วิหาราทิเก เสติ นิปชฺชติ อาสติ นิสีทติ ตํ เสนาสนํ ฯ ปฏิเอติ เอตสฺมาติ ปจฺจโยติ อาห ปฏิกรณฏฺเฐน ปจฺจโยติ ฯ โรคสฺส ปฏิอยนฏฺเฐน วา ปจฺจโย ปจฺจนีกคมนฏฺเฐนาติ อตฺโถ ฯ วูปสมนฏฺเฐนาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ธาตุกฺโขภลกฺขณสฺส หิ ตํเหตุกทุกฺขเวทนาลกฺขณสฺส วา โรคสฺส

[ม. ป. ๒๗๒-๘๒ ส. ท. ๔๓-๔]

ปฏิปกฺขภาโว ปฏิอยนฏฺโฐ ฯ ยสฺสกสฺสจีติ สปฺปิอาทีสุ ยสฺส กสฺสจิ ฯ สปฺปายสฺสาติ หิตสฺส ฯ วิการวูปสเมนาติ อธิปฺปาโย ฯ ภิสกฺกสฺส กมฺมํ เตน วิธาตพฺพโต ฯ เตนาห เตน อนุญฺญาตตฺตาติ ฯ นครปริกฺขาเรหีติ นครํ ปริวาเรตฺวา รกฺขณเกหิ ฯ อาวาฏเคหปริกฺเขโป ปริกฺขา อุทฺทาโป ปากาโร เอสิกา ปลิโฆ ปาการมตฺถกมณฺฑลนฺติ สตฺตนครปริกฺขาราติ วทนฺติ ฯ เสต-ปริกฺขาโรติ สุวิสุทฺธสีลาลงฺกาโร ฯ อริยมคฺโค หิ อิธ รโถติ อธิปฺเปโต ฯ ตสฺส จ สมฺมาวาจาทโย อลงฺการฏฺเฐน ปริกฺ-ขาโรติ วุตฺตา ฯ จกฺกวีริโยติ วีริยจกฺโก ฯ ชีวิตปริกฺขาราติ ชีวิตสฺส ปวตฺติการณา ฯ สมุทาเนตพฺพาติ สมฺมา อุทฺธํ อุทฺธํ อาเนตพฺพา ปริเยสิตพฺพา ฯ ปริวาโรปิ โหตีติ อนฺตรายานํ ปริโต วารณโต ฯ เตนาห ชีวิต ฯ เป ฯ รกฺขณโตติ ฯ ตตฺถ อนฺตรนฺติ วิวรํ ฯ โอกาโสติ อตฺโถ ฯ รกฺขณโตติ เวริกานํ อนฺตรํ อทตฺวา อตฺตโน สามิกานํ ปริวาเรตฺวา จิตเสวกา วิย รกฺขณโต ฯ อสฺสาติ ชีวิตสฺส ฯ การณภาวโตติ จิรปฺปวตฺติยา การณภาวโต ฯ รสายนภูตํ หิ เภสชฺชํ สุจิรมฺปิ กาลํ ชีวิตํ ปวตฺเตติเยว ฯ

[๒๘] อุปจาเรติ ยตฺถ ฐิโต วิญฺญาเปตุํ สกฺโกติ ตาทิเส ฯ กาโม เจว เหตุ จ ปาริจริยา จ อตฺโถ เสสํ พฺยญฺชนนฺติ

[ม. ป. ๒๘๒-๔ ส. ท. ๔๔-๕]

อาทีสุ ปาลิยํ อตฺตกามนฺติ ปทํ อุทฺธริตฺวา อตฺตโน กามํ อตฺตโน เหตฺต อตฺตโน อธิปฺปายํ อตฺตโน ปาริจริยนฺติ จตฺตาโร อตฺถา ปทภาชเน วุตฺตา ฯ เตสุ ปจเม อตฺถวิกปฺเป กาโม จ เหตุ จ ปาริจริยา จ อตฺโถ เสสํ อธิปฺปายปทเมกํ พฺยญฺชนํ ปจม-วิคฺคเห ตทตฺถสฺส อสมฺภวโต นิรตฺถกตฺตา ทุติเย ปน อตฺถ-วิกปฺเป อธิปฺปาโย จ ปาริจริยา จ อตฺโถ กาโม จ เหตุ จาติ เสสํ ปททฺวยํ พฺยญฺชนํ เตสํ ตตฺถ อตฺถาภาวโตติ เอวํ จตฺตาริ ปทานิ ทฺวินฺนํ วิคฺคหานํ วเสน โยชิตานีติ เกจิ วทนฺติ ฯ คณฺจีปเทปิ จ อยเมวตฺโถ วุตฺโต ฯ จุลฺลมชฺฌิมมหาคณฺจีปเทสุ ปน ปจเม อตฺถวิกปฺเป กาโม จ เหตุ จ ปาริจริยา จ อธิปฺปายตฺโถ เสสํ เมถุนธมฺมสงฺขาเตน กาเมนาติ อาทิวิคฺคห-วากฺยํ อกฺขรวิวรณตฺตโต พฺยญฺชนมตฺตํ ทุติเย อตฺถวิกปฺเป อธิปฺปาโย จ ปาริจริยา จ อธิปฺปายตฺโถ เสสํ อตฺตนา กามิตา อิจฺฉิตาติ อาทิวิคฺคหวากฺยํ อกฺขรวิวรณมตฺตโต พฺยญฺชน-มตฺตนฺติ เอวมตฺโถ วุตฺโต ฯ พฺยญฺชเน อาทรํ อกตฺวาติ วจนโต อยเมวตฺโถ อิธ ยุตฺตตโรติ วิญฺญายติ ฯ พฺยญฺชเน อาทรํ อกตฺวาติ หิ อิมินา อฏฺจกถายํ วุตฺตวิคฺคหวเสน พฺยญฺชเน อาทรํ อกตฺวาติ อยมตฺโถ ทีปิโต ฯ อิทานิ ยถาวุตฺตเมวตฺถํ ปท-ภาชเนน สํสนฺเทตฺวา ทสฺเสตุํ อตฺตโน กามํ อตฺตโน เหตุํ

[ม. ป. ๒๘๔ ส. ท. ๔๕-๖]

อตฺตโน ปาริจริยนฺติ หิ วุตฺเต ชานิสฺสนฺติ ปณฺฑิตาติ อาทิ อารทฺธํ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ อตฺตโน เหตุนฺติ วุตฺเต อตฺตโน อตฺถายาติ อยมตฺโถ วิญฺญายติ อตฺตโน กามํ อตฺตโน ปาริ-จริยนฺติ วุตฺเต กาเมน ปาริจริยาติ อยมตฺโถ วิญฺญายติ ตสฺมา อตฺตโน กามํ อตฺตโน เหตุํ อตฺตโน ปาริจริยนฺติ อิเมหิ ตีหิ ปเทหิ อตฺตโน อตฺถาย กาเมน ปาริจริยา อตฺตกามปาริจริยาติ อยมตฺถวิกปฺโป วุตฺโตติ วิญฺญู ชานิสฺสนฺติ อตฺตโน อธิปฺปายนฺติ วุตฺเต ปน อธิปฺปายสทฺทสฺส กามิตสทฺเทน สมานตฺถภาวโต อตฺตโน ปาริจริยนฺติ อิมสฺส จ อุภยวิคฺคหสามญฺญโต อตฺตโน อิจฺฉิตกามิตฏฺเฐน อตฺตกามปาริจริยาติ อยมตฺถวิกปฺโป ทุวีหิ ปเทหิ ทสฺสิโตติ วิญฺญู ชานิสฺสนฺตีติ ฯ เอตทคฺคนฺติ เอสา อคฺคา ฯ ทุฏฺฐุลฺลวาจสิกฺขาปเท กิญฺจาปิ เมถุนยาจนํ อาคตํ ตตฺถาปิ ตํ ทุฏฺฐุลฺลวาจสฺสาทราควเสน วุตฺตํ อิธ ปน อตฺตโน เมถุนสฺสาทราควเสนาติ อยํ วิเสโส ฯ วินีตวตฺถูสุ เตนหิ ภคินิ อคฺคทานํ เทหีติ อิทํ อตฺตโน อตฺถาย วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ มนุสฺสิตฺถี อิตฺถีสญฺญิตา อตฺตกามปาริจริยาย ราโค เตน ราเคน วณฺณภณนํ ตงฺขณวิชานนนฺติ อิมาเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

อตฺตกามสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๒๘] ปญฺจเม ฯ ปณฺฑิตสฺส ภาโว ปณฺฑิจฺจํ ฯ

[ม. ป. ๒๘๔-๙๑ ส. ท. ๔๖-๓]

ญาณสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ คติมนฺตาติ ญาณคติยา สมนฺนาคตา ฯ ปณฺฑิตาติ อิมินา ภาวญาเณน สมนฺนาคตตา วุตฺตา ฯ พฺยตฺตาติ อิมินา อิตฺถีกตฺตพฺเพสุ วิสารทปญฺญาย ฯ เตนาห อุปายญฺญู วิสารทาติ ฯ เมธาวินีติ ฐานุปฺปตฺติปญฺญาสงฺขาตาย ตสฺมึ ตสฺมึ อตฺถกิจฺเจ อุปฏฺฐิเต ฐานโส ตงฺขเณเอว อุปฺปชฺชนปญฺญาย สมนฺนาคตา ฯ เตนาห ทิฏฺฐทิฏฺฐํ กโรตีติ ฯ เฉกาติ ยาคุภตฺต-สมฺปาทนาทีสุ นิปุณา ฯ อุฏฺฐานวีริยสมฺปนฺนาติ กายิเกน วีริเยน สมนฺนาคตา ฯ ยถา อญฺญา กุสีตา นิสินฺนฏฺฐาเน นิสินฺนาว โหนฺติ ฐิตฏฺฐาเน ฐิตาว เอวํ อหุตฺวา วิปฺผาริเกน จิตฺเตน สพฺพกิจฺจํ นิปฺผาเทตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ กุมาริกายาติ นิมิตฺตตฺเถ ภุมฺมํ เหตุมฺหิ วา กรณวจนํ ฯ เตนาห กุมาริกาย การณาติ ฯ อาวหนํ อาวาโห ฯ ปริคฺคหภาเวน ทาริกาย คณฺหาปนํ ฯ ตถา ทาปนํ วิวาโห ฯ เตนาห ทารกสฺสาติ อาทึ ฯ ภตฺตปาจนํ สนฺธาย รนฺธาปนํ วุตฺตํ ฯ ยสฺส กสฺสจิ ปาจนํ สนฺธาย ปจาปนํ วุตฺตํ ฯ ทุฏฺฐํ กุลํ คตา ทุคฺคตาติ อิมมตฺถํ ทสฺเสนฺโต ยตฺถ วา คตาติ อาทิมาห ฯ มายฺโยติ วจนวิปลฺลาเสน วุตฺตนฺติ อาห มา อยฺเยติ ฯ อาหรณํ อาหาโร ฯ น อุปาหฏนฺติ น ทินฺนํ ฯ กโย คหณํ วิกฺกโย ทานํ ฯ ตทุภยํ สงฺคเหตฺวา โวหาโรติ วุตฺตํ ฯ มณฺฑิตปฺปสาธิโตติ เอตฺถ

[ม. ป. ๒๙๑-๕ ส. ท. ๔๗-๘]

พาหิรุปกรเณน อลงฺกรณํ มณฺฑนํ อชฺฌตฺติกานํ เกสาทีนํเยว สณฺฐปนํ ปสาธนํ ฯ อพฺภุตํ กาตุํ น วฏฺฏตีติ อิมินา ทุกฺกฏํ โหตีติ ทีเปติ ฯ ปราชิเตน ทาตพฺพนฺติ วุตฺตตฺตา อเทนฺโต ธุรนิกฺเขเปน กาเรตพฺโพ ฯ อจิรกาเล อธิกาโร เอตสฺส อตฺถีติ อจิรกาลาธิการิกํ สญฺจริตฺตํ ฯ อจิรกาลาจาริกนฺติ วา ปาโฐ ฯ อจิรกาเล อาจาโร อชฺฌาจาโร เอตสฺสาติ อจิรกาลาจาริกํ ฯ

[๓๐] กิญฺจาปิ เอหิภิกฺขูปสมฺปนฺนา เจว สรณคมนูปสมฺปนฺนา จ สญฺจริตฺตาทิปณฺณตฺติวชฺชํ อาปตฺตึ อาปชฺชนฺติ เตสํ ปน อสพฺพกาลิกตฺตา เต วชฺเชตฺวา สพฺพกาลานุรูปํ ตนฺตึ ฐเปนฺโต ภควา อิธาปิ ญตฺติจตุตฺเถเนว กมฺเมน อุปสมฺปนฺนํ ภิกฺขุํ ทสฺเสตุํ ตตฺร ยฺวายํ ภิกฺขุ ฯเปฯ อยํ อิมสฺมึ อตฺเถ อธิปฺเปโต ภิกฺขูติ ปทภาชนํ อาห น ปน เนสํ สญฺจริตฺตาทิอาปชฺชเน อภพฺพ-ภาวโต ฯ ขีณาสวาปิ หิ อปฺปสฺสุตา กิญฺจาปิ โลกวชฺชํ นาปชฺชนฺติ ปณฺณตฺติยํ ปน อโกวิทตฺตา วิหารการํ กุฏิการํ สหาคารํ สหเสยฺยนฺติ เอวรูปา กายทฺวาเร อาปตฺติโย อาปชฺชนฺติ สญฺจริตฺตํ ปทโสธมฺมํ อุตฺตริฉปฺปญฺจวาจํ ภูตาโรจนนฺติ เอวรูปา วจีทฺวาเร อาปตฺติโย อาปชฺชนฺติ อุปนิกฺขิตฺตสาทิยน-วเสน มโนทฺวาเร รูปิยปฏิคฺคหณาปตฺตึ อาปชฺชนฺติ ฯ สญฺจรณํ สญฺจาโร ฯ โส เอตสฺส อตฺถีติ สญฺจรี ฯ ตสฺส ภาโว

[ม. ป. ๒๙๕-๖ ส. ท. ๔๘]

สญฺจริตฺตํ ฯ เตนาห สญฺจรณภาวนฺติ ฯ อิตฺถีปุริสานํ อนฺตเร สญฺจรณภาวนฺติ อตฺโถ ฯ ชายตฺตเน ชารตฺตเนติ จ นิมิตฺตตฺเถ ภุมฺมํ ฯ ชายภาวตฺถํ ชารภาวตฺถนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ชายภาเวติ ภริยาภาวาย ฯ ชารภาเวติ สามิกภาวาย ฯ กิญฺจาปิ อิมสฺส ปทภาชเน ชารี ภวิสฺสสีติ อิตฺถีลิงฺควเสน ปทภาชนํ วุตฺตํ ฯ ชารตฺตเนติ ปน นิทฺเทสสฺส อุภยลิงฺคสาธารณตฺตา ปุริสลิงฺค-วเสนาปิ โยเชตฺวา อตฺถํ ทสฺเสนฺโต อิตฺถิยา มตึ ปุริสสฺส อาโรเจนฺโต ชารตฺตเน อาโรเจตีติ อาห ฯ เอตฺถ หิ ชาโร ภวิสฺสสีติ อิตฺถิยา มตึ ปุริสสฺส อาโรเจนฺโต ชารตฺตเน อาโรเจติ นาม ฯ ปาลิยํ ปน อิตฺถีลิงฺควเสเนว โยชนา กตา ตทนุสาเรน ปุริสลิงฺควเสนาปิ สกฺกา โยเชตุนฺติ ฯ อิทานิ ปาลิยํ วุตฺตนเยนาปิ อตฺถํ ทสฺเสนฺโต อปิจาติ อาทิมาห ฯ ปติ ภวิสฺสสีติ วุตฺตเมวตฺถํ สามิโก ภวิสฺสสีติ ปริยายวจเนน วิเสเสตฺวา ทสฺเสติ ฯ อิทญฺจ ชารตฺตเนติ นิทฺเทสสฺส อุภยลิงฺคสาธารณตฺตา วุตฺตํ ฯ มุหุตฺติกา ภวิสฺสสีติ อสฺสามิกํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ชารี ภวิสฺสสีติ สสฺสามิกํ สนฺธาย ฯ อนฺตมโส ตงฺขณิกายปีติ อิทํ นิทสฺสนมตฺตนฺติ อาห เอเตเนว อุปาเยนาติอาทึ ฯ

[๓๑] เสริวิหารนฺติ สจฺฉนฺทจารํ ฯ อตฺตโน วสนฺติ อตฺตโน อาณํ ฯ โคตฺตนฺติ โคตมโคตฺตาทิกํ โคตฺตํ ฯ ธมฺโมติ

[ม. ป. ๒๙๖-๙ ส. ท. ๔๘-๕๐]

ปณฺฑรงฺคปริพฺพาชกาทีนํ เตสํ เตสํ วา กุลานํ ธมฺโม ฯ
โคตฺตวนฺเตสุ โคตฺตสทฺโท ธมฺมจารีสุ จ ธมฺมสทฺโท วตฺตตีติ
อาห สโคตฺเตหีติ อาทึ ฯ ตตฺถ สโคตฺเตหีติ สมานโคตฺเตหิ
เอกวํสชาเตหีติ อตฺโถ ฯ สหธมฺมิเกหีติ เอกสฺส สตฺถุ สาสเน
สหจริตพฺพธมฺเมหิ สมานกุลธมฺเมหิ วา ฯ เตเนวาห เอกํ
สตฺถารนฺติ อาทึ ฯ ตตฺถ เอกํ สตฺถารํ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิเตหีติ อิมินา
ปณฺฑรงฺคปริพฺพาชกาทโย วุตฺตา ฯ เอกคณปริยาปนฺเนหีติ มาลา-
การาทิเอกคณปริยาปนฺเนหิ ฯ สสฺสามิกา สารกฺขา ฯ ยสฺสา
คมเน รญฺญา ทณฺโฑ ฐปิโต สา สปริทณฺฑา ฯ ปจฺฉิมานํ
ทฺวินฺนนฺติ สารกฺขสปริทณฺฑานํ ฯ มิจฺฉาจาโร โหตีติ ตาสํ
สสฺสามิกภาวโต ฯ น อิตราสนฺติ อิตราสํ มาตุรกฺขิตาทีนํ อฏฺฐนฺนํ
ปุริสนฺตรคมเน นตฺถิ มิจฺฉาจาโร ตาสํ อสฺสามิกภาวโต ฯ ยา
หิ สามิกสฺส สนฺตกํ ผสฺสํ เถเนตฺวา ปเรสํ อภิรตึ อุปฺปาเทนฺติ
ตาสํ มิจฺฉาจาโร ฯ น จ มาตาทโย ตาสํ ผสฺเส อิสฺสรา ฯ
มาตาทโย หิ น อตฺตโน ผสฺสานุภวนตฺถํ ตา รกฺขนฺติ เถวลํ
อนาจารํ นิเสเธนฺตา ปุริสนฺตรคมนํ ตาสํ วาเรนฺติ ฯ ปุริสสฺส
ปน เอตาสุ อฏฺฐสฺสุปิ โหติเยว มิจฺฉาจาโร มาตาทีหิ ยถา
ปุริเสน สทฺธึ สํวาสํ น กปฺเปนฺติ ตถา รกฺขิตตฺตา ปเรสํ รกฺขิต-
โคปิตํ ผสฺสํ เถเนตฺวา ผุฏฺฐภาวโต ฯ ธเนน กีตาติ ภริยาภาวตฺถํ

[ม. ป. ๒๙๙ ส. ท. ๕๐]

ธเนน กีตา ฯ เตนาห ยสฺมา ปนาติ อาทิ ฯ โภเคนาติ โภค-
เหตุ ฯ โภคตฺถํ หิ วสนฺตี โภควาสินีติ วุจฺจติ ฯ ลภิตฺวาติ
โย นํ วาเสติ ตสฺส หตฺถโต ลภิตฺวา ฯ อุทกปตฺตํ อามสิตฺวา
คหิตา โอทปตฺตกินี ฯ เตนาห อุภินฺนนฺติ อาทึ ฯ ธเชน อาหฏาติ
เอตฺถ ธชโยคโต เสนาว ธชสทฺเทน วุตฺตา ฯ อุสฺสิตทฺธชาย เสนาย
อาหฏาติ วุตฺตํ โหติ ฯ เตนาห อุสฺสิตทฺธชายาติ อาทึ ฯ

[๓๒] พหิทฺธา วีมฏฺจํ นาม โหตีติ อญฺญตฺถ อาโรจิตํ
นาม โหติ ฯ ตํ กิรียํ สมฺปาเทสฺสตีติ ตสฺสา อาโรเจตฺวา
ตํ กิจฺจํ สมฺปาเทตุ วา มา วา ตํกิริยาสมฺปาทเน โยคฺยตํ
สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ทารกํ ทาริกญฺจ อชานาเปตฺวา เตสํ มาตุปิตุ-
อาทีหิ มาตาปิตุอาทีนํเยว สนฺติกํ สาสเน เปสิเตปิ หรณวีมํสน-
ปจฺจาหรณสงฺขาตาย ติวงฺคสมฺปตฺติยา สงฺฆาทิเสโส โหติ-
เยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ยํ อุทฺทิสฺส สาสนํ เปสิตํ ตํเยว สนฺธาย
ตสฺสา มาตุอาทีนํ อาโรจิเจ วตฺถุโน เอกตฺตา มาตุอาทโยปิ
เขตฺตเมวาติ เขตฺตเมว โอติณฺณภาวํ ทสฺเสตต พุทฺธํ ปจฺจกฺขามีติ
อาทิ อุทาหฏํ ฯ อิมินา สเมตีติ เอตฺถายมธิปฺปาโย ยถา สยํ
อนาโรเจตฺวา อญฺเญน อนฺเตวาสิอาทินา อาโรจาเปนฺตสฺส
วิสงฺเกโต นตฺถิ เอวํ ตสฺสา สยํ อนาโรเจตฺวา อาโรจนตฺถํ
มาตุอาทีนํ วทนฺตสฺสาปิ นตฺถิ วิสงฺเกโตติ ฯ ฆรํ นยตีติ ฆรณี ฯ

[ม. ป. ๓๐๐-๒๑ ส. ท. ๕๐-๓]

มูลฏฺฐานญฺจ วเสนาติ เอตฺถ ปุริสสฺส มาตุอาทโย สาสนเปสเน มูลภูตตฺตา มูลฏฺฐาติ วุตฺตา ฯ มาตุรกฺขิตาย มาตา ภิกฺขุํ ปหิณตีติ เอตฺถ อตฺตโน วา ธีตุ สนฺติกํ อิตฺถนฺนามสฺส ภริยา โหตูติ ภิกฺขุํ ปหิณติ ปุริสสฺส วา ตสฺส ญาตกานํ วา สนฺติกํ มม ธีตา อิตฺถนฺนามสฺส ภริยา โหตูติ ปหิณตีติ คเหตพฺพํ ฯ เอส นโย เสเสสุปิ ฯ ปุพฺเพ วุตฺตนยตฺตาติ ปฐมสงฺฆาทิเสเส วุตฺตนยตฺตา ฯ เอโตว ปกฺกมตีติ ปุน อาคนฺตฺวา อาณาปกสฺส อนาโรเจตฺวา ตโตเยว ปกฺกมติ ฯ อญฺเญน กรณีเยนาติ คมน-เหตุวิสุทฺธิทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ เตเนว ปน กรณีเยน คนฺตฺวาปิ กิญฺจิ อนาโรเจนฺโต น วีมํสติ นาม ฯ อนภินนฺทิตฺวาติ อิทํ ตถา ปฏิปชฺชมานํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สติปิ อภินนฺทเน สาสนํ อนาโรเจนฺโต ปน น วีมํสติ นาม ฯ ตติยปเท วุตฺตนเยนาติ โส ตสฺสา วนนํ อนภินนฺทิตฺวาติ อาทินา วุตฺตนเยน ฯ วตฺถุ-คณนายาติ สมฺพหุลานํ อิตฺถีปุริสานํ สมภาเว สติ ทฺวินฺนํ ทฺวินฺนํ อิตฺถีปุริสวตฺถูนํ คณนาย ฯ สเจ ปน เอกโต อธิกา โหนฺติ อธิกานํ คณนาย อาปตฺติเภโท เวทิตพฺโพ ฯ ปาลิยํ จตุตฺถวาเร อสติปิ คจฺฉนฺโต น สมฺปาเทติ อาคจฺฉนฺโต วิสํวาเทติ อนาปตฺตีติ อิทํ อตฺถโต อาปนฺนเมวาติ กตฺวา วุตฺตํ จตุตฺเถ อนาปตฺตีติ ฯ การุกานนฺติ วฑฺฒกีอาทีนํ ฯ ตจฺฉกอโยการตนฺตวาย-

[ม. ป. ๓๒๑-๓ ส. ท. ๕๓-๗]

รชกนหาปิตกา ปญฺจ การโว การุกาติ วุจฺจนฺติ ฯ
เอวรูเปน ฯ เป ฯ อนาปตฺตีติ ตาทิสํ คิหิเวยฺยาวจฺจมฺปิ น โหตีติ
กตฺวา วุตฺตํ ฯ

[๓๓] กายโต สมุฏฺฐาตีติ ปณฺณตฺตึ วา อลํวจนียภาวํ วา
อชานนฺตสฺส กายโต สมุฏฺฐาติ ฯ วาจโต สมุฏฺฐาตีติ เอตฺถาปิ
เอเสว นโย ฯ ฯ กายวาจโต สมุฏฺฐาตีติ ปณฺณตฺตึ ชานิตฺวา
อลํวจนียภาวํ อชานนฺตสฺสาปิ กายวาจโต สมุฏฺฐาตีติ เวทิตพฺพํ ฯ
อลํวจนียา โหนฺตีติ เทสจาริตฺตวเสน ปณฺณทานาทินา ปริจฺจตฺตา
โหนฺติ ฯ ปณฺณตฺตึ ปน ชานิตฺวาติ เอตฺถ อลํวจนียภาวํ ชานิตฺวาติ
วตฺตพฺพํ ฯ น หิ ปณฺณตฺตึ ชานิตฺวาปิ นาลํวจนียาติ มญฺญ-
มานสฺส สจิตฺตเกหิ สมุฏฺฐาเนหิ อาปตฺติ สมุฏฺฐาตีติ วตฺตต ยุชฺชติ
วีติกฺกมเจตนาย อสมฺภวโต ฯ เตเนว มาติกฏฺฐกถายํ ตทุภยํ
ปน ชานิตฺวา เอเตหิ ตีหิ นเยหิ สมาปชฺชนฺตสฺส ตาเนว ตีณิ
ตทุภยชานนจิตฺเตน สจิตฺตกานิ โหนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา ปณฺณตฺติ-
ชานนจิตฺเตนาติ เอตฺถาปิ ตทุภยชานนํ วตฺตพฺพํ ฯ ภิกฺขุํ
อชานาเปตฺวา อตฺตโน อธิปฺปายํ ปณฺเณ ลิขิตฺวา ทินฺนํ หรนฺตสฺสาปิ
อาปตฺติ โหติ อิมสฺส สิกฺขาปทสฺส อจิตฺตกตฺตาติ น คเหตพฺพํ ฯ
ปาลิยํ ปน อาโรเจตีติ วุตฺตตฺตา อฏฺฐกถายญฺจ ตตฺถ ตตฺถ
อาโรจนสฺเสว ทสฺสิตตฺตา กาเยน วา วาจาย วา อาโรเจนฺตสฺเสว

[ม. ป. ๓๒๓-๔ ส. ท. ๕๗-๘]

อาปตฺติ โหตีติ คเหตพฺพํ ฯ

[๓๔] ทุฏฺฐุลฺลาทีสุปีติ อาทิสทฺเทน สญฺจริตฺตมฺปิ สงฺคณฺหาติ ฯ เอตฺถ ปน กิญฺจาปิ อิตฺถี นาม มนุสฺสิตฺถี น ยกฺขี น เปตี น ติรจฺฉานคตา ปุริโส นาม มนุสฺสปุริโส น ยกฺโขติ อาทิ น วุตฺตํ ฯ ตถาปิ มนุสฺสชาติกาว อิตฺถีปุริสา อิธาธิปฺเปตา ฯ ตสฺมา เยสุ สญฺจริตฺตํ สมาปชฺชติ เตสํ มนุสฺสชาติกตา น นาลํวจนียตา ปฏิคฺคณฺหนวีมํสนปจฺจาหรณานีติ อิมาเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

สญฺจริตฺตสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๓๕] ฉฏฺเฐ ฯ เอตฺตเกนาติ เอตฺตเกน ทารุอาทินา ฯ อปฺปริจฺฉินฺนปฺปมาณาโยติ อปฺปริจฺฉินฺนทารุอาทิปฺปมาณาโย ฯ มูลจฺเฉชฺชาย ปุริสํ ยาจิตุํ น วฏฺฏตีติ ปรสนฺตกภาวโต โมเจตฺวา อตฺตโนเยว สนฺตกํ กตฺวา ยาจิตุํ น วฏฺฏติ ฯ เอวํ มูลจฺเฉชฺชาย อญฺญาตกอปฺปวาริตฏฺฐานโต ยาจนฺตสฺส อญฺญาตกวิญฺญตฺติยา ทุกฺกฏํ ฯ ทาสํ อตฺตโน อตฺถาย สาทิยนฺตสฺสาปิ ทุกฺกฏเมว ทาสีทาสปฏิคฺคหณา ปฏิวิรโต โหตีติ วจนโต ฯ ญาตกปวาริตฏฺฐานโต ปน ทาสํ มูลจฺเฉชฺชาย ยาจนฺตสฺส สาทิยนวเสเนว ทุกฺกฏํ ฯ สกกมฺมํ น ยาจิตพฺพาติ ปาณาติปาตสิกฺขาปทรกฺขณตฺถํวุตฺตํ ฯ อนิยาเมตฺวาปิ น ยาจิตพฺพาติ มนุสฺสานํ อญฺญถา

[ม. ป. ๓๒๔-๕ ส. ท. ๕๘-๖]

อุตฺตริภงฺคาธิการตฺตา อชฺโฌหรณียํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ พาหิรปริโภเคสุ ปน อลชฺชีหิปิ หตฺถกมฺมํ กาเรตุํ วฏฺฏติ ฯ โคณํ ปน ฯ เป ฯ อาหราเปตุํ น วฏฺฏตีติ อตฺตโน อตฺถาย มูลจฺเฉชฺชวเสน อาหราเปตุํ น วฏฺฏติ ฯ อาหราเปนฺตสฺส ทุกฺกฏนฺติ อญฺญาตก-วิญฺญตฺติยา ทุกฺกฏํ ฯ อตฺตโน อตฺถาย สาทิยเนปิ ทุกฺกฏเมว หตฺถิควาสฺสวฬวปฏิคฺคหณา ปฏิวิรโต โหตีติ วุตฺตตฺตา ฯ เตเนวาห ญาตกปวาริตฏฺฐานโตปิ มูลจฺเฉชฺชาย ยาจิตุํ น วฏฺฏตีติ ฯ รกฺขิตฺวาติ ยถา โจรา น หรนฺติ เอวํ รกฺขิตฺวา ฯ ชคฺคิตฺวาติ ติณทานาทีหิ ชคฺคิตฺวา ฯ น สมฺปฏิจฺฉิตพฺพนฺติ อตฺตโน อตฺถาย โคณํ สาทิยนสฺส ปฏิกฺขิตฺตตฺตา วุตฺตํ ฯ สกฏํ เทถาติ ฯ เป ฯ น วฏฺฏตีติ มูลจฺเฉชฺชวเสน สกฏํ เทถาติ วตฺตุมฺปิ น วฏฺฏติ ฯ ตาวกาลิกํ วฏฺฏตีติ ตาวกาลิกํ กตฺวา ยาจิตต สพฺพตฺถ วฏฺฏติ ฯ วลฺลิอาทีสุ จ ปรปริคฺคหิเตสุ เอเสว นโยติ โยเชตพฺพํ ฯ ครุ-ภณฺฑปฺปโหนเกสุเยว จ วลฺลิอาทีสูติ เอตฺถ อาทิสทฺเทน เวฬุ-มุญฺชปพฺพชติณมตฺติกานํ สงฺคโห ทฏฺฐพฺโพ ฯ ยมฺปน วตฺถุ-วเสน อปฺปํ หุตฺวา อคฺฆวเสน มหนฺตํ หริตาล หิงฺคุลกาทิ ตํ ครุภณฺฑํ อปฺปโหนฺตมฺปิ ยาจิตุํ น วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ สาติ วิญฺญตฺตึ ปรามสติ ฯ สา จ อิธ ปริกถาทินา เยนเกนจิ อธิปฺปายวิญฺญาปนํ วิญฺญตฺตีติ คเหตพฺพา ฯ เตนาห สพฺเพน

[ม. ป. ๓๒๕ ส. ท. ๖๒-๓]

สพฺพนฺติ ฯ สพฺพปฺปกาเรนาติ อตฺโถ ฯ เตน ปริกถาทิวเสนาปิ วิญฺญาปนํ น วฏฺฏตีติ ทีเปติ ฯ ปริกโถภาสนิมิตฺตกมฺมมฺปิ หิ จีวรปิณฺฑปาเตสุ ทฺวีสุ ปจฺจเยสุ น วฏฺฏติ ฯ อิทานิ เสนาสนปจฺจเย อธิปฺเปตวิญฺญตฺตึ ปริกถาทีหิ วิเสเสตฺวา ทสฺเสนฺโต อาหร เทหีติ วิญฺญตฺติมตฺตเมว น วฏฺฏตีติ อาห ฯ ปริกโถภาสนิมิตฺตกมฺมานิ วฏฺฏนฺตีติ เอตฺถ ปริกถา นาม ปริยาเยน กถนํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส เสนาสนํ สมฺพาธนฺติ อาทิวจนํ ฯ โอภาโส นาม อุชุกเมว อกเถตฺวา ยถา อธิปฺปาโย วิภูโต โหติ เอวํ โอภาสนา อุปาสกา ตุมฺเห กุหึ วสถาติ ปาสาเท ภนฺเตติ ภิกฺขูนํ ปน อุปาสกา ปาสาโท น วฏฺฏตีติ อาทิวจนํ ฯ นิมิตฺตกมฺมํ นาม ปจฺจเย อุทฺทิสฺส ยถา อธิปฺปาโย วิญฺญายติ เอวํ นิมิตฺตกมฺมํ เสนาสนตฺถํ ภูมิปริกมฺมาทีนิ กโรนฺตสฺส กึ ภนฺเต กริยติ โก การาเปตีติ คิหีติ วุตฺเต น โกจีติ อาทิวจนํ ฯ อิทานิ คิลานปจฺจเย วิญฺญตฺติอาทิกํ สพฺพมฺปิ วฏฺฏตีติ ทสฺเสนฺโต อาห คิลานปจฺจเย ปนาติ อาทึ ฯ ตถา อุปฺปนฺนํ ปน เภสชฺชํ โรเค วูปสนฺเต ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ น วฏฺฏตีติ ฯ ตตฺถ วินยธรา ภควตา โรคสีเสน ปริโภคสฺส ทฺวารํ ทินฺนํ ตสฺมา อโรคกาเลปิ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ อาปตฺติ น โหตีติ วทนฺติ ฯ สุตฺตนฺติกา ปน กิญฺจาปิ อาปตฺติ น โหติ อาชีวํ

[ม. ป. ๓๒๕-๗ ส. ท. ๖๓-๔]

ปน โกเปติ ตสฺมา สลฺเลขปฏิปตฺติยํ จิตฺตสฺส น วฏฺฏตีติ สลฺเลขํ โกเปตีติ วทนฺติ ฯ

[๓๖] อุกฺกมนฺตีติ อปคจฺฉนฺติ ฯ มณิ กณฺเฐ อสฺสาติ มณิกณฺโฐ ฯ มณินา อุปลกฺขิโต วา กณฺโฐ อสฺสาติ มณิกณฺโฐติ มชฺฌปทโลปี สมาโส ทฏฺฐพฺโพ ฯ เทววณฺณนฺติ เทวตฺตภาวํ ฯ ปสนฺนาการนฺติ ปสนฺเนหิ กาตพฺพกิจฺจํ ฯ กายเวยฺยาวจฺจสงฺขาตํ อุปฏฺฐานนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ มณิยาจนาย ตสฺส อนาคมเนน อตฺตโน วุฑฺฒึ โหตีติ วุตฺตํ มณินา เม อตฺโถติ ฯ มนฺตปทนีหาเรน วา ตถา วุตฺตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ วตฺตมานสมีเปติ วตฺตมานสฺส สมีเป อตีเต ฯ เอวํ วตฺตต ลพฺภตีติ อาคโตสีติ วตฺตพฺเพ วตฺตมานสฺส สมีปตฺตา อาคจฺฉสีติ เอวํ วตฺตมานโวหาเรน วตฺตต ลพฺภติ ฯ ลกฺขณํ ปเนตฺถ สทฺทสตฺถานุสารโต เวทิตพฺพํ ฯ โสเอว นโยติ อาคโตมฺหีติ วตฺตพฺเพ อาคจฺฉามีติ อยมฺปิ วตฺตมานสมีเป วตฺตมานโวหาโรติ ทสฺเสติ ฯ

[๓๗] ยสฺมา ปน น สกฺกา เกวลํ ยาจนาย กิญฺจิ กาตุํ ตสฺมา สยํ ยาจิตเกหิ อุปกรเณหีติ อธิปฺปายตฺโถ วุตฺโต ฯ อุทฺธํมุขํ ลิตฺตา อุลฺลิตฺตา ฯ อโธมุขํ ลิตฺตา อวลิตฺตา ฯ ยสฺมา ปน อุทฺธํมุขํ ลิมฺปนฺตา เยภุยฺเยน อนฺโต ลิมฺปนฺติ อโธมุขํ ลิมฺปนฺตา จ พหิ ตสฺมา วุตฺตํ อุลฺลิตฺตาติ อนฺโต-

[ม. ป. ๓๒๘-๓๔ ส. ท. ๖๔-๖]

ลิตฺตา อวลิตฺตาติ พหิลิตฺตาติ ฯ ตตฺถ อุลฺลิตฺตา นาม ฉเปตฺวา ตุลาปิฏฺฐิสงฺฆาฏวาตปานธูมจฺฉิทฺทาทิเภทํ อเลโปกาสํ อวเสเส เลโปกาเส กุฑฺเฑหิ สทฺธึ ฆเฏตฺวา ฉทนสฺส อนฺโต สุธาย วา มตฺติกาย วา ลิตฺตา ฯ อวลิตฺตา นาม วุตฺตนเยเนว ฉทนสฺส พหิ ลิตฺตา ฯ อุลฺลิตฺตาวลิตฺตา นาม ตเถว ฉทนสฺส อนฺโต จ พหิ จ ลิตฺตา ฯ พฺยญฺชนํ สเมตีติ การยมาเนนาติ เหตุกตฺตุวเสน อุทฺทิฏฺฐปทสฺส การาเปนฺเตนาติ เหตุกตฺตุวเสเนว นิทฺเทสสฺส กตตฺตา พฺยญฺชนํ สเมติ ฯ ยทิ เอวํ กโรนฺโต วา การาเปนฺโต วาติ กสฺมา ตสฺส ปทภาชนํ วุตฺตนฺติ อาห ยสฺมา ปนาติ อาทึ ฯ อตฺตนา วิปฺปกตํ ปเรหิ ปริโยสาเปตีติ อาทิวจนโต กโรนฺเตนาปิ อิธ วุตฺตนเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อิธ วุตฺตนเยเนวาติ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท วุตฺตนเยเนว ฯ อุโภ-เปเตติ การกการาปกา ฯ การยมาเนนาติ อิมินาว ปเทน สงฺค-หิตาติ กถํ สงฺคหิตา ฯ น หิ การยมาโน กโรนฺโต นาม โหติ ฯ เอวํ ปเนตฺถ อธิปฺปาโย เวทิตพฺโพ ยสฺมา กโรนฺเตนปิ การย-มาเนนปิ อิธ วุตฺตนเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพํ ตสฺมา การยมาเนน เอวํ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ วุตฺเต ปเคว กโรนฺเตนาติ อิทํ อตฺถโต อาคตเมวาติ การยมาเนนาติ ภควตา วุตฺตํ ตโต การยมาเนนาติ วุตฺเต สามตฺถิยโต ลพฺภมาโนปิ อตฺโถ เตเนว สงฺคหิโต

นาม โหตีติ ฯ พฺยญฺชนํ วิโลมิตํ ภเวยฺยาติ ยสฺมา การยมาเนนาติ อิมสฺส กโรนฺเตนาติ อิทํ ปริยายวจนํน โหติ ตสฺมา กโรนฺเตน วา การาเปนฺเตน วาติ ปทตฺถวเสน นิทฺเทเส กเต พฺยญฺชนํ วิรุทฺธํ ภเวยฺยาติ อธิปฺปาโย ฯ อตฺถมตฺตเมวาติ ปทตฺถโต สามตฺถิยโต จ ลพฺภมานํ อตฺถมตฺตเมว ฯ

[๓๘] อุทฺเทโสติ อุทฺทิสิตพฺโพ ฯ อพฺโพหาริกนฺติ อปฺปมาณํ ฯ อายามโต จ วิตฺถารโต จาติ อวตฺวา วิกปฺปตฺถสฺส วาสทฺทสฺส วุตฺตตฺตา เอกโตภาเคน วฑฺฒิเตปิ อาปตฺติเยวาติ ทสฺเสนฺโต โย ปนาติ อาทิมาห ฯ ติหตฺถาติ วฑฺฒกีหตฺเถน ติหตฺถา ฯ ปมาณยุตฺโต มญฺโจติ ปกติวิทตฺถิยา นววิทตฺถิปฺปมาโณ มญฺโจ ฯ ปมาณิกา กาเรตพฺพาติ อุกฺกฏฺฐปฺปมาณํ สนฺธาย วุตฺตตฺตา อุกฺกฏฺฐปฺปมาณยุตฺตาว กุฏิ อเทสิตวตฺถุกา น วฏฺฏติ ปมาณโต ปน โอนตรา อเทสิตวตฺถุกาปิ วฏฺฏตีติ กสฺสจิ สนฺเทโห สิยาติ ตนฺนิวตฺตนตฺถํ ปมาณโต โอนตรมฺปีติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ปมาณโต โอนตรนฺติ ปาลิยํ วุตฺตปฺปมาณโต โอนตรํ ฯ ปจฺฉิเมน ปมาเณน จตุหตฺถโต โอนตรา กุฏิ นาม น โหตีติ จตุหตฺถโต ปฏฺฐาย กุฏิลกฺขณปฺปตฺตํ กุฏึ ทสฺเสตุํ จตุหตฺถปญฺจหตฺถมฺปีติ วุตฺตํ ฯ กลลเลโปติ เกนจิ สิเลเสน กตเลโป ตมฺพมตฺติกาทิกลลเลโป วา ฯ อเลโปเยวาติ

[ม. ป. ๓๓๔ ส. ท. ๖๖-๘]

อพฺโพหาริโกเยวาติ อธิปฺปาโย ฯ ปิฏฺฐิสงฺฆาโฏ ทฺวารพาหา ฯ
โอโลเกตฺวาปีติ อปโลเกตฺวาปิ ฯ อปโลกนกมฺมวเสนาปิ กาตพ วฏฺฏตีติ
อธิปฺปาโย ฯ ยถา สีหาทีนํ โคจราย ปกฺกมนฺตานํ นิพทฺธคมน-
มคฺโค น วฏฺฏติ เอวํ หตฺถีนมฺปิ นิพทฺธคมนมคฺโค น วฏฺฏติ ฯ
เอเตสนฺติ สีหาทีนํ ฯ จาริภูมีติ โคจรภูมิ ฯ น คหิตาติ น
วาริตาติ อธิปฺปาโย ฯ อาโรคฺยตฺถายาติ นิรุปทฺทวตฺถาย ฯ
เสสานีติ ปุพฺพณฺณนิสฺสิตาทีนิ ฯ ปุพฺพณฺณนิสฺสิตนฺติ เอตฺถ
ปุพฺพณฺณวิรูหนฏฺฐานํ ปุพฺพณฺณสทฺเทน คหิตํ ฯ เตนาห สตฺตนฺนํ
ธญฺญานํ ฯ เป ฯ จิตนฺติ ฯ อภิหนนฺติ เอตฺถาติ อพฺภาฆาตํ ฯ เวริ-
ฆรนฺติ วุตฺตเมวตฺถํ วิภาเวตต โจรานํ มรณตฺถาย กตนฺติ วุตฺตํ ฯ
ธมฺมคณฺฑิกาติ หตฺถปาทาทิจฺฉินฺทนคณฺฑิกา ฯ อาวิชฺฌิตุํ น
สกฺกา โหตีติ ฉินฺนตฺฐาทิสมฺภวโต น สกฺกา โหติ อาวิชฺฌิตุํ ฯ
ปาจีรนฺติ กุฏิวตฺถุสามนฺตา จินิตพฺพอธิฏฺฐานํ ฯ กิญฺจาปิ อิธ
ปุพฺพปฺปโยคสหปฺปโยคานํ อทินฺนาทาเน วิย วิเสโส นตฺถิ ตถาปิ
เตสํ วิภาเคน ทสฺสนํ ภินฺทิตฺวา ปุน กาตพฺพาติ เอตฺถ กุฏิยา
เภทนปริจฺเฉททสฺสนตฺถํ กตํ ฯ ตทตฺถายาติ ตจฺฉนตฺถาย ฯ
เอวํ กตนฺติ อเทสิตวตฺถุกํ ปมาณาติกฺกนฺตํ วา กตํ ฯ ทารุนา
กตํ กุฑฺฑํ เอตฺถาติ ทารุกุฑฺฑิกา กุฏิ ฯ สิลากุฑฺฑิกนฺติ
อาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ ปณฺณสาลนฺติ พหิ ปณฺเณหิ ฉาเทตพฺพํ
[ม. ป. ๓๓๔-๘ ส. ท. ๖๘-๗๑]

อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กุฏิเมว วทติ ฯ เตเนวาห สภิตฺติจฺฉทนํ ลิมฺปิสฺสามีติ ฯ อนฺโตเลเปเนว นิฏฺฐาเปตุกามํ สนฺธาย อนฺโตเลเป วาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ พหิ เลเป วาติ เอตฺถาปิ เอเสว นโย ฯ ตสฺมึ ทฺวารพนฺเธ วา วาตปาเน วา ฐปิเตติ โยเชตพฺพํ ฯ ตสฺโสกาสนฺติ ตสฺส ทฺวารพนฺธสฺส วา วาตปานสฺส วา โอกาสํ ฯ ปุน วฑฺเฒตฺวา วาติ ปุพฺเพ ฐปิโตกาสํ ขุทฺทกญฺเจ เภทเนน ปุน วฑฺเฒตฺวา ฯ เลโป น ฆฏียตีติ ปุพฺเพ ทินฺนเลโป ทฺวารพนฺเธน วา วาตปาเนน วา สทฺธึ น ฆฏียติ ฯ เอกาพทฺธํ หุตฺวา น ติฏฺฐตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตนฺติ ทฺวารพนฺธํ วา วาตปานํ วา ฯ ปฐมเมว สงฺฆาทิเสโสติ เลปกิจฺจสฺส นิฏฺฐิตตฺตา ทฺวารพนฺธวาตปานานํ ฐปนโต ปุพฺเพเยว สงฺฆาทิเสโส ฯ อฏฺฐงฺคุลมตฺเตน อปฺปตฺตจฺฉทนํ กตฺวาติ เอตฺถ เอวํ เม อาปตฺติ น สิยาติ ภิตฺติยํ วา ฉทเน วา เอกงฺคุลมตฺตมฺปิ โอกาสํ เลเปน อฆเฏตฺวา ฐเปติ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ มตฺติกากุฑฺฑเมว มตฺติกาเลปสงฺขํ คจฺฉตีติ อาห สเจ มตฺติกาย กุฑฺฑํ กโรติ ฉทนเลเปน สทฺธึ ฆฏเน อาปตฺตีติ ฯ อุภินฺนํ อนาปตฺตีติ ปุริมสฺส เลปสฺส อฆฏิตตฺตา ทุติยสฺส อตฺตุทฺเทสิกตฺตาสมฺภวโต อุภินฺนํ อนาปตฺติ ฯ ตสฺมา วินาปิ วตฺตสีเสน เตน อนาณตฺโต ตสฺส กโรมีติ กโรติ อุภินฺนํ อนาปตฺติเยว ฯ สเจ เตน

[ม. ป. ๓๓๘ ส. ท. ๗๑-๒]

อาณตฺโต กโรติ มูลฏฺฐสฺเสว อาปตฺติ ฯ

[๓๙] ฉตฺตึสจตุกฺกานิ นาม ภิกฺขุ กุฏึ กโรตีติ อาทิมฺหิ ปฐมวาเร อเทสิตวตฺถุกจตุกฺกํ เทสิตวตฺถุกจตุกฺกํ ปมาณาติกฺกนฺตจตุกฺกํ ปมาณิกจตุกฺกํ อเทสิตวตฺถุกปฺปมาณาติกฺกนฺตจตุกฺกํ เทสิตวตฺถุกปฺปมาณิกจตุกฺกนฺติ ฉ จตุกฺกานิ เอวํ สมาทิสติ- วาราทีสุปิ ปญฺจสูติ ฉตฺตึส ฯ อาปตฺติเภททสฺสนตฺถํ วุตฺตานีติ สารมฺเภ เจ ภิกฺขุ วตฺถุสฺมึ อปริกฺกมเนติ อวิเสเสน มาติกาย วุตฺตตฺตา สารมฺภอปริกฺกมเนสุปิ สงฺฆาทิเสโสว สิยาติ มิจฺฉา- คาหนิวตฺตนตฺถํ สารมฺเภ อปริกฺกมเน จ ทุกฺกฏํ อเทสิตวตฺถุกตาย ปมาณาติกฺกนฺตตาย จ สงฺฆาทิเสโสติ เอวํ อาปตฺติเภท- ทสฺสนตฺถํ วุตฺตานิ ฯ ทฺวีหิ สงฺฆาทิเสเสหีติ วตฺตพฺเพ วิภตฺติ- พฺยตฺตเยน จ วจนพฺยตฺตเยน จ ทฺวินฺนํ สงฺฆาทิเสเสนาติ วุตฺตนฺติ อาห ทฺวีหิ สงฺฆาทิเสเสหิ ฯ เป ฯ อตฺโถ เวทิตพฺโพติ ฯ อญฺญสฺส วา ทาตพฺพาติ วุตฺตตฺตา วิปฺปกตํ กุฏึ ลภิตฺวา อตฺตโน อตฺถาย กโรนฺตสฺสปิ อาทิโต ปฏฺฐาย อกตตฺตา อนาปตฺติเยวาติ วทนฺติ ฯ อปจินิตพฺพาติ วิทฺธํเสตพฺพา ฯ ภูมิสมํ กตฺวาติ กุฏิวตฺถุสมํ กตฺวา ฯ

[๔๐] นเหตฺถ เลโป ฆฏียตีติ ฉทนเลปสฺส อภาวโต วุตฺตํ ฯ วิสุํเยว อนุญฺญาตตฺตา ปน สเจปิ เลณสฺส อนฺโต อุปริภาเค

[ม. ป. ๓๓๘-๕๒ ส. ท. ๗๓-๔]

จิตฺตกมฺมาทิกรณตฺถํ เลปํ เทนฺติ วฏฺฏติเยว ฯ เลปทานวเสน อกตา อิฏฺฐกาทิคุหา คุหา นามาติ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ ติเณหิ วา ปณฺเณหิ วา ฉาทิตกุฏิกาว วุตฺตาติ กุกฺกุฏจฺฉิกเคหํ วฏฺฏตีติ วตฺวา ฉทนํ ทณฺฑเกหีติ อาทินา ปุน ตํ ทสฺเสนฺเตหิ ติณ-ปณฺณจฺฉทนา กุฏิกาว วุตฺตา ฯ ฉทนํ ทณฺฑเกหิ ชาลพนฺธํ กตฺวาติ ฉทนํ ทีฆโต ติริยโต จ ฐปิตทณฺฑเกหิ ชาลํ วิย พนฺธิตฺวา ฯ โอกปฺเปตฺวาติ ติณาทึ วิทฺธํเสตฺวา ฯ ภิตฺติเลเปน สทฺธึ เลเป ฆฏิเตติ เอตฺถ อุลฺลิตฺตาวลิตฺตาภาวสฺส ฉทนํ สนฺธาย วุตฺตตฺตา สเจปิ ภิตฺติเลเปน อนตฺถิโก โหติ ฉทนเลเป สมนฺตโต ภิตฺติยา อปฺปมตฺตเกนาปิ ฆฏิเต ภิตฺติเลเปน วินาปิ อาปตฺติเยวาติ วทนฺติ ฯ อุปจิกาโมจนตฺถเมว เหฏฺฐา ปาสาณ-กุฑฺฑํ กตฺวา ตํ อลิมฺปิตฺวา อุปริ ลิมฺปติ เลโป น ฆฏียติ นาม อนาปตฺติเยวาติ อิมินา อฏฺฐกถาวจเนน ตํ น สเมติ ฯ ตตฺถ เกจิ วทนฺติ ภิตฺติอลิมฺปิตุกามตาย อภาวโต ฉทนเลเป ปาสาณกุฑฺเฑน สทฺธึ ฆฏิเตปิ ตตฺถ อนาปตฺติ วุตฺตาติ ฯ ตมฺปิ น ยุตฺตํ ฯ อุปจิกาโมจนตฺถเมวาติ หิ วุตฺตตฺตา ปาสาณกุฑฺเฑ ปุน ลิมฺปิตุกามตาย อภาโวเยว วิญฺญายติ ฯ เตเนว ตํ อลิมฺปิตฺวาติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา อุลฺลิตฺตาทิภาโว ฯ เป ฯ ฉทนเมว สนฺธาย วุตฺโตติ อิทํ สติปิ ภิตฺติเลเป ฉทนเลเปน วินา อาปตฺติ

น โหตีติ ฉทนเลปสฺส ปธานภาวทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ น ปน ภิตฺติเลเปน วินาปิ อาปตฺติ โหตีติ ทสฺสนตฺถนฺติ วทนฺติ ฯ อิทเมเวตฺถ ยุตฺตตรนฺติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ เอตฺถาติ ติณกุฏิกาย ฯ เอตฺถ จ ติณกุฏิกายเอว สพฺพถา อนาปตฺติภาวทสฺสนํ ปริวารปาลึ อาเนตฺวา ติณกุฏิกาย สารมฺภาทิปจฺจยาปิ อนาปตฺติภาโว สุเขน สกฺกา สาเธตุนฺติ กตํ ฯ ติณกุฏิกาย จ สพฺพถา อนาปตฺติภาเว สาธิเต เตเนว นเยน เลณคุหาทีสุปิ สารมฺภาทิปจฺจยาปิ อนาปตฺติภาโว สกฺกา วิญฺญาตุนฺติ ฯ เตเนว ยมฺปนาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ตถาหิ ติณกุฏิกาย สารมฺภาทิปจฺจยาปิ อนาปตฺติภาเว สาธิเต เตเนว นเยน อญฺญสฺสตฺถาย กโรนฺตสฺสาปิ สารมฺภาทิปจฺจยาปิ อนาปตฺติภาโว อตฺถโต ทสฺสิโตเยว โหติ ฯ เอวญฺจ สติ ภิกฺขุ สมาทิสิตฺวา ปกฺกมติ กุฏึ เม กโรถาติ สมาทิสติ จ เทสิตวตฺถุกา จ โหตุ อนารมฺภา จ สปริกฺกมนา จาติ ตสฺส กุฏึ กโรนฺติ อเทสิตวตฺถุกํ สารมฺภํ อปริกฺกมนํ อาปตฺติ การุกานํ ติณฺณํ ทุกฺกฏานนฺติ ปาลิยํ อญฺญสฺสตฺถาย กโรนฺตสฺสาปิ สารมฺภาทิปจฺจยาปิ ทุกฺกฏํ กสฺมา วุตฺตนฺติ อิทํ โจทนํ มนสิ นิธาย ยมฺปน ฯ เป ฯ อกรณปจฺจยา วุตฺตนฺติ อิทํ วุตฺตํ ฯ อยํ เหตฺถ อธิปฺปาโย อญฺญสฺสตฺถาย กโรนฺตสฺสาปิ สารมฺภาทิปจฺจยาปิ อนาปตฺติเยว อาปตฺติ การุกานํ ติณฺณํ

[ม. ป. ๓๕๒ ส. ท. ๗๔-๕]

ทุกฺกฏานนฺติ อิทมฺปน อญฺญสฺสตฺถาย กโรนฺตสฺส น สารมฺภาทิ-
ปจฺจยา อาปตฺติทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ กิญฺจรหิ ยถา สมาธิฏฺฐาย
อกรณปจฺจยา อาปตฺติทสฺสนตฺถนฺติ ฯ ยสฺมา พหูสุ โปตฺถเกสุ
สตโสธิตสมฺมเต จ ปุราณโปตฺถเก อยเมว ปาฐกฺกโม ทิสฺสติ
ตสฺมา ยถาทิฏฺฐปาฐานุกฺกเมเนวตฺถ อตฺโถ ปกาสิโต ฯ กตฺถจิ
โปตฺถเก ปน กุฏิลกฺขณปตฺตมฺปิ กุฏึ ฯ เป ฯ อนาปตฺตีติ อิมสฺสา-
นนฺตรํ ยมฺปนาติ อาทิปาฐํ ลิขนฺติ ฯ เอวญฺจ สติ ตตฺถ อธิปฺปาโย
ปากโฏเยว ฯ อนาปตฺตีติ วตฺวาติ อุโปสถาคารญฺจ ภวิสฺสติ
อหญฺจ วสิสฺสามีติ อาทีสุ วาสาคารตฺถายเอว อนิยมิตตฺตา
อนาปตฺตีติ วตฺวา ฯ

[๔๑] ปมาณาติกฺกนฺตกุฏีกรณลกฺขณา กิริยาเยว อเทสิต-
วตฺถุมูลิกายปิ อาปตฺติยา องฺคํ โหติ จ ปมาณาติกฺกนฺต-
มูลิกายปิ ฯ ตทุภยํ เอกโต กตฺวา กิริยากิริยโตติ วุตฺตํ ฯ วตฺถุํ
อเทสาเปตฺวา ปมาณยุตฺตํ กุฏึ กโรนฺตสฺสาปิ วตฺถุํ อเทสาเปตฺวา
อกิริยาย กุฏีกรณกิริยาย จ สมุฏฺฐานโต กิริยากิริยโตว
สมุฏฺฐาตีติเวทิตพฺพํ ฯ อจิตฺตกนฺติ ปณฺณตฺติอชานนจิตฺเตน อจิตฺตกํ ฯ
อุลฺลิตฺตาทีนํ อญฺญตรตา เหฏฺฐิมปฺปมาณสมฺภโว อเทสิตวตฺถุตา
ปมาณาติกฺกนฺตตา อตฺตุทฺเทสิกตา วาสาคารตา เลปฆฏนาติ

[ม. ป. ๓๕๒ ส. ท. ๗๕]

อิมาเนตฺถ ฉ วา สตฺต วา องฺคานิ ฯ

กุฏิการสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๔๒] สตฺตเม ฯ เอวนฺนามเก นคเรติ โกสมฺพินามเก ฯ ตสฺส กิร นครสฺส อารามโปกฺขรณีอาทีสุ เตสุ เตสุ ฐาเนสุ โกสมฺพรุกฺขาว อุสฺสนฺนา อเหสส ฯ ตสฺมา โกสมฺพีติ สงฺขํ อคมาสิ ฯ กุสุมฺพสฺส นาม อิสิโน อสฺสมโต อวิทูเร มาปิตตฺตาติ เอเก ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ กุสุมฺพสฺส อิสิโน นิวาสภูมิ โกสมฺพิ ตสฺส จ อวิทูรภวตฺตา นครํ โกสมฺพีติ สงฺขํ คตนฺติ ฯ โฆสิตนามเกน กิร เสฏฺฐินา โส การิโตติ เอตฺถ โก โฆสิตเสฏฺฐี กถญฺจาเนน โส อาราโม การิโตติ ฯ ปุพฺเพ กิร อทฺทิลรฏฺฐํ นาม อโหสิ ฯ ตโต โกตูหลโก นาม ทลิทฺโท ฉาตกภเยน สปุตฺตทาโร สุภิกฺขํ รฏฺฐํ คจฺฉนฺโต ปุตฺตํ วหิตุํ อสกฺโกนฺโต ฉฑฺเฑตฺวา อคมาสิ ฯ มาตา นิวตฺติตฺวา ตํ คเหตฺวา คตา ฯ เต เอกํ โคปาลกคามํ ปวิสึสุ ฯ โคปาลกานญฺจ ตทา พหุปายาโส ปฏิยตฺโต โหติ ฯ ตโต ปายาสํ ลภิตฺวา ภุญฺชึสุ ฯ อถ โส ปุริโส พหุตรํ ปายาสํ ภุตฺโต ชิราเปตต อสกฺโกนฺโต รตฺติภาเค กาลํ กตฺวา ตตฺเถว สุนขิยา กุจฺฉิสฺมึ ปฏิสนฺธึ คเหตฺวา กุกฺกุโร ชาโต ฯ โส โคปาลกสฺส ปิโย อโหสิ ฯ โคปาลโก จ ปจฺเจกพุทฺธํ อุปฏฺฐาติ ฯ ปจฺเจกพุทฺโธปิ ภตฺต-

กิจฺจกาเล กุกฺกุรสฺส เอกํ ปิณฺฑํ เทติ ฯ โส ปจฺเจกพุทฺเธ สิเนหํ อุปฺปาเทตฺวา โคปาลเกน สทฺธึ ปณฺณสาลมฺปิ คจฺฉติ ฯ โคปาลเก อสนฺนิหิเต ภตฺตเวลายํ สยเมว คนฺตฺวา กาลาโรจนตฺถํ ปณฺณสาลทฺวาเร ภุสฺสติ ฯ อนฺตรามคฺเคปิ จณฺฑมิเค ทิสฺวา ภุสิตฺวา ปลาเปติ ฯ โส ปจฺเจกพุทฺเธ มุทุเกน จิตฺเตน กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติ ฯ ตตฺรสฺส โฆสกเทวปุตฺโตเตฺวว นามํ อโหสิ ฯ โส เทวโลกโต จวิตฺวา โกสมฺพิยํ เอกสฺมึ กุลฆเร นิพฺพตฺติ ฯ ตํ อปุตฺตโก กิร เสฏฺฐี ตสฺส มาตาปิตูนํ ธนํ ทตฺวา ปุตฺตํ กตฺวา อคฺคเหสิ ฯ อถ โส อตฺตโน ปุตฺเต ชาเต สตฺตกฺขตฺตุํ ฆาตาเปตุํ อุปกฺกมติ ฯ โส ปุญฺญวนฺตตาย สตฺตสุปิ ฐาเนสุ มรณํ อปฺปตฺวา อวสาเน เอกาย เสฏฺฐิธีตาย เวยฺยตฺติเยน ลทฺธชีวิโก อปรภาเค ปิตุ อจฺจเยน เสฏฺฐิฏฺฐานํ ปตฺวา โฆสิตเสฏฺฐี นาม ชาโต ฯ อญฺเญปิ โกสมฺพิยํ กุกฺกุฏ-เสฏฺฐี ปาวาริยเสฏฺฐีติ เทฺว เสฏฺฐิโน อตฺถิ อิมินา สทฺธึ ตโย อเหสุ ฯ เตน จ สมเยน เตสํ สหายกานํ เสฏฺฐีนํ กุลุปกา ปญฺจสตา อิสโย ปพฺพตปาเท วสึสุ ฯ เต กาเลน กาลํ โลณมฺพิล-เสวนตฺถํ มนุสฺสปถํ อาคจฺฉนฺติ ฯ อเถกสฺมึ วาเร คิมฺหสมเย มนุสฺสปถํ อาคจฺฉนฺตา นิรุทกํ มหากนฺตารํ อติกฺกมิตฺวา กนฺตาร-ปริโยสาเน มหนฺตํ นิโคฺรธรุกฺขํ ทิสฺวา จินฺเตสส ยาทิโส อยํ

[ม. ป. ๓๕๓ ส. ท. ๗๖]

รุกฺโข อทฺธา เอตฺถ มเหสกฺขาย เทวตาย ภวิตพฺพํ สาธุ
วตสฺส สเจ โน ปานียํ วา ปริโภชนียํ วา ทเทยฺยาติ ฯ เทวตา
อิสีนํ อชฺฌาสยํ วิทิตฺวา อิเมสํ สงฺคหํ กริสฺสามีติ อตฺตโน
อานุภาเวน วิฏปนฺตรโต นงฺคลสีสมตฺตํ อุทกธารํ ปวตฺเตสิ ฯ
อิสิคโณ รชตกฺขนฺธสทิสํ อุทกวฏฺฏึ ทิสฺวา อตฺตโน ภาชเนหิ
อุทกํ คเหตฺวา ปริโภคํ กตฺวา จินฺเตสิ เทวตาย อมฺหากํ
ปริโภคอุทกํ ทินฺนํ อิทํ ปน อคามกํ มหาอรญฺญํ สาธุ
วตสฺส สเจ โน อาหารมฺปิ ทเทยฺยาติ ฯ เทวตา อิสีนํ อุป-
กปฺปนวเสน ทิพฺพานิ ยาคุขชฺชกาทีนิ ทตฺวา สนฺตปฺเปสิ ฯ อิสโย
จินฺตยึสุ เทวตาย อมฺหากํ ปริโภคอุทกมฺปิ โภชนมฺปิ สพฺพํ
ทินฺนํ สาธุ วตสฺส สเจ โน อตฺตานํ ทสฺเสยฺยาติ ฯ เทวตา
เตสํ อชฺฌาสยํ วิทิตฺวา อุปฑฺฒกายํ ทสฺเสสิ ฯ เทวเต มหตี
เต สมฺปตฺติ กึ กมฺมํ กตฺวา อิมํ สมฺปตฺตึ อธิคตาสีติ ฯ
นาติมหนฺตํ ปริตฺตกกมฺมํ กตฺวาติ ฯ อุปฑฺฒอุโปสถกมฺมํ นิสฺสาย
หิ เทวตาย สา สมฺปตฺติ ลทฺธา ฯ อนาถปิณฺฑิกสฺส กิร เคเห
อยํ เทวปุตฺโต กมฺมกโร อโหสิ ฯ เสฏฺฐิสฺส หิ เคเห อุโปสถ-
ทิวเส อนฺตมโส ทาสกมฺมกเร อุปาทาย สพฺโพ ชโน อุโปสถิโก
โหติ ฯ เอกทิวสํ อยํ กมฺมกโร เอกโกว ปาโต อุฏฺฐาย
กมฺมนฺตํ คโต ฯ มหาเสฏฺฐี นิวาปลภมานมนุสฺเส สลฺลกฺเขนฺโต

[ม. ป. ๓๕๓ ส. ท. ๗๖]

เอตสฺเสเวกสฺส อรญฺญํ คตภาวํ ญตฺวา อสฺส สายมาสตฺถาย นิวาปํ อทาสิ ฯ ภตฺตการทาสี เอกสฺเสว ภตฺตํ ปจิตฺวา อรญฺญโต อาคตสฺส ภตฺตํ วฑฺเฒตฺวา อทาสิ ฯ กมฺมกโร จินฺตยิ อญฺเญสุ ทิวเสสุ อิมสฺมึ กาเล เคหํ เอกสทฺทํ อโหสิ อชฺช อติวิย สนฺนิสินฺนํ กินฺนุโข เอตนฺติ ฯ ตสฺส สา อาจิกฺขิ อชฺช อิมสฺมึ เคเห สพฺเพ มนุสฺสา อุโปสถิกา มหาเสฏฺฐี ตุเยฺหเวกสฺส นิวาปํ อทาสีติ ฯ เอวํ อมฺมาติ ฯ อาม สามีติ ฯ อิมสฺมึ กาเล อุโปสถํ สมาทินฺนสฺส อุโปสถกมฺมํ โหติ น โหตีติ มหาเสฏฺฐึ ปุจฺฉ อมฺมาติ ฯ ตาย คนฺตฺวา ปุจฺฉิโต มหาเสฏฺฐี อาห สกลอุโปสถกมฺมํ น โหติ อุปฑฺฒุโปสถกมฺมํ ปน โหติ อุโปสถิโก โหตีติ ฯ กมฺมกโร ภตฺตํ อภุญฺชิตฺวา มุขํ วิกฺขาเลตฺวา อุโปสถิโก หุตฺวา วสนฏฺฐานํ คนฺตฺวา นิปชฺชิ ฯ ตสฺส อาหารปริกฺขีณกายสฺส รตฺตึ วาโต กุปฺปิโต ฯ โส ปจฺจูสสมเย กาลํ กตฺวา อุปฑฺฒุโปสถกมฺมนิสฺสนฺเทน มหาวฏฺฏนิ อฏวีทฺวาเร นิโคฺรธรุกฺเข เทวปุตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ โส ตํ ปวตฺตึ อิสีนํ อาโรเจสิ ฯ อิสโย ปุจฺฉึสุ ตุเมฺหหิ มยํ พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆติ อสฺสุตปุพฺพํ สาวิตา อุปฺปนฺโน นุโข โลเก พุทฺโธติ ฯ อาม ภนฺเต อุปฺปนฺโนติ ฯ อิทานิ กุหึ วสตีติ ฯ สาวตฺถิยํ นิสฺสาย เชตวเน ภนฺเตติ ฯ อิสโย ติฏฺฐถ ตุเมฺห มยํ สตฺถารํ

[ม. ป. ๓๕๓ ส. ท. ๗๖]

ปสฺสิสฺสามาติ หฏฺฐตุฏฺฐา นิกฺขมิตฺวา อนุปุพฺเพน โกสมฺพีนครํ ปาปุณึสุ ฯ มหาเสฏฺฐิโน อิสโย อาคตาติ ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา เสฺว อมฺหากํ ภิกฺขํ คณฺหถ ภนฺเตติ นิมนฺเตตฺวา ปุนทิวเส อิสิคณสฺส มหาทานํ อทํสุ ฯ อิสโย ภุตฺวาว คจฺฉามาต อาปุจฺฉึสุ ฯ ภนฺเต ตุมฺเห อญฺญสฺมึ กาเล เอกมฺปิ มาสํ เทฺวปิ ตโยปิ จตฺตาโรปิ มาเส วสิตฺวา คจฺฉถ อิมสฺมึ ปน วาเร หิยฺโย อาคนฺตฺวา อชฺเชว คจฺฉามาติ วทถ กึ อิทนฺติ ฯ อาม คหปตโย พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน น โข ปน สกฺกา ชีวิตนฺตราโย ชานิตต เตน มยํ ตุริตา คจฺฉามาติ ฯ เตนหิ ภนฺเต มยมฺปิ อาคจฺฉาม อเมฺหหิ สทฺธึเยว คจฺฉถาติ ฯ ตุเมฺห อาคาริยา นาม มหาชฏิตา ติฏฺฐถ ตุเมฺห มยํ ปุเรตรํ คมิสฺสามาติ นิกฺขมิตฺวา เอกฏฺฐาเน เทฺว ทิวสานิ อวสิตฺวา ตุริตคมเนน สาวตฺถึ ปตฺวา เชตวนวิหาเร สตฺถุ สนฺติกเมว อคมํสุ ฯ ตตฺถ มธุรํ ธมฺมกถํ สุตฺวา สพฺเพว ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณึสุ ฯ เตปิ ตโย เสฏฺฐิโน ปญฺจหิ ปญฺจหิ สกฏสเตหิ สปฺปิมธุผาณิตาทีนิ เจว ปฏฺฏุณฺณทุกูลาทีนิ จ อาทาย โกสมฺพิโต นิกฺขมิตฺวา อนุปุพฺเพน สาวตฺถึ ปตฺวา เชตวนสามนฺเต ขนฺธาวารํ พนฺธิตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ปฏิสนฺถารํ กตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ ฯ สตฺถา ติณฺณมฺปิ สหายกานํ มธุรํ ธมฺมกถํ

[ม. ป. ๓๕๓ ส. ท. ๗๖]

กเถสิ ฯ เต พลวโสมนสฺสชาตา สตฺถารํ นิมนฺเตตฺวา ปุนทิวเส มหาทานํ อทํสุ ฯ ปุน นิมนฺเตตฺวา ปุนทิวเสติ เอวํ อฑฺฒมาสํ ทานํ ทตฺวา ภนฺเต อมฺหากํ ชนปทํ อาคมนาย ปฏิญฺญํ เทถาติ ปาทมูเล นิปชฺชึสุ ฯ ภควา สุญฺญาคาเร โข คหปตโย ตถาคตา อภิรมนฺตีติ อาห ฯ เอตฺตาวตา ปฏิญฺญา ทินฺนา นาม โหติ ฯ คหปตโย สลฺลกฺเขตฺวา ทินฺนา โน ภควตา ปฏิญฺญาติ ทสพลํ วนฺทิตฺวา นิกฺขมิตฺวา อนฺตรามคฺเค โยชเน โยชเน วิหารํ กตฺวา อนุปุพฺเพน โกสมฺพึ ปตฺวา โลเก พุทฺโธ อุปฺปนฺโนติ กถยึสุ ฯ เตปิ ตโย ชนา อตฺตโน อตฺตโน อาราเม มหนฺตํ ธนปริจฺจาคํ กตฺวา ภควโต วิหาเร การาปยึสุ ฯ ตตฺถ กุกฺกุฏเสฏฺฐินา การิโต กุกฺกุฏาราโม นาม อโหสิ ฯ ปาวาริกเสฏฺฐินา อมฺพวเน การิโต ปาวาริกมฺพวนํ นาม ฯ โฆสิเตน การิโต โฆสิตาราโม นาม อโหสิ ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ โฆสิตนามเกน กิร เสฏฺฐินา โส การิโตติ ฯ

[๔๓] โย อภินิกฺขมนกาเล สทฺธึ นิกฺขนฺโต ยสฺส จ สตฺถารา ปรินิพฺพานกาเล พฺรหฺมทณฺโฑ อาณตฺโต ตํ สนฺธายาห โพธิสตฺตกาเล อุปฏฺฐากฉนฺนสฺสาติ ฯ อิมินา จ โย มชฺฌิมนิกาเย ฉนฺโนวาทสุตฺเต คิลาโน หุตฺวา ธมฺมเสนาปตินา โอวทิยมาโนปิ มรณนฺติกเวทนํ อธิวาเสตต อสกฺโกนฺโต ติเณฺหน สตฺเถน

[ม. ป. ๓๕๓ ส. ท. ๖๗]

กณฺฐนาฬึ ฉินฺทิตฺวา มรณภเย อุปฺปนฺเน คตินิมิตฺเต จ อุปฏฺฐิเต อตฺตโน ปุถุชฺชนภาวํ ญตฺวา สํวิคฺโค วิปสฺสนํ ปฏฺฐเปตฺวา สงฺขาเร ปริคฺคณฺหนฺโต อรหตฺตํ ปตฺวา สมสีสี หุตฺวา ปรินิพฺพายิ อยํ โส น โหตีติ ทสฺเสติ ฯ

[๔๔] ปูชาวจนปฺปโยเค กตฺตริ สามิวจนสฺสาปิ อิจฺฉิตตฺตา อาห คามสฺส วา ปูชิตนฺติ ฯ ลกฺขณํ ปเนตฺถ สทฺทสตฺถานุสารโต เวทิตพฺพํ ฯ เอโก โกฏฺฐาโสติ เอโก ภาโค ฯ กิริยโต สมุฏฺฐานา-ภาโวติ เกวลํ กิริยามตฺตโต สมุฏฺฐานภาวํ ปฏิกฺขิปติ ฯ วตฺถุโน ปน อเทสนาย กุฏีกรณกิริยาย จ สมุฏฺฐานโต กิริยากิริยโต สมุฏฺฐาตีติ เวทิตพฺพํ ฯ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท ภิกฺขู วา อนภิ-เนยฺยาติ เอตฺถ วาสทฺโท อยํ วา โส มหานาโคติ-อาทีสุ วิย อวธารณตฺโถติ ทฏฺฐพฺโพ ฯ

วิหารกรณสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๔๕] อฏฺฐเม ฯ ปาการาน ปริกฺขิตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ โคปุรฏฺฏาลกยุตฺตนฺติ ทฺวารปาสาเทน จ ตตฺถ ตตฺถ ปาการ-มตฺถเก ปติฏฺฐาปิตอฏฺฏาลเกหิ จ ยุตฺตํ ฯ เวฬูหิ ปริกฺขิตฺตตฺตา อพฺภนฺตเร ปุปฺผุปคผลุปครุกฺขสญฺฉนฺนตฺตา จ นีโลภาสํ ฯ ฉายู-ทกสมฺปตฺติยา ภูมิภาคสมฺปตฺติยา จ มโนรมํ ฯ กาฬกเวเสนาติ กลนฺทกรูเปน ฯ นิวาปนฺติ โภชนํ ฯ ตนฺติ อุยฺยานํ ฯ ทพฺโพติ

[ม. ป. ๓๕๓-๖๓ ส. ท. ๗๖-๗]

ตสฺส เถรสฺส นามนฺติ ทพฺพตฺถมฺเภ ปติตตฺตา ทพฺโพติ ตสฺส
เถรสฺส นามํ อโหสิ ฯ กสฺสปทสพลสฺส สาสโนสฺสกฺกนกาเล
กิร สตฺต ภิกฺขู เอกจิตฺตา หุตฺวา อญฺเญ สาสเน อคารวํ
กโรนฺเต ทิสฺวา อิธ กึ กโรม เอกมนฺเต สมณธมฺมํ กตฺวา
ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสามาติ นิสฺเสณึ พนฺธิตฺวา อุจฺจํ ปพฺพตสิขรํ
อภิรูหิตฺวา อตฺตโน จิตฺตพลํ ชานนฺตา นิสฺเสณึ ปาเตนฺตุ
ชีวิเต สาลยา โอตรนฺตุ มา ปจฺฉานุตปฺปิโน อหุวตฺถาติ วตฺวา
สพฺเพ เอกจิตฺตา หุตฺวา นิสฺเสณึ ปาเตตฺวา อปฺปมตฺตา โหถ
อาวุโสติ อญฺญมญฺญํ โอวทิตฺวา จิตฺตรุจิเยสุ ฐาเนสุ นิสีทิตฺวา
สมณธมฺมํ กาตต อารภึสุ ฯ ตตฺเรโก เถโร ปญฺจเม ทิวเส
อรหตฺตํ ปตฺวา มม กิจฺจํ นิปฺผนฺนํ อหํ อิมสฺมึ ฐาเน กึ
กริสฺสามีติ อิทฺธิยา อุตฺตรกุรุโต ปิณฺฑปาตํ อาหริตฺวา อาวุโส
อิมํ ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชถ ภิกฺขาจารกิจฺจํ มมายตฺตํ โหตุ
ตุเมฺห อตฺตโน กมฺมํ กโรถาติ อาห ฯ กินฺนุ มยํ อาวุโส
ตํ นิสฺเสณึ ปาเตนฺตา เอวํ อวจุมฺหา โย ปฐมํ ธมฺมํ สจฺฉิ-
กโรติ โส ภิกฺขํ อาหรตุ เตนาภตํ เสสา ปริภุญฺชิตฺวา
สมณธมฺมํ กริสฺสนฺตีติ ฯ นตฺถิ อาวุโสติ ฯ ตุเมฺห อตฺตโน
ปุพฺพเหตุนาว ลภิตฺถ มยมฺปิ สกฺโกนฺตา วฏฺฏสฺสนฺตํ กริสฺสาม
คจฺฉถ ตุเมฺหติ ฯ เถโร เต สญฺญาเปตุํ อสกฺโกนฺโต ผาสุกฏฺ-

[ม. ป. ๓๖๓ ส. ท. ๗๗]

ฐาเน ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชิตฺวา คโต ฯ อปโรปิ เถโร สตฺตเม ทิวเส อนาคามิผลํ ปตฺวา ตโต จุโต สุทฺธาวาสพฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺโต ฯ อิตเร เถรา เอกํ พุทฺธนฺตรํ เทวมนุสฺเสสุ สํสริตฺวา เตสุ เตสุ กุเลสุ นิพฺพตฺตา ฯ เอโก คนฺธารรฏฺเฐ ตกฺกสิลนคเร นิพฺพตฺโต ฯ เอโก ราชคเห นิพฺพตฺโต ฯ เอโก ปจฺจนฺติมรฏฺเฐ ปริพฺพาชิกาย กุจฺฉิมฺหิ นิพฺพตฺโต ฯ เอโก พาหิยรฏฺเฐ กุฏุมฺพิยเคเห นิพฺพตฺโต ฯ อยํ ปน ทพฺพตฺเถโร มลฺลรฏฺเฐ อนุปิยนคเร เอกสฺส มลฺลรญฺโญ เคเห ปฏิสนฺธึ คณฺหิ ฯ ตสฺส มาตา อุปวิชญฺญา กาลมกาสิ ฯ มตสรีรํ สุสานํ เนตฺวา ทารุจิตกํ อาโรเปตฺวา อคฺคึ อทํสุ ฯ อคฺคิเวคสนฺตตฺตํ อุทรปฏลํ เทฺวธา อโหสิ ฯ ทารโก อตฺตโน ปุญฺญผเลน อุปฺปติตฺวา เอกสฺมึ ทพฺพตฺถมฺเภ นิปติ ฯ ตํ ทารกํ คเหตฺวา อยฺยิกาย อทํสุ ฯ สา ตสฺส นามํ คณฺหนฺตี ทพฺพตฺถมฺเภ ปติตฺวา ลทฺธชีวิตตฺตา ทพฺโพติ ตสฺส นามํ อกาสิ ฯ เตน วุตฺตํ ทพฺโพติ ตสฺส เถรสฺส นามนฺติ ฯ ตสฺส สตฺตวสฺสิกกาเล สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต มลฺลรฏฺเฐ จาริกญฺจรมาโน อนุปิยนิคมํ ปตฺวา อนุปิยมฺพวเน วิหรติ ฯ ทพฺพกุมาโร สตฺถารํ ทิสฺวา สห ทสฺสเนเนว ปสีทิตฺวา ปพฺพชิตุกาโม หุตฺวา อหํ ทสพลสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามีติ อยฺยิกํ อาปุจฺฉิ ฯ สา สาธุ ตาตาติ ทพฺพกุมารํ อาทาย สตฺถุ

สนฺติกํ คนฺตฺวา ภนฺเต อิมํ กุมารํ ปพฺพาเชถาติ อาห ฯ สตฺถา อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน สญฺญํ อทาสิ ภิกฺขุ อิมํ ทารกํ ปพฺพาเชหีติ ฯ โส เถโร สตฺถุ วจนํ สุตฺวา ทพฺพํ กุมารํ ปพฺพาเชนฺโต ตจปญฺจกกมฺมฏฺฐานํ อาจิกฺขิ ฯ ปุพฺพเหตุสมฺปนฺโน กตาภินีหาโร ปฐมเกสวฏฺฏิโวโรปนกฺขเณเยว โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ ฯ ทุติยาย เกสวฏฺฏิยา โอโรปิยมานาย สกทาคามิผเล ตติยาย อนาคามิผเล ฯ สพฺพเกสานํ ปน โอโรปนญฺจ อรหตฺตผลสจฺฉิกิริยา จ อปจฺฉา อปุเร อโหสิ ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ เถโร กิร สตฺตวสฺโสว สํเวคํ ลภิตฺวา ปพฺพชนฺโต ขุรคฺเคเยว อรหตฺตํ ปาปุณีติ เวทิตพฺโพติ ฯ สาวเกน ปตฺตพฺพนฺติ ยถูปนิสฺสยํ เตน เตน สาวเกน ปตฺตพฺพํ ฯ ติสฺโส วิชฺชาติอาทิ ยถาสมฺภววเสน วุตฺตํ ฯ คุณชาตนฺติ ยงฺกิญฺจิ สาวเกน ปตฺตพฺพนฺติ นปุสกลิงฺคสมฺพนฺธทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ จตูสุ สจฺเจสุ จตูหิ มคฺเคหิ โสฬสวิธสฺส กิจฺจสฺส กตตฺตาติ ทุกฺขสมุทยนิโรธมคฺคสงฺขาเตสุ จตูสุ สจฺเจสุ ทุกฺขปริญฺญา สมุทยปฺปหานํ นิโรธสจฺฉิกิริยา มคฺคภาวนาติ เอเกกสฺส มคฺคสฺส จตุนฺนํ จตุนฺนํ กิจฺจานํ วเสน โสฬสวิธสฺส กิจฺจสฺส กตตฺตา ฯ

[๔๖] ตโต ตโต ปฏิกฺกมิตฺวาติ ตโต ตโต กิจฺจโต อารมฺมณโต จ ปฏินิวตฺติตฺวา ฯ สิลาปฏฺฏเกติ ปาสาณผลเก ฯ

[ม. ป. ๓๖๓ ส. ท. ๗๗-๘]

เตรสาปีติ ภตฺตุทฺเทสก เสนาสนคฺคาหาปก ภณฺฑาคาริก จีวรปฏิคฺ-
คาหก จีวรภาชก ยาคุภาชก ผลภาชก ขชฺชภาชก อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชก-
สาฏิยคฺคาหาปก ปตฺตคฺคาหาปก อารามิกเปส กสามเณรเปสกสมฺมตีนํ
วเสน เตรสาปิ สมฺมติโย ทาตต วฏฺฏนฺติ ฯ อปิสฺสูติ
เอตฺถ สูติ นิปาตมตฺตํ ฯ อปิสทฺโท อฏฺฐานปฺปยุตฺโต วิกาเลติ
อิมสฺส อนนฺตรํ ทฏฺฐพฺโพ ฯ วิกาเลปิ อาคจฺฉนฺตีติ อตฺโถ ฯ
ชานนฺตาติ ทูรภาวํ ชานนฺตา ฯ เอวํ สพฺพปเทสูติ เอตฺถ กติก-
สณฺฐานาทีนํ นานปฺปการตฺตา ตสฺมึ ตสฺมึ วิหาเร กติกวตฺตาทีนิ
วิสุํ วิสุํ กถาเปตีติ เวทิตพฺพํ ฯ สพฺพวิหาเรสุ จ คมนมคฺเค
สมปฺปมาเณ กตฺวา อธิฏฺฐาตีติ วทนฺติ ฯ อยํ หิ นิมฺมิตานํ
ธมฺมตาติ อนิยาเมตฺวา นิมฺมิตานํ อยํ เอกสฺมึ ภาสมานสฺมินฺติ
อาทิธมฺมตา ฯ ตถาหิ เย วณฺณ วย สรีราวย ปริกฺขาร กิริยา-
วิเสสาทีหิ นิยมํ อกตฺวา นิมฺมิตา โหนฺติ เต อนิยาเมตฺวา
นิมฺมิตตฺตา อิทฺธิมตา สทิสาว โหนฺติ ฯ ฐานนิสฺสชฺชาทีสุ
ภาสิตตุณฺหีภาวาทีสุ วา ยํยํ อิทฺธิมา กโรติ ตํตเทว กโรนฺติ ฯ สเจ
ปน นานปฺปกาเร กาตุกาโม โหติ เกจิ ปฐมวเย เกจิ
มชฺฌิมวเย เกจิ ปจฺฉิมวเย ตถา ทีฆเกเส อุปฑฺฒมุณฺเฑ มุณฺเฑ
มิสฺสกเกเส อุปฑฺฒรตฺตจีวเร ปณฺฑุกจีวเร ปทภาณธมฺมกถา-
สรภญฺญ ปญฺหปุจฺฉน ปญฺหวิสชฺชน รชน ปจน จีวรสิพฺพน โธวนาทีนิ

[ม. ป. ๓๖๔-๖ ส. ท. ๘๑-๒]

กโรนฺเต อปเรปิ วา นานปฺปการเก กาตุกาโม โหติ ฯ เตน ปาทกชฺฌานโต วุฏฺฐาย เอตฺตกา ภิกฺขู ปฐมวยา โหนฺตูติอาทินา นเยน ปริกมฺมํ กตฺวา ปุน สมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย อธิฏฺฐิเต อธิฏฺฐานจิตฺเตน สทฺธึ อิจฺฉิติจฺฉิตปฺปการาเยว โหนฺติ ฯ อวตฺถุกํ วจนํ น โหตีติ นิมฺมิตานํ อยํ มญฺโจติอาทิวจนํ อวตฺถุกํ น โหติ สพฺพตฺถ มญฺจปีฐาทีนํ สมฺภวโต ฯ

[๔๗] เอกจาริกภตฺตนฺติ อติมนาปตฺตา วิสส จิติกาย ปาเปตพฺพ-ภตฺตํ ฯ ตทฺธิตโวหาเรนาติ จตฺตาริ ปริมาณมสฺส จตุกฺกนฺติ เอวํ ตทฺธิตโวหาเรน ฯ โอทนสฺส ปุจฺฉาย สาธกตมตฺตา อาห กรณตฺเถเยว กรณวจนนฺติ ฯ โอทเนน กรณภูเตน ปุจฺฉนฺตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ เย ปน โอทเนน กรณภูเตน ปุจฺฉนฺติ เตสํ ปุจฺฉนาการทสฺสนตฺถํ กึ ภนฺเต โอทนํ เทมาติ ปุจฺฉนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ภโวติ ภวิตพฺโพ ฯ อสมนฺนาหริตฺวาติ อาโภคํ อกตฺวา ฯ รตฺตึ สมฺมนฺตยมานาติ กิญฺจิ กาลํ สุปิตฺวา วุฏฺฐาย สมนฺตยมานา ฯ รตฺติยํ หิ ปฐมยามมชฺฌิมยาเมสุ สุปิตฺวา ปพุทฺธานํ อชฺชตน-กาเลปิ อนชฺชตนาภิมาโน โหติ ตสฺมา เต หิยฺโยติ อาหํสุ ฯ เย ปน รตฺติยํ กมฺมปฺปสุตา ชาคริยมนุยุตฺตา โหนฺติ เตสํ อชฺชตนา-ภิมาโนเยว ตสฺมา เต อชฺช อิจฺเจว โวหรนฺติ น หิยฺโยติ ฯ ปฐูปายนฺตาติ ปุนปฺปุนํ อุปฺปชฺชนโกธวเสน ปฐูปายนฺตา ฯ

[ม. ป. ๓๖๖-๗๐ ส. ท. ๘๒-๓]

[๔๘] ทพฺพ ทพฺพาติ ทุติโย ทพฺพสทฺโท ปณฺฑิตาธิวจโนติ อาห ทพฺพา ปณฺฑิตาติ ฯ เอวํ น นิพฺเพเธนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ นิพฺเพเธนฺตีติ อตฺตานํ โทสโต โมเจนฺติ ฯ วุฏฺฐานลกฺขณํ มญฺญมานาติ วุฏฺฐานลกฺขณนฺติ มญฺญมานา ฯ น ฆฏฺตีติ เถรสฺส สุสีลปฏิญฺญาย ตสฺสา ทุสฺสีลปฏิญฺญาวจนํ น ฆฏฺตีติ อธิปฺ- ปาโย ฯ เอตฺถ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ ปรโต อาวิภวิสฺสติ ฯ นาเสถาติ เสตกํ ทตฺวา คิหิภาวํ ปาเปถาติ อตฺโถ ฯ ลิงฺคนาสนา เหตฺถ อธิปฺเปตา ฯ อิมเมว จ ทสฺเสตุํ ติสฺโส นาสนาติอาทิ วุตฺตํ ฯ เอกกมฺมาทิสํวาสสฺส อกรณํ สํวาสนาสนา ฯ ทณฺฑ- กมฺมนาสนา นาม วาลุกาทีนิ โอกิริตฺวา ยาว ขมาเปติ ตาว ทณฺฑกมฺมวเสน นิกฺกฑฺฒนํ ฯ จร ปิเร วินสฺสาติ นิกฺกฑฺฒนา- การทสฺสนํ ฯ ตตฺถ จราติ คจฺฉ ฯ อเปหีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปิเรติ ปร อมามก อมฺหากํ อนชฺฌตฺติกภูตาติ อตฺโถ ฯ ปิเรติ หิ ปรสทฺเทน สมานตฺถํ สมฺโพธนวจนํ ฯ อถวา ปิเรติ ปรโตติ อิมินา สมานตฺถํ นิปาตปทํ ฯ ตสฺมา จร ปิเรติ ปรโต คจฺฉ มา อิธ ติฏฺฐาติ อตฺโถ ฯ วินสฺสาติ อทสฺสนํ คจฺฉ ฯ ยสฺมา เต ภิกฺขู อตฺตานํ อปฺปกาเสตฺวา ฐิตา ตสฺมา อนุยุญฺชถาติ อิมสฺส คเวสถ ชานาถาติ อตฺโถ วุตฺโต ฯ การโก โหตีติ อยฺเยนมฺหิ ทูสิตาติ ปฏิญฺญาตตฺตา ตาย ปฏิญฺญาย ยทิ นาสิตา

[ม. ป. ๓๗๑ ส. ท. ๘๔-๖]

เถโร การโก โหติ สโทโสติ อตฺโถ ฯ อการโก โหตีติ ตาย กตปฏิญฺญํ อนเปกฺขิตฺวา ยทิ ภควตา ปกติทุสฺสีลภาวํ- เยว สนฺธาย สา นาสิตา เถโร อการโก โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ สกาย ปฏิญฺญาย นาเสถาติ วุตฺเต อยฺเยนมฺหิ ทูสิตาติ ตาย กตปฏิญฺญาย ภูตตา อาปชฺชตีติ อาห ภนฺเต ตุมฺหากํ วาเท เถโร การโก โหติ สโทโสติ ฯ ภิกฺขุนึ อนุทฺธํเสติ ทุกฺกฏนฺติ อิมินา มหาอฏฺจกถาวาโท ทสฺสิโต ฯ มุสาวาเท ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตนฺติ ภิกฺขุนึ อนุทฺธํเสนฺตสฺส มุสาวาเท ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตํ ฯ ตตฺราติ เตสุ ทุกฺกฏปาจิตฺติเยสุ ฯ อิโต ปฏฺจาย ตสฺมา ปาจิตฺติยเมว ยุชฺชตีติ วจนปริยนฺตํ ทฺวีสุปิ อฏฺจกถาสุ อธิปฺปายวิภาวนํ ฯ ตตฺถ ปุริมนเยติ ภิกฺขุนึ อนุทฺธํเสติ ทุกฺกฏนฺติ วุตฺตมหาอฏฺจ- กถานเย ฯ ทุกฺกฏเมว ยุชฺชตีติ กสฺมา วุตฺตนฺติ เจ ฯ ตตฺถ การณํ ทสฺเสนฺโต ยถาติอาทิมาห ฯ ภิกฺขุโน ภิกฺขุสฺมึ สงฺฆาทิ- เสโสติ ภิกฺขุ อมูลเกน อนฺติมวตฺถุนา อนุทฺธํเสนฺตสฺส ภิกฺขุโน สงฺฆาทิเสโสติ อตฺโถ ฯ ปจฺฉิมนเยปีติ ภิกฺขุนึ อนุทฺธํเสนฺตสฺส มุสาวาเท ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตํ ฯ กุรุนฺทินเยปิ มุสาวาทตฺตา ปาจิตฺติยเมว ยุชฺชตีติ วิสํวาทปุเรกฺขารตาย ปาจิตฺติยเมว ยุชฺชตีติ อธิปฺปาโย ฯ ยทิ เอวํ ภิกฺขุ อมูลเกน อนฺติมวตฺถุนา อนุทฺธํเสนฺตสฺส อกฺโกสนฺตสฺส จ มุสาวาทตฺตา ปาจิตฺติเยเนว

[ม. ป. ๓๗๑-๒ ส. ท. ๘๖-๗]

ภวิตพฺพนฺติ เจ ฯ ตตฺถ สติปิ มุสาวาเท วจนปฺปมาณโต สงฺฆาทิเสสโอมสวาท ปาจิตฺติเยเหว ภวิตพฺพํ น สมฺปชานมุสา-วาทปาจิตฺติเยนาติ ทสฺเสตุํ วจนปฺปมาณโตติอาทิมาห ฯ ตตฺถ วจนปฺปมาณโตติ ภควตา วุตฺตปาลิวจนปฺปมาณโต ฯ อทานิ ตํ วจนํ ทสฺเสตต อนุทฺธํสนาธิปฺปาเยนาติอาทิ วุตฺตํ ฯ ภิกฺขุสฺส ปน ภิกฺขุนิยา ทุกฺกฏนฺติ วจนํ นตฺถีติ ภิกฺขุนิยา อนุทฺธํสเน ภิกฺขุโน ทุกฺกฏนฺติ วจนํ นตฺถิ ตถา ปาลิยํ อนาคตตฺตา ฯ สมฺปชานมุสาวาเท ปาจิตฺติยนฺติ วจนมตฺถีติ สามญฺญโต วุตฺตํ สมฺปชานมุสาวาทสิกฺขาปทํ ทสฺเสติ ฯ อิทานิ ทฺวีสุปิ อฏฺจกถาวาเทสุ อธิปฺปายํ วิภาเวตฺวา เตสุ ปจฺฉิมวาเท โทสํ ทสฺเสตฺวา ปุริมวาทํ ปติฏฺฐาเปตุกาโม อาจริโย ตตฺร ปนาติอาทิมาห ฯ ตตฺราติ ปาจิตฺติยเมว ยุชฺชตีติ วุตฺตวาเท ฯ อนุทฺธํสนาธิปฺปาเย อสติ ปาจิตฺติยนฺติ อิมินา สมฺปชานมุสาวาเท ปาจิตฺติยสฺส โอกาสํ ทสฺเสติ ฯ วิสุํ ปาจิตฺติยํ วุตฺตนฺติ สมฺปชานมุสาวาเท ปาจิตฺติยโต วิสุ อญฺญเมว ปาจิตฺติยํ วุตฺตํ ฯ เอเตหิ นาสนํ นตฺถีติ สามญฺญโต วุตฺตํ ฯ อิมิสฺสา ปน ทุกฺกเฏน นาสนํ นตถีติ อธิปฺปาโย ฯ ยทิ เอวํ กสฺมา นํ ภควา นาเสตีติ อาห ยสฺมา ปนาติอาทึ ฯ

[๔๙] ทูสิโตติ ทุฏฺจสทฺทสฺส กมฺมสาธนตฺตํ ทสฺเสติ ฯ ทูสยติ ปรํ วินาเสตีติ ทูสโก ฯ อิมินา ทูสยตีติ โทโสติ โทส-

[ม. ป. ๓๗๒ ส. ท. ๘๗-๘๘]

สทฺทสฺส กตฺตุสาธนตา วุตฺตา ฯ ปกติภาวํ ชหาปีโตติ ทุสสทฺทสฺส วิกตฺติยํ ปจิตตฺตา วุตฺตํ ฯ ปกติยา โสมฺมภาวํ ชหาปีโตติ อตฺโถ ฯ วิการมาปาทิโตติ วุตฺตํ โหติ ฯ อาการนานตฺเตนาติ ทูสิตาการสฺส ทูสกาการสฺส จ นานตฺเตน ฯ อนภิรทฺโธติ อตุฏฺโฐ ฯ โย ปน อตุฏฺโฐ โส สุขิโต นาม น โหตีติ อาห น สุขิโตติ ฯ อาราธิโต ราชาติอาทีสุ ปสาทิโตติ อตฺถสมฺภวโต น วา ปสาทิโตติ วุตฺตํ ฯ ขีลสทฺโท ถทฺธภาววจโน กจวรปริยาโย จ โหตีติ อาห จิตฺตตฺถทฺธภาวจิตฺตกจวรสงฺขาตํ ปฏิฆขีลนฺติ ฯ ขีลิยติ เตน จิตฺตํ ถทฺธภาวมาปชฺชตีติ หิ ขีลํ จิตฺตสฺส ถทฺธภาโว ฯ โส จ อตฺถโต ปฏิโฆเยว ฯ จิตฺตสฺส ถทฺธภาวลกฺขโณ หิ ปฏิโฆ ฯ ตสฺมิญฺจ อุปฺปนฺเน จิตฺตํ อุกฺลาปชาตํ ฐานํ วิย อมนุญฺญํ โหติ ตสฺมา กจวรสทิสตฺตาปิ ปฏิโฆว ขีลนฺติ วุตฺโต ฯ เตนาห ปฏิฆขีลนฺติ ฯ จิตฺตสฺส ถทฺธภาวตฺตา กจวรสทิสตฺตา จ ปฏิโฆเยว ขีลนฺติ ปฏิฆขีลํ ฯ นปฺปตีอิโตติ ปีติสุขาทีหิ น อภิคโต น อนุคโต ฯ น อุเปโตติ อตฺโถ ฯ โย จ ปีติสุขาทีหิ อนุปคโต โส เตหิ วชฺชิโต นาม โหตีติ อาห ปีติสุขาทีหิ วชฺชิโตติ ฯ โย จ เตหิ วชฺชิโต น โส เตน อภิสโฏฺ นาม โหตีติ อาห น อภิสโฏฺติ ฯ ปีติสุขาทีหิ น ปตฺถโฏฺติ อตฺโถ ฯ เยนาติ เยน

[ม. ป. ๓๗๒-๓ ส. ท. ๘๘-๙]

โกเปน ฯ ทุฏฺโจติ มาติกาย อาคตปทํ ทสฺเสติ ฯ กุปิโตติ ปทภาชเน อาคตปทํ ฯ อตฺถโต เอกตฺเตปิ อุภินฺนํ ปทานํ วเสน อุภยมฺปีติ วุตฺตํ ฯ เอวํ เตน จ โกเปน เตน จ โทเสนาติ อิเมสํ ปทานํ วเสน ทฺวีหีติ วุตฺตํ ฯ อตฺถโต ปน โทโสเยว โส จ สงฺขารกฺขนฺธปริยาปนฺโนติ อาห อิเมหิ ทฺวีหิ สงฺขารกฺขนฺธเมว ทสฺเสตีติ ฯ อนตฺตมนตาอนภิรทฺธีวจเนหิ โทมนสฺสเวทนาว วุตฺตาติ อาห อิเมหิ ทฺวีหิ เวทนากฺขนฺธํ ทสฺเสตีติ ฯ ยทิ ปน โจทเกน อทิฏฺฐํ อสุตํ อปริสงฺกิตํ วา โหติ ตทา อมูลกํ นาม โหตีติ อาห ตมฺปนสฺส ฯ เป ฯ โจทกวเสน อธิปฺเปตนฺติ ฯ ยทิ จุทิตกวเสน อธิปฺเปตํ สิยา อมูลกํ นาม อนชฺฌาปนฺนนฺติ ปทภาชนํ วเทยฺยาติ อธิปฺปาโย ฯ ยํ ปาราชิกนฺติ ภิกฺขุโน อนุรูเปสุ เอกูนวีสติยา ปาราชิเกสุ อญฺญตรํ ฯ ปทภาชเน ปน ปาลิยํ อาคตาเนว คเหตฺวา จตุนฺนํ อญฺญตเรนาติ วุตฺตํ ฯ เอตนฺติ จุทิตกสฺส อาปนฺนานาปนฺนตฺตํ ฯ อิธาติ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท ฯ ตเถวาติ ปสาทโสเตน ทิพฺพโสเตน วาติ อิมมตฺถํ อติทิสฺสติ ฯ สุตฺวาว ชานิตพฺพโต สุตฏฺฐาเนเยว ติฏฺฐตีติ วุตฺตํ ฯ ปริสงฺกนํ ปริสงฺกิตํ ฯ ทิฏฺฐานุคตํ ปริสงฺกิตํ ทิฏฺฐปริสงฺกิตํ ฯ เอวํ เสเสสุปิ ฯ อิเมสนฺติ กตฺตุอตฺเถ สามิวจนํ ฯ อิเมหีติ อตฺโถ ฯ กริสฺสนฺติ วาติ เอตฺถ วิภตฺติวิปริณามํ กตฺวา อิเมติ

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ๘๙-๙๐]

[๕๐] สมฺพหุลา สมฺพหุเล สมฺพหุเลหิ วตฺถูหิ โจเทนฺตีติ เอตฺถ สมฺพหุเลติ พหุตฺตนิทฺเทเส การณํ น ทิสฺสติ ฯ วตฺถุโจทกานํเยว หิ เอกาเนกวเสน อิทํ จตุกฺกมาคตํ น จุทิตกสฺสาปิ เอกาเนกวเสน ฯ ตถาหิ เอกสฺเสว จุทิตกสฺส วเสน เอกวตฺถุเอกโจทก เอกวตฺถุนานาโจทก นานาวตฺถุเอกโจทก นานา วตฺถุนานาโจทกปฺปเภทํ อิทํ จตุกฺกมาคตํ เตเนว จตุตฺถโจทนํ ทสฺเสนฺเตนาปิ อิมิสฺสา โจทนาย นานาวตฺถูนิ นานาโจทกาติ วุตฺตํ น ปน นานาจุทิตกาติ ตสฺมา สมฺพหุเลติ พหุตฺตนิทฺเทส การณํ น ทิสฺสติ ฯ อถวา ปฐมํ ตีสุปิ โจทนาสุ เอกตฺเตน จุทิตกํ นิทฺทิสิตฺวาปิ อิธ พหุตฺเตน นิทฺเทโส นเกวลํ เอกสฺมึเยว จุทิตเก โจทนา สมฺภวติ อถโข สมฺพหุเลสุปีติ อิมมตฺถํ ทสฺเสตุํ กโต ฯ โจเทตุํ ปน โก ลภติ โก น ลภตีติ-อาทิ อนุทฺธํสนาธิปฺปายํ วินาปิ โจทนาลกฺขณํ ทสฺเสตุํ วุตฺตํ ฯ สีลสมฺปนฺโนติ อิทํ ทุสฺสีลสฺส วจนํ อปฺปมาณนฺติ อธิปฺปาเยน วุตฺตํ ฯ ภิกฺขุนีนํ ปน ภิกฺขู โจเทตต อนิสฺสรตฺตา ภิกฺขุนิเมวาติ วุตฺตํ ฯ สติปิ ภิกฺขุนีนํ ภิกฺขู อนิสฺสรภาเว ตาหิ กตโจทนาปิ โจทนารูหตฺตา โจทนาเยวาติ อธิปฺปาเยน ปญฺจปิ สหธมฺมิกา ลภนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ภิกฺขุสฺส สุตฺวา โจเทตีติอาทินา โจทโก เยสํ สุตฺวา โจเทติ เตสมฺปิ วจนํ ปมาณเมวาติ สมฺปฏิจฺฉิตตฺตา

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ๔๒-๓]

[๕๐] สมฺพหุลา สมฺพหุเล สมฺพหุเลหิ วตฺถูหิ โจเทนฺตีติ เอตฺถ สมฺพหุเลติ พหุตฺตนิทฺเทเส การณํ น ทิสฺสติ ฯ วตฺถุโจทกานํเยว หิ เอกาเนกวเสน อิทํ จตุกฺกมาคตํ น จุทิตกสฺสาปิ เอกาเนกวเสน ฯ ตถาหิ เอกสฺเสว จุทิตกสฺส วเสน เอกวตฺถุเอกโจทก เอกวตฺถุนานาโจทก นานาวตฺถุเอกโจทก นานา วตฺถุนานาโจทกปฺปเภทํ อิทํ จตุกฺกมาคตํ เตเนว จตุตฺถโจทนํ ทสฺเสนฺเตนาปิ อิมิสฺสา โจทนาย นานาวตฺถูนิ นานาโจทกาติ วุตฺตํ น ปน นานาจุทิตกาติ ตสฺมา สมฺพหุเลติ พหุตฺตนิทฺเทส การณํ น ทิสฺสติ ฯ อถวา ปธมํ ตีสุปิ โจทนาสุ เอกตฺเตน จุทิตกํ นิทฺทิสิตฺวาปิ อิธ พหุตฺเตน นิทฺเทโส นเกวลํ เอกสฺมึเยว จุทิตเก โจทนา สมฺภวติ อถโข สมฺพหุเลสุปีติ อิมมตฺถํ ทสฺเสตุํ กโต ฯ โจเทตุํ ปน โก ลภติ โก น ลภตีติอาทิ อนุทฺธํสนาธิปฺปายํ วินาปิ โจทนาลกฺขณํ ทสฺเสตุํ วุตฺตํ ฯ สีลสมฺปนฺโนติ อิทํ ทุสฺสีลสฺส วจนํ อปฺปมาณนฺติ อธิปฺปาเยน วุตฺตํ ฯ ภิกฺขุนีนํ ปน ภิกฺขู โจเทตต อนิสฺสรตฺตา ภิกฺขุนิเมวาติ วุตฺตํ ฯ สติปิ ภิกฺขุนีนํ ภิกฺขู อนิสฺสรภาเว ตาหิ กตโจทนาปิ โจทนารูหตฺตา โจทนาเยวาติ อธิปฺปาเยน ปญฺจปิ สหธมฺมิกา ลภนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ภิกฺขุสฺส สุตฺวา โจเทตีติอาทินา โจทโก เยสํ สุตฺวา โจเทติ เตสมฺปิ วจนํ ปมาณเมวาติ สมฺปฏิจฺฉิตตฺตา

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ๔๒-๓]

เตสํ โจทนาปิ รูหเตวาติ ทสฺเสตุํ เถโร สุตฺตํ นิทสฺเสสิ ฯ ทูตํ วา ปณฺณํ วา สาสนํ วา เปเสตฺวาติ ตฺวํเยว คนฺตฺวา โจเทหีติ ทูตํ วา เปเสตฺวา โย ตํ โจเทตุํ สกฺโกติ ตสฺส มุขสาสนํ วา ปณฺณํ วา เปเสตฺวา ฯ สีสํ น เอตีติ สงฺฆาทิเสโส น โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ กิญฺจาปิ ปาลิยํ โจเทติ วา โจทาเปติ วาติ สามญฺญโต วุตฺตตฺตา ทูตสาสนาทีหิ โจทาเปนฺตสฺสาปิ อาปตฺติเยวาติ ปญฺญายติ ฯ สีสํ น เอตีติ อิทมฺปน อฏฺฐกถาจริยปฺปมาเณน คเหตพฺพํ ฯ สมเยนาติ ปกติยา สทฺทํ สุตฺวา อตฺถวิชานนสมเยน ฯ

[๕๑] ครุกานํ ทฺวินฺนนฺติ ปาราชิกสงฺฆาทิเสสานํ ฯ อวเสสานํ วเสนาติ ปญฺจลหุกาปตฺตีนํ วเสน ฯ นตฺถิ ทินฺนนฺติอาทิ ทสวตฺถุกา มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ อนฺตวา โลโก อนนฺตวา โลโกติอาทินยปฺปวตฺตา ทิฏฺฐิ สสฺสตุจฺเฉทสงฺขาตํ อนฺตํ คณฺหาตีติ อนฺตคฺคาหิกา ทิฏฺฐิ ฯ อาชีวเหตุ ปญฺญตฺตานํ ฉนฺนํ สิกฺขาปทานํ วเสนาติ อาชีวเหตุ อาชีวการณา ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต อสนฺตํ อภูตํ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อุลฺลปติ อาปตฺติ ปาราชิกสฺส อาชีวเหตุ อาชีวการณา สญฺจริตฺตํ สมาปชฺชติ อาปตฺติ สงฺฆาทิเสสสฺส อาชีวเหตุ อาชีวการณา โย เต วิหาเร วสติ โส ภิกฺขุ อรหาติ ภณติ ปฏิวิชานนฺตสฺส อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ๕๓-๔]

อาชีวเหตุ อาชีวการณา ภิกฺขุ ปณีตโภชนานิ อคิลาโน อตฺตโน อตฺถาย วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชติ อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺส อาชีวเหตุ อาชีวการณา ภิกฺขุนี ปณีตโภชนานิ อคิลานา อตฺตโน อตฺถาย วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชติ อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺส อาชีวเหตุ อาชีวการณา ภิกฺขุ สูปํ วา โอทนํ วา อคิลาโน อตฺตโน อตฺถาย วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส อาชีว-วิปตฺติปจฺจยา อิมา ฉ อาปตฺติโย อาปชฺชตีติ เอวํ ปริวาร-ปาลิยํ ทสฺสิตานํ ฉนฺนํ สิกฺขาปทานํ วเสน ฯ ทิฏฺฐิวิปตฺติอาชีว-วิปตฺตีหิ โจเทนฺโตปิ ตมฺมูลิกาย อาปตฺติยาเอว โจเทติ ฯ กสฺมา มํ น วนฺทสีติ ปุจฺฉิเต อสฺสมโณสิ อสกฺยปุตฺติโยสีติ อวนฺทน-การณสฺส วุตฺตตฺตา อนฺติมวตฺถุํ อชฺฌาปนฺโน น วนฺทิตพฺโพติ วทนฺติ ฯ โจเทตุกามตายเอว อวนฺทิตฺวา อตฺตนา วตฺตพฺพสฺส วุตฺตมตฺถํ ชเปตฺวา อวนฺทิยภาเว ตํ การณํ น โหตีติ จูฬ-คณฺฐิปเท มชฺฌิมคณฺฐิปเท จ วุตฺตํ ฯ อนฺติมวตฺถุํ อชฺฌา-ปนฺนสฺส อวนฺทนีเยสุ อวุตฺตตฺตา เตน สทฺธึ สยนฺตสฺส สห-เสยฺยาปตฺติยา อภาวโต ตสฺส จ ปฏิคฺคหณสฺส รูหณโต ตเทว ยุตฺตตรนฺติ วิญฺญายติ ฯ กิญฺจาปิ ยาว โส ภิกฺขุภาวํ ปฏิ-ชานาติ ตาว วนฺทิตพฺโพ ยทา ปน อสฺสมโณมฺหีติ ปฏิชานาติ ตทา น วนฺทิตพฺโพติ อยเมตฺถ วิเสโส เวทิตพฺโพ ฯ อนฺติม-

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ๘๔-๕]

วตฺถุํ อชฺฌาปนฺนสฺส หิ ภิกฺขุภาวํ ปฏิชานนฺตสฺเสว ภิกฺขุภาโว น ตโต ปรํ ฯ ภิกฺขุภาวํ อปฺปฏิชานนฺโต หิ อนุปสมฺปนฺนปกฺขํ ภชติ ฯ ยสฺมา อามิสํ เทนฺโต อตฺตโน อิจฺฉิตฏฺฐาเนเยว เทติ ตสฺมา ปฏิปาฏิยา นิสินฺนานํ ยาคุภตฺตาทีนิ เทนฺเตน เอกสฺส โจเทตุกามตาย อทินฺเนปิ โจทนา นาม น โหตีติ อาห น ตาวตา โจทนา โหตีติ ฯ ตึสานีติ ตึส เอเตสมตฺถีติ ตึสานิ ฯ ตึสวนฺตานีติ อตฺโถ ฯ ตึสาธิกานีติ วุตฺตํ โหติ ฯ คุณวจนตฺตา ตทฺธิตโลปํ กตฺวา ตึสานีติ วุตฺตํ ฯ อถวา ตึส โจทนา อธิกา เอเตสูติ ตึสานิ ฯ ตทสฺมึ อธิกมิติ ฑการปจฺจเย สติ รูปมิทํ ทฏฺฐพฺพํ ฯ นวุตานีติ เอตฺถาปิ เอเสว นโย ฯ

[๕๒] อุพฺพาหิกาย ตํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตพฺพนฺติ อุพฺพาหิกาย สมฺมเตหิ ตํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตพฺพํ ฯ อลชฺชุสฺสนฺนาย หิ ปริสาย ทสหงฺเคหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อุพฺพาหิกาย สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯ สีลวา โหติ ปาฏิโมกฺขสํวรสํวุโต วิหรติ อาจารโคจรสมฺปนฺโนติ-อาทินา สมถกฺขนฺธเก วุตฺตทสงฺคสมฺปตฺติยา สมนฺนาคตา เทฺว ตโย ภิกฺขู อุจฺจินิตฺวา ตตฺเถว วุตฺตาย ญตฺติทุติยกมฺมวาจาย สมฺมนฺนิตพฺพา ฯ เอวํ สมฺมเตหิ ปน เตหิ ภิกฺขูหิ วิสุํ วา นิสีทิตฺวา ตสฺสาเยว วา ปริสาย อญฺเญหิ น กิญฺจิ กเถตพฺพนฺติ สาเวตฺวา ตํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตพฺพํ ฯ ตุมฺหากํ ตุมฺหากนฺติ

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ๘๕-๖]

จุทิตกโจทเก สนฺธาย วุตฺตํ ฯ กิมฺหีติ กิสฺมึ วตฺถุสฺมึ ฯ กิมฺหินมฺปิ น ชานาสีติ กิมฺหินนฺติ วจนมฺปิ น ชานาสิ ฯ นาสฺส อนุโยโค ทาตพฺโพติ นาสฺส ปุจฺฉาปฏิปุจฺฉา ทาตพฺพา ฯ ทุมฺมงฺกูนํ ปุคฺคลานํ นิคฺคหายาติอาทิวจนโต อลชฺชินิคฺคหตฺถาย ฯ เป ฯ ปญฺญตฺตนฺติ วุตฺตํ ฯ เอหิตีติ อาคมิสฺสติ ฯ ทิฏฺฐสนฺตาเนนาติ ทิฏฺฐสมฺพนฺเธน ฯ ทิฏฺฐนิยาเมนาติ วุตฺตํ โหติ ฯ วิวาทวตฺถุสงฺขาเต อตฺเถ ปจฺจตฺถิกา อตฺถปจฺจตฺถิกา ฯ สญฺญํ ทตฺวาติ เตสํ กถํ ปจฺฉินฺทิตฺวา อตฺตโน วจนํ สาเวตต สญฺญํ กตฺวา ฯ อสุทฺธสญฺญาย อุปฺปนฺนตฺตา อนนุจฺฉวิโกติ อาห ฯ เอกสมฺโภคปริโภคาติ อิทํ อตฺตโน สนฺติกา เตสํ โมจนตฺถํ วุตฺตํ น ปน เตสํ อญฺญมญฺญสมฺโภเค โยชนตฺถํ ฯ วินิจฺฉโย น กาตพฺโพติ อมฺหากํ วจเน อฏฺฐาตพฺพสภาวา เอเต อลชฺชิโนติ ชานนฺเตน วินิจฺฉโย น กาตพฺโพ ฯ วิรทฺธํ โหตีติ อตฺตนา กตโทสปฏิจฺฉาทนตฺถํ กิญฺจิ มุสาวาทํ กตฺวา วิรทฺธํ โหติ ฯ ปฏิญฺญํ น เทตีติ สเจ มยา กตโทสํ วกฺขามิ มยฺหํ อนุวตฺตกา ภิชฺชิสฺสนฺตีติ กตํ มยาติ ปฏิญฺญํ น เทติ ฯ สุทฺโธ โหตูติ เตสํ วจเนน สุทฺโธ นาม โหตุ ฯ เตสํ วจเนน เอกเทฺววารมสฺส วินิจฺฉโย ทาตพฺโพติ อธิปฺปาโย ฯ ฐาเน น ติฏฺฐตีติ ลชฺชิฏฺฐาเน น ติฏฺฐติ ฯ วินิจฺฉโย น ทาตพฺโพติ อลชฺชิภาวมาปนฺนตฺตา

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ๙๗-๙]

น ทาตพฺโพ ฯ

[๕๓] อมูลกมฺปิ มูลํ คเหตฺวา วทนฺตีติ อาห เทฺว มูลานีติ ฯ กาเลน วกฺขามีติอาทีสุ เอโก เอกํ โอกาสํ กาเรตฺวา โจเทนฺโต กาเลน วทติ นาม ฯ สงฺฆมชฺเฌ คณมชฺเฌ สลากคฺค ยาคุอคฺค-วิตกฺกมาฬก ภิกฺขาจารมคฺค อาสนสาลาทีสุ อุปฏฺฐาเกหิ ปริวาริตกฺ-ขเณ วา โจเทนฺโต อกาเลน วทติ นาม ฯ ตจฺเฉน วทนฺโต ภูเตน วทติ นาม ฯ อมฺโภ มหลฺลก ปริสาวจร ปํสุกูลิก ธมฺม-กถิก ปฏิรูปํ ตว อิทนฺติ วทนฺโต ผรุเสน วทติ นาม ฯ การณ-นิสฺสิตํ ปน กตฺวา ภนฺเต มหลฺลกาตฺถ ปริสาวจรา ปํสุกูลิกา ธมฺมกถิกาตฺถ ปฏิรูปํ ตุมฺหากํ อิทนฺติ วทนฺโต สณฺเหน วทติ นาม ฯ การณนิสฺสิตํ กตฺวา วทนฺโต อตฺถสญฺหิเตน วทติ นาม ฯ เมตฺตจิตฺโต วกฺขามิ โน โทสนฺตโรติ เมตฺตจิตฺตํ อุปฏฺฐเปตฺวา วกฺขามิ น ทุฏฺฐจิตฺโต หุตฺวา ฯ ปณฺณรสสุ ธมฺเมสูติ ปริสุทฺธกายสมาจารตา ปริสุทฺธวจีสมาจารตา สพฺรหฺ-มจารีสุ เมตฺตจิตฺตตา พหุสฺสุตตา อุภินฺนํ ปาฏิโมกฺขานํ วิตฺถาเรน สฺวาคตสุวิภตฺตสุปฺปวตฺตสุวินิจฺฉิตตา กาเลน วกฺขามีติอาทินา วุตฺตปญฺจธมฺมา การุญฺญตา หิเตสิตา อนุกมฺปตา อาปตฺติ-วุฏฺฐานตา วินยปุเรกฺขารตาติ อิเมสุ ปณฺณรสสุ ธมฺเมสุ ฯ ตตฺถ การุญฺญตาติ การุณิกภาโว ฯ อิมินา กรุณา จ กรุณา-

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ៩៩-๑๐๐]

ปุพฺพภาโค จ ทสฺสิโต ฯ หิเตสิตาติ หิตคเวสนตา ฯ อนุกมฺปตาติ เตน หิเตน สํโยชนา ฯ ทฺวีหิปิ เมตฺตา จ เมตฺตาปุพฺพภาโค จ ทสฺสิโต ฯ อาปตฺติวุฏฺฐานตาติ อาปตฺติโต วุฏฺฐาเปตฺวา สุทฺธนฺเต ปติฏฺฐาปนา ฯ วตฺถุ โจเทตฺวา สาเรตฺวา ปฏิญฺญํ อาโรเปตฺวา ยถาปฏิญฺญาย กมฺมกรณํ วินยปุเรกฺขารตา นาม ฯ สจฺเจ จ อกุปฺเป จาติ วจีสจฺเจ จ อกุปฺปตาย จ ฯ จุทิตเกน หิ สจฺจญฺจ วตฺตพฺพํ โกโป จ น กาตพฺโพ เนว อตฺตนา[๑] กุชฺฌิตพฺพํ น ปโร ฆฏฺเฏตพฺโพติ อตฺโถ ฯ ภุมฺมปฺปตฺติยาติ ภุมฺมวจเน สมฺปตฺเต ฯ ภุมฺมตฺเถ อิทํ อุปโยควจนนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ

[๕๔] อธิกริยนฺติ เอตฺถาติ อธิกรณานิ ฯ เก อธิกริยนฺติ ฯ สมถา ฯ กถํ อธิกริยนฺติ ฯ สมถวเสน ฯ อธิกรณํ สเมนฺติ วูปสเมนฺตีติ หิ สมถา ฯ อถวา สมนตฺถาย ปวตฺตมาเนหิ สมเถหิ อธิกาตพฺพานีติ อธิกรณานิ ฯ ยถา หิ สมนวเสน สมถานํ วิวาทาทีสุ อธิกตฺตุภาโว เอวํ วิวาทาทีนํ เตหิ อธิกตฺตพฺพตฺตาปิ ฯ เตนาห สมเถหิ อธิกรณียตาติ ฯ อิมินา อธิกรณสทฺทสฺส กมฺมสาธนตา วุตฺตา ฯ คาหนฺติ อสุกํ โจเทสฺสามีติ มนสา โจทนาย คหณํ ฯ เจตนนฺติ โจเทสฺสามีติ อุปฺปนฺนเจตนํ ฯ อกฺขนฺตินฺติ จุทิตเกน อุปฺปนฺนอกฺขนฺตึ ฯ โวหารนฺติ โจทนาวสปฺ-

๑. ม. อตฺตานํ ฯ

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ๑๐๐-๑]

ปวตฺตวจนํ ฯ ปณฺณตฺตินฺติ โจทนาวสปฺปวตฺตนามปณฺณตฺตึ ฯ อตฺตาทานํ คเหตฺวาติ โจทนํ มนสา คเหตฺวา ฯ ตํ อธิกรณนฺติ ตํ คาหลกฺขณํ อธิกรณํ ฯ ตสฺมา ปณฺณตฺติ อธิกรณนฺติ อฏฺฐกถาสุ กตสนฺนิฏฺฐานํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ ตมฺปิ น ยุตฺตนฺติ ทสฺเสตฺ ตํ ปเนตนฺติอาทิมาห ฯ เตติ อฏฺฐกถาจริยา ฯ ปาราชิกธมฺโมติ ปาราชิกาปตฺติ ฯ อจฺจนฺตอกุสลตฺตาติ โลกวชฺช-ภาวโต ปาราชิกาปตฺติยา เอกนฺตอกุสลตฺตา ฯ ยาย ปณฺณตฺติยาติ นามปณฺณตฺตึ สนฺธาย วทติ ฯ อภิลาเปนาติ ตสฺเสว เววจนํ ฯ ปณฺณตฺโตติ โวหารวเสน กถิโต ฯ อธิกรเณ ปวตฺตตฺตา จ อธิกรณนฺติ มญฺจฏฺเฐสุ มญฺจโวหาโร วิย ฯ ยสฺมา อมูลเกน โจเทนฺโต จุทิตเก ปุคฺคเล ตํ อธิกรณํ นตฺถีติ สลฺลกฺเขติ ตสฺมา ตสฺส วจนํ อภิเธยฺยสุญฺญนฺติ อาห สภาวโต นตฺถีติ ฯ ตญฺจ โข อิเธวาติ ตญฺจ ยถาวุตฺตปริยาเยน ปณฺณตฺติยา อธิกรณภาโว อิเธว อิมสฺมึเยว สิกฺขาปเท ฯ มาตาปิปุตฺเตน วิวทตีติ อาทินยปฺปวตฺตสฺส วิวาทสฺส อธิกรณภาโว น สมฺภวติ สมเถหิ อนธิกรณียตฺตาติ อาห อิเธกจฺโจ วิวาโทติ ฯ อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนีติ ลกฺขณวจนเมตํ ยถาตํ ยทิปิ พฺยาธิเม คาเหยฺยํ[๑] ทาตพฺพมิทโมสธนฺติ ฯ ตสฺมา เตสุ อญฺญตรญฺญตรํ

๑. ม. ยถา ยทิ เม พฺยาธิตา ทเหยฺยุํ อิจฺเจวํ ทิสฺสติ ฯ

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ๑๐๑-๒]

นิสฺสาย อุปฺปนฺโน วิวาโท อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ นิสฺสาย อุปฺปนฺโนติ วุจฺจติ ฯ อนุวาโทติ อุปวทนา เจว โจทนา จ ฯ ตตฺถ อุปวทนา นาม อกฺโกโส ฯ ปญฺจปิ อาปตฺติกฺขนฺธาติ มาติกาย อาคตา ปญฺจ อาปตฺติกฺขนฺธา ฯ สตฺตาติ เตเยว ปญฺจ วิภงฺเค อาคตา ถุลฺลจฺจยทุพฺภาสิตาปตฺติโย เทฺวติ สตฺต ฯ กิจฺจยตาติ กตฺตพฺพตา ฯ กรณียตาติ ตสฺเสว เววจนํ ฯ อุภเยนาปิ อปโลกนาทิสงฺฆกมฺมํเยว ทสฺเสติ ฯ เตนาห อปโลกนกมฺมนฺติ อาทึ ฯ อาปตฺตาธิกรณํ ฐเปตฺวา เสสาธิกรเณหิ โจทนาเยว นตฺถีติ อาห อิมสฺมึ ปนตฺเถ ฯ เป ฯ อาปตฺตาธิกรณเมว อธิปฺเปตนฺติ ฯ สปทานุกฺกมนิทฺเทสสฺสาติ ปทานํ อนุกฺกเมน นิทฺเทโส ปทานุกฺกมนิทฺเทโส ฯ ปทภาชนสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ เตน สห วตฺตมานํ สปทานุกฺกมนิทฺเทสํ สิกฺขาปทํ ฯ ตสฺส ปทานุกฺกมนิทฺเทสสหิตสฺส สิกฺขาปทสฺสาติ อตฺโถ ฯ ปทภาชนสหิตสฺสาติ วุตฺตํ โหติ ฯ

[๕๕] อสฺสาติ กตฺตุอตฺเถ สามิวจนํ ฯ อเนนาติ อตฺโถ ฯ เตนาห เอเตน โจทเกนาติ อาทึ ฯ อิธาคเตสูติ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท อาคเตสุ ฯ อญฺญตฺร อาคเตสูติ อิโต อญฺญตฺร โอมสวาทาทิสิกฺขาปทปาลิยํ อาคเตสุ ฯ ทุสฺสีโลติ นิสฺสีโล สีลวิรหิโต ฯ ปาปธมฺโมติ ทุสฺสีลตฺตาเอว หีนชฺฌาสยตาย ลามกสภาโว ฯ

[ม. ป. ๓๗๓ ส. ท. ๑๐๓-๔]

อสุจิสงฺกสฺสรสมาจาโรติ อปริสุทฺธกายกมฺมาทิตาย อสุจิ หุตฺวา สงฺกาย สริตพฺพสมาจาโร ฯ ทุสฺสีโล หิ กิญฺจิเทว อสารุปฺปํ ทิสฺวา อิทํ อสุเกน กตํ ภวิสฺสตีติ ปเรสํ อาสงฺกนีโย โหติ ฯ เกนจิเทว วา กรณีเยน มนฺตยนฺเต ภิกฺขู ทิสฺวา กจฺจิ นุ โข อิเม มยา กตกมฺมํ ชานิตฺวา มนฺเตนฺตีติ อตฺตโนเยว สงฺกาย สริตพฺพสมาจาโร ฯ ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺโตติ ลชฺชิตพฺพตาย ปฏิจฺฉาเทตพฺพกมฺมนฺโต ฯ อสฺสมโณติ น สมโณ ฯ สลากคฺคหณาทีสุ อหมฺปิ สมโณติ มิจฺฉาปฏิญฺญาย สมณปฏิญฺโญ ฯ อเสฏฺฐจาริตาย อพฺรหฺมจารี ฯ อุโปสถาทีสุ อหมฺปิ พฺรหฺมจารีติ มิจฺฉาปฏิญฺญาย พฺรหฺมจาริปฏิญฺโญ ฯ ปูตินา กมฺเมน สีลวิปตฺติยา อนฺโต อนุปวิฏฺฐตฺตา อนฺโตปูติ ฯ ฉทฺวาเรหิ ราคาทิกิเลสานุวสฺสเนน ตินฺตตฺตา อวสฺสุโต ฯ สญฺชาตราคาทิกจวรตฺตา สีลวนฺเตหิ ฉฑฺเฑตพฺพตฺตา จ กสมฺพุชาโต ฯ อิธ ปาลิยนฺติ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท ปาลิยํ ฯ เชฏฺฐพฺพติโกติ กลิเทวีวตฺตนิยุตฺโต ฯ กลิเทวี กิร สิรีเทวิยา เชฏฺฐา ฯ ตสฺมา ตสฺสา วตฺตธโร เชฏฺฐพฺพติโกติ วุจฺจติ ฯ ตมฺปน วตฺตํ สมาทิยิตฺวา ปูเรนฺโต สกลสรีเร มสึ มกฺเขตฺวา กากปตฺตานิ มุฏฺฐิยํ กตฺวา กลิเทวึ ผลเก ลิขาเปตฺวา ตํ กาชโกฏิยํ พนฺธิตฺวา โฉเมนฺโต วิจรติ ฯ ยทคฺเคนาติ ยตฺตเกน ฯ ตทคฺเคนาติ ตตฺตเกน ฯ โน กปฺเปตีติ-

อาทิ เวมติกภาวทีปนตฺถเมว วุตฺตนฺติ มหาปทุมตฺเถรสฺส อธิปฺ-
ปาโย ฯ ทุติยตฺเถโร ปน โน กปฺเปติ น สรติ ปมุฏฺโฐติ
เอเตหิ เวมติกภาวตฺถาย อทีปนโต อญฺโญ เวมติกภาโว อญฺญานิ
โนกปฺปนาทีนีติ จตุนฺนมฺปิ วิภาเคน อตฺถํ ทสฺเสติ ฯ ตสฺมา
ตสฺส วาโท ยุตฺตตโรติ ปจฺฉา วุตฺโต ฯ ทสฺสเน เวมติโก
โหตีติ ปุคฺคเล ญาเตปิ ตสฺส กิริยาย สมฺมา อทิฏฺฐภาวโต
จิรกาลาติกฺกมโต วา ตํ กิริยํ กโรนฺโต เอส มยา ทิฏฺโฐ วา
น วาติ ทสฺสเน เวมติโก โหติ ฯ ปุคฺคเล เวมติโก โหตีติ
เตน กตกมฺเม ญาเตปิ ตํ กมฺมํ กโรนฺตสฺส สมฺมา อทิฏฺฐ-
ภาวโต กาลนฺตรภาวโต วา ตสฺส กมฺมสฺส การโก อยํ วา
โนติ ปุคฺคเล เวมติโก โหติ ฯ ตชฺชนียกมฺมาทีนํ สตฺตวิธมฺปิ
กมฺมํ กริสฺสามาติ อาปตฺติยา โจเทนฺตสฺส อธิปฺปาโย กมฺมา-
ธิปฺปาโย ฯ อาปตฺติโต วุฏฺฐาเปสฺสามีติ อธิปฺปาโย วุฏฺฐานา-
ธิปฺปาโย ฯ อนุทฺธํเสนฺตสฺสาติ อิมินา จาวนาธิปฺปายํ ทสฺเสติ ฯ
อกฺโกสาธิปฺปาเยน วทนฺตสฺส ปาจิตฺติยนฺติ อกฺโกสาธิปฺปาเยน
สตฺตหิปิ อาปตฺติกฺขนฺเธหิ สมฺมุขา วทนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ ฯ
ทุกฺกฏนฺติ อกฺโกสาธิปฺปาเยน วทนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ เอวํ สํวณฺณา
หิ ตสฺส ภควโต ปริสา ยทิทํ อญฺญมญฺญวจเนน อญฺญมญฺญ-
วุฏฺฐาปเนนาติ วจนโต กุรุนฺทฏฺฐกถานยํ ปติฏฺฐเปนฺโต กุรุนฺทิยํ

[ม. ป. ๓๗๓-๘๐ ส. ท. ๑๐๕-๖]

ปนาติ อาทิมาห ฯ สพฺพตฺเถวาติ สพฺพอฏฺฐกถาสุ ฯ ยกาเร สมฺปตฺเต เรกาโร อติกฺกนฺโต นาม โหตีติ อาห เรกาเร อนติกฺกนฺเตติ ฯ อุโปสถสฺส ญตฺติกมฺมภาวโต ญตฺติยา สมตฺตาย อุโปสโถ กโต นาม โหตีติ อาห ยกาเร สมฺปตฺเต น ลพฺภตีติ ฯ อิทญฺจ อิทญฺจาติ ปาณาติปาตํ อทินฺนาทานนฺติอาทึ ฯ อสุโก จ อสุโก จ อสฺสมโณ อนุปาสโกติ อกฺโกสาธิปฺปาเยน ปรมฺมุขา วทนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ สมฺมุขา วทนฺตสฺส ปน ปาจิตฺติยเมว ฯ ยถา อสุริยํ ปสฺสติ กญฺญาติ เอตฺถ สุริยํ น ปสฺสติ กญฺญาติ อยมตฺโถ ลพฺภติ เอวํ อโนกาสํ การาเปตฺวาติ เอตฺถาปิ โอกาสํ อการาเปตฺวาติ อยมตฺโถ ลพฺภตีติ อาห ยํ ปนาติอาทึ ฯ ยํ โจเทติ ตสฺส อุปสมฺปนฺโนติ สงฺขฺยุปคมนํ ตสฺมึ สุทฺธสญฺญิตา เยน ปาราชิเกน โจเทติ ตสฺส ทิฏฺฐาทิวเสน อมูลกตา จาวนาธิปฺปาเยน สมฺมุขา โจทนา ตสฺส ตงฺขณวิชานนนฺติ อิมาเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

ทุฏฺฐโทสสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[๕๖] นวเม ฯ ทิสฺวาติ อธิกาย วิปฺปฏิปชฺชนฺตํ ฉกลกํ ทิสฺวา ฯ เมตฺติยํ ภิกฺขุนินฺติ ตสฺสา ภิกฺขุนิยา กาลํ คเหตฺวา ภูตปุพฺพโวหาเรน โวหรนฺติ ฯ เวฬุวเนเยวาติ เถรสฺส ภิกฺขาจารเวลํ อคฺคเหตฺวา เตหิ วุตฺตภตฺตุทฺเทสเวลํเยว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

[ม. ป. ๓๘๐-๓ ส. ท. ๑๐๖-๗]

กจฺจิ โนติ กจฺจิ นุ ฯ เอตมตฺถํ อาโรเจสุนฺติ อญฺญภาคิยสฺส
อธิกรณสฺส กิญฺจิ เทสํ เลสมตฺตํ อุปาทาย ปาราชิเกน ธมฺเมน
อนุทฺธํสิตภาวํ อาโรเจสุํ ฯ อญฺญภาคสฺสาติ อญฺญโกฏฺฐาสสฺส ฯ
เถรสฺส มนุสฺสชาติภิกฺขุภาวโต อญฺญสฺส ติรจฺฉานชาติฉกลกภาว-
สงฺขาตสฺส โกฏฺฐาสสฺสาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อิทนฺติ สามญฺญโต
นปปสกนิทฺเทเสน ฉกลกํ นิทฺทิสติ ฯ อิทํ ฉกลกชาตนฺติ อตฺโถ ฯ
อยํ ฉกลโกติ วุตฺตํ โหติ ฯ อธิกรณสทฺทาเปกฺโข วา นปุํสก-
นิทฺเทโส ฯ อิทํ ฉกลกสงฺขาตํ อธิกรณนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ
อญฺญภาโคติ ยถาวุตฺตติรจฺฉานชาติฉกลกภาวสงฺขาโต อญฺญภาโค
อญฺญโกฏฺฐาโสติ อตฺโถ ฯ อสฺสาติ ฉกลกสฺส ฯ อญฺญภาค-
สมฺพนฺธิ อญฺญภาคิยนฺติ ปฐมวิคฺคหสฺส อตฺโถ ฯ อญฺญภาค-
วนฺตํ อญฺญภาคิยนฺติ ทุติยวิคฺคหสฺส ฯ ทฺวีหิปิ วิคฺคเหหิ อญฺญ-
ภาคิยนฺติ ฉกลโกว วุตฺโต ฯ ติรจฺฉานชาติ ฉกลกภาวญฺจ
ฐเปตฺวา ปรมตฺถโต วิสุ ฉกลเก อสติปิ ปฏิมาย สรีรนฺติ-
อาทีสุ วิย อเภเทปิ เภทกปฺปนาย ปวตฺตโลกโวหารวเสน อญฺญ-
ภาคสฺส อิทํ อญฺญภาโค วา อสฺส อตฺถีติ วุตฺตํ ฯ อิทานิ
ทฺวีหิปิ วิคฺคเหหิ วุตฺตมตฺถํ วิตฺถาเรตฺวา ทสฺเสนฺโต โย หิ
โสติอาทิมาห ฯ โสติ โส ฉกลโก ฯ ตสฺส โหตีติ อิมินา
สมฺพนฺโธ ฯ ตโตติ ตโต มนุสฺสชาติโต ภิกฺขุภาวโต จ ฯ

[ม. ป. ๓๘๓ ส. ท. ๑๐๘]

โส วา อญฺญภาโคติ ยถาวุตฺตติรจฺฉานชาติฉกลกภาวสงฺขาโต อญฺญภาโค ฯ อสฺสาติ ฉกลกสฺส ฯ โส ฉกลโก อญฺญภาคิยสงฺขํ ลภตีติ โยเชตพฺพํ ฯ อธิกรณนฺติ อาธาโร วตฺถุอธิฏฺฐานนฺติ เหฏฺฐา สงฺเขปโต วุตฺตมตฺถํ สรูปโต ทสฺเสตต ยสฺมา จาติอาทิมาห ฯ เตสนฺติ เมตฺติยภุมฺมชกานํ ฯ อิมนฺติ ฉกลกํ ฯ นามกรณสญฺญายาติ นามกรณสงฺขาตาย สญฺญาย ฯ โส ฉกลโก อธิกรณนฺติ เวทิตพฺโพติ โยเชตพฺพํ ฯ ตํ หิ สนฺธายาติ อวสฺสํ ตุมฺเหหิ เลโส โอฑฺฑิโต กึ วทถ กึ ปสฺสิตฺถาติ อนุยุตฺเตหิ เตหิ ภิกฺขูหิ ฉกลกสฺส วิปฺปฏิปตฺตึ ทิสฺวา ทพฺพสฺส นามํ ตสฺส กริมฺหาติ วุตฺตตฺตา ตสฺส นามกรณสญฺญาย อธิฏฺฐานภูตํ ตํ ฉกลกํ สนฺธาย ฯ เต ภิกฺขูติ เต อนุยุญฺชกา ภิกฺขู ฯ อาปตฺติเลสมฺปิ ปุคฺคลสฺมึเยว อาโรเปตฺวา วุตฺตตฺตา ปุคฺคลานํเยว เลสาติ วุตฺตํ ฯ

[๕๗] ปทภาชเน ปน ฯเปฯ เวทิตพฺพนฺติ อิมินา นามกรณสญฺญาย อาธารภูตสฺส ฉกลกสงฺขาตสฺส อธิกรณสฺส อวจเนการณํ วุตฺตํ ฯ อญฺญภาคิยสฺส อธิกรณสฺสาติ เอตฺถ ปาลิอาคตอธิกรณสทฺทปฏิรูปกํ อญฺญํ อธิกรณสทฺทํ ปาลิอาคตตทญฺญสาธารณตาย อุภยปทตฺถํ อุทฺธริตฺวา อธิกรณํ นาม จตฺตาริ อธิกรณานีติ วุตฺตํ ฯ อตฺถุทฺธารวเสน หิ อตฺถํ ทสฺเสนฺเตน

[ม. ป. ๓๘๓-๔ ส. ท. ๑๐๘-๙]

ปาลิยํ อาคตสทฺทปฏิรูปโก อญฺโญ สทฺโท อุภยปทตฺโถ อุทฺธริตพฺโพ ฯ น จ อญฺญํ อุทฺธริตฺวา อญฺญสฺส อตฺโถ วตฺตพฺโพ ฯ ตสฺมา ปาลิอาคตอธิกรณสทฺทปฏิรูปโก อญฺโญเยว อุภยปทตฺถ-สาธารโณ อธิกรณสทฺโท อุทฺธโฏติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ เตเนวาห อธิ-กรณนฺติ วจนสามญฺญโต อตฺถุทฺธารวเสน ปวตฺตานิ จตฺตาริ อธิกรณานีติ ฯ ยา จ สา อวสาเน ฯเปฯ โจทนา วุตฺตาติ ภิกฺขุ สงฺฆาทิเสสํ อชฺฌาปนฺโน ทิฏฺโฐ โหติ สงฺฆาทิเสเส สงฺฆาทิเสสทิฏฺฐิ โหติ ตญฺเจ ปาราชิเกน โจเทตีติ อาทิโจทนํ สนฺธาย วทติ ฯ เมถุนวีติกฺกมาปตฺติ เมถุนวีติกฺกมาปตฺติยา วตฺถุโต สภาคา อิตราสํ ปน อทินฺนาทานาทิอาปตฺตีนํ สมาเนปิ ปาราชิกาปตฺติภาเว วตฺถุโต วิสภาคาติ อาห สภาควิสภาค-วตฺถุโตติ ฯ สภาวสริกฺขาสริกฺขโตติ สภาเวน สทิสาสทิสภาวโต ฯ ปฐมปาราชิกํ หิ ปฐมปาราชิกาปตฺติยา เมถุนราเคน สภาวโต สทิสํ โทสสมฺปยุตฺตมนุสฺสวิคฺคเหน อสทิสํ ฯ นนุ จ อาปตฺตาธิ-กรณํ อาปตฺตาธิกรณสฺส สิยา ตพฺภาคิยํ สิยา อญฺญภาคิยนฺติ วุตฺตตฺตา อุทฺเทสานุกฺกเมน ตพฺภาคิยตฺตํ อนิทฺทิสิตฺวา อญฺญ-ภาคิยตาว ปฐมํ กสฺมา นิทฺทิฏฺฐาติ อาห อาทิโต ปฏฺฐายาติ-อาทึ ฯ วุตฺตนเยเนวาติ สภาควิสภาควตฺถุโตติอาทินา วุตฺต-นเยน ฯ สงฺฆกมฺมานิ นิสฺสาย อุปฺปนฺนนฺติ วุตฺตตฺตา สงฺฆ-

[ม. ป. ๓๘๔-๖ ส. ท. ๑๐๙-๑๐]

กมฺมโต กิจฺจาธิกรณํ วิสุํ วิย ทิสฺสตีติ อาห กึ ปนาติอาทึ ฯ กิจฺจเมว กิจฺจาธิกรณนฺติ วุตฺตตฺตา สงฺฆกมฺมานเมเวตํ อธิวจนนฺติ วุตฺตํ ฯ ยทิ เอวํ สงฺฆกมฺมานิ นิสฺสาย อุปฺปนฺนนฺติ กสฺมา วุตฺตนฺติ อาห เอวํ สนฺเตปีติอาทึ ฯ ตสฺส ตสฺส สงฺฆกมฺมสฺส ภควตา วุตฺตํ อิติกตฺตพฺพตาลกฺขณํเยว ตโต สงฺฆกมฺมสฺส นิปฺปชฺชนโต ผลูปจาเรน สงฺฆกมฺมนฺติ วตฺตพฺพตํ อรหตีติ อาห ยํ กมฺมลกฺขณํ มนสิกโรติ ตํ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนโตติ ฯ ปริวาสาทิสงฺฆกมฺมํ นิสฺสาย มานตฺตาทีนํ อุปฺปชฺชนโต อุกฺเขปนียกมฺมสีมาสมฺมติกมฺมาทีนิ นิสฺสาย โอสารณสีมาสมูหนนาทิกมฺมานํ อุปฺปชฺชนโต จ ปุริมํ ปุริมํ สงฺฆกมฺมนฺติอาทิ วุตฺตํ ฯ สวตฺถุกํ กตฺวาติ ปุคฺคลาธิฏฺฐานํ กตฺวา ฯ ทีฆาทิโนติ ทีฆรสฺสกาฬโอทาตาทิโน ฯ ทิฏฺฐาทิโนติ ทิฏฺฐสุตาทิโน ฯ โลหปตฺตสทิโสติ อโยปตฺตสทิโส ฯ องฺคานิ ปฐมทุฏฺฐโทเสน วุตฺตสทิสานิ ฯ อิธ ปน กิญฺจิ เทสํ เลสมตฺตํ อุปาทิยนา อธิกา ฯ

ทุติยทุฏฺฐโทสสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[๕๘] ทสเม ฯ เย ทุพฺพลา โหนฺติ อปฺปตฺถามา น สกฺโกนฺติ อารญฺญกาทีนิ เสวนฺตา ทุกฺขสฺสนฺตํ กาตุํ เต สนฺธายาห พหูนํ กุลปุตฺตานํ มคฺคนฺตรายาย สํวตฺตนฺตีติ ฯ อธิวาสนกฺขนฺติสมฺปนฺโนติ ขโม โหติ สีตสฺสาติอาทินา วุตฺตสีตุณฺหาทิสหนลกฺขณาย ขนฺติยา

[ม.ป. ๓๘๖-๙๖ ส.ท. ๑๑๐-๔]

สมนฺนาคโต ฯ พฺยญฺชนํ ปทเมว ปรมํ อสฺสาติ ปทปรโม ฯ
ยสฺส หิ ปุคฺคลสฺส พหุมฺปิ สุณโต พหุมฺปิ ภณโต พหุมฺปิ
ธารยโต พหุมฺปิ วาจยโต น ตาย ชาติยา ธมฺมาภิสมโย โหติ
อยํ ปทปรโมติ วุจฺจติ ฯ อภิสมฺภุณิตฺวาติ นิปฺผาเทตฺวา ฯ
นาภิสมฺภุณาตีติ น สมฺปาเทติ ฯ อรญฺญวาสํ สมฺปาเทตุํ น
สกฺโกตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ธมฺมโต อเปตํ อุทฺธมฺมํ ฯ อสพฺพญฺญู
อสฺสาติ เตสํ อนุรูปสฺส อชานนโต อสพฺพญฺญู ภเวยฺย ฯ น
ภิกฺขเว อเสนาสนิเกน วสฺสํ อุปคนฺตพฺพนฺติ วจนโต จตฺตาโร
ปน ฯ เป ฯ ปฏิกฺขิตฺตเมวาติ วุตฺตํ ฯ อิทเมว วจนํ สนฺธาย
ปาลิยมฺปิ อฏฺฐ มาเส โข มยา เทวทตฺต รุกฺขมูลเสนาสนํ
อนุญฺญาตนฺติ วุตฺตํ ฯ

[๕๙] ตีหิ โกฏีหีติ ตีหิ อาการเรหิ ฯ ตีหิ การเณหีติ อตฺโถ ฯ
ตทุภยวินิมุตฺตปริสงฺกิตนฺติ ทิฏฺฐํ สุตนฺติ อิทํ อุภยํ อนิสฺสาย
กินฺนุ โข อิทํ ภิกฺขู อุทฺทิสฺส วธิตฺวา สมฺปาทิตนฺติ เกวลเมว
ปริสงฺกิตํ ฯ มจฺฉพนฺธนํ ชาลํ ฯ วาคุรา มิคพนฺธนํ ฯ กปฺปตีติ
ยทิ เตสํ วจเนน อาสงฺกา อุปจฺฉินฺนา โหติ วฏฺฏติ ฯ
ปวตฺตมํสนฺติ วิกฺกายิกมํสํ ฯ มงฺคลาทีนนฺติอาทิสทฺเทน อาหุนปาหุนาทิเก
สงฺคณฺหาติ ฯ ภิกฺขูนํเยว อตฺถายาติ เอตฺถ อฏฺฐานปฺปยุตฺโต
เอวสทฺโท ฯ ภิกฺขูนํ อตฺถาย อกตเมวาติ สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ ตสฺมา

[ม. ป. ๓๙๖ ส. ท. ๑๑๔-๗]

ภิกฺขูนญฺจ ทสฺสาม มงฺคลาทีนญฺจ อตฺถาย ภวิสฺสตีติ มิสฺเสตฺวา กตมฺปิ น วฏฺฏตีติ เวทิตพฺพํ ฯ เกจิ ปน ภิกฺขูนํเยวาติ อวธารเณน ภิกฺขูนญฺจ อญฺเญสญฺจ อตฺถาย กตํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ตํ น สุนฺทรํ ฯ ยตฺถ จ นิพฺเพมติโก โหตีติ ภิกฺขูนํ อตฺถาย กเตปิ สพฺเพน สพฺพํ ปริสงฺกิตาภาวมาห ฯ ตเมวตฺถํ อาวิกาตุํ สเจ ปนาติอาทิ วุตฺตํ ฯ อิตเรสํ วฏฺฏตีติ อชานนฺตานํ วฏฺฏติ ฯ ชานโตเอเวตฺถ อาปตฺติ โหตีติ ฯ เตเยวาติ เย อุทฺทิสฺส กตํ เตเยว ฯ อุทฺทิสฺส กตมํสปริโภคโต อกปฺปิยมํสปริโภคสฺส วิเสสํ ทสฺเสตต อกปฺปิยมํสํ ปนาติอาทิ วุตฺตํ ฯ ปุริมสฺมึ สจิตฺตกา อาปตฺติ อิตรสฺมึ อจิตฺตกา ฯ เตนาห อกปฺปิยมํสํ อชานิตฺวา ภุญฺชนฺตสฺสาปิ อาปตฺติเยวาติ ฯ ปริโภคกาเล ปุจฺฉิตฺวา ปริภุญฺชิสฺสามีติ คเหตฺวา ปุจฺฉิตฺวาว ปริภุญฺชิตพฺพนฺติ วจนโต อกปฺปิยมํสํ อชานิตฺวา คณฺหนฺตสฺส ปฏิคฺคหเณ อนาปตฺติ สิทฺธา ฯ อชานิตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺเสว หิ อาปตฺติ วุตฺตา ฯ วตฺตนฺติ วทนฺตีติ อิมินา อาปตฺติ นตฺถีติ ทสฺเสติ ฯ

[๖๐] สลฺเลขา วุตฺติ เอเตสนฺติ สลฺเลขวุตฺติโน ฯ พาหุลิโกติ เอกสฺส ลการสฺส โลปํ กตฺวา วุตฺตํ ฯ กปฺปนฺติ อายุกปฺปํ ฯ สงฺฆเภทโก หิ เอกํ กปฺปํ อสีติภาเค กตฺวา ตโต เอกภาคมตฺตํ กาลํ นิรเย ติฏฺเฐยฺยาติ อายุกปฺปํ สนฺธาย กปฺปํ นิรยมฺหิ

[ม. ป. ๓๘๖-๗ ส. ท. ๑๑๗-๘]

ปจฺจตีติ วุตฺตํ ฯ กปฺปฏฺฐกถายํ ปน สณฺฐหนฺเต กปฺเป กปฺปเวมชฺเฌ
วา สงฺฆเภทํ กตฺวา กปฺปวินาเสเยว มุจฺจติ สเจปิ หิ เสฺว
กปฺโป วินสฺสิสฺสติ อชฺช สงฺฆเภทํ กโรติ เสฺวว มุจฺจติ
เอกทิวสเมว นิรเย ปจฺจตีติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถาปิ กปฺปวินาเสเยวาติ
อายุกปฺปวินาเสเยวาติ อตฺเถ สติ นตฺถิ วิโรโธ ฯ สณฺฐหนฺเตติ
อิทมฺปิ เสฺว วินสฺสิสฺสตีติ วิย อภูตปริกปฺปนวเสน วุตฺตํ ฯ
เอกทิวสเมว นิรเย ปจฺจตีติ เอตฺถาปิ ตโต ปรํ กปฺปาภาเว
อายุกปฺปสฺสาปิ อภาวโตติ อวิโรธโต อตฺถโยชนา ทฏฺฐพฺพา ฯ
พฺรหฺมปุญฺญนฺติ เสฏฺฐปุญฺญํ ฯ กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทตีติ เอตฺถาปิ
อายุกปฺปเมว ฯ ลทฺธินานาสํวาสเกนาติ ภาวปฺปธาโนยํ นิทฺเทโส ฯ
ลทฺธินานาสํวาสกภาเวนาติ อตฺโถ ฯ กมฺมนานาสํวาสเกนาติ เอตฺถาปิ
เอเสว นโย ฯ ตตฺถ ลทฺธินานาสํวาสโก นาม อุกฺขิตฺตานุ-
วตฺตโก ฯ โส หิ อตฺตโน ลทฺธิยา นานาสํวาสโก ชาโตติ
ลทฺธินานาสํวาสโกติ วุจฺจติ ฯ กมฺมนานาสํวาสโก นาม อุกฺเขปนีย-
กมฺมกโต ฯ โส หิ อุกฺเขปนียกมฺมวเสน นานาสํวาสโก อโหสีติ
กมฺมนานาสํวาสโกติ วุจฺจติ ฯ อญฺญถา นานาสํวาสเกน สหิตสฺส
สมานสํวาสกสฺสาปิ สงฺฆสฺส อสมานสํวาสกตฺตํ อาปชฺเชยฺย ฯ
วิรหิโตติ วิมุตฺโต ฯ กายสามคฺคีทานํ เตสุ เตสุ สงฺฆกมฺเมสุ
หตฺถปาสุปคมนวเสน เวทิตพฺพํ ฯ เภทาย ปรกฺกเมยฺยาติ วิสุํ

วุตฺตตฺตา เภทนสํวตฺตนิกสฺส อธิกรณสฺส สมาทาย ปคฺคณฺหนโต ปุพฺเพปิ ปกฺขปริเยสนาทิวเสน สงฺฆเภทาย ปรกฺกมนฺตสฺส สมนุภาสนกมฺมํ กาตพฺพนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อิมานิ วตฺถูนีติ อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ ฯ กมฺเมนาติ อปโลกนาทีสุ จตูสุ กมฺเมสุ อญฺญตเรน กมฺเมน ฯ อุทฺเทเสนาติ ปญฺจสุ ปาฏิโมกฺขุทฺเทเสสุ อญฺญตเรน อุทฺเทเสน ฯ โวหาเรนาติ ตาหิ ตาหิ อุปปตฺตีหิ อธมฺมํ ธมฺโมติอาทินา อฏฺฐารสเภทกรวตฺถุทีปเกน โวหาเรน ฯ อนุสฺสาวนายาติ นนุ ตุมฺเห ชานาถ มยฺหํ อุจฺจากุลา ปพฺพชิตภาวํ พหุสฺสุตภาวญฺจ มาทิโส นาม อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ สตฺถุสาสนํ คาเหยฺยาติ จิตฺตมฺปิ อุปฺปาเทตต ตุมฺหากํ ยุตฺตํ กึ มยฺหํ อวีจิ นีลุปฺปลวนํ วิย สีตโล กิมหํ อปายโต น ภายามีติอาทินา นเยน กณฺณมูเล วจีเภทํ กตฺวา อนุสฺสาวเนน ฯ สลากคฺคาเหนาติ เอวํ อนุสฺสาเวตฺวา เตสํ จิตฺตํ อุปตฺถมฺเภตฺวา อนิวตฺติธมฺเม กตฺวา คณฺหถ อิมํ สลากนฺติ สลากคฺคาเหน ฯ ปญฺจหิ การเณหิ สงฺฆเภโท โหตีติ เอตฺถ กมฺมเมว อุทฺเทโส วา สงฺฆเภเท ปธานการณนติ เวทิตพฺพํ ฯ โวหารานุสฺสาวนสลากคฺคาหา ปน ปุพฺพภาคา ฯ อฏฺฐารสวตฺถุทีปนวเสน หิ โวหรนฺเตน ตตฺถ รุจิชนนตฺถํ อนุสฺสาเวตฺวา สลากาย คาหิตายปิ อภินฺโนว โหติ สงฺโฆ ฯ ยทา ปน เอวํ จตฺตาโร วา อติเรกา วา

สลากํ คเหตฺวา อเวณิกํ กมฺมํ วา อุทฺเทสํ วา กโรนฺติ ตทา สงฺโฆ ภินฺโน นาม โหติ ฯ อพฺภุสฺสิตนฺติ อพฺภุคฺคตํ ฯ อจฺเฉยฺยาติ วิหเรยฺย ฯ ปวตฺเตยฺยาติ อตฺโถ ฯ ลชฺชี รกฺขิสฺสตีติ วจนโต อาปตฺติภเยน อาโรจนํ ลชฺชีนํเยว ภาโรติ อาห ลชฺชีหิ ภิกฺขูหีติ ฯ อลชฺชิสฺสาปิ อนาโรจนฺตสฺส อาปตฺติเยว เย ปสฺสนฺติ เย สุณนฺตีติ วจนโต ฯ สมาคจฺฉนฺตูติ เอกีภวตุ ฯ เอกีภาโว จ สมานลทฺธิวเสน โหตีติ อาห เอกลทฺธิโก โหตูติ ฯ สมฺปตฺติยาติ สีลาทิสมฺปตฺติยา ฯ ปฏินิสฺสชฺชนฺตสฺส อนาปตฺติภาวโต โสตฺถิภาโว ตสฺส ภิกฺขุโนติ วุตฺตํ ฯ อปฺปฏินิสฺสชฺชโต ทุกฺกฏนฺติ วิสุํ วิสุํ วทนฺตานํ คณนาย ทุกฺกฏํ ฯ ปโหนฺเตนาติ คนฺตฺต สมตฺเถน อคิลาเนน ฯ สงฺฆเภทสฺส ครุกภาวโต อวสฺสํ กตฺตพฺพตาทสฺสนตฺถํ ทูเรปิ ภาโรเยวาติ วุตฺตํ ฯ อาปตฺติ ปน อฑฺฒโยชนพฺภนฺตเร คนฺตฺต สมตฺถสฺส อคิลานสฺเสว เวทิตพฺพา ฯ

[๖๑] อสมนุภาสนฺตสฺสาติ กมฺมการเก กตฺตุนิทฺเทโสติ อาห อสมนุภาสิยมานสฺสาติ ฯ ตติยกมฺมวาจาย ปฏินิสฺสชฺชนฺโต ญตฺติยา ทุกฺกฏํ ทฺวีหิ กมฺมวาจาหิ ถุลฺลจฺจเยว อาปตฺติโย อาปชฺชติเยวาติ อาห ปฏินิสฺสชฺชนฺตสฺส สงฺฆาทิเสเสน อนาปตฺตีติ ฯ อสฺสาต เทวทตฺตสฺส ฯ กเตน ภวิตพฺพนฺติ สมนุภาสนกมฺเมน กเตน ภวิตพฺพํ ฯ อตฺตโน รุจิมตฺเตเนว วเทยฺยาติ อาทิกมฺมิกตฺตา

[ม. ป. ๓๙๘-๙ ส. ท. ๑๒๐-๓]

อปฺปฏินิสฺสชฺชนฺตสฺสาปิ อนาปตฺตีติ อธิปฺปาเยน วเทยฺย ฯ อปฺปญฺญตฺเต สิกฺขาปเท สมนุภาสนกมฺมสฺเสว อภาวโต น หิ ปญฺญตฺตสิกฺขาปทํ วีติกฺกมนฺตสฺสาติ วุตฺตํ ฯ สิกฺขาปทํ ปญฺญเปนฺเตเนว หิ สมนุภาสนกมฺมํ อนุญฺญาตํ ฯ อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตโตติ อนุชานามิ ภิกฺขเว โรมฏฺฐกสฺส โรมฏฺฐนฺติอาทึ อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตํ สนฺธาย วทติ ฯ อนาปตฺติยนฺติ อนาปตฺติวาเร ฯ อาปตฺติ อาโรเปตพฺพาติ อนิสฺสชฺชนปจฺจยา อาปนฺนปาจิตฺติยาปตฺติ อุกฺเขปนียกมฺมกรณตฺถํ อาโรเปตพฺพาติ อตฺโถ ฯ อาปตฺติเยว น ชาตาติ สงฺฆาทิเสสาปตฺติ น ชาตาเยวาติ อตฺโถ ฯ สา ปเนสาติ สา ปน เอสา อนาปตฺติ ฯ

[๖๒] ติวงฺคิกนฺติ กายวาจาจิตฺตวเสน ติวงฺคิกํ ฯ กายวาจาจิตฺตโต สมุฏฺฐาตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ น ปฏินิสฺสชฺชามีติ สญฺญาย อภาเวน มุจฺจนโต สญฺญาวิโมกฺขํ ฯ สจิตฺตกนฺติ น ปฏินิสฺสชฺชามีติ ชานนจิตฺเตน สจิตฺตกํ ฯ เภทาย ปรกฺกมนํ ธมฺมกมฺเมน สมนุภาสนํ กมฺมวาจาปริโยสานํ อปฺปฏินิสฺสชฺชนนฺติ อิมาเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

สงฺฆเภทสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

[๖๓] เอกาทสเม ฯ ยํ วจนํ สมคฺเคปิ วคฺเค อวยวภูเต กโรติ ภินฺทติ ตํ กลหการกวจนํ อิธ วคฺคนฺติ วุจฺจตีติ อาห

[ม. ป. ๔๐๐ ส. ท. ๑๒๓-๔]

วคฺคํ อสามคฺคีปกฺขิยวจนํ วทนฺตีติ ฯ อสามคฺคีปกฺเข ภวา
อสามคฺคีปกฺขิยา กลหการกา ฯ เตสํ วจนํ อสามคฺคีปกฺขิย-
วจนํ ฯ อสามคฺคีปกฺเข วา ภวํ วจนํ อสามคฺคีปกฺขิยวจนํ ฯ
ยสฺมา อุพฺพาหิกาทิกมฺมํ พหุนฺนมฺปิ กาตุํ วฏฺฏติ ตสฺมา น
หิ สงฺโฆ สงฺฆสฺส กมฺมํ กโรตีติ อิทํ นิคฺคหวเสน กตฺตพฺพกมฺมํ
สนฺธาย วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ องฺคานิ ปเนตฺถ เภทาย ปรกฺกมนํ
ปหาย อนุวตฺตนํ ปกฺขิปิตฺวา เหฏฺฐา วุตฺตสทิสาเนว ฯ

ทุติยสงฺฆเภทสิกฺขาปทํ เอกาทสมํ ฯ

[๖๔] ทฺวาทสเม ฯ วมฺภนวจนนฺติ ครหวจนํ ฯ อปสาเทตุ-
กาโมติ ขิปิตุกาโม ตชฺเชตุกาโม วา ฯ มงฺกุเฏตุกาโมติ วุตฺตํ
โหติ ฯ สฏสทฺโท ปติตสทฺเทน สมานตฺโถ วิเสสนสฺส จ ปร-
นิปาตํ กตฺวา ติณกฏฺฐปณฺณสฏนฺติ วุจฺจตีติ อาห ตตฺถ ตตฺถ
ปติตปติตํ ติณกฏฺฐปณฺณนฺติ ฯ เกนาปีติ วาตสทิเสน นทีสทิเสน
จ เกนาปิ ฯ

[๖๕] วตฺตุํ อสกฺกุเณยฺโยติ กิสฺมิญฺจิ วุจฺจมาเน อสหนโต
โอวทิตุํ อสกฺกุเณยฺโย ฯ ทุกฺขํ วโจ เอตสฺมึ วิปฺปฏิกูลคฺคาเห
วิปจฺจนีกวาเท อนาทเร ปุคฺคเลติ ทุพฺพโจ ฯ เตนาห ทุกฺเขน
กิจฺเฉน โอวทิตพฺโพติอาทึ ฯ ทุพฺพจภาวกรณีเยหีติ ทุพฺพจ-
ภาวการเกหิ ฯ กตฺตุอตฺเถ อนียสทฺโท ทฏฺฐพฺโพ ฯ เตเนวาห

[ม. ป. ๔๐๑-๘ ส. ท. ๑๒๔-๖]วคฺคํ อสามคฺคีปกฺขิยวจนํ วทนฺตีติ ฯ
อสามคฺคีปกฺเข ภวา
อสามคฺคีปกฺขิยา กลหการกา ฯ เตสํ วจนํ อสามคฺคีปกฺขิย-
วจนํ ฯ อสามคฺคีปกฺเข วา ภวํ วจนํ อสามคฺคีปกฺขิยวจนํ ฯ
ยสฺมา อุพฺพาหิกาทิกมฺมํ พหุนฺนมฺปิ กาตุํ วฏฺฏติ ตสฺมา น
หิ สงฺโฆ สงฺฆสฺส กมฺมํ กโรตีติ อิทํ นิคฺคหวเสน กตฺตพฺพกมฺมํ

สนฺธาย วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ องฺคานิ ปเนตฺถ เภทาย ปรกฺกมนํ ปหาย อนุวตฺตนํ ปกฺขิปิตฺวา เหฏฺฐา วุตฺตสทิสาเนว ฯ

ทุติยสงฺฆเภทสิกฺขาปทํ เอกาทสมํ ฯ

[๖๔] ทฺวาทสเม ฯ วมฺภนวจนนฺติ ครหวจนํ ฯ อปสาเทตุ-กาโมติ ขิปิตุกาโม ตชฺเชตุกาโม วา ฯ ฆฏฺเฏตุกาโมติ วุตฺตํ โหติ ฯ สฏสทฺโท ปติตสทฺเทน สมานตฺโถ วิเสสนสฺส จ ปร-นิปาตํ กตฺวา ติณกฏฺฐปณฺณสฏนฺติ วุจฺจตีติ อาห ตตฺถ ตตฺถ ปติตปติตํ ติณกฏฺฐปณฺณนฺติ ฯ เกนาปีติ วาตสทิเสน นทีสทิเสน จ เกนาปิ ฯ

[๖๕] วตฺตุํ อสกฺกุเณยฺโยติ กิสฺมิญฺจิ วุจฺจมาเน อสหนฺโต โอวทิตุํ อสกฺกุเณยฺโย ฯ ทุกฺขํ วโจ เอตสฺมึ วิปฺปฏิกูลคฺคาเห วิปจฺจนีกวาเท อนาทเร ปุคฺคเลติ ทุพฺพโจ ฯ เตนาห ทุกฺเขน กิจฺเฉน โอวทิตพฺโพติอาทึ ฯ ทุพฺพจภาวกรณีเยหีติ ทุพฺพจ-ภาวการเกหิ ฯ กตฺตุอตฺเถ อนียสทฺโท ทฏฺฐพฺโพ ฯ เตเนวาห

[ม. ป. ๔๐๑-๘ ส. ท. ๑๒๔-๖]

เย ธมฺมา ทุพฺพจํ ปุคฺคลํ กโรนฺตีติอาทึ ฯ ปาปิกา อิจฺฉา
เอตสฺสาติ ปาปิจฺโฉ ฯ ตสฺส ภาโว ปาปิจฺฉตา ฯ อสนฺตคุณ-
ปภาวนตา ปฏิคฺคหเณ จ อมตฺตญฺญุตา ปาปิจฺฉตาติ
เวทิตพฺพา ฯ อตฺตุกฺกํสกา จ เต ปรวมฺภกา จาติ อตฺตุกฺกํสก-
ปรวมฺภกา ฯ เย อตฺตานํ อุกฺกํสนฺติ อุกฺขิปนฺติ อุจฺเจ ฐาเน
ฐเปนฺติ ปรญฺจ วมฺเภนฺติ ครหนฺติ นินฺทนฺติ นีเจ ฐาเน ฐเปนฺติ
เตสเมตํ อธิวจนํ ฯ เตสํ ภาโว อตฺตุกฺกํสกปรวมฺภกตา ฯ
กุชฺฌนสีโล โกธโน ตสฺส ภาโว โกธนตา ฯ กุชฺฌนลกฺขณสฺส
โกธสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ ปุพฺพกาเล โกโธ อปรกาเล อุปนาโหติ
อาห โกธเหตุ อุปนาหิตาติ ฯ ตตฺถ อุปนหนสีโล อุปนาโห ฯ
โส เอตสฺส อตฺถีติ อุปนาหี ตสฺส ภาโว อุปนาหิตา ฯ ปุนปฺปุนํ
จิตฺตปริโยนทฺธลกฺขณสฺส โกธสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ สกึ หิ อุปฺปนฺโน
โกโธ โกโธเยว ตทุตฺตริ อุปนาโห ฯ อภิสงฺโคติ ทุมฺโมจนีโย
พลวอุปนาโห ฯ โส อสฺส อตฺถีติ อภิสงฺคี ตสฺส ภาโว
อภิสงฺคิตา ฯ ทุมฺโมจนียสฺส พลวอุปนาหสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ โจทกํ
ปฏิปฺผรณตาติ โจทกสฺส ปฏิวิรุทฺเธน ปจฺจนีเกน หุตฺวา อวฏฺ-
ฐานํ ฯ โจทกํ อปสาทนตาติ กินฺนุ โข ตุยฺหํ พาลสฺส อพฺยตฺตสฺส
ภณิเตน ตฺวมฺปิ นาม ภณิตพฺพํ มญฺญิสฺสสีติ เอวํ โจทกสฺส
ฆฏฺฏนา ฯ โจทกสฺส ปจฺจาโรปนตาติ ตฺวมฺปิ โขสิ อิตฺถนฺนามํ

[ม. ป. ๔๐๘ ส. ท. ๑๒๖]

อาปตฺตึ อาปนฺโน ตํ ตาว ปฏิกโรหีติ เอวํ โจทกสฺส อุปริ
ปฏิอาโรปนตา ฯ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณตาติ อญฺเญน การเณน
วจเนน วา อญฺญสฺส การณสฺส วจนสฺส วา ปฏิจฺฉาทนวเสน
จรณตา ฯ ปฏิจฺฉาทนตฺโถเอว วา จรสทฺโท อเนกตฺถตฺตา
ธาตูนนฺติ ปฏิจฺฉาทนตาติ อตฺโถ ฯ ตาย สมนฺนาคโต หิ ปุคฺคโล
ยํ โจทเกน โทสวิภาวนการณํ วจนํ วา วุตฺตํ ตํ ตโต
อญฺเญเนว โจทนาย อมูลิกภาวทีปเนน การเณน ตทตฺถโพธเกน
วจเนน วา ปฏิจฺฉาเทติ ฯ อาปตฺตึ อาปนฺโนสีติ วุตฺเต โก
อาปนฺโน กึ อาปนฺโน กสฺมึ อาปนฺโน กํ ภณถ กึ ภณถาติ
วา วตฺวา เอวรูปํ กิญฺจิ ตยา ทิฏฺฐนฺติ วุตฺเต น สุณามีติ
โสตํ วา อุปนาเมตฺวา วิกฺเขปํ กโรนฺโตปิ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจฺ-
ฉาเทติ ฯ อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโนสีติ ปุฏฺโฐ ปาตลิปุตฺตํ
คโตมฺหีติ วตฺวา ปุน น ตว ปาตลิปุตฺตคมนํ ปุจฺฉาม อาปตฺตึ
ปุจฺฉามาติ วุตฺเต ตโต ราชคหํ คโตมฺหิ ราชคหํ วา ยาหิ
พฺราหฺมณคหํ วา อาปตฺตึ อาปนฺโนสีติ ตตฺถ เม สูกรมํสํ
ลทฺธนฺติอาทีนิ วตฺวา พหิทฺธา กถาวิกฺขิปนมฺปิ อตฺถโต อญฺเญ-
นญฺญํ ปฏิจรณเมวาติ วิสุํ น คหิตํ ฯ อปทาเนนาติ อตฺตโน
จริยาย ฯ อปทิยนฺติ หิ โทสา เอเตน ทกฺขิยนฺติ ลุยนฺติ ฉิชฺชนฺตีติ
วา อปทานํ สตฺตานํ สมฺมา มิจฺฉา วา ปวตฺตปฺปโยโค ฯ

[ม. ป. ๔๐๘ ส. ท. ๑๒๖]

นสมฺปายนตาติ อาวุโส ตฺวํ กุหึ วสติ กํ นิสฺสาย วสสีติ วา ยํ ตฺวํ วเทสิ มยา เอส อาปตฺตึ อาปชฺชนฺโต ทิฏฺโฐติ ตฺวํ ตสฺมึ สมเย กึ กโรสิ อยํ กึ กโรติ กตฺถ จ ตฺวํ อโหสิ กตฺถ อยนฺติ วา อาทินา นเยน จริยํ ปุฏฺเฐน สมฺปาเทตฺวา อกถนํ ฯ มกฺขิปลาสิตาติ เอตฺถ ปรคุณมกฺขนลกฺขโณ มกฺโข ฯ โส เอตสฺส อตฺถีติ มกฺขี ฯ ตาทิโส ปุคฺคโล อาคาริโย อนาคาริโย วา สมาโน ปเรสํ สุกตกรณํ วินาเสติ ฯ อาคาริโยปิ หิ เกนจิ อนุกมฺปเกน ทลิทฺโท สมาโน อุจฺเจ ฐาเน ฐปิโต อปเรน สมเยน กึ ตยา มยฺหํ กตนฺติ ตสฺส สุกตกรณํ วินาเสติ ฯ อนาคาริโยปิ สามเณรกาลโต ปภูติ อาจริเยน วา อุปชฺฌาเยน วา จตูหิ ปจฺจเยหิ อุทฺเทสปริปุจฺฉาทีหิ จ อนุคฺคเหตฺวา ธมฺม-กถานยปกรณโกสลฺลาทีนิ สิกฺขาปิโต อปเรน สมเยน ราช-ราชมหามตฺตาทีหิ สกฺกโต ครุกโต อาจริยุปชฺฌาเยสุ อจิตฺตีกโต จรมาโน อยํ อมฺเหหิ ทหรกาเลเอว อนุคฺคหิโต สํวฑฺฒิโต จ อถ จ ปนิทานิ นิสฺสิเนโห ชาโตติ วุจฺจมาโน กึ มยฺหํ ตุมฺเหหิ กตนฺติ เตสํ สุกตกรณํ วินาเสติ ฯ พหุสฺสุเตปิ ปุคฺคเล อชฺโฌตฺถริตฺวา อีทิสสฺเสว พหุสฺสุตสฺส อนิยตา คติ ตว วา มม วา โก วิเสโสติอาทินา นเยน อุปฺปชฺชมาโน ยุคคฺคาหลกฺขโณ ปลาโส ฯ โส ปรคุเณหิ อตฺตโน คุณานํ สมกรณรโส ฯ

[ม. ป. ๔๐๘ ส. ท. ๑๒๖]

ตถาเหส ปเรสํ คุเณ ฑํสิตฺวา วิย อตฺตโน คุเณหิ สเม กโรตีติ
ปลาโสติ วุจฺจติ ฯ โส เอตสฺส อตฺถีติ ปลาสี ฯ มกฺขี จ
ปลาสี จ มกฺขิปลาสิโน ฯ เตสํ ภาโว มกฺขิปลาสิตา ฯ อตฺถโต
ปน มกฺโข เจว ปลาโส จ ฯ อิสฺสติ ปรสมฺปตฺตึ น สหตีติ
อิสฺสุกี ฯ มจฺฉรายติ อตฺตโน สมฺปตฺตึ นิคูหติ ปเรสํ สาธารณ-
ภาวํ น สหตีติ มจฺฉรี ฯ มจฺเฉรํ วา เอตสฺส อตฺถีติ มจฺฉรี ฯ
สฐยติ น สมฺมา ภาสตีติ สโฐ ฯ อตฺตโน อวิชฺชมานคุณปฺ-
ปกาสนลกฺขเณน สาเฐยฺเยน สมนฺนาคโต เกราฏิยปุคฺคโล ฯ
โส จ อายนฺทมจฺโฉ วิย โหติ ฯ อายนฺทมจฺโฉ นาม กิร
มจฺฉานํ นงฺคุฏฺฐํ ทสฺเสติ สปฺปานํ สีสํ ตุมฺเหหิ สทิโส อหนฺติ
ชานาเปตต ฯ เอวเมว เกราฏิโก ปุคฺคโล ยํยํ สุตฺตนฺติกํ วา
อาภิธมฺมิกํ วา อุปสงฺกมติ ตํตํ เอวํ วทติ อหํ ตุมฺหากํ อนฺเตวาสี
ตุมฺเห มยฺหํ อนุกมฺปกา นาหํ ตุมฺเห มุญฺจามีติ เอวเมเต
สคารโว อยํ อมฺเหสุ สปฺปติสฺโสติ มญฺญิสฺสนฺตีติ ฯ สาเฐยฺเยน
หิ สมนฺนาคตสฺส ปุคฺคลสฺส อสนฺตคุณสมฺภาวเนน จิตฺตานุรูป-
กิริยาวิหรโต เอวํจิตฺโต เอวํกิริโยติ ทุวิญฺเญยฺยตฺตา กุจฺฉึ วา
ปิฏฺฐึ วา ชานิตต น สกฺกา ยโต โส

วาเมน สูกโร โหติ ทกฺขิเณน อชามิโค
สเรน เอลโก โหติ วิสาเณน ชรคฺคโวติ

[ม. ป. ๔๐๘ ส. ท. ๑๒๖]

เอวํ วุตฺตยกฺขสูกรสทิโส โหติ ฯ กตปาปปฏิจฺฉาทนลกฺขณา มายา ฯ สา อสฺส อตฺถีติ มายาวี ฯ ถมฺภสมงฺคิตาย ถทฺโธ ฯ วาตภริตภสฺตสทิส ถทฺธภาว ปคฺคหิตสิร อนิวาตวุตฺติการกโร หิ ถมฺโภ เยน สมนฺนาคโต ปุคฺคโล คิลิตนงฺคลสทิโส วิย อชคโร วาตภริตภสฺตา วิย จ ถทฺโธ หุตฺวา ครุฏฺฐานิเย ทิสฺวา โอณมิตุมฺปิ น อิจฺฉติ ปริยนฺเตเนว จรติ ฯ อพฺภุณฺณติลกฺขโณ อติมาโน ฯ โส เอตสฺส อตฺถีติ อติมานี ฯ สํ อตฺตโน ทิฏฺฐึ ปรามสติ สภาวํ อติกฺกมิตฺวา ปรโต อามสตีติ สนฺทิฏฺฐิปรามาสี ฯ อาธานํ คณฺหาตีติ อาธานคฺคาหี ฯ อาธานนฺติ ทฬฺหํ วุจฺจติ ฯ ทฬฺหคาหีติ อตฺโถ ฯ ยุตฺตํ การณํ ทิสฺวาว ลทฺธึ ปฏินิสฺสชฺชตีติ ปฏินิสฺสคฺคี ฯ ทุกฺเขน กิจฺเฉน กสิเรน พหุมฺปิ การณํ ทสฺเสตฺวา น สกฺกา ปฏินิสฺสคฺคํ กาตุนฺติ ทุปฺปฏินิสฺสคฺคิโย ฯ โย อตฺตโน ทิฏฺฐึ อิทเมว สจฺจนฺติ ทฬฺหํ คณฺหิตฺวา อปิพุทฺธาทีหิ การณํ ทสฺเสตฺวา วุจฺจมาโน น ปฏินิสฺสชฺชติ ตสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ ตาทิโส หิ ปุคฺคโล ยํยเทว ธมฺมํ วา อธมฺมํ วา สุณาติ ตํ สพฺพํ เอวํ อมฺหากํ อาจริเยหิ กถิตํ เอวํ อมฺเหหิ สุตนฺติ กุมฺโมว องฺคานิ สเก กปาเล อนฺโตเยว สโมทหติ ฯ ยถา หิ กจฺฉโป อตฺตโน ปาทาทิเก องฺเค เกนจิ ฆฏฺฏิเต สพฺพานิ องฺคานิ อตฺตโน กปาเลเยว สโมทหติ น พหิ นีหรติ เอว-

[ม. ป. ๔๐๘ ส. ท. ๑๒๖]

มยมฺปิ น สุนฺทโร ตว คาโห ฉฑฺเฑหิ นนฺติ วุตฺโต ตํ น
วิสฺสชฺเชติ อนฺโตเยว อตฺตโน หทเยเอว ชเปตฺวา วิจรติ ฯ
ยถา กุมฺภิลา คหิตํ น วิสฺสชฺเชนฺติ เอวํ กุมฺภิลคฺคาหํ คณฺหาติ
น วิสฺสชฺเชติ ฯ มกฺขิปลาสิตาทิยุคลตฺตเยน ทสฺสิเต มกฺข-
ปลาสาทโย ฉ ธมฺเม วิสุํ วิสุํ คเหตฺวา เอกูนวีสติ ธมฺมาติ
วุตฺตํ ฯ อนุมานสุตฺตฏฺฐกถายํ ปน มกฺขปลาสาทโยปิ ยุคลยุคล-
วเสน เอกํ กตฺวา โสฬส ธมฺมาติ วุตฺตํ ฯ ปกาเรหิ อาวหนํ
ปทกฺขิณํ ฯ ตโต ปทกฺขิณโต คหณสีโล ปทกฺขิณคฺคาหี ฯ
น ปทกฺขิณคฺคาหี อปฺปทกฺขิณคฺคาหี ฯ โย วุจฺจมาโน ตุมฺเห
มํ กสฺมา วทถ อหํ อตฺตโน กปฺปิยากปฺปิยํ สาวชฺชานวชฺชํ
อตฺถานตฺถํ ชานามีติ วทติ ฯ อยํ อนุสาสนึ ปทกฺขิณโต น
คณฺหาติ วามโตว คณฺหาติ ตสฺมา อปฺปทกฺขิณคฺคาหีติ วุจฺจติ ฯ
เตนาห ยถานุสิฏฺฐํ ปฏิปชฺชนฺติอาทึ ฯ อุทฺเทสติ ปาฏิโมกฺขุทฺเทเส ฯ อถ
สพฺพาเนว สิกฺขาปทานิ กถํ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสปริยาปนฺนานีติ อาห
ยสฺส สิยา อาปตฺติ โส อาวิกเรยฺยาติ เอวํ สงฺคหิตตฺตาติ ฯ
ยสฺส สิยา อาปตฺตีติ หิ อิมินา สพฺพาปิ อาปตฺติโย
นิทานุทฺเทเส สงฺคหิตาเยว โหนฺติ ฯ ปญฺจหิ สหธมฺมิเกหิ สิกฺขิ-
ตพฺพตฺตาติ ลพฺภมานวเสน วุตฺตํ ฯ สหธมฺมิเกน สหการเณนาติปิ
อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ วจนายาติ นิสฺสกฺเก สมฺปทานวจนนฺติ อาห
[ม. ป. ๔๐๘-๑๐ ส. ท. ๑๒๖-๗]

ตโต มม วจนโตติ ฯ องฺคานิ เจตฺถ ปฐมสงฺฆเภทสทิสานิ ฯ อยมฺปน วิเสโส ฯ ยถา ตตฺถ เภทาย ปรกฺกมนํ เอวํ อิธ อวจนียกรณตา ทฏฺฐพฺพา ฯ

ทุพฺพจสิกฺขาปทํ ทฺวาทสมํ ฯ

[๖๖] เตรสเม ฯ กิฏาคิรีติ ตสฺส นิคมสฺส นามํ ฯ ตํ หิ สนฺธาย ปรโต น อสฺสชิปุนพฺพสุเกหิ ภิกฺขูหิ กิฏาคิริสฺมึ วตฺถพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ เตน ปน โยคโต โส ชนปโทปิ กิฏาคิริ อิจฺเจว สงฺขํ คโตติ อาห เอวนฺนามเก ชนปเทติ ฯ อาวาเส นิยุตฺตา อาวาสิกา นิพทฺธวาสิโน ฯ เต อกตํ เสนาสนํ กโรนฺติ ชิณฺณํ ปฏิสงฺขโรนฺติ กเต อิสฺสรา โหนฺติ ฯ เตนาห โส เยสํ อายตฺโต ฯ เป ฯ เต อาวาสิกาติ ฯ นิวาโส นิวาสมตฺตํ เอเตสํ อตฺถีติ เนวาสิกาติ อาห เย ปน เกวลนฺติอาทึ ฯ เตติ อสฺสชิปุนพฺพสุกา ฯ ฉ ชนาติ ปณฺฑุโก โลหิตโก เมตฺติโย ภุมฺมชโก อสฺสชิ ปุนพฺพสุโกติ อิเม ฉ ชนา ฯ สมฺมาติ อาลปนวจนเมตํ ฯ อาย-มุขภูตาติ อายสฺส มุขภูตา ฯ ธุรฏฺฐาเนติ สาวตฺถิยา อวิทูเร ฐาเน ฯ วสฺสาเน เหมนฺเต จาติ ทฺวีสุ อุตูสุ วสฺสนโต ทฺวีหิ เมเฆหีติ วุตฺตํ ฯ ทิยฑฺฒภิกฺขุสหสฺสโต คณาจริยานํ ฉนฺนํ ชนานํ อธิกตฺตา สมธิกนฺติ วุตฺตํ ฯ สาธิกนฺติ อตฺโถ ฯ มกาโร ปท-สนฺธิวเสน อาคโต ฯ อกตวตฺถุนฺติ อกตปุพฺพํ อภินวํ วตฺถุํ ฯ

[ม. ป. ๔๑๑ ส. ท. ๑๒๗-๘]

กณฺณิการาทโย ปุปฺผรุกฺขา ฯ ชาติสุมนาทโย ปุปฺผคจฺฉา ฯ

[๖๗] โกฏฺฏนนฺติ สยํ ฉินฺทนํ ฯ โกฏฺฏาปนนฺติ อิมํ ฉินฺท ภินฺทาติ อญฺเญหิ เฉทาปนํ ฯ อาลิยา พนฺธนนฺติ ยถา คจฺฉมูเล อุทกํ สนฺติฏฺฐติ ตถา สมนฺตโต พนฺธนํ ฯ อุทกสฺสาติ อกปฺปิยอุทกสฺส ฯ กปฺปิยอุทกสิญฺจนนฺติ อิมินาว สิญฺจาปนมฺปิ สงฺคหิตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ นนุ จ อุทกสฺส เสจนํ เสจาปนนฺติ อิมินาว สามญฺญโต กปฺปิยากปฺปิยอุทกสิญฺจนาทิ สกฺกา สงฺคเหตุํ ตสฺมา กปฺปิยอุทกสิญฺจนาทิ กสฺมา วิสุํ วุตฺตนฺติ ฯ อารามาทิอตฺถํ โรปิเต อกปฺปิยโวหาเรสุปิ กปฺปิยอุทกสิญฺจนาทิ วฏฺฏตีติ วกฺขมานตฺตา อิธาปิ วิภาคํ กตฺวา กปฺปิยอุทกสิญฺจนาทิ วิสุํ ทสฺสิตํ ฯ หตฺถมุขปาทโธวนนหาโนทกาสิญฺจนนฺติ อิมินาปิ ปการนฺตเรน กปฺปิยอุทกสิญฺจนเมว ทสฺเสติ ฯ อกปฺปิยโวหาโรติ โกฏฺฏนขณนาทิวเสน สยํ กรณสฺสปิ กถํ สงฺคโหติ ฯ อกปฺปิยนฺติ โวหริยตีติ อกปฺปิยโวหาโรติ ฯ อกปฺปิยภูตํ กรณการาปนาทิ สพฺพเมว สงฺคหิตํ น ปน อกปฺปิยวจนมตฺตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ กปฺปิยโวหาเรปิ เอเสว นโย ฯ สุกฺขมาติกาย อุชุกรณนฺติ อิมินา ปุราณปณฺณาทิหรณมฺปิ สงฺคหิตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ กุทฺทาลาทีนิ ภูมิยํ ฐเปตฺวา ฐานโต หตฺเถน คเหตฺวา ฐานเมว ปากฏตรนฺติ โอภาโสติ วุตฺตํ ฯ มหาปจฺจริยวาทมฺปิ ปติฏฺฐาเปตุกาโม ปจฺฉา

[ม. ป. ๔๑๑ ส. ท. ๑๒๙]

วทติ วนตฺถายาติ อิทํ ฯ เกจิ วตตฺถายาติ ปฐนฺติ ฯ เตสํ
วติอตฺถายาติ อตฺโถ ฯ อกปฺปิยโวหาเรปิ เอกจฺจํ วฏฺฏตีติ
ทสฺเสตต นเกวลญฺจ เสสนฺติอาทิมาห ฯ ยงฺกิญฺจิ มาติกนฺติ
สุกฺขมาติกํ วา อสุกฺขมาติกํ วา ฯ กปฺปิยอุทกํ สิญฺจิตุนฺติ
อิมินาว กปฺปิยอุทกํ อาสิญฺจถาติ วตฺตุมฺปิ วฏฺฏตีติ ทสฺเสติ ฯ
สยํ โรเปตุมฺปิ วฏฺฏตีติ อิมินา โรเปหีติ วุตฺตํ วฏฺฏตีติปิ สิทฺธํ ฯ
อญฺญถา วา กโรนฺตสฺสาติ วตฺถุปูชาทิอตฺถํ กโรนฺตสฺส ฯ กสฺมา
น อนาปตฺตีติ วตฺถุปูชนตฺถาย คนฺถนาทีสุ กสฺมา น อนาปตฺติ ฯ
อนาปตฺติเยวาติ ปฏิวจนํ ทตฺวา อิทานิ ตเมว อนาปตฺติภาวํ
ทสฺเสตต ยถา หีติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถาติ อารามาทิอตฺถาย
รุกฺขโรปเน ฯ ตถา วตฺถุปูชนตฺถายปิ อนาปตฺติเยวาติ รตนตฺตย-
ปูชนตฺถายปิ กปฺปิยโวหาเรน ปริยายาทีหิ จ คนฺถาปเน อนา-
ปตฺติเยวาติ อตฺโถ ฯ ตถา วตฺถุปูชนตฺถายาติ หิ สามญฺญโต
วุตฺเตปิ ยถา หิ ตตฺถ กปฺปิยโวหาเรน จ ปริยายาทีหิ จาติ
วุตฺตตฺตา กปฺปิยโวหาราทีหิ คนฺถาปเนเอว อนาปตฺติ วิญฺญายติ
น สยํ คนฺถเน ฯ เตเนว ปโร สยํ คนฺถนมฺปิ กสฺมา น วฏฺฏตีติ
โจทนฺโต นนุ จาติอาทิมาห ฯ ยถา อารามาทิอตฺถํ
กปฺปิยปจวิยํ สยํ โรเปตุมฺปิ วฏฺฏติ ตถา วตฺถุปูชตฺถาย สยํ
คนฺถนมฺปิ กสฺมา น วฏฺฏตีติ โจทกสฺส อธิปฺปาโย ฯ วุตฺตนฺติ-

[ม. ป. ๔๑๑ ส. ท. ๑๓๐]

อาทิ อาจริยสฺส ปริหาโร ฯ อถ น ปน มหาอฏฺจกถายนฺติ กสฺมา วทติ ฯ มหาปจฺจริอาทีสุ วุตฺตมฺปิ หิ ปมาณเมวาติ นายํ วิโรโธ มหาอฏฺจกถายํ อวุตฺตมฺปิ ตตฺเถว วุตฺเตน สํสนฺเทตฺวา ปมาณเมวาติ ปติฏฺฐเปตุํ วุตฺตตฺตา ฯ ตํ กถนฺติ มญฺเญยฺยาสีติ สมฺพนฺโธ ฯ มหาอฏฺจกถายญฺจ กปฺปิยอุทกาเสจนํ วุตฺตํ ตํ กถนฺติ เอตฺถายมธิปฺปาโย ฯ กิญฺจาปิ มหาอฏฺจกถายํ อารามาทิอตฺถาย กปฺปิยปจวิยํ สยํ โรปนํ น วุตฺตํ กปฺปิยอุทกสฺส ปน สยํ อาสิญฺจนํ วุตฺตเมว ตสฺมา ยถา อารามาทิอตฺถาย กปฺปิยอุทกํ สยํ สิญฺจิตุมฺปิ วฏฺฏติ ตถา วตฺถุปูชตฺถาย สยํ คนฺถนมฺปิ กสฺมา น วฏฺฏตีติ ฯ ตมฺปิ น วิรุชฺฌตีติ ยเทตํ อารามาทิอตฺถาย สยํ โรปนกปฺปิยอุทกาสิญฺจนํ วุตฺตํ ตมฺปิ น วิรุชฺฌติ ฯ กถํ ตํ น วิรุชฺฌตีติ อาห ตตฺร หีติอาทึ ฯ เอตํ วุตฺตนฺติ มาลาวจฺฉํ โรเปนฺติปิ โรปาเปนฺติปิ สิญฺจนฺติปิ สิญฺจาเปนฺตีปีติ เอตํ วุตฺตํ ฯ อญฺญตฺร ปน ปริยาโย อตฺถีติ มาลาวจฺฉํ โรเปนฺติปิ โรปาเปนฺติปิ สิญฺจนฺติปิ สิญฺจาเปนฺตีปีติ กุลสงฺคหตฺถาย โรปนสิญฺจนํ สนฺธาย วุตฺตตฺตา ตโต อญฺญตฺร อารามาทิอตฺถาย มาลาวจฺฉโรปเน ปริยาโย อตฺถิ ฯ ตตฺถ ปริยายํ อิธ ปริยายาภาวํ ญตฺวาติ ตตฺถ มาลาวจฺฉํ โรเปนฺตีติอาทีสุ มาลาวจฺฉนฺติ วิเสสวจนสพฺภาวโต ปริยายํ อิธ คนฺเถนฺตีติอาทีสุ

[ม. ป. ๔๑๑ ส. ท. ๑๓๐-๑]

ตถาวิธวิเสสวจนาภาวโต ปริยายาภาวํ จ ญตฺวา ฯ นนุ จ ยถา คนฺเถนฺตีติ สามญฺญโต วุตฺตตฺตา ปริยาโย น ลพฺภตีติ ยสฺสกสฺสจิ อตฺถาย สยํ คนฺถนํ น วฏฺฏติ เอวํ คนฺถาเปนฺตีติปิ สามญฺญโตเยว วุตฺตตฺตา ปริยาเยน คนฺถาปนมฺปิ น วฏฺฏตีติ อาปชฺชติ ฯ เอวญฺจ สติ ปรโต เอวํ ชาน เอวํ กเต โสเภยฺย ยถา เอตานิ ปุปฺผานิ น วิกิริยนฺติ ตถา กโรหีติอาทินา กปฺปิยวจเนน การาเปตุํ วฏฺฏตีติ อิทํ วิรุชฺฌตีติ ฯ น วิรุชฺฌติ ฯ ปริยาเยน หิ การาปนคนฺถาปนเมว น โหติ ตสฺมา ยถาวุตฺตนเยน ปริยายโต การาปนํ วฏฺฏติ ฯ สพฺพํ วุตฺตนเยน เวทิตพฺพนฺติ เหฏฺฐาวุตฺตวินิจฺฉยเมว สงฺเขปโต นิคเมติ ฯ หรณาทีสุ กสฺมา อนาปตฺตีติ วตฺถุปูชนตฺถาย หรณาทีสุ กสฺมา อนาปตฺติ ฯ กุลิตฺถีอาทีนํ อตฺถาย หรณโตติ กุลิตฺถีอาทีนํ หรณสฺส ตตฺถ วุตฺตตฺตาติ อธิปฺปาโย ฯ เตเนวาห หรณาธิกาเร หีติอาทึ ฯ มาลนฺติ ปุปฺผทามํ ฯ มญฺชรี วิยาติ กุสุมมญฺชรี วิย ฯ หารสทิสนฺติ มุตฺตาหารสทิสํ ฯ

[๖๘] ปาจิตฺติยญฺเจว ทุกฺกฏญฺจาติ ปฐวีขณนปจฺจยา ปาจิตฺติยํ กุลสงฺคหปจฺจยา ทุกฺกฏํ ฯ อกปฺปิยโวหาเรนาติ อิทํ ขณ อิทํ โรเปหีติอาทิอกปฺปิยโวหาเรน ฯ ทุกฺกฏเมวาติ กุลสงฺคหปจฺจยา ทุกฺกฏํ ฯ อุภยตฺราติ กปฺปิยากปฺปิยปฐวิยํ ฯ

[ม. ป. ๔๑๑ ส. ท. ๑๓๑-๒]

สพฺพตฺถาติ กุลสงฺคห ผลปริโภค อารามาทิอตฺถาย โรปิเต ฯ ทุกฺกฏมฺปีติ นเกวลํ ปาจิตฺติยเมว ฯ กปฺปิเยนาติ กปฺปิเยน อุทเกน ฯ เตสํเยว ทฺวินฺนนฺติ กุลทูสนปริโภคานํ ฯ ทุกฺกฏนฺติ กุลสงฺคหตฺถาย สยํ สิญฺจเน กปฺปิยโวหาเรน วา อกปฺปิยโวหาเรน วา สิญฺจาปเน จ ทุกฺกฏํ ฯ ปริโภคตฺถาย ปน สยํ สิญฺจเน อกปฺปิยโวหาเรน สิญฺจาปเน จ ทุกฺกฏํ ฯ อาปตฺติพหุลตา เวทิตพฺพาติ เอตฺถ สยํ สิญฺจเน ธาราปจฺเฉทคณนาย อาปตฺติคณนา เวทิตพฺพา ฯ สิญฺจาปเน ปน ปุนปฺปุนํ อาณาเปนฺตสฺส วาจาย วาจาย อาปตฺติ ฯ สกึ อาณตฺตสฺส พหุนฺนํ สิญฺจเนปิ เอกาว ฯ ทุกฺกฏปาจิตฺติยานีติ กุลสงฺคหปจฺจยา ทุกฺกฏํ ภูตคามปาตพฺยตาย ปาจิตฺติยํ ฯ อญฺญถาติ วตฺถุปูชาทิอตฺถาย โอจินเน ฯ สกึ อาณตฺโตติ อกปฺปิยโวหาเรน อาณตฺโต ฯ ปาจิตฺติยเมวาติ อกปฺปิยวจเนน อาณตฺตตฺตา ปาจิตฺติยํ ฯ กปฺปิยวจเนน ปน วตฺถุปูชาทิอตฺถาย โอจินาเปนฺตสฺส อนาปตฺติเยว ฯ

[๖๘] คนฺถเนน นิพฺพตฺตํ คนฺถิมํ ฯ เอส นโย เสเสสุปิ ฯ น วฏฺฏตีติ กุลสงฺคหตฺถาย วตฺถุปูชาทิอตฺถาย วา วุตฺตนเยน กโรนฺตสฺส จ การาเปนฺตสฺส จ ทุกฺกฏนฺติ อตฺโถ ฯ ปุริมนเยเนวาติ ภิกฺขุสฺส วาติอาทินา วุตฺตนเยน ฯ ธมฺมาสนวิตาเน พทฺธกณฺฏเกสุ ปุปฺผานิ วิชฺฌิตฺวา จเปนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อุปรูปริ

[ม. ป. ๔๑๑ ส. ท. ๑๓๒-๓]

วิชฺฌิตฺวา ฉตฺตสทิสํ กตฺวา อาวุนโต ฉตฺตาติฉตฺตํ วิยาติ วุตฺตํ ฯ กทลิกฺขนฺธมฺหีติอาทินา วุตฺตํ สพฺพเมว สนฺธาย ตํ อติโอฬาริก- เมวาติ วุตฺตํ ฯ สยํ กโรนฺตสฺส อกปฺปิยวจเนน การาเปนฺตสฺส จ ทุกฺกฏเมวาติ อตฺโถ ฯ ปุปฺผวิชฺฌนตฺถนฺติ วุตฺตตฺตา ปุปฺผานิ วิชฺฌิตตเยว กณฺฏกํ พนฺธิตุํ น วฏฺฏติ ฯ ปุปฺผทามาทิพนฺธนตฺถํ ปน วฏฺฏติ ฯ กณฺฏกมฺปิ พนฺธิตต น วฏฺฏตีติ จ อิทํ อฏฺจกถาจริยปฺปมาเณน คเหตพฺพํ ฯ ปเวเสตุํ น วฏฺฏตีติ วุตฺตตฺตา ปุปฺผจฺฉิทฺเท อปฺปเวเสตฺวา อุปรูปริ ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ ชาลมยํ วิตานํ ชาลวิตานํ ฯ นาคทนฺตกมฺปิ สจฺฉิทฺทกํเยว คเหตพฺพํ ฯ ปุปฺผปฏิจฺฉกํ ทณฺฑาทีหิ กตปุปฺผาธานํ ฯ ตมฺปิ สจฺฉิทฺทเมว อิธ วุตฺตํ ฯ อโสกปิณฺฑิยาติ อโสกปุปฺผมญฺชริกาย ฯ ธมฺมรชฺชุ นาม เจติยํ วา โพธึ วา ปุปฺผปเวสนตฺถํ อาวิชฺฌิตฺวา พนฺธรชฺชูติ มหาคณฺฐิปเท มชฺฌิมคณฺฐิปเท จ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา ตถาพทฺธาย รชฺชุยา เจติยสฺส จ อนฺตเร ปุปฺผานิ ปเวเสตต วฏฺฏตีติ วิญฺญายติ ฯ คณฺฐิปเท ปน ธมฺมรชฺชุนฺติ สิถิลํ วฏฺฏิตํ รชฺชุํ ตํ กตฺวา โพธึ วา เจติยํ วา ปริกฺขิปิตฺวา ธมฺมาสเน วา ลมฺเพตฺวา ตตฺถ ปุปฺผานิ ปเวเสนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา สิถิลวฏฺฏิยา รชฺชุยา อนฺตเรปิ ปุปฺผานิ ปเวเสตต วฏฺฏตีติ วิญฺญายติ ฯ วีมํสิตฺวา ยุตฺตตรํ คเหตพฺพํ ฯ อุภยถาปิ ปเนตฺถ เนวตฺถิ

[ม. ป. ๔๑๑ ส. ท. ๑๓๓-๔]

วิโรโธติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ มตฺถกทามนฺติ ธมฺมาสนาทิมตฺถเก ลมฺพกทามํ ฯ ปุปฺเผหิ เวเธนฺตีติ ปุปฺผทาเมน เวเธนฺติ ฯ เตสํเยวาติ อุปฺปลาทีนํเยว ฯ วาเกน วา ทณฺฑเกน วาติ วิสุํ อจฺฉินฺเนน ปุปฺผสหิเตเนว วาเกน วา ทณฺฑเกน วา ฯ ขนฺเธ ฐปิตกาสาวสฺสาติ ขนฺเธ ฐปิตสงฺฆาฏึ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตํ หิ ตถา พนฺธิตต สกฺกา ภเวยฺย ฯ อิมินาว อญฺญมฺปิ ตาทิสํ กาสาวํ วา วตฺถํ วา วุตฺตนเยน พนฺธิตฺวา ตตฺถ ปุปฺผานิ ปกฺขิปิตุํ วฏฺฏตีติ สิทฺธํ ฯ อํสภณฺฑิกํ ปสิพฺพเก ปกฺขิตฺตสทิสตฺตา เวธิมํ น ชาตํ ฯ ตสฺมา สิกิลพนฺธสฺส อนฺตรนฺตรา ปกฺขิปิตุมฺปิ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ปุปฺผปเฏ จ ทฏฺฐพฺพนฺติ ปุปฺผปฏํ กโรนฺตสฺส ทีฆโต ปุปฺผทามสฺส หรณปจฺจาหรณวเสน ปูรณํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ติริยโต หรณํ ปน วายิมํ นาม โหติ น ปูริมํ ฯ ปุริมํ ฐานํ อติกฺกาเมตีติ เอตฺถ อผุสาเปตฺวาปิ อติกฺกาเมนฺตสฺส อาปตฺติเยวาติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ ปุริมํ ฐานํ อติกฺกาเมตีติ อวิเสเสน วุตฺตตฺตา ตํ ยุตฺตํ ฯ เกจิ ปน อญฺญมญฺญํ อผุสาเปตฺวา อเนกกฺขตฺตุมฺปิ ปริกฺขิปิตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ การณํ น ทิสฺสติ ฯ พนฺธิตุํ วฏฺฏตีติ ปุปฺผรหิตาย สุตฺตโกฏิยา วา วากโกฏิยา วา พนฺธิตต วฏฺฏติ ฯ เอกวารํ หริตฺวา ปริกฺขิปิตฺวา วาติ อิทํ ปุพฺเพ วุตฺตเจติยาทิปริกฺเขปํ

[ม. ป. ๔๑๑ ส. ท. ๑๓๔-๕]

ปุปฺผปฏิกรณญฺจ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตสฺมา เจติยํ วา โพธึ วา
ปริกฺขิปนฺเตน เอกวารํ ปริกฺขิปิตฺวา ปุริมํ ฐานํ สมฺปตฺเต อญฺญสฺส
ทาตพฺพํ ฯ เตนาปิ เอกวารํ ปริกฺขิปิตฺวา ตเถว กาตพฺพํ ฯ
ปุปฺผปฏํ กโรนฺเตน จ เอกวารํ หริตฺวา อญฺญสฺส ทาตพฺพํ ฯ
เตนาปิ ตเถว กาตพฺพํ ฯ สเจปิ เทฺวเยว ภิกฺขู อุโภสุ ปสฺเสสุ
ฐตฺวา ปริยาเยน หรนฺติ วฏฺฏติเยวาติ วทนฺติ ฯ ปูริตนฺติ
ทีฆโต ปสารณวเสน ปูริตํ ฯ วายิตุํ น ลพฺภตีติ ทีฆโต
ปสาริเต ติริยโต หรณํ วายนํ นาม โหตีติ เอกวารมฺปิ
ปุปฺผคุณํ ติริยโต หริตุํ น วฏฺฏติ ฯ ปุปฺผานิ ฐเปนฺเตนาติ อคนฺถิตานิ
ปากติกปุปฺผานิ ฐเปนฺเตน ฯ ปุปฺผทามํ ปน ปูชตฺถาย ภูมิยํ
ฐเปนฺเตน ผุสาเปตฺวา วา อผุสาเปตฺวา วา ทิคุณํ กตฺวา ฐเปตุํ
น วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ฆฏิกทามโอลมฺพโกติ อนฺเต ฆฏิกาการยุตฺโต
ยมกทามโอลมฺพโก ฯ เอเกกํ ปน ทามํ นิกฺขนฺตสุตฺตโกฏิยาว
พนฺธิตฺวา โอลมฺเพตุ วฏฺฏติ ฯ ปุปฺผทามทฺวยํ สงฺฆฏิตุกาเมนาปิ
นิกฺขนฺตสุตฺตโกฏิยาว สุตฺตโกฏึ สงฺฆฏิตุํ วฏฺฏติ ฯ
อฑฺฒจนฺทากาเรน มาลาคุณปริกฺเขโปติ อฑฺฒจนฺทากาเรนเ
มาลาคุณสฺส ปุนปฺปุนํ หรณปจฺจาหรณวเสน ปูเรตฺวา ปริกฺขิปนํ ฯ
เตเนว ตํ ปูริเม ปวิฏฺฐํ ฯ ตสฺมา เอกมฺปิ อฑฺฒจนฺทาการํ
ปุนปฺปุนํ หรณปจฺจาหรณวเสน ปูริตุํ น วฏฺฏติ เอกวารํ ปน

[ม. ป. ๔๑๑ ส. ท. ๑๓๕]

อชฺฌจนฺทากาเรน มาลาคุณํ หริตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ปุปฺผทามกรณนฺติ เอตฺถ สุตฺตโกฏิยํ คเหตฺวาปิ เอกโต กาตุํ น วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ เคณฺฑุขรปตฺตทามานํ ปฏิกฺขิตฺตตฺตา เจลาทีหิ กตทามมฺปิ น วฏฺฏติ อกปฺปิยานุโลมตฺตาติ วทนฺติ ฯ

[๗๐] ลาสิยนาฏกํ นาเฏนฺตีติ วตฺวา ตเมว ปริยายนฺตเรน ทสฺเสตต เรวกํ เทนฺตีติ วุตฺตํ ฯ อภินยํ ทสฺเสนฺตีติ อตฺโถ ฯ อตฺตโน อธิปฺปายํ ปกาเสตฺวา เอวํ นจฺจิตพฺพนฺติ ปชมํ อุฏฺจหิตฺวา นจฺจนาการํ ทสฺเสนฺตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ เกจิ ปน มุเข องฺคุลิโย ปกฺขิปิตฺวา สทฺทํ กโรนฺตา จกฺกมิว อตฺตานํ ภมยมานา เรวกํ เทนฺติ นามาติ วทนฺติ ฯ เอเกกาย ปนฺติยา อฏฺจ อฏฺจ ปทานิ อสฺสาติ อฏฺจปทํ ฯ อฏฺจาปทนฺติปิ ปจนฺติ ฯ ทสปเทปิ เอเสว นโย ฯ ปทานีติ จ สาริอาทีนํ ปติฏฺจานฏฺจานานิ ฯ ทสปทํ นาม ทฺวีหิ ปนฺตีหิ วีสติยา ปเทหิ กีฬนชูตํ ฯ อากาเสเยว กีฬนฺตีติ อยํ สาริ อสุกปทํ มยา นีตา อยํ อสุกปทนฺติ เกวลํ มุเขเนว วทนฺตา อากาเสเยว ชูตํ กีฬนฺติ ฯ ชูตขลิเกติ ชูตมณฺฑเล [๑] ฯ ปาสกกีฬาย กีฬนฺตีติ ปาสกํ วุจฺจติ ฉสุ ปสฺเสสุ เอเกกํ ยาว ฉกฺกํ ทสฺเสตฺวา กตกีฬนกํ ฯ ตํ วฑฺเฒตฺวา ยถาลทฺธเอกกาทิวเสน สาริโย อปเนนฺตา อุปเนนฺตา จ กีฬนฺติ ฯ

๑. สมนฺตปาสาทิกายํ ชูตผลเกติ ทิสฺสติ ฯ

[ม. ป. ๔๑๑-๒ ส. ท. ๑๓๖]

ฆเฏน กีฬา ฆาฏิกาติ เอเก ฯ มญฺชิฏฺฐิยา วาติ มญฺชิฏฺฐิรุกฺข-สารํ คเหตฺวา ปกฺกกสาวํ สนฺธาย วทนฺติ ฯ สลากหตฺถนฺติ ตาลหิราทีนํ กลาปสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ พหูสุ สลากาสุ วิเสสรหิตํ เอกํ สลากํ คเหตฺวา ตาสุ ปกฺขิปิตฺวา ปุน ตํเยว อุทฺธรนฺตา สลากหตฺเถน กีฬนฺตีติ เกจิ ฯ ปณฺเณน วํสากาเรน กตา นาฬิกา ปณฺณนาฬิกา ฯ เตเนวาห ตํ ธมนฺตาติ ฯ ปุจฺฉนฺตสฺส มุขาคตํ อกฺขรํ คเหตฺวา นฏฺฐมุฏฺฐิลาภาลาภาทิชานนกีฬา อกฺขริกาติปิ วทนฺติ ฯ หตฺถิสฺมินฺติ นิมิตฺตตฺเถ ภุมฺมํ ฯ หตฺถินิมิตฺตสิปฺเปติ อตฺโถ ฯ อสฺสสฺมินฺติอาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ อุสฺเสเฬนฺติ อปฺโปเฏนฺตีติ ทุวินฺนํ ปทานํ อตฺโถ ปากโฏเยวาติ น วุตฺโต ฯ ตตฺถ อุสฺเสเฬนฺตีติ มุเขน อุสฺเสฬนสทฺทํ ปมุญฺจนฺติ ฯ มหนฺตํ กตฺวา อพฺยตฺตสทฺทํ ปวตฺเตนฺตีติ อตฺโถ ฯ อชานํ สญฺญํ เทนฺตา อชปาลกา วิย มุเขน วาตํ นิจฺฉาเรนฺตา สุขุมํ อพฺยตฺตนาทํ ปวตฺเตนฺตีติปิ วทนฺติ ฯ อปฺโปเฏนฺตีติ ภุชหตฺถสงฺฆฏฺฏนสทฺทํ ปวตฺเตนฺติ วามหตฺถํ อุเร ฐเปตฺวา ทกฺขิเณน ปาณินา ตตฺถ ตาฬเนน สทฺทํ กโรนฺตีติ อตฺโถ ฯ มุขเทณฺฑิมนฺติ มุขเภริยา เอตํ อธิวจนํ ฯ

[๗๑] ปสาทาวเหนาติ ปสาทชนเกน ฯ อภิกฺกมนํ อภิกฺกนฺตนฺติ อาห คมเนนาติ ฯ ปฏิกฺกมนํ ปฏิกฺกนฺตํ ฯ

[ม. ป. ๔๑๒-๓ ส. ท. ๑๓๖-๘]

นิวตฺตเนนาติ นิวตฺติมตฺตํ ทสฺเสติ ฯ นิวตฺติตฺวา ปน คมนํ คมนเมว ฯ อภิมุขํ โลกิตํ อาโลกิตนฺติ อาห ปุรโต ทสฺสเนนาติ ฯ อิโตจิโตจ ทสฺสเนนาติ อนุทิสาเปกฺขนํ ทสฺเสติ ฯ ยํทิสาภิมุโข คจฺฉติ ติฏฺฐติ นิสีทติ วา ตทภิมุขํ เปกฺขนํ อาโลกิตํ ตทนุคตทิสา-โลกนํ วิโลกิตนฺติ หิ วุจฺจติ ฯ อญฺญานิปิ เหฏฺฐา อุปริ ปจฺฉโต จ เปกฺขนวเสน โอโลกิตอุลฺโลกิตาปโลกิตานิ นาม โหนฺติ ฯ ตานิ ปน น สมณสารุปฺปานีติ อปฺปสาทาวหานิ ฯ เตเนวตฺถ อาโลกิตวิโลกิตาเนว คหิตานิ ฯ เตสนฺติ สมาเส คุณีภูตานิปิ ปพฺพานิ ปรามสติ ปพฺพสงฺโกจเนนาติ หิ วุตฺตตฺตา ฯ ปพฺพานิ ตตฺถ คุณีภูตานิ สงฺโกจนสฺส ปธานตฺตา ฯ สติสมฺปชญฺเญหีติ สาตฺถกตาทิปริคฺคาหิกาย สติยา ตถาปวตฺตสมฺปชญฺเญน จ ฯ สมนฺตโต ปกาเรหิ ปกฏฺฐํ วา สวิเสสํ ชานาตีติ สมฺปชาโน ฯ ตสฺส ภาโว สมฺปชญฺญํ ฯ ตถาปวตฺตญาณสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ อภิสงฺขตตฺตาติ สมฺมาปวตฺติตตฺตา ฯ เหฏฺฐาขิตฺตจกฺขูติ ขนฺธํ อนาเมตฺวาว อโธขิตฺตจกฺขุ ฯ ขนฺธํ นาเมตฺวา หิ เหฏฺฐาวิโลกนํ น สมณสารุปฺปํ ฯ โอกฺขิตฺตจกฺขูติ จ อิมินา ยุคมตฺตทสฺสิตา วุตฺตา ฯ โพนฺโทติ ลาโพ มนฺทธาตุโกติ อตฺโถ[๑] ฯ ภกุฏึ กตฺวาติ ภมุกเภทํ กตฺวา ฯ สาขลฺเลน ยุตฺตาติ ตตฺถ กตมํ สาขลฺยํ

๑. ม. โพนฺโทติ ณโฏ มุทฺธธาตุโกติ อตฺโถ ฯ

ยา สา วาจา เนลา กณฺณสุขาติอาทินา นเยน วุตฺตสาขลฺเลน สมนฺนาคตา ฯ มุทุวจนาติ อตฺโถ ฯ เนลาติ เอลํ วุจฺจติ โทโส ฯ นาสฺสา เอลนฺติ เนลา ฯ นิทฺโทสาติ อตฺโถ ฯ กณฺณสุขาติ พฺยญฺชนมธุรตาย กณฺณานํ สุขา สูจินา วิชฺฌนํ วิย กณฺณสูลํ น ชเนติ ฯ ทานนิพทฺธานีติ นิพทฺธทานานิ ฯ สทฺธสฺส ปสนฺนสฺสาติ รตนตฺตยสทฺธาย สมนฺนาคตสฺส ตโตเยว ปสนฺนสฺส ฯ กมฺมผลสทฺธาย วา สมนฺนาคตตฺตา สทฺธสฺส รตนตฺตยปฺปสาทพหุลตาย ปสนฺนสฺส ฯ

[๗๒] สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเน อามนฺเตสีติ วตฺวา คจฺฉถ ตุมฺเห สารีปุตฺตาติ วจนโต สารีปุตฺตาติ อิทํ เอกเสสนเยน วุตฺตนฺติ อยมตฺโถ ปากโฏเยวาติ น วุตฺโต ฯ สารีปุตฺตาติ หิ อิทํ เอกเสสนเยน วุตฺตํ วิรูเปกเสสสฺสาปิ อิจฺฉิตตฺตา ฯ เตเนเวตฺถ พหุวจนนิทฺเทโส กโตติ ฯ อาปตฺติ โรเปตพฺพาติ กุลทูสกกมฺเมน อาปนฺนาปตฺติ โรเปตพฺพา ฯ ตสฺมึ วิหาเรติ พหิคาเม วิหารํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อนฺโตคาเม วิหาโร ปน ตสฺมึ คาเม น วสิตพฺพนฺติ อิมินาว สงฺคหิโต คามคฺคหเณเนว คหิตตฺตา ฯ ตสฺมึ วิหาเรติ วจนโต ตสฺส คามสฺส สามนฺตา อญฺญสฺมึ วิหาเร วสิตุํ วฏฺฏติ ฯ สามนฺตคาเม ปิณฺฑาย น จริตพฺพนฺติ ตสฺมึ วิหาเร วาสสฺส ปฏิกฺขิตฺตตฺตา ยทิ ตตฺถ วสติ เตน

[ม. ป. ๔๑๓-๙ ส. ท. ๑๓๘-๔๑]

สามนฺตคาเมปิ ปิณฺฑาย น จริตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ ตสฺมึ คาเม ปิณฺฑาย น จริตพฺพนฺติ ยสฺมึ คาเม กุลทูสกกมฺมํ กตํ ตสฺมึ คาเมว น จริตพฺพํ ฯ ยสฺมึ หิ คาเม วา นิคเม วา กุลทูสกกมฺมํ กตํ ยสฺมิญฺจ วิหาเร วสติ เนว ตสฺมึ คาเม วา นิคเม วา จริตุํ ลพฺภติ น วิหาเร วสิตุํ ฯ สามนฺตวิหาเร วสนฺเตน ปน สามนฺตคาเม จริตุํ วฏฺฏติ ตตฺถ วาสสฺส อปฺปฏิกฺขิตฺตตฺตา ฯ

[๗๓] อฏฺฐารส วตฺตานีติ น อุปสมฺปาเทตพฺพํ น นิสฺสโย ทาตพฺโพ น สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ น ภิกฺขุโนวาทกสมฺมติ สาทิตพฺพา สมฺมเตน ภิกฺขุนิโย น โอวทิตพฺพา ยาย อาปตฺติยา สงฺเฆน ปพฺพาชนียกมฺมํ กตํ โหติ น สา อาปตฺติ อาปชฺชิตพฺพา อญฺญา วา ตาทิสิกา ตโต วา ปาปิฏฺฐตรา กมฺมํ น ครหิตพฺพํ กมฺมิกา น ครหิตพฺพา น ปกตตฺตสฺส ภิกฺขุโน อุโปสโถ ฐเปตพฺโพ น ปวารณา ฐเปตพฺพา น สวจนียํ กาตพฺพํ น อนุวาโท ฐเปตพฺโพ น โอกาโส กาเรตพฺโพ น โจเทตพฺโพ น สาเรตพฺโพ น ภิกฺขู ภิกฺขูหิ สมฺปโยเชตพฺพนฺติ เอวมาคตานิ อฏฺฐารส วตฺตานิ ฯ

[๗๔] อสฺสชิปุนพฺพสุกปฺปธานา อสฺสชิปุนพฺพสุกาติ วุตฺตา สหจรณฺณาเยน ฯ อนุโลมปฏิปทํ อปฺปฏิปชฺชนตายาติ ยถา-

[ม. ป. ๔๒๐ ส. ท. ๑๔๑-๒]

ปณฺณตฺตสมฺมาวตฺตสงฺขาตํ อนุโลมปฏิปทํ อปฺปฏิปชฺชนตาย ฯ เยน เยน วตฺเตน จิณฺเณน สงฺโฆ อนุโลมิโต โหติ ตสฺมึ ตสฺมึ อวตฺตนโตติ วุตฺตํ โหติ ฯ น ปนฺนโลมา โหนฺตีติ ปติตโลมา น โหนฺติ อนุกุลวุตฺติโน น โหนฺตีติ อตฺโถ ฯ นิตฺถรณมคฺคํ น ปฏิปชฺชนฺตีติ อนุโลมวตฺตสงฺขาตํ นิตฺถรณุปายํ น ปฏิปชฺชนฺติ ฯ เยน วตฺเตน จิณฺเณน สาปตฺติกภาวโต นิตฺติณฺณา โหนฺติ ตสฺมึ นิตฺถรณกวตฺตสฺมึ น วตฺตนฺติ อาปตฺติวุฏฺฐานตฺถํ ตุริตตุริตา ฉนฺทชาตา น โหนฺตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ทสหิ อกฺโกส-วตฺถูหีติ ชาติ นาม โคตฺต กมฺม สิปฺป อาพาธ ลิงฺค กิเลส อาปตฺติ-หีนสงฺขาเตหิ ทสหิ อกฺโกสการเณหิ ฯ ฉนฺทคามิตา ปาเปนฺตีติ-อาทีสุ ยกาโร สยํ อภิญฺญาติอาทีสุ วิย ลุตฺตนิทฺทิฏฺโฐติ อาห ฉนฺทคามิตายปิ ปาเปนฺตีติอาทึ ฯ เตสนฺติ อสฺสชิปุนพฺพสุกานํ คณปาโมกฺขานํ ฯ

[๗๕] นิคมสฺส อปากฏตฺตา ตํ ทสฺเสตุํ ตตฺถาติอาทิมาห ฯ ปรสนฺตกํ เทติ ทุกฺกฏเมวาติ วิสฺสาสคฺคาเหน ปรสนฺตกํ คเหตฺวา เทนฺตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตญฺจโข วตฺถุปูชนตฺถายาติ มาตา-ปิตูนมฺปิ เทนฺเตน วตฺถุปูชนตฺถายเอว ทาตพฺพนฺติ ทสฺเสติ ฯ มณฺฑนตฺถาย ปน สิวลิงฺคาทิปูชนตฺถายาติ เอตฺตกเมว วุตฺตตฺตา อิมํ วิกฺกีณิตฺวา ชีวิตมฺปิ กปฺเปสฺสนฺตีติ มาตุอาทีนํ ทาตุํ วฏฺฏตีติ

[ม. ป. ๔๒๐ ส. ท. ๑๔๒-๓]

วทนฺติ ฯ กสฺสจีปีติ ญาตกสฺส อญฺญาตกสฺส วา กสฺสจิปิ ฯ
ญาติสามเณเรเหวาติ อนุจฺฉวิกตฺตา วุตฺตํ ฯ สมฺปตฺตานํ
สามเณรานํ อุปฑฺฒภาคํ ทาตุํ วฏฺฏตีติ สงฺฆิกสฺส ลาภสฺส อุปจาร-
สีมคตานํ สามเณรานมฺปิ สนฺตกตฺตา เตสมฺปิ อุปฑฺฒภาโค
ลพฺภเตวาติ กตฺวา วุตฺตํ ฯ จูฬกนฺติ อุปฑฺฒภาคโตปิ อุปฑฺฒํ ฯ
จตุตฺถภาคสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ สามเณรา ฯ เป ฯ ธเปนฺตีติ อิทํ
วสฺสคฺเคน อภาชิยํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ตตฺถาติ มคฺเค วา
เจติยงฺคเณ วา ฯ ทาเปตุํ น ลภนฺตีติ สามเณรหิ ทาเปตุํ
อนุจฺฉวิกตฺตา วุตฺตํ ฯ น หิ ตํ ปุปฺผทานํ นาม สิยา ฯ ยทิ หิ
ตถา อาคตานํ เตสํ ทานํ ปุปฺผทานํ ภเวยฺย สามเณรหิปิ ทาตุํ
น ลพฺเภยฺย ฯ สยเมวาติ สามเณรา สยเมว ฯ ยาคุภตฺตาทีนิ
อาทายาติ อิทํ ภิกฺขูนํ อตฺถาย ยาคุภตฺตาทิสมฺปาทนํ สนฺธาย
วุตฺตตฺตา น วฏฺฏตีติ อวิเสเสน วุตฺตํ ฯ วุตฺตนเยเนวาติ
มาตาปิตูนํ ตาว หริตฺวาปิ หราเปตฺวาปิ ปกฺโกสิตฺวาปิ
ปกฺโกสาเปตฺวาปิ ทาตุํ วฏฺฏติ เสสญาตกานํ ปกฺโกสาเปตฺวาว
มาตาปิตูนญฺจ หราเปนฺเตน ญาติสามเณเรเหว หราเปตพฺพํ อิตเร
ปน ยทิ สยเมว อิจฺฉนฺติ วฏฺฏตีติ อิมํ ปุปฺเผ วุตฺตนยํ ผเลปิ
อติทิสฺสติ ฯ ตสฺมา ผลมฺปิ มาตาปิตูนํ หรณหราปนาทินา
ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ เสสญาตีนํ ปกฺโกสาเปตฺวาว ฯ อิทานิ โย

[ม. ป. ๔๒๐ ส. ท. ๑๔๔-๕]

หริตฺวา วา หราเปตฺวา วา ฯเปฯ อิสฺสรวตาย ททโต ถุลฺลจฺจยนฺติ อิมํ ปุปฺเผ วุตฺตนยํ ผเลปิ สงฺขิปิตฺวา ทสฺเสนฺโต กุล-สงฺคหตฺถาย ปนาติอาทิมาห ฯ ขีณปริพฺพยานนฺติ อาคนฺตุเก สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ผลปริจฺเฉเทน วาติ เอตฺตกานิ ผลานิ ทาตพฺพานีติ เอวํ ผลปริจฺเฉเทน วา ฯ รุกฺขปริจฺเฉเทน วาติ อิเมหิ รุกฺเขหิ ทาตพฺพานีติ เอวํ รุกฺขปริจฺเฉเทน วา ฯ ปริจฺฉินฺเนสุปิ รุกฺเขสุ อิธ ผลานิ สุนฺทรานิ อิโต คณฺหถาติ วทนฺเตน กุลสงฺคโห กโต นาม โหตีติ อาห เอวํ ปน น วตฺตพฺพนฺติ ฯ รุกฺขจฺฉลฺลีติ รุกฺขตโจ ฯ เตสํ เตสํ คิหีนํ คามนฺตรเทสนฺตราทีสุ สาสนปฏิสาสนหรณํ ชงฺฆเปสนิกํ ฯ เตนาห คิหีนํ ทูเตยฺยสาสน-หรณกมฺมนฺติ ฯ ทูตสฺส กมฺมํ ทูเตยฺยํ ฯ ปรมํ สาสนํ อคฺคเหตฺวาปิ ฯ เป ฯ ปเท ปเท ทุกฺกฏนฺติ อิทํ ตสฺส สาสนํ อาโรเจสฺสามีติ อิมินา อธิปฺปาเยน คมนํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตสฺส ปน สาสนํ ปฏิกฺขิปิตฺวา สยเมว การุญฺเญ ฐิโต คนฺตฺวา อตฺตโน ปฏิรูปํ สาสนํ อาโรเจติ อนาปตฺติ ฯ ปุพฺเพ วุตฺตปฺปการนฺติ มม วจเนน ภควโต ปาเท วนฺทถาติอาทินา วุตฺตปฺปการํ สิกฺขาปเท ปรมํ วุตฺตํ ฯ

[๗๖] ปกฺกมตายสฺมาติ อิทํ ปพฺพาชนียกมฺมวเสน วุตฺตํ ฯ ปุน ปกฺกมตายสฺมาติ อิทํ ปน ปพฺพาชนียกมฺมกตสฺส วตฺตวเสน

[ม. ป. ๔๒๐-๑ ส. ท. ๑๔๕-๗]

วุตฺตํ ฯ ปฐมสงฺฆเภทสทิสาเนวาติ เอตฺถ องฺเคสุปิ ยถา ตตฺถ ปรกฺกมนํ เอวํ อิธ ฉนฺทาทีหิ ปาปนํ ทฏฺฐพฺพํ ฯ เสสํ ตาทิสเมวาติ ฯ

กุลทูสกสิกฺขาปทํ เตรสมํ ฯ

[๗๗] ปฐมํ อาปตฺติ อาปชฺชนํ เอเตสนฺติ ปฐมาปตฺติกา ฯ ตตฺตกานิ อหานีติ ปฏิจฺฉาทิตทิวสโต ปฏฺฐาย ยาว อาโรจิตทิวโส ตาว ทิวส ปกฺข มาส สํวจฺฉรวเสน ยตฺตโก กาโล อติกฺกนฺโต ตตฺตกํ กาลนฺติ อตฺโถ ฯ อกาเมน อวเสนาติ เอตฺถ อปฺปฏิกมฺมกตาย อาปตฺติยา สคฺคโมกฺขาวรณภาวโต อนิจฺฉนฺเตนาปิ ปริวสิตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ อวฺหาตพฺโพติ อพฺภานกมฺมวเสน ปกฺโกสิตพฺโพ ฯ เต จ ภิกฺขู คารยฺหาติ เอตฺถ เย โอนภาวํ ญตฺวา อพฺเภนฺติ เต ภิกฺขู จ ครหิตพฺพา สาติสารา สโทสา ฯ ทุกฺกฏํ อาปชฺชนฺตีติ อยมตฺโถ ปาฬโฐเยวาติ น วุตฺโต ฯ สามีจีติ วตฺตํ ฯ

อิติ สมนฺตปาสาทิกาย วินยฏฺฐกถาย สารตฺถทีปนิยํ
เตรสกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ม. ป. ๔๒๑-๖ ส. ท. ๑๔๗-๙]

อนิยตกณฺฑวณฺณนา

[๗๘] ปุตฺตสทฺเทน สามญฺญนิทฺเทสโต เอกเสสนเยน วา ปุตฺตีปิ คหิตาติ อาห พหู ธีตโร จาติ ฯ ทานปฺปทาเนสูติ ขุทฺทเกสุ เจว มหนฺเตสุ จ ทาเนสุ ฯ ฉณํ นาม อตฺตโน อตฺตโน เคเห กตฺตพฺพมงฺคลนฺติ อาห อาวาหวิวาหมงฺคลาทีสูติ ฯ เอตฺถ อาทิสทฺเทน ผคฺคุณมาสาทีสุ อุตฺตรผคฺคุณาทิอภิลกฺขิต- ทิวเสสุ สปริชนานํ มนุสฺสานํ มงฺคลกรณมฺปิ สงฺคณฺหาติ ฯ อนฺตรุสฺสเวสูติ มหุสฺสวสฺส อนฺตรนฺตรา ปวตฺติตอุสฺสเวสุ ฯ อาสาฬฺหีปวารณนกฺขตฺตาทีสูติ เอตฺถ นกฺขตฺตสทฺโท ปจฺเจกํ โยเชตพฺโพ ฯ ตตฺถ อาสาฬฺหีนกฺขตฺตนฺติ วสฺสูปคมนปูชาทิวสํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ปวารณนกฺขตฺตนฺติ ปวารณปูชาทิวสํ สนฺธาย ฯ อาทิสทฺเทน ยสฺมึ นกฺขตฺเต คามนิคมวาสิโน ตโย สตฺต วา ทิวเส นกฺขตฺตโฆสนํ กตฺวา ยถาวิภวํ อลงฺกตปฏิยตฺตา โภเค ปริภุญฺชนฺตา นกฺขตฺตกีฬํ กีฬนฺติ ตมฺปิ สงฺคณฺหาติ ฯ อิเมปิ ทารกาติ อตฺตโน อตฺตโน ทารเก สนฺธาย วทนฺติ ฯ ตทนนฺตรนฺติ ภิกฺขูนํ โภชนานนฺตรํ ฯ

[๗๙] ตํ กมฺมนฺติ ตํ อชฺฌาจารกมฺมํ ฯ ภิกฺขุ นิสินฺเนติ เอตฺถ ภิกฺขูติ ภุมฺมตฺเถ ปจฺจตฺตวจนํ ฯ ภุมฺมวจนสฺส วา โลปํ

[ม. ป. ๔๒๗-๓๐ ส. ท. ๑๔๙-๕๐]

กตฺวา นิทฺเทโสติ อาห ภิกฺขุมฺหิ นิสินฺเนติ ฯ ปาลิยํ โสตสฺส รโหติ อิทํ อตฺถุทฺธารวเสน วุตฺตํ ฯ ปฏิจฺฉนฺเน อาสเนติ วจนโต สกฺกา โหติ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตุนฺติ จ วุตฺตตฺตา จกฺขุสฺส รโห อิธาธิปฺเปโตติ ทสฺเสตุํ กิญฺจาปีติอาทิ วุตฺตํ ฯ ปริจฺเฉโท เวทิตพฺโพติ รโหนิสชฺชาปตฺติยา ปริจฺเฉโท ววตฺถานํ เวทิตพฺพํ ฯ อิทานิ จกฺขุสฺส รเหเนว อาปตฺตึ ปริจฺฉินฺทิตฺวา ทสฺเสนฺโต สเจ ปิหีติอาทิมาห๑ ฯ ปิหิตกวาฏสฺสาติ อิมินา ปฏิจฺฉนฺนภาวโต จกฺขุสฺส รโหสพฺภาวํ ทสฺเสติ ฯ อปิหิตกวาฏสฺสาติ อิมินา อปฺปฏิจฺฉนฺนภาวํ ทสฺเสติ ฯ อปฺปฏิจฺฉนฺเน จ ทุติยสิกฺขาปเท อาคต-นเยน โสตสฺส รหวเสนาปิ ปริจฺเฉโท เวทิตพฺโพติ อาห อนฺโตทฺวาทสหตฺเถปิ โอกาเสติ ฯ อนฺโตทฺวาทสหตฺเถติ หิ อิทํ โสตสฺส รหาภาวํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ยทิปิ จกฺขุสฺเสว รหาภาวํ สนฺธาย วเทยฺย อนฺโตทฺวาทสหตฺเถติ น วเทยฺย อปฺปฏิจฺฉนฺเน ตโต ทูรตเร นิสินฺเนปิ จกฺขุสฺส รหาสมฺภวโต ฯ ยสฺมา นิสีทิตฺวา นิทฺทายนฺโต กปิมิทฺธปเรโต กิญฺจิ กาลํ จกฺขูนิ อุมฺมิเลติ กิญฺจิ กาลํ นิมฺมิเลติ น จ มหานิทฺทํ โอกฺกมติ ตสฺมา นิทฺทายนฺโตปิ อนาปตฺตึ กโรตีติ วุตฺตํ ฯ นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายนฺโต ปน ตาทิโส น โหตีติ อาห นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายนฺโต น

๑ สมนฺตปาสาทิกายํ สเจ ปิหิตกวาฏสฺสาติ ทิสฺสติ ฯ

[ม. ป. ๔๓๐ ส. ท. ๑๕๐]

กโรตีติ ฯ อนาปตฺตึ น กโรตีติ อตฺโถ ฯ ปฏิลทฺธโสตาปตฺติผลาติ อนฺติมปริจฺเฉทโต อริยสาวิกํ ทสฺเสติ ฯ ปฏิวิทฺธจตุสฺสจฺจาติ โสตาปตฺติมคฺเคน ปฏิวิทฺธจตุสฺสจฺจา ฯ ติณฺณํ ธมฺมานํ อญฺญตเรน กาเรตพฺโพติ นิสชฺชํ ปฏิชานมานสฺส ติณฺณํ ธมฺมานํ อญฺญตรสมาโยโค โหติเยวาติ วุตฺตํ ฯ ปาราชิเกน ปน สงฺฆาทิเสเสน จ ปาจิตฺติเยน จ เตนาการेน นิสชฺชํ ปฏิชานมาโนว กาเรตพฺโพ ฯ น อปฺปฏิชานมาโนติ อลชฺชีปิ อปฺปฏิชานมาโน อาปตฺติยา น กาเรตพฺโพติ อวิเสเสน วุตฺตํ ฯ โส หิ ยาว น ปฏิชานาติ ตาว เนว สุทฺโธ น อสุทฺโธติ วา วตฺตพฺโพ วุตฺตานุสนฺธินา ปน กาเรตพฺโพ ฯ วุตฺตํ เหตํ

ปฏิญฺญา ลชฺชีสุ กตา อลชฺชีเสฺวตํ น วิชฺชติ

พหุมฺปิ อลชฺชี ภาเสยฺย วุตฺตานุสนฺธิเตน การเยติ ฯ

เยน วา สา สทฺเธยฺยวจสา อุปาสิกา วเทยฺย เตน โส ภิกฺขุ กาเรตพฺโพติ เอตฺถ ปฏิชานมาโนติ อวุตฺเตปิ อธิการตฺตา ปฏิชานมาโนว เตน โส ภิกฺขุ กาเรตพฺโพติ วุตฺตํ ฯ ตถารูปาย อุปาสิกาย วจเน อญฺญถตฺตาภาวโต ทิฏฺฐํ นาม ตถาปิ โหติ อญฺญถาปิ โหตีติ ทสฺสเน อญฺญถตฺตสมฺภวํ ทสฺเสติ ฯ เอวํ มหิทฺธิกา นาม ฯ เป ฯ วทาเปถาติ อิทํ เอวํ มหิทฺธิกาปิ ตุมฺเห เอวรูเป อาสงฺกนีเย ฐาเน กสฺมา อนุปปริกฺขิตฺวา นิสินฺนตฺถ

[ม. ป. ๔๓๐ ส. ท. ๑๕๑-๒]

ตุมฺหาทิเสหิ นาม อนฺตรฆเร นิสีทนฺเตหิ อุปปริกฺขิตฺวา ปฏิรูเป ฐาเน นิสีทิตพฺพนฺติ เถรํ โอวทนฺโต อาห น ปน อสทฺทหนฺโต ฯ เถโร อตฺตโน อนุปปริกฺขิตฺวา อนิสินฺนภาวํ ทสฺเสนฺโต อนฺตรฆรสฺเสเวโส อาวุโส โทโสติ อาห ฯ เอวมกาสินฺติ อตฺตโน นิคูหิตพฺพมฺปิ คุณํ ปกาเสนฺโต เอวํวิธํ อิทฺธิปาฏิหาริยํ อกาสึ ฯ รกฺเขยฺยาสิ มนฺติ มา มํ อญฺเญปิ เอวํ ชานนฺตูติ อตฺตโน คุณํ อชานาเปตุกาโม วทติ ฯ มาตุคามสฺส เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนฺโตติ เอตฺถ มคฺเคติ ปาจเสโส ทฏฺฐพฺโพติ อาห มาตุคามสฺส มคฺเคติ ฯ รโหนิสชฺชสฺสาทสฺส อสติปิ เมถุนราคภาเว ตปฺปฏิพทฺธกิเลสตฺตา วุตฺตํ เมถุนธมฺมสนฺนิสฺสิตกิเลโส วุจฺจตีติ ฯ เตเนว สนฺนิสฺสิตคฺคหณํ กตํ ฯ ตํ สนฺธาย อคเตปิ อสุทฺธจิตฺเตน คตตฺตา อสฺสาเท อุปฺปนฺเน ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตํ ฯ รหสฺสาโท อุปฺปชฺชติ อนาปตฺตีติ สุทฺธจิตฺเตน คนฺตฺวา นิสินฺนตฺตา จิตฺตุปฺปาทมตฺเตเนตฺถ อาปตฺติ น โหตีติ วุตฺตํ ฯ อยํ ธมฺโม อนิยโตติ เอตฺถ ติณฺณํ อาปตฺตีนํ ยํ อาปตฺตึ วา วตฺถุํ วา ปฏิชานาติ ตสฺส วเสน กาเรตพฺพตาย อยํ อนิยโตติ อยมตฺโถ ปากโฏเยวาติ น วุตฺโต ฯ ยํ อาปตฺตึ ปฏิชานาติ ตสฺสา วเสเนตฺถ องฺคเภโท เวทิตพฺโพ ฯ

ปจมานิยตสิกฺขาปทํ ฯ

[๘๐] เอโกติ วุตฺตตฺตา นิสชฺชํ กปฺเปตุํ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ

[ม. ป. ๔๓๐-๔ ส. ท. ๑๕๒-๔]

อิมินา สมฺพนฺโธ น ฆฏิยตีติ อาห ยํ เอโก ฯ เป ฯ สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพติ ฯ เอตํ ปจฺจตฺตวจนนฺติ เอโกติ อิทํ ปจฺจตฺตวจนํ ฯ พหิ ปริกฺขิตฺตนฺติ พหิ ปาการาทินา ปริกฺขิตฺตํ ฯ ปริเวณงฺคณนฺติ ปริเวณมาพกํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อิตฺถีปิ ปุริโสปีติ เอตฺถ ปจเม กสฺมา อิตฺถีสตมฺปิ อนาปตฺตึ น กโรติ อิธ เอกาปิ กสฺมา อนาปตฺตึ กโรตีติ ฯ วุจฺจเต ฯ ปรมสิกฺขาปทํ สกฺกา โหติ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตุนฺติ วุตฺตตฺตา เมถุนธมฺมวเสน อาคตํ น จ เมถุนสฺส มาตุคาโม ทุติโย โหติ อิตฺถิโย หิ อญฺญมญฺญิสฺสา วชฺชํ ปฏิจฺฉาเทนฺติ ฯ เตเนว เวสาลิยํ มหาวเน ทฺวารํ วิวริตฺวา นิปนฺเน ภิกฺขุมฺหิ สมฺพหุลา อิตฺถิโย ยาวทตฺถํ กตฺวา ปกฺกมึสุ ฯ ตสฺมา ตตฺถ อิตฺถีสตมฺปิ อนาปตฺตึ น กโรตีติ วุตฺตํ ฯ อิทํ ปน สิกฺขาปทํ ทุฏฺฐุลฺลวาจาย วเสน อาคตํ อลญฺจโข โหติ มาตุคามํ ทุฏฺฐุลฺลาหิ วาจาหิ โอภาสิตุนฺติ วุตฺตตฺตา ฯ ทุฏฺฐุลฺลวาจญฺจ สุตฺวา มาตุคาโมปิ น ปฏิจฺฉาเทติ ฯ เตเนว ทุฏฺฐุลฺลวาจสิกฺขาปเท ยา ตา อิตฺถิโย หิรีมนา ตา นิกฺขมิตฺวา ภิกฺขู อุชฺฌาเปสส ฯ ตสฺมา อิธ อิตฺถีปิ อนาปตฺตึ กโรตีติ วุตฺตํ ฯ อิธ อปฺปฏิจฺฉนฺนตฺตา อิตฺถีปิ อนาปตฺตึ กโรติ ตตฺถ ปฏิจฺฉนฺนตฺตา อิตฺถีสตมฺปิ อนาปตฺตึ น กโรตีติ จ วทนฺติ ฯ กายสํสคฺควเสน อนนฺโธ วุตฺโต ฯ ทุฏฺฐุลฺลวาจา-

[ม. ป. ๔๓๔-๕ ส. ท. ๑๕๔]

วเสน อพธิโร ฯ อนฺโตทฺวาทสหตฺเถ โอกาเสติ โสตสฺส รหาภาโว
วุตฺโต ฯ เอเตน โสตสฺส รโห ทฺวาทสหตฺเถน ปริจฺฉินฺทิตพฺโพติ
ทสฺเสติ ฯ ตสฺมา ทฺวาทสหตฺถโต พหิ นิสินฺโน อนาปตฺตึ
น กโรติ สติปิ จกฺขุสฺส รหาภาเว โสตสฺส รหสพฺภาวโต ฯ
อิมสฺมึ หิ สิกฺขาปเท อปฺปฏิจฺฉนฺนตฺตา โสตสฺส รโหเยว
อธิปฺเปโต ฯ ปาลิยํ ปน จกฺขุสฺส รโหติ อตฺถุทฺธารวเสน วุตฺตํ ฯ
เกนจิ ปน เทฺวปิ รหา อิธ อธิปฺเปตาติ วุตฺตํ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ
น หิ อปฺปฏิจฺฉนฺเน โอกาเส จกฺขุสฺส รโห สมฺภวติ ทฺวาทส-
หตฺถโต พหิ ทสฺสนวิสเย ทูรตเร นิสินฺนสฺสาปิ ทฏฺฐุํ สกฺกุเณยฺย-
ภาวโต ฯ นิทฺทายนฺโตปีติ อิมินา นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายนฺโตปิ
คหิโตเยวาติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ นิปชฺชิตฺวา อนิทฺทา-
ยนฺเตปิ สติปิ จกฺขุสฺส รเห อพธิรตฺตา โสตสฺส รโห นตฺถีติ
คณฺฐิปทการานํ อธิปฺปาโย ฯ ยถา ปน นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายนฺโต
อนฺโธ วิย กิญฺจิ น ปสฺสตีติ จกฺขุสฺส รโห ตถา พธิโร
วิย กิญฺจิ สทฺทํ น สุณาตีติ โสตสฺส รโห จ สมฺภวตีติ สกฺกา
วตฺตตฺ ฯ อฏฺฐกถายญฺจ ฐิโต วา นิสินฺโน วาติ เอตฺตกเมว
วุตฺตํ ฯ ปฐมสิกฺขาปเท วิย นิปชฺชิตฺวา นิทฺทายนฺโต จ
อนาปตฺตึ น กโรตีติ อิทํ ปน น วุตฺตํ ฯ ตสฺมา วีมํสิตฺวา ยถา
น วิรุชฺฌติ ตถา คเหตพฺพํ ฯ โสตสฺส รหสฺเสว อิธาธิปฺเปตตฺตา

[ม. ป. ๔๓๖ ส. ท. ๑๕๔]

พธิโร ปน จกฺขุมาปีติ วุตฺตํ ฯ อนฺธสฺส อปฺปฏิจฺฉนฺนมฺปิ ปฏิจฺฉนฺนปกฺขํ ภชตีติ ปรมสิกฺขาปทสฺส วิสยตฺตา วุตฺตํ อนฺโธ วา อพธิโรปิ น กโรตีติ ฯ ยเถว หิ ตตฺถ อปิหิตกวาฏสฺส คพฺภสฺส อนฺโต สมีเปปิ ฐิโต อนฺโธ อนาปตฺตึ น กโรติ เอวมยมฺปีติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ อุภยตฺถาปีติ ทฺวีสุปิ อนิยเตสุ ฯ ยสฺมา ทฺวีหิปิ สิกฺขาปเทหิ อุทายิตฺเถรํ อารพฺภ วิสุํ ปญฺญตฺตา กาจิ อาปตฺติ นาม นตฺถิ ตสฺมา ตสฺส ตสฺส สิกฺขาปทสฺส อาทิกมฺมิเก สนฺธาย อาทิกมฺมิกานํ อนาปตฺติ วุตฺตา ฯ อุปนนฺทตฺเถราทโย หิ รโหนิสชฺชาทีนํ อาทิกมฺมิกา ฯ ภควตา ปน ปรมํ ปญฺญตฺตสิกฺขาปทานิเยว คเหตฺวา อุปฺปนฺนวตฺถุสฺมึ อนิยตกฺกโม ทสฺสิโต ฯ ยทิ อิเมหิ สิกฺขาปเทหิ วิสุํ ปญฺญตฺตา อาปตฺติ นาม นตฺถิ อถ กสฺมา ภควตา อนิยตทฺวยํ ปญฺญตฺตนฺติ ฯ เอวรูปายปิ อุปาสิกาย วุจฺจมาโน ปฏิชานมาโนเยว อาปตฺติยา กาเรตพฺโพ น อปฺปฏิชานมาโนติ ทสฺเสนฺเตน ภควตา ยายกายจิ อาปตฺติยา เยนเกนจิ โจทิเต ปฏิญฺญาตกรณํเยว ทฬฺหํ กตฺวา วินยวินิจฺฉยลกฺขณํ ฐปิตํ ฯ อถ ภิกฺขุนีนํ อนิยตํ กสฺมา น วุตฺตนฺติ ฯ อิทเมว ลกฺขณํ สพฺพตฺถ อนุคตนฺติ น วุตฺตํ ฯ

ทุติยานิยตสิกฺขาปทํ ฯ

อิติ สมนฺตปาสาทิกาย วินยฏฺฐกถาย สารตฺถทีปนิยํ

อนิยตวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ตึสกกณฺฑวณฺณนา

[๘๑] สมิตาวินาติ สมิตปาเปน ฯ โคตมเก เจติเยติ โคตม-
ยกฺขสฺส เจติยฏฺฐาเน กตวิหาโร วุจฺจติ ฯ ปริภุญฺชิตุํ อนุญฺญาตํ
โหตีติ ภควตา คหปติจีวเร อนุญฺญาเต พหูนิ จีวรานิ ลภิตฺวา
ภณฺฑิกํ กตฺวา สีเสปิ ขนฺเธปิ กฏิยาปิ ฐเปตฺวา อาคจฺฉนฺเต
ภิกฺขู ทิสฺวา จีวเร สีมํ พนฺธนฺเตน ติจีวรํ ปริโภคตฺถาย
อนุญฺญาตํ น ปน อธิฏฺฐานวเสน ฯ นหายนฺติ เอตฺถาติ นหานํ
นหานติตฺถํ ฯ เอโก กิร พฺราหฺมโณ จินฺเตสิ พุทฺธรตนสฺส จ
สงฺฆรตนสฺส จ ปูชา ปญฺญายติ กถํ นุโข ธมฺมรตนํ ปูชิตํ
นาม โหตีติ ฯ โส ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา เอตมตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ
ภควา อาห สเจปิ พฺราหฺมณ ธมฺมรตนํ ปูเชตุกาโม เอกํ
พหุสฺสุตํ ปูเชหีติ ฯ พหุสฺสุตํ ภนฺเต อาจิกฺขถาติ ฯ ภิกฺขุสงฺฆํ
ปุจฺฉาติ ฯ โส ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา พหุสฺสุตํ ภนฺเต อาจิกฺขถาติ
อาห ฯ อานนฺทตฺเถโร พฺราหฺมณาติ ฯ พฺราหฺมโณ เถรํ สหสฺสคฺ-
ฆนเกน จีวเรน ปูเชสิ ฯ เตน วุตฺตํ ปฏิลาภวเสน อุปฺปนฺนนฺติ ฯ
อุปฺปนฺนสทฺโท นิปฺผนฺนปริยาโยปิ โหตีติ ตํ ปฏิกฺขิปนฺโต อาห
โน นิปฺผตฺติวเสนาติ ฯ ปฐมเมว หิ ตํ ตนฺตวายกมฺเมน นิปฺผนฺนํ ฯ
เถรสฺส สนฺติเก อุปชฺฌํ คาหาเปตฺวา สยํ อนุสฺสาวนกมฺมํ กโรตีติ

[มหาวิภงฺคสฺส ทุติโย ภาโค องฺเก ๑-๒ ส. ท. ๑๕๕-๖]

เอตฺถ สารีปุตฺตตฺเถโรปิ ตเถว กโรตีติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ เอวํ เอกเมเกน อตฺตโน ปตฺตจีวรํ ทตฺวา ปพฺพาเชตฺวา อุปชฺฌํ คณฺหาปิตานิ ปญฺจ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ อเหสสุ ฯ อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อติวิย มมายตีติ อานนฺทตฺเถโร ตาว มมายตุ อขีณาสวภาวโต สารีปุตฺตตฺเถโร กถนฺติ ฯ น อิทํ มมายนํ เคหสิตเปมวเสน อถโข คุณสมฺภตฺติวเสนาติ นายํ โทโส ฯ นวมํ วา ทิวสํ ทสมํ วาติ ภุมฺมตฺเถ อุปโยควจนํ ฯ นวเม วา ทสเม วา ทิวเสติ อตฺโถ ฯ สเจ ภเวยฺยาติ สเจ กสฺสจิ เอวํ สิยา ฯ วุตฺตสทิสเมวาติ เอตฺถ วุตฺตทิวสเมวาติปิ ปฐนฺติ ฯ ธาเรตุนฺติ เอตฺถ อาหาติ ปาฐเสโส ทฏฺฐพฺโพ ฯ

[๘๒] นิฏฺฐิตจีวรสฺมินฺติ ภุมฺมวจนสฺส โลปํ กตฺวา นิทฺเทโสติ อาห นิฏฺฐิเต จีวรสฺมินฺติ ฯ จีวรสฺส กรณปลิโพเธ อุปจฺฉินฺเนติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปาสวฏฺฏิคณฺฐิกวฏฺฏปริโยสานํ ยงฺกิญฺจิ กตฺตพฺพํ ตํ กตฺวาติ โยเชตพฺพํ ฯ สูจิยา ปฏิสามนนฺติ อิทํ สูจิกมฺมสฺส สมฺมาปรินิฏฺฐิตภาวทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ สูจิกมฺมนิฏฺฐานเมเวตฺถ ปมาณํ ฯ เอเตสํปีติ วินฏฺฐาทีนํ ปรามสติ ฯ กฐิเน จ อุพฺภตสฺมินฺติ ยํ สงฺฆสฺส กฐินํ อตฺถตํ ตสฺมึ กฐิเน จ อุพฺภเตติ อตฺโถ ฯ ทุติยสฺส ปลิโพธสฺส อภาวํ ทสฺเสตีติ อาวาสปลิโพธสฺส อภาวํ ทสฺเสติ ฯ เอตฺถ จ นิฏฺฐิตจีวรสฺมึ อุพฺภตสฺมึ กฐิเนติ

[ม. ท. ๒-๓ ส. ท. ๑๕๖-๘]

อิเมหิ ทฺวีหิ ปเทหิ ทฺวินฺนํ ปลิโพธานํ อภาวทสฺสเนน อตฺถต-
กฐินสฺส ปญฺจมาสพฺภนฺตเร ยาว จีวรปลิโพโธ อาวาสปลิโพโธ
จ น อุปจฺฉิชฺชติ ตาว อนธิฏฺฐิตํ อวิกปฺปิตํ อติเรกจีวรํ
ทสาหโต ปรมฺปิ ธเปตุํ วฏฺฏตีติ ทีเปติ ฯ อตฺถตกฐินสฺส หิ
ยาว กฐินสฺส อุพฺภารา อนามนฺตจาโร อสมาทานจาโร
ยาวทตฺถจีวรํ คณโภชนํ โย จ ตตฺถ จีวรุปฺปาโทติ อิเม ปญฺจา-
นิสํสา ลพฺภนฺติ ฯ ปกฺกมนํ อนฺโต อสฺสาติ ปกฺกมนนฺติกา ฯ
เอวํ เสสาปิ เวทิตพฺพา ฯ วิตฺถาโร ปเนตฺถ อาคตฏฺฐาเนเยว
อาวิภวิสฺสติ ฯ โขมนฺติ โขมสุตฺเตหิ วายิตํ โขมปฏจีวรํ ฯ
ตถา เสสานิ ฯ สาณนฺติ สาณวากสุตฺเตหิ กตจีวรํ ฯ ภงฺคนฺติ
โขมสุตฺตาทีนิ สพฺพานิ เอกจฺจานิ วา มิสฺเสตฺวา กตจีวรํ ฯ
ภงฺคมฺปิ วากมยเมวาติ เกจิ ฯ ทุกูลํ ปฏฺฏุณฺณํ โสมารปฏํ
จีนปฏํ อิทฺธิชํ เทวทินฺนนฺติ อิมานิ ปน ฉ จีวรานิ เอเตสํเยว
อนุโลมานีติ วิสุํ น วุตฺตานิ ฯ ทุกูลํ หิ สาณสฺส อนุโลมํ
วากมยตฺตา ฯ ปฏฺฏุณฺณเทเส สญฺชาตวตฺถํ ปฏฺฏุณฺณํ ฯ
ปฏฺฏุณฺณํ โกเสยฺยวิเสโสติ หิ อภิธานโกเส วุตฺตํ ฯ โสมารเทเส
จีนเทเส จ ชาตวตฺถานิ โสมารจีนปฏานิ ฯ ปฏฺฏุณฺณาทีนิ ตีณิ
โกเสยฺยสฺส อนุโลมานิ ปาณเกหิ กตสุตฺตมยตฺตา ฯ อิทฺธิชํ
เอหิภิกฺขูนํ ปุญฺญิทฺธิยา นิพฺพตฺตจีวรํ ฯ ตํ โขมาทีนํ อญฺญตรํ

[ม. ท. ๓ ส. ท. ๑๕๘-๙]

โหตีติ เตสํเอว อนุโลมํ ฯ เทวตาหิ ทินฺนํ จีวรํ เทวทินฺนํ ฯ
ตํ กปฺปรุกฺเข นิพฺพตฺตํ ชาลินิยา เทวกญฺญาย อนุรุทฺธตฺเถรสฺส
ทินฺนวตฺถสทิสํ ฯ ตมฺปิ โขมาทีนํเยว อนุโลมํ โหติ เตสุ อญฺญตร-
ภาวโต ฯ มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส วิทตฺถึ สนฺธาย เทฺว วิทตฺถิโยติ-
อาทิ วุตฺตํ ฯ อิมินา ทีฆโต วฑฺฒกีหตฺถปฺปมาณํ วิตฺถารโต
ตโต อุปฑฺฒปฺปมาณํ วิกปฺปนุปคนฺติ ทสฺเสติ ฯ ตถาหิ สุคต-
วิทตฺถิ นาม อิทานิ มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส ติสฺโส วิทตฺถิโย วฑฺฒกี-
หตฺเถน ทิยฑฺโฒ หตฺโถ โหตีติ กุฏิการสิกฺขาปทฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ
ตสฺมา สุคตงฺคุเลน ทฺวาทสงฺคุลํ วฑฺฒกีหตฺเถน ทิยฑฺโฒ หตฺโถติ
สิทฺธํ ฯ เอวญฺจ กตฺวา สุคตงฺคุเลน อฏฺฐงฺคุลํ วฑฺฒกีหตฺถปฺ-
ปมาณนฺติ อิทํ อาคตเมวาติ ฯ ตํ อติกฺกามยโตติ เอตฺถ ตนฺติ
จีวรํ กาลํ วา ปรามสติ ฯ ตสฺส โย อรุโณติ ตสฺส จีวรุปฺ-
ปาททิวสสฺส โย อติกฺกนฺโต อรุโณ ฯ จีวรุปฺปาททิวเสน สทฺธินฺติ
จีวรุปฺปาททิวสสฺส อติกฺกนฺตอรุเณน สทฺธินฺติ อตฺโถ ฯ
ทิวสสทฺเทน หิ ตํตํทิวสนิสฺสิโต อรุโณ วุตฺโต ฯ พนฺธิตฺวาติ
รชฺชุอาทีหิ พนฺธิตฺวา ฯ เวเจตฺวาติ วตฺถาทีหิ เวเจตฺวา ฯ

[๘๓] วจนีโยติ สงฺฆํ อเปกฺขิตฺวา วุตฺตํ ฯ อญฺญถาปิ
วตฺตพฺพนฺติ เอตฺถ ยายกายจิ ภาสาย ปทปฏิปาฏิยา อวตฺวาปิ
อตฺถมตฺเต วุตฺเต วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ เตนาติ อาปตฺตึ

[ม. ท. ๓ ส. ท. ๑๕๙-๖๐]

ปฏิคฺคณฺหนฺเตน ฯ ปฏิคฺคาหเกน ปสฺสสีติ วุตฺเต เทสเกน วตฺตพฺพวจนํ ทสฺเสติ อาม ปสฺสามีติ ฯ ปุน ปฏิคฺคาหเกน วตฺตพฺพวจนมาห อายตึ สํวเรยฺยาสีติ ฯ เอวํ วุตฺเต ปุน เทสเกน วตฺตพฺพวจนํ สาธุ สฏฺฐุ สํวริสฺสามีติ ฯ อิมินา อตฺตโน อายตึ สํวเร ปติฏฺฐิตภาวํ ทสฺเสติ ฯ ทฺวีสุ ปน สมฺพหุลาสุ วาติ ทฺวีสุ สมฺพหุลาสุ วา อาปตฺตีสุ ฯ ปุริมนเยเนว วจนเภโท เวทิตพฺโพติ ญตฺติยํ อาปตฺตึ สรติ วิวรตีติ เอตฺถ เทฺว อาปตฺติโยติ วา สมฺพหุลา อาปตฺติโยติ วา วตฺตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ จีวรทาเนปีติ นิสฺสฏฺฐจีวรสฺส ทาเนปิ ฯ วตฺถุวเสนาติ จีวรคณนาย ฯ คณสฺส วุตฺตา ปาลิเยเวตฺถ ปาลีติ ทฺวีสุปิ อิมานิ อายสฺมนฺตานํ นิสฺสชฺชามีติ วจเน วิเสสาภาวโต วุตฺตํ ฯ เอวํ ฯ เป ฯ วตฺตุํ วฏฺฏตีติ วตฺวา ตตฺถ การณมาห อิโต ครุกตรานีติ อาทึ ฯ ตตฺถ อิโตติ อิโต นิสฺสฏฺฐจีวรทานโต ฯ ญตฺติกมฺมโต ญตฺติทุติยกมฺมํ ครุกตรนฺติ อาห อิโต ครุกตรานีติ ฯ อิมานิ จีวรนฺติ เอตฺถ อิมํ จีวรนฺติปิ ปฐนฺติ ฯ

[๘๔] น อิธ สญฺญา รกฺขตีติ อิทํ เวมติกํ อนติกฺกนฺต-สญฺญิญฺจ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ โยปิ เอวํสญฺญี ตสฺสาปีติ นเกวลํ อติกฺกนฺเต อติกฺกนฺตสญฺญิสฺส อถโข เวมติกสฺส อนติกฺกนฺต-สญฺญิสฺสปีติ อตฺโถ ฯ น อิธ สญฺญา รกฺขตีติ อาทินา

[ม. ท. ๔-๕ ส. ท. ๑๖๐-๒]

วุตฺตมตฺถํ เสสตฺติเกปิ อติทิสฺสติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถาติ เอส นโย อวินฏฺฐาทีสุปีติ อญฺเญสํ จีวเรสุ อุปจิกาทีหิ ขายิเตสุ มยฺหมฺปิ จีวรํ ขายิตนฺติ เอวํสญฺญี โหตีติ อาทินา โยเชตพฺพนฺติ ทสฺเสติ ฯ อตฺถโต อวิลุตฺตสฺส วิเสสมาห ปสยฺหาวหารวเสนาติ ฯ เถยฺยาวหารวเสน คหิตํ หิ นฏฺฐนฺติ อธิปฺเปตํ ฯ ปสยฺหาวหารวเสน คหิตํ วิลุตฺตนฺติ ฯ อนาปตฺติ อญฺเญน กตํ ปฏิลภิตฺวา ปริภุญฺชตีติ อิทํ นิสีทนสนฺถตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ยํ เยน หิ ปุราณสนฺถตสฺส สามนฺตา สุคตวิทตฺถึ อนาทิยิตฺวา อญฺญํ นวํ นิสีทนสนฺถตํ กตํ ตสฺส ตํ นิสฺสคฺคิยํ โหติ ตสฺมา อนาปตฺติ อญฺเญน กตํ ปฏิลภิตฺวา ปริภุญฺชตีติ อิทํ ปรสฺส นิสฺสคฺคิยํ อปรสฺส ปริภุญฺชิตต วฏฺฏตีติ อิมมตฺถํ สาเธติ ฯ ปริโภคํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ อนติกฺกนฺเต อติกฺกนฺตสญฺญิสฺส เวมติกสฺส จ ปริภุญฺชนฺตสฺเสว ทุกฺกฏํ ฯ น ปน อปริภุญฺชิตฺวา ฐเปนฺตสฺสาติ อธิปฺปาโย ฯ

[๘๕] ติจีวรํ อธิฏฺฐาตุนฺติ นามํ วตฺวา อธิฏฺฐาตุํ ฯ น วิกปฺเปตุนฺติ นามํ วตฺวา น วิกปฺเปตุํ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ ตสฺมา ติจีวราทีนิ อธิฏฺฐหนฺเตน อิมํ สงฺฆาฏึ อธิฏฺฐามีติ อาทินา นามํ วตฺวา อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ วิกปฺเปนฺเตน ปน อิมํ สงฺฆาฏินฺติ อาทินา ตสฺส ตสฺส จีวรสฺส นามํ อคฺคเหตฺวาว อิมํ จีวรํ

ตุยฺหํ วิกปฺเปมีติ วิกปฺเปตพฺพํ ฯ ตีจีวรํ วา โหตุ อญฺญํ วา ยทิ ตํตํ นามํ คเหตฺวา วิกปฺเปติ อวิกปฺปิตํ โหติ อติเรกจีวรฏฺฐาเนเยว ติฏฺฐติ ฯ ตโต ปรํ วิกปฺเปตุนฺติ จตุมฺมาสโต ปรํ วิกปฺเปตฺวา ปริภุญฺชิตุํ อนุญฺญาตนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ เกจิ ปน ตโต ปรํ วิกปฺเปตฺวา ยาว อาคามิสํวจฺฉเร วสฺสานํ จาตุมฺมาสํ ตาว ฐเปตุํ อนุญฺญาตนฺติปิ วทนฺติ ฯ ตโต ปรํ วิกปฺเปตุํ อนุชานามีติ เอตฺตาวตา วสฺสิกสาฏิกํ กณฺฑุปฏิจฺฉาทึ จ ตํตํ นามํ คเหตฺวา วิกปฺเปตุํ อนุญฺญาตนฺติ เอวมตฺโถนคเหตพฺโพตโตปรํวสฺสิกสาฏิกาทินามสฺเสว อภาวโต ฯ ตสฺมา ตโต ปรํ วิกปฺเปนฺเตนาปิ นามํ คเหตฺวา น วิกปฺเปตพฺพํ อฺภินฺนมฺปิ ตโต ปรํ วิกปฺเปตฺวา ปริโภคสฺส อนุญฺญาตตฺตา ฯ ตถา วิกปฺปิตํ อญฺญนาเมน อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ

[๘๖] ปจฺจุทฺธรามีติ ฐเปมิ ฯ ปริจฺจชามีติ วา อตฺโถ ฯ อิมํ สงฺฆาฏึ อธิฏฺฐามีติ เอตฺถ อิมํ จีวรํ สงฺฆาฏึ อธิฏฺฐามีติ เอวมฺปิ วตฺตต วฏฺฏตีติ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ ตมฺปิ อิมํ จีวรํ ปริกฺขารโจลํ อธิฏฺฐามีติ อิมินา สเมติ ฯ กายวิการํ กโรนฺเตนาติ หตฺเถน จีวรํ ปรามสนฺเตน วา จาเลนฺเตน วา ฯ ทุวิธนฺติ สมฺมุขปรมฺมุขเภเทน ทุวิธํ ฯ หตฺถปาเสติ อิทํ ทฺวาทสหตฺถํ

สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตสฺมา ทฺวาทสหตฺถพฺภนฺตเร ฐิตํ อิมนฺติ วตฺวา
อธิฏฺฐาตพฺพํ ตโต ปรํ เอตนฺติ วตฺวา อธิฏฺฐาตพฺพนฺติ เกจิ
วทนฺติ ฯ คณฺฐิปเทสุ ปเนตฺถ น กิญฺจิ วุตฺตํ ฯ ปาลิยํ
อฏฺฐกถายญฺจ สพฺพตฺถ หตฺถปาโสติ อฑฺฒเตยฺยหตฺโถ วุจฺจติ ฯ
ตสฺมา อิธ วิเสสกปฺปนาย การณํ คเวสิตพฺพํ ฯ สามนฺตวิหาโร
นาม ยตฺถ ตทเหว คนฺตฺวา นิวตฺติตุํ สกฺกา ฯ สามนฺตวิหาเรติ
จ อิทํ เทสนาสีสมตฺตํ ฯ ตสฺมา ฐปิตฏฺฐานํ สลฺลกฺเขตฺวา ทูเร
ฐิตมฺปิ อธิฏฺฐาตพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ ฐปิตฏฺฐานํ สลฺลกฺเขตฺวาติ จ
อิทํ ฐปิตฏฺฐานสลฺลกฺขณํ อนุจฺฉวิกนฺติ กตฺวา วุตฺตํ ฯ
จีวรสลฺลกฺขณเมเวตฺถ ปมาณํ ฯ อธิฏฺฐหิตฺวา ฐปิตวตฺเถหีติ
ปริกฺขารโจลนาเมน อธิฏฺฐหิตฺวา ฐปิตวตฺเถหิ ฯ อธิฏฺฐานโต ปุพฺเพ
สงฺฆาฏิอาทิโวหารสฺส อภาวโต อิมํ ปจฺจุทฺธรามีติ ปริกฺขาร-
โจลสฺส วิสส ปจฺจุทฺธรวิธึ ทสฺเสติ ฯ ปริกฺขารโจลนาเมน ปน
อธิฏฺฐิตตฺตา อิมํ ปริกฺขารโจลํ ปจฺจุทฺธรามีติ วุตฺเตปิ เนวตฺถิ
โทโสติ วิญฺญายติ ฯ ปจฺจุทฺธริตฺวา ปุน อธิฏฺฐาตพฺพานีติ อิทญฺจ
สงฺฆาฏิอาทิจีวรนาเมน อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชิตุกามํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ
ปริกฺขารโจลนาเมเนว อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส ปน ปุพฺเพ
กตอธิฏฺฐานเมว อธิฏฺฐานํ ฯ อธิฏฺฐานกิจฺจํ นตฺถีติ อิมินา จ
กปฺปพินฺทุทานกิจฺจมฺปิ นตฺถีติ ทสฺเสติ ฯ มุฏฺฐิปญฺจกาทิติจีวรปฺ-

[ม. ท. ๕ ส. ท. ๑๖๔-๕]

ปมาณยุตฺตํ สนฺธาย ติจีวรํ ปนาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ปริกฺขารโจลํ อธิฏฺฐาตุนฺติ ปริกฺขารโจลํ กตฺวา อธิฏฺฐาตุํ ฯ พทฺธสีมายํ อวิปฺปวาสสีมาสมฺมติสพฺภาวโต จีวรวิปฺปวาเสปิ เนวตฺถิ โทโสติ น ตตฺถ ทุปฺปริหารตาติ อาห อพทฺธสีมายํ ทุปฺปริหารนฺติ ฯ อนติริตฺตปฺปมาณาติ สุคตวิทตฺถิยา ทีฆโส ฉ วิทตฺถิโย ติริยํ อฑฺฒเตยฺยวิทตฺถึ จ อนติกฺกนฺตปฺปมาณาติ อตฺโถ ฯ นนุ จ วสฺสิกสาฏิกา วสฺสานาติกฺกเมน กณฺฑุปฏิจฺฉาทิ อาพาธวูปสเมน อธิฏฺฐานํ วิชหติ เตเนว มาติกฏฺจกถายํ วสฺสิกสาฏิกา วสฺสาน-มาสาติกฺกเมนาปิ กณฺฑุปฏิจฺฉาทิ อาพาธวูปสเมนาปิ อธิฏฺฐานํ วิชหตีติ วุตฺตํ ตสฺมา ตโต ปรํ ปจฺจุทฺธริตฺวา วิกปฺเปตพฺพาติ กสฺมา วุตฺตํ สติ หิ อธิฏฺฐาเน ปจฺจุทฺธาโร ยุตฺโตติ ฯ เอตฺถ ตาว ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ อิทํ วุตฺตํ ปจฺจุทฺธริตฺวาติ อิทํ ปจฺจุทฺธรณํ สนฺธาย น วุตฺตํ ปจฺจุทฺธริตฺวาติ ปน วสฺสิกสาฏิกภาวโต อปเนตฺวาติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพ ตสฺมา เหมนฺตสฺส ปฐมทิวสโต ปฏฺฐาย อนฺโตทสาเห วสฺสิกสาฏิกา วสฺสิกสาฏิกภาวโต อปเนตฺวา วิกปฺเปตพฺพาติ อิมมตฺถํ ทสฺเสตุํ ตโต ปรํ ปจฺจุทฺธริตฺวา วิกปฺเปตพฺพาติ วุตฺตํ ฯ เกจิ ปน ยถา กฐินมาสพฺ-ภนฺตเร อุปฺปนฺนํ จีวรํ กฐินมาสาติกฺกเม นิสฺสคฺคิยํ โหติ เอวมยํ วสฺสิกสาฏิกาปิ วสฺสานมาสาติกฺกเม นิสฺสคฺคิยา โหติ ตสฺมา

[ม. ท. ๕ ส. ท. ๑๖๕-๖]

กตฺติกปุณฺณมีทิวเส ปจฺจุทฺธริตฺวา ตโต ปรํ เหมนฺตสฺส ปฐมทิวเส วิกปฺเปตพฺพาติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพ ปจฺจุทฺธริตฺวา ตโต ปรํ วิกปฺเปตพฺพาติ ปทโยชนา เวทิตพฺพาติ จ วทนฺติ ฯ ตํ น ยุตฺตํ ฯ กฐินมาเส อุปฺปนฺนํ หิ จีวรํ อติเรกจีวรฏฺฐาเน ฐิตตฺตา อวสานทิวเส อนธิฏฺฐิตํ กฐินมาสาติกฺกเม นิสฺสคฺคิยํ โหติ ฯ อยํ ปน วสฺสิกสาฏิกา อธิฏฺฐหิตฺวา ฐปิตตฺตา น เตน สทิสาติ วสฺสานาติกฺกเม กถํ นิสฺสคฺคิยา โหติ อนธิฏฺฐิต-อวิกปฺปิตเมว หิ ตํตํกาลาติกฺกเม นิสฺสคฺคิยํ โหติ ตสฺมา เหมนฺเตปิ วสฺสิกสาฏิกา ทสาหํ ปริหารํ ลภติเยว ฯ เอวํ กณฺฑุปฏิจฺฉาทิปิ อาพาธวูปสเมน อธิฏฺฐานํ วิชหติ ตโต ปรํ ทสาหํ ปริหารํ ลภติ ทสาหํ ปน อนติกฺกมิตฺวา วิกปฺเปตพฺพาติ ฯ เกจิ ปน อธิฏฺฐานเภทลกฺขเณน อวุตฺตตฺตา วสฺสิกสาฏิกา วสฺสาน-มาสาติกฺกเมปิ กณฺฑุปฏิจฺฉาทิ อาพาเธ วูปสนฺเตปิ อธิฏฺฐานํ น วิชหติ ตสฺมา ตโต ปรํ ปจฺจุทฺธริตฺวา วิกปฺเปตพฺพาติ อิทํ วุตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ ตํ มาติกฏฺฐกถาย น สเมติ สมนฺตปาสาทิกาย ปน สเมติ ฯ ตถาหิ วสฺสิกสาฏิกา วสฺสานมาสา ติกฺกเมนาปิ กณฺฑุปฏิจฺฉาทิ อาพาธวูปสเมนาปิ อธิฏฺฐานํ วิชหตีติ อิทํ สมนฺตปาสาทิกายํ นตฺถิ ฯ ปริวารฏฺฐกถายญฺจ อตฺถาปตฺติ เหมนฺเต อาปชฺชติ โน คิมฺเหติ เอตฺถ อิทํ วุตฺตํ กตฺติก-

[ม. ท. ๕ ส. ท. ๑๖๖]

ปุณฺณมาสิยา ปจฺฉิเม ปาฏิปททิวเส วิกปฺเปตฺวา ฐปิตํ วสฺสิกสาฏิกํ นิวาเสนฺโต เหมนฺเต อาปชฺชติ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน กตฺติกปุณฺณมีทิวเส อปจฺจุทฺธริตฺวา เหมนฺเต อาปชฺชตีติ วุตฺตํ ฯ ตมฺปิ สุวุตฺตํ ฯ จาตุมฺมาสํ อธิฏฺฐาตต ตโต ปรํ วิกปฺเปตุนฺติ หิ วุตฺตนฺติ ฯ ตตฺถ มหาอฏฺฐกถายํ นิวาสนปจฺจยา ทุกฺกฏํ วุตฺตํ ฯ กุรุนฺทฏฺฐกถายํ ปน อปจฺจุทฺธารปจฺจยา ฯ ตสฺมา กุรุนฺทิยํ วุตฺตนเยนาปิ วสฺสิกสาฏิกา วสฺสานมาสาติกฺกเมปิ อธิฏฺฐานํ น วิชหตีติ ปญฺญายติ ฯ กุรุนฺทิยํ หิ วสฺสานํ จาตุมฺมาสํ อธิฏฺฐาตต ตโต ปรํ วิกปฺเปตุนฺติ วจนโต ยทิ กตฺติกปุณฺณมายํ น ปจฺจุทฺธเรยฺย อวิชหิตาธิฏฺฐานา วสฺสิกสาฏิกา เหมนฺตํ สมฺปตฺตา วิกปฺปนกฺเขตฺเต อธิฏฺฐานสพฺภาวโต ทุกฺกฏํ ชเนติ ตสฺมา กตฺติกปุณฺณมายํเอว ปจฺจุทฺธริตฺวา เหมนฺเต วิกปฺเปตพฺพาติ อิมินา อธิปฺปาเยน กตฺติกปุณฺณมีทิวเส อปจฺจุทฺธริตฺวา เหมนฺเต อาปชฺชตีติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา วีมํสิตฺวา ยุตฺตตรํ คเหตพฺพํ ฯ นหานตฺถาย อนุญฺญาตตฺตา วณฺณเภทมตฺตรตฺตาปิ เจสา วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ เทฺว ปน น วฏฺฏนฺตีติ ทฺวินฺนํ อธิฏฺฐานาภาวโต วุตฺตํ ฯ สเจ วสฺสาเน อปรา วสฺสิกสาฏิกา อุปฺปนฺนา โหติ ปุริมํ วสฺสิกสาฏิกํ ปจฺจุทฺธริตฺวา วิกปฺเปตฺวาว อธิฏฺฐาตพฺพาติ วทนฺติ ฯ ปมาณยุตฺตนฺติ ทีฆโส สุคตวิทตฺถิยา

[ม. ท. ๕ ส. ท. ๑๖๖]

เทฺว วิทตฺถิโย วิตฺถารโต ทิยฑฺฒา ทสา วิทตฺถีติ อิมินา ปมาเณน ยุตฺตํ ฯ ปมาณิกาติ สุคตวิทตฺถิยา ทีฆโส จตสฺโส วิทตฺถิโย ติริยํ เทฺว วิทตฺถิโยติ เอวํ วุตฺตปฺปมาณยุตฺตา ฯ ปจฺจุทฺธริตฺวา วิกปฺเปตพฺพาติ เอตฺถ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ เหฏฺฐา วุตฺตเมว ฯ สกึ อธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐิตเมว โหติ น ปุน ปจฺจุทฺธริยติ กาลปริจฺเฉทาภาวโตติ วทนฺติ ฯ อปเร ปน เอกวจเนนปิ วฏฺฏตีติ ทสฺสนตฺถํ สกึ อธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐิตเมวาติ วุตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ อุภยถาปิ อสฺส วจนสฺส อิธ วจเน อปุพฺพํ ปโยชนํ น ทิสฺสติ ฯ เตเนว มาติกฏฺฐกถายํ อิมสฺมึ ฐาเน สกึ อธิฏฺฐิตํ อธิฏฺฐิตเมว โหตีติ อิทํ ปทํ น วุตฺตํ ฯ อตฺตโน สนฺตกภาวโต โมเจตฺวา ฐปิตํ สนฺธาย มหาปจฺจริยํ อนาปตฺติ วุตฺตาติ วทนฺติ ฯ อิมินา เภสชฺชํ เจตาเปสฺสามีติ อิทํ มาตุยา ทสฺสามีติ จเปนฺเตน อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ อิทํ เภสชฺชสฺส อิทํ มาตุยาติ วิภชิตฺวา สสนฺตกภาวโต โมจิเต อธิฏฺฐานกิจฺจํ นตฺถีติ อธิปฺปาโย ฯ เสนาสนปริกฺขารตฺถาย ทินฺนปจฺจตฺถรเณติ เอตฺถ อนิวาเสตฺวา อปารุปิตฺวา จ เกวลํ มญฺจปีเฐสฺเยว อตฺถริตฺวา ปริภุญฺชิยมานํ ปจฺจตฺถรณํ อตฺตโน สนฺตกมฺปิ อนธิฏฺฐาตต วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ เหฏฺฐา ปน ปจฺจตฺถรณมฺปิ อธิฏฺฐาตพฺพเมวาติ อวิเสเสน วุตฺตตฺตา อตฺตโน สนฺตกํ อธิฏฺฐาตพฺพเมวาติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ วีมํสิตฺวา

[ม. ท. ๕ ส. ท. ๑๖๖-๗]

คเหตพฺพํ ฯ

[๘๗] หีนายาวตฺตเนนาติ สิกฺขํ อปจฺจกฺขาย คิหิภาวุปคมเนนาติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ ตํ ยุตฺตํ อญฺญสฺส ทาเน วิย จีวเร นิราลยภาเวเนว ปริจฺจตฺตตฺตา ฯ เกจิ ปน หีนายาวตฺตเนนาติ ภิกฺขุนิยา คิหิภาวุปคมเนนาติ เอวมตฺถํ คเหตฺวา ภิกฺขุ ปน วิพฺภมนฺโตปิ ยาว สิกฺขํ น ปจฺจกฺขาติ ตาว ภิกฺขุเยวาติ อธิฏฺฐานํ น วิชหตีติ วทนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ภิกฺขุนิยา หีนายาวตฺตเนนาติ วิเสเสตฺวา อวุตฺตตฺตา ฯ ภิกฺขุนิยาว คิหิภาวุปคมเน อธิฏฺฐานวิชหนํ วิสุํ วตฺตพฺพํ นตฺถิ ตสฺสา วิพฺภมเนเนว อสฺสมณีภาวโต ฯ สิกฺขาปจฺจกฺขาเนนาติ ปน อิทํ สเจ ภิกฺขุลิงฺเค ฐิโตว สิกฺขํ ปจฺจกฺขาติ ตสฺส กายลคฺคมฺปิ จีวรํ อธิฏฺฐานํ วิชหตีติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ กนิฏฺฐงฺคุลินขวเสนาติ เหฏฺฐิมปริจฺเฉทํ ทสฺเสติ ฯ ปมาณจีวรสฺสาติ ปจฺฉิมปฺปมาณํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เทฺว จีวรานิ ปารุปนฺตสฺสาติ อนฺตรฆรปฺ-ปเวสนตฺถาย สุปฺปฏิจฺฉนฺนสิกฺขาปเท วุตฺตนเยน สงฺฆาฏึ อุตฺตราสงฺคญฺจ เอกโต กตฺวา ปารุปนฺตสฺส ฯ สงฺฆริตฏฺฐาเนติ ทฺวีสุปิ อนฺเตสุ สงฺฆริตฏฺฐาเน ฯ เอส นโยติ อิมินา ปมาณยุตฺเตสุ ยตฺถกตฺถจิ ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ วิชหติ มหนฺเตสุ ตโต ปเรน ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ น วิชหตีติ อยมตฺโถ ทสฺสิโต ฯ สพฺเพสูติ ติจีวราทิ-

[ม. ท. ๕ ส. ท. ๑๖๗-๘]

เภเทสุ สพฺพจีวเรสุ ฯ อญฺญํ ปจฺฉิมปฺปมาณํ นาม นตฺถีติ สุตฺเต อาคตํ นตฺถีติ อธิปฺปาโย ฯ อิทานิ ตเมว วิภาเวตุํ ยํ หีติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตํ อติกฺกามยโต เฉทนกํ ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตตฺตา อาห ตโต อุตฺตรึ ปฏิสิทฺธตฺตาติ ฯ ตํ น สเมตีติ ปริกฺขารโจลสฺส วิกปฺปนุปคปจฺฉิมํ ปจฺฉิมปฺปมาณนฺติ คเหตฺวา อิตเรสํ จ ติจีวราทีนํ มุฏฺฐิปญฺจกาทิเภทํ ปจฺฉิมปฺปมาณํ สนฺธาย เอส นโยติ อาทิวจนํ น สเมติ ตาทิสสฺส ปจฺฉิมปฺปมาณสฺส สุตฺเต อภาวโตติ อธิปฺปาโย ฯ อนฺธกฏฺฐกถายํ วุตฺตวจนํ น สเมตีติ อิมินาว ปฏิกฺเขเปน วิกปฺปนุปคปจฺฉิมสฺส อนฺโต ยตฺถกตฺถจิ ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ วิชหตีติ อยมฺปิ นโย ปฏิกฺขิตฺโตเยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ติจีวรํ หิ ฐเปตฺวา เสสจีวเรสุ ฉิทฺเทน อธิฏฺฐาน-วิชหนํ นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมา อธิฏฺฐหิตฺวา ฐปิเตสุ เสสจีวเรสุ วิกปฺปนุปคปจฺฉิมํ อปฺปโหนฺตํ กตฺวา ขณฺฑาขณฺฑิกํ ฉินฺเนสุปิ อธิฏฺฐานวิชหนํ นตฺถิ ฯ สเจ ปน อธิฏฺฐานโต ปุพฺเพเยว ตาทิสํ โหติ อจีวรตฺตา อธิฏฺฐานกิจฺจํ นตฺถิ ฯ ขุทฺทกํ จีวรนฺติ มุฏฺฐิปญฺจกาทิเภทปฺปมาณโต อนูนเมว ขุทฺทกจีวรํ ฯ มหนฺตํ วา ขุทฺทกํ กโรตีติ เอตฺถ ติณฺณํ จีวรานํ จตูสุ ปสฺเสสุ ยสฺมึ ปเทเส ฉิทฺทํ อธิฏฺฐานํ น วิชหติ ตสฺมึ ปเทเส สมนฺตโต ฉินฺทิตฺวา ขุทฺทกํ กโรนฺตสฺส อธิฏฺฐานํ น วิชหตีติ อธิปฺปาโย ฯ

[ม. ท. ๕ ส. ท. ๑๖๘-๙]

[๘๘] สมฺมุขา วิกปฺปนา ปรมฺมุขา วิกปฺปนาติ เอตฺถ สมฺมุเขน วิกปฺปนา ปรมฺมุเขน วิกปฺปนาติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ สนฺนิหิตาสนฺนิหิตภาวนฺติ อาสนฺนทูรภาวํ ฯ อาสนฺนทูรภาโว จ อธิฏฺฐาเน วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ ปริโภคาทโยปิ วฏฺฏนฺตีติ เอตฺถ อธิฏฺฐานสฺสาปิ อนฺโตคธตฺตา สเจ สงฺฆาฏิอาทินาเมน อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชิตุกาโม โหติ อธิฏฺฐานํ กาตพฺพํ โน เจ น กาตพฺพํ วิกปฺปนเมว ปมาณํ ตสฺมา อติเรกจีวรํ นาม น โหติ ฯ มิตฺโตติ ทฬฺหมิตฺโต ฯ สนฺทิฏฺโฐติ ทิฏฺฐมิตฺโต นาติทฬฺหมิตฺโต ฯ วิกปฺปิตวิกปฺปนา นาเมสา วฏฺฏตีติฯ อธิฏฺฐิต- อธิฏฺฐานํ วิยาติ อธิปฺปาโย ฯ อวิเสเสน วุตฺตวจนนฺติ จีวราทึ อธิฏฺเฐติ วสฺสิกสาฏิกํ กณฺฑุปฏิจฺฉาทิญฺจ วิกปฺเปตีติ อวตฺวา สพฺพจีวรานํ อวิเสเสน วิกปฺเปตีติ วุตฺตวจนํ ฯ ติจีวรสงฺเขเปนาติ ติจีวรนีหาเรน ฯ สงฺฆาฏิอาทิอธิฏฺฐานวเสนาติ วุตฺตํ โหติ ฯ

[๘๙] ตุยฺหํ เทมีติอาทีสุ ตสฺมึ กาเล น คณฺหิตุกาโมปิ สเจ น ปฏิกฺขิปติ ปุน คณฺหิตุกามตาย สติ คเหตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ อิตฺถนฺนามสฺสาติ ปรมฺมุเข ฐิตํ สนฺธาย วทติ ฯ ตุยฺหํ คณฺหาหีติ วุตฺเต มยฺหํ คณฺหามีติ วทติ สุทินฺนํ สุคหิตญฺ- จาติ เอตฺถ ยถา ปรโต ตว สนฺตกํ กโรหีติ วุตฺเต ทุทฺทินฺนมฺปิ สาธุ ภนฺเต มยฺหํ คณฺหามีติ วจเนน สุคหิตํ โหตีติ วุตฺตํ

[ม. ท. ๕ ส. ท. ๑๗๐-๒]

เอวมิธาปิ ตุยฺหํ คณฺหาหีติ วุตฺเต สุทินฺนตฺตา มยฺหํ คณฺหามีติ อวุตฺเตปิ สุทินฺนเมวาติ วทนฺติ ฯ คณฺหาหีติ จ อาณตฺติยา คหณสฺส ตปฺปฏิพทฺธตากรณวเสน ปวตฺตตฺตา ตทา คณฺหามีติ จิตฺเต อนุปฺปาทิเต ปจฺฉา คเหตต น ลภตีติ วทนฺติ ฯ ตํ น ยุชฺชตีติ วินยกมฺมกรณวเสน คเหตฺวา ทินฺนตฺตา วุตฺตํ ฯ สเจ ปน ปโร สจฺจโตเยว วิสฺสาสํ คณฺหาติ ปุน เกนจิ การเณน เตน ทินฺนํ ตสฺส น วฏฺฏตีติ นตฺถิ ฯ นิสฺสคฺคิยํ ปน จีวรํ ชานิตฺวา วา อชานิตฺวา วา คณฺหนฺตํ มา คณฺหาหีติ นิวารณํ วตฺตํ[๑] ฯ กายวาจาหิ กตฺตพฺพอธิฏฺฐานวิกปฺปนานํ อกตตฺตา โหตีติ อาห กายวาจโต สมุฏฺฐาตีติ ฯ จีวรสฺส อตฺตโน สนฺตกตา ชาติปฺปมาณยุตฺตตา ฉินฺนปลิโพธภาโว อติเรกจีวรตา ทสาหาติกฺกโมติ อิมาเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

ปฐมกฐินสิกฺขาปทํ ฯ

[๔๐] ทุติเย ฯ อถานนฺทตฺเถโร กถํ โอกาสํ ปฏิลภติ กึ กโรนฺโต จ อาหิณฺฑตีติ อาห เถโร กิราติอาทึ ฯ อวิปฺปวาเสติ นิมิตฺตตฺเถ ภุมฺมํ ฯ อวิปฺปวาสตฺถนฺติ อตฺโถ ฯ วิปฺปวาสปจฺจยา ยา อาปตฺติ ตทภาวตฺถนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ

[๔๑] เอวํ ฉินฺนปลิโพโธติ เอวํ อิเมหิ จีวรนิฏฺฐานกฐินุพฺ

๑ ม. นิวารณตฺถํ วุตฺตํ ฯ

ภาเรหิ ฉินฺนปลิโพโธ ฯ อธิฏฺฐิเตสูติ ติจีวราธิฏฺฐานนเยน อธิฏฺฐิเตสุ ฯ ติจีวเรน วิปฺปวุฏฺโฐ โหตีติ รุกฺโข ฉินฺโน ปโฏ ทฑฺโฒติอาทีสุ วิย อวยเวปิ สมุทายโวหาโร ลพฺภตีติ วุตฺตํ ฯ

[๘๒] ปริกฺขาย วา ปริกฺขิตฺโตติ อิมินาว สมนฺตา นที-ตฬากาทิอุทเกน ปริกฺขิตฺโตปิ ปริกฺขิตฺโตเยวาติ ทสฺเสติ ฯ เอตฺตาวตาติ ปริกฺขิตฺโตติ อิมินา วจเนน ฯ อากาเส อรุณํ อุฏฺฐาเปตีติ ฆรสฺส อุปริ อากาเส อชฺฌตฺเตยฺยรตนปฺปมาณํ อติกฺกมิตฺวา อรุณํ อุฏฺฐาเปติ ฯ ฆรํ นิเวสนฺทฺโทสิตาทิลกฺขณเมว น ปน ปาฏิเยกฺกํ ฆรํ นาม อตฺถีติ อาห เอตฺถ จาติอาทึ ฯ ปาลิยํ วุตฺตนเยน สภาเยติ อวตฺวา สภายนฺติ ปจฺจตฺตวจนํ สภายสทฺทสฺส นปุํสกลิงฺคตาวิภาวนตฺถํ วุตฺตํ ฯ สภาสทฺท-ปริยาโย สภายสทฺโท นปุํสกลิงฺคยุตฺโต อิธ วุตฺโตติ อิมมตฺถํ ทสฺเสนฺโต ลิงฺคพฺยตฺตเยน สภา วุตฺตาติ อาห ฯ จีวรหตฺถปาเส วสิตพฺพํ นตฺถีติ จีวรหตฺถปาเสเยว วสิตพฺพนฺติ นตฺถิ ฯ ยํ ตสฺสา ฯ เป ฯ น วิชหิตพฺพนฺติ เอตฺถ ตสฺสา วีถิยา สมฺมุขฏฺ-ฐาเน สภายทฺวารานํ คหเณเนว ตตฺถ สพฺพานิปิ เคหานิ สา จ อนฺตรวีถิ คหิตาเยว โหตีติ ฯ อติหริตฺวา ฆเร นิกฺขิปตีติ ตํ วีถึ มุญฺจิตฺวา จิเต อญฺญสฺมึ ฆเร นิกฺขิปติ ฯ ปุรโต วา ปจฺฉโต วา หตฺถปาเสติ ฆรสฺส หตฺถปาสํ สนฺธาย วทติ ฯ

[ม. ท. ๘-๑๑ ส. ท. ๑๗๕-๗]

เอตฺถ หตฺถปาโส นาม สตฺถสฺส หตฺถปาโสติ เวทิตพฺพํ ฯ เอกกุลสฺส เขตฺเตติ อปริกฺขิตฺตํ สนฺธาย วทติ ฯ ยสฺมา นานากุลสฺส ปริกฺขิตฺเต เขตฺเต จีวรํ นิกฺขิปิตฺวา เขตฺตทฺวารมูเล วา ตสฺส หตฺถปาเส วา วฏฺฏพฺพนฺติ วุตฺตํ ตสฺมา ทฺวารมูลโต อญฺญตฺถ อนฺโตเขตฺเตปิ วสนฺเตน จีวรํ หตฺถปาเส กตฺวาเยว วสิตพฺพํ ฯ วิหาโร นาม สปริกฺขิตฺโต วา อปริกฺขิตฺโต วา สกโล อาวาโสติ วทนฺติ ฯ ยสฺมึ วิหาเรติ เอตฺถ ปน เอกํ เคหเมว วุตฺตํ ฯ เอกกุลนานากุลสนฺตกตา ปเนตฺถ การาปกานํ วเสน เวทิตพฺพา ฯ ฉายาย ผุฏฺโฐกาสสฺส อนฺโตเยวาติ ยทา มหาวีถิยํ อุชุกเมว คจฺฉนฺตํ สุริยมณฺฑลํ มชฺฌนฺติกํ ปาปุณาติ ตทา ยํ โอกาสํ ฉายา ผรติ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อคมนปเถติ ยํ ตทเหว คนฺตฺวา ปุน อาคนฺตุํ น สกฺกา โหติ ตาทิสํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

[๔๓] นทึ โอตรตีติ หตฺถปาสํ มุญฺจิตฺวา โอตรติ ฯ น อาปชฺชตีติ ปริโภคปจฺจยา ทุกฺกฏํ นาปชฺชติ ฯ เตนาห โส หีติอาทึ ฯ อปริโภคารหตฺตาติ อิมินาว นิสฺสคฺคิยจีวรํ อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส ทุกฺกฏํ อจิตฺตกนฺติ สิทฺธํ ฯ เอกํ ปารุปิตฺวา เอกํ อํสกูเฏ ฐเปตฺวา คนฺตพฺพนฺติ อิทํ พหุนฺนํ สญฺจารฏฺฐาเน เอวํ อกตฺวา คมนํ น สารุปฺปนฺติ กตฺวา วุตฺตํ ฯ

[ม. ท. ๑๓-๕ ส. ท. ๑๗๙-๘๐]

เอตฺถ หตฺถปาโส นาม สตฺถสฺส หตฺถปาโสติ เวทิตพฺพํ ฯ เอกกุลสฺส เขตฺเตติ อปริกฺขิตฺตํ สนฺธาย วทติ ฯ ยสฺมา นานากุลสฺส ปริกฺขิตฺเต เขตฺเต จีวรํ นิกฺขิปิตฺวา เขตฺตทฺวารมูเล วา ตสฺส หตฺถปาเส วา วฏฺฏพฺพนฺติ วุตฺตํ ตสฺมา ทฺวารมูลโต อญฺญตฺถ อนฺโตเขตฺเตปิ วสนฺเตน จีวรํ หตฺถปาเส กตฺวาเยว วสิตพฺพํ ฯ วิหาโร นาม สปริกฺขิตฺโต วา อปริกฺขิตฺโต วา สกโล อาวาโสติ วทนฺติ ฯ ยสฺมึ วิหาเรติ เอตฺถ ปน เอกํ เคหเมว วุตฺตํ ฯ เอกกุลนานากุลสนฺตกตา ปเนตฺถ การาปกานํ วเสน เวทิตพฺพา ฯ ฉายาย ผุฏฺโฐกาสสฺส อนฺโตเยวาติ ยทา มหาวีถิยํ อุชุกเมว คจฺฉนฺตํ สุริยมณฺฑลํ มชฺฌนฺติกํ ปาปุณาติ ตทา ยํ โอกาสํ ฉายา ผรติ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อคมนปเถติ ยํ ตทเหว คนฺตฺวา ปุน อาคนฺตต น สกฺกา โหติ ตาทิสํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

[๔๓] นทึ โอตรตีติ หตฺถปาสํ มุญฺจิตฺวา โอตรติ ฯ น อาปชฺชตีติ ปริโภคปจฺจยา ทุกฺกฏํ นาปชฺชติ ฯ เตนาห โส หีติอาทึ ฯ อปริโภคารหตฺตาติ อิมินาว นิสฺสคฺคิยจีวรํ อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส ทุกฺกฏํ อจิตฺตกนฺติ สิทฺธํ ฯ เอกํ ปารุปิตฺวา เอกํ อํสกูเฏ ฐเปตฺวา คนฺตพฺพนฺติ อิทํ พหุนฺนํ สญฺจารฏฺฐาเน เอวํ อกตฺวา คมนํ น สารุปฺปนฺติ กตฺวา วุตฺตํ ฯ

[ม. ท. ๑๓-๕ ส. ท. ๑๗๙-๘๐]

พหิคาเม ธเปตฺวา ฯ เป ฯ วินยกมฺมํ กาตพฺพนฺติ วุตฺตตฺตา อธิฏฺฐาเน วิย ปรมฺมุขา ฐิตมฺปิ นิสฺสคฺคิยํ จีวรํ นิสฺสชฺชิตุํ นิสฺสฏฺฐจีวรญฺจ ทาตต วฏฺฏตีติ เวทิตพฺพํ ฯ คมเน สอุสฺสาหตฺตา นิสฺสโย ปน น ปฏิปฺปสฺสมฺภตีติ วุตฺตํ ฯ มุหุตฺตํ สยิตฺวา ฯ เป ฯ นิสฺสโย จ ปฏิปฺปสฺสมฺภตีติ เอตฺถ อุสฺสาเห อปริจฺจตฺเตปิ คมนสฺส อุปจฺฉินฺนตฺตา ปุน อุฏฺฐาย สอุสฺสาหํ คจฺฉนฺตานมฺปิ อนฺตรา อรุเณ อุฏฺฐิเต นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติเยวาติ วทนฺติ ฯ ปรโต มุหุตฺตํ ฐตฺวาติ เอตฺถาปิ เอเสว นโย ฯ อญฺญมญฺญสฺส วจนํ อคฺคเหตฺวา คตาติ เอตฺถ สเจ เอวํ คจฺฉนฺตา ปุรารุณา อญฺญมญฺญํ ปสฺสิสฺสามาติ อุสฺสาหํ วินาว คตา โหนฺติ อรุณุคฺคมเน นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิ น วตฺตพฺพา ปธมตรํเยว ปฏิปฺปสฺสมฺภนโต ฯ อถ ปุรารุณา ปสฺสิสฺสามาติ สอุสฺสาหาว คจฺฉนฺติ นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธิเยว น วตฺตพฺพา ฯ เอวญฺจ สติ สห อรุณสฺส อุคฺคมนา นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภตีติ กสฺมา วุตฺตํ ฯ วุจฺจเต ฯ สอุสฺสาหตฺตา ปธมตรํ ปฏิปฺปสฺสทฺธิ น วุตฺตา ฯ สติปิ จ สอุสฺสาหภาเว เอกโต คมนสฺส อุปจฺฉินฺนตฺตา มุหุตฺตํ ฐตฺวาติ เอตฺถ วิย สห อรุณุคฺคมนา ปฏิปฺปสฺสทฺธิเยว วุตฺตา ฯ อนฺโตสีมาย คามนฺติ อวิปฺปวาสสีมาสมฺมุติยา ปจฺฉา ปติฏฺฐาปิตคามํ สนฺธาย วทติ คามํ อนฺโต กตฺวา อวิปฺปวาสสีมาสมฺมุติยา

[ม. ท. ๑๕-๖ ส. ท. ๑๘๑-๒]

อภาวโต ฯ เนว จีวรานิ นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺตีติ อวิปฺปวาสสีมา-
ภาวโต วุตฺตํ ฯ น นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภตีติ สอุสฺสาหภาวโต ฯ
อนฺตรามคฺเคเยว จ เนสํ อรุณํ อุคฺคจฺฉตีติ ธมฺมํ สุตฺวา
อาคจฺฉนฺตานํ อรุณํ อุคฺคจฺฉติ ฯ อสติยาปิ คจฺฉตีติ อสติยา
อตฺตโน จีวรํ อปจฺจุทฺธริตฺวา เถรสฺส จ จีวรํ อปจฺจุทฺธราเปตฺวา
คจฺฉติ ฯ เอวํ คเต ตสฺมึ ปจฺฉา เถเรน สริตฺวา ปฏิปชฺชิตพฺพ-
วิธึ ทสฺเสติ อตฺตโน จีวรํ ปจฺจุทฺธริตฺวา ทหรสฺส จีวรํ วิสฺสาเสน
คเหตฺวา ฐเปตพฺพนฺติ ฯ คนฺตฺวา วตฺตพฺพนฺติ อาคตกิจฺจํ
นิฏฺฐเปตฺวา วิหารํ คเตน ปฏิปชฺชิตพฺพวิธึ ทสฺเสติ ฯ
อธิฏฺฐิตจีวรตา อนตฺถตกฐินตา อลทฺธสมฺมติตา รตฺติวิปฺปวาโสติ
อิมาเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

ทุติยกฐินสิกฺขาปทํ ฯ

[๙๔] ตติเย ฯ ปาลิยํ จีวรปจฺจาสาย นิกฺขิปิตุนฺติ เอตฺถ
จีวรปจฺจาสาย สติยา นิกฺขิปิตุนฺติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ
ภณฺฑิกาพทฺธานิ ภณฺฑิกพทฺธานีติปิ ปฐนฺติ ฯ ภณฺฑิกํ กตฺวา
พทฺธานีติ อตฺโถ ฯ นิฏฺฐิตจีวรสฺมึ ภิกฺขุนาติ เอตฺถ ปุริมสิกฺขา-
ปเท วิย สามิวเสเนว กรณวจนสฺส อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ อนตฺถเต
กฐิเน จีวรมาเส ภิกฺขุโน อุปฺปนฺนํ จีวรํ อนธิฏฺฐิตํ อวิกปฺปิตํ
ตสฺมึ มาเส ฐเปตุํ วฏฺฏตีติ อาห เอกํ ปจฺฉิมกตฺติกมาสํ

[ม. ท. ๑๖-๙ ส. ท. ๑๘๒-๓]

ชเปตฺวาติ ฯ เกจิ ปน กาเลปิ อาทิสฺส ทินฺนํ เอตํ อกาลจีวรนฺติ
วจนโต อนตฺถเต กฐิเน ปจฺฉิมกตฺติกมาสสงฺขาเต จีวรมาเส
อุปฺปนฺนจีวรสฺสาปิ ปจฺจาสาจีวเร อสติ ทสาหปริหาโรเยว ตโต
ปรํ ชเปตุํ น วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ตํ อฏฺฐกถาย น สเมติ ฯ
ตถาหิ อจฺเจกจีวรสิกฺขาปทฏฺฐกถายํ ปวารณมาสสฺส ชุณฺหปกฺข-
ปญฺจมิยํ อุปฺปนฺนสฺส อจฺเจกจีวรสฺส อนตฺถเต กฐิเน เอกาทส-
ทิวสาธิโก มาโส อตฺถเต กฐิเน เอกาทสทิวสาธิกา ปญฺจ มาสา
ปริหาโรติ วุตฺตํ ฯ ตเมว จ ปริหารํ สนฺธาย ฉฏฺฐิโต ปฏฺฐาย
ปน อุปฺปนฺนํ อนจฺเจกจีวรมฺปิ ปจฺจุทฺธริตฺวา ฐปิตํ ติจีวรมฺปิ
เอตํ ปริหารํ ลภติเยวาติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา จีวรมาเส ทสาหโต
ปรํ อนธิฏฺฐิตํ อวิกปฺปิตมฺปิ ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ ยทิ เอวํ กาเลปิ
อาทิสฺส ทินฺนํ เอตํ อกาลจีวรนฺติ อิทํ กสฺมา วุตฺตนฺติ เจ ฯ
อกาลจีวรสามญฺญโต อตฺถุทฺธารวเสน วุตฺตํ ปฐมานิยเต โสตสฺส
รโห วิย ฯ เอกาทสมาเส สตฺตมาเส จ อุปฺปนฺนํ หิ จีวรํ
วุฏฺฐวสฺเสหิ เสเสหิ จ สมฺมุขีภูเตหิ ภาเชตฺต ลพฺภตีติ อกาลจีวรํ
นาม ชาตํ ฯ กาเล ปน สงฺฆสฺส อิทํ อกาลจีวรํ ทมฺมีติ
อนุทฺทิสิตฺวา สงฺฆสฺส ทมฺมีติ ทินฺนํ วุฏฺฐวสฺเสหิเยว ภาเชตพฺพํ น
อญฺเญหีติ กาลจีวรนฺติ วุจฺจติ ฯ อาทิสฺส ทินฺนํ ปน สมฺมุขีภูเตหิ
สพฺเพหิเยว ภาเชตพฺพนฺติ อกาลจีวรํ ตสฺมา กาเลปิ อาทิสฺส

[ม. ท. ๑๙ ส. ท. ๑๘๓]

ทินฺนสฺส วุฑฺฒวสฺเสหิ เสเสหิ จ สมฺปตฺเตหิ ภาชนียตฺตา อกาล-
จีวรสามญฺญโต กาเลปิ อาทิสฺส ทินฺนํ เอตํ อกาลจีวรนฺติ
อตฺถุทฺธารวเสน วุตฺตํ ฯ ยทิ เอวํ เอกปุคฺคลสฺส วา อิทํ ตุยฺหํ
ทมฺมีติ ทินฺนนฺติ กสฺมา วุตฺตํ ฯ น หิ ปุคฺคลสฺส อาทิสฺส ทินฺนํ
เกนจิ ภาชนียํ โหตีติ ฯ นายํ วิโรโธ อาทิสฺส วจนสามญฺญโต
ลพฺภมานมตฺถํ ทสฺเสตุํ ตถา วุตฺตตฺตา ฯ เอวํ ปน อวตฺวาติ
ตโต เจ อุตฺตรินฺติ อิมสฺส มาสปรมโต อุตฺตรินฺติ ปทภาชนํ
อวตฺวา ฯ ตาว อุปฺปนฺนํ ปจฺจาสาจีวรนฺติ ปจฺจตฺตวจนํ อตฺตโน
คติกํ กโรตีติ กรณกิริยาย กตฺตุภาวโต ฯ อนฺตรา อุปฺปนฺนํ หิ
ปจฺจาสาจีวรํ มาสปรมํ มูลจีวรํ ฐเปตฺต อทตฺวา อตฺตโน ทสาห-
ปรมตายเอว ปริจฺฉินฺทตีติ อตฺตโน คติกํ กโรติ ฯ ตโต อุทฺธํ
มูลจีวรนฺติ เอตฺถ ปน มูลจีวรนฺติ ปจฺจตฺตวจนํ ฯ วีสติมทิวสโต
อุทฺธํ หิ อุปฺปนฺนํ ปจฺจาสาจีวรํ ทสาหปรมํ คนฺตต อทตฺวา มูลจีวรํ
อตฺตนา สทฺธึ กรณสมฺพนฺธตามตฺเตน สกกาลวเสน ปริจฺฉินฺทตีติ
อตฺตโน คติกํ กโรติ ฯ ปจฺจาสาจีวรํ ปน ลภิตฺวา วิสุํ ฐเปนฺตสฺส
ทสาหํ อนติกฺกนฺเต นตฺถิ ตปฺปจฺจยา อาปตฺติ ฯ ปาลิยํ ทสาหา
กาเรตพฺพนฺติ เอตฺถ ทสาหาติ กรณตฺเถ นิสฺสกฺกวจนํ ฯ ทสาเหนาติ
อตฺโถ ฯ ปญฺจหุปฺปนฺเนติอาทึ รสฺสํ กตฺวาปิ ปฐนฺติ ฯ
เอกวีเส อุปฺปนฺเน ฯ เป ฯ นวาหา กาเรตพฺพนฺติอาทิ ปจฺจาสา-

[ม. ท. ๑๙-๒๑ ส. ท. ๑๘๔]

จีวรสฺส อุปฺปนฺนทิวสํ ฐเปตฺวา วุตฺตํ ฯ อญฺญํ ปจฺจาสาจีวรํ ฯ เป ฯ กาเรตพฺพนฺติ อิทํ สติยาเอว ปจฺจาสาย วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ สเจ ปน อิโต ปฏฺฐาย จีวรํ น ลภิสฺสามีติ ปจฺจาสาย อุปจฺฉินฺนาย มูลจีวรํ ทสาหํ เจ สมฺปตฺตํ ตทเหว อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ ปจฺจาสาจีวรมฺปิ ปริกฺขารโจลํ อธิฏฺฐาตพฺพนฺติ ปรมตฺถํ อุปฺปนฺนํ วิสภาคํ ปจฺจาสาจีวรํ สนฺธาย วทติ ฯ อญฺญมญฺญนฺติ อญฺญํ อญฺญํ ฯ อยเมว วา ปาโฐ ฯ องฺคํ ปเนตฺถ ปฐมกฐิเน วุตฺตสทิสเมว ฯ เกวลํ หิ ตตฺถ ทสาหาติกฺกโม อิธ มาสาติกฺกโมติ อยํ วิเสโส ฯ

ตติยกฐินสิกฺขาปทํ ฯ

[๔๕] จตุตฺเถ ฯ ภตฺตวิสฺสคฺคนฺติ ปาลิปทสฺส ภตฺตกิจฺจนฺติ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ ภตฺตสํวิธานนฺติปิ เกจิ ฯ ตตฺถ นาม๔ ตฺวนฺติ อิมสฺสาปิ โส นาม ตฺวนฺติ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ ตาย นาม ตฺวนฺติ เกจิ ฯ

[๔๖] ปิตา จ มาตา จ ปิตโร ฯ ปิตูนํ ปิตโร ปิตามหา ฯ เตสํ ยุโค ปิตามหยุโค ฯ ตสฺมา ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา ปิตามหทฺวนฺทาติ เอวเมตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ เอวํ หิ ปิตามหคฺคหเณเนว มาตามโหปิ คหิโตติ ฯ ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคาติ วจนโต เหฏฺฐา จ อุทฺธญฺจ อฏฺฐมยุโค ญาติ นาม น โหติ ฯ เทสนามุขเมเวตนฺติ ปิตามหยุคาติ ปิตามหคฺคหณํ

[ม. ท. ๒๑-๕ ส. ท. ๑๘๕]

เทสนามุขํ ปิตามหีมาตามหีอาทีนมฺปิ อธิปฺเปตตฺตา ฯ ปิตุ มาตา ปิตามหี มาตุ ปิตา มาตามโห มาตุ มาตา มาตามหี ฯ เอตฺถ กิญฺจาปิ ปญฺจสตสากิยาทีนํ วเสน ภิกฺขุภาเว ฐตฺวา ปริวตฺตลิงฺคาย ภิกฺขุนิยา จ วเสน เอกโต อุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนี ลพฺภติ ตถาปิ ปกตินิยาเมเนว ทสฺเสตุํ ภิกฺขุนี นาม อุภโตสงฺเฆ อุปสมฺปนฺนาติ วุตฺตํ ฯ กปฺปํ กตฺวาติ วจนโต ทินฺนกปฺปเมว ปาจิตฺติยํ ชเนตีติ วทนฺติ ฯ ปุราณจีวรํ นาม สกึ นิวตฺถมฺปิ สกึ ปารุตมฺปีติ อิทํ นิทสฺสนมตฺตนฺติ อาห อนฺตมโส ปริโภคสีเสนาติอาทึ ฯ กาเยน ผุสิตฺวา ปริโภโคเยว ปริโภโค นามาติ กุรุนฺทิยํ อธิปฺปาโย ฯ

[๕๗] กายวิการํ กตฺวาติ อิทํ ยาว โอรโต ฐเปตีติ ปทํ ตาว สพฺพปเทสุ สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ ยถา สา โธวาเปตุกาโม อยนฺติ ชานาติ เอวํ กายวิการํ กตฺวาติ อตฺโถ ฯ กายวิการํ กตฺวาติ วจนโต กายวาจาหิ กิญฺจิ วิการํ อกตฺวา หตฺเถน หตฺเถ เทนฺตสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ อนฺโตทฺวาทสหตฺเถ โอกาเสติ อิทํ วิเสสนํ ยถาสมฺภวํ โยเชตพฺพํ ฯ ตถาหิ หตฺเถน หตฺเถ เทนฺตสฺส ปาทมูเล จ ฐเปตฺวา เทนฺตสฺส อนฺโตทฺวาทสหตฺเถ โอกาเสติ อิทํ วตฺตพฺพนฺติ นตฺถิ อญฺญถา อสมฺภวโต ฯ สติ หิ สมฺภเว พฺยภิจาเร จ วิเสสนํ สาตฺถกํ โหติ ฯ อุปริ ขิปตีติอาทีนิ

[ม. ท. ๒๕ ส. ท. ๑๘๖-๗]

ปน สนฺธาย อิทํ วิเสสนํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา อนฺโตทฺวาทสหตฺเถ โอกาเส ฐตฺวา อุปริ ขิปนฺตสฺส อญฺญสฺส หตฺเถ เปเสนฺตสฺส[๑] จ อาปตฺติ ฯ อุปจารํ ปน มุญฺจิตฺวา กายวาจาหิ วิการํ กตฺวา อาณาเปนฺตสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ อุปจาเรติ อนฺโตทฺวาทสหตฺถเมว โอกาสํ วทติ ฯ อุปจารํ มุญฺจิตฺวาติ ทฺวาทสหตฺถุปจารํ มุญฺจิตฺวา ฯ เอเกน วตฺถุนาติ ปฐมํ กตฺวา นิฏฺฐาปิตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ รชเน อนาปตฺตีติ รชนํ ปจฺจาสึสนฺตสฺสาปิ โธวิตฺวา อาเนหีติ วุตฺตตฺตา อนาปตฺติ อนาณตฺติยา กตตฺตา ฯ อวุตฺตา โธวตีติ อิมินาว อวุตฺตา รชติ อวุตฺตา อาโกเฏตีติ อิทมฺปิ วุตฺตเมว โหตีติ อาห อวุตฺตา โธวตีติ อิมินา ลกฺขเณน อนาปตฺตีติ ฯ สมฺพหุลา อาปตฺติโย อาปชฺชตีติ ปาจิตฺติเยน สทฺธึ เทฺว ทุกฺกฏานิ อาปชฺชติ ฯ ยถาวตฺถุกนฺติ นิสฺสคฺคิยเมวาติ อตฺโถ ฯ ปญฺจ สตานิ ปริมาณเมตาสนฺติ ปญฺจสตา ฯ จีวรํ โธวาติ ฯ เป ฯ อาณาเปนฺตสฺสาติ เอตฺถ ตาย โธวนํ ปจฺจาสึสนฺตสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ ปุราณจีวรตา อุปจาเร ฐตฺวา อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา อาณาปนํ ตสฺสา โธวนาทีนิ จาติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ปุราณจีวรสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

๑ ม. เทนฺตสฺส ฯ

[ม. ท. ๒๖-๗ ส. ท. ๑๘๗-๘]

[๙๘] ปญฺจเม ฯ อปฺปญฺญตฺเต สิกฺขาปเทติ คณมฺหา โอหียนสิกฺขาปเท อปฺปญฺญตฺเต ฯ วิหารวารนฺติ วิหารปฏิชคฺคน- วารํ ฯ โกฏฺฐาสสมฺปตฺตีติ สกลองฺคปจฺจงฺคสมฺปตฺติ ฯ สพฺพปริยนฺตนฺติ ฉฏฺฐสฺส อญฺญจีวรสฺส อภาวา ปญฺจนฺนํ จีวรานํ เอกเมกํ สพฺเพสํ ปริยนฺตนฺติ สพฺพปริยนฺตํ ฯ อนฺตรวาสกาทีสุ หิ ปญฺจสุ เอกเมกํ อญฺญสฺส ฉฏฺฐสฺส อภาวา ปญฺจนฺนํ อนฺตเมว โหติ ฯ อถวา ปญฺจสุ จีวเรสุ เอกเมกํ อตฺตโน อญฺญสฺส ทุติยสฺส อภาวา อนฺตเมว โหตีติ สพฺพเมว ปริยนฺตนฺติ สพฺพปริยนฺตํ ฯ สพฺพโส วา ปริยนฺตนฺติ สพฺพปริยนฺตํ ฯ เตนาห อญฺญํ ฯ เป ฯ นตฺถีติ ฯ ยถา ตสฺส มโนรโถ น ปูรตีติ สรีรปาริปูรึ ปสฺสิสฺสามีติ ตสฺส อุปฺปนฺโน มโนรโถ น ปูรติ ฯ เอวํ หตฺถตเลเยว ทสฺเสตฺวาติ สรีรํ อทสฺเสตฺวาว ทาตพฺพํ จีวรํ หตฺถตเล หนฺทาติ ทสฺเสตฺวา ฯ วิหตฺถตายาติ วิคตหตฺถ- ตาย ฯ อคหณตาย อปจฺจยตาย อปฺปฏิสรณตายาติ วุตฺตํ โหติ ฯ สมภิตุนฺนตฺตาติ ปีฬิตตฺตา ฯ ปริวตฺเตตพฺพํ ปริวฏฺฏํ ฯ ปริวฏฺฏเมว ปาริวฏฺฏกํ ฯ ปริวตฺเตตฺวา ทิยฺยมานนฺติ อตฺโถ ฯ อุปจาเรติ ทฺวาทสหตฺถุปจารํ สนฺธาย วทติ ฯ อุปจารํ วา มุญฺจิตฺวา ขิปนฺตีติ ทฺวาทสหตฺถํ มุญฺจิตฺวา โอรโต จเปนฺติ ฯ

[ม. ท. ๒๘-๓๒ ส. ท. ๑๘๙-๙๐]

อญฺญตฺร ปาริวฏฺฏกาติ ยํ อนฺตมโส หรีตกขณฺฑมฺปิ ทตฺวา วา ทสฺสามีติ อาโภคํ กตฺวา วา ปาริวฏฺฏกํ คณฺหาติ ตํ ฐเปตฺวา ฯ ตํ อจิตฺตกภาเวน น สเมตีติ ยถา อญฺญาติกาย ญาติกสญฺญิสฺส เวมติกสฺส จ คณฺหโต อจิตฺตกตฺตา อาปตฺติ เอวมิธาปิ ภิกฺขุนิยา สนฺตกํ อิทนฺติ อชานิตฺวา คณฺหโตปิ อาปตฺติเยวาติ อธิปฺปาโย ฯ วสฺสาวาสิกํ เทตีติ ปุคฺคลิกํ กตฺวา เทติ ฯ ปํสุกูลํ อตฺตโน อตฺถาย ฐปิตภาวํ ชานิตฺวา คณฺหนฺเตนาปิ อญฺญสฺส สนฺตกํ คหิตํ นาม น โหตีติ อาห สเจ ปน สงฺการกูฏาทีสูติอาทึ ฯ อสฺสามิกํ หิ ปํสุกูลนฺติ วุจฺจติ ฯ ปํสุกูลํ อธิฏฺฐหิตฺวาติ อสฺสามิกํ อิทนฺติ สญฺญํ อุปฺปาเทตฺวา ฯ เอวํ ปน ปํสุกูลสญฺญํ อนุปฺปาเทตฺวา คณฺหิตุํ น วฏฺฏติ ฯ

[๔๔] อญฺญาติกาย อญฺญาติกสญฺญีติ ติกปาจิตฺติยนฺติ เอตฺถ อิติสทฺโท อาทิอตฺโถ ฯ ตีณิ ปริมาณมสฺส ติกํ ฯ ติกญฺจ ตํ ปาจิตฺติยญฺจาติ ติกปาจิตฺติยํ ฯ ตีณิ ปาจิตฺติยานีติ อตฺโถ ฯ ปตฺตตฺถวิกาทึ ยงฺกิญฺจีติ อนธิฏฺฐานุปคํ สนฺธาย วทติ ฯ จีวรํ นาม ฉนฺนํ จีวรานํ อญฺญตรํ จีวรํ วิกปฺปนุปคํ ปจฺฉิมนฺติ หิ วุตฺตตฺตา อธิฏฺฐานุปคํ ยงฺกิญฺจิ น วฏฺฏติ ฯ เตเนวาห วิกปฺป-นุปคปจฺฉิมจีวรปฺปมาณนฺติอาทึ ฯ ยสฺมา ภิสิจฺฉวิ มหนฺตาปิ เสนาสนสงฺคหิตตฺตา จีวรสงฺขํ น คจฺฉตีติ เนว อธิฏฺฐานุปคา

น วิกปฺปนุปคา จ ฯ ตสฺมา อนธิฏฺฐานุปคสามญฺญโต วุตฺตํ สเจปิ มญฺจปฺปมาณา ภิสิจฺฉวิ โหติ วฏฺฏติเยวาติ ฯ โก ปน วาโท ปตฺตตฺถวิกาทีสูติ มหติยาปิ ตาว ภิสิจฺฉวิยา อนธิฏฺฐานุ-ปคตฺตา อนาปตฺติ ตโต ขุทฺทกตเรสุ อนธิฏฺฐานุปเคสุ ปตฺตตฺ-ถวิกาทีสุ กิเมว วตฺตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ ปฏิคฺคหณํ กิริยา อปริวตฺตนํ อกิริยา ฯ วิกปฺปนุปคจีวรตา ปาริวฏฺฏกาภาโว อญฺญาติกาย หตฺถโต คหณนฺติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

จีวรปฏิคฺคหณสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๑๐๐] ฉฏฺเฐ ฯ ปฏิกิฏฺโฐติ นิหีโน ฯ ลามโกติ อตฺโถ ฯ โลลชาติโกติ โลลสภาโว ฯ ปฏฺเยว ปฏฺโฐ ฯ เตนาห เฉโกติ-อาทึ ฯ กิสฺมึ วิยาติ เอตฺถ กิสฺมึ วิยาติ นิปาตปเทน สมานตฺถํ กึสุ วิยาติ นิปาตปทนฺติ อาห กึสุ วิยาติ ฯ กึ วิยาติ อตฺโถ ฯ ทุกฺขํ วิยาติ อธิปฺปาโย ฯ เตนาห กิเลโส วิยาติอาทึ ฯ ธมฺมวเสน อุปจารวเสน นิมนฺตนา ธมฺมนิมนฺตนาติ ปาลิปทสฺส อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ สเจ ปน วเทยฺยาถ ภนฺเต เยนตฺโถติ อิทํ สจฺจเมว วุตฺตํ สิยา ปวาริโตเยว โหติ ฯ ยสฺมา ปน ปวาเรตฺวาปิ อทาตุกาโม อปฺปวาริตฏฺฐาเนเยว ติฏฺฐติ ตสฺมา ภควา ปวาริตาปวาริตภาวํ อวิจาเรตฺวา ญาตโก เต อุปนนฺท อญฺญาตโกติ ญาตกาญาตกภาวํเยว วิจาเรสิ ฯ มุสึสูติ วิลุมฺปึสุ ฯ

[ม. ท. ๓๒-๖ ส. ท. ๑๔๑-๒]

[๑๐๑] อนุปุพฺพกถาติ อนุปุพฺเพน วินิจฺฉยกถา ฯ เสส-ปริกฺขารานํ สทฺธิวิหาริเกหิ คหิตตฺตา นิวาสนปารุปนมตฺตเมว อวสิฏฺฐนฺติ อาห นิวาสนปารุปนมตฺตํเยว หริตฺวาติ ฯ สทฺธิ-วิหาริกานํ ตาว อาคมนสฺส วา อนาคมนสฺส วา อชานนตาย วุตฺตํ เถเรหิ เนว ตาว ฯ เป ฯ ภญฺชิตพฺพนฺติ ฯ ปเรสมฺปิ อตฺถาย ลภนฺตีติ อตฺตโน จีวรํ ททมานา สยํ สาขาภงฺเคน ปฏิจฺฉาเทตฺวา เทนฺติ เตสํ อตฺถายปิ ภญฺชิตต ลภนฺติ ฯ ติเณน วา ปณฺเณน วา ปฏิจฺฉาเทตฺวา อาคนฺตพฺพนฺติ วจนโต อีทิเสสุ ภูตคามปาตพฺยตาปิ อนุญฺญาตาเยว โหตีติ อาห เนว ภูตคาม-ปาตพฺยตาย ปาจิตฺติยํ โหตีติ ฯ น เตสํ ธารเณ ทุกฺกฏนฺติ เตสํ ติตฺถิยทฺธชานํ ธารเณปิ ทุกฺกฏํ นตฺถิ ฯ ยานิ จ เตสํ วตฺถานิ เทนฺตีติ สมฺพนฺโธ ฯ เถรานํ สยเมว ทินฺนตฺตา วุตฺตํ อจฺฉินฺนจีวรฏฺฐาเน ฐิตตฺตาติ ฯ ยทิ ลทฺธึ คณฺหาติญฺ ติตฺถิยปกฺกนฺตโก นาม โหติ ตสฺมา วุตฺตํ ลทฺธึ อคฺคเหตฺวาติ ฯ โน เจ โหติ สงฺฆสฺส วิหารจีวรํ วา ฯ เป ฯ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ อิมินา อนฺตรามคฺเค ปวิฏฺฐวิหารโต นิกฺขมิตฺวา อญฺญตฺถ อตฺตนา อภิรุจิตฏฺฐานํ คจฺฉนฺตสฺส ทุกฺกฏํ วุตฺตํ ฯ อิมินาว ยํ อาวาสํ ปฐมํ อุปคจฺฉตีติ วุตฺตํ อนฺตรามคฺเค จิตวิหารมฺปิ สเจ นคฺโค หุตฺวา อาคจฺฉติ ทุกฺกฏเมวาติ เวทิตพฺพํ ฯ ยทิ เอวํ ตตฺถ กสฺมา

[ม. ท. ๓๒ ส. ท. ๑๔๒-๔]

น วุตฺตนฺติ เจ ฯ อโนกาสตฺตา ฯ ตตฺถ หิ อนุชานามิ ภิกฺขเว อจฺฉินฺนจีวรสฺส วา ฯ เป ฯ จีวรํ วิญฺญาเปตุนฺติ อิมินา สมฺพนฺเธน สงฺฆิกมฺปิ จีวรํ นิวาเสตุํ ปารุปิตุญฺจ อนุชานนฺโต ยํ อาวาสํ ปฐมํ ฯ เป ฯ คเหตฺวา ปารุปิตุนฺติ อาห ฯ ตสฺมา ตตฺถ อโน-กาสตฺตา ทุกฺกฏํ น วุตฺตํ ฯ วิหารจีวรนฺติ เสนาสนจีวรํ ฯ วิลิมิกาหีติ ปฏิปิโลติกาหิ ฯ ตสฺส อุปรีติ ภูมตฺถรณสฺส อุปริ ฯ วิเทสคเตนาติ อญฺญํ จิวรํ อลภิตฺวา วิเทสคเตน ฯ เอกสฺมึ ฯเปฯ ฐเปตพฺพนฺติ เอตฺถ เลเสน คเหตฺวา อคตตฺตา ฐเปนฺเตน จ สงฺฆิกปริโภควเสน ฐปิตตฺตา อญฺญสฺมึ เสนาสเน นิยมิตมฺปิ อญฺญตฺถ ฐเปตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ปริโภเคเนวาติ อญฺญํ จีวรํ อลภิตฺวา ปริภุญฺชเนน ฯ ปริโภคชิณฺณนฺติ ยถา เตน จีวเรน สรีรํ ปฏิจฺฉาเทตุํ น สกฺกา เอวํ ชิณฺณํ ฯ กปฺปิยโวหาเรนวาติ กยวิกฺกยาปตฺติโต โมจนตฺถํ วุตฺตํ ฯ วิญฺญาเปนฺตสฺสาติ อิมสฺเสว อตฺถํ วิภาเวติ เจตาเปนฺตสฺส ปริวตฺตาเปนฺตสฺสาติ ฯ อตฺตโน ธเนน หิ วิญฺญาปนํ นาม ปริวตฺตนเมวาติ อธิปฺปาโย ฯ สงฺฆวเสน ปวาริตานํ วิญฺญาปเน วตฺตํ ทสฺเสติ ปมาณเมว วฏฺฏตีติ ฯ สงฺฆวเสน หิ ปวาริเต สพฺเพสํ สาธารณตฺตา อธิกํ วิญฺญาเปตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยํยํ ปวาเรตีติ ยํยํ จีวราทึ ทสฺสามีติ ปวาเรติ ฯ วิญฺญาปนกิจฺจํ นตฺถีติ วินาว วิญฺญตฺติยา ทิยฺยมานตฺตา

[ม. ท. ๓๗-๘ ส. ท. ๑๘๔-๕]

วิญฺญาเปตฺวา กึ กริสฺสตีติ อธิปฺปาโย ฯ อญฺญสฺสตฺถายาติ เอตฺถาปิ ญาตกานํ ปวาริตานนฺติ อิทํ อนุวตฺตติเยวาติ อาห อตฺตโน ญาตกปวาริเตติอาทึ ฯ วิกปฺปนุปคจีวรตา สมยาภาโว อญฺญาตกวิญฺญตฺติ ตาย จ ปฏิลาโภติ อิมาเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

อญฺญาตกวิญฺญตฺติสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๐๒] สตฺตเม ฯ ปาลิยํ ปคฺคาหิกสาลนฺติ ทุสฺสวาณิชกานํ อาปณํ ฯ ปคฺคหิกสาลนฺติปิ ปฐนฺติ ฯ อภีติ อุปสคฺโคติ ตสฺส อตฺถวิเสสาภาวํ ทสฺเสติ ฯ เตนาห หริตุนฺติ อตฺโถติ ฯ วรสทฺทสฺส อิจฺฉายํ วตฺตมานตฺตา อาห อิจฺฉาเปยฺยาติ ฯ ทฏฺฐุ เขมโตติ เอตฺถ คาถาพนฺธวเสน อนุนาสิกโลโป ทฏฺฐพฺโพ ฯ สอนฺตรนฺติ อนฺตรวาสกสหิตํ ฯ อุตฺตรนฺติ อุตฺตราสงฺคํ ฯ อสฺส จีวรสฺสาติ สาทิตพฺพจีวรสฺส ฯ อจฺฉินฺนสพฺพจีวเรนาติ อจฺฉินฺนานิ สพฺพานิ ตีณิ จีวรานิ อสฺสาติ อจฺฉินฺนสพฺพจีวโร เตนาติ อตฺโถ ฯ ยสฺส หิ อจฺฉินฺนสมเย ตีณิ จีวรานิ สนฺนิหิตานิ โหนฺติ ตานิ สพฺพานิ อจฺฉินฺนานีติ โส อจฺฉินฺนสพฺพจีวโรติ วุจฺจติ ฯ เตเนว อจฺฉินฺนสพฺพจีวเรน ติจีวริเกนาติ วุตฺตํ ฯ ติจีวริเกนาติ หิ อจฺฉินฺนสมเย ติจีวรสฺส สนฺนิหิตภาวํ สนฺธาย วุตฺตํ น ปน วินยเตจีวริกภาวํ ธุตงฺคเตจีวริกภาวํ วา สนฺธาย ฯ เอวํ ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ สนฺตรุตฺตรปรมนฺเตน ภิกฺขุนา ตโต จีวรํ

[ม. ท. ๓๙-๔๑ ส. ท. ๑๙๖-๗]

สาทิตพฺพนฺติ วุตฺตวิธินา ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ อญฺเญนาติ อจฺฉินฺน-
อสพฺพจีวเรน ฯ ยสฺส ตีสุ จีวเรสุ เอกํ วา เทฺว วา จีวรานิ
อจฺฉินฺนานิ โหนฺติ เตนาติ อตฺโถ ฯ อญฺญถาปีติ สนฺตรุตฺตร-
ปรมนฺติ วุตฺตวิธานโต อญฺญถาปิ ฯ ยสฺส หิ ตีสุ เทฺว จีวรานิ
อจฺฉินฺนานิ โหนฺติ เอกํ สาทิตพฺพํ เอกสฺมึ อจฺฉินฺเน น
สาทิตพฺพนฺติ น ตสฺส สนฺตรุตฺตรปรมสาทิยนํ สมฺภวติ อยเมว
จ อตฺโถ ปทภาชเนน วิภาวิโต เตนาห ตํ วิภาคํ ทสฺเสตุนฺติ ฯ
เกจิ ปน ติจีวริเกนาติ วุตฺตตฺตา ติจีวรํ ปริกฺขารโจลวเสน
อธิฏฺฐหิตฺวา ปริภุญฺชโต ตสฺมึ นฏฺเฐ พหูนิปิ คเหตต ลพฺภตีติ
วทนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ ปทภาชนสฺส หิ อธิปฺปายํ
ทสฺเสนฺเตน ยสฺมา ปน อจฺฉินฺนสพฺพจีวเรน ฯ เป ฯ ตํ วิภาคํ
ทสฺเสตุนฺติ วุตฺตํ ฯ ปทภาชเน จ น ตาทิโส อตฺโถ อุปลพฺภติ ฯ
ตสฺมา ตํ น คเหตพฺพเมว ฯ ยมฺปิ มาติกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ยสฺส
อธิฏฺฐิตจีวรสฺส ตีณิ นฏฺฐานีติ ตตฺถาปิ อธิฏฺฐิตคฺคหณํ
สรูปกถนมตฺตนฺติ คเหตพฺพํ ฯ น ปน ติจีวราธิฏฺฐาเนน อธิฏฺฐิต-
จีวรสฺเสวาติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพ ปาลิยํ อฏฺฐกถายญฺจ ตถา
อตฺถสฺส อสมฺภวโต ฯ น หิ ติจีวราธิฏฺฐาเนน อธิฏฺฐิตจีวรสฺเสว
อิทํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนฺติ สกฺกา วิญฺญาตุํ ฯ ปุริมสิกฺขาปเท
หิ อจฺฉินฺนจีวรสฺส อญฺญาตกวิญฺญตฺติยา อนุญฺญาตตฺตา ปมาณํ

[ม. ท. ๔๑ ส. ท. ๑๙๗]

อชานิตฺวา วิญฺญาปนวตฺถุสฺมึ ปมาณโต สาทิยนํ อนุชานนฺเตน ภควตา อิทํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ ตสฺมา ปริกฺขารโจลิกสฺส พหุมฺปิ สาทิตุํ วฏฺฏตีติ อยมตฺโถ เนว ปาลิยา สเมติ น จ ภควโต อธิปฺปายํ อนุโลเมติ ฯ ยสฺส ตีณิ นฏฺฐานิ เตน เทฺว สาทิตพฺพานีติ เอตฺถ ยสฺส ติจีวรโต อธิกมฺปิ จีวรํ อญฺญตฺถ ฐิตํ อตฺถิ ตทา ตสฺส จีวรสฺส อลพฺภนียภาวโต เตนาปิ สาทิตุํ วฏฺฏตีติ เวทิตพฺพํ ฯ ปกติยาว สนฺตรุตฺตเรน จรตีติ สาสงฺก-สิกฺขาปทวเสน วา อวิปฺปวาสสมฺมุติวเสน วา ตติยสฺส อลาเภน วา จรติ ฯ เทฺว นฏฺฐานีติ อธิการตฺตา วุตฺตํ เทฺว สาทิตพฺพานีติ ฯ เอกํ สาทิยนฺเตเนว สโม ภวิสฺสตีติ ติณฺณํ จีวรานํ ทฺวีสุ นฏฺเฐสุ เอกํ สาทิยนฺเตน สโม ภวิสฺสติ อุภินฺนมฺปิ สนฺตรุตฺตร-ปรมตาย อวฏฺฐานโต ฯ ยสฺส ปน เอกํเยว โหตีติ อญฺเญน เกนจิ การเณน วินฏฺฐํ เสสจีวรํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เสสกํ ตุยฺเหว โหตูติ เทนฺตีติ วุตฺตตฺตา ปมาณยุตฺตํ คณฺหิสฺสามิ เสสกํ อาหริสฺสามีติ วตฺวา คเหตฺวา คมนสมเยปิ เสสกมฺปิ ตุมฺหากํเยว โหตูติ วทนฺติ ลทฺธกปฺปิยเมว ฯ ปวาริตานนฺติ อจฺฉินฺนกาลโต ปุพฺเพเยว ปวาริตานํ ฯ ปาลิยา น สเมตีติ สนฺตรุตฺตรปรมโต อุตฺตรึ สาทิยเน อนาปตฺติทสฺสนตฺถํ อนาปตฺติ ญาตกานํ ปวาริตานนฺติ วุตฺตตฺตา น สเมติ ฯ สนฺตรุตฺตรปรมํ สาทิยนฺตสฺส

[ม. ท. ๔๑-๓ ส. ท. ๑๙๗-๘]

หิ อาปตฺติปฺปสงฺโคเยว นตฺถิ ฯ สติ จ สิกฺขาปเทน อาปตฺติปฺปสงฺเค อนาปตฺติ ยุตฺตา ทสฺเสตุนฺติ อธิปฺปาโย ฯ เกจิ ปน ปมาณเมว วฏฺฏตีติ อิทํ สลฺเลขทสฺสนตฺถํ วุตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ ยสฺมา ปนิทํ ฯ เป ฯ น วุตฺตนฺติ เอตฺถายํ อธิปฺปาโย ฯ อญฺญสฺสตฺถายาติ วุจฺจมาเน อญฺเญสํ อตฺถาย ปมาณํ อติกฺกมิตฺวาปิ คณฺหิตต วฏฺฏตีติ อาปชฺชติ ฯ ตญฺจ อญฺญสฺสตฺถาย วิญฺญาปนวตฺถุสฺมึ ปญฺญตฺตตฺตา วตฺถุนา สํสนฺทิยมานํ น สเมติ ฯ น หิ ยํ วตฺถุํ นิสฺสาย สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ ตสฺมึเยว อนาปตฺติวจนํ ยุตฺตนฺติ ฯ คณฺฐิปเทสุ ปน ตีสุปิ อิมสฺส สิกฺขาปทสฺส อตฺตโน สาทิยนปฏิพทฺธตาวเสน ปวตฺตตฺตา อญฺญสฺสตฺถายาติ วตฺตต โอกาโสเยว นตฺถิ ตสฺมา น วุตฺตนฺติ กถิตํ ฯ อิธ อญฺญสฺสตฺถายาติ อวุตฺตตฺตา อญฺเญสํ อตฺถาย ญาตกปวาริเตสุ อธิกํ วิญฺญาเปนฺตสฺส อาปตฺตีติ เจ ฯ น ตตฺถ ปุริมสิกฺขาปเทเนว อนาปตฺติสิทฺธิโต ฯ ตตุตฺตริตา อจฺฉินฺนาทิการณตา อญฺญาตกวิญฺญตฺติ ตาย จ ปฏิลาโภติ อิมาเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

ตตุตฺตริสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๑๐๓] อฏฺฐเม ฯ อปิเมยฺยาติ ปาเฐปิ โสเยวตฺโถ ฯ อยฺยาติ ปน พหุวจเนน อามนฺตนํ กตํ ฯ อปทิสฺสาติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทสฺสามีติ เอวํ อปทิสิตฺวา ฯ ปจฺจยํ กตฺวาติ

[ม. ท. ๔๓-๖ ส. ท. ๑๙๘]

การณํ กตฺวา ฯ อุทฺทิสฺสาติ เอตฺถ โย กตฺตาติ อุทฺทิสฺสาติ อิมินา วุตฺตอุทฺทิสนกิริยาย โย กตฺตา ฯ จีวรํ เจตาเปนฺติ ปริวตฺเตนฺติ เอเตนาติ จีวรเจตาปนํ ฯ นการาคมํ กตฺวา จีวรเจตาปนฺนนฺติ วุตฺตํ ฯ จีวรเจตาปนนฺติปิ ปฐนฺติ ฯ ปจุรโวหาร-วเสนาติ เยภุยฺยโวหารวเสน ฯ เยภุยฺเยน หิ ฆรสามิกํ ทฏฺฐุกามา ตสฺส ฆรํ คจฺฉนฺตีติ ตเถว พหุลโวหาโร ฯ พฺยญฺชนมตฺตเมวาติ อตฺโถ เนตพฺโพ นตฺถีติ อธิปฺปาโย ฯ สมเกปิ ปน อนาปตฺตีติ ยทคฺฆนกํ โส ทาตุกาโม โหติ ตทคฺฆนเก อนาปตฺติ มูลํ วฑฺเฒตฺวา อธิกวิธานํ อนาปนฺนตฺตา ฯ เอตฺถ จ ทาตุกาโมมฺหีติ อตฺตโน สนฺติเก อวุตฺเตปิ ทาตุกามตํ สุตฺวา ยทคฺฆนกํ โส ทาตุกาโม โหติ ตทคฺฆนกํ อาหราเปตุํ วฏฺฏติ ฯ อคฺฆวฑฺฒนกํ หีทํ สิกฺขาปทนฺติ เอตฺถ อคฺฆวฑฺฒนํ เอตสฺส อตฺถีติ อคฺฆวฑฺฒนกํ ฯ อคฺฆวฑฺฒนํ สนฺธาย อิทํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนฺติ อธิปฺปาโย ฯ จีวรํ เทหีติ สงฺฆาฏิอาทีสุ ยงฺกิญฺจิ จีวรํ สนฺธาย วทติ ฯ จีวเร ภิยฺโยกมฺยตา อญฺญาตกวิญฺญตฺติ ตาย จ ปฏิลาโภติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ปฐมอุปกฺขฏสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๐๔] ทุติยอุปกฺขเฏ วตฺตพฺพํ นตฺถิ ฯ

[๑๐๕] ราชสิกฺขาปเท ปน ฯ อชฺชุณฺโหติ ปาเจ อชฺชณฺโหติปิ

[ม. ท. ๔๖-๕๕ ส. ท. ๑๙๙-๒๐๑]

ปชนฺติ ฯ โภโคติ ภฺญฺชิตพฺโพ ฯ ยํ วุตฺตํ มาติกฏฺฐกถายํ
อิมินา จีวรเจตาปนฺเนน จีวรํ เจตาเปตฺวา อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ
จีวเรน อจฺฉาเทหีติ อิทํ อาคมนสุทฺธึ ทสฺเสตต วุตฺตํ ฯ สเจ หิ
อิทํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน เทหีติ เปเสยฺย ฯ อาคมนสฺส
อสุทฺธตฺตา อกปฺปิยวตฺถุํ อารพฺภ ภิกฺขุนา กปฺปิยการโกปิ
นิทฺทิสิตพฺโพ น ภ วยฺยาติ ฯ ตตฺถ อาคมนสฺส สุทฺธิยา วา อสุทฺธิยา
วา วิเสสปฺปโยชนํ น ทิสฺสติ ฯ สติปิ หิ อาคมนสฺส อสุทฺธภาเว
ทูโต อตฺตโน กุสลตาย กปฺปิยโวหาเรน วทติ กปฺปิยการโก
น นิทฺทิสิตพฺโพติ อิทํ นตฺถิ ฯ น จ ทูเตน กปฺปิยโวหารวเสน
วุตฺเต ทายเกน อิทํ กถํ เปสิตนฺติ อีทิสี วิจารณา อุปลพฺภติ ฯ
อวิจาเรตฺวาว ตํ น สกฺกา ชานิตุํ ฯ ยทิ ปน อาคมนสฺส
อสุทฺธตฺตา กปฺปิยการโก นิทฺทิสิตพฺโพ น ภเวยฺย ฯ จีวราทิ-
อตฺถายณ ทูตสฺส หตฺเถ อกปฺปิยวตฺถุมฺหิ เปสิเต สพฺพตฺถ ทายเกน
กถํ เปสิตนฺติ อาปุจฺฉิตฺวาว กปฺปิยการโก นิทฺทิสิตพฺโพ ภเวยฺย ฯ
ตสฺมา อสติปิ อาคมนสุทฺธิยํ สเจ โส ทูโต อตฺตโน กุสลตาย
กปฺปิยโวหารวเสน วทติ ทูตสฺเสว วจนํ คเหตพฺพํ ฯ ยทิ หิ
อาคมนสุทฺธิเยเวตฺถ ปมาณํ มูลสามิเกน กปฺปิยโวหารวเสน
เปสิตสฺส ทูตสฺส อกปฺปิยโวหารวเสน วทโตปิ กปฺปิยการโก
นิทฺทิสิตพฺโพ ภเวยฺย ฯ ตสฺมา สพฺพตฺถ ทูตวจนเมว ปมาณนฺติ

[ม. ท. ๕๗ ส. ท. ๒๐๑]

คเหตพฺพํ ฯ อิมินา จีวรเจตาปนฺเนนาติอาทินา ปน อิมมตฺถํ ทสฺเสติ กปฺปิยวเสน อาภตมฺปิ จีวรมูลํ อีทิเสน ทูตวจเนน อกปฺปิยํ โหติ ตสฺมา ตํ ปฏิกฺขิปิตพฺพนฺติ ฯ เตเนวาห เตน ภิกฺขุนา โส ทูโต เอวมสฺส วจนีโยติอาทึ ฯ สุวณฺณํ รชตํ กหาปโณ มาสโกติ อิมานิ หิ จตฺตาริ นิสฺสคฺคิยวตฺถูนิ มุตฺตา มณิ เวฬุริโย สงฺโข สิลา ปวาฬํ โลหิตงฺโค มสารคลฺลํ สตฺต ธญฺญานิ ทาสี ทาส เขตฺต วตฺถุ ปุปฺผาราม ผลารามาทโยติ อิมานิ ทุกฺกฏวตฺถูนิ จ อตฺตโน วา เจติยสงฺฆคณปุคฺคลานํ วา อตฺถาย สมฺปฏิจฺฉิตุํ น วฏฺฏนฺติ ฯ ตสฺมา ตํ สาทิตุํ น วฏฺฏตีติ ทสฺสนตฺถํ น โข มยํ อาวุโส จีวรเจตาปนฺนํ ปฏิคฺคณฺหามาติ วุตฺตํ ฯ จีวรญฺจ โข มยํ ปฏิคฺคณฺหามาติ อิทํ ปน อตฺตานํ อุทฺทิสฺส อาภตตฺตา วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ ตสฺมา วุตฺตํ กาเลน กปฺปิยนฺติ ยุตฺตปฺปตฺตกาเลน ฯ ยทา โน อตฺโถ โหติ ตทา กปฺปิยจีวรํ ปฏิคฺคณฺหามาติ อตฺโถ ฯ เวยฺยาวจฺจกโรติ กิจฺจกโร กปฺปิยการโกติ อตฺโถ[๑] ฯ เวยฺยาวจฺจกโร นิทฺทิสิตพฺโพติ อิทํ อตฺถิ ปนายสฺมโต โกจิ เวยฺยาวจฺจกโรติ กปฺปิยวจเนน วุตฺตตฺตา อนุญฺญาตํ ฯ สเจ ปน ทูโต โก อิมํ คณฺหตีติ วา กสฺส เทมีติ วา วทติ น นิทฺทิสิตพฺโพ ฯ อารามิโก วา อุปาสโก

๑ อิธ อิติสทฺโท อิจฺฉิตพฺโพ ฯ

[ม. ท. ๕๗-๘ ส. ท. ๒๐๑-๒]

วาติ อิทํ สารุปฺปตาย วุตฺตํ ฯ ธเปตฺวา ปน ปญฺจ สหธมฺมิเก โยโกจิ กปฺปิยการโก วฏฺฏติ ฯ เอโส โข อาวุโส ภิกฺขูนํ เวยฺยาวจฺจกโรติ อิทํ ภิกฺขุสฺส กปฺปิยวจนทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ เอวเมว หิ วตฺตพฺพํ ฯ เอตสฺส เทหีติอาทิ น วตฺตพฺพํ ฯ โส วา เจตาเปสฺสติ วาติ เอตฺถ เอโก วาสทฺโท ปทปูรโณ ฯ สญฺญตฺโต โส มยาติอาทิ ปน ทูเตน เอวํ อาโรจิเตเยว ตํ โจเทตุํ วฏฺฏติ โน ตสฺส หตฺเถ ทตฺวา คตมตฺตการเณนาติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ เอตานิ หิ วจนานิ ฯ เป ฯ น วตฺตพฺโพติ เอตฺถ เอวํ วทนฺโต ปฏิกฺขิตฺตสฺส กตตฺตา วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ ฯ โจทนา ปน โหติเยวาติ มหาคณฺฐิปเท มชฺฌิม- คณฺฐิปเท จ วุตฺตํ ฯ อุทฺทิฏฺฐโจทนาปริจฺเฉทํ ทสฺเสตฺวาติ ทุติยมฺปิ วตฺตพฺโพติอาทินา ทสฺเสตฺวา ฯ ปุจฺฉิยมาโนติ เอตฺถ ปุจฺฉิย- มาเนนาติ อตฺโถ คเหตพฺโพติ อาห กรณตฺเถ ปจฺจตฺตวจนนฺติ ฯ อาคตการณํ ภญฺชตีติ อาคตการณํ วินาเสติ ฯ เอตฺถ เกจิ วทนฺติ อาคตการณํ นาม จีวรคฺคหณํ ตํ ภญฺชตีติ วุตฺตตฺตา ปุน ตํ จีวรํ เยนเกนจิ อาการเรน คเหตุํ น วฏฺฏตีติ ฯ เกจิ ปน อาคตการณํ นาม กายวาจาหิ โจทนา ตํ ภญฺชตีติ วุตฺตตฺตา ปุน ตํเยว เยนเกนจิ อาการเรน โจเทตุํ น ลพฺภติ สเจ สยเมว เทติ มูลสามิโก วา ทาเปติ คเหตุํ วฏฺฏตีติ

[ม. ท. ๕๙-๖๐ ส. ท. ๒๐๒-๓]

วทนฺติ ฯ อปเร ปน อาคตการณํ นาม ฐานํ ตํ ภญฺชตีติ วุตฺตตฺตา ยถา อตฺโถ เม อาวุโส จีวเรนาติ เอกาย โจทนาย เทฺว ฐานานิ ภญฺชติ เอวมิธาปิ สเจ อาสเน นิสีทติ เอกาย นิสชฺชาย เทฺว ฐานานิ ภญฺชติ อามิสํ เจ ปฏิคฺคณฺหาติ เอเกน ปฏิคฺคหเณน เทฺว ฐานานิ ภญฺชติ ธมฺมํ เจ ภาสติ ธมฺมเทสนสิกฺขาปเท วุตฺตปริจฺเฉทาย เอกาย วาจาย เทฺว ฐานานิ ภญฺชตีติ วทนฺติ ฯ อิเมสํ ปน สพฺเพสมฺปิ วาทํ อยุตฺตนฺติ ปฏิกฺขิปิตฺวา ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ อิทํ วุตฺตํ อาคตการณํ นาม ฐานเมว ตสฺมา น กตฺตพฺพนฺติ วาริตสฺส ปน กตฺตา นิสชฺชาทีสุ กเตสุ ฉสุ ฐาเนสุ เอกํ ฐานํ ภญฺชตีติ ฯ ตตฺร ตตฺร ฐาเน ติฏฺฐตีติ อิทํ โจทกสฺส ฐิตฏฺฐานโต อปกฺกมฺม ตตฺร ตตฺร อุทฺทิสฺส ฐานํเยว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สามํ วา คนฺตพฺพํ ทูโต วา ปาเหตพฺโพติ อิทํ สภาวโต โจเทตุํ อนิจฺฉนฺเตนาปิ กาตพฺพเมวาติ วทนฺติ ฯ

[๑๐๖] มุขํ วิวริตฺวา สยเมว กปฺปิยการกตฺตํ อุปคโตติ มุขเววฏิกกปฺปิยการโก ฯ อวิจาเรตุกามตายาติ อิมสฺมึ ปกฺเข นตฺถมฺหากํ กปฺปิยการโกติ อิทํ ตาทิสํ กโรนฺโต กปฺปิยการโก นตฺถีติ อิมินา อธิปฺปาเยน วุตฺตํ ฯ เมณฺฑกสิกฺขาปเท วุตฺต-นเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ วตฺวา อิทานิ ตํ เมณฺฑกสิกฺขาปทํ

[ม. ท. ๖๐ ส. ท. ๒๐๓-๖]

ทสฺเสนฺโต วุตฺตํ เหตนฺติอาทิมาห ฯ อิทเมว หิ สนฺติ ภิกฺขเว
มนุสฺสา สทฺธา ปสนฺนาติอาทิวจนํ เภสชฺชกฺขนฺธเก เมณฺฑก-
วตฺถุมฺหิ วุตฺตตฺตา เมณฺฑกสิกฺขาปทนฺติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ หิ
เมณฺฑเกน นาม เสฏฺฐินา สนฺติ หิ ภนฺเต มคฺคา กนฺตารา
อปฺโปทกา อปฺปภกฺขา น สุกรา อปาเถยฺเยน คนฺตุํ สาธุ
ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนํ ปาเถยฺยํ อนุชานาตูติ ยาจิเตน ภควตา
อนุชานามิ ภิกฺขเว ปาเถยฺยํ ปริเยสิตุํ ตณฺฑุเล ตณฺฑุลตฺถิเกน
มุคฺเค มุคฺคตฺถิเกน มาเส มาสตฺถิเกน โลเณ โลณตฺถิเกน
คุเฬ คุฬตฺถิเกน เตลํ เตลตฺถิเกน สปฺปึ สปฺปิตฺถิเกนาติ
วตฺวา อิทํ วุตฺตํ สนฺติ ภิกฺขเว มนุสฺสา สทฺธา ปสนฺนาท
เต กปฺปิยการกานํ หตฺเถ หิรญฺญํ อุปนิกฺขิปนฺติ อิมินา ยํ
อยฺยสฺส กปฺปิยํ ตํ เทถาติ อนุชานามิ ภิกฺขเว ยํ ตโต
กปฺปิยํ ตํ สาทิตุํ น เตฺววาหํ ภิกฺขเว เกนจิ ปริยาเยน
ชาตรูปรชตํ สาทิตพฺพํ ปริเยสิตพฺพนฺติ วทามีติ ฯ หิรญฺญํ
อุปนิกฺขิปนฺตีติ เอตฺถาปิ ภิกฺขุสฺส อาโรจนํ อตฺถิเยวาติ
คเหตพฺพํ ฯ อญฺญถา อนิทฺทิฏฺฐกปฺปิยการกปกฺขํ ภชตีติ น
โจเทตพฺโพ สิยา ฯ ยทิ มูลํ สนฺธาย โจเทติ ตํ สาทิตเมว
สิยาติ อาห มูลํ อสาทิยนฺเตนาติ ฯ อญฺญาตกอปฺป-
วาริเตสุ วิย ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ อิทํ อตฺตนา โจทนํ ฐานญฺจ
[ม. ท. ๖๐ ส. ท. ๒๐๖-๗]

น กาตพฺพนฺติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ อญฺญํ ปน กปฺปิยการกํ เปเสตฺวา โลกจาริตฺตวเสน อนุยุญฺชิตฺวาปิ กปฺปิยวตฺถุํ อาหราเปตุํ วฏฺฏติ อตฺตานํ อุทฺทิสฺส นิกฺขิตฺตสฺส อตฺตโน สนฺตกตฺตาติ เกจิ วทนฺติ ฯ ตํ อฏฺฐกถายํ อญฺญาตกอปฺปวาริเตสุ วิย ปฏิปชฺชิตพฺพํ สเจ สยเมว จีวรํ อาเนตฺวา ททนฺติ คเหตพฺพํ โน เจ น กิญฺจิ วตฺตพฺพนฺติ ทฬฺหํ กตฺวา วุตฺตตฺตา น คเหตพฺพนฺติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ น หิ อญฺญาตกอปฺปวาริตํ สยํ อวิญฺญาเปตฺวา อญฺเญน วิญฺญาเปตุํ วฏฺฏติ น จ ยตฺถ อญฺญํ เปเสตฺวา อาหราเปตุํ วฏฺฏติ ตตฺถ สยํ คนฺตฺวา อาหราเปตุํ น วฏฺฏตีติ สกฺกา วตฺตุํ ฯ ยทิ เจตฺถ อญฺเญน อาหราเปตุํ วฏฺฏติ อญฺญาตกอปฺปวาริเตสุ วิย ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติอาทิวจนเมว นิรตฺถกํ สิยา ฯ ทูเตนาติ อิมสฺส พฺยภิจารํ ทสฺเสติ ฯ สยํ อาหริตฺวาปีติ ททนฺเตสูติ อิมินา สมฺพนฺโธ ฯ ปิณฺฑปาตาทีนํ อตฺถายาติ อิมินา ปน จีวรเจตาปนฺนนฺติ อิมสฺส พฺยภิจารํ ทสฺเสติ ฯ เอเสว นโยติ วุตฺตตฺตา ปิณฺฑปาตาทีนํ อตฺถาย ทินฺเนปิ ฐานโจทนาทิ สพฺพํ เหฏฺฐา วุตฺตนเยเนว กาตพฺพํ ฯ ปฏิคฺคหเณปิ ปริโภเคปิ อาปตฺตีติ ปฏิคฺคหเณ ปาจิตฺติยํ ปริโภเค ทุกฺกฏํ ฯ เสฺวว สาปตฺติโกติ ทุกฺกฏาปตฺตึ สนฺธาย วทติ ฯ อิทญฺจ อฏฺฐกถา-ปมาเณเนว คเหตพฺพํ ฯ ปรสฺส นิทฺโทสภาวทสฺสนตฺถํ เสฺวว

[ม. ท. ๖๐ ส. ท. ๒๐๗-๘]

สาปตฺติโก สโทโสติ วุตฺตํ โหตีติปิ วทนฺติ ฯ โจเทตีติ วุตฺตตฺตา
ปน อาปตฺติยา โจเทตีติ กตฺวา เสฺวว สาปตฺติโกติ อิทํ
ทุกฺกฏํเยว สนฺธาย วุตฺตํ ยุตฺตนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ
ปฏิคฺคหเณปิ ปริโภเคปิ อาปตฺติเยวาติ ทุกฺกฏเมว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ
ตฬากสฺสาปิ เขตฺตสงฺคหิตตฺตา ตสฺส ปฏิคฺคหเณปิ อาปตฺติ
วุตฺตา ฯ จตฺตาโร ปจฺจเย ปริภุญฺชถาติ เทตีติ เอตฺถ ฯ
ภิกฺขุสงฺโฆ จตฺตาโร ปจฺจเย ปริภุญฺชตุ ตฬากํ ทมฺมีติ วา
จตุปฺปจฺจยปริโภคตฺถํ ตฬากํ ทมฺมีติ วา วทติ ฯ วฏฺฏติเยว ฯ
อิโต ตฬากโต อุปฺปนฺเน จตฺตาโร ปจฺจเย ทมฺมีติ วุตฺเต ปน
วตฺตพฺพเมว นตฺถิ ฯ อมฺหากํ เอกํ กปฺปิยการกํ ฐเปถาติ
วุตฺเตติ อิทํ อีทิสํเยว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ กปฺปิยกฺกเมน
สมฺปฏิจฺฉิเตสุ เขตฺตตฬากาทีสุ ปน อวุตฺเตปิ กปฺปิยการกํ ฐเปตุํ
ลพฺภติเยว ฯ ยสฺมา ปรสนฺตกํ นาเสตต ภิกฺขูนํ น วฏฺฏติ ตสฺมา
น สสฺสกาเลติ วุตฺตํ ฯ ชนปทสฺส สามิโกติ อิมินาว โย ตํ
ชนปทํ วิจาเรติ เตนาปิ อจฺฉินฺทิตฺวา ทินฺนํ วฏฺฏติเยวาติ
วทนฺติ ฯ อุทกวาหกนฺติ อุทกมาติกํ ฯ กปฺปิยโวหาเรปีติ เอตฺถ
วิธานํ วกฺขามาติ ปาจเสโส ฯ อุทกวเสนาติ อุทกปริโภคตฺถํ ฯ
สุทฺธจิตฺตานนฺติ เกวลํ อุทกปริโภคตฺถเมวาติ อธิปฺปาโย ฯ
อลชฺชินา การาปิเต วตฺตพฺพเมว นตฺถีติ อาห ลชฺชิภิกฺขุนาติ ฯ
[ม. ท. ๖๐ ส. ท. ๒๐๘-๑๑]

ปกติภาโค นาม อิมสฺมึ รฏฺเฐ จตุอมฺพณมตฺตํ ฯ อกฏฺฐปุพฺพํ[๑] นวสสฺสํ นาม ฯ อปริจฺฉินฺนภาเคติ เอตฺตเก ภูมิภาเค เอตฺตโก ภาโค ทาตพฺโพติ เอวํ อปริจฺฉินฺนภาเค ฯ รชฺชุยา วา ทณฺเฑน วาติ เอตฺถ ปาเทหิปิ มินิตุํ น วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ขเล วา ฐตฺวา รกฺขตีติ เอตฺถ จ ปน เถเนตฺวา คณฺหนฺเต ทิสฺวา มา คณฺหถาติ นิวาเรนฺโต รกฺขติ นาม ฯ สเจ ปน อวิจาเรตฺวา เกวลํ ตุณฺหีภูโตว รกฺขนตฺถาย โอโลเกนฺโต ติฏฺฐติ วฏฺฏติ ฯ สเจปิ ตสฺมึ ตุณฺหีภูเต โจริกาย หรนฺติ มยํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อาโรเจสฺสามาติ เอวํ วตฺตต วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ นีหราเปติ ปฏิสาเมตีติ เอตฺถาปิ สเจ ปริยาเยน วทติ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ อปุพฺพสฺส อนุปฺปาทิตตฺตา อญฺเญสํ วฏฺฏตีติ อาห ตสฺเสว ตํ อกปฺปิยนฺติ ฯ นนุ จ ทุพฺพิจาริตมตฺเตน ตสฺเสว ตํ อกปฺปิยํ น สพฺเพสํ รูปิยสํโวหาเร จตุตฺถปตฺโต วิย ฯ วุตฺตํ หิ ตตฺถ โย ปน รูปิยํ อสมฺปฏิจฺฉิตฺวา เถรสฺส ปตฺตํ กีณิตฺวา เทหีติ ปหิตกปฺปิยการเกน สทฺธึ กมฺมารกุลํ คนฺตฺวา ปตฺตํ ทิสฺวา อิเม กหาปเณ คเหตฺวา อิมํ เทหีติ กหาปเณ ทาเปตฺวา คหิโต อยํ ปตฺโต เอตสฺเสว ภิกฺขุโน น วฏฺฏติ ทุพฺพิจาริตตฺตา อญฺเญสํ ปน วฏฺฏติ มูลสฺส อสมฺปฏิจฺฉิตตฺตาติ ฯ ตสฺมา ยนฺเต

๑ ม. อกฏฺฐปุปฺผํ ฯ

อาหรนฺติ สพฺเพสํ อกปฺปิยํ ฯ กสฺมา กหาปณานํ วิจาริตตฺตาติ อิทํ กสฺมา วุตฺตนฺติ ฯ เอตฺถ เกจิ วทนฺติ กหาปเณ สาทิยิตฺวา วิจาริตํ สนฺธาย เอวํ วุตฺตนฺติ ฯ สงฺฆิกตฺตา จ นิสฺสชฺชิตต น สกฺกา ตสฺมา สพฺเพสํ น กปฺปตีติ เตสํ อธิปฺปาโย ฯ เกจิ ปน อสาทิยิตฺวาปิ กหาปณานํ วิจาริตตฺตา รูปิยสํโวหาโร กโต โหติ สงฺฆิกตฺตา จ นิสฺสชฺชิตุํ น สกฺกา ตสฺมา สพฺเพสํ น กปฺปตีติ วทนฺติ ฯ คณฺฐิปเทสุ ปน ตีสุปิ อิทํ วุตฺตํ จตุตฺถปตฺโต คิหิสนฺตกานํเยว กหาปณานํ วิจาริตตฺตา อญฺเญสํ กปฺปติ อิธ ปน สงฺฆิกานํ วิจาริตตฺตา สพฺเพสํ น กปฺปตีติ ฯ สพฺเพสมฺปิ วาโท เตน เตน ปริยาเยน ยุชฺชติเยว ฯ จตุสฺสาลทฺวาเรติ โภชนสาลํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ปริยาเยน กถิตตฺตาติ คณฺหาติ อวตฺวา สีมา คตาติ ปริยาเยน กถิตตฺตา ฯ ปกติภูมิกรณตฺถํ เหฏฺฐา คหิตํ ปํสุนฺติ อาทิ วุตฺตํ ฯ ทาสํ ทมฺมีติ เอตฺถ มนุสฺสํ ทมฺมีติ วุตฺเต วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ กุกฺกุฏสูกรา ฯเปฯ วฏฺฏตีติ เอตฺถ กุกฺกุฏสูกเรสุ ทิยฺยมาเนสุ อิเมหิ อมฺหากํ อตฺโถ นตฺถิ สุขํ ชีวนฺตุ อรญฺเญ วิสชฺเชถาติ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ เขตฺตวตฺถุปฏิคฺคหณา ปฏิวิรโต โหตีติ อาทิวจนโต เขตฺตาทีนํ ปฏิคฺคหเณ อยํ สพฺโพปิ วินิจฺฉโย วุตฺโต ฯ กปฺปิยการกสฺส ภิกฺขุนา นิทฺทิฏฺฐภาโว ทูเตน

[ม. ท. ๖๐-๑ ส. ท. ๒๑๒-๖]

อปฺปิตตา ตตุตฺตริวายาโม เตน วายาเมน ปฏิลาโภติ อิมาเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

ราชสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

จีวรวคฺโค ปฐโม ฯ

[๑๐๗] ปาลิยํ โกสิยการเกติ เอตฺถ ฯ โกสํ กโรนฺตีติ โกสการกาติ ลทฺธโวหารานํ ปาณกานํ โกสโต นิพฺพตฺตํ โกสิยํ ฯ ตํ กโรนฺตีติ โกสิยการกา ตนฺตวายา ฯ สํหนนํ สงฺฆาโต วินาโสติ อตฺโถ ฯ โกสิยมิสฺสกนฺติ โกสิยตนฺตุนา มิสฺสํ ฯ อวายิมนฺติ วุตฺตตฺตา วายิตฺวา เจ กโรนฺติ อนาปตฺติ ฯ อนาปตฺติ วิตานํ วาติ อาทินา วิตานาทีนํ อตฺถาย กรเณปิ เตนากาเรน ปริโภเคปิ อนาปตฺติ วุตฺตา ฯ เอวมฺปิ มิสฺเสตฺวา กตเมว โหตีติ อิมินา วาเตน อาหริตฺวา ปาติเตปิ อจิตฺตกตฺตา อาปตฺติเยวาติ ทสฺเสติ ฯ โกสิยมิสฺสกตา อตฺตโน อตฺถาย สนฺถตสฺส กรณการาปนํ ปฏิลาโภ จาติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

โกสิยสิกฺขาปทํ ปฐมํ ฯ

[๑๐๘] สุทฺธกาฬกสิกฺขาปทํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๑๐๙] เทฺวภาคสิกฺขาปเท ปน ฯ เทฺว ภาคาติ อุกฺกฏฺฐ-ปริจฺเฉโท กาฬกานํ อธิกคฺคหณสฺส ปฏิกฺเขปวเสน สิกฺขาปทสฺส ปญฺญตฺตตฺตา ฯ ตติยํ โอทาตานํ จตุตฺถํ โคจริยานนฺติ อยํ

[ม. ท. ๖๓-๙ ส. ท. ๒๑๖-๗]

เหฏฺฐิมปริจฺเฉโท เตสํ อธิกคฺคหเณ ปฏิกฺเขปาภาวโต ฯ ตสฺมา กาฬกานํ ภาคทฺวยโต อธิกํ น วฏฺฏติ โอนกํ วฏฺฏติ ฯ เสสานมฺปน วุตฺตปฺปมาณโต อธิกมฺปิ วฏฺฏติ ฯ กาฬกานํเยว จ อธิกคฺคหณสฺส ปฏิกฺขิตฺตตฺตา กาฬกานํ อุปฑฺฒํ โอทาตานํ วา โคจริยานํ วา อุปฑฺฒํ คเหตฺวาปิ กาตต วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ อนาปตฺติ พหุตรํ โอทาตานํ พหุตรํ โคจริยานํ อาทิยิตฺวา กโรติ สุทฺธํ โอทาตานํ สุทฺธํ โคจริยานํ อาทิยิตฺวา กโรตีติ อิมินา ตํ สเมติ ฯ กาฬเก โอทาเต จ ฐเปตฺวา เสสา โคจริเยสฺเยว สงฺคหํ คจฺฉนฺตีติ วทนฺติ ฯ เทฺว โกฏฺฐาสา กาฬกานนฺติ เอตฺถ ปน เอกสฺสาปิ กาฬกโลมสฺส อติเรกภาเว นิสฺสคฺคิยํ โหตีติ มาติกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ ตํ ธารยิตฺวา เทฺว ตุลา อาทาตพฺพาติ วจนโต ตุลาธารณาย น สเมติ ฯ น หิ โลเม คเณตฺวา ตุลาธารณา กริยติ อถ คเณตฺวาว ธารยิตพฺพํ สิยา กินฺตุลาธารณาย ตสฺมา เอวเมตฺถ อธิปฺปาโย ยุตฺโต สิยา อจิตฺตกตฺตา สิกฺขาปทสฺส ปุพฺเพ ตุลาย ธารยิตฺวา เตสุ โลเมสุ จปิเตสุ เอกมฺปิ โลมํ ตตฺถ ปเตยฺย นิสฺสคฺคิยนฺติ ฯ อญฺญถา ทุพฺพิญฺเญยฺยภาวโต เทฺว ตุลา นาทาตพฺพา โอนกตราว อาทาตพฺพา สิยุํ ฯ

เทฺวภาคสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

[ม. ท. ๖๙-๗๐ ส. ท. ๒๑๗]

[๑๑๐] ฉพฺพสฺสสิกฺขาปเท ปน ฯ เยสํ โน สนฺถเต ทารกา โอหทนฺติปิ อุมฺมิหนฺติปิ เยสํ โน สนฺถตา อุนฺทุเรหิปิ ขชฺชนฺตีติ เอวํ ปาลิปทานํ สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพ ฯ หท กรีโสสฺสคฺเค มิห เสจเนติ สทฺทนยํ สนฺธายาห วจฺจมฺปิ ปสฺสาวมฺปิ กโรนฺตีติ ฯ ปวารณอุโปสถปาฏิปททิวเสสุ สนฺถตํ กริตฺวา ปุน ฉฏฺเจ วสฺเส ปริปุณฺเณ ปวารณอุโปสถปาฏิปททิวเสสุ กโรนฺโต ฉพฺพสฺสานิ กโรตีติ วุจฺจติ ฯ ทุติยาทิโต ปฏฺฐาย กโรนฺโต ปน อติเรกฉพฺพสฺสานิ กโรติ นาม ฯ

ฉพฺพสฺสสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๑๑๑] นิสีทนสนฺถตสิกฺขาปเท ปน ฯ ปญฺญายิสฺสตีติ สเจ สา กติกา มนาปา ภวิสฺสติ มนาปตาย ภิกฺขุสงฺโฆ สนฺทิสฺสิสฺสติ สเจ อมนาปา อมนาปตาย สนฺทิสฺสิสฺสตีติ อธิปฺปาโย ฯ อารญฺญกงฺคาทีนิ ตีณิ ปาลิยํ ปธานงฺควเสน วุตฺตานิ เสสานิปิ เต สมาทยึสฺเยวาติ เวทิตพฺพํ ฯ เตเนวาห สนฺถเต จตุตฺถจีวรสญฺญิตายาติ ฯ อุชฺฌิตฺวาติ วิสฺสชฺเชตฺวา ฯ นิสีทน-สนฺถตตฺตา นิวาสนปารุปนกิจฺจํ นตฺถีติ อาห สกึ นิสินฺนญฺเจว นิปนฺนญฺจาติ ฯ วิทตฺถิมตฺตนฺติ สุคตวิทตฺถึ สนฺธาย วทติ ฯ อิทญฺจ เหฏฺฐิมปริจฺเฉททสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ วิตานาทีนํเยว อตฺถาย กรเณ อนาปตฺติวจนโต สเจ นิปชฺชนตฺถาย กโรนฺติ อาปตฺติเยวาติ

[ม. ท. ๗๑-๘๑ ส. ท. ๒๑๗-๒๐]

ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ อกปฺปิยตฺตา ปน ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ อิทญฺจ นิสีทนสนฺถตํ นาม นิสีทนจีวรเมว นาญฺญนฺติ วทนฺติ ฯ นิสีทนสิกฺขาปเทปิ นิสีทนํ นาม สทสํ วุจฺจตีติ จ อฏฺฐกถายํ จสฺส สนฺถตสทิสํ สนฺถริตฺวา เอกสฺมึ อนฺเต สุคตวิทตฺถิยา วิทตฺถิมตฺเต ปเทเส ทฺวีสุ ฐาเนสุ ผาเลตฺวา ติสฺโส ทสา กริยนฺติ ตาหิ ทสาหิ สทสํ นาม วุจฺจตีติ วจนโต อิธาปิ นิสีทนํ นาม สทสํ วุจฺจตีติ จ สนฺถเต จตฺตฺถจีวร-สญฺญิตายาติ จ วจนโต ตํ ยุตฺตํ วิย ทิสฺสติ ฯ เกจิ ปน นิสีทนสนฺถตํ เอฬกโลมานิ สนฺถริตฺวา สนฺถตํ วิย กโรนฺติ ตํ อวายิมํ อนธิฏฺฐานุปคํ นิสีทนจีวรํ ปน ฉนฺนํ จีวรานํ อญฺญตเรน กตํ อธิฏฺฐานุปคํ ตํ กโรนฺตา จ นนฺตกานิ สนฺถริตฺวา กตสนฺถตสทิสํ[1] กโรนฺตีติ วทนฺติ ฯ วีมํสิตฺวา ยุตฺตตรํ คเหตพฺพํ ฯ

นิสีทนสนฺถตสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๑๑๒] เอฬกโลมสิกฺขาปเท ฯ อาสุมฺภีติ เอตฺถ อาสุมฺหิสีติปิ ปฐนฺติ ฯ กิลนฺตาติ อิมินา กิลนฺตตาย เต โอนมิตฺวา ปาเตตฺต น สกฺโกนฺตีติ ทสฺเสติ ฯ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺนสฺสาติ อิทํ วตฺถุมตฺตทีปนวเสน ปาลิยํ วุตฺตํ ฯ ยตฺถกตฺถจิ ปน ธมฺเมน ลภิตฺวา คณฺหิตุํ วฏฺฏติเยว ฯ ติโยชนปรมนฺติ จ คหิตฏฺฐานโต

๑ ม. สนฺถตสทิสํ ฯ

[ม. ท. ๘๑-๓ ส. ท. ๒๒๐-๑]

ติโยชนปฺปมาณํ เทสนฺติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ สหตฺถาติ กรณตฺเถ นิสฺสกฺกวจนนฺติ อาห สหตฺ ถนาติ ฯ อสนฺเต หารเกติ ปาลิยํ ภิกฺขุโน อนุรูปตาทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ น ปน หารเก วิชฺชมาเน ติโยชนพฺภนฺตเร สหตฺถา หรนฺตสฺส อาปตฺติทสฺสนตฺถํ ฯ ติโยชนโต พหิ พหิติโยชนนฺติ อาห ติโยชนโต พหิ ปาเตตีติ ฯ เตน หริเตปิ อาปตฺติเยวาติ สอุสฺสาหตฺตา อนาณตฺติยา หตตฺตา จ ฯ สติปิ หิ สอุสฺสาหภาเว อาณตฺติยา เจ หรติ อนาปตฺติ อญฺญํ หราเปตีติ วจนโต ฯ อญฺโญ หริสฺสตีติ อธิปฺปายาภาวโต สุทฺธจิตฺเตน ฐปิตนฺติ วุตฺตํ ฯ สอุสฺสาหตฺตาติ ติโยชนาติกฺกมเน สอุสฺสาหตฺตา ฯ อิทญฺจ อญฺโญ หริสฺสตีติ อสุทฺธจิตฺเตน ฐปิตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อจิตฺตกตฺตาติ อิทํ ปน สุทฺธจิตฺเตน ฐปิตํ สนฺธาย ฯ อนาปตฺติปาลิยา น สเมตีติ ติโยชนํ หรตีติ อาทิปาลิยา วิเสสโต อญฺญํ หราเปตีติ ปาลิยา จ น สเมติ ฯ สเจ สามิกํ ชานาเปตฺวา ฐเปติ อาณตฺติยา หราเปติ นามาติ อาห สามิกสฺส อชานนฺตสฺเสวาติ ฯ อคจฺฉนฺเตปีติ คมนํ อุปจฺฉินฺทิตฺวา ฐปิตยาเนปิ ฯ เหฏฺฐา วา คจฺฉนฺโตติ ภูมิยํ คจฺฉนฺโต ฯ อญฺญํ หราเปตีติ วจนโตติ เอตฺถ อญฺญคฺคหเณน สามญฺญโต ติรจฺฉานคตาปิ สงฺคหิตาติ อาห อญฺญํ หราเปตีติ วจนโต อนาปตฺตีติ ฯ สุงฺกฆาเฏ อาปตฺติ โหตีติ อญฺญํ หราเปนฺตสฺส

[ม. ท. ๘๓ ส. ท. ๒๒๑-๒]

อาปตฺติ ฯ ตตฺถ อนาปตฺตีติ อญฺญาวิหิตสฺส เถยฺยจิตฺตาภาวโต อนาปตฺติ ฯ ตํ หรนฺตสฺสาติ ปุน ติโยชนํ หรนฺตสฺสาติ มหาคณฺฐิปเท วุตฺตํ ฯ ตมฺปน มาติกฏฺฐกถายํ องฺเคสุ ปฐมปฏิลาโภติ อิมินา วจเนน น สเมติ ฯ ปฐมปฏิลาโภติ หิ อิทํ ทุติยปฏิลาโภ อาปตฺติยา องฺคํ น โหตีติ ทีเปติ ฯ ตสฺมา ปาลิยํ อฏฺฐกถายํ จ วิเสสาภาวโต อจฺฉินฺนํ ปฏิลภิตฺวา หรนฺตสฺส ปุน ติโยชนาติกฺกเมปิ อนาปตฺติ วุตฺตาติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ อญฺญถา อจฺฉินฺนํ ปฏิลภิตฺวา ปุน ติโยชนํ หรตีติ วเทยฺย ฯ วีมํสิตฺวา ยุตฺตตรํ คเหตพฺพํ ฯ อนาปตฺติ กตภณฺฑนฺติ เอตฺถ กมฺพลโกชวาทิกตภณฺฑมฺปิ ฯ ปกตีจีวเร ลคฺคโลมานิ อาปตฺตึ ชเนนฺติเยวาติ วทนฺติ ฯ ตนุกปตฺตตฺถวิกนฺตเร อฌฏฺฐนตฺถํ ปกฺขิปนฺติ ฯ ปกฺขิตฺตนฺติ กณฺณจฺฉิทฺเท ปกฺขิตฺตํ ฯ นิธานมุขํ นามาติ อิมินา กตภณฺเฑ สงฺขํ น คจฺฉตีติ ทสฺเสติ ฯ เอฬกโลมานํ อกตภณฺฑตา ปฐมปฏิลาโภ อตฺตนา อาทาย วา อญฺญสฺส อชานนฺตสฺส ยาเน ปกฺขิปิตฺวา วา ติโยชนาติกฺกมนํ อาหรณปจฺจาหรณํ อวาสาธิปฺปายตาติ อิมาเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

เอฬกโลมสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๑๓] เอฬกโลมโธวาปนสิกฺขาปทํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๑๑๔] รูปิยสิกฺขาปเท ปน ฯ สตฺถุวณฺโณติ สตฺถุนา

[ม. ท. ๘๔-๙๐ ส. ท. ๒๒๒-๓]

สมานวณฺโณ ฯ สตฺถุโน วณฺโณ สตฺถุวณฺโณ ฯ สตฺถุวณฺโณ วิย วณฺโณ อสฺสาติ สตฺถุวณฺโณติ มชฺฌปทโลปี สมาโส ทฏฺฐพฺโพ ฯ ปากติโก นาม เอตรหิ ปกติกหาปโณ ฯ รุกฺขผลพีชมโยติ ตินฺติณิกาทิรุกฺขานํ ผลพีเชน กโต ฯ อิจฺเจตํ สพฺพมฺปีติ ยถาวุตฺตเภทํ สพฺพมฺปิ จตุพฺพิธํ นิสฺสคฺคิยวตฺถุ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ ชาตรูปมาสโกติ สุวณฺณกหาปโณ ฯ คณฺเหยฺยาติ อตฺตโน อตฺถาย ทิยฺยมานํ วา กตฺถจิ ฐิตํ วา นิปฺปริคฺคหํ ทิสฺวา สยํ คณฺเหยฺย ฯ อิทํ อยฺยสฺส โหตูติ เอวํ สมฺมุขา วา อสุกสฺมึ นาม ฐาเน มม หิรญฺญสุวณฺณํ อตฺถิ ตํ ตุยฺหํ โหตูติ เอวํ ปรมฺมุขา ฐิตํ วา เกวลํ วาจาย วา หตฺถมุทฺธาย วา ตุยฺหนฺติ วตฺวา ปริจฺจตฺตสฺส กายวาจาหิ อปฺปฏิกฺขิปิตฺวา จิตฺเตน สาทิยนํ อุปนิกฺขิตฺตสาทิยนํ นาม ฯ สาทิยตีติ วุตฺตเมวตฺถํ วิภาเวติ คณฺหิตุกาโม โหตีติ ฯ อิทํ คุตฺตฏฺฐานนฺติ อาจิกฺขิตพฺพนฺติ ปจฺจยปริโภคํเยว สนฺธาย อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ อิธ นิกฺขิปาหีติ วุตฺเต อุคฺคณฺหาเปยฺย วาติ วุตฺตลกฺขเณน นิสฺสคฺคิยํ โหตีติ อาห อิธ นิกฺขิปาหีติ น วตฺตพฺพนฺติ ฯ ปรโต อิทํ คณฺหาติ จ น วตฺตพฺพนฺติ เอตฺถาปิ เอเสว นโย ฯ กปฺปิยญฺจ อกปฺปิยญฺจ นิสฺสาย ฐิตํ โหตีติ ยสฺมา ตโต อุปฺปนฺนปจฺจยปริโภโค กปฺปติ ตสฺมา กปฺปิยํ นิสฺสาย ฐิตํ ยสฺมา ปน ทุพฺพิจารณาย ตโต

[ม. ท. ๔๐-๑ ส. ท. ๒๒๓-๕]

อุปฺปนฺนปจฺจยปริโภโคปิ น กปฺปติ ตสฺมา อกปฺปิยํ นิสฺสาย
จิตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

[๑๑๕] น เตน กิญฺจิ กปฺปิยภณฺฑํ เจตาปิตนฺติ เอตฺถ
เจตาปิตญฺจ นตฺถิ ปริโภคุปาโย ตสฺมา เอวํ วุตฺตํ ฯ
อกปฺปิยํ หิ นิสฺสคฺคิยวตฺถุ อุคฺคณฺหิตฺวา ตํ อนิสฺสชฺชิตฺวาว
เจตาปิตํ กปฺปิยภณฺฑํ สงฺฆสฺส นิสฺสฏฺฐมฺปิ สพฺเพสํ น กปฺปติ ฯ
เกจิ ปน ยสฺมา นิสฺสคฺคิยวตฺถุ ปฏิคฺคเหตฺวาปิ เจตาปิตํ กปฺปิย-
ภณฺฑํ สงฺฆสฺส นิสฺสชฺชามีติ นิสฺสฏฺฐํ วินาว อุปายํ ปริภุญฺชิตุํ
วฏฺฏติ ตสฺมา น เตน กิญฺจิ กปฺปิยภณฺฑํ เจตาปิตนฺติ วุตฺตนฺติ
วทนฺติ ฯ อารามิกานํ วา ปตฺตภาคนฺติ อิทํ คิหีนํ หตฺถคโตปิ
โสเยว ภาโคติ กตฺวา วุตฺตํ ฯ สเจ ปน เตน อญฺญํ
ปริวตฺเตตฺวา อารามิกา เทนฺติ ปริภุญฺชิตต วฏฺฏตีติ มชฺฌิมคณฺฐี-
ปเท จูฬคณฺฐีปเท จ วุตฺตํ ฯ ตโต หริตฺวาติ อญฺเญสํ ปตฺต-
ภาคโต หริตฺวา ฯ กสิณปริกมฺมนฺติ อาโลกกสิณปริกมฺมํ ฯ
มญฺจปีฐาทีนิ วาติ เอตฺถ ตโต คหิตมญฺจปีฐาทีนิ ปริวตฺเตตฺวา
อญฺญํ เจ คหิตํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ฉายาปีติ โภชนสาลาทีนํ
ฉายาปิ ฯ ปริจฺเฉทาติกฺกนฺตาติ เคหปริจฺเฉทํ อติกฺกนฺตา ฯ
ฉายาย คตคตฏฺฐานํ เคหํ นาม น โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ มคฺเคน-
ปีติ เอตฺถ สเจ อญฺโญ มคฺโค นตฺถิ มคฺคํ อธิฏฺฐหิตฺวา

[ม. ท. ๕๑ ส. ท. ๒๒๕-๗]

คนฺตต วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ กีตายาติ เตน วตฺถุนา กีตาย ฯ อุปนิกฺเขปํ ฐเปตฺวา สงฺโฆ ปจฺจเย ปริภุญฺชตีติ สเจ อุปาสโก อติพหุํ เอตํ หิรญฺญํ อิทํ ภนฺเต อชฺเชว น วินาเสตพฺพนฺติ วตฺวา สยํ อุปนิกฺเขปํ ฐเปติ อญฺเญน วา ฐปาเปติ เอตํ อุปนิกฺเขปํ ฐเปตฺวา ตโต อุทยํ ปริภุญฺชนฺโต สงฺโฆ ปจฺจเย ปริภุญฺชติ เตน วตฺถุนา คหิตตฺตา อกปฺปิยนฺติ วุตฺตํ ฯ ปติโตกาสํ อสมนฺนาหรนฺเตน ปาเตตพฺพนฺติ อิทํ นิรเปกฺขภาวทสฺสนปรนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺมา ปติตฏฺฐาเน ญาเตปิ ตสฺส คูถํ ฉฑฺเฑนฺตสฺส วิย นิรเปกฺขภาโวเยเวตฺถ ปมาณนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อสนฺตสมฺภาวนายาติ อตฺตนิ อวิชฺชมานอุตฺตริมนุสฺสธมฺมาโรจนํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

[๑๑๖] เถยฺยปริโภโค นาม อนรหสฺสปริโภโค ฯ ภควตา หิ อตฺตโน สาสเน สีลวโต ปจฺจยา อนุญฺญาตา น ทุสฺสีลสฺส ทายกานมฺปิ สีลวโตเอว ปริจฺจาโค น ทุสฺสีลสฺส อตฺตโน การานํ มหปฺผลภาวสฺส ปจฺจาสึสนโต ฯ อิติ สตฺถารา อนนุญฺญาตตฺตา ทายเกหิ จ อปริจฺจตฺตตฺตา ทุสฺสีลสฺส ปริโภโค เถยฺยปริโภโค ฯ อิณวเสน ปริโภโค อิณปริโภโค ฯ ปฏิคฺคาหกโต ทกฺขิณาวิสุทฺธิยา อภาวโต อิณํ คเหตฺวา ปริโภโค วิยาติ อตฺโถ ฯ ตสฺมาติ สีลวโตติ อาทินา วุตฺตเมวตฺถํ การณ-

[ม. ท. ๔๑-๒ ส. ท. ๒๒๗-๘]

ภาเวน ปจฺจามสติ ฯ จีวรํ ปริโภเค ปริโภเคติ กายโต โมเจตฺวา
โมเจตฺวา ปริโภเค ฯ ปุเรภตฺต ฯ เป ฯ ปจฺฉิมยาเมสุ
ปจฺจเวกฺขิตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตถา อสกฺโกนฺเตน ยถาวุตฺตกาล-
วิเสสวเสน เอกสฺมึ ทิวเส จตุกฺขตฺตุํ ติกฺขตฺตุํ ทฺวิกฺขตฺตุํ สกึเยว
วา ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ฯ สจสฺส อปจฺจเวกฺขโตว อรุโณ อุคฺคจฺฉติ
อิณปริโภคฏฺฐาเน ติฏฺฐตีติ เอตฺถ หิ โย ยํ มยา จีวรํ ปริภุตฺตํ
ตํ ยาวเทว สีตสฺส ปฏิฆาตาย ฯ เป ฯ หิรีโกปินปฏิจฺฉาทนตฺถํ
โย มยา ปิณฺฑปาโต ปริภุตฺโต โส เนว ทวายาติ อาทินา
สเจ อตีตปริโภคปจฺจเวกฺขณํ น กเรยฺย อิณปริโภคฏฺฐาเน
ติฏฺฐตีติ วทนฺติ ฯ วีมํสิตพฺพํ ฯ เสนาสนํปิ ปริโภเค ปริโภเคติ
ปเวเส ปเวเส ฯ เอวํ ปน อสกฺโกนฺเตน ปุเรภตฺตาทีสุ
ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ฯ ตํ เหฏฺฐาวุตฺตนเยเนว สกฺกา วิญฺญาตุนฺติ อิธ
วิสฺส น วุตฺตํ ฯ สติปจฺจยตาติ สติยา ปจฺจยภาโว ฯ ปฏิคฺคหณสฺส
ปริโภคสฺส จ ปจฺจเวกฺขณสติยา ปจฺจยภาโว ยุชฺชติ ฯ
ปจฺจเวกฺขิตฺวาว ปฏิคฺคเหตพฺพํ ปริภุญฺชิตพฺพญฺจาติ อตฺโถ ฯ เตเนวาห
สตึ กตฺวาติ อาทึ ฯ เอวํ สนฺเตปีติ ยทิปิ ทฺวีสุปิ ฐาเนสุ
ปจฺจเวกฺขณา ยุตฺตา เอวํ สนฺเตปิ ฯ อปเร ปนาหุ สติปจฺจย-
ตาติ สติ เภสชฺชปริโภคสฺส ปจฺจยภาเว ปจฺจเยติ อตฺโถ ฯ
เอวํ สนฺเตปีติ ปจฺจเย สตีปีติ ฯ ตํ เตสํ มติมตฺตํ ฯ ตถาหิ

[ม. ท. ๘๒ ส. ท. ๒๒๘]

ปจฺจยสนฺนิสฺสิตสีลํ ปจฺจเวกฺขณาย วิสุชฺฌติ น ปจฺจยสพฺภาว-
มตฺเตน ฯ นนุ จ ปริโภเค กโรนฺตสฺส อนาปตฺตีติ อิมินา
ปาฏิโมกฺขสํวรสีลํ วุตฺตํ ตสฺมา ปจฺจยสนฺนิสฺสิตสีลสฺส ปาฏิโมกฺข-
สํวรสีลสฺส จ โก วิเสโสติ ฯ วุจฺจเต ฯ ปุริเมสุ ตาว ตีสุ
ปจฺจเยสุ วิเสโส ปากโฏเยว ฯ คิลานปจฺจเย ปน ยถา วตึ กตฺวา
รุกฺขมูเล โคปิเต ตสฺส ผลานิปิ รกฺขิตานิเยว โหนฺติ เอวเมว
ปจฺจเวกฺขณาย ปจฺจยสนฺนิสฺสิตสีเล รกฺขิเต ตปฺปฏิพทฺธํ ปาฏิ-
โมกฺขสํวรสีลมฺปิ นิปฺผนฺนํ นาม โหติ ฯ คิลานปจฺจยํ อปจฺจเวกฺขิตฺวา
ปริภุญฺชนฺตสฺส จ สีลํ ภิชฺชมานํ ปาฏิโมกฺขสํวรสีลเมว
ภิชฺชติ ฯ ปจฺจยสนฺนิสฺสิตสีลมฺปน ปจฺฉาภตฺตปุริมยามาทีสุ ยาว
อรุณุคฺคมนา อปจฺจเวกฺขนฺตสฺเสว ภิชฺชติ ฯ ปุเรภตฺตํ หิ อปจฺจ-
เวกฺขิตฺวาปิ คิลานปจฺจยํ ปริภุญฺชนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ อิทเมเตสํ
นานากรณํ ฯ เอวํ ปจฺจยสนฺนิสฺสิตสีลสฺส วิสุทฺธึ ทสฺเสตฺวา
เตเนว ปสงฺเคน สพฺพาปิ วิสุทฺธิโย ทสฺเสตุํ จตุพฺพิธา หิ สุทฺธีติ
อาทิมาห ฯ ตตฺถ สุชฺฌติ เอตายาติ สุทฺธิ ฯ ยถาธมฺมํ เทสนาว
สุทฺธิ เทสนาสุทฺธิ ฯ วุฏฺฐานสฺสาปิ เจตฺถ เทสนายเอว สงฺคโห
ทฏฺฐพฺโพ ฯ ฉินฺนมูลาปตฺตีนํ ปน อภิกฺขุตาปฏิญฺญาว เทสนา ฯ
อธิฏฺฐานวิสิฏฺโฐ สํวโรว สุทฺธิ สํวรสุทฺธิ ฯ ธมฺเมน สเมน ปจฺจยานํ
ปริเยฏฺฐิเอว สุทฺธิ ปริเยฏฺฐิสุทฺธิ ฯ จตูสุ ปจฺจเยสุ วุตฺตวิธินา
[ม. ท. ๔๒ ส. ท. ๒๒๘-๔]

ปจฺจเวกฺขณาว สุทฺธิ ปจฺจเวกฺขณสุทฺธิ ฯ เอส ตาว สุทฺธีสุ สมาสนโย ฯ สุทฺธิมนฺเตสุ สีเลสุ เทสนา สุทฺธิ เอตสฺสาติ เทสนาสุทฺธิ ฯ เสเสสุปิ เอเสว นโย ฯ น ปุเนวํ กริสฺสามีติ เอตฺถ เอวนฺติ สํวรเภทํ สนฺธายาห ฯ ปหายาติ วชฺเชตฺวา ฯ อกตฺวาติ อตฺโถ ฯ ทาตพฺพฏฺเฐน ทายํ ฯ ตํ อาทิยนฺตีติ ทายาทา ฯ อนนุญฺญาเตสุ สพฺเพน สพฺพํ ปริโภคาภาวโต อนุญฺญาเตสุเยว จ ปริโภคสพฺภาวโต ภิกฺขูหิ ปริภุญฺชิตพฺพปจฺจยา ภควโต สนฺตกา ฯ ธมฺมทายาทสุตฺตญฺเจตฺถ สาธกนฺติ ธมฺมทายาทา เม ภิกฺขเว ภวถ มา อามิสทายาทา อตฺถิ เม ตุมฺเหสุ อนุกมฺปา กินฺติ เม สาวกา ธมฺมทายาทา ภเวยฺยุํ โน อามิสทายาทาติ เอวํ ปวตฺตํ ธมฺมทายาทสุตฺตญฺจ เอตฺถ เอตสฺมึ อตฺเถ สาธกํ ฯ อวีตราคานํ ตณฺหานํ ทาสตาย๑ ปจฺจยปริโภเค สามิภาโว นตฺถิ ฯ ตทภาเวน วีตราคานํ ตตฺถ สามิภาโว ยถารุจิปริโภคสพฺภาวโต ฯ ตถาหิ เต ปฏิกูลมฺปิ อปฺปฏิกูลาการเน อปฺปฏิกูลมฺปิ ปฏิกูลา-การเน ตทุภยมฺปิ วชฺเชตฺวา อชฺฌุเปกฺขนาการเน ปจฺจเย ปริภุญฺชนฺติ ทายกานญฺจ มโนรถํ ปริปูเรนฺติ ฯ เตนาห เต หิ ตณฺหาทาสพฺยํ อตีตตฺตา สามิโน หุตฺวา ปริภุญฺชนฺตีติ ฯ โย ปนายํ สีลวโต ปจฺจเวกฺขิตปริโภโค โส อิณปริโภคสฺส

๑ ม. ตณฺหาปรวสตาย ฯ

ปจฺจเวกฺขณาว สุทฺธิ ปจฺจเวกฺขณสุทฺธิ ฯ เอส ตาว สุทฺธีสุ สมาสนโย ฯ สุทฺธิมนฺเตสุ สีเลสุ เทสนา สุทฺธิ เอตสฺสาติ เทสนาสุทฺธิ ฯ เสเสสุปิ เอเสว นโย ฯ น ปุเนวํ กริสฺสามีติ เอตฺถ เอวนฺติ สํวรเภทํ สนฺธายาห ฯ ปหายาติ วชฺเชตฺวา ฯ อกตฺวาติ อตฺโถ ฯ ทาตพฺพฏฺเฐน ทายํ ฯ ตํ อาทิยนฺตีติ ทายาทา ฯ อนนุญฺญาเตสุ สพฺเพน สพฺพํ ปริโภคาภาวโต อนุญฺญาเตสุเยว จ ปริโภคสพฺภาวโต ภิกฺขูหิ ปริภุญฺชิตพฺพปจฺจยา ภควโต สนฺตกา ฯ ธมฺมทายาทสุตฺตญฺเจตฺถ สาธกนฺติ ธมฺมทายาทา เม ภิกฺขเว ภวถ มา อามิสทายาทา อตฺถิ เม ตุมฺเหสุ อนุกมฺปา กินฺติ เม สาวกา ธมฺมทายาทา ภเวยฺยุํ โน อามิสทายาทาติ เอวํ ปวตฺตํ ธมฺมทายาทสุตฺตญฺจ เอตฺถ เอตสฺมึ อตฺเถ สาธกํ ฯ อวีตราคานํ ตณฺหานํ ทาสตาย๑ ปจฺจยปริโภเค สามิภาโว นตฺถิ ฯ ตทภาเวน วีตราคานํ ตตฺถ สามิภาโว ยถารุจิปริโภคสพฺภาวโต ฯ ตถาหิ เต ปฏิกูลมฺปิ อปฺปฏิกูลากาเรน อปฺปฏิกูลมฺปิ ปฏิกูลาการเน ตทุภยมฺปิ วชฺเชตฺวา อชฺฌุเปกฺขนาการเน ปจฺจเย ปริภุญฺชนฺติ ทายกานญฺจ มโนรถํ ปริปูเรนฺติ ฯ เตนาห เต หิ ตณฺหาทาสพฺยํ อตีตตฺตา สามิโน หุตฺวา ปริภุญฺชนฺตีติ ฯ โย ปนายํ สีลวโต ปจฺจเวกฺขิตปริโภโค โส อิณปริโภคสฺส

๑ ม. ตณฺหาปรวสตาย ฯ

สทฺธิวิหาริกาทโย ฯ โสปิ นิวาเรตพฺโพติ โย ปสฺสติ เตน นิวาเรตพฺโพ ฯ ยสฺมา อลชฺชิปริโภโค นาม ลชฺชิโน วุจฺจติ ตสฺมา อาปตฺติ นาม นตฺถีติ อุภินฺนมฺปิ อลชฺชิภาวโต อลชฺชิปริโภโคติ อิทํ นามมตฺตเมว น ลพฺภตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ อาปตฺติ ปน อตฺถิเยวาติ วทนฺตีติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ อธมฺมิโยติ อเนสนาทีหิ อุปฺปนฺโน ฯ ธมฺมิโยติ ภิกฺขาจริยาทีหิ อุปฺปนฺโน ฯ สงฺฆสฺเสว เทตีติ ภตฺตํ อคฺคเหตฺวา อตฺตโน ลทฺธสลากํเยว เทติ ฯ

[๑๑๘] สเจ ปน ลชฺชี อลชฺชึ ปคฺคณฺหาติ ฯ เป ฯ อนฺตรธาเปตีติ เอตฺถ เกวลํ ปคฺคณฺหิตุกามตาย เอวํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ธมฺมสฺส ปน สาสนสฺส โสตูนญฺจ อนุคฺคหตฺถาย วฏฺฏตีติ เวทิตพฺพํ ฯ ปุริมนเยน โส อาปตฺติยา กาเรตพฺโพติ วุตฺตตฺตา อิมสฺส อาปตฺติเยวาติ วทนฺติ ฯ อุทฺเทสคฺคหณาทินา ธมฺมสฺส ปริโภโค ธมฺมปริโภโค ฯ ธมฺมานุคฺคเหน คณฺหนฺตสฺส อาปตฺติยา อภาเวปิ เถโร ตสฺส อลชฺชิภาวํเยว สนฺธาย ปาโป กิรายนฺติ อาทิมาห ฯ ตสฺส ปน สนฺติเกติ มหารกฺขิตตฺเถรสฺส สนฺติเก ฯ

[๑๑๙] ราโชโรธาทโยติ อาทิ อิทํ คณฺหิสฺสามีติ เจตนามตฺตสพฺภาวโต วุตฺตํ ฯ อสติยา ทินฺนนฺติ เอตฺถ อสติยา ทินฺนํ นาม อปริจฺจตฺตํ โหติ ฯ ตสฺมา ทสนฺเต พนฺธกหาปณาทิ อสติยา ทินฺนํ ภิกฺขุนา จ วตฺถสญฺญาย ปฏิคฺคหิตํ ตโต เนว รูปิยํ ทินฺนํ

[ม. ท. ๙๒ ส. ท. ๒๓๐-๓]

นาปิ ปฏิคฺคหิตํ โหตีติ เอตฺถ อาปตฺติเทสนกิจฺจํ นตฺถิ ฯ ตํ ปน ทายกานเมว ปฏิทาตพฺพํ ฯ เตน อกปฺปิยวตฺถุนา เต เจ ทายกา สปฺปิอาทีนิ กีณิตฺวา สงฺฆสฺส ตสฺส จ ภิกฺขุโน เทนฺติ สพฺเพสํ กปฺปติ ทายกานํเยว สนฺตกตฺตา ฯ อฏฺฐกถายํ ปน ปุญฺญกาเมหิ ปริจฺจชิตฺวา ทินฺนเมว สนฺธาย ปุญฺญกามา ฯ เป ฯ รูปิเย อรูปิยสญฺญี รูปิยํ ปฏิคฺคณฺหาตีติ เวทิตพฺโพติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา ปริจฺจชิตฺวา ทินฺนํ วตฺถสญฺญาย คณฺหโตปิ นิสฺสคฺคิยเมว ฯ เตน เต ทายกา โน เจ อาคนฺตฺวา คณฺหนฺติ ทายเก ปุจฺฉิตฺวา อตฺตโน อตฺถาย เจ ปริจฺจตฺตํ สงฺเฆ นิสฺสชฺชิตฺวา อาปตฺติ เทเสตพฺพา ฯ ตว โจลกํ ปสฺสาหีติ อิมินา คิหีนํ สนฺตเกปิ อิทํ คณฺหถาติอาทิ อกปฺปิยโวหาเรน วิธานํ ภิกฺขุโน น กปฺปตีติ ทีเปติ ฯ เอกปริจฺเฉทานีติ กิริยากิริยภาวโต เอกปริจฺเฉทานิ ฯ ชาตรูปรชตภาโว อตฺตุทฺเทสิกตา คหณาทีสุ อญฺญตรภาโวติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

รูปิยสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๒๐] รูปิยสํโวหารสิกฺขาปเท ฯ ชาตรูปาทิ จตุพฺพิธมฺปิ นิสฺสคฺคิยวตฺถุ อิธ รูปิยคฺคหเณเนว คหิตนฺติ อาห ชาตรูปรชต-ปริวตฺตนนฺติ ฯ ปฏิคฺคหิตปริวตฺตเนติ สาทิตรูปิยสฺส ปริวตฺตเน

[ม. ท. ๔๒-๔ ส. ท. ๒๓๒]

อสาทิยิตฺวา วา กปฺปิเยน กมฺเมน๎ ปฏิคฺคหิตรูปิยปริวตฺตเน ฯ
คการสฺส กการํ กตฺวา สีสุปกนฺติ ลิขิตํ ฯ ปทภาชเน ฆนกตนฺติ
ปิณฺฑกตํ ฯ สตฺถุวณฺโณติอาทีสุ สตฺถุวณฺโณ จ กหาปโณ
จ ฯเปฯ เย จ โวหารํ คจฺฉนฺตีติ เอวํ สพฺพตฺถ สมุจฺจโย
เวทิตพฺโพ ฯ รูปิเย รูปิยสญฺญีติ สกสนฺตกํ วทติ ฯ รูปิยํ
เจตาเปตีติ ปรสนฺตกํ ฯ นิสฺสคฺคิยวตฺถุนา ทุกฺกฏวตฺถุํ วา
กปฺปิยวตฺถุํ วา เจตาเปนฺตสฺสาปิ เอเสว นโยติ อิทํ กสฺมา
วุตฺตํ ฯ น หิ รูปิเย รูปิยสญฺญี อรูปิยํ เจตาเปติ นิสฺสคฺคิยํ
ปาจิตฺติยนฺติ อาทิตฺติโก ปาลิยํ วุตฺโตติ อาห โย หีติอาทึ ฯ
ตสฺสานุโลมตฺตาติ เอตฺถายมธิปฺปาโย รูปิยสํโวหาโร นาม
นเกวลํ รูปิเยน รูปิยปริวตฺตนเมว อถโข อรูปิเย รูปิยสญฺญี
รูปิยํ เจตาเปตีติ วุตฺตตฺตา อรูปิเยน รูปิยเจตาปนมฺปิ
รูปิยสํโวหาโร นาม โหตีติ ฯ เอกสฺมึ ปกฺเขปิ รูปิเย สติ
รูปิยสํโวหาโรเยว โหตีติ อยมตฺโถ อวุตฺโตปิ วิญฺญายตีติ อรูปิยํ
นาม ทุกฺกฏวตฺถุกปฺปิยวตฺถูนิ ฯ เอกนฺเตน รูปิยปกฺเขติ เอเกน
อนฺเตน รูปิยปกฺเขติ อตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ เอกโต รูปิยปกฺเขติ
วา ปาโฐ เวทิตพฺโพ ฯ เอกรูปิยปกฺเขติปิ ปฐนฺติ ฯ ตตฺถาปิ
เอกโต รูปิยปกฺเขติ อยเมวตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ กปฺปิยวตฺถุนา

๑. ม คาเหน ฯ

[ม. ท. ๙๔-๗ ส. ท. ๒๓๓]

กปฺปิยวตฺถุโน กยวิกฺกเยปิ ตาว นิสฺสคฺคิยํ โหติ ทุกฺกฏวตฺถุนา ทุกฺกฏวตฺถุโน กยวิกฺกเย กสฺมา น โหตีติ อนฺธกฏฺจกถายมธิปฺปาโย ฯ อิทํ สิกฺขาปทํ ฯ เป ฯ อรูปิเยน จ รูปิยเจตาปนํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อิธาติ อิมสฺมึ รูปิยสํโวหารสิกฺขาปเท ฯ ตตฺถาติ กยวิกฺกยสิกฺขาปเท ฯ เตเนวาติ กปฺปิยวตฺถุนาเยว ฯ

[๑๒๑] ปุน กปฺปิยภาวํ เนตุํ อสกฺกุเณยฺยตฺตา มหาอกปฺปิโย นามาติ วุตฺตํ ฯ น สกฺกา เกนจิ อุปาเยน กปฺปิโย กาตุนฺติ อิทํ ปญฺจนฺนํเยว สหธมฺมิกานํ อนฺตเร ปริวตฺตนํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ คิหีหิ ปน คเหตฺวา อตฺตโน สนฺตกํ กตฺวา ทินฺนํ สพฺเพสํ กปฺปตีติ วทนฺติ ฯ น สกฺกา เกนจิ อุปาเยน กปฺปิโย กาตุนฺติ ปน อิมินาว ปฏิคฺคหิตรูปิยํ อนิสฺสชฺชิตฺวาว เตน เจตาปิตํ กปฺปิยภณฺฑมฺปิ สงฺฆสฺส นิสฺสฏฺจํ ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏตีติ สิทฺธํ ฯ เย ปน ปฏิคฺคหิตรูปิยํ อนิสฺสชฺชิตฺวาปิ เตน ปริวตฺติตํ กปฺปิยภณฺฑํ สงฺฆสฺส นิสฺสฏฺจํ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ เตสํ น สกฺกา เกนจิ อุปาเยน กปฺปิโย กาตุนฺติ อิทํ น ยุชฺชติ ฯ เต ปเนตฺถ เอวํ วทนฺติ ยสฺมา นิสฺสชฺชิตพฺพวตฺถุ อนิสฺสชฺชิตฺวาว อุปรูปริ อญฺญํ อญฺญํเยว กตํ ตสฺมา ปริจฺเฉทาภาวโต อิธ นิสฺสชฺชิตุํ อวตฺวา น สกฺกา เกนจิ อุปาเยน กปฺปิโย กาตุนฺติ วุตฺตํ ปริจฺเฉทาภาวโตเยว มูเล มูลสามิกานํ ปตฺเต จ

[ม. ท. ๔๗ ส. ท. ๒๓๔]

ปตฺตสามิกานํ ทินฺเนน กปฺปิโย โหตีติ จ น วุตฺตนฺติ ฯ ยทิ ปฏิคฺคหิตรูปิยํ อนิสฺสชฺชิตฺวา เจตาปิตํ กปฺปิยภณฺฑํ สงฺฆสฺส นิสฺสคฺคิยํ วฏฺฏติ ฯ เอวํ สนฺเต อิธาปิ อวสานวตฺถุํ คเหตฺวา สงฺฆสฺส นิสฺสคฺคิยํ กสฺมา น วฏฺฏตีติ ฯ โย ปน รูปิยํ อุคฺคณฺหิตฺวา ฯ เป ฯ ปตฺเต จ ปตฺตสามิกานํ ทินฺเนน กปฺปิโย โหตีติ อิมินาปิ ปฏิคฺคหิตรูปิยํ อนิสฺสชฺชิตฺวา เจตาปิตํ กปฺปิยภณฺฑมฺปิ สงฺฆสฺส นิสฺสคฺคิยํ ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏตีติ สิทฺธํ ฯ ยทิ ตํ นิสฺสคฺคิยํ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺเฏยฺย มูเล มูลสามิกานํ ปตฺเต จ ปตฺตสามิกานํ ทินฺเนน กปฺปิโย โหตีติ น วเทยฺย ฯ อปเร ปเนตฺถ เอวํ วทนฺติ ยทิ สงฺฆสฺส นิสฺสคฺคิยํ โหติ รูปิยปฏิคฺคาหกสฺส น วฏฺฏติ ตสฺมา ตสฺสาปิ ยถา วฏฺฏติ ตถา ทสฺสนตฺถํ มูเล มูลสามิกานนฺติ-อาทิ วุตฺตนฺติ ฯ ทุติยปตฺตสทิโสเยวาติ อิมินา ปญฺจนฺนมฺปิ สหธมฺมิกานํ น กปฺปตีติ ทสฺเสติ ฯ ตตฺถ การณมาห มูลสฺส สมฺปฏิจฺฉิตตฺตาติ ฯ อถ มูลสฺส สมฺปฏิจฺฉิตตฺตา รูปิยปฏิคฺ-คาหกสฺส ตาว อกปฺปิโย โหตุ เสสานํ ปน กสฺมา น กปฺปตีติ มญฺญมาโน ปุจฺฉติ กสฺมา เสสานํ น กปฺปตีติ ฯ การณมาห มูลสฺส อนิสฺสฏฺจตฺตาติ ฯ ปตฺตสฺส กปฺปิยวตฺถุภาเวปิ สมฺปฏิจฺฉิต-มูลสฺส นิสฺสชฺชิตพฺพสฺส อนิสฺสฏฺจตฺตา เตน คหิตปตฺโต เสสานมฺปิ น กปฺปติ ฯ ยทิ หิ เตน สมฺปฏิจฺฉิตมูลํ สงฺฆมชฺเฌ

นิสฺสฏฺจํ สิยา เตน กปฺปิเยน กมฺเมน อารามิกาทีหิ คเหตฺวา ทินฺนปตฺโต รูปิยปฏิคฺคาหกํ ฐเปตฺวา เสสานํ วฏฺฏติฯ อปเร ปน มูลํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา คหิตปตฺโตปิ ยทิ สงฺฆสฺส นิสฺสฏฺโจ เสสานํ กปฺปตีติ วทนฺติฯ เอวํ สนฺเตปิ มูลสฺส อนิสฺสฏฺจตฺตาติ น วตฺตพฺพํ สงฺฆสฺส อนิสฺสฏฺจตฺตาติ เอวเมว วตฺตพฺพํฯ ทุพฺพิจาริตตฺตาติ อิมินา รูปิยสํโวหาโร อเนน กโตติ ทสฺเสติฯ อญฺเญสํ ปน วฏฺฏตีติ ยสฺมาเนน รูปิยสํโวหารมตฺตเมว กตํ น มูลํ สมฺปฏิจฺฉิตํ ตสฺมา วินยกมฺมวเสน สงฺฆสฺส นิสฺสฏฺจ-กาลโต ปฏฺฐาย อญฺเญสํ วฏฺฏติฯ อิมสฺมึเยว จ อตฺเถ ปมาณํ ทสฺเสนฺโต มหาสุมตฺเถรสฺส กิราติอาทิมาหฯ อปเร ปน ทุพฺพิจาริตตฺตาติ อิมินา เกวลํ คิหิสนฺตกภาเวน ฐิเต ทุพฺพิจาริตมตฺตํ วุตฺตํ น รูปิยสํโวหาราปชฺชนํ ตสฺมา รูปิยสํโวหาราภาวโต โส ปตฺโต นิสฺสชฺชิตุํ น สกฺกาติ ตสฺส น กปฺปติ อนิสฺสฏฺโจปิ อญฺเญสํ กปฺปติ อนิสฺสฏฺจสฺเสว จ อญฺเญสํ กปฺปิยภาว-ทสฺสนตฺถํ มหาสุมตฺเถรสฺส กิราติอาทิวตฺถูนิ อุทาหฏานิ สงฺฆสฺส นิสฺสชฺชีติ อิทญฺจ อญฺเญสํ กปฺปิยตฺตา เกวลํ สงฺฆสฺส ปริจฺจตฺต-ภาวํ สนฺธาย วุตฺตํ น ปน วินยกมฺมวเสน สงฺฆสฺส นิสฺสฏฺจ-ภาวํ อิมสฺส จ อตฺถสฺส สปฺปิสฺส ปูเรตฺวาติ อิทํ วจนํ สาธกนฺติ วทนฺติฯ รูปิยปฏิคฺคหณรูปิยสํโวหาเรสุ เยน เอเกกเมว

[ม. ท. ๔๗ ส. ท. ๒๓๕]

กตํ เตน ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตนเยเนว นิสฺสชฺชิตพฺพํ ฯ เยน ปน ปฏิคฺคหิตรูปิเยเนว สํโวหาโร กโต เตน กถํ นิสฺสชฺชิตพฺพนฺติ ฯ นยิทํ ทุกฺกรํ ฯ อหํ ภนฺเต นานปฺปการกํ รูปิยสํโวหารํ สมาปชฺชินฺติ เอวเมว นิสฺสชฺชิตพฺพํ ฯ

[๑๒๒] อิมสฺมึ สิกฺขาปเทปิ อรูปิเย รูปิยสญฺญี อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ อาทิตฺติกสฺส อวสานปเท อนาปตฺติยา วุตฺตตฺตา กปฺปิยวตฺถุวเสน อิทํ ติกํ วุตฺตนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ เกจิ ปน อรูปิยคฺคหเณน กปฺปิยวตฺถุทุกฺกฏวตฺถูนํ สงฺคโหติ ปุริมปททฺวยํ กปฺปิยวตฺถุทุกฺกฏวตฺถุวเสน วุตฺตํ อวสานปทเมว กปฺปิยวตฺถุวเสน วุตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ ตํ น ยุชฺชติ อนาปตฺติมิสฺสเก อวสานตฺติเก สญฺญานานตฺตํ ฐเปตฺวา วตฺถุนานตฺตสฺส อภาวโต ฯ ทุกฺกฏวตฺถุนา ปน ทุกฺกฏวตฺถุโน เจตาปนํ เนว อิธ น ตตฺถ ปาลิยํ วุตฺตนฺติ วจนเมตฺถ สาธกํ ฯ ยํ อตฺตโน ธเนน ปริวตฺเตติ ตสฺส วา ธนสฺส วา รูปิยภาโว เจว ปริวตฺตนญฺจาติ อิมาเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

รูปิยสํโวหารสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[๑๒๓] กยวิกฺกยสิกฺขาปเท ฯ ปาลิยํ ชานาหีติ เอตฺถ อุปธาเรหีติ อตฺโถ ฯ สุฏฺฐุ อุปธาเรตฺวา คณฺห อิทํ น มนาปนฺติ ปุน ทาตุํ น สกฺขิสฺสสีติ อธิปฺปาโย ฯ กยนฺติ ปรภณฺฑสฺส

[ม. ท. ๔๗-๙ ส. ท. ๒๓๖-๗]

คหณํ ฯ วิกฺกยนฺติ อตฺตโน ภณฺฑสฺส ทานํ ฯ เตนาห อิมินา อิมํ เทหีติอาทึ ฯ ยสฺมา กยิตํ นาม ปรสฺส หตฺถโต คหิตํ วุจฺจติ วิกฺกีตญฺจ ปรสฺส หตฺเถ ทินฺนํ ตสฺมา กยิตญฺจ โหติ ปรภณฺฑํ อตฺตโน หตฺถคตํ กโรนฺเตน วิกฺกีตญฺจ อตฺตโน ภณฺฑํ ปรหตฺถคตํ กโรนฺเตนาติ วุตฺตํ ฯ ยทิ เอวํ ปาลิยํ ยโต กยิตญฺจ โหติ วิกฺกีตญฺจาติ วตฺวา อตฺตโน ภณฺฑํ ปรหตฺถคตํ ปรภณฺฑํ อตฺตโน หตฺถคตนฺติ กสฺมา วุตฺตนฺติ อาห อิมินา อิมนฺติ อาทิวจนานุรูปโต ปนาติอาทึ ฯ อิมินาติ หิ สกสนฺตกํ วุตฺตํ ฯ ตทนุรูปโต ปาลิยํ ปฐมํ อตฺตโน ภณฺฑํ ทสฺสิตํ น กยวิกฺกยปทานุรูปโต ฯ ตํ หิ วิปรีตโต ปรสนฺตกคฺคหณํ ปุเรกฺขิตฺวา ฐิตํ ฯ

[๑๒๔] กามํ เสสญาตเกปิ อิมํ เทหีติ วทโต วิญฺญตฺติ น โหติ สทฺธาเทยฺยวินิปาตนสฺสาปิ ปน อภาวํ ทสฺเสตุกาโม มาตรํ ปน ปิตรํ วาติ อาห ฯ วิญฺญตฺติ น โหตีติ อิทํ วิสุํ วิญฺญาปนํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อญฺญํ กิญฺจิ อวตฺวา เอวํ วทนฺโต อญฺญาตกํ วิญฺญาเปติ นามาติ อาห อญฺญาตกํ อิมํ เทหีติ วทโต วิญฺญตฺตีติ ฯ อญฺญํ กิญฺจิ อวตฺวา อิมํ คณฺหาหีติ ทินฺนํ อญฺญาตกสฺส ทินฺนํ นาม โหตีติ วุตฺตํ สทฺธาเทยฺยวินิปาตนนฺติ ฯ ติสฺโส อาปตฺติโยติ อญฺญาตกวิญฺญตฺติ-

สทฺธาเทยฺยวินิปาตน กยวิกฺกยาปตฺติสงฺขาตา ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ อิทํ นาม กโรหีติ วทติ วฏฺฏตีติ เอตฺถ ภุตฺโตสิ อิทานิ กสฺมา น กโรสีติ วตฺตุมฺปิ วฏฺฏติ ฯ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ กิญฺจาปิ สติเยว นิสฺสคฺคิยวตฺถุมฺหิ ปาจิตฺติยํ วุตฺตํ อสติปิ ปน ตสฺมึ ปาจิตฺติยนฺติ อิทํ อฏฺฐกถาปมาเณน คเหตพฺพนฺติ ทสฺเสตุํ กิญฺจาปีติอาทิ วุตฺตํ ฯ ปริภุตฺเตติ สปฺปิอาทึ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ยํ อตฺตโน ธเนน ปริวตฺเตติ เยน จ ปริวตฺเตติ เตสํ กปฺปิยวตฺถุตา อสหธมฺมิกตา กยวิกฺกยาปชฺชนญฺจาติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

กยวิกฺกยสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

นิฏฺฐิโต จ ทุติโย วคฺโค ฯ

[๑๒๕] ปตฺตวคฺคสฺส ปฐเม ฯ ภณฺฑนฺติ วิกฺเกตพฺพภณฺฑํ ฯ ยสฺมา วณฺณสทฺโท สณฺฐาน ชาติ รูปายตน การณ ปมาณ คุณ-ปสํสาสุ ทิสฺสติ ฯ มหนฺตํ สปฺปราชวณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวาติอาทีสุ หิ สณฺฐานํ วุจฺจติ ฯ พฺราหฺมโณว เสฏฺโฐ วณฺโณ หีโน อญฺโญ วณฺโณติอาทีสุ ชาติ ฯ ปรมาย วณฺณโปกฺขรตาย สมนฺนาคโตติ อาทีสุ รูปายตนํ ฯ

น หรามิ น ภุญฺชามิ อารา สิงฺฆามิ วาริชํ
อถ เกน นุ วณฺเณน คนฺธตฺเถโนติ วุจฺจตีติ-

อาทีสุ การณํ ฯ ตโย ปตฺตสฺส วณฺณาติอาทีสุ ปมาณํ ฯ

[ม. ท. ๑๐๐-๓ ส. ท. ๒๓๘-๔๐]

กทา สํพุยฺพฺหา ปน เต คหปติ อิเม สมณสฺส โคตมสฺส
วณฺณาติอาทีสุ คุโณฯ วณฺณารหสฺส วณฺณํ ภาสตีติอาทีสุ
ปสํสาฯ ตสฺมา วุตฺตํ ตโย ปตฺตสฺส วณฺณาติ ตีณิ ปตฺตสฺส
ปมาณานีติฯ อฑฺฒเตรสปลา โหตติ เอตฺถ มาสานํ
อฑฺฒเตรสปลานิ คณฺหาตีติ วทนฺติฯ มคธนาฬี นาม ฉ ปสตา
นาฬีติ เกจิฯ อฏฺจ ปสตาติ อปเรฯ ตตฺถ ปุริมานํ มเตน
ติปสตาย นาฬิยา เทฺว นาฬิโย เอกา มคธนาฬี โหติฯ ปจฺฉิมานํ
มเตน จตุปฺปสตาย นาฬิยา เทฺว นาฬิโย เอกา มคธนาฬีฯ
อาจริยธมฺมปาลตฺเถเรน ปน ปกติยา จตุมฺมุฏฺฐิกํ กุฑุวํ
จตุกฺกุฑุวํ นาฬิกํ ตาย นาฬิยา โสฬส นาฬิโย โทณํ ตํ ปน
มคธนาฬิยา ทฺวาทส นาฬิโย โหนฺตีติ วุตฺตํฯ ตสฺมา เตน
นเยน มคธนาฬี นาม ปญฺจ กุฑุวานิ เอกญฺจ มุฏฺฐึ เอกาย
มุฏฺฐิยา ตติยญฺจ ภาคํ คณฺหาตีติ เวทิตพฺพํฯ สพฺพสมฺภาร-
สงฺขโตติ ชิรกาทิสพฺพสมฺภาเรหิ สงฺขโตฯ อาโลปสฺส อาโลปสฺส
อนุรูปนฺติ เอตฺถ พฺยญฺชนสฺส มตฺตา นาม โอทนจตุตฺถภาโคติ
พฺรหฺมายุสุตฺตสฺส อฏฺฐกถายํ วุตฺตตฺตา อาโลปสฺส จตุตฺถภาคปฺ-
ปมาณํ พฺยญฺชนํ อาโลปสฺส อนุรูปนฺติ คเหตพฺพํฯ อิธ ปน
สูปสฺเสว โอทนจตุตฺถภาคปฺปมาณตฺตํ ทสฺเสตฺวา เอกสฺส ลกฺขเณ
ทสฺสิเต อิตรสฺสปิ ทสฺสิตเมว โหตีติ พฺยญฺชนสฺส ตถา วิเสเสตฺวา

[ม. ท. ๑๐๓-๔ ส. ท. ๒๔๐-๑]

ปมาณํ น ทสฺสิตํ ฯ มคธนาฬิยา อุปฑฺฒปฺปมาโณ อิธ ปตฺโถติ อาห ปตฺโถทนนฺติ มคธนาฬิยา อุปฑฺฒนาฬิโกทนนฺติ ฯ อิมินา จ ปตฺถทฺวยํ มคธนาฬีติ ทสฺสิตํ โหติ ฯ ปตฺโถ จ จตุปฺปโล กุฑุโว จตุกฺกุฑุโว ปตฺโถติ อิมินา โลกิยโวหาเรน เวทิตพฺโพ ฯ ภาชนปริโภเคนาติ อุทกาหรณาทินา ภาชนปริโภเคน ฯ โธเตติ ปริโภคาวสานทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ น ปน โธเตเยว ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ ตโต ปุเรตรํ ปริโภคกาเลเยว อาปชฺชนโต ฯ

[๑๒๖] ปญฺจหิ ทฺวีหีติ อิทํ เอตฺตาวตา กาฬวณฺณตา สมฺปชฺชตีติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ยทิ ปน เอเกนาปิ ปาเกน กาฬวณฺโณ โหติ อธิฏฺฐานุปโคเยวาติ วทนฺติ ฯ หตฺถานาคตสฺสาปิ อธิฏฺฐาตพฺพภาวทสฺสนตฺถํ ยทิ หีติอาทิ วุตฺตํ ฯ อิมินา จ ทูเร ฐิตมฺปิ อธิฏฺฐาตต วิกปฺเปตุญฺจ ลพฺภติ ฯ ฐปิตฏฺฐาน-สลฺลกฺขณญฺจ นปฺปมาณนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ สุตฺวา วาติ ปตฺตการเกน เปสิตภิกฺขุนา อนาณตฺโต เกวลํ ตสฺส กเถนฺตสฺส วจนมตฺตํ สุตฺวา ฯ นปฺปมาณนฺติ เตน อเปสิตตฺตา ฯ สามนฺต-วิหาเรติ อิทํ อุปจารมตฺตํ ฯ ตโต ทูเร ฐิตมฺปิ อธิฏฺฐาตุํ วฏฺฏติเยว ฯ ฐปิตฏฺฐานํ สลฺลกฺเขตฺวาติ อิทมฺปิ อุปจารมตฺตํ ฯ ปตฺตสลฺลกฺขณเมเวตฺถ ปมาณํ ฯ ปตฺเต วา ฉิทฺทํ โหตีติ มุขวฏฺฏิโต เหฏฺฐา ทฺวงฺคุลมตฺโตกาสโต ปฏฺฐาย ปตฺถกตฺถจิ

[ม. ท. ๑๐๔-๖ ส. ท. ๒๔๑-๗]

ฉิทฺทํ โหติ ฯ เสสเมตฺถ ปรมกฐิเน วุตฺตนยเมว ฯ

ปตฺตสิกฺขาปทํ ปฐมํ ฯ

[๑๒๗] ทุติยสิกฺขาปเท ฯ หตฺเถสุ ปิณฺฑาย จรตีติ ปาลิปทสฺส หตฺเถสุ ลภิตพฺพปิณฺฑตฺถาย จรตีติ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ ตสฺส โส อปตฺโตติ วจนโต โส ปตฺโต อธิฏฺฐานมฺปิ วิชหติ อปตฺตตฺตา ฯ อปตฺตภาวโตเยว หิ ปญฺจพนฺธนํ ปตฺตํ เจตาเปตีติ ปาลิยํ น วุตฺตนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ เกจิ ปน อปตฺโตติ อิทํ อญฺญํ ปตฺตํ วิญฺญาเปตุํ วฏฺฏตีติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ โส ปน ปตฺโต อธิฏฺฐานํ น วิชหตีติ วทนฺติ ฯ ตํ ยุตฺตํ วิย ทิสฺสติ ยสฺส ปญฺจ เอกาเยว วา ทสงฺคุลา โส พนฺโธปิ อพนฺโธปิ อปตฺโตเยวาติ วกฺขมานตฺตา ฯ น หิ มุขวฏฺฏิยา ปญฺจสุ ฐาเนสุ ทฺวงฺคุลมตฺตาหิ ราชีหิ อธิฏฺฐานํ วิชหตีติ สกฺกา วตฺตุํ ฯ เอกาย ปน ราชิยา ทสงฺคุลาย สเจ ตตฺถ วุตฺตปฺปมาโณ ฉิทฺโท ปญฺญายติ ฯ ฉิทฺเทเนว อธิฏฺฐานวิชหนํ สิยาติ ยุตฺตํ วตฺตุํ ฯ พนฺธโนกาเส สต อสติ วา พนฺธนวิรหิโต ปตฺโต อพนฺธโนติ วุตฺโต ฯ พนฺธโนกาสวิรหิโตเยว ปน อพนฺธโนกาโสติ วุตฺโต ฯ ติปุสุตฺตเกน วา พนฺธิตฺวาติ เอตฺถ พนฺธิตพฺโพติ ปาโฐ คเหตพฺโพ ฯ ปุราณโปตฺถเกปิ หิ อยเมว ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ สุทฺเธหิ ฯ เป ฯ น วฏฺฏตีติ อิทํ อุณฺหโภชเน

[ม. ท. ๑๐๗-๑๐ ส. ท. ๒๔๗-๘]

ปกฺขิตฺเต วิลียมานตฺตา วุตฺตํ ฯ ผาณิตํ ฌาเปตฺวา ปาสาณ-จุณฺเณน พนฺธิตต วฏฺฏีติ ปาสาณจุณฺเณน สทฺธึ ผาณิตํ ปจิตฺวา ตถาปกฺเกน ปาสาณจุณฺเณน พนฺธิตุํ วฏฺฏติ ฯ อนุกมฺปาย อคฺคณฺหนฺตสฺส ทุกฺกฏนฺติ วุตฺตตฺตา ยสฺส โส ปตฺโต น รุจฺจติ ตสฺสาปิ อคฺคณฺหนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ เตเนว มาติกฏฺจกถายํ วุตฺตํ สเจ เถรสฺส โส ปตฺโต น รุจฺจติ อปฺปิจฺฉตาย วา น คณฺหาติ วฏฺฏตีติ ฯ ปตฺตปริยนฺโตติ ปริยนฺตปตฺโต ฯ อวสานปตฺโตติ อตฺโถ ฯ สงฺฆมชฺเฌ ปตฺตํ คาหาเปนฺเตน อลชฺชึ อคฺคาหาเปตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว อาธารกนฺติ วุตฺตตฺตา ปีฐาทีสุ ยตฺถกตฺถจิ อาธารํ ฐเปตฺวา ตตฺถ ปตฺตํ ฐเปตุํ วฏฺฏติ อาธารฏฺฐปโนกาสสฺส อนิยมิตตฺตาติ วทนฺติ ฯ อโภเคนาติ อยุตฺตปริโภเคน ฯ

[๑๒๘] ปาลิยํ อพนฺธเนน ปตฺเตน อพนฺธนํ ปตฺตํ เอกพนฺธนํ ปตฺตํ ทฺวิพนฺธนํ ปตฺตํ ติพนฺธนํ จตุพฺพนฺธนํ อพนฺธโนกาสํ เอกทฺวิติจตุพฺพนฺธโนกาสํ ปตฺตํ เจตาเปตีติ เอวํ เอเกเกน ปตฺเตน ทสธา ทสวิธปตฺตเจตาปนวเสน เอกํ นิสฺสคฺคิย-ปาจิตฺติยสตํ วุตฺตํ ฯ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท ปมาณยุตฺตํ อคฺคหิต-กาพวณฺณมฺปิ ปตฺตํ วิญฺญาเปนฺตสฺส อาปตฺติเยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ อธิฏฺฐานูปคปตฺตสฺส อูนปญฺจพนฺธนตา อตฺตุทฺเทสิกตา

[ม.ท. ๑๑๐-๖ ส. ท. ๒๔๘-๕๐]

อกตวิญฺญตฺติ ตาย จ ปฏิลาโภติ อิมาเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

อูนปญฺจพนฺธนสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

[๑๒๙] ตติยสิกฺขาปเท ฯ เยสํ มํสํ กปฺปตีติ อิทํ นิสฺสคฺคิยวตฺถุทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ น ปน เยสํ มํสํ น กปฺปติ เตสํ สปฺปิอาทิ น กปฺปตีติ ทสฺสนตฺถํ ฯ มนุสฺสขีราทีนิปิ หิ โน น กปฺปนฺติ ฯ กุโต สสสฺส สปฺปีติ เจติ อาห เยสํ หิ ขีรํ อตฺถิ สปฺปิปิ เตสํ อตฺถิเยวาติ ฯ อิทญฺจ เยภุยฺเยน วุตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ อุคฺคหิตกํ กตฺวา นิกฺขิตฺตนฺติ อปฺปฏิคฺคหิตํ สยเมว คเหตฺวา นิกฺขิตฺตํ ฯ สยํ กตํ นิรามิสเมว วฏฺฏตีติ ตทหุ ปุเรภตฺตเมว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อถ สยํ กตํ นิรามิสํ ภุญฺชนฺตสฺส กสฺมา สามปาโก น โหตีติ อาห นวนีตํ ตาเปนฺตสฺส หิ สามปาโก น โหตีติ ฯ สวตฺถุกปฏิคฺคหิตสฺส วตฺถุคติกตฺตา อาห สวตฺถุกสฺส ปฏิคฺคหิตตฺตาติ ฯ ปจฺฉาภตฺตํ ปฏิคฺคหิเตหีติ ปจฺฉาภตฺตํ ปฏิคฺคหิตขีรทธีหิ ฯ ปุเรภตฺตํปิ จ อุคฺคหิตเกหิ กตํ อพฺภญฺชนาทีสุ อุปเนตพฺพนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อุภเยสมฺปีติ ปจฺฉาภตฺตํ ปฏิคฺคหิตขีรทธีหิ จ ปุเรภตฺตํ อุคฺคหิตเกหิ จ กตานํ ฯ เอเสว นโยติ นิสฺสคฺคิยํ น โหตีติ อตฺโถ ฯ อกปฺปิยมํสสปฺปิมฺหีติ อกปฺปิยมํสสตฺตานํ สปฺปิมฺหิ ฯ การณปฏิรูปกํ วตฺวาติ สชาติยานํ สปฺปิภาวโตติ การณปฏิรูปกํ วตฺวา ฯ สปฺปินเยเนว เวทิตพฺพนฺติ

[ม. ท. ๑๑๗-๒๒ ส. ท. ๒๕๑-๒]

นิรามิสเมว สตฺตานํ วฏฺฏตีติ อตฺโถ ฯ เอตฺถาติ นวนีเต ฯ โธตํ วฏฺฏิสฺสตีติ อโธตํ เจ สวตฺถุกปฏิคฺคหิตํ โหติ ตสฺมา โธตํ ปฏิคฺคเหตฺวา สตฺตาหํ นิกฺขิปิตต วฏฺฏตีติ เถรานํ อธิปฺปาโย ฯ ตกฺกโต อุทฺธฏมตฺตเมว ขาทึสูติ เอตฺถ ตกฺกโต อุทฺธฏมตฺตํ อโธตมฺปิ ปฏิคฺคเหตฺวา ปริภุญฺชนฺตา โธวิตฺวา ปจิตฺวา วา ปริภุญฺชึสูติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ เถรสฺส หิ ทธิคุฬิกาทิสหิตมฺปิ ปฏิคฺคหิตํ ปจฺฉา โธวิตฺวา ปจิตฺวา วา ปริภุญฺชนฺตสฺส สวตฺถุกปฏิคฺคหเณ โทโส นตฺถีติ อธิปฺปาโย ฯ เตเนว เถรสฺส อธิปฺปายํ ทสฺเสนฺเตน ตสฺมา นวนีตํ ปริภุญฺชนฺเตน ฯ เป ฯ อยเมตฺถ อธิปฺปาโยติ วุตฺตํ ฯ เกจิ ปน ตกฺกโต อุทฺธฏมตฺตเมว ขาทึสูติ วจนสฺส อธิปฺปายํ อชานนฺตา ตกฺกโต อุทฺธฏมตฺตํ อโธตมฺปิ ทธิคุฬิกาทิสหิตํ วิกาเลปิ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ น หิ ทธิคุฬิกาทิอามิเสน สํสฏฺฐรสํ นวนีตํ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏตีติ สกฺกา วตฺตุํ ฯ นวนีตํ ปริภุญฺชนฺเตนาติ อโธวิตฺวา ปฏิคฺคหิตํ นวนีตํ ปริภุญฺชนฺเตน ฯ ทธิเอว ทธิคตํ ยถา คูถคตํ มุตฺตคตนฺติ ฯ ขยํ คมิสฺสตีติ วจนโต ขีรมฺปิ ปกฺขิปิตฺวา ปกฺกสปฺปิอาทิ จ วิกาเล กปฺปตีติ เวทิตพฺพํ ฯ กุกฺกุจฺจายนฺติ กุกฺกุจฺจกาติ อิมินา อตฺตโนปิ ตตฺถ กุกฺกุจฺจสพฺภาวํ ทีเปติ ฯ เตเนว มาติกฏฺฐกถายํ นิพฺพฏฺฏิต-

[ม. ท. ๑๒๒ ส. ท. ๒๕๒-๓]

สปฺปึ วา นวนีตํ วา ปจิตฺต วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ ตานิ ปฏิคฺคเหตฺวาติ ตานิ ขีรทธีนิ ปฏิคฺคเหตฺวา ฯ ปฏิคฺคเหตฺวา ฉปิตเภสชฺเชหีติ ปฏิคฺคเหตฺวา ฉปิตยาวชีวิกเภสชฺเชหิ ฯ วุตฺตนเยน ยถา ตณฺฑุลาทีนิ น ปจฺจนฺติ ตถา ลชฺชีเยว สมฺปาเทตฺวา เทตีติ ลชฺชิสามเณรคฺคหณํ ฯ อปิจ อลชฺชินา อชฺโฌหริตพฺพํ ยงฺกิญฺจิ อภิสงฺขราเปตต น วฏฺฏติ ตสฺมาปิ เอวมาห ฯ ติเล ปฏิคฺคเหตฺวา กตเตลนฺติ อตฺตนา ภชฺชนาทีนิ อกตฺวา คหิตเตลํ ฯ เตเนว สามิสมฺปิ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ นิพฺพฏฺฏิตตฺตาติ ยาวกาลิก-วตฺถุโต วิเวจิตตฺตา ฯ อุภยมฺปีติ อตฺตนา จ ปเรน จ กตํ ฯ ยาว อรุณสฺส อุคฺคมนา ติฏฺฐติ นิสฺสคฺคิยนฺติ สตฺตมทิวเส กตเตลํ สเจ ยาว อรุณุคฺคมนา ติฏฺฐติ นิสฺสคฺคิยํ ฯ อจฺฉวสนฺติ ทุกฺกฏวตฺถุโน วสาย อนุญฺญาตตฺตา ตํสทิสานํ ทุกฺกฏวตฺถูนํเยว อกปฺปิยมํสสตฺตานํ วสา อนุญฺญาตา น ถุลฺลจฺจยวตฺถูนํ มนุสฺสานํ วสาติ อาห ฉเปตฺวา มนุสฺสวสนฺติ ฯ สํสคฺคนฺติ ปริสฺสาวิตํ ฯ กาเล ปฏิคฺคหิตํ วิกาเล อนุปสมฺปนฺเนนาปิ นิปฺปกฺกํ สํสคฺคญฺจ ปริภุญฺชนฺตสฺส เทฺวปิ ทุกฺกฏานิ โหนฺติเยวาติ วทนฺติ ฯ ยสฺมา ขีรทธิอาทีนิ ปกฺขิปิตฺวา เตลํ ปจนฺติ ตสฺมา กสฏํ น วฏฺฏติ เตลเมว วฏฺฏติ ฯ เตน วุตฺตํ ปกฺกเตลกสเฏ วิย กุกฺกุจฺจายตีติ ฯ สเจ วสาย สทฺธึ ปกฺกตฺตา น วฏฺฏติ อิทํ

[ม. ท. ๑๒๒ ส. ท. ๒๕๓-๗]

กสฺมา วฏฺฏตีติ ปุจฺฉนฺตา ภนฺเตติอาทิมาหํสุ ฯ เอตํ วฏฺฏตีติ
นนุ เอตํ ทธิคุฬิกาทีหิ ปกฺกํ นวนีตํ วฏฺฏตีติ อตฺโถ ฯ
มธุกรีหิ นาม มธุมกฺขิกาหีติ อยํ ขุทฺทกมกฺขิกานํ ภมรมกฺขิกานญฺจ
สามญฺญนิทฺเทโสติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ เกจิ ปน
ทณฺฑเกสุ มธุกรี มธุมกฺขิกา นามาติ วตฺวา ตาหิ มธุกรีอาทีหิ
ตีหิ มกฺขิกาหิ กตํ มธุ นามาติ วทนฺติ ฯ ภมรมกฺขิกาหีติ
มหาภมรมกฺขิกาหิ ฯ สิเลสสทิสนฺติ ฆนปกฺกํ วุตฺตํ ฯ อิตรนฺติ
ตนุกมธุ ฯ มธุปฏลนฺติ มธุรหิตํ เกวลํ มธุปฏลํ ฯ สเจ
มธุสหิตํ ปฏลํ ปฏิคฺคเหตฺวา นิกฺขิปนฺติ ปฏลสฺส ภาชนฏฺฐานิยตฺตา
มธุโน วเสน สตฺตาหาติกฺกเม นิสฺสคฺคิยํ โหตีติ วทนฺติ ฯ
มธุมกฺขิตํ ปน มธุคติกเมวาติ อิมินา ตํ สเมติ ฯ ผาณิตํ นาม
อุจฺฉุมฺหา นิพฺพตฺตนฺติ ปาลิยํ อวิเสเสน วุตฺตตฺตา อฏฺฐกถายญฺจ
อุจฺฉุรสํ อุปาทาย ฯ เป ฯ อวตฺถุกา อุจฺฉุวิกตีติ ผาณิตนฺติ
เวทิตพฺพาติ วจนโต อุจฺฉุรโสปิ นิกฺกสโฏ สตฺตาหกาลิโกติ
เวทิตพฺโพ ฯ เกนจิ ปน มธุมฺหิ จตฺตาโร กาลิกา ยถาสมฺภวํ
โยเชตพฺพา อุจฺฉุมฺหิ จาติ วตฺวา สมกฺขิกณฺฑเสฬกํ ยาวกาลิกํ
อนิลกํ[๑] อุทกสมฺภินฺนํ ยามกาลิกํ อสมฺภินฺนํ สตฺตาหกาลิกํ
มธุสิฏฺฐํ ปริสุทฺธํ ยาวชีวิกํ ตถา อุจฺฉุ วา รโส วา สกสโฏ

๑. ม. อเนฬกํ ฯ

[ม. ท. ๑๒๒ ส. ท. ๒๕๗-๘]

ยาวกาลิโก นิกฺกสโฏ อุทกสมฺภินฺโน ยามกาลิโก อสมฺภินฺโน
สตฺตาหกาลิโก สุทฺธกสฏํ ยาวชีวิกนฺติ จ วตฺวา อุตฺตริมฺปิ
พหุธา ปปญฺจิตํ ฯ ตตฺถ อุทกสมฺภินฺนํ มธุ วา อุจฺฉุรโส วา
อุทกสมฺภินฺโน ยามกาลิโกติ อิทํ เนว ปาลิยํ น อฏฺจกถายํ
ทิสฺสติ ฯ ยาวกาลิกํ สมานํ ครุตรมฺปิ มุทฺทิกชาติรสํ อตฺตนา
สํสฏฺจํ ลหุกํ ยามกาลิกภาวํ อุปเนนฺตํ อุทกํ ลหุตรํ สตฺตาหกาลิกํ
อตฺตนา สํสฏฺจํ ครุตรํ ยามกาลิกภาวํ อุปเนตีติ เอตฺถ
การณํ โสเยว ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ สพฺพตฺถ ปาลิยํ อฏฺจกถายญฺจ
อุทกสมฺเภเทน ครุตรสฺสาปิ ลหุภาโวปคมนํเยว ทสฺสิตํ ฯ
ปาลิยมฺปิ หิ อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลานสฺส คุฬํ อคิลานสฺส
คุโฬทกนฺติ วทนฺเตน อคิลาเนน ปริภุญฺชิตุํ อยุตฺโตปิ คุโฬ
อุทกสมฺภินฺโน อคิลานสฺสาปิ วฏฺฏตีติ อนุญฺญาโต ฯ ยมฺปิ จ อุจฺฉุ
เจ ยาวกาลิโก อุจฺฉุรโส เจ ยามกาลิโก ผาณิตํ เจ สตฺตาห-
กาลิกํ ตโจ เจ ยาวชีวิโกติ อฏฺจกถาวจนํ ทสฺเสตฺวา อุจฺฉุรโส
อุทกสมฺภินฺโน ยามกาลิโกติ อญฺเญน เกนจิ วุตฺตํ ฯ ตมฺปิ
ตถาวิธสฺส อฏฺจกถาวจนสฺส อิมิสฺสา สมนฺตปาสาทิกาย วินยฏฺจ-
กถาย อภาวโต น สารโต ปจฺเจตพฺพํ ฯ ตโตเยว จ อุจฺฉุรโส
อุทเกน สมฺภินฺโนปิ อสมฺภินฺโนปิ สตฺตาหกาลิโกเยวาติ เกจิ
อาจริยา วทนฺติ ฯ เภสชฺชกฺขนฺธเก จ อนุชานามิ ภิกฺขเว

[ม. ท. ๑๒๒ ส. ท. ๒๕๘]

อุจฺฉุรสนฺติ เอตฺถ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ อวิเสเสน วุตฺตํ อุจฺฉุรโส สตฺตาหกาลิโกติ ฯ สยํ กตํ นิรามิสเมว วฏฺฏตีติ เอตฺถ อปริสฺสาวิตํ ปฏิคฺคหิตมฺปิ กรณสมเย ปริสฺสาเวตฺวา กสฏํ อปเนตฺวาว อตฺตนา กตนฺติ คเหตพฺพํ ฯ ฌามอุจฺฉุผาณิตนฺติ อคฺคินา ทฑฺเฒ อุจฺฉุกฺเขตฺเต ฌามอุจฺฉุนา กตผาณิตํ ฯ โกฏฺฏิตอุจฺฉุ-ผาณิตนฺติ ขุทฺทานุขุทฺทกํ ฉินฺทิตฺวา โกฏฺเฏตฺวา นิปฺปีเฬตฺวา ปกฺกํ เยภุยฺเยน สกสฏผาณิตํ ฯ ตาทิสสฺส จ กสฏสฺส อพฺโพ-หาริกตฺตา ตํ ยุตฺตนฺติ วุตฺตํ ฯ สีโตทเกน กตนฺติ มธุกปุปฺผานิ สีโตทเก ปกฺขิปิตฺวา อมทฺทิตฺวาว[๑] ปุปฺผรเส อุทกคเต สติ ตํ อุทกํ คเหตฺวา ปจิตฺวา กตผาณิตํ ฯ ขีรํ ปกฺขิปิตฺวา กตํ มธุกผาณิตํ ยาวกาลิกนฺติ เอตฺถ ขีรํ ปกฺขิปิตฺวา ปกฺกเตลํ กสฺมา วิกาเล วฏฺฏตีติ เจ ฯ เตเล ปกฺขิตฺตขีรํ เตลเมว โหติ อญฺญํ ปน ขีรํ ปกฺขิปิตฺวา กตํ ขีรภาวํ คณฺหาตีติ อิทเมตฺถ การณํ ฯ ยทิ เอวํ ขณฺฑสกฺกรมฺปิ ขีรํ ปกฺขิปิตฺวา กโรนฺติ ตํ กสฺมา วฏฺฏตีติ อาห ขณฺฑสกฺกรํ ปนาติอาทึ ฯ ตตฺถ ขีรชลฺลิกนฺติ ขีรเผณํ ฯ

[๑๓๐] เภสชฺโชทฺทิสฺสํ ทสฺเสนฺเตน สตฺตวิธํ หิ โอทฺทิสฺสํ นามาติอาทินา อิตรานิปิ อตฺถุทฺธารวเสน วุตฺตานิ ฯ วิกฏานีติ

๑. ม. มทฺทิตฺวา ฯ

[ม. ท. ๑๒๒ ส. ท. ๒๕๘-๙]

อปกติโภชนตฺตา วิกฏานิ ฯ วิรูปานีติ อตฺโถ ฯ ทุกฺกฏวตฺถูนมฺปิ อกปฺปิยมํสานํ วสาย อนุญฺญาตตฺตา วโสทฺทิสฺสนฺติ วุตฺตํ ฯ โอฬาริกานมฺปิ อาหารตฺถํ ผริตุํ สมตฺถานํ สปฺปิอาทีนํ เภสชฺชนาเมน อนุญฺญาตตฺตา เภสชฺโชทฺทิสฺสนฺติ วุตฺตํ ฯ ปจฺฉาภตฺตโต ปฏฺฐาย สติ ปจฺจเยติ วุตฺตตฺตา ปฏิคฺคหิตเภสชฺชานิ ทุติยทิวสโต ปฏฺฐาย ปุเรภตฺตมฺปิ สติ ปจฺจเย ปริภุญฺชิตพฺพานิ น อาหารตฺถํ เภสชฺชตฺถาย ปฏิคฺคหิตตฺตาติ วทนฺติ ฯ

[๑๓๑] ทฺวารวาตปานกวาเฏสูติ มหาทฺวารสฺส วาตปานานญฺจ กวาฏผลเกสุ ฯ กสาเว ปกฺขิตฺตานิ ตานิ อตฺตโน สภาวํ ปริจฺจชนฺติ ตสฺมา มกฺเขตพฺพานีติ วุตฺตํ ฯ ฆุณปาณกาทิปริหารตฺถํ มกฺเขตพฺพานีติ อตฺโถ ฯ อธิฏฺเฐตีติ อิทานิ มยฺหํ อชฺโฌหรณียํ น ภวิสฺสติ พาหิรปริโภคตฺถาย ภวิสฺสตีติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตีติ อตฺโถ ฯ เตเนวาห สปฺปิญฺจ เตลญฺจ วสญฺจ มุทฺธนิเตลํ วา อพฺภญฺชนเตลํ วาติอาทึ ฯ เอวํ อธิฏฺฐิตญฺจ ปฏิคฺคหณํ วิชหตีติ วทนฺติ ฯ สเจ ทฺวินฺนํ สนฺตกํ เอเกน ปฏิคฺคหิตํ อวิภตฺตํ โหติ ปริภุญฺชิตุํ ปน น วฏฺฏตีติ เอตฺถ มชฺเฌ ปาโฐ ปริหีโนว ฯ เอวมฺปเนตฺถ ปาโฐ เวทิตพฺโพ สเจ ทฺวินฺนํ สนฺตกํ เอเกน ปฏิคฺคหิตํ อวิภตฺตํ โหติ สตฺตาหาติกฺกเม ทฺวินฺนํปิ อนาปตฺติ ปริภุญฺชิตุมฺปน น วฏฺฏตีติ ฯ อญฺญถา ปน สทฺทปฺปโยโคปิ

[ม. ท. ๑๒๒-๓ ส. ท. ๒๖๐-๑]

น สงฺคจฺฉติ ฯ คณฺฐิปเทสุ จ อยเมว ปาโฐ ทสฺสิโต ฯ ตตฺถ ทฺวินฺนมฺปิ อนาปตฺตีติ ยถา อญฺญสฺส สนฺตกํ เอเกน ปฏิคฺคหิตํ สตฺตาหาติกฺกเมปิ นิสฺสคฺคิยํ น โหติ ปรสนฺตกภาวโต เอวมิทมฺปิ อวิภตฺตตฺตา อุภยสาธารณมฺปิ วินิพฺโภคาภาวโต นิสฺสคฺคิยํ น โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ ปริภุญฺชิตุํ ปน น วฏฺฏตีติ ภิกฺขุนา ปฏิคฺคหิตตฺตา สตฺตาหาติกฺกเม ยสฺสกสสจิ ภิกฺขุโน ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏติ ปฏิคฺคหิตสปฺปิอาทีนํ ปริโภคสฺส สตฺตาเหเนว ปริจฺฉินฺนตฺตา ฯ ตานิ ปฏิคฺคเหตฺวา สตฺตาหปรมํ สนฺนิธิการกํ ปริภุญฺชิตพฺพานีติ หิ วุตฺตํ ฯ คณฺฐิปเทสุ ปน ตีสุปิ อิธ ปาจสฺส ปริหีนภาวํ อสลฺลกฺเขตฺวา ปริภุญฺชิตุํ ปน น วฏฺฏตีติ อิทํ อนฺโตสตฺตาเห ปริโภคํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ สญฺญาย วิสฺสาสคฺคาหาภาวโต ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏตีติ เอวมตฺโถ วุตฺโต ฯ โส น คเหตพฺโพ ฯ อาวุโส อิมํ เตลํ สตฺตาหํ ปตฺตํ ปริภุญฺช นํ ตฺวนฺติ อิมินา เยน ปฏิคฺคหิตํ เตน อนฺโตสตฺตาเหเยว ปรสฺส วิสชฺชิตภาวํ ทสฺเสติ ฯ กสฺส อาปตฺตีติ ปฐมนฺตาว อุภินฺนํ สาธารณตฺตา อนาปตฺติ วุตฺตา ฯ อิทานิ ปน เอเกน อิตรสฺส วิสฺสฏฺฐภาวโต อุภยสาธารณตา นตฺถีติ วิภตฺตสทิสํ หุตฺวา ฐิตํ ตสฺมา เอตฺถ ปฏิคฺคหิตสฺส สตฺตาหาติกฺกเม เอกสฺส อาปตฺติยา ภวิตพฺพนฺติ มญฺญมาโน กึ ปฏิคฺคหณปจฺจยา ปฏิคฺคาหกสฺส

อาปตฺติ อุทาหุ ยสฺส สนฺตกํ ชาตํ ตสฺสาติ ปุจฺฉติ ฯ นิสฺสฏฺฐ-
ภาวโตเยว จ อิธ อวิภตฺตภาวโตติ การณํ อวตฺวา เยน
ปฏิคฺคหิตํ เตน วิสชฺชิตตฺตาติ วุตฺตํ ฯ อิทญฺจ วิสฺสฏฺฐภาวโต
อุภยสาธารณตํ ปหาย เอกสฺส สนฺตกํ โหนฺตมฺปิ เยน ปฏิคฺคหิตํ
ตโต อญฺญสฺส สนฺตกํ ชาตํ ตสฺมา ปรสนฺตกปฏิคฺคหเณ วิย
ปฏิคฺคาหกสฺส ปฏิคฺคหณปจฺจยา นตฺถิ อาปตฺตีติ ทสฺสนตฺถํ
วุตฺตํ ฯ น ปน เยน ปฏิคฺคหิตํ เตน วิสชฺชิตตฺตาติ วจนโต
อวิสชฺชิเตปิ สติ อวิภตฺเตปิ สตฺตาหาติกฺกเม อาปตฺตีติ ทสฺสนตฺถํ
อวิสชฺชิเต อวิภตฺตภาวโตเยว อนาปตฺติยา สิทฺธตฺตา ฯ สเจ
ปน อิตโร เยน ปฏิคฺคหิตํ ตสฺเสว อนุโตสตฺตาเห อตฺตโน
ภาคมฺปิ วิสชฺเชติ สตฺตาหาติกฺกเม สิยา อาปตฺติ เยน
ปฏิคฺคหิตํ ตสฺเสว สนฺตกภาวมาปนฺนตฺตา ฯ อิตรสฺส อปฺปฏิคฺ-
คหิตตฺตาติ อิมินา ตสฺส สนฺตกภาเวปิ อญฺเญน ปฏิคฺคหิต-
สกสนฺตเก วิย เตน อปฺปฏิคฺคหิตภาวโต อนาปตฺตีติ ทีเปติ ฯ
อิทํ ปน อธิปฺปายํ อชานิตฺวา อิโต อญฺญถา คณฺฐิปทการาทีหิ
ปปญฺจิตํ ฯ น ตํ สารโต ปจฺเจตพฺพํ ฯ อปริโภคํ โหตีติ
กสฺสจิ อมนุญฺญสฺส ปติตตฺตา อปริโภคารหํ โหติ ฯ เยน
จิตฺเตนาติ เยน ปริจฺจชิตุกามตาจิตฺเตน ฯ อนุโตสตฺตาเหติ
อธิการตฺตา อนุโตสตฺตาเห อนเปกฺโข ทตฺวา ปฏิลภิตฺวา

[ม. ท. ๑๒๓-๔ ส. ท. ๒๖๒]

ปริภุญฺชตีติ อิมํ สมฺพนฺธํ สนฺธาย มหาสุมตฺเถเรน เอวํ อนฺโต-
สตฺตาเห ทตฺวาติอาทิ วุตฺตํ ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปน ยทิ เอวํ
วิสชฺเชตีติ อิมินาว ตํ สิทฺธํ สตฺตาหาติกฺกนฺตํ ปน นิสฺสฏฺฐํ
ปฏิลภิตฺวา ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏติ ตสฺมา ตสฺส ปริโภคมุข-
ทสฺสนมิทนฺติ อาห นยิทํ ยาจิตพฺพนฺติอาทึ ฯ อญฺเญน ภิกฺขุนาติ
เอตฺถ สุทฺธจิตฺเตน ทินฺนตฺตา สยมฺปิ อาหราเปตฺวา ปริภุญฺชิตุํ
วฏฺฏติเยว ฯ สปฺปิอาทีนํ ปฏิคฺคหิตภาโว อตฺตโน สนฺตกตา
สตฺตาหาติกฺกโมติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

เภสชฺชสิกขาปทํ ตติยํ ฯ

[๑๓๒] จตุตฺเถ ฯ สิพฺพนรชนกปฺปปริโยสาเนน นิฏฺฐาเปตฺวาติ
สูจิกมฺมนิฏฺฐาเนน สกิมฺปิ วณฺณเภทมตฺตรชเนน กปฺปพินฺทุกรเณน
จ นิฏฺฐาเปตฺวา ฯ สมเยติ วสฺสานสมเย ฯ กุจฺฉิสมโยติ
อนฺโตสมโย ฯ อยเมโก อฑฺฒมาโส ปริเยสนกฺเขตฺตญฺเจว
กรณกฺเขตฺตญฺจ เอตสฺมิญฺหิ อนฺตเร วสฺสิกสาฏิกํ อลทฺธํ ปริเยสิตุํ
ลทฺธํ กาตุญฺจ วฏฺฏติ นิวาเสตุํ อธิฏฺฐาตุญฺจ น วฏฺฏตีติ
โปตฺถเกสุ ปาโฐ ทิสฺสติ ฯ โส อปาโฐ ฯ เอวํ ปเนตฺถ ปาเฐน
ภวิตพฺพํ อยเมโก อฑฺฒมาโส ปริเยสนกฺเขตฺตํ เอตสฺมึ หิ
อนฺตเร วสฺสิกสาฏิกํ อลทฺธํ ปริเยสิตุํ วฏฺฏติ ลทฺธํ กาตุํ
นิวาเสตุํ อธิฏฺฐาตุญฺจ น วฏฺฏตีติ ฯ น หิ กิมฺหานํ ปจฺฉิมมาสสฺส

[ม. ท. ๑๒๔-๖ ส. ท. ๒๖๒-๓]

ปจฺโม อฑฺฒมาโส กรณกฺเขตฺตํ โหติ ฯ อฑฺฒมาโส เสโส คิมฺหานนฺติ กตฺวา นิวาเสตพฺพนฺติ วจนโต ปน คิมฺหานํ ปจฺฉิมมาสสฺส ปจฺฉิโม อฑฺฒมาโส กรณกฺเขตฺตญฺเจว นิวาสนกฺเขตฺตญฺจ โหติ ฯ เตเนว มาติกฏฺฐกถายํ คิมฺหานํ ปจฺฉิโม มาโส ปริเยสนกฺเขตฺตํ ปจฺฉิโม อฑฺฒมาโส กรณกฺเขตฺตํ นิวาสนกฺเขตฺตมฺปีติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา ปาลิยา มาติกฏฺฐกถาย จ อวิโรธํ อิจฺฉนฺเตน วุตฺตนเยเนว ปาโฐ คเหตพฺโพ ฯ วิญฺญตฺตึ กตฺวา นิปฺผาเทนฺตสฺส อญฺญาตกวิญฺญตฺติสิกฺขาปเทน อนาปตฺตีติ วทนฺเตน ปิฏฺฐิสมยตฺตา อิมินา สิกฺขาปเทน อาปตฺติ ทีปิตา โหติ ฯ น หิ ญาตกปวาริตฏฺฐานโต ปิฏฺฐิสมเย สตุปฺปาทกรณมตฺเตนาปิ สมฺภวนฺตี อาปตฺติ ตโต ครุกตราย วิญฺญตฺติยา น โหตีติ สกฺกา วตฺตุํ ฯ เตเนว ภทนฺตพุทฺธทตฺตาจริเยน วุตฺตํ

กตฺวา ปน สตุปฺปาทํ วสฺสิกสาฏิจีวรํ
นิปฺผาเทนฺตสฺส ภิกฺขุสฺส สมเย ปิฏฺฐิสมฺมเต
โหติ นิสฺสคฺคิยาปตฺติ ญาตกาญาตกาทิโน
เตสฺเยว จ วิญฺญตฺตึ กตฺวา นิปฺผาทเน ตถาติ ฯ

เกนสฺส โหติ อาปตฺตีติ อสฺส มาตรํ จีวรํ ยาจนฺตสฺส เกน สิกฺขาปเทน อาปตฺตีติ ปุจฺฉติ ฯ ปริณตํ วิญฺญาเปนฺตสฺส

[ม. ท. ๑๒๖ ส. ท. ๒๖๒-๔]

ปริณามนสิกฺขาปเทน อาปตฺตีติ โจทนาภาวํ ทสฺเสติ โน จ
สงฺเฆ ปริณตนฺติ ฯ อถ อญฺญาตกวิญฺญตฺติสิกฺขาปเทนาติ เจ ฯ
เอตมฺปิ นตฺถีติ อาห อนาปตฺติ จ ญาตเกติ ฯ ญาตเก วิญฺญา-
เปนฺตสฺสาติ ปาฐเสโส ฯ อิมมตฺถํ สนฺธายาติ ปิฏฺฐิสมเย วสฺสิก-
สาฏิกตฺถํ ญาตกปวาริตฏฺฐาเน สตุปฺปาทกรเณน อาปตฺตึ อญฺญาตก-
วิญฺญตฺติสิกฺขาปเทน อนาปตฺติญฺจ สนฺธาย ฯ อญฺญาตก-
อปฺปวาริตฏฺฐานโต ฯ เป ฯ ทุกฺกฏนฺติ อิทํ วสฺสิกสาฏิกํ อทินฺน-
ปุพฺเพ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เตเนวตฺถ วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ วุตฺตํ ฯ
ทินฺนปุพฺเพสุ ปน วตฺตเภโท นตฺถิ ฯ เตเนวาห เย มนุสฺสา ฯ เป ฯ
วตฺตเภโท นตฺถีติ ฯ อิทนฺติ ยถาวุตฺตํ นิสฺสคฺคิยํ
ปาจิตฺติยํ ฯ วิญฺญตฺตึ กตฺวา นิปฺผาเทนฺตสฺสาติ อญฺญาตก-
อปฺปวาริตฏฺฐานโต วิญฺญตฺตึ กตฺวา นิปฺผาเทนฺตสฺส ฯ ปกติยา
วสฺสิกสาฏิกทายกา นาม สงฺฆวเสน วา ปุคฺคลวเสน วา
อปวาเรตฺวา อนุสํวจฺฉรํ วสฺสิกสาฏิกานํ ทายกา ฯ อญฺญาตก-
วิญฺญตฺติสิกฺขาปเทน อนาปตฺตีติ เอตฺถ อิมินาปิ สิกฺขาปเทน
อนาปตฺตีติ เวทิตพฺพํ ฯ กุจฺฉิสมเย หิ อตฺตโน ญาตกปวาริตฏฺฐานโต
เทถ เม วสฺสิกสาฏิกนฺติอาทินา วิญฺญาเปนฺตสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ
เตเนวาห น วตฺตพฺพา เทถ เมติ อิทํ หิ ปริเยสนกาเล
อญฺญาตกอปฺปวาริเตเยว สนฺธาย วุตฺตนฺติ ฯ มาติกฏฺฐกถายมฺปิ

[ม. ท. ๑๒๖ ส. ท. ๒๖๔-๕]

วุตฺตํ อตฺตโน ญาตกปวาริตฏฺฐานโต ปน เทถ เม วสฺสิก-
สาฏิกจีวรนฺติอาทิกาย วิญฺญตฺติยาปิ ปริเยสิตพฺพนฺติ ฯ อากาสโต
ปติตอุทเกเนวาติ วจนโต ฉทนโกฏิยา ปติตอุทเกน นหายนฺตสฺส
อนาปตฺตีติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ ฉ มาเส ปริหารํ
ลภตีติ เอเตน อนฺโตวสฺเสปิ ยาว วสฺสานสฺส ปจฺฉิมทิวสา
อกตา ปริหารํ ลภตีติ ทีปิตํ โหติ ฯ ยสฺมา มูลจีวรํ
กโรนฺเตน เหมนฺตสฺส ปจฺฉิมุโปสถทิวเสเยว กาตพฺพํ ตสฺมา
กิมฺหานโต เอกูนตึสทิวเส ปริหารํ ลภติ ฯ เอวํ สนฺเตปิ อปฺปกํ
โอนมธิกํ วา คณนูปคํ น โหตีติ กตฺวา ตโต ปรมฺปิ ฯ เป ฯ
เอกมาสนฺติ วุตฺตํ ฯ เอกาหทฺวีหาทิวเสน ฯเปฯ ลทฺธา เจว
นิฏฺฐิตา จาติ อิมินา เอกาหานาคตาย วสฺสูปนายิกาย ลทฺธา
เจว นิฏฺฐิตา จ ทฺวีหานาคตาย ฯ เป ฯ ทสาหานาคตาย
วสฺสูปนายิกาย ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา จ อนฺโตวสฺเส วา ลทฺธา
เจว นิฏฺฐิตา จาติ อยมตฺโถ ทสฺสิโต ฯ ตตฺถ อาสาฬฺหมาสสฺส
ชุณฺหปกฺขสฺส ปุณฺณมิยํ ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา จ วสฺสิกสาฏิกา
เอกาหานาคตาย วสฺสูปนายิกาย ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา จาติ
วุจฺจติ ฯ เอเตเนว นเยน ชุณฺหปกฺขสฺส ฉฏฺฐิยํ ลทฺธา เจว
นิฏฺฐิตา จ ทสาหานาคตาย วสฺสูปนายิกาย ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา
จาติ วุจฺจติ ฯ ยาว ปฐมกตฺติกเตมาสี ปุณฺณมี ตาว อนฺโต-

[ม. ท. ๑๒๖-๘ ส. ท. ๒๖๕-๖]

เตมาเส ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา จ อนฺโตวสฺเส ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา จาติ วุจฺจติ ฯ ปฐมกตฺติกเตมาสิปุณฺณมิโต ปรณฺหิ ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา จ ยาว จีวรกาโล นาติกฺกมติ ตาว อนธิฏฺฐหิตฺวาปิ ฐเปตุํ วฏฺฏตีติ น ตตฺรายํ วิจารณา สมฺภวติ ฯ ตสฺมึเยว อนฺโตทสาเห อธิฏฺฐาตพฺพาติ อวิเสเสน วุตฺเตปิ วสฺสานโต ปุพฺเพ เอกาหทฺวีหาทิวเสน อนาคตาย วสฺสูปนายิกาย ลทฺธา เตหิ ทิวเสหิ สทฺธึ ทสาหํ อนติกฺกาเมนฺเตน วสฺสูปนายิกทิวสโต ปฏฺฐาย อธิฏฺฐานกฺเขตฺตํ สมฺปตฺตาเยว อธิฏฺฐาตพฺพา น ตโต ปุพฺเพ อธิฏฺฐานสฺส อกฺเขตฺตตฺตา ฯ อนฺโตวสฺเส ปน ลทฺธา ตสฺมึเยว อนฺโตวสฺเส ลทฺธทิวสโต ปฏฺฐาย ทสาหํ อนติกฺกาเมตฺวา อธิฏฺฐาตพฺพา ฯ นนุ จ วสฺสานโต ปุพฺเพ อนธิฏฺฐหิตฺวา ทสาหํ อติกฺกาเมตุํ วฏฺฏติเยว ตสฺมา อธิฏฺฐานสฺส อกฺเขตฺตภูเตปิ ทิวเส คเหตฺวา อนฺโตทสาเห อธิฏฺฐาตพฺพนฺติ กสฺมา วุตฺตํ ฯ ยถา อนฺโตวสฺเส ลทฺธาปิ ยาว น นิฏฺฐาติ ตาว อนธิฏฺฐหิตฺวา ทสาหํ อติกฺกาเมตุํ วฏฺฏตีติ อกตาย อนธิฏฺฐานกฺเขตฺตสทิสาปิ อติกฺกนฺตทิวสา ทสาหํ อติกฺกาเมตฺวา นิฏฺฐิตาย คณนูปคา โหนฺตีติ นิฏฺฐิตทิวเสเยว อธิฏฺฐาตพฺพา เอวมิธาปิ วสฺสานโต ปุพฺเพ อนธิฏฺฐานกฺเขตฺตภูตาปิ ทิวสา ลทฺธทิวสโต ปฏฺฐาย คณนูปคา โหนฺตีติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ยทิ เอวํ ตสฺมึเยว

อนฺโตทสาเหติ อวิเสเสน วุตฺตตฺตา ทสาหานาคตาย วสฺสูปนายิกาย ฉฏฺฐิยํ ลทฺธา ปุณฺณมิยํ อธิฏฺฐาตพฺพาติ อาปชฺชตีติ ฯ นาปชฺชติ จาตุมฺมาสํ อธิฏฺฐาตุนฺติ วจเนเนว ปฏิกฺขิตฺตตฺตา ฯ เอวํ สนฺเต ทสาหานาคตายาติ อิมินา กึ ปโยชนนฺติ เจ ฯ วสฺสานโต ปุพฺเพเยว ทสาเห อติกฺกนฺเต วสฺสูปนายิกทิวเส นิฏฺฐิตา ตทเหว อธิฏฺฐาตพฺพาติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตนฺติ อิทเมตฺถ ปโยชนํ ฯ เตเนวาห ทสาหาติกฺกเม นิฏฺฐิตา ตทเหว อธิฏฺฐาตพฺพาติ ฯ ทสาเห อปฺปโหนฺเต จีวรกาลํ นาติกฺกาเมตพฺพาติ เตมาสพฺภนฺตเร ทสาเห อปฺปโหนฺเต ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา จ จีวรกาลํ นาติกฺกาเมตพฺพาติ อตฺโถ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ปฐมกตฺติกเตมาสิปุณฺณมิโต ปุพฺเพ สตฺตมิโต ปฏฺฐาย ลทฺธา เจว นิฏฺฐิตา จ วสฺสิกสาฏิกา ทสาเห อนติกฺกนฺเตเยว จีวรกาลํ โอติณฺณตฺตา ตตฺถ อนธิฏฺฐหิตฺวาปิ ฐเปตุํ วฏฺฏตีติ ฯ อิมินา จ อิมํ ทีเปติ อกตา เจ วสฺสิกสาฏิกา วสฺสานํ จาตุมฺมาสํ อกตตฺตาเยว ปริหารํ ลภติ กตาย ปน ทสาหปรมสิกฺขาปทํ อวิโกเปตฺวา ปริหาโร วตฺตพฺโพติ ฯ ยทา วา ตทา วา อธิฏฺฐาตุํ วฏฺฏตีติ จาตุมฺมาสพฺภนฺตเร ทสาเห อติกฺกนฺเตปิ นตฺถิ โทโสติ อธิปฺปาโย ฯ กทา อธิฏฺฐาตพฺพา ฯเปฯ ยทิ นปฺปโหติ ยาว กตฺติกปุณฺณมา ปริหารํ ลภตีติ อิมินาปิ กุรุนฺทีวจเนน อกตาย

[ม. ท. ๑๒๘ ส. ท. ๒๖๖-๗]

วสฺสิกสาฏิกาย จาตุมฺมาสํ ปริหาโร กตาย ทสาหเมว ปริหาโรติ อยมตฺโถ ทีปิโตเยวาติ อาห อปิจาติอาทึ ฯ ปาลิยํ อจฺฉินฺนจีวรสฺส นฏฺจจีวรสฺสาติอาทินา นิสฺสคฺคิเยน อนาปตฺติ วุตฺตา อุทาหุ นคฺคสฺส นหายโต ทุกฺกเฏน อนาปตฺติ วุตฺตาติ ฯJ กิเมตฺถ ปุจฺฉิตพฺพํ ฯ สพฺพสิกฺขาปเทสุ หิ ยตฺถ ยตฺถ มูลสิกฺขาปเทน อาปตฺติปฺปสงฺโค ตตฺถ ตตฺถ อนาปตฺติทสฺสนตฺถํ อนาปตฺติวาโร อารภิยตีติ ฯ อิธาปิ นิสฺสคฺคิเยน อนาปตฺติทสฺสนตฺถนฺติ ยุตฺตํ วตฺตต ฯ น หิ มูลาปตฺติยา อนาปตฺตึ อทสฺเสตฺวา อนฺตรา วุตฺตายเอว อาปตฺติยา อนาปตฺติทสฺสนตฺถํ อนาปตฺติวาโร อารภิยตีติ ฯ เตเนว ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ อิทํ วุตฺตํ อจฺฉินฺนจีวรสฺส วา นฏฺจจีวรสฺส วาติ เอตฺถ อจฺฉินฺนเสสจีวรสฺส นฏฺจเสสจีวรสฺส อสมเย นิวาเสนฺตสฺส จ ปริเยสนฺตสฺส จ อนาปตฺติ ฯ อาปทาสูติ เอตฺถ อนิวตฺถํ โจรา หรนฺตีติ อสมเย นิวาเสนฺตสฺส อนาปตฺตีติ ฯ มาติกฏฺจกถายมฺปิ วุตฺตํ อจฺฉินฺนจีวรสฺส วา นฏฺจจีวรสฺส วา อนิวตฺถํ โจรา หรนฺตีติ เอวํ อาปทาสุ วา นิวาสยโต อุมฺมตฺตกาทีนญฺจ อนาปตฺตีติ ฯ อฏฺจกถายมฺปน นคฺคสฺส นหายโต ทุกฺกเฏเนว อนาปตฺตึ สนฺธาย อจฺฉินฺนจีวรสฺสาติ เอตํ วสฺสิกสาฏิกเมว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เตสํ หิ นคฺคานํ กาโย วสฺสาปเน อนาปตฺติ ฯ เอตฺถ จ มหคฺฆํ วสฺสิกสาฏิกํ

[ม. ท. ๑๒๘ ส. ท. ๒๖๗]

นิวาเสตฺวา นหายนฺตสฺส โจรุปทฺทโว อาปทา นามาติ ยํ วุตฺตํ ตตฺถ การณํ ปริเยสิตพฺพํ ฯ อถ อุภเยนาปิ อนาปตฺติทสฺสนตฺถํ อจฺฉินฺนจีวรสฺสาติอาทิ อารูฬฺหนฺติ* เอวมฺธิปฺปาโย สิยา ฯ เอวมฺปิ อจฺฉินฺนจีวรสฺสาติ เอตํ วสฺสิกสาฏิกเมว สนฺธาย วุตฺตนฺติ-อาทินา วิเสเสตฺวา น วตฺตพฺพํ ฯ เอวํ หิ วตฺตพฺพํ สิยา อจฺฉินฺนเสสจีวรสฺส นฏฺฐเสสจีวรสฺส วา อสมเย นิวาเสนฺตสฺส ปริเยสนฺตสฺส จ นิสฺสคฺคิเยน อนาปตฺติ อจฺฉินฺนวสฺสิกสาฏิกสฺส นฏฺฐวสฺสิกสาฏิกสฺส วา นคฺคสฺส นหายโต ทุกฺกเฏน อนาปตฺติ อาปทาสุ อนิวตฺถํ โจรา หรนฺตีติ อสมเย นิวาสยโต นิสฺสคฺคิเยน อนาปตฺติ มหคฺฆํ วสฺสิกสาฏิกํ นิวาเสตฺวา นหายนฺตสฺส โจรา หรนฺตีติ นคฺคสฺส นหายโต ทุกฺกเฏน อนาปตฺตีติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ องฺเคสุ ปน วสฺสิกสาฏิกาย อตฺตุทฺเทสิกตา อสมเย ปริเยสนตา ตาย จ ปฏิลาโภติ อิมานิ ตาว ปริเยสนาปตฺติยา ตีณิ องฺคานิ ฯ สจีวรตา อาปทาภาโว วสฺสิกสาฏิกาย สกภาโว อสมเย นิวาสนนฺติ อิมานิ นิวาสนาปตฺติยา จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

วสฺสิกสาฏิกสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๑๓๓] ปญฺจเม ฯ ยมฺปิ ตฺยาหนฺติ เอตฺถ ยนฺติ การณวจนํ ฯ ตสฺมา เอวเมตฺถ สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพ มยา สทฺธึ

๑. ม. อารทฺธนฺติ ฯ

[ม. ท. ๑๒๘-๙ ส. ท. ๒๖๗]

ชนปทจาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ ยํ การณํ นิสฺสาย อหํ เต อาวุโส จีวรํ อทาสึ ตํ น กโรสีติ กุปิโต อนตฺตมโน อจฺฉินฺทีติฯ ยนฺติ วา จีวรํ ปรามสติฯ ตตฺถ มยา สทฺธึ ชนปทจาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ ยมฺปิ เต อหํ จีวรํ อทาสึ ตํ จีวรํ คณฺหิสฺสามีติ กุปิโต อนตฺตมโน อจฺฉินฺทีติ สมฺพนฺธิตพฺพํฯ อาณตฺโต พหูนิ คณฺหาติ เอกํ ปาจิตฺติยนฺติ จีวรํ คณฺหาติ อาณตฺติยา เอกจีวรวิสยตฺตา เอกเมว ปาจิตฺติยํฯ วาจาย วาจาย ทุกฺกฏนฺติ เอตฺถ อจฺฉินฺเนสุ วตฺถุคณนาย ปาจิตฺติยานิฯ เอกวาจาย สมฺพหุลา อาปตฺติโยติ อิทํ อจฺฉินฺเนสุ วตฺถุคณนาย อาปชฺชิตพฺพํ ปาจิตฺติยาปตฺตึ สนฺธาย วุตฺตํฯ อาณตฺติยา อาปชฺชิตพฺพํ ปน ทุกฺกฏํ เอกเมวฯ เอวนฺติ อิมินา วตฺถุคณนาย ทุกฺกฏานีติ อิทํ ปรามสติฯ เอเสว นโยติ สิถิลํ คาฬฺหญฺจ ปกฺขิตฺตาสุ อาปตฺติยา พหุตฺตํ เอกตฺตญฺจ อติทิสฺสติฯ อาวุโส มยนฺติ-อาทีสุ คณฺหิตุกามตาย เอวํ วุตฺเตปิ เตเนว ทินฺนตฺตา อนาปตฺติฯ อมฺหากํ สนฺติเก อุปชฺฌํ คณฺหิสฺสตีติ อิทํ สามเณรสฺสาปิ ทานํ ทีเปติ ตสฺมา กิญฺจาปิ ปาลิยํ ภิกฺขุสฺส สามํ จีวรํ ทตฺวาติ วุตฺตํ ตถาปิ อนุปสมฺปนฺนกาเล ทตฺวาปิ อุปสมฺปนฺนกาเล อจฺฉินฺทนฺตสฺส ปาจิตฺติยเมวาติ เวทิตพฺพํฯ อจฺฉินฺทนสมเย อุปสมฺปนฺนภาโวเยว เหตุถ ปมาณํฯ เทตีติ ตุฏฺโฐ วา กุปิโต วา

[ม. ท. ๑๒๙-๓๑ ส. ท. ๒๖๗-๘]

เทติ ฯ รุนฺธถาติ นิวาเรถ ฯ เอวํ ปน ทาตุํ น วฏฺฏตีติ เอตฺถ เอวํ ทินฺนํ น ตาว ตสฺส สนฺตกนฺติ อนธิฏฺฐหิตฺวาว ปริภุญฺชิ-ตพฺพนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อาหราเปตุํ ปน วฏฺฏตีติ เอวํ ทินฺนํ ภติสทิสตฺตา อาหราเปตุ วฏฺฏติ ฯ จชิตฺวา ทินฺนนฺติ วุตฺตนเยน อทตฺวา อนเปกฺเขน หุตฺวา ตสฺเสว ทินฺนํ ฯ ภณฺฑคฺเฆน กาเรตพฺโพติ สกสญฺญาย วินา คณฺหนฺโต ภณฺฑํ อคฺฆาเปตฺวา อาปตฺติยา กาเรตพฺโพ ฯ วิกปฺปนูปคปจฺฉิมจีวรตา สามํ ทินฺนตา สกสญฺญิตา อุปสมฺปนฺนตา โกธวเสน อจฺฉินฺทนํ วา อจฺฉินฺทาปนํ วาติ อิมาเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

จีวรอจฺฉินฺทนสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๑๓๔] ฉฏฺเฐ ฯ ปาลิยํ จีวรการสมเยติ อิมินา วสฺสํ วุฏฺฐภิกฺขูนํ จีวรกมฺมสมยตฺตา จีวรมาโส วุตฺโต ฯ อญฺโญปิ ปน จีวรกมฺมกาโล จีวรการสมโยติ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ ปญฺจหิปิ มิสฺเสตฺวาติ โขมาทีหิ ปญฺจหิ มิสฺเสตฺวา ฯ วีตวีตฏฺฐานํ ยตฺถ สํหริตฺวา ฐเปนฺติ ตสฺส ตุรีติ อธิวจนํ ฯ สุตฺตํ ปเวเสตฺวา เยน อาโกเฏนฺตา ฆนภาวํ สมฺปาเทนฺติ ตํ เวมนฺติ วุจฺจติ ฯ ยํ ยนฺติ ยํ ยํ ปโยคํ ฯ ตนฺตูนํ อตฺตโน สนฺตกตฺตา วีตวีตฏฺฐานํ ปฏิลทฺธเมว โหตีติ อาห ทีฆโต ฯ เป ฯ วีเต นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยนฺติ ฯ ปาลิยมฺปิ หิ อิมินาว อธิปฺปาเยน ปฏิลาเภน นิสฺสคฺคิยนฺติ

[ม. ท. ๑๓๑-๓ ส. ท. ๒๖๘-๗๐]

วุตฺตํ ฯ ตสฺมา ยาว จีวรํ วฑฺฒติ ตาว อิมินา ปมาเณน อาปตฺติโย วฑฺฒนฺติ ฯ เสโส กปฺปิโยติ เอตฺถ หตฺถกมฺมยาจน-วเสน ฯ ปุพฺเพ วุตฺตนเยน นิสฺสคฺคิยนฺติ ทีฆโต วิทตฺถิมตฺเต ติริยํ หตฺถมตฺเต จ วีเต นิสฺสคฺคิยํ ฯ เตเนวาติ อกปฺปิย-ตนฺตวาเยน ฯ ตเถว ทุกฺกฏนฺติ ปริจฺเฉเท ปริจฺเฉเท ทุกฺกฏํ ฯ เกทารพนฺธาทีหีติ อาทิสทฺเทน อจฺฉิมณฺฑลพนฺธาทิ คหิตํ ฯ ตนฺเต วีตญฺเญว อธิฏฺฐาตพฺพนฺติ เอตฺถ ปจฺฉา วีตฏฺฐานํ อธิฏฺฐิตคติกเมว โหติ ปุน อธิฏฺฐานกิจฺจํ นตฺถิ ฯ สเจ ปน ปริจฺเฉทํ ทสฺเสตฺวา อนฺตรนฺตรา อวีตํ โหติ ปุน อธิฏฺฐาตพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ เอเสว นโยติ วิกปฺปนูปคปฺปมาณมตฺเต วีเต ตนฺเต วีตญฺเญว อธิฏฺฐาตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ จีวรตฺถาย วิญฺญาปิตสุตฺตํ อตฺตุทฺเทสิกตา อกปฺปิยตนฺตวาเยน วายาปนนฺติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

[๑๓๕] มาติกฏฺฐกถายํ ปน วายาเปยฺยาติ เอตฺถ จีวรํ เม อาวุโส วายถาติ อกปฺปิยวิญฺญตฺติยา วายาเปยฺยาติ อตฺถํ วตฺวา องฺเคสุปิ อกปฺปิยตนฺตวาเยน อกปฺปิยวิญฺญตฺติยา วายาปนนฺติ วิเสเสตฺวา วุตฺตํ ฯ ตถาวิธํ ปน วิเสสวจนํ เนว ปาลิยํ น อฏฺฐกถายํ อุปลพฺภติ ฯ ปาลิยํ หิ ญาตกานํ ปวาริตานนฺติ เอตฺตกเมว อนาปตฺติวาเร วุตฺตํ ฯ อฏฺฐกถายญฺจ สุตฺตตนฺต-วายานํเยว กปฺปิยากปฺปิยภาเวน พหุธา นโย ทสฺสิโต น กปฺปิยา-

[ม. ท. ๑๓๓-๔ ส. ท. ๒๗๐-๓]

กปฺปิยวิญฺญตฺติวเสนาปิ ฯ อกปฺปิยวิญฺญตฺติยา วายาเปยฺยาติ จ วิเสเสตฺวา วทนฺเตน อยํ นาม กปฺปิยวิญฺญตฺตีติ วิสุํ น ทสฺสิตํ ฯ ตสฺมา วีมํสิตฺวา คเหตพฺพํ ฯ

สุตฺตวิญฺญตฺติสิกฺขาปทํ ฉฏฺจํ ฯ

[๑๓๖] สตฺตเม ฯ กิญฺจิมตฺตํ อนุปฺปทชฺเชยฺยามาติ อิทํ ตสฺส กตฺตพฺพาการมตฺตทสฺสนํ ฯ ทานํ ปเนตฺถ องฺคํ น โหติ สุตฺตวายฺฌนวเสเนว อาปชฺชิตพฺพตฺตา ฯ เตเนว ปทภาชเนปิ ตสฺส วจเนน อายตํ วา วิตฺถตํ วา อปฺปิตํ วา กโรติ ปโยเค ทุกฺกฏํ ปฏิลาเภน นิสฺสคฺคิยนฺติ สุตฺตวายฺฌนาการเมว ทสฺเสตฺวา อาปตฺติ วุตฺตา ฯ มาติกฏฺจกถายมฺปิ วุตฺตํ น ภิกฺขุโน ปิณฺฑปาตทานมตฺเตน ตํ นิสฺสคฺคิยํ โหติ สเจ ปน เต ตสฺส วจเนน จีวรสามิกานํ หตฺถโต สุตฺตํ คเหตฺวา อีสกมฺปิ อายตํ วา วิตฺถตํ วา อปฺปิตํ วา กโรนฺติ อถ เตสํ ปโยเค ภิกฺขุโน ทุกฺกฏํ ปฏิลาเภน นิสฺสคฺคิยํ โหตีติ ฯ อายตาทีสุ สตฺตสุ อาการสุ อาทิมฺหิ ตโย อาการ สุตฺตวายฺฌเนน วินา น สกฺกา กาตุนฺติ อาห สุตฺตวายฺฌนอาการเมว ทสฺเสตีติ ฯ สุวีตาทโย หิ อาการ วินาปิ สุตฺตวายฺฌเนน สกฺกา กาตุํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อญฺญาตกอปฺปวาริตานํ ตนฺตวาเย อุปสงฺกมิตฺวา วิกปฺปมาปชฺชนตา จีวรสฺส อตฺตุทฺเทสิกตา ตสฺส วจเนน สุตฺตวายฺฌนํ จีวรปฏิลาโภติ

[ม. ท. ๑๓๕-๔๐ ส. ท. ๒๗๓-๔]

อิมาเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

เปสการสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๑๓๗] อฏฺฐเม ฯ อสมฺโมหตฺถนฺติ ทสาหานาคตปเท อสมฺโมหตฺถํ ฯ ปฐมปทสฺสาติ ทสาหานาคตปทสฺส ฯ ตานิ ทิวสานีติ เตสุ ทิวเสสุ ฯ อุปฺปชฺเชยฺยาติ สงฺฆโต วา คณโต วา อุชฺกํ อตฺตโนเยว วา อุปฺปชฺเชยฺย ฯ ปญฺจมิโตติ เอตฺถ วสฺสํ วสนฺตสฺส สงฺฆสฺส ปญฺจมิโต ปุพฺเพ อุปฺปนฺนมฺปิ อจฺเจกจีวรํ ปญฺจมิยํ วิภชิตฺวา คหิตํ อจฺเจกจีวรปริหารเมว ลภติ ฯ อุชฺกํ อตฺตโนเยว อุปฺปนฺนํ เจ ปญฺจมิยํ อุปฺปนฺนเมว อจฺเจกจีวรปริหารํ ลภติ น ตโต ปุพฺเพติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ สทฺธามตฺตกนฺติ ธมฺมสฺสวนาทีหิ ตงฺขณุปฺปนฺนํ สทฺธามตฺตกํ ฯ อาโรจิตจีวรนฺติ อาโรเจตฺวา ทินฺนจีวรํ ฯ ฉฏฺฐิยํ อุปฺปนฺนจีวรสฺส เอกาทสโม อรุโณ จีวรกาเล อุฏฺฐาตีติ อาห ฉฏฺฐิโต ปฏฺฐายาติอาทึ ฯ ติจีวรมฺปีติ ปธานจีวรทสฺสนมุเขน สพฺพมฺปิ อติเรกจีวรํ วุตฺตํ ฯ อถ จีวรมาเสปิ อติเรกจีวรํ นิกฺขิปิตพฺ วฏฺฏตีติ อิทํ กุโต ลทฺธนฺติ เจ ฯ วิสุํ อนนุญฺญาเตปิ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท จีวรกาลสมโย นาม อนตฺถเต กฐิเน วสฺสานสฺส ปจฺฉิโม มาโส อตฺถเต กฐิเน ปญฺจ มาสาติ วทนฺเตน ตติยกฐินสิกฺขาปเท อกาลจีวรํ นาม อนตฺถเต กฐิเน เอกาทสมาเส อุปฺปนฺนํ อตฺถเต กฐิเน สตฺตมาเส อุปฺปนฺนนฺติ

[ม. ท. ๑๔๑-๓ ส. ท. ๒๗๔-๕]

วทนฺเตน จ อนุญฺญาตเมว โหตีติ วทนฺติ ฯ อฏฺจกถาวจนปฺ-
ปมาเณน คเหตพฺพนฺติ จ เกจิ ฯ อิทานิ ปรมกฐินาทิสิกฺขาปเทหิ
ตสฺส ตสฺส จีวรสฺส ลพฺภมานปริหารํ อิเธว อุปสํหริตฺวา ทสฺเสนฺโต
อิติ อติเรกจีวรสฺส ทสาหํ ปริหาโรติอาทิมาห ฯ อนตฺถเต กฐิเน
เอกาทสทิวสาธิโก มาโส อตฺถเต กฐิเน เอกาทสทิวสาธิกา
ปญฺจ มาสาติ อยเมว ปาโจ คเหตพฺโพ ฯ เกจิ ปเนตฺถ
กามญฺเจส ทสาหปรมํ อติเรกจีวรํ ธาเรตพฺพนฺติ อิมินาว สิทฺโธ
อตฺถุปฺปตฺติวเสน ปน อปุพฺพํ วิย อตฺถํ ทสฺเสตฺวา สิกฺขาปทํ
จปิตนฺติ ปาจํ วตฺวา ทสทิวสาธิโก มาโส ทสทิวสาธิกา ปญฺจ
มาสาติ ปาเจน ภวิตพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ตสฺส
ปมาทปาจตฺตา ฯ น หิ ทสาเหน อสมฺปตฺตาย กตฺติกเตมาสิ-
ปุณฺณมาย จีวรกาลโต ปุพฺเพ ทส ทิวสา อธิกา โหนฺติ เอวํ
หิ สติ นวาหานาคตํ กตฺติกเตมาสิปุณฺณมนฺติ วตฺตพฺพํ ฯ มาติกฏฺจ-
กถายมฺปิ ปวารณมาสสฺส ชุณฺหปกฺขปญฺจมิโต ปฏฺจาย อุปฺปนฺนสฺส
จีวรสฺส นิธานกาโล ทสฺสิโต โหตีติ วตฺวา กามญฺเจส ทสาหปรมํ
อติเรกจีวรํ ธาเรตพฺพนฺติ อิมินาว สิทฺโธ อตฺถุปฺปตฺติวเสน
ปน อปุพฺพํ วิย อตฺถํ ทสฺเสตฺวา สิกฺขาปทํ จปิตนฺต ปาโจ
ทสฺสิโต ฯ โสปิ ปมาทปาโจเยว ฯ ชุณฺหปกฺขปญฺจมิโต
ปฏฺจายาติ จ วุตฺตตฺตา ตตฺเถว ปุพฺพาปรวิโรโธปิ สิยา ฯ

[ม. ท. ๑๔๓ ส. ท. ๑๗๕]

ฉฏฺฐิโต ปฏฺฐายาติ หิ วตฺตพฺพํ ฯ เอวํ หิ สติ ทสาหปรม-
สิกฺขาปเทเนว สิทฺธนฺติ สกฺกา วตฺตุํ ฯ อิมเมว จ ปมาทปาฐํ
คเหตฺวา ภทนฺตพุทฺธทตฺตาจริเยน

ตสฺสจฺจายิกวตฺถสฺส กถิเน ตุ อนตฺถเต
ปริหาเรกมาโสว ทสาหปรโม มโต
อตฺถเต กถิเน ตสฺส ปญฺจ มาสา ปกาสิตา
ปริหาโร มุนินฺเทน ทสาหปรมา ปนาติ

วุตฺตํ ฯ

[๑๓๘] อจฺเจกจีวรกาเล อุปฺปนฺนตฺตา อจฺเจกจีวรสทิเสติ
วุตฺตํ ฯ ปญฺจมิยํ อุปฺปนฺนํ อนจฺเจกจีวรํ ทสาหํ อติกฺกามยโต
จีวรกาลโต ปุพฺเพเยว อาปตฺติ โหติ น จีวรกาลาติกฺกเม
ตสฺมา จีวรกาลาติกฺกเม ปุน อาปชฺชิตพฺพาย อาปตฺติยา อภาวํ
สนฺธาย อนจฺเจกจีวเร อนจฺเจกจีวรสญฺญี อนาปตฺตีติ วุตฺตนฺติ
ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ วิกปฺปปนูคปจฺฉิมปฺปมาณสฺส อจฺเจก-
จีวรสฺส อตฺตโน สนฺตกตา ทสาหานาคตาย กตฺติกเตมาสิ-
ปุณฺณมาย อุปฺปนฺนภาโว อนธิฏฺฐิตอวิกปฺปิตตา จีวรกาลา-
ติกฺกโมติ อิมาเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

อจฺเจกจีวรสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๓๙] นวเม ฯ อนฺตรฆเรติ อนฺตเร อนฺตเร ฆรานิ เอตฺถ

เอตสฺสาติ วา อนฺตรฆรนฺติ ลทฺธโวหาเร โคจรคาเม ฯ เตนาห อนฺโตคาเมติ ฯ ปาลิยํ วิปฺปวสนฺตีติ อิทํ ยสฺมึ วิหาเร วสนฺตา อนฺตรฆเร จีวรํ นิกฺขิปึสุ ตโต อญฺญตฺถ วสนฺเต สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตสฺมึ หิ วิหาเร อนฺตรฆเร จีวรํ นิกฺขิปิตฺวา วสิตุํ อนุญฺญาตตฺตา ตตฺถ วาโส วิปฺปวาโส นาม น โหติ ฯ ทุพฺพลโจลา ทุจฺโจลา วิรูปโจลา วา ฯ ทุจฺโจลตฺตาเอว ลูขจีวรา ฯ ปฐมํ ฌานํ อุปสมฺปชฺช วิหรตีติ อิมสฺส วิภงฺเค อุปสมฺปชฺชาติ อุทฺธริตพฺเพ อุปสมฺปชฺชนฺติ อุทฺธริตฺวา โย ปฐมสฺส ฌานสฺส ลาโภ ปฏิลาโภติอาทิ วุตฺตํ ตํ สนฺธายาห อุปสมฺปชฺชนฺติ-อาทีสุ วิยาติ ฯ อาทิสทฺเทน อนาปุจฺฉํ วา ปกฺกเมยฺยาติอาทีนํ สงฺคโห ทฏฺฐพฺโพ ฯ อุปคนฺตฺวาติ อุปสทฺทสฺส อตฺถมาห ฯ วสิตฺวาติ อกฺขณฺฑํ วสิตฺวา ฯ เยน ยสฺส หิ สมฺพนฺโธ ทูรฏฺฐํปิ จ ตสฺส ตนฺติ วจนโต อิมสฺส ฯ เป ฯ อิมินา สมฺพนฺโธติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อิมสฺสาติ อุปวสฺสนฺติ ปทสฺส ฯ นิกฺขิเปยฺยาติ จเปยฺย ฯ เอตฺตาวตา จ ปุริมิกาย อุปคนฺตฺวา อกฺขณฺฑํ กตฺวา วุฏฺฐวสฺเสน อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ วิหรนฺเตน สกลํ กตฺติกมาสํ ติจีวเรน วิปฺปวสิตต อนุญฺญาตํ โหติ ฯ อนตฺถตกฐินสฺส หิ จีวรมาเส วิปฺปวาโส น วฏฺฏติ อตฺถตกฐินานํเยว อสมาทานจารสฺส อนุญฺญาตตฺตา ฯ เกจิ ปน อนตฺถตกฐินานํ จีวรมาเสปิ อสมาทาน-

[ม. ท. ๑๔๕-๖ ส. ท. ๑๗๖-๗]

จาโร ลพฺภตีติ วตฺวา พหุธา ปปญฺเจนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ
พฺยญฺชนวิจารณนฺติ อุปวสฺส อุปวสิตฺวาติอาทิ วิจารณํ ฯ
ตสฺสาปีติ วุฏฺฐวสฺสานนฺติ วิภงฺคปทสฺส ฯ วุฏฺฐวสฺสานนฺติ จ
นิทฺธารเณ สามิวจนํ ฯ เตนาห เอวรูปานํ ภิกฺขูนํ อพฺภนฺตเรติ ฯ
เสนาสเนสูติ เอตฺถ ตถารูเปสูติ สมฺพนฺธิตพฺพํ ฯ ปริกฺเขปา-
รหฏฺฐานโตติ เอตฺถ ปริกฺเขปารหฏฺฐานํ นาม เทฺว
เลฑฺฑุปาตาติ วทนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ อปริกฺขิตฺตสฺส ปน
คามสฺส ปริยนฺเต ฐิตฆรูปจารโต ปฏฺฐาย เอโก เลฑฺฑุปาโต
ปริกฺเขปารหฏฺฐานนฺติ อิทเมตฺถ สนฺนิฏฺฐานํ ฯ เตเนว
วิสุทฺธิมคฺเคปิ วุตฺตํ อปริกฺขิตฺตสฺส ปฐมเลฑฺฑุปาตโต ปฏฺฐายาติ ฯ
สพฺพปฐมนฺติ คามาภิมุขทิสาภาคโต สพฺพปฐมํ ฯ ตํ ปริจฺเฉทํ
กตฺวาติ ตํ ปฐมเสนาสนาทึ ปริจฺเฉทํ กตฺวา ฯ อิทญฺจ
วินยธรานํ มเตน วุตฺตํ ฯ มชฺฌิมภาณกานํ มเตน ปน เสนาสนาทีนํ
อุปจาเร ฐิตสฺส เอกํ เลฑฺฑุปาตํ มุญฺจิตฺวา มินิตพฺพนฺติ ฯ
เตเนว มชฺฌิมฏฺฐกถายํ วิหารสฺสาปิ คามสฺเสว อุปจารํ นีหริตฺวา
อุภินฺนํ เลฑฺฑุปาตานํ อนฺตรา มินิตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ปญฺจธนุ-
สติกนฺติ อาโรปิเตน อาจริยธนุนา ปญฺจธนุสตปฺปมาณํ ฯ ตโต
ตโต มคฺคํ ปิทหตีติ ตตฺถ ตตฺถ ขุทฺทกมคฺคํ ปิทหติ ฯ
ธุตงฺคโจโรติ อิมินา อิมสฺสาปิ สิกฺขาปทสฺส องฺคสมฺปตฺติยา อภาวํ

[ม. ท. ๑๔๖ ส. ท. ๒๗๗]

ทีเปติ ฯ สาสงฺกานีติ สมฺมตานีติ โจรานํ นิวุฏฺโฐกาสาทิทสฺสเนน สาสงฺกานีติ สมฺมตานิ ฯ สนฺนิหิตพลวภยานีติ โจเรหิ มนุสฺสานํ หตวิลุตฺตาโกฏฺฏิตภาวทสฺสนโต สนฺนิหิตพลวภยานีติ อตฺโถ ฯ สเจ ปจฺฉิมิกายาติอาทินา วุตฺตเมวตฺถํ พฺยติเรกมุเขน วิภาเวติ ฯ ยตฺร หิ ปิณฺฑายาติอาทินา วุตฺตปฺปมาณเมว วิเสเสตฺวา ทสฺเสติ ฯ สาสงฺกสปฺปฏิภยเมวาติ เอตฺถ สาสงฺกํ วา สปฺปฏิภยํ วา สาสงฺกสปฺปฏิภยํ วา โหตุ วฏฺฏติเยว ฯ ปาลิยํ สิยา จ ตสฺส ภิกฺขุโน โกจิเทว ปจฺจโย เตน จีวเรน วิปฺปวาสาย ฉารตฺตปรมนฺเตน ภิกฺขุนา เตน จีวเรน วิปฺปวสิตพฺพนฺติ อิมินา อนฺตรฆเร จีวรํ นิกฺขิปิตฺวา ตสฺมึ วิหาเร วสนฺตสฺส อญฺญตฺถ คมนกิจฺเจ สติ วิหารโต พหิ ฉารตฺตํ วิปฺปวาโส อนุญฺญาโต ฯ วสนฏฺฐานโต หิ อญฺญตฺถ ฉารตฺตํ วิปฺปวาโส วุตฺโต น ตสฺมึเยว วิหาเร วสนฺตสฺส ฯ เตเนว ปุน คามสีมํ โอกฺกมิตฺวาติ เอตฺถ สเจ โคจรคามโต ปุรตฺถิมาย ทิสาย เสนาสนํ อยญฺจ ปจฺฉิมทิสํ คโต โหตีติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตโตเยว จ มาติกฏฺฐกถายมฺปิ ตโต เจ อุตฺตรึ วิปฺปวเสยฺยาติ เอตฺถ ฉารตฺตโต อุตฺตรึ ตสฺมึ เสนาสเน สตฺตมํ อรุณํ น อุฏฺฐาเปยฺยาติ อตฺโถ วุตฺโต ฯ ภทนฺตพุทฺธทตฺตาจริเยน ปน ปากฏตรํ กตฺวา อยเมวตฺโถ วุตฺโต ฯ วุตฺตํ หิ เตน

[ม. ท. ๑๔๖-๘ ส. ท. ๒๗๗-๙]

ยํ คามํ โคจรํ กตฺวา ภิกฺขุ อารญฺญเก วเส
ตสฺมึ คาเม จเปตต ตํ มาสเมกนฺตุ วฏฺฏติ
อญฺญตฺเถว วสนฺตสฺส ฉารตฺตปรมํ มตํ
อยมสฺส อธิปฺปาโย ปฏิจฺฉนฺโน ปกาสิโตติ ฯ

[๑๔๐] โกสมฺพิยํ อญฺญตโร ภิกฺขุ คิลาโน โหตีติ อาคตตฺตา โกสมฺพิกสมฺมติ อนุญฺญาตาติ วุตฺตํ ฯ โกสมฺพิกสฺส ภิกฺขุโน สมฺมติ โกสมฺพิกสมฺมติ ฯ เสนาสนํ อาคนฺตฺวาติ วสิตวิหารํเยว สนฺธาย วุตฺตตฺตา ตสฺมึ คามูปจาเรปิ อญฺญสฺมึ วิหาเร อรุณํ อุฏฺฐาเปตต น วฏฺฏติ ฯ วสิตฺวาติ อรุณํ อุฏฺฐาเปตฺวา ฯ คตฏฺฐานสฺส อติทูรตฺตา เอวํ อสกฺโกนฺเตนาติ วุตฺตํ ฯ ตตฺเรวาติ ตสฺมึเยว คตฏฺฐาเน ฯ

สาสงฺกสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[๑๔๑] ทสเม ฯ อุทฺทิสฺส จปิตภาเคติ อตฺตโน ฆเรปิ อุทฺทิสิตฺวา วิสุํ จปิตโกฏฺฐาเส ฯ เอกํ มยฺหํ เอกํ อิมสฺส เทหีติ เอวํ เอกวาจาย อาปชฺชิตพฺพตฺตา อาปชฺเชยฺย เอกโตติ วุตฺตํ ฯ ตุมฺหากํ สปฺปิอาทีนิ อาภฏานีติ ตุมฺหากํ อตฺถาย อาภฏานิ สปฺปิอาทีนิ ฯ ปริณตภาวํ ชานิตฺวาปิ วุตฺตวิธินา วิญฺญาเปนฺเตน เตสํ สนฺตกเมว วิญฺญาปิตํ นาม โหตีติ อาห มยฺหํปิ เทถาติ วทติ วฏฺฏตีติ ฯ ปุปฺผํปิ อาโรเปตุํ น วฏฺฏตีติ อิทํ ปริณตํ

[ม. ท. ๑๔๘-๕๑ ส. ท. ๒๗๙-๘๑]

สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สเจ ปน เอกสฺมึ เจติเย ปูชิตํ ปุปฺผํ คเหตฺวา อญฺญสฺมึ เจติเย ปูเชติ วฏฺฏติ[๑] ฯ ฐิตํ ทิสฺวาติ เสสกํ คเหตฺวา ฐิตํ ทิสฺวา ฯ อิมสฺส สุนขสฺส มา เทหิ เอตสฺส เทหีติ อิทํ ปริณตํเยว ฯ ติรจฺฉานคตสฺส ปริจฺจชิตฺวา ทินฺเน ปน ตํ ปลาเปตฺวา อญฺญํ ภุญฺชาเปตุํ วฏฺฏติ[๒] ฯ กตฺถ เทมาติอาทินา เอเกนาการเรน ปาลิยํ อนาปตฺติ ทสฺสิตา ฯ เอวํ ปน อปุจฺฉิเตปิ อปริณตํ อิทนฺติ ชานนฺเตน อตฺตโน รุจิยา ยตฺถ อิจฺฉติ ตตฺถ ทาเปตต วฏฺฏตีติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ ยตฺถ อิจฺฉถ ตตฺถ เทถาติ เอตฺถาปิ ตุมฺหากํ รุจิยาติ วุตฺตตฺตา ยตฺถ อิจฺฉติ ตตฺถ ทาเปตุํ ลพฺภติ ฯ ปาลิยํ อาคตนเยนาติ ยตฺถ ตุมฺหากํ เทยฺยธมฺโมติอาทินา นเยน ฯ สงฺเฆ ปริณตภาโว ตํ ญตฺวา อตฺตโน ปริณามนํ ปฏิลาโภติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ปริณตสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

ปตฺตวคฺโค ตติโย ฯ

อิติ สมนฺตปาสาทิกาย วินยฎฺจกถาย สารตฺถทีปนิยํ ตึสกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

๑-๒ น วฏฺฏตีติ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ

[ม. ท. ๑๕๑-๒ ส. ท. ๒๘๑]

ขุทฺทกกณฺฑวณฺณนา

[๑๔๒] มุสาวาทวคฺคสฺส ปฐมสิกฺขาปเท ฯ ขุทฺทกานนฺติ เอตฺถ ขุทฺทกสทฺโท พหุสทฺทปริยาโย ฯ พหุภาวโต อิมานิ ขุทฺทกานิ นาม ชาตานีติ วทนฺติ ฯ ตตฺถาติ เตสุ นวสุ วคฺเคสุ เตสุ วา ขุทฺทเกสุ ฯ การเณน การณนฺตรปฏิจฺฉาทนเมว วิภาเวตุํ รูปํ อนิจฺจนฺติอาทิมาห ฯ รูปํ อนิจฺจนฺติ ปฏิชานิตฺวา ตตฺถ การณํ วทนฺโต ชานิตพฺพโตติ อาห ฯ ยทิ เอวํ นิพฺพานสฺสาปิ อนิจฺจตา อาปชฺชตีติ ปเรน วุตฺโต ตํ การณํ ปฏิจฺฉาเทตุํ ปุน ชาติธมฺมโตติ อญฺญํ การณํ วทติ ฯ สมฺปชานํ มุสา ภาสตีติ วตฺตพฺเพ สมฺปชานมุสา ภาสตีติ อนุนาสิกโลเปน นิทฺเทโสติ อาห ชานนฺโต[๑] มุสา ภาสตีติ ฯ ชานิตฺวา ชานนฺตสฺส จ มุสา ภณเนติ ปุพฺพภาเคปิ ชานิตฺวา วจนกฺขเณปิ ชานนฺตสฺส มุสา ภณเน ฯ ภณนญฺจ นาม อิธ อภูตสฺส วา ภูตตํ ภูตสฺส วา อภูตตํ กตฺวา กาเยน วา วาจาย วา วิญฺญาปนปฺปโยโค ฯ สมฺปชานมุสาวาเทติ จ นิมิตฺตตฺเถ ภุมฺมวจนํ ฯ ตสฺมา โย สมฺปชานมุสา วทติ ตสฺส ตนฺนิมิตฺตํ ตํเหตุ ตปฺปจฺจยา ปาจิตฺติยํ โหตีติ เอวเมตฺถ อญฺเญสุ จ อีทิเสสุ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ วิสํ

๑ สมนฺตปาสาทิกายํ สมฺชานนฺโตติ ทิสฺสติ ฯ

วาเทนฺติ เอเตนาติ วิสํวาทนํ วญฺจนาธิปฺปายวสปฺปวตฺตํ จิตฺตํ ฯ เตนาห วิสํวาทนจิตฺตํ ปุรโต กตฺวา วทนฺตสฺสาติ ฯ วทติ เอตายาติ วาจา วจนสมุฏฺฐาปิกา เจตนา ฯ เตนาห มิจฺฉาวาจา ฯ เป ฯ เจตนาติ ฯ ปเภทคตา วาจาติ อเนกเภทภินฺนา ฯ เอวํ ปธมปเทน สุทฺธเจตนา ฯ เป ฯ กถิตาติ เวทิตพฺพาติ อิมินา อิมํ ทีเปติ สุทฺธเจตนา วา สุทฺธสทฺโท วา สุทฺธวิญฺญตฺติ วา มุสาวาโท นาม น โหติ วิญฺญตฺติยา สทฺเทน จ สหิตา ตํสมุฏฺฐาปิกา เจตนา มุสาวาโทติ ฯ จกฺขุวเสน อคฺคหิตา- รมฺมณนฺติ จกฺขุสนฺนิสฺสิเตน วิญฺญาเณน อคฺคหิตมารมฺมณํ ฯ ฆานาทีนํ ติณฺณํ อินฺทฺริยานํ สมฺปตฺตวิสยคฺคาหกตฺตา วุตฺตํ ตีหิ อินฺทฺริเยหิ เอกาพทฺธํ วิย กตฺวาติ ฯ ธนุนา วิชฺฌตีติอาทีสุ วิย จกฺขุนา ทิฏฺฐนฺติ อยํ โวหาโร โลเก ปากโฏติ อาห โอฬาริเกเนว นเยนาติ ฯ อวีมํสิตฺวาติ อนุปปริกฺขิตฺวา ฯ อนุปธาเรตฺวาติ อวินิจฺฉินิตฺวา ฯ ชฬตฺตาติ อญาณตาย ฯ ทารุสกฏํ โยเชตฺวา คโตติ ทารุสกฏํ โยเชตฺวา ตตฺถ นิสีทิตฺวา คโตติ อธิปฺปาโย ฯ คโต ภวิสฺสตีติ ตเถว สนฺนิฏฺฐานํ กตฺวา วุตฺตตฺตา มุสาวาโท ชาโต ฯ เกจิ ปน เกลึ กุรุมาโนติ วุตฺตตฺตา เอวํ วทนฺโต ทุพฺภาสิตํ อาปชฺชตีติ วทนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ ชาติอาทีหเยว หิ ทสหิ อกฺโกสวตฺถูหิ ทวกมฺยตาย วทนฺตสฺส

[ม. ท. ๑๕๔-๖๐ ส. ท. ๒๘๓-๕]

ทุพฺภาสิตํ วุตฺตํ ฯ วุตฺตญฺเจตํ

หีนุกฺกฏฺเฐหิ อุกฺกฏฺฐํ หีนํ วา ชาติอาทิหิ
อุชุํ อญฺญาปเทเสน วเท ทุพฺภาสิตํ ทวาติ ฯ

จิตฺเตน โถกตรภาวํเยว อคฺคเหตฺวา พหุภาวํเยว คเหตฺวา วุตฺตตฺตา คาโม เอกเตโลติอาทินาปิ มุสาวาโท ชาโต ฯ หเรสุนฺติ อุปเนสส ฯ วิสํวาทนปุเรกฺขารตา วิสํวาทนจิตฺเตน ยมตฺถํ วตฺตุกาโม ตสฺส ปุคฺคลวิญฺญาปนปฺปโยโค จาติ อิมาเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

[๑๔๓] อุตฺตริมนุสฺสธมฺมาโรจนตฺถํ มุสา ภณนฺตสฺส ปาราชิกํ ฯ อมูลเกน ปาราชิเกน อนุทฺธํสนตฺถํ สงฺฆาทิเสโส ฯ สงฺฆาทิเสเสน อนุทฺธํสนตฺถํ ปาจิตฺติยํ ฯ อาจารวิปตฺติยา ทุกฺกฏํ ฯ โย เต วิหาเร วสตีติอาทิปริยาเยน อุตฺตริมนุสฺสธมฺมาโรจนตฺถํ ปฏิวิชานนฺตสฺส มุสา ภณิเต ถุลฺลจฺจยํ ฯ อปฺปฏิวิชานนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ เกวลํ มุสา ภณนฺตสฺส อิธ ปาจิตฺติยํ วุตฺตํ ฯ

มุสาวาทสิกฺขาปทํ ปฐมํ ฯ

[๑๔๔] ทุติเย ฯ กณฺณกฏุกตาย อมนาปํ วทนฺตา กณฺเณสุ วิชฺฌนกา วิย โหนฺตีติ อาห โอมสนฺตีติ โอวิชฺฌนฺตีติ ฯ ปทฺธํเสนฺตีติ อภิภวนฺติ ฯ โพธิสตฺโต เตน สมเยน โหตีติ เตน สมเยน โพธิสตฺโต นนฺทิวิสาโล นาม อโหสีติ อตฺโถ ฯ อตีตตฺเถ วตฺตมานวจนํ ฯ กิริยากาลวจนิจฺฉาย วา วตฺตมานปฺ

[ม. ท. ๑๖๐-๓ ส. ท. ๒๘๕]

ปโยโค สทฺทนฺตรสนฺนิธาเนน ภูตตาปคโม สิยาติ ฯ ปจฺเจสีติ อมนาปํ อิทนฺติ อญฺญาสิ ฯ เหฏฺฐา รุกฺเข ทตฺวาติ อุปตฺถมฺภนีทณฺฑเก ทตฺวา ฯ ปุพฺเพ ปติฏฺฐิตารปฺปเทสํ ปุน อเร ปตฺเตติ ปุพฺเพ อุชุกํ เหฏฺฐามุขฏฺฐิตอรสฺส เนมิปฺปเทสํ ปุน ตสฺมึเยว อเร ปริวตฺติตฺวา เหฏฺฐามุขภาเวน สมฺปตฺเต ฯ ปจฺฉา ภูมิยํ ปติฏฺฐิตเนมิปฺปเทเส ปริวตฺติตฺวา ปุน ภูมิยํ ปติฏฺฐิเตติ วุตฺตํ โหติ ฯ สิถิลกรณนฺติ สิถิลกิริยา ฯ ปุพฺเพติ อตฺถุปฺปตฺติยํ ฯ

[๑๔๕] ตจฺฉกกมฺมนฺติ วฑฺฒกีกมฺมํ ฯ โกฏฺฐกกมฺมนฺติ วา ปาสาณโกฏฺฐกกมฺมํ ฯ หตฺถมุทฺธาคณนาติ องฺคุลิสงฺโกเจเนว คณนา ฯ ปารสิกมิลกฺขกาทโย วิย นวนฺตวเสน คณนา อจฺฉิทฺทกคณนา ฯ อาทิสทฺเทน สกลน ปฏุปฺปาทน โวกลน° ภาคหาราทิวเสน ปวตฺตา ปิณฺฑคณนา คหิตา ฯ ยสฺส สา ปคุณา โหติ โส รุกฺขมฺปิ ทิสฺวา เอตฺตกานิ เอตฺถ ปณฺณานีติ ชานาติ ฯ ยภ เมถุเนติ วจนโต ยการภการา เอกโต โยชิเต อสทฺธมฺมวจนํ โหติ ฯ อาปตฺติยา กาเรตพฺโพติ ปาจิตฺติเยเนว กาเรตพฺโพ อุปสคฺคาทิมตฺตวิสิฏฺฐานํ อติจณฺฑาลาทิปทานํ ปาลิยํ อาคเตสุเยว สงฺคหิตตฺตา ฯ โจโรสีติอาทีนํ ปน เกนจิ ปริยาเยน

๑ ม โวลฺลน ฯ มงฺคลตฺถทีปนิยํ โวตฺถน อิติ ทิสฺสติ ฯ

[ม. ท. ๑๖๓-๘๑ ส. ท. ๒๘๖-๗]

ปาลิยํ อนาคตตฺตา ทุกฺกฏํ วุตฺตํ ฯ หสาธิปฺปายตาติ ปุริมปทสฺส อตฺถวิวรณํ ฯ ปาลิยํ อวุตฺเตปิ ชาติอาทีหิ อกฺโกสวตฺถูหิ ปรมฺมุขา อกฺโกสนฺตสฺส วตฺถูนํ อนญฺญภาวโต ยถา ทุกฺกฏํ ตถา ทวกมฺยตาย ปรมฺมุขา วทนฺตสฺสาปิ ทุพฺภาสิตเมวาติ อาจริยา วทนฺติ ฯ

[๑๔๖] สพฺพสตฺตาติ เอตฺถ วจนตฺถวิชานนปกติกา ติรจฺฉานคตาปิ คเหตพฺพา ฯ อนุสาสนีปุเรกฺขารตาย จตฺวา วทนฺตสฺส จิตฺตสฺส ลหุปริวตฺติภาวโต อนฺตรา โกเป อุปฺปนฺเนปิ อนาปตฺติ ฯ ยํ อกฺโกสติ ตสฺส อุปสมฺปนฺนตา อนญฺญาปเทเสน ชาติอาทีหิ อกฺโกสนํ มํ อกฺโกสตีติ ชานนา อตฺถปุเรกฺขารตาทีนํ อภาโวติ อิมาเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

โอมสวาทสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

[๑๔๗] ตติเย ฯ ภณฺฑนํ ชาตํ เอเตสนฺติ ภณฺฑนชาตา ฯ สมฺมนฺตนนฺติ รโห สํสนฺทนํ ฯ หตฺถปรามาสาทิวเสน มตฺถกํ ปตฺโต กลโห ชาโต เอเตสนฺติ กลหชาตา ฯ อนาปตฺติคามิกํ วิรุทฺธวาทภูตํ วิวาทํ อาปนฺนาติ วิวาทาปนฺนา ฯ วิคฺคหสํวตฺตนิกา กถา วิคฺคาหิกกถา ฯ ปิสตีติ ปิสุณา วาจา ฯ สมคฺเค สตฺเต อวยวภูเต วคฺเค ภินฺเน กโรตีติ อตฺโถ ฯ ปิสุณาเอว เปสุญฺญํ ฯ ตาย วา วาจาย สมนฺนาคโต ปิสุโณ ฯ ตสฺส กมฺมํ เปสุญฺญํ ฯ

[ม. ท. ๑๘๑-๔ ส. ท. ๒๘๘]

ปิยภาวสฺส สุญฺณกรณวาจนฺติ อิมินา ปน ปิยสุญฺณกรณโต ปิสุณาติ นิรุตฺตินเยน อตฺถํ วทติ ฯ อิธาปิ ทสหิ อาการหิ เปสุญฺญํ อุปสํหรตีติ วจนโต ทสวิธอกฺโกสวตฺถุวเสเนว เปสุญฺญํ อุปสํหรนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ ฯ ปาลิมุตฺตกานํ โจโรติอาทีนํ วเสน ปน ทุกฺกฏเมวาติ เวทิตพฺพํ ฯ อนกฺโกสวตฺถุภูตํ ปน เปสุญฺญกรณํ ตสฺส กิริยํ กรณํ วา ปิยกมฺยตาย อุปสํหรนฺตสฺส กิญฺจาปิ อิมินา สิกฺขาปเทน อาปตฺติ น ทิสฺสติ ตถาปิ ทุกฺกเฏเนตฺถ ภวิตพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ ชาติอาทีหิ อนญฺญาปเทเสน อกฺโกสนฺตสฺส ภิกฺขุโน สุตฺวา ภิกฺขุสฺส อุปสํหรณํ ปิยกมฺยตาเภทาธิปฺปาเยสุ อญฺญตรตา ตสฺส วิชานนาติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

เปสุญฺญสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

[๑๔๘] จตุตฺเถ ฯ เอกโตติ อนุปสมฺปนฺเนน สทฺธึ ฯ ปุริมพฺยญฺชเนน สทิสํ ปจฺฉาพฺยญฺชนนฺติ รูปํ อนิจฺจนฺติ เอตฺถ อนิจฺจสทฺเทน สทิสํ เวทนา อนิจฺจาติ เอตฺถ อนิจฺจสทฺทํ วทติ ฯ อกฺขรสมูโหติ อวิภตฺติโก อกฺขรสมูโห ฯ อกฺขรานุพฺยญฺชนสมูโห ปทนฺติ วิภตฺติอนฺตปทมาห ฯ วิภตฺติอนฺตเมว ปทํ คเหตฺวา ปฐมํ ปทํ ปทเมว ทุติยํ อนุปทนฺติ วุตฺตํ ฯ เอกํ ปทนฺติ คาถาปาทํ สนฺธาย วทติ ฯ ปทคณนายาติ คาถาปาทคณนาย ฯ อปาปุณิตฺวาติ สทฺธึ อกเถตฺวา ฯ รุนฺติ โอปาเตตีติ เอตฺถ

[ม. ท. ๑๘๔-๙๒ ส. ท. ๒๘๘-๙๐]

อนุนาสิโก อาคมวเสน วุตฺโต ฯ สํโยคปุพฺพสฺส จ รสฺสตํ กตนฺติ
เวทิตพฺพํ ฯ เตนาห รูการมตฺตเมวาติ ฯ เอตฺถ จ รูปํ อนิจฺจนฺติ
ภณ สามเณราติ วุจฺจมาโน สเจ รูการํ อวตฺวา รุอิติ รสฺสํ
กตฺวา วทติ อญฺญํ ภณิตํ นาม โหติ ตสฺมา อนาปตฺติ ฯ
เอวญฺจ กตฺวา เวทนา อนิจฺจาติ เอตฺถาปิ อนิจฺจสทฺทมตฺเตเนว
อาปตฺติ โหตีติ เวทิตพฺพํ ฯ เอส นโยติ เอกเมวกฺขรํ วตฺวา
ฐานํ ฯ มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมาติ วุจฺจมาโน หิ มการมตฺตเมว
วตฺวา ติฏฺฐติ ฯ เอวํ เม สุตนฺติอาทิสุตฺตํ ภณาปิยมาโน
เอการํ วตฺวา ติฏฺฐติ เจ อนฺวกฺขเรน ปาจิตฺติยํ ฯ อปริปุณฺณํ
ปทํ วตฺวา ฐิเต อนุพฺยญฺชเนน ฯ ปเทน[๑] เอกํ ปฐมํ ปทํ วิรุชฺฌติ
ทุติเยน อนุปเทน ปาจิตฺติยํ ฯ อนงฺคณสุตฺตํ สมฺมาทิฏฺฐิสุตฺตํ
มหาเวทลฺลํ จ ธมฺมเสนาปตินา ภาสิตํ ฯ อนุมานสุตฺตํ
มหาโมคฺคลฺลานตฺเถเรน ฯ จูฬเวทลฺลสุตฺตํ ธมฺมทินฺนาย เถริยา
ภาสิตํ ฯ ปจฺเจกพุทฺธภาสิตํปิ พุทฺธภาสิเตเยว สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ
อฏฺฐกถานิสฺสิโตติ ปุพฺเพ มคธภาสาย วุตฺตํ ธมฺมสงฺคหารูฬฺหํ
อฏฺฐกถํ สนฺธาย วทติ ฯ อิทานิปิ ยถา หิ ทีปิโก นาม นิลียิตฺวา
คณฺหตี มิเคติ เอวมาทิกํ สงฺคหารูฬฺหํ อฏฺฐกถาวจนํ คเหตพฺพนฺติ
วทนฺติ ฯ ปาลินิสฺสิโตติ มกฺกฏี วชฺชิปุตฺตา จาติ เอวมาทินา

๑ ม. ปเทสุ ฯ

[ม. ท. ๑๙๒ ส. ท. ๒๙๐-๑]

ปาลิยเมว อาคโต ฯ วิวฏฺฏูปนิสฺสิตนฺติ นิพฺพานุปนิสฺสิตํ ฯ วิวฏฺฏูป-
นิสฺสิตํ ปน สามญฺญโต คเหตพฺพนฺติ อาห กิญฺจาปีติอาทึ ฯ
เถรสฺสาติ นาคเสนตฺเถรสฺส ฯ มคฺคกถาทีนิ ปกรณานิ ฯ อกฺขเรน
วาเจติ อกฺขรกฺขเร อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺสาติ วตฺตพฺเพ อกฺขราย
วาเจติ อกฺขรกฺขราย อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺสาติ ปาลิยํ วุตฺตํ ฯ
อนุปสมฺปนฺเนน สทฺธึ คณฺหนฺตสฺส อนาปตฺตีติ อนุปสมฺปนฺเนน
สห นิสีทิตฺวา อุทฺเทสํ คณฺหนฺตสฺส อนาปตฺติ วุตฺตา ฯ
ทหรภิกฺขุ นิสินฺโน ฯเปฯ ภณโต อนาปตฺตีติ เอตฺถ ทฺวีสุปิ ฐิเตสุ
นิสินฺเนสุ วา อุปสมฺปนฺนสฺส ภณามีติ ภณนฺตสฺส อนาปตฺติเยว ฯ
อุปจารํ มุญฺจิตฺวาติ ปริสปริยนฺตโต ทฺวาทสหตฺถํ มุญฺจิตฺวา ฯ
นิสินฺเน วาเจมีติ ภณนฺตสฺสาปิ อุปจารํ มุญฺจิตฺวา นิสินฺนตฺตา
อนาปตฺติ ฯ สเจ ปน ทูเร นิสินฺนมฺปิ วาเจมีติ วิสุํ สลฺลกฺเขตฺวา
ภณติ อาปตฺติเยว ฯ เอโก ปาโท นาคจฺฉตีติ ปุพฺเพ
ปคุโณเยว ปจฺฉา อสรนฺตสฺส น อาคจฺฉติ ตํ เอวํ ภณาหีติ
เอกโต ภณนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ โอปาเตตีติ สทฺธึ กเถติ ฯ
เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อนุปสมฺปนฺนตา วุตฺตลกฺขณธมฺมํ ปทโส
วาจนตา เอกโต ภณนญฺจาติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ปทโสธมฺมสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๑๔๙] ปญฺจเม ฯ วิกุชฺชมานาติ นิตฺถุนนฺตา ฯ กากจฺฉมานาติ

[ม. ท. ๑๙๒ ส. ท. ๒๙๑-๓]

โรทนฺตา ฯ ตตฺริทนฺติ วตฺถุ นิทสฺสนํ วา ฯ เตน[๑] นุ โข ปาติตนฺติ ปุจฺฉาวเสน กถิตตฺตา นตฺถิ มุสาวาโท ฯ เกจิ ปน สนฺเทหวเสน วจนํ มุสา นาม น โหติ ตสฺมา เอวํ วุตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ สนฺติกํ อคนฺตฺวาติ ยํ เอเตสํ น กปฺปติ ตํ เตสมฺปิ น กปฺปตีติ อธิปฺปาเยน อคนฺตฺวา ฯ ทิรตฺตติรตฺตนฺติ เอตฺถ วจนสิลิฏฺฐตามตฺเตน ทิรตฺตคฺคหณํ กตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ติรตฺตํ หิ สหวาเส ลพฺภมาเน ทิรตฺเต วตฺตพฺพเมว นตฺถีติ ทิรตฺตคฺคหณํ วิสุํ น ปโยเชติ ฯ เตเนวาห อุตฺตรึ ทิรตฺต-ติรตฺตนฺติ ภควา สามเณรานํ สงฺคหกรณตฺถาย ติรตฺตํ ปริหารํ อทาสีติ ฯ นิรนฺตรติรตฺตทสฺสนตฺถํ วา ทิรตฺตคฺคหณํ กตํ ฯ เกวลํ หิ ติรตฺตนฺติ วุตฺเต อญฺญตฺถ วาเสน อนฺตริตมฺปิ ติรตฺตํ คณฺเหยฺย ทิรตฺตวิสิฏฺฐมฺปน ติรตฺตํ วุจฺจมานํ เตน อนนฺตริตเมว-ติรตฺตํ ทีเปติ ฯ

[๑๕๐] สยนํ เสยฺยา สยนฺติ เอตฺถาติปิ เสยฺยาติ อาห กายปฺปสารณสงฺขาตนฺติอาทึ ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา อุภยมฺปิ ปริคฺคหิตํ ตสฺมา ฯ ปญฺจหิ ฉทเนหีติ อิฏฺฐก สิลา สุธา ติณ ปณฺณ-สงฺขาเตหิ ปญฺจหิ ฉทเนหิ ฯ วาจุคฺคตวเสนาติ ปคุณวเสน ฯ ทิยฑฺฒหตฺถุพฺเพโธ วฑฺฒกีหตฺเถน คเหตพฺโพ ฯ เอกูปจาโรติ

๑ ม. เกน ฯ

[ม. ท. ๑๙๔-๖ ส. ท. ๒๙๔-๕]

วลญฺชนทฺวารสฺส เอกตฺตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สตคพฺภํ วา จตุสฺสาลํ เอกูปจารํ โหตีติ สมฺพนฺโธ ฯ อุปริมตเลน สทฺธึ อสมฺพทฺธภิตฺติกสฺสาติ อิทํ ตุลาย อพฺภนฺตเร สยิตฺวา ปุน เตเนว สุสิเรน นิกฺขมิตฺวา ภิตฺติอนฺตเรน เหฏฺฐิมตลํ ปวิสิตุํ โยคฺเคปิ อุปริมตเลน อสมฺพทฺธภิตฺติเก เสนาสเน อนาปตฺติยา วุตฺตาย ตถา ปวิสิตุํ อสกฺกุเณยฺเย สมฺพทฺธภิตฺติเก วตฺตพฺพเมว นตฺถีติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ น ปน สมฺพทฺธภิตฺติเก อาปตฺตีติ ทสฺสนตฺถํ ฯ เหฏฺฐาปาสาเท สยิตภิกฺขุสฺส อนาปตฺตีติ อิทมฺปิ ตาทิเส เสนาสเน เหฏฺฐิมตเล สยิตสฺเสว อาปตฺติปฺปสงฺคาสงฺกา สิยาติ ตํ นิวารณตฺถํ วุตฺตํ ฯ น ปน อุปริมตเล สยิตสฺส อาปตฺตีติ ทสฺสนตฺถํ ฯ นานูปจาเรติ ยตฺถ พหิ นิสฺเสณึ กตฺวา อุปริมตลํ อาโรหนฺติ ตาทิสํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อุปริมตเลปิ อากาสงฺคเณ นิปชฺชนฺตสฺส อาปตฺติยา อภาวโต ฉทนพฺภนฺตเรติ วุตฺตํ ฯ สภาสงฺเขเปนาติ สภากาเรน ฯ อฑฺฒกุฑฺฑเก เสนาสเนติ เอตฺถ อฑฺฒกุฑฺฑกํ นาม ยตฺถ เอกํ ปสฺสํ มุญฺจิตฺวา ตีสุ ปสฺเสสุ ภิตฺติโย พทฺธา โหนฺติ ยตฺถ วา เอกสฺมึ ปสฺเส ภิตฺตึ อุฏฺฐาเปตฺวา อุโภสุ ปสฺเสสุ อุปฑฺฒํ อุปฑฺฒํ กตฺวา ภิตฺติโย อุฏฺฐาเปนฺติ ตาทิสํ เสนาสนนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ คณฺฐิปเท ปน อฑฺฒกุฑฺฑเกติ ฉทนํ อฑฺเฒน อสมฺปตฺต-

[ม. ท. ๑๙๖ ส. ท. ๒๙๕-๗]

กุฑฺฑเกติ วุตฺตํ ฯ ตมฺปิ โน น ยุตฺตํ ฯ วาฬสงฺฆาโฏ นาม ถมฺภานํ อุปริ วาฬรูเปหิ กตสงฺฆาโฏ วุจฺจตีติ วทนฺติ ฯ ปริกฺเขปสฺส พหิ คเตติ เอตฺถ ยสฺมึ ปสฺเส ปริกฺเขโป นตฺถิ ตตฺถาปิ ปริกฺเขปารหปฺปเทสโต พหิ คเต อนาปตฺติเยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ อปริจฺฉนฺนคพฺภูปจาเรติ เอตฺถ มชฺเฌ วิวฏงฺคณวนฺตาสุ มหาจตุสฺสาลาสุ[๑] ยถา อากาสงฺคณํ อโนตริตฺวา ปมุเขเนว คนฺตฺวา สพฺพคพฺเภ ปวิสิตุํ น สกฺกา โหติ เอวํ เอเกกคพฺภสฺส ทฺวีสุ ปสฺเสสุ กุฑฺฑํ นีหริตฺวา กตํ ปริจฺฉนฺนคพฺภูปจารํ นาม ฯ อิทํ ปน ตาทิสํ น โหตีติ อปริจฺฉนฺนคพฺภูปจาเรติ วุจฺจติ ฯ สพฺพคพฺเภ ปวิสนฺตีติ คพฺภูปจารสฺส อปริจฺฉนฺนตฺตา อากาสงฺคณํ อโนตริตฺวาปิ ปมุเขเนว คนฺตฺวา ตํ ตํ คพฺภํ ปวิสนฺติ ฯ อถ กุโต ตสฺส ปริกฺเขโปเยว สพฺพปริจฺฉนฺนตฺตาติ วุตฺตนฺติ อาห คพฺภปริกฺเขโปเยว หิสฺส ปริกฺเขโปติ ฯ อิทญฺจ สมนฺตาคพฺภ-ภิตฺติโย สนฺธาย วุตฺตํ ฯ จตุสฺสาลวเสน สนฺนิวิฏฺเฐปิ เสนาสเน คพฺภปฺปมุขํ วิสส อปริกฺขิตฺตมฺปิ สมนฺตา ฐิตคพฺภภิตฺตีนํ วเสน ปริกฺขิตฺตํ นาม โหติ ฯ นนุ จ อปริกฺขิตฺเต ปมุเข อนาปตฺตีติ อฏฺฐกถายํ[๒] อวิเสเสน วุตฺตํ ตสฺมา จตุสฺสาลวเสน สนฺนิวิฏฺเฐปิ เสนาสเน วิสุํ อปริกฺขิตฺเต ปมุเข อนาปตฺติเยวาติ โย วเทยฺย

๑ ม. ปมุขมหาจตุสฺสาลาสุ ฯ ๒ ม. อนฺธกฏฺฐกถายํ ฯ

[ม. ท. ๑๙๖ ส. ท. ๒๙๗-๘]

ตสฺส วาทปริโมจนตฺถํ อิทํ วุตฺตํ ยํ ปน ฯ เป ฯ ปาเฏกฺก-
สนฺนิเวสา เอกจฺฉทนา คพฺภปาลิโย สนฺธาย วุตฺตนฺติ ฯ อิทํ
วุตฺตํ โหติ อปริกฺขิตฺเต ปมุเข อนาปตฺตีติ ยํ วุตฺตํ ตํ น
จตุสฺสาลวเสน สนฺนิวิฏฺฐา คพฺภปาลิโย สนฺธาย วุตฺตํ กิญฺจาปิ๑
วิสุํ สนฺนิวิฏฺฐํ เอกเมว คพฺภปาลึ สนฺธาย ตาทิสาย หิ
คพฺภปาลิยา อปริกฺขิตฺเต ปมุเข อนาปตฺติ น จตุสฺสาลวเสน
สนฺนิวิฏฺฐายาติ ฯ เอกาย จ คพฺภปาลิยา ตสฺส ตสฺส คพฺภสฺส
อุปจารํ ปริจฺฉินฺทิตฺวา อนฺตมโส อุโภสุ ปสฺเสสุ ขุทฺทกภิตฺตีนํ
อุฏฺฐาปนมตฺเตนาปิ ปมุขํ ปริกฺขิตฺตํ นาม โหติ ฯ จตุสฺสาล-
ติสาลวเสน สนฺนิวิฏฺฐาสุ ปน คพฺภปาลีสุ อุโภสุ ปสฺเสสุ
คพฺภภิตฺตีนํ วเสนาปิ ปมุขํ ปริกฺขิตฺตํ นาม โหติ ฯ ตสฺมา ยํ
อิมินา ลกฺขเณน ปริกฺขิตฺตํ ปมุขํ ตตฺถ อาปตฺติ อิตรตฺถ
อนาปตฺตีติ อิทเมตฺถ สนฺนิฏฺฐานํ ฯ อิทานิ อปริกฺขิตฺเต ปมุเข
อนาปตฺตีติ วตฺวา ตสฺเสว วจนสฺส อธิปฺปายํ ปกาเสนฺเตน ยํ
วุตฺตํ ภูมิยํ วินา ชคติยา ปมุขํ สนฺธาย กถิตนฺติ ตสฺส
อยุตฺตตาวิภาวนตฺถํ ยญฺจ ตตฺถาติอาทิ อารทฺธํ ฯ ภูมิยํ
วินา ชคติยา ปมุขํ สนฺธาย กถิตนฺติ หิ อิมสฺส วจนสฺส
อยมธิปฺปาโย อปริกฺขิตฺเต ปมุเข อนาปตฺตีติ ยํ วุตฺตํ ตํ วินา

๑ ม. กิญฺจรหิ ฯ

วตฺถุํ ภูมิยํ กตเคหสฺส ปมุขํ สนฺธาย กถิตํ สเจ ปน อุจฺจวตฺถุกํ ปมุขํ โหติ ปริกฺขิตฺตสงฺขฺยํ น คจฺฉตีติ ฯ เตเนวาห ทสหตฺถุพฺเพธาปิ หิ ชคติ ปริกฺเขปสงฺขฺยํ น คจฺฉตีติ ฯ เหฏฺฐาปิ อิทเมว มนสิ นิธาย วุตฺตํ อุจฺจวตฺถุกญฺเจปิ โหติ ปมุเข สยิโต คพฺเภ สยิตานํ อาปตฺตึ น กโรตีติ ฯ ตตฺถาติ อนฺธกฏฺฐ-กถายํ ฯ ชคติยา ปมาณํ วตฺวาติ สเจ ชคติยา โอตริตฺวา ภูมิยํ สยิโต ชคติยา อุปริ สยิตํ น ปสฺสตีติ เอวํ ชคติยา อุพฺเพเธน ปมาณํ วตฺวา ฯ เอกสาลาทีสุ อุชุกเมว ทีฆํ กตฺวา สนฺนิเวสิโต ปาสาโท เอกสาลสนฺนิเวโส ฯ ทฺวิสาลสนฺนิเวสาทโยปิ วุตฺตานุสารโต เวทิตพฺพา ฯ สาลปฺปเภททีปนเมว เจตฺถ เหฏฺฐา-วุตฺตโต วิเสโส ฯ มชฺเฌ ปาการํ กโรนฺตีติ เอตฺถ ปริกฺเขปสฺส เหฏฺฐิมปริจฺเฉเทน ทิยฑฺฒหตฺถุพฺเพธตฺตา ทิยฑฺฒหตฺถุพฺเพธญฺเจปิ มชฺเฌ ปาการํ กโรนฺติ นานูปจารเมว โหตีติ เวทิตพฺพํ ฯ น หิ ฉิทฺเทน เคหํ เอกูปจารํ นาม โหตีติ เอตฺถ สเจ อุพฺเพเธน ทิยฑฺฒหตฺถพฺภนฺตเร มนุสฺสสญฺจารปฺปโหนกํ ฉิทฺทํ โหติ ตํปิ ทฺวารเมวาติ เอกูปจารํ โหติ ฯ

[๑๕๑] กึ ปริกฺเขโป วิทฺธสฺโตติ ปมุขสฺส ปริกฺเขปํ สนฺธาย วทติ ฯ สพฺพตฺถ ปญฺจนฺนํเยว ฉทนานํ อาคตตฺตา วทติ ปญฺจนฺนํ อญฺญตเรน ฉทเนน ฉนฺนาติ ฯ ปาลิยํ เสยฺยา นาม สพฺพจฺฉนฺนา

[ม. ท. ๑๙๖ ส. ท. ๒๙๘-๙]

สพฺพปริจฺฉนฺนา เยภุยฺเยนจฺฉนฺนา เยภุยฺเยน ปริจฺฉนฺนาติ วทนฺเตน เยภุยฺเยนจฺฉนฺนเยภุยฺเยนปริจฺฉนฺนเสนาสนํ ปาจิตฺติยสฺส อวสานํ วิย กตฺวา ทสฺสิตํ ฯ อุปฑฺฒจฺฉนฺเน อุปฑฺฒปริจฺฉนฺเน อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ วทนฺเตน จ อุปฑฺฒจฺฉนฺนอุปฑฺฒปริจฺฉนฺนเสนาสนํ ทุกฺกฏสฺส อาทึ กตฺวา ทสฺสิตํ ฯ อุภินฺนมนฺตรา เกน ภวิตพฺพํ ปาจิตฺติเยน อุทาหุ ทุกฺกเฏนาติ ฯ โลกวชฺชสิกฺขาปทสฺเสว อนวเสสํ กตฺวา ปญฺญาปนโต อิมสฺส จ ปณฺณตฺติวชฺชตฺตา เยภุยฺเยนจฺฉนฺนเยภุยฺเยนปริจฺฉนฺนสฺส อุปฑฺฒจฺฉนฺนอุปฑฺฒปริจฺฉนฺนสฺส จ อนฺตรา ปาจิตฺติยํ อนิวาริตเมว ตสฺมา วินยวินิจฺฉเย จ ครุเกเยว ฐาตพฺพตฺตา อฏฺฐกถายมฺปิ ปาจิตฺติยเมว ทสฺสิตํ ฯ สตฺต ปาจิตฺติยานีติ ปาลิยํ วุตฺตปาจิตฺติยํ สามญฺญโต เอกตฺเตน คเหตฺวา วุตฺตํ วิสุํ ปน คยฺหมาเน สพฺพจฺฉนฺเน สพฺพปริจฺฉนฺเน ปาจิตฺติยํ เยภุยฺเยนจฺฉนฺเน เยภุยฺเยน ปริจฺฉนฺเน ปาจิตฺติยนฺติ อฏฺเฐว ปาจิตฺติยานิ โหนฺติ ฯ เปนมฺพมณฺฑปวณฺณํ โหตีติ สีหลทีเป กิร อุจฺจวตฺถุโก สพฺพจฺฉนฺโน สพฺพปริจฺฉนฺโน เอวํนามโก สนฺนิปาตมณฺฑโป อตฺถิ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ ยทิ ชคติ ปริกฺเขปสงฺขํ คจฺฉติ อุจฺจวตฺถุกตฺตา มณฺฑปสฺส สพฺพอปริจฺฉนฺนตา น ยุชฺชตีติ อาห อิมินาเปตํ เวทิตพฺพนฺติอาทึ ฯ จูฬกจฺฉนฺนาทีนิ เจตฺถ เอวํ เวทิตพฺพานิ ฯ ยสฺส จตูสุ ภาเคสุ

[ม. ท. ๑๙๖ ส. ท. ๓๐๐-๑]

เอโก ฉนฺโน เสสา อจฺฉนฺนา อิทํ จูฬกจฺฉนฺนํ ฯ ยสฺส
ตีสุ ภาเคสุ เทฺว ฉนฺนา เอโก อจฺฉนฺโน อิทํ เยภุยฺเยนจฺ-
ฉนฺนํ ฯ ยสฺส ทฺวีสุ ภาเคสุ เอโก ฉนฺโน เอโก อจฺฉนฺโน
อิทํ อุปฑฺฒจฺฉนฺนํ นาม เสนาสนํ ฯ จูฬกปริจฺฉนฺนาทีนิปิ อิมินาว
นเยน เวทิตพฺพานิ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ปาจิตฺติยวตฺถุกเสนาสนํ
ตตฺถ อนุปสมฺปนฺเนน สห นิปชฺชนํ จตุตฺถทิวเส สุริยตฺถงฺคมนนฺติ
อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

สหเสยฺยสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๑๕๒] ฉฏฺเฐ ฯ ปฐมสิกฺขาปเท ภิกฺขุ ฐเปตฺวา อวเสโส
อนุปสมฺปนฺโน นามาติ วุตฺตตฺตา มาตุคาโมปิ อนุปสมฺปนฺนค-
คหเณน คหิโตเยวาติ จตุตฺถทิวเส มาตุคาเมน สทฺธึ สยนฺตสฺส
ทฺวีหิปิ สิกฺขาปเทหิ เทฺว ปาจิตฺติยานิ โหนฺตีติ วทนฺติ ฯ
คณฺฐิปเทสุ ปน ตีสุปิ อิมสฺมึ สิกฺขาปเท มาตุคามสฺส วิสุํ
วุจฺจมานตฺตา ปฐมสิกฺขาปเท ภิกฺขุํ ฐเปตฺวา อวเสโส อนุปสมฺปนฺโน
นามาติ ปุริสสฺเสว คหณํ อนุจฺฉวิกนฺติ วุตฺตํ ฯ ตเทว จ
ยุตฺตตรํ ฯ ยญฺจ อิธ ปฐมทิวเสปีติ ปิสทฺเทน จตุตฺถทิวเสปีติ
วุตฺตํ โหตีติ การณํ วทนฺติ ตมฺปิ อการณํ ปิสทฺโท
สมฺปิณฺฑนตฺโถเยวาติ นิยมาภาวโต อวธารณตฺถสฺส จ สมฺภวโต ฯ
สมฺภาวเน วา ปิสทฺโท ทฏฺฐพฺโพ เตน อิธ ปฐมทิวเสปิ ตาว

[ม. ท. ๑๙๖-๒๐๒ ส. ท. ๓๐๓]

อาปตฺติ ทุติยาทิทิวเส กิเมว วตฺตพฺพนฺติ อิมมตฺถํ ทีเปติ ฯ สมฺปิณฺฑนตฺเถปิ ปิสทฺเท คยฺหมาเน อิมินาว สิกฺขาปเทน อาปชฺชิตพฺพาปตฺติยา อญฺญสฺมึปิ ทิวเส อาปชฺชนํ ทีเปติ น ปฐม-สิกฺขาปเทน อาปชฺชิตพฺพาปตฺติยาติ อการณเมว ตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ มติตฺถี ปาราชิกวตฺถุภูตาปิ อนุปาทินฺนปกฺเข ฐิตตฺตา สหเสยฺยา-ปตฺตึ น ชเนตีติ วทนฺติ ฯ อตฺถงฺคเต สุริเย มาตุคาเม นิปนฺเน ภิกฺขุ นิปชฺชตีติ วจนโต ทิวา สยนฺตสฺส สหเสยฺยาปตฺติ น โหติเยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ปาจิตฺติยวตฺถุกเสนาสนํ ตตฺถ มาตุคาเมน สห นิปชฺชนํ สุริยตฺถงฺคมนนฺติ อิมาเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ทุติยสหเสยฺยสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๕๓] สตฺตเม ฯ ฆรํ นยตีติ ฆรณี ฆรนายิกา ฯ เตนาห ฆรสามินีติ ฯ สุณฺหาติ สุณิสา ฯ น ยกฺเขนาติอาทีนํ อญฺญตฺราติ อิมินา สมฺพนฺโธ ฯ ปุริสวิคฺคหํ คเหตฺวา ฐิเตน ยกฺเขน วา เปเตน วา ติรจฺฉาเนน วา สทฺธึ ฐิตายปิ เทเสตุํ น วฏฺฏติ ฯ อกฺขราย เทเสตีติ เอตฺถ ฉปฺปญฺจวาจโต อุตฺตรึ อิทํ ปทํ ภาสิสฺสามีติ เอกํปิ อกฺขรํ วตฺวา ติฏฺฐติ อาปตฺติเยวาติ วทนฺติ ฯ เอโก คาถาปาโทติ อิทํ คาถาพนฺธเมว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อญฺญตฺถ ปน วิภตฺติอนฺตปทเมว คเหตพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ อฏฺฐกถํ ธมฺมปทชาตกาทิวตฺถุํ วาติ อิมินาปิ โปราณกํ สงฺคีตึ อารูฬฺหเมว

[ม. ท. ๒๐๒-๖ ส. ท. ๓๐๑-๒]

อฏฺจกถาทิ วุตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ อฏฺจกถาทิปาจํ ฐเปตฺวา ทมิลาทิ-ภาสนฺตเรน ยถารุจึ กเถตุํ วฏฺฏติ ฯ ปทโสธมฺเม วุตฺตปฺปเภโทติ อิมินา อญฺญตฺถ อนาปตฺตีติ ทีเปติ ฯ อุฏฺจหิตฺวา ปุน นิสีทิตฺวาติ อิริยาปถปริวตฺตนทสฺสเนน นานาอิริยาปเถปิ อนาปตฺตึ ทีเปติ ฯ สพฺพญฺเจปิ ทีฆนิกายํ กเถตีติ ยาว น นิฏฺจาติ ตาว ปุนทิวเสปิ กเถติ ฯ ทุติยสฺส วิญฺญูปุริสสฺส อคฺคหณํ อกิริยา ฯ มาตุคาเมน สทฺธึ จิตสฺส จ วิญฺญูปุริสสฺส อุปจาโร อนิยเตสุ วุตฺตนเยเนว คเหตพฺโพ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ วุตฺตลกฺขณสฺส ธมฺมสฺส ฉนฺนํ วาจานํ อุปริ เทสนา วุตฺตลกฺขโณ มาตุคาโม อิริยาปถ-ปริวตฺตนาภาโว วิญฺญูปุริสาภาโว อปญฺหวิสชฺชนาติ อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

ธมฺมเทสนสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๑๕๔] อฏฺจเม ฯ อนฺตราติ ปรินิพฺพานสมยโต อญฺญสฺมึ กาเล ฯ อติกฺฑฺฒิยมาเนนาติ วทถ ภนฺเต กึ ตุเมฺหหิ อธิคตนฺติ เอวํ นิพฺพนฺธิยมาเนน ฯ อนติกฑฺฒิยมาเนนาปิ ปุจฺฉิเต วา อปุจฺฉิเต วา ตถารูเป การเณ สติ อาโรเจตุํ วฏฺฏติเยว ฯ เตเนว อญฺญตเรน ทหรภิกฺขุนา อุปวทิโต อญฺญตโร เถโร อาวุโส อุปริมคฺคตฺถาย วายามํ มา อกาสิ ขีณาสโว ตยา อุปวทิโตติ อาห ฯ เถเรน จ อตฺถิ เต อาวุโส อิมสฺมึ สาสเน

[ม. ท. ๒๐๖-๒๔ ส. ท. ๓๐๒-๔]

ปติฏฺฐาติ ปุฏฺโฐ ทหรภิกฺขุ อาม ภนฺเต โสตาปนฺโน อหนฺติ อโวจ ฯ การโก อยนฺติ ญตฺวาปิ ปฏิปตฺติยา อโมฆภาวทสฺสเนน สมุตฺเตชนาย สมฺปหํสนาย จ อริยา อตฺตานํ ปกาเสนฺติเยว ฯ สุตปริยตฺติสีลคุณนฺติ สุตคุณํ ปริยตฺติคุณํ สีลคุณญฺจ ฯ อุมฺมตฺตกสฺส อิธ อวจเน การณํ วทนฺเตน ขิตฺตจิตฺตเวทนาฏฺฏานมฺปิ อวจเน การณํ วุตฺตเมวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ อิติสทฺเทน วา อาทิอตฺเถน ขิตฺตจิตฺตเวทนาฏฺเฏ สงฺคณฺหาติ ฯ เตเนว วทติ จิตฺตกฺเขปสฺส วา อภาวาติ ฯ ทิฏฺฐิสมฺปนฺนานนฺติ มคฺคผลทิฏฺฐิยา สมนฺนาคตานํ ฯ อริยานเมว หิ อุมฺมตฺตกาทิภาโว นตฺถิ ฯ ฌานลาภิโน ปน ตสฺมึ สติ ฌานา ปริหายนฺติ ฯ ตสฺมา เตสํ อภูตาโรจนปจฺจยา อนาปตฺติ วตฺตพฺพา น ภูตาโรจนปจฺจยา ฯ เตเนวาห ภูตาโรจนปจฺจยา อนาปตฺติ น วตฺตพฺพาติ ฯ

[๑๕๕] ปุพฺเพ อวุตฺเตหีติ จตุตฺถปาราชิเก อวุตฺเตหิ ฯ อิทญฺจ สิกฺขาปทํ ปณฺณตฺติอชานนวเสน อจิตฺตกสมุฏฺฐานํ โหติ ฯ อริยา เจตฺถ ปณฺณตฺตึ ชานนฺตา วีติกฺกมํ น กโรนฺติ ฯ ปุถุชฺชนา ปน ปณฺณตฺตึ ชานิตฺวาปิ วีติกฺกมํ กโรนฺติ ฯ เต จ สตฺถุโน อาณาวีติกฺกมเจตนาย พลวอกุสลภาวโต ฌานา ปริหายนฺตีติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉเทน อริยปุคฺคเลเอว สนฺธาย กุสลา-พฺยากตจิตฺเตหิ ทฺวิจิตฺตนฺติ วุตฺตํ ฯ ปณฺณตฺตึ อชานนฺตา ปน

ฌานลาภี ปุถุชฺชนา วตฺถุมฺหิ โลภวเสน อกุสลจิตฺเตนาปิ น อาโรเจนฺตีติ นตฺถิ ฯ อิธ จ ทุกฺขเวทนาย อภาวโต ทฺวิเวทนนฺติ อิมสฺส อนุรูปํ กตฺวา ทฺวิจิตฺตนฺติ อิทํ วุตฺตนฺติ เอวํ วา เอตฺถ อธิปฺปาโย คเหตพฺโพ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ อุตฺตริมนุสฺส ธมฺมสฺส ภูตตา อนุปสมฺปนฺนสฺส อาโรจนํ ตงฺขณวิชานนา อนญฺญาปเทโสติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

ภูตาโรจนสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๕๖] นวเม ฯ ทุฏฺฐุลฺลสทฺททสฺสนตฺถนฺติ ทุฏฺฐุลฺลสทฺทสฺส อตฺถทสฺสนตฺถํ ฯ อตฺเถ หิ ทสฺสิเต สทฺโทปิ อยํ เอเตสุ อตฺเถสุ วตฺตตีติ ทสฺสิโตเยว โหติ ฯ ยํ ยํ ทุฏฺฐุลฺลสทฺเทน อภิธียติ ตํ สพฺพํ ทสฺเสตุํ ปาราชิกานิ วุตฺตานีติ อยํ เหตฺถ อธิปฺปาโย ฯ ตตฺรายํ วิจารณาติ ตตฺร ปาลิยํ อยํ วิจารณา ปาลิตตฺร-อฏฺฐกถาสุ วา อยํ วิจารณา ฯ ตตฺถ ภเวยฺยาติ ตตฺถ กสฺสจิ วิมติ เอวํ ภเวยฺย ฯ อนุปสมฺปนฺนสฺส ทุฏฺฐุลฺลาโรจเน วิย ทุกฺกเฏน ภวิตพฺพนฺติ อาห ทุกฺกฏํ อาปชฺชตีติ ฯ อกฺโกสนฺโตปิ ทุกฺกฏํ อาปชฺเชยฺยาติ โอมสวาเทน ทุกฺกฏํ อาปชฺเชยฺย ฯ อธิปฺปายํ อชานนฺเตหิปิ อฏฺฐกถาจริยานํ วจเนเยว ฐาตพฺพนฺติ ทีปนตฺถํ อฏฺฐกถาจริยาว เอตฺถ ปมาณนฺติ วุตฺตํ ฯ ปุนปิ อฏฺฐกถาวจนเมว อุปปตฺติโต ทฬฺหํ กตฺวา ปติฏฺฐเปนฺโต อิมินาปิ เจตนฺติ-

[ม. ท. ๒๒๔-๖ ส. ท. ๒๐๕-๖]

อาทมาห ฯ อญฺญตฺร ภิกฺขุสมฺมติยาติ วุตฺตตฺตา สมฺมติ อตฺถีติ คเหตพฺพาติ อาห อิธ วุตฺตตฺตาเยวาติอาทึ ฯ อาทิโต ปญฺจ สิกฺขาปทานีติ ปาณาติปาตาทีนิ ปญฺจ สิกฺขาปทานิ ฯ เสสานีติ วิกาลโภชนาทีนิ ปญฺจาติ วทนฺติ ฯ เกจิ ปน อาทิโต ปญฺจ สิกฺขาปทานีติ สุกฺกวิสฏฺฐิอาทีนิ ปญฺจาติ วทนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ ปาณาติปาตาทีนิ หิ ทเสว สิกฺขาปทานิ สามเณรานํ ปญฺญตฺตานิ ฯ วุตฺตํ เหตํ อถโข สามเณรานํ เอตทโหสิ กตี นุ โข อมฺหากํ สิกฺขาปทานิ กตฺถ จ อเมฺหหิ สิกฺขิตพฺพนฺติ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ อนุชานามิ ภิกฺขเว สามเณรานํ ทส สิกฺขาปทานิ เตสุ จ สามเณเรหิ สิกฺขิตุํ ปาณาติปาตา เวรมณี อทินฺนาทานา เวรมณีติอาทิ ฯ เตสํ ปญฺญตฺเตสุเยว สิกฺขาปเทสุ ทุฏฺฐุลฺลาทุฏฺฐุลฺลวิจารณา กาตพฺพา น จ สุกฺกวิสฏฺฐิอาทีนิ วิสุํ เตสํ ปญฺญตฺตานิ อตฺถีติ ฯ อถ ภิกฺขุโน ทุฏฺฐุลฺลสงฺขาตานิ สุกฺกวิสฏฺฐิอาทีนิ อนุปสมฺปนฺนสฺส กึ นาม โหนฺตีติ อาห สุกฺกวิสฏฺฐิ ฯ เป ฯ อชฺฌาจาโร นามาติ วุตฺตนฺติ ฯ อิมินาปิ เจตํ สิทฺธํ อนุปสมฺปนฺนสฺส สุกฺกวิสฏฺฐิอาทิ ทุฏฺฐุลฺลํ นาม น โหตีติ ฯ อชฺฌาจาโร นามาติ หิ วทนฺโต อนุปสมฺปนฺนสฺส สุกฺกวิสฏฺฐิอาทิ เกวลํ อชฺฌาจาโร นาม โหติ น ปน ทุฏฺฐุลฺโล นาม อชฺฌาจาโรติ ทีเปติ ฯ อชฺฌาจาโร นามาติ จ อฏฺฐกถายํ

[ม. ท. ๒๒๖-๗ ส. ท. ๓๐๖]

วุตฺตตฺตา อกตฺตพฺพรูปตฺตา จ อนุปสมฺปนฺนสฺส สุกฺกวิสฏฺฐิอาทีนิ ทณฺฑกมฺมวตฺถุปกฺขํ ภชนฺติ ตานิ จ อญฺญสฺส อนุปสมฺปนฺนสฺส อวณฺณกามตาย อาโรเจนฺโต ภิกฺขุ ทุกฺกฏํ อาปชฺชตีติ วทนฺติ ฯ อิธ ปน อนุปสมฺปนฺนคฺคหเณน สามเณร สามเณรี สิกฺขมานานํ คหณํ เวทิตพฺพํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อนฺติมวตฺถุํ อนชฺฌาปนฺนสฺส ภิกฺขุโน สวตฺถุโก สงฺฆาทิเสโส อนุปสมฺปนฺนสฺส อาโรจนํ ภิกฺขุสมฺมติยา อภาโวติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ทุฏฺฐุลฺลาโรจนสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[๑๕๗] ทสเม ฯ เอกินฺทฺริยนฺติ กายินฺทฺริยํ อตฺถีติ มญฺญมานา วทนฺติ ฯ มุฏฺฐิปฺปมาณาติ มุฏฺฐินา สงฺคเหตพฺพปฺปมาณา ฯ เอตฺถ กิญฺจาปิ เยภุยฺเยน ปํสุ อปฺปปํสุญฺจ ปจวึ วตฺวา อุปฑฺฒ-ปํสุกา ปจวี น วุตฺตา ฯ ตถาปิ ปณฺณตฺติวชฺชสิกฺขาปเทสุ สาวเสสปญฺญตฺติยาปิ สมฺภวโต อุปฑฺฒปํสุกายปิ ปจวิยา ปาจิตฺติยเมวาติ คเหตพฺพํ ฯ เกจิ ปน สพฺพจฺฉนฺนาทีสุ อุปฑฺเฒ ทุกฺกฏสฺส วุตฺตตฺตา อิธาปิ ทุกฺกฏํ ยุตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ ตํ น ยุตฺตํ ปาจิตฺติยวตฺถุกญฺจ อนาปตฺติวตฺถุกญฺจ ทุวิธํ ปจวึ ฐเปตฺวา อญฺญิสฺสา ทุกฺกฏวตฺถุกาย ตติยาย ปจวิยา อภาวโต ฯ เทฺวเยว หิ ปจวิโย วุตฺตา ชาตา จ ปจวี อชาตา จ ปจวีติ ฯ ตสฺมา ทฺวีสุ อญฺญตราย ปจวิยา ภวิตพฺพํ ฯ วินยวินิจฺฉเย จ สมฺปตฺเต

[ม. ท. ๒๒๙-๓๐ ส. ท. ๓๐๗]

ครุเกเยว ชาตพฺพตฺตา น สกฺกา เอตฺถ อนาปตฺติยา ภวิตุํ ฯ สพฺพจฺฉนฺนาทีสุ ปน อุปฺปนฺเฌ ทุกฺกฏํ ยุตฺตํ ตตฺถ ตาทิสสฺส ทุกฺกฏวตฺถุโน สพฺภาวา ฯ

[๑๕๘] โปกฺขรณึ ขณาติ วทติ วฏฺฏตีติ อิมสฺมึ โอกาเสติ อนิยเมตฺวา วุตฺตตฺตา วฏฺฏติ ฯ อิมํ วลฺลึ ขณาติ วุตฺเตปิ ปชวีขณนํ สนฺธาย ปวตฺตโวหารตฺตา อิมินาว สิกฺขาปเทน อาปตฺติ น ภูตคามปาตพฺยตาย ฯ กุเฏหีติ ฆเฏหิ ฯ ตนุกกทฺทโมติ อุทกมิสฺสกกทฺทโม ฯ โส จ อุทกคติกตฺตา อปเนตต วฏฺฏติ ฯ โอมกจาตุมฺมาสนฺติ โอนจตุมฺมาสํ ฯ โอวฏฺฐนฺติ เทเวน โอวฏฺฐํ ฯ อกตปพฺภาเรติ อวลญฺชนฏฺฐานทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตาทิเส หิ วมฺมิกสฺส สมฺภโวติ ฯ มูสิกุกฺกุรํ นาม มูสิกาหิ ขณิตฺวา พหิกตปํสุราสิ ฯ เอเสว นโยติ โอมกจาตุมฺมาสํ โอวฏฺโฐเยว วฏฺฏตีติ อตฺโถ ฯ เอกทิวสมฺปิ น วฏฺฏตีติ โอวฏฺฐเอกทิวสา-ติกฺกนฺโตปิ วิโกเปตุํ น วฏฺฏติ ฯ เหฏฺฐาภูมิสมฺพทฺเธปิ จ โคกณฺฏเก ภูมิโต ฉินฺทิตฺวา อุคฺคตตฺตา[๑] อจฺจุคฺคตมตฺถกโต ฉินฺทิตฺวา คเหตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ สกฏฺฐาเน อติฏฺฐมานํ กตฺวา ปาเทหิ มทฺทิตฺวา อาโลพิตกทฺทมมฺปิ คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ ตโตติ ตโต ปุราณเสนาสนโต ฯ อิฏฺฐกํ คณฺหามีติอาทิ สุทฺธจิตฺตํ

๑ ม. อุทฺธํ จิตฺตตฺตา ฯ

[ม . ท. ๒๓๐ ส. ท. ๒๐๘-๙]

สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อุทเกนาติ อุชุกํ อากาสโตเยว ปตนกุทเกน ฯ สเจ ปน อญฺญตฺถ ปหริตฺวา ปติเตน อุทเกน เตมิตํ โหติ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ อุจฺจาเลตฺวาติ อุกฺขิปิตฺวา ฯ เตน อปเทเสนาติ เตน เลเสน ฯ

[๑๕๙] อวิสยตฺตา อนาปตฺตีติ เอตฺถ สเจปิ นิพฺพาเปตุํ สกฺกา โหติ ปฐมํ สุทฺธจิตฺเตน ทินฺนตฺตา ทหตูติ สลฺลกฺเขตฺวาปิ ติฏฺฐติ อนาปตฺติ ฯ โอวุฏฺฐํ ฉนฺนนฺติ ปฐมํ โอวุฏฺฐํ ปจฺฉา ฉนฺนํ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ชาตปฐวี ปฐวีสญฺญิตา ขณนขณาปนานํ อญฺญตรนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ปฐวีขณนสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

มุสาวาทวคฺโค ปฐโม ฯ

[๑๖๐] เสนาสนวคฺคสฺส[๑] ปฐเม ฯ นิคฺคเหตุํ อสกฺโกนฺโตติ สนฺธาเรตต อสกฺโกนฺโต ฯ อิมินา ปน วจเนน ทารกสฺส ตตฺถ อุปนีตภาโว เตน จ ทิฏฺฐภาโว วุตฺโตเยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ เตน หิ ภิกฺขุนา ตํ รุกฺขํ ฉินฺทิตุํ อารทฺเธ ตตฺถ นิพฺพตฺตา เอกา ตรุณปุตฺตา เทวตา ปุตฺตํ องฺเกนาทาย ฐิตา ยาจิ มา เม สามิ วิมานํ ฉินฺทิ น สกฺขิสฺสามิ ปุตฺตกํ อาทาย อนาวาสา วิจริตุนฺติ ฯ โส อหํ อญฺญตฺถ อีทิสํ รุกฺขํ น ลภิสฺสามีติ ตสฺสา

๑ ภูตคามวคฺคสฺส ฯ

[ม. ท. ๒๓๐-๒ ส. ท. ๓๑๐-๓]

วจนํ นาทิยิ ฯ สา อิมํปิ ตาว ทารกํ โอโลเกตฺวา โอรมิสฺสตีติ ปุตฺตํ รุกฺขสาขาย ฐเปสิ ฯ โส ภิกฺขุ อุกฺขิตฺตผรสุํ สนฺธาเรตุํ อสกฺโกนฺโต ทารกสฺส พาหํ ฉินฺทิ ฯ เอวญฺจ สยิโต วิมาเน สยิโต นาม โหตีติ กตฺวา วุตฺตํ รุกฺขฏฺฐกทิพฺพวิมาเน นิปนฺนสฺสาติ ฯ รุกฺขฏฺฐกทิพฺพวิมาเนติ จ สาขฏฺฐกวิมานํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ รุกฺขสฺส อุปริ นิพฺพตฺตํ หิ วิมานํ รุกฺขปฏิพทฺธตฺตา รุกฺขฏฺฐกวิมานนฺติ วุจฺจติ ฯ สาขฏฺฐกวิมานํ ปน สพฺพสาขา-สนฺนิสฺสิตํ หุตฺวา ติฏฺฐติ ฯ ตตฺถ ยํ รุกฺขฏฺฐกวิมานํ โหติ ตํ ยาว รุกฺขสฺส มูลมตฺตมฺปิ ติฏฺฐติ ตาว น นสฺสติ ฯ สาขฏฺฐก-วิมานํ ปน สาขาสุ ภิชฺชมานาสุ ตตฺถ ตตฺเถว ภิชฺชิตฺวา สพฺพสาขาสุ ภินฺนาสุ สพฺพํ ภิชฺชติ ฯ อิทมฺปิ จ วิมานํ สาขฏฺฐกํ ฯ ตสฺมา รุกฺเข ฉินฺเน ตํ วิมานํ สพฺพโส วินฏฺฐํ ฯ เตเนว สา เทวตา ภควโต สนฺติกา ลทฺเธ อญฺญสฺมึ วิมาเน วสิ ฯ พาหํ ถนมูเลเยว ฉินฺทีติ อํเสน สทฺธึ พาหํ ฉินฺทิ ฯ อิมินา รุกฺขเทวตานํ คตฺตานิ ฉิชฺชนฺติ น จาตุมฺมหาราชิกาทีนํ วิย อจฺเฉชฺชานีติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ รุกฺขธมฺเมติ รุกฺขปกติยํ ฯ รุกฺขสภาเวติ อตฺโถ ฯ รุกฺขานํ วิย เฉทนาทีสุ อกุปฺปนํ หิ รุกฺขธมฺโม นาม ฯ

[๑๖๑] อุปฺปติตนฺติ อุปฺปนฺนํ ฯ ภนฺตนฺติ ธาวนฺตํ ฯ ธารเยติ นิคฺคณฺเหยฺย ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยถา นาม เฉโก สารถิ

[ม. ท. ๒๓๒ ส. ท. ๓๑๓-๔]

อติเวเคน ธาวนฺตํ รถํ นิคฺคณฺหิตฺวา ยถิจฺฉกํ เปเสติ เอวํ โย ปุคฺคโล อุปฺปนฺนํ โกธํ ธารเย นิคฺคณฺหิตต สกฺโกติ ตมหํ สารถึ พฺรูมิ อิตโร ปน ราชอุปราชาทีนํ รถสารถิ ชโน รสฺมิคฺคาโห นาม โหติ น อุตฺตมสารถีติ ฯ ทุติยคาถาย ปน อยมตฺโถ ฯ โยติ โย ยาทิโส ขตฺติยกุลา วา ปพฺพชิโต พฺราหฺมณกุลา วา ปทฺพชิโต นโว วา มชฺฌิโม วา เถโร วา ฯ อุปฺปติตนฺติ อุทฺธมุทฺธํ ปติตํ คตํ ปวตฺตนฺติ อตฺโถ ฯ อุปฺปนฺนนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ โกธนฺติ อนตฺถํ เม อจรีติ อาฆาโต ชายตีติ อาทินา นเยน สุตฺเต วุตฺตานํ นวนฺนํ อตฺถํ เม น จรตีติ อาทีนญฺจ ตปฺปฏิปกฺขโต สิทฺธานํ นวนฺนเมวาติ อฏฺฐารสนฺนํ ขาณุกณฺฏกาทินา อฏฺฐาเนน สทฺธึ เอกูนวีสติยา อาฆาตวตฺถูนํ อญฺญตราฆาตวตฺถุสมฺภวํ อาฆาตํ ฯ วิสฏนฺติ วิตฺถตํ ฯ สปฺปวิสนฺติ สปฺปสฺส วิสํ ฯ อิวาติ โอปมฺมวจนํ ฯ อิการโลปํ กตฺวา ว อิจฺเจวํ วุตฺตํ ฯ โอสเธหีติ อคเทหิ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยถา วิสติกิจฺฉโก เวชฺโช สปฺเปน ทฏฺโฐ สพฺพกายํ ผริตฺวา ฐิตํ วิสฏํ สปฺปวิสํ มูลกฺขนฺธตจปตฺตปุปฺผาทีนํ อญฺญตเรหิ นานาเภสชฺเชหิ ปโยเชตฺวา กเตหิ วา โอสเธหิ ขิปฺปเมว วิเนยฺย เอวเมว โย ยถาวุตฺเตน อาฆาตวตฺถุนา อุปฺปติตํ จิตฺตสนฺตานํ พฺยาเปตฺวา ฐิตํ โกธํ วินยนุปาเยสุ ตทงฺควินยาทีสุ เยนเกนจิ อุปาเยน วิเนติ

[ม. ท. ๒๓๒ ส. ท. ๓๑๔]

นาธิวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยนฺตีกโรติ โส ภิกฺขุ ชหาติ
โอรปารํ โส เอวํ โกธํ วิเนนฺโต ภิกฺขุ ยสฺมา โกโธ
ตติยมคฺเคน สพฺพโส ปหียติ ตสฺมา โอรปารสญฺญิตานิ
ปญฺโจรมฺภาคิยสญฺโญชนานิ ชหาตีติ ฯ อวิเสเสน หิ ปารนฺติ ตีรสฺส
นามํ ตสฺมา โอรานิ จ ตานิ สํสารสาครสฺส ปารภูตานิ จาติ
กตฺวา โอรปารนฺติ วุจฺจติ ฯ อถวา โย อุปฺปติตํ วิเนติ โกธํ
วิสฏํ สปฺปวิสํว โอสเธหิ โส ตติยมคฺเคน สพฺพโส โกธํ
วิเนตฺวา อนาคามิผเล ฐิโต ภิกฺขุ ชหาติ โอรปารํ ฯ ตตฺถ
โอรนฺติ สกตฺตภาโว ฯ ปารนฺติ ปรตฺตภาโว ฯ โอรํ วา ฉ
อชฺฌตฺติกานิ อายตนานิ ฯ ปารํ ฉ พาหิรายตนานิ ฯ ตถา
โอรํ มนุสฺสโลโก ปารํ เทวโลโก ฯ โอรํ กามธาตุ ปารํ
รูปารูปธาตุ ฯ โอรํ กามรูปภโว ปารํ อรูปภโว ฯ โอรํ
อตฺตภาโว ปารํ อตฺตภาวสุขุมกรณานิ ฯ เอวเมตสฺมึ โอรปาเร
จตุตฺถมคฺเคน ฉนฺทราคํ ปชหนฺโต ชหาติ โอรปารนฺติ วุจฺจติ ฯ
เอตฺถ จ กิญฺจาปิ อนาคามิโน กามราคสฺส ปหีนตฺตา อิธตฺตภาวาทีสุ
ฉนฺทราโคเอว นตฺถิ อปิจ โข ปนสฺส วณฺณปฺปกาสนตฺถํ
สพฺพเมตํ โอรปารเภทํ สงฺคเหตฺวา ตตฺถ ฉนฺทราคปฺปหาเนน
ชหาติ โอรปารนฺติ วุตฺตํ ฯ อิทานิ ตสฺสตฺถสฺส วิภาวนตฺถาย
อุปมํ อาห อุรโค ชิณฺณมิว ตจํ ปุราณนฺติ ฯ ตตฺถ
[ม. ท. ๒๓๒ ส. ท. ๓๑๔]

อุเรน คจฺฉตีติ อุรโค ฯ สปฺปสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ โส ทุวิโธ กามรูปี จ อกามรูปี จ ฯ กามรูปีปิ ทุวิโธ ชลโช จ ถลโช จ ฯ ชลโช ชเลเอว กามรูปํ ลภติ น ถเล สงฺขปาลชาตเก สงฺขปาลนาคราชา วิย ฯ ถลโช ถเลเอว น ชเล ฯ โส ชชฺชรภาเวน ชิณฺณํ จิรกาลตาย ปุราณํ จาติ สงฺขคตํ ตจํ ชหนฺโต จตุพฺพิเธน ชหติ สชาติยํ ชิโต ชิคุจฺฉนฺโต นิสฺสาย ถาเมนาติ ฯ สชาติ นาม สปฺปชาติ ทีฆตฺตภาโว ฯ อุรคา หิ ปญฺจสุ ฐาเนสุ สชาตึ นาติวตฺตนฺติ อุปปตฺติยํ จุติยํ วิสฺสฏฺฐนิทฺโทกฺกมเน สชาติยา เมถุนปฏิเสวเน ชิณฺณตจาปนยเน จาติ ฯ ตสฺมา ยทา ตจํ ชหติ ตทา สชาติยํเยว ฐตฺวา ชหติ ฯ สชาติยํ ฐิโตปิ จ ชิคุจฺฉนฺโต ชหติ ฯ ชิคุจฺฉนฺโต นาม ยทา อุปฑฺฒฏฺฐาเน มุตฺโต โหติ อุปฑฺฒฏฺฐาเน อมุตฺโต โอลมฺพติ ตทา นํ อฏฺฏิยนฺโต ชหติ ฯ เอวํ ชิคุจฺฉนฺโตปิ จ ทณฺฑนฺตรํ วา มูลนฺตรํ วา ปาสาณนฺตรํ วา นิสฺสาย ชหติ ฯ นิสฺสยนฺโตปิ จ ถามํ ชเนตฺวา อุสฺสาหํ กริตฺวา วีริเยน วงฺกํ นงฺคุฏฺฐํ กตฺวา ปสฺสสนฺโตว ผณํ กริตฺวา ชหติ ฯ เอวํ ชหิตฺวา เยน กามํ ปกฺกมติ ฯ เอวเมว อยมฺปิ ภิกฺขุ โอรปารํ ชหิตุกาโม จตุพฺพิเธน ชหติ สชาติยํ ฐิโต ชิคุจฺฉนฺโต นิสฺสาย ถาเมนาติ ฯ สชาติ นาม ภิกฺขุโน อริยาย ชาติยา ชาโตติ วจนโต สีลํ ฯ เตเนวาห สีเล ปติฏฺฐาย

[ม. ท. ๒๓๒ ส. ท. ๓๑๕]

นโร สปญฺโญติ ฯ เอวเมติสฺสํ สชาติยํ ฐิโต ภิกฺขุ ตํ สกตฺตภาวาทิเภทํ โอรปารํ ชิณฺณปุราณตจมิว ตํ ทุกฺขํ ชเนนฺตํ ตตฺถ ตตฺถ อาทีนวทสฺสเนน ชิคุจฺฉนฺโต กลฺยาณมิตฺเต นิสฺสาย อธิมตฺต-สมฺมาวายามสงฺขาตํ ถามํ ชเนตฺวา ทิวสํ จงฺกเมน นิสชฺชาย อาวรณีเยหิ ธมฺเมหิ จิตฺตํ ปริโสเธตีติ วุตฺตนเยน รตฺตินฺทิวํ ฉทฺธา วิภชิตฺวา ฆเฏนฺโต วายมนฺโต อุรโค วิย วงฺกํ นงฺคุฏฺฐํ ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา อุรโค วิย ปสฺสนฺโต อยมฺปิ อสิถิลปรกฺกมตาย วายมนฺโต อุรโคว ผณํ กริตฺวา อยมฺปิ ญาณวิปฺผารํ ชเนตฺวา อุรโคว ตจํ โอรปารํ ชหติ ชหิตฺวา จ อุรโค วิย โอหิตตโจ เยน กามํ อยมฺปิ โอหิตภาโร อนุปาทิเสสนิพฺพาน-ธาตุทิสํ ปกฺกมตีติ ฯ

[๑๖๒] ภวนฺตีติ อิมินา วิรูฬฺหมูเล นีลภาวํ อาปชฺชิตฺวา วฑฺฒมานเก ตรุณคจฺเฉ ทสฺเสติ ฯ อหุวนฺตีติ[1] อิมินา ปน วฑฺฒิตฺวา ฐิเต มหนฺเต รุกฺขคจฺฉาทิเก ทสฺเสติ ฯ ภวนฺตีติ อิมสฺส วิวรณํ ชายนฺติ วฑฺฒนฺตีติ ฯ อหุวนฺตีติ อิมสฺส ชาตา วฑฺฒิตาติ ฯ ราสีติ สุทฺธฏฺฐกธมฺมสมูโห ฯ ภูตานนฺติ ตถาลทฺธสมญฺญานํ อฏฺฐธมฺมานํ ฯ ภูตานํ คาโมติ วุตฺเตปิ อวยววินิมุตฺตสฺส สมุทายสฺส อภาวโต ภูตสญฺญิตา เตเยว ติณรุกฺขลตาทโย

๑ สมนฺตปาสาทิกายํ อาหุวนฺตีติ ทิสฺสติ ฯ

[ม. ท. ๒๓๒-๓ ส. ท. ๓๑๕]

คยฺหนฺติ ฯ ภูมิยํ ปติฏฺฐหิตฺวา หริตภาวมาปนฺนา รุกฺขคจฺฉาทโย เทวตาหิ ปริคฺคยฺหนฺติ ตสฺมา ภูตานํ นิวาสนฏฺฐานตาย ภูตานํ คาโม ภูตคาโมติ วทนฺติ ฯ รุกฺขาทีนนฺติ อาทิสทฺเทน โอสธิคจฺฉลตาทโย เวทิตพฺพา ฯ นนุ จ รุกฺขาทโย จิตฺตรหิตตาย น ชีวา จิตฺตรหิตตา จ ปริปฺผนฺทาภาวโต ฉินฺเนปิ รูหนโต วิสทิสชาติกภาวโต จตุโยนิอปริยาปนฺนโต จ เวทิตพฺพา วุฑฺฒิ ปน ปวาฬสิลาสุวณฺณานมฺปิ วิชฺชตีติ น เตสํ ชีวภาเว การณํ วิสยคฺคหณญฺจ เนสํ ปริกปฺปนามตฺตํ สุปินํ วิย วิญฺญาณาทีนํ๑ ตถา โทหฬาทโย ตตฺถ กสฺมา ภูตคามสฺส เฉทนาทิปจฺจยา ปาจิตฺติยํ วุตฺตนฺติ ฯ สมณสารุปฺปโต ตนฺนิวาสิสตฺตานุรกฺขนโต จ ฯ เตเนวาห ชีวสญฺญิโน หิ โมฆปุริสมนุสฺสา รุกฺขสฺมินฺติ อาทึ ฯ

[๑๖๓] มูเล ชายนฺตีติ อาทีสุ อตฺโถ อุปริ อตฺตนา วุจฺจมานปฺปกาเรน สีหลฏฺฐกถายํ วุตฺโตติ อาห เอวํ สนฺเตปิ ฯ เป ฯ น สเมนฺตีติ ฯ วิชาตสทฺโท อิธ วิสทฺทโลปํ กตฺวา นิทฺทิฏฺโฐติ อาห ชาตานิติ ฯ วิชาตสทฺโท จ วิชาตา อิตฺถีติ อาทีสุ วิย ปสุตวจโนติ อาห ปสุตานีติ ฯ ปสูติ จ นาเมตฺถ นิพฺพตฺต-ปณฺณมูลตาติ อาห นิพฺพตฺตปณฺณมูลานีติ ฯ อิมินา อิมํ ทีเปติ

๑ ม. จิญฺจาทีนํ ฯ จิญฺจาติ เอกา รุกฺขชาติ อมฺพิลรสา ฯ

[ม. ท. ๒๓๓ ส. ท. ๒๑๕-๖]

นิพฺพตฺตปณฺณมูลานิ พีชานิ ภูตคามสงฺขเมว คจฺฉนฺติ เตสุ จ วตฺตมาโน พีชชาติสทฺโท รูฬฺหีวเสน รุกฺขาทีสุปิ วตฺตตีติ ฯ ปุริมสฺมึ อตฺถวิกปฺเป ปน พีเชหิ ชาตานํ รุกฺขลตาทีนํเยว ภูตคามตา วุตฺตา ฯ ตานิ ทสฺเสนฺโตติ ตานิ พีชานิ ทสฺเสนฺโต ฯ มูลพีชนฺติ อาทีสุ ฯ มูลเมว พีชํ มูลพีชํ ฯ เสเสสุปิ เอเสว นโย ฯ ผลุพีชนฺติ ปพฺพพีชํ ฯ ปจฺจยนฺตรสมวาเย สทิสผลุปฺปตฺติยา วิเสสการณภาวโต วิรูหนสมตฺเถ สารผเล นิรูฬฺโห พีชสทฺโท ตทตฺถสํสิทฺธิยา มูลาทีสุปิ เกสุจิ ปวตฺตตีติ มูลาทิโต นิวตฺตนตฺถํ เอเกน พีชสทฺเทน วิเสเสตฺวา วุตฺตํ พีชพีชนฺติ รูปรูปํ ทุกฺขทุกฺขนฺติ จ ยถา ฯ พีชโต นิพฺพตฺเตน พีชํ ทสฺสิตนฺติ การิโยปจาเรน การณํ ทสฺสิตนฺติ ทีเปติ ฯ

[๑๖๔] พีเช พีชสญฺญีติ เอตฺถ การณูปจาเรน การิยํ วุตฺตนฺติ ทสฺเสนฺโต ตตฺถ ยถาติ อาทิมาห ฯ ภูตคามปริโมจนํ กตฺวาติ ภูตคามโต โมเจตฺวา วิโยเชตฺวาติ อตฺโถ ฯ ยํ พีชํ ภูตคาโม นาม โหตีติ พีชานิ จ ตานิ ชาตานิ จาติ วุตฺตมตฺถํ สนฺธาย วทติ ฯ ตตฺถ ยํ พีชนฺติ ยํ นิพฺพตฺตปณฺณมูลพีชํ ฯ ตสฺมึ พีเชติ ตสฺมึ ภูตคามสญฺญิเต พีเช ฯ เอตฺถ จ พีชชาตสทฺทสฺส วิย รูฬฺหีวเสน รุกฺขาทีสุ พีชสทฺทสฺสาปิ ปวตฺติ เวทิตพฺพา ฯ ยถารุตนฺติ ยถาปาลิ ฯ ยตฺถกตฺถจีติ มูเล อคฺเค มชฺเฌ วา ฯ

[ม. ท. ๒๓๓-๔ ส. ท. ๒๑๖-๘]

สญฺจิจฺจ อุกฺขิปิตุํ น วฏฺฏตีติ เอตฺถ สเจปิ สรีเร ลคฺคภาวํ
ชานนฺโตว อุทกโต อุฏฺจหติ ตํ อุทฺธริสฺสามีติ สญฺญาย อภาวโต
วฏฺฏติ ฯ อุปฺปาฏิตานีติ อุทฺธฏานิ ฯ พีชคาเม สงฺคหํ คจฺฉนฺตีติ
ภูตคามโต ปริโมจิตตฺตา วุตฺตํ ฯ อนนฺตกคฺคหเณน สาสปมตฺติกา
คหิตา ฯ นามํ เหตํ ตสฺสา เสวาลชาติยา ฯ มูลปณฺณานํ
อสมฺปุณฺณตฺตา อสมฺปุณฺณภูตคาโม นามาติ วุตฺตํ ฯ
อภูตคามมูลตฺตาติ เอตฺถ ภูตคาโม มูลํ การณํ เอตสฺสาติ
ภูตคามมูโล ฯ ภูตคามสฺส วา มูลํ การณนฺติ ภูตคามมูลํ ฯ พีชคาโม
หิ นาม ภูตคามโต สมฺภวติ ภูตคามสฺส จ การณํ โหติ อยํ
ปน ตาทิโส น โหตีติ อภูตคามมูลตฺตาติ วุตฺตํ ฯ ตตฺรฏฺจกตฺตา
วุตฺตํ โส พีชคาเมน สงฺคหิโตติ ฯ อิทญฺจ อภูตคามมูลตฺตาติ
เอตฺถ ปฐมํ วุตฺตอตฺถสมฺภวโต วุตฺตํ ฯ กิญฺจาปิ หิ
ตาลนาฬิเกราทีนํ ขาณุ อุทฺธํ อวฑฺฒนโต ภูตคามสฺส การณํ น
โหติ ตถาปิ ภูตคามสมฺปคตนิพฺพตฺตปณฺณมูลพีชโต สมฺภูตตฺตา
ภูตคามโต อุปฺปนฺโน นาม โหตีติ พีชคาเมน สงฺคหํ คจฺฉติ ฯ
องฺกุเร หริเตติ วตฺวา ตเมว วิภาเวติ นีลปณฺณวณฺเณ[๑] ชาเตติ ฯ
นีลปณฺณสฺส วณฺณสทิเส วณฺเณ ชาเตติ อตฺโถ ฯ นีลวณฺเณ
ชาเตติ วา ปาโฐ คเหตพฺโพ ฯ อมูลกภูตคาเม สงฺคหํ คจฺฉตีติ

๑ สมนฺตปาสาทสายํ นิลวณฺณปณฺเณติ ทิสฺสติ ฯ

[ม. ท. ๒๓๔ ส. ท. ๓๑๘-๒๐]

นาฬิเกรสฺส อาเวณิกํ กตฺวา วทติ ฯ ปานียฆฏาทีนํ พหิ เสวาโล อุทเก อฏฺฐิตตฺตา พีชคามานุโลมตฺตา จ ทุกฺกฏวตฺถูติ วทนฺติ ฯ กณฺณกิตํปิ อพฺโพหาริกเมวาติ นีลวณฺณํปิ อพฺโพหาริกเมว ฯ เสเลยฺยกํ นาม สิลาย สมฺภูตา เอกา สุคนฺธชาติ ฯ รุกฺขตจํ วิโกเปตีติ วุตฺตตฺตา รุกฺเข ชาตํ ยงฺกิญฺจิ ฉตฺตกํ รุกฺขตจํ อวิโกเปตฺวา มตฺถกโต ฉินฺทิตฺวา คเหตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ รุกฺขโต มุญฺจิตฺวา ติฏฺฐตีติ เอตฺถ ยทิปิ กิญฺจิมตฺตํ รุกฺเข อลฺลีนา หุตฺวา ติฏฺฐติ รุกฺขโต คยฺหมานา ปน รุกฺขจฺฉวึ น วิโกเปติ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ อลฺลรุกฺขโต น วฏฺฏตีติ เอตฺถาปิ รุกฺขตจํ อวิโกเปตฺวา มตฺถกโต ฉินฺทิตฺวา[1] คเหตุํ วฏฺฏตีติ เวทิตพฺพํ ฯ หตฺถกุกฺกุจฺเจนาติ หตฺถานํ อสญฺญตภาเวน ฯ หตฺถจาปลฺเลนาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปานียํ น วาเสตพฺพนฺติ อิทํ อตฺตโน อตฺถาย นามิตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เกวลํ อนุปสมฺปนฺนสฺส อตฺถาย นามิเต ปน ปจฺฉา ตโต ลภิตฺวา น วาเสตพฺพนฺติ นตฺถิ ฯ เยสํ รุกฺขานํ สาขา รูหตีติ วุตฺตตฺตา เยสํ สาขา น รูหติ ตตฺถ กปฺปิยกรณกิจฺจํ นตฺถีติ วทนฺติ ฯ

[๑๖๕] ปญฺจหิ สมณกปฺเปหีติ ปญฺจหิ สมณโวหาเรหิ ฯ กิญฺจาปิ หิ พีชานํ อคฺคินา ผุฏฺฐมตฺเตน นขาทีหิ วิลิขนมตฺเตน

๑ ม. ตจฺเฉตฺวา ฯ

[ม. ท. ๒๓๔ ส. ท. ๓๒๐-๓]

จ อวิรูพฺหิธมฺมตา น โหติ ตถาปิ เอวํ กเตเยว สมณานํ
กปฺปตีติ อคฺคิปริชิตาทโย สมณโวหารา นาม ชาตา ตสฺมา
เตหิ สมณโวหาเรหิ การณภูเตหิ ผลํ ปริภุญฺชิตต อนุชานามีติ
อธิปฺปาโย ฯ อพีชนิพฺพฏฺฏพีชานิปิ สมณานํ กปฺปนฺตีติ
ปญฺณตฺตปณฺณตฺติภาวโต สมณโวหาราอิจฺเจว สงฺขํ คตานิ ฯ อถวา
อคฺคิปริชิตาทีนํ ปญฺจนฺนํ กปฺปิยภาวโตเยว ปญฺจหิ สมณกปฺปิย-
ภาวสงฺขาเตหิ การเณหิ ผลํ ปริภุญฺชิตุํ อนุชานามีติ เอวเมตฺถ
อธิปฺปาโย เวทิตพฺโพ ฯ อคฺคิปริชิตนฺติ อาทีสุ ปริจิตนฺติปิ
ปาฐนฺติ ฯ อพีชํ นาม ตรุณมฺพผลาทิ ฯ นิพฺพฏฺฏพีชํ นาม
อมฺพปนสาทิ ยํ พีชํ นิพฺพฏฺเฏตฺวา วิสุํ กตฺวา ปริภุญฺชิตุํ
สกฺกา โหติ ฯ กปฺปิยนฺติ วตฺวาว กาตพฺพนฺติ โย กปฺปิยํ
กโรติ เตน กตฺตพฺพปฺปการสฺเสว วุตฺตตฺตา ภิกฺขุนา อวุตฺเตปิ
กาตต วฏฺฏตีติ น คเหตพฺพํ ฯ ปุน กปฺปิยํ กาเรตพฺพนฺติ
การาปนสฺส ปฐมเมว อธิกตตฺตา[๑] ภิกฺขุนา กปฺปิยํ กโรหีติ
วุตฺเตเยว อนุปสมฺปนฺเนน กปฺปิยนฺติ วตฺวา อคฺคิปริจิตาทิ
กาตพฺพนฺติ คเหตพฺพํ ฯ กปฺปิยนฺติ วจนํ ปน ยายกายจิ ภาสาย
วตฺตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ตปฺปิยนฺติ วตฺวาว กาตพฺพนฺติ วจนโต
ปฐมํ กปฺปิยนฺติ วตฺวา ปจฺฉา อคฺคิอาทินา ผุสนาทิ กาตพฺพนฺติ

๑ ม. กถิตตฺตา ฯ

[ม. ท. ๒๓๔ ส. ท. ๓๒๓-๔]

เวทิตพฺพํ ฯ ปจฺมํ อคฺคึ นิกฺขิปิตฺวา นขาทินา วา วิชฺฌิตฺวา ตํ อนุทฺธริตฺวาว กปฺปิยนฺติ วตฺตุํ วฏฺฏตีติปิ วทนฺติ ฯ เอกสฺมึ พีเช วาติ อาทีสุ เอกํเยว กาเรมีติ อธิปฺปาเย สติปิ เอกาพทฺธตฺตา สพฺพํ กตเมว โหตีติ วทนฺติ ฯ ทารุํ วิชฺฌตีติ เอตฺถ ชานิตฺวาปิ วิชฺฌติ วา วิชฺฌาเปติ วา วฏฺฏติเยวาติ วทนฺติ ฯ ภตฺตสิตฺเถ วิชฺฌตีติ เอตฺถาปิ เอเสว นโย ฯ ตํ วิชฺฌติ น วฏฺฏตีติ รชฺชุอาทีนํ ภาชนคติกตฺตาติ วทนฺติ ฯ มริจิปกฺกาทีหิ มิสฺเสตฺวาติ เอตฺถ ภตฺตสิตฺถสมฺพนฺธวเสน เอกาพทฺธตา เวทิตพฺพา น ผลานํเยว อญฺญมญฺญสมฺพนฺธวเสน ฯ ภินฺทาเปตฺวา กปฺปิยํ การาเปตพฺพนฺติ พีชโต มุตฺตสฺส กฏาหสฺส ภาชนคติกตฺตา วุตฺตํ ฯ

[๑๖๖] นิกฺขาเมตุนฺติ ตํ ภิกฺขุํ นิกฺขาเมตุํ ฯ สเจ เอตสฺส อนุโลมนฺติ เสนาสนรกฺขณตฺถาย อนุญฺญาตมฺปิ ปฏิคฺคิทานาทึ อตฺตนาปิ กาตุํ วฏฺฏตีติ เอตฺตเกเนว อิทมฺปิ เอตสฺส อนุโลมนฺติ เอวํ อธิปฺปาโย สิยา ฯ ปฏิคฺคิทานํ ปริตฺตกรณญฺจ อตฺตโน ปรสฺส วา เสนาสนรกฺขณตฺถาย วฏฺฏติเยว ตสฺมา สเจ ตสฺส สุตฺตสฺส เอตํ อนุโลมํ สิยา อตฺตโน น วฏฺฏติ อญฺญสฺส วฏฺฏตีติ อยํ วิเสโส กุโต ลพฺภตีติ อาห อตฺตโน น วฏฺฏติ ฯเปฯ น สกฺกา ลทฺธุนฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ภูตคาโม

[ม. ท. ๒๓๔ ส. ท. ๓๒๔-๖]

ภูตคามสญฺญิตา วิโกปนํ วา วิโกปาปนํ วาติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ภูตคามสิกฺขาปทํ ปฐมํ ฯ

[๑๖๗] ทุติเย ฯ อญฺญํ วจนนฺติ ยํ โจทเกน จุทิตกสฺส โทสวิภาวนวจนํ วุตฺตํ ตํ ตโต อญฺเญเนว วจเนน ปฏิจรติ ฯ อถวา อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรตีติ อญฺเญน การเณน อญฺญํ การณํ ปฏิจรตีติ เอวเมตฺถ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ ยํ โจทเกน จุทิตกสฺส โทสวิภาวนการณํ วุตฺตํ ตํ ตโต อญฺเญน โจทนาย อมูลกภาวทีปเกน การเณน ปฏิจรตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปฏิจรตีติ ปฏิจฺฉาทนวเสน จรติ ปวตฺตตีติ อตฺโถ ฯ ปฏิจฺฉาทนตฺโถเอว วา จรติสทฺโท อเนกตฺถตฺตา ธาตูนํ ฯ เตนาห ปฏิจฺฉาเทตีติ ฯ โก อาปนฺโนติ อาทินา ปาลิยํ โจทนํ อวิสชฺเชตฺวา วิกฺเขปาปชฺชนวเสน อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณํ ทสฺสิตํ ฯ อปรมฺปิ ปน โจทนํ วิสชฺเชตฺวา พหิทฺธากถาอปนามวเสน ปวตฺตํ ปาลิมุตฺตกํ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณํ เวทิตพฺพํ ฯ อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตึ อาปนฺโนสีติ ปุฏฺโจ ปาตลิปุตฺตํ คโตมฺหีติ วตฺวา ปุน น ตว ปาตลิปุตฺตคมนํ ปุจฺฉาม อาปตฺตึ ปุจฺฉามาติ วุตฺเต ตโต ราชคหํ คโตมฺหีติ ราชคหํ วา ยาหิ พฺราหฺมณคหํ วา อาปตฺตึ อาปนฺโนสีติ ตตฺถ เมสูกรมํสํ ลทฺธนฺติ อาทีนิ วตฺวา

กถํ พหิทฺธา วิกฺขิปนฺโตปิ หิ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรติจฺเจว สงฺขํ คจฺฉติ ฯ ยเทตํ อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณวเสน ปวตฺตวจนํ ตเทว ปุจฺฉิตมตฺถํ ฉเปตฺวา อญฺญํ วทตีติ อญฺญวาทกนฺติ อาห อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณสฺเสตํ นามนฺติ ฯ ตุณฺหีภูตสฺเสตํ นามนฺติ ตุณฺหีภาวสฺเสตํ นามํ ฯ อยเมว วา ปาโฐ ฯ อญฺญวาทกํ อาโรเปตูติ อญฺญวาทกกมฺมํ อาโรเปตุ อญฺญวาทกตฺตํ วา ฯ อิทานิ กริยมาเนน กมฺเมน อาโรเปตูติ อตฺโถ ฯ วิเหสกํ อาโรเปตูติ เอตฺถาปิ วิเหสกกมฺมํ วิเหสกภาวํ วา อาโรเปตูติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ อนาโรปิเต อญฺญวาทเก วุตฺตทุกฺกฏํ ปาลิยํ อาคตอญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณวเสน ยุชฺชติ ฯ อฏฺฐกถายํ อาคเตน ปน ปาลิมุตฺตกอญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณวเสน อนาโรปิเต อญฺญวาทเก มุสาวาเทน ปาจิตฺติยํ อาโรปิเต อิมินาว ปาจิตฺติยนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ เกจิ ปน อาโรปิเต อญฺญวาทเก มุสาวาเทน อิมินา จ ปาจิตฺติยทฺวยํ โหตีติ วทนฺติ ฯ ตํ วีมํสิตฺวา คเหตพฺพํ ฯ ยา สา อาทิกมฺมิกสฺส อนาปตฺต วุตฺตา สาปิ ปาลิยํ อาคตอญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณวเสน วุตฺตาติ ทฏฺฐพฺพา อิมินา สิกฺขาปเทน อนาปตฺติทสฺสนตฺถํ วา ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ธมฺมกมฺเมน อาโรปิตตา อาปตฺติยา วา วตฺถุนา วา อนุยุญฺชิยมานตา ฉาเทตุ-กามตาย อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรณํ วา ตุณฺหีภาโว วาติ อิมานิ

[ม. ท. ๒๓๕-๙ ส. ท. ๓๒๗-๘]

ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

อญฺญวาทกสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

[๑๖๘] ตติเย ฯ ธาตุปาเจ เฌสทฺโท จินฺตายํปิ ชิโตติ อาห ลามกโต วา จินฺตาเปนฺตีติ อาทึ ฯ อยเมว จ อเนกตฺถตฺตา ธาตูนํ โอโลกนตฺโถปิ โหตีติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ อกฺขราย วาเจตีติ อาทีสุ วิย ฉนฺทายาติ ลิงฺควิปลฺลาสวเสน วุตฺตนฺติ อาห ฉนฺเทนาติ ฯ เยน วจเนนาติ เยน ฉนฺทาย อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามํ[๑] กโรตีติ อาทิวจเนน ฯ เยน จ ขิยฺยนฺตีติ เยน ฉนฺทาย อิตฺถนฺนาโมติ อาทิวจเนน ตตฺถ ตตฺถ ภิกฺขูนํ สวนุปจาเร ฐตฺวา อวณฺณํ ปกาเสนฺติ ฯ อญฺญํ อนุปสมฺปนฺนํ อุชฺฌาเปตีติ อญฺเญน อนุปสมฺปนฺเนน อุชฺฌาเปติ ฯ ตสฺส วา ตํ สนฺติเก ขิยฺยตีติ ตสฺส อนุปสมฺปนฺนสฺส สนฺติเก ตํ สงฺเฆน สมฺมตํ อุปสมฺปนฺนํ ขิยฺยติ อวณฺณํ วทนฺโต ปกาเสติ ฯ อนุปสมฺปนฺนํ สงฺเฆน สมฺมตนฺติ เอตฺถ สมฺมตปุพฺโพ สมฺมโตติ วุตฺโต ฯ เตนาห กิญฺจาปีติ อาทึ ฯ ยสฺมา อุชฺฌาปนํ ขิยฺยนญฺจ มุสาวาท-วเสเนว ปวตฺตํ ตสฺมา อาทิกมฺมิกสฺส อนาปตฺตีติ ปาจิตฺติยฏฺฐาเน ทุกฺกฏฏฺฐาเน จ อิมินาว อนาปตฺติทสฺสนตฺถํ วุตฺตนฺติ คเหตพฺพํ ฯ เอวญฺจ กตฺวา อุชฺฌาเปนฺตสฺส ขิยฺยนฺตสฺส จ

๑ ม. อิทํ นาม ฯ

เอกกฺขเณ เทฺว เทฺว อาปตฺติโย โหนฺตีติ อาปนฺนํ ฯ อถวา อีทิสํ สิกฺขาปทํ มุสาวาทโต ปรมํ ปญฺญตฺตนฺติ คเหตพฺพํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ธมฺมกมฺเมน สมฺมตตา อุปสมฺปนฺนตา อคติคมนาภาโว ตสฺส อวณฺณกามตา ยสฺส สนฺติเก วทติ ตสฺส อุปสมฺปนฺนตา อุชฺฌาปนํ วา ขิยฺยนํ วาติ อิมานิ ปเนตฺถ ฉ องฺคานิ ฯ

อุชฺฌาปนสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

[๑๖๙] จตุตฺเถ ฯ หิมวสฺเสนาติ หิมเมว วุตฺตํ ฯ อปฺปญฺญตฺเตติ อปฺปตีเต ฯ อปฺปสิทฺเธติ อตฺโถ ฯ มณฺฑเป วา รุกฺขมูเล วาติ วจนโต วิวฏงฺคเณปิ นิกฺขิปิตต วฏฺฏตีติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ โคจรปฺปสุตาติ โคจรฏฺฐานํ ปฏิปนฺนา ฯ อฏฺฐ มาเสติ อิมินา วสฺสานํ จาตุมฺมาสํ สเจปิ เทโว น วสฺสติ ปฏิกฺขิตฺตเมวาติ อาห อฏฺฐ มาเสติ วจนโต ฯเปฯ นิกฺขิปิตุํ น วฏฺฏติเยวาติ ฯ ตตฺถ จตฺตาโร มาเสติ วสฺสานสฺส จตฺตาโร มาเส ฯ อวสฺสิกสงฺเกเตติ อิมินา อนุญฺญาเตปิ อฏฺฐ มาเส ยตฺถ เหมนฺเต เทโว วสฺสติ ตตฺถ อปเรปิ จตฺตาโร มาสา ปฏิกฺขิตฺตาติ อาห อวสฺสิกสงฺเกเตติ วจนโตติ อาทึ ฯ อิมินา อิมํ ทีเปติ ยสฺมึ เทเส เหมนฺเต เทโว วสฺสติ ตตฺถ อฏฺฐ มาเส ปฏิกฺขิปิตฺวา จตฺตาโร มาสา อนุญฺญาตา ยตฺถ ปน

[ม. ท. ๒๔๒-๔ ส. ท. ๓๓๐-๑]

วสฺสาเนเยว วสฺสติ ตตฺถ จตฺตาโร มาเส ปฏิกฺขิปตฺวา อฏฺฐ
มาสา อนุญฺญาตาติ ฯ อิมินาว นเยน มชฺฌิมเทเส ยตฺถ เหมนฺเต
หิมวสฺสํ วสฺสติ ตตฺถาปิ อฏฺเฐว มาสา ปฏิกฺขิตฺตาติ เวทิตพฺพา
ตสฺมา วสฺสานกาเล ปกติอชฺโฌกาเส โอวสฺสกมณฺฑเป รุกฺขมูเล
จ สนฺถริตต น วฏฺฏติ เหมนฺตกาเล ปกติอชฺโฌกาเส โอวสฺสก-
มณฺฑปาทีสุปิ วฏฺฏติ ตญฺจ โข ยตฺถ หิมวสฺเสน เสนาสนํ
น เตมติ คิมฺหกาเลปิ ปกติอชฺโฌกาสาทีสุ วฏฺฏติเยว ตญฺจ
โข อกาลเมฆาทสฺสเน กากาทีนํ นิพทฺธวาสรุกฺขมูเล ปน กทาจิปิ
น วฏฺฏตีติ เอวเมตฺถ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ อิมญฺจ ปน
อตฺถวิเสสํ คเหตฺวา ภควตา ปรมเมว สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนฺติ
วิสส อนุปฺปญฺญตฺติ น วุตฺตา ฯ เตเนว มาติกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ
อิติ ยตฺถ ยทา จ สนฺถริตต น วฏฺฏติ ตํ สพฺพมิธ
อชฺโฌกาสสงฺขเมว คตนฺติ ฯ อถวา อวิเสเสน อชฺโฌกาเส สนฺถรน-
สนฺถราปนานิ ปฏิกฺขิปิตฺวา อีทิเส กาเล อีทิเส จ ปเทเส ฐเปถาติ
อนุชานนมตฺเตเนว อลนฺติ สิกฺขาปเท วิสส อนุปฺปญฺญตฺติ น
อุทฺธฏาติ เวทิตพฺพา ฯ ปริวาเร ปน อิมสฺเสว สิกฺขาปทสฺส
อนุรูปวเสน ปญฺญตฺตตฺตา เอกา อนุปฺปญฺญตฺตีติ วุตฺตํ ฯ นววายิโม
สิงฺฆํ น นสฺสตีติ อาห นววายิโม วาติ ฯ โอนทฺธโกติ จมฺเมน
โอนทฺโธ ฯ อุกฺกฏฺฐอพฺโภกาสิโกติ อิทํ ตสฺส ปริวิตกฺกทสฺสน-

[ม. ท. ๒๔๔ ส. ท. ๓๓๑]

มตฺตํ ฯ อุกฺกฏฺฐอพฺโภกาสิกสฺส ปน จีวรกุฏิ น วฏฺฏตีติ นตฺถิ ฯ กายานุคติกตฺตาติ ภิกฺขุโน ตตฺเถว สนฺนิหิตภาวํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ๘ อิมินาว ตสฺมึเยว กาเล อนาปตฺติ วุตฺตา ฯ จีวรกุฏิโต นิกฺขมิตฺวา ปน อญฺญตฺถ คจฺฉนฺตสฺส ปิณฺฑาย ปวิสนฺตสฺสปิ อาปตฺติเยว ฯ ยสฺมา ปน ทายเกหิ ทานกาเลเยว สหสฺสคฺฆนิกมฺปิ กมฺพลํ ปาทปุญฺฉนิ กตฺวา ปริภุญฺชถาติ ทินฺนํ ตเถว ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ตสฺมา อิทํ มญฺจปีฐาทิเสนาสนํ อพฺโภกาเสปิ ยถาสุขํ ปริภุญฺชถาติ ทายเกหิ ทินฺนญฺเจ สพฺพสฺมึปิ กาเล อพฺโภกาเสปิ นิกฺขิปิตุ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ เปเสตฺวา คนฺตพฺพนฺติ เอตฺถ โย ภิกฺขุ อิมํ ฐานํ อาคนฺตฺวา วสติ ตสฺส เทถาติ วตฺวา เปเสตพฺพํ ฯ วลาหกานํ อนุฏฺฐิตภาวํ สลฺลกฺเขตฺวาติ อิมินาว คิมฺหาเนปิ เมเฆ อุฏฺฐิเต มญฺจปีฐาทึ ยงฺกิญฺจิ เสนาสนํ อชฺโฌกาเส นิกฺขิปิตฺ น วฏฺฏตีติ ทีปิตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ปาทฏฺฐานาภิมุขาติ นิสีทนฺตานํ ปาทปตนฏฺฐานาภิมุขนฺติ เกจิ ฯ สมฺมชฺชนฺตสฺส ปาทฏฺฐานาภิมุขนฺติ อปเร ฯ พหิ วาลิกาย อคมนนิมิตฺตํ ปาทฏฺฐานาภิมุขา วาลิกา หริตพฺพาติ วุตฺตนฺติ เอเก ฯ กจวรํ หตฺเถหิ คเหตฺวา พหิ ฉฑฺเฑตพฺพนฺติ อิมินา กจวรํ ฉฑฺเฑสฺสามีติ วาลิกา น ฉฑฺเฑตพฺพาติ ทีเปติ ฯ อนฺโต สํเวเฐตฺวา พทฺธนฺติ เอรกปตฺตาทีหิ เวณึ กตฺวา ตาย เวณิยา อุโภสุ ปสฺเสสุ

[ม. ท. ๒๔๔ ส. ท. ๓๓๑-๓]

วิตฺถตฏฺฐาเน พหุํ เวเจตฺวา ตโต ปฏฺฐาย ยาว มชฺฌฏฺฐานํ ตาว อนฺโต อากฑฺฒนวเสน เวเจตฺวา เวเจตฺวา มชฺเฌ สงฺขิปิตฺวา ติริยํ ตตฺถ ตตฺถ พนฺธิตฺวา กตํ ฯ

[๑๗๐] กปฺปิ ลภิตฺวาติ คจฺฉาติ วุตฺตวจเนน กปฺปิ ลภิตฺวา ฯ เถรสฺส หิ อาณตฺติยา คจฺฉนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ ปุริมนเยเนวาติ นิสีทิตฺวา สยํ คจฺฉนฺโตติอาทินา ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว ฯ อญฺญตฺถ คจฺฉตีติ ตํ มคฺคํ อติกฺกมิตฺวา อญฺญตฺถ คจฺฉติ ฯ เลฑฺฑุ-ปาตุปจาโต พหิ จิตตฺตา ปาทุทฺธาเรน กาเรตพฺโพติ วุตฺตํ ฯ อญฺญตฺถ คจฺฉนฺตสฺส ปฐมปาทุทฺธาเร ทุกฺกฏํ ทุติยปาทุทฺธาเร ปาจิตฺติยนฺติ อตฺโถ ฯ ปากติกํ อกตฺวาติ อปฺปฏิสาเมตฺวา ฯ อนฺตรสนฺนิปาเตติ อนฺตรนฺตรา สนฺนิปาเต ฯ อาวาสิกานํเยว ปลิโพโธติ เอตฺถ อาคนฺตุเกหิ อาคนฺตฺวา กิญฺจิ อวตฺวา ตตฺถ นิสินฺเนปิ อาวาสิกานํเยว ปลิโพโธติ อธิปฺปาโย ฯ มหาปจฺจรี-วาเท ปน อญฺเญสุ อาคนฺตฺวา นิสินฺเนสูติ อิทํ อมฺหากนฺติ วตฺวา วา อวตฺวา วา นิสินฺเนสูติ อธิปฺปาโย ฯ มหาอฏฺฐกถาวาเท อาปตฺตีติ ปาจิตฺติยเมว วุตฺตํ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน สนฺถรณ-สนฺถราปเน สติ ปาจิตฺติเยน ภวิตพฺพนฺติ อนาณตฺติยา ปญฺญตฺตตฺตา ทุกฺกฏํ วุตฺตํ ฯ อิทํ อุสฺสารกสฺส อิทํ ธมฺมกถิกสฺสาติ วิสุํ ปญฺญตฺตตฺตา อนาณตฺติยา ปญฺญตฺเตปิ ปาจิตฺติเยเนว

[ม. ท. ๒๔๔-๕ ส. ท. ๓๓๓-๕]

ภวิตพฺพนฺติ อธิปฺปาเยน ตสฺมึ อาคนฺตฺวา นิสินฺเน ตสฺส ปลิโพโธติ วุตฺตํ ฯ เกจิ ปน วทนฺติ อนาณตฺติยา ปญฺญตฺเตปิ ธมฺมกถิกสฺส อนุฏฺฐาปนียตฺตา ปาจิตฺติเยน ภวิตพฺพํ อาคนฺตุกสฺส ปน ปจฺฉา อาคเตหิ วุฑฺฒตเรหิ อุฏฺฐาเปตพฺพตฺตา ทุกฺกฏํ วุตฺตนฺติ ฯ

[๑๗๑] ภูมิยํ อตฺถริตพฺพาติ วิลิมิกาย สติ ตสฺสา อุปริ อสติ สุทฺธภูมิยํ อตฺถริตพฺพา ฯ สีหจมฺมาทีนํ ปริหรเณเยว ปฏิกฺเขโป เวทิตพฺโพติ อิมินา น ภิกฺขเว มหาจมฺมานิ ธาเรตพฺพานิ สีหจมฺมํ พฺยคฺฆจมฺมํ ทีปิจมฺมํ โย ธาเรยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ เอวํ วุตฺตาย ขนฺธกปาลิยา อธิปฺปายํ วิภาเวติ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ อนฺโตปิ มญฺเจ ปญฺญตฺตานิ โหนฺติ พหิปิ มญฺเจ ปญฺญตฺตานิ โหนฺตีติ อิมสฺมึ วตฺถุสฺมึ สิกฺขาปทสฺส ปญฺญตฺตตฺตา มญฺจปีเจสุ อตฺถริตฺวา ปริโภโคเยว ปฏิกฺขิตฺโต ภุมฺมตฺถรณวเสน ปริโภโค ปน อปฺปฏิกฺขิตฺโตติ ฯ ยทิ เอวํ ปริหรเณเยว ปฏิกฺเขโปติ อิทํ กสฺมา วุตฺตนฺติ ฯ ยถา อนุชานามิ ภิกฺขเว สพฺพํ ปาสาทปริโภคนฺติ วจนโต ปุคฺคลิเกปิ เสนาสเน เสนาสนปริโภควเสน นิยมิตํ สุวณฺณฆฏาทิกํ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏมานํปิ เกวลํ อตฺตโน สนฺตกํ กตฺวา ปริภุญฺชิตุ น วฏฺฏติ เอวมิทํ ภุมฺมตฺถรณวเสน ปริภุญฺชิยมานมฺปิ อตฺตโน สนฺตกํ

[ม. ท. ๒๔๕ ส. ท. ๓๓๖]

กตฺวา ตํตํ วิหารํ หริตฺวา ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏตีติ ทสฺสนตฺถํ ปริหรเณเยว ปฏิกฺเขโป เวทิตพฺโพติ วุตฺตํฯ ทารุมยํ ปีฐนฺติ ผลกมยเมว ปีฐํ วุตฺตํฯ ปาทกฐลิกนฺติ อโธตปาทฏฺฐปนกํฯ อชฺโฌกาเส รชนํ ปจิตฺวาฯเปฯ ปฏิสาเมตพฺพนฺติ เอตฺถ เทเว อสติ รชนกมฺเม นิฏฺฐิเต ปฏิสาเมตพฺพํฯ ภิกฺขุ วา สามเณโร วา อารามิโก วา ลชฺชี โหตีติ วุตฺตตฺตา อลชฺชึ อาปุจฺฉิตฺวา คนฺตุํ น วฏฺฏตีติ วทนฺติฯ โอตาเปนฺโต คจฺฉตีติ เอตฺถ กิญฺจาปิ เอตฺตกํ ทูรํ คนฺตพฺพนฺติ ปริจฺเฉโท นตฺถิ ตถาปิ เลฑฺฑุปาตํ อติกฺกมฺม นาติทูรํ คนฺตพฺพนฺติ วทนฺติฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวฯ มญฺจาทีนํ สงฺฆิกตา วุตฺตลกฺขเณ เทเส สนฺถรณํ วา สนฺถราปนํ วา อปลิพุทฺธตา อาปทาย อภาโว เลฑฺฑุ-ปาตาติกฺกโมติ อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิฯ มาติกฏฺฐกถายํ ปน อนาปุจฺฉํ วา คจฺเฉยฺยาติ เอตฺถ โย ภิกฺขุ วา สามเณโร วา อารามิโก วา ลชฺชี โหติ อตฺตโน ปลิโพธํ วิย มญฺญติ ตถารูปํ อนาปุจฺฉิตฺวา ตํ เสนาสนํ ตสฺส อนิยฺยาเทตฺวา นิรเปกฺโข ถามมชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส เลฑฺฑุปาตํ อติกฺกเมยฺย เอเกน ปาเทน เลฑฺฑุปาตาติกฺกเม ทุกฺกฏํ ทุติเยน ปาจิตฺติยนฺติ วตฺวา องฺเคสุปิ นิรเปกฺขตาย สทฺธึ ฉ องฺคานิ วุตฺตานิฯ ปาลิยมฺปน อฏฺฐกถายญฺจ นิรเปกฺโข คจฺฉตีติ อยํ วิเสโส น ทิสฺสติฯ

[ม. ท. ๒๔๕-๖ ส. ท. ๓๖๖-๗]

โอตาเปนฺโต คจฺฉตีติ จ โอตาปนวิสเยเอว สาเปกฺขคมเน อนาปตฺติ วุตฺตา ฯ ยทิ อญฺญถาปิ สาเปกฺขคมเน อนาปตฺติ สิยา อนาปตฺติ สาเปกฺโข คจฺฉตีติ อวิเสเสน วตฺตพฺพํ ภเวยฺย ตสฺมา วีมํสิตฺวา ยุตฺตตรํ คเหตพฺพนฺติ ฯ

ปฐมเสนาสนสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๑๗๒] ทุติยเสนาสนสิกฺขาปเท ฯ เอตฺตกเมว วุตฺตนฺติ อฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ ฯ อิทญฺจ อฏฺฐกถาสุ ตถาวุตฺตภาวทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ อญฺญมฺปิ ตาทิสํ มญฺจปีเจสุ อตฺถริตพฺพํ ปจฺจตฺถรณเมวาติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ มาติกฏฺฐกถายํ ปน ปจฺจตฺถรณํ นาม ปาวาโร โกชโวติ เอตฺตกเมวาติ นิยเมตฺวา วุตฺตํ ฯ ตสฺมา คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ อิมินา น สเมติ วีมํสิตฺวา คเหตพฺพํ ฯ เสนาสนโตติ สพฺพปจฺฉิมเสนาสนโต ฯ โยโกจีติ ตสฺส ญาตโก วา อญฺญาตโก วา โยโกจิ ฯ ปริเวณนฺติ เอเกกสฺส วิหารสฺส ปริกฺเขปพฺภนฺตรํ ฯ กุรุนฺทฏฺฐกถายํ วุตฺตเมวตฺถํ สวิเสสํ กตฺวา ทสฺเสตุํ กิญฺจาปิ วุตฺโตติอาทิ อารทฺธํ ฯ อปริจฺฉนฺเน มณฺฑเปติ วิสุํ โยเชตพฺพํ ฯ เตเนว มาติกฏฺฐกถายํ อปริจฺฉนฺนมณฺฑเป วา ปริจฺฉนฺเน วา พหุนฺนํ สนฺนิปาตภูเตติ วุตฺตํ ฯ โภชนสาลายํปิ อยํ วิเสโส ลพฺภติเยว ฯ วตฺตพฺพํ นตฺถีติ วิเสเสตฺวา กิญฺจิ วตฺตพฺพํ นตฺถิ ฯ ปลุชฺชตีติ วินสฺสติ ฯ นสฺเสยฺยาติ โจราทีหิ

[ม. ท. ๒๔๖-๙ ส. ท. ๓๓๗-๙]

วินสฺเสยฺย ฯ เยน มญฺจํ วา ปีฐํ วา วินนฺติ ตํ มญฺจปีฐกวานํ ฯ
สิลุจฺจยเลณนฺติ สิลุจฺจเย เลณํ ฯ ปพฺพตคุหาติ อตฺโถ ฯ
เสนาสนํ อุปจิกาหิ ขายิตนฺติ อิมสฺมึ วตฺถุสฺมึ ปญฺญตฺตตฺตา
วตฺถุอนุรูปวเสน อฏฺฐกถายํ อุปจิกาสงฺกาย อภาเว อนาปตฺติ
วุตฺตา ฯ วตฺตกฺขนฺธเก คมิกวตฺตํ ปญฺญเปนฺเตน เสนาสนํ
อาปุจฺฉิตพฺพนฺติ วุตฺตตฺตา เกวลํ อิติ กตฺตพฺพตามตฺตทสฺสนตฺถํ
อาปุจฺฉนํ ปน วตฺตนฺติ วุตฺตํ น ปน วตฺตเภเท ทุกฺกฏนฺติ
ทสฺสนตฺถํ ฯ เตเนว ขนฺธกฏฺฐกถายํ เสนาสนํ อาปุจฺฉิตพฺพนฺติ
เอตฺถ ยํ ปาสาณปิฏฺฐิยํ วา ปาสาณตฺถมฺเภสุ วา กตเสนาสนํ
ยตฺถ อุปจิกา นาโรหนฺติ ตํ อนาปุจฺฉนฺตสฺสาปิ อนาปตฺตีติ
วกฺขติ ฯ ตสฺมา ยํ วุตฺตํ คณฺฐิปเท ตาทิเส เสนาสเน
อนาปุจฺฉา คจฺฉนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ นตฺถิ คมิกวตฺตวเสน ปน
อนาปุจฺฉา คจฺฉโต วตฺตเภโท โหติ ตสฺมา ทุกฺกฏํ อาปชฺชตีติ ฯ
ตํ น คเหตพฺพํ ฯ ปจฺฉิมสฺส อาโภเคน มุตฺติ นตฺถีติ ตสฺส
ปจฺฉโต คจฺฉนฺตสฺส อญฺญสฺส อภาวโต วุตฺตํ ฯ เอกํ วา
เปเสตฺวา อาปุจฺฉิตพฺพนฺติ เอตฺถ คมนจิตฺตสฺส อุปฺปนฺนฏฺฐานโต
อนาปุจฺฉิตฺวา คจฺฉโต ทุติยปาทุทฺธาเร ปาจิตฺติยํ ฯ กิญฺจาปิ
มญฺจํ วา ปีฐํ วา อชฺโฌกาเส นิกฺขิปิตฺวา คจฺฉนฺตสฺส อิธ
วิสุํ อาปตฺติ น วุตฺตา ฯ ตถาปิ อกาเล อชฺโฌกาเส

[ม. ท. ๒๔๙ ส. ท. ๓๓๙-๔๐]

มญฺจปีฐานิ ปญฺญเปตฺวา คจฺฉนฺตสฺส เลฑฺฑุปาตาติกฺกเม ปฺริมสิกฺขา-
ปเทน ปาจิตฺติยํ ปริกฺเขปาติกฺกเม อิมินา ทุกฺกฏนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ
มณฺฑเป วา รุกฺขมูเล วาติ หิ อิมินา อชฺโฌกาโสปิ สงฺคหิโตเยวาติ
ตตฺถาปิ ทุกฺกฏํ อิธ วุตฺตเมวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ เสยฺยมฺปน
อชฺโฌกาเส สนฺถริตฺวา คจฺฉนฺตสฺส อุภเยนปิ ทุกฺกฏเมว ฯ
สงฺฆิเก วิหาเร สงฺฆิกํเยว เสยฺยํ สนฺถริตฺวา ปกฺกมนฺตสฺส
ปาจิตฺติยํ วุตฺตนฺติ อุโภสุ เอเกกสฺมึ สงฺฆิเก ทุกฺกฏนฺติ
วทนฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ วุตฺตลกฺขณเสยฺยา ตสฺสา
สงฺฆิกตา วุตฺตลกฺขเณ วิหาเร สนฺถรณํ วา สนฺถราปนํ วา
อปลิพุทฺธตา อาปทาย อภาโว อนเปกฺขสฺส ทิสา ปกฺกมนํ
อุปจารสีมาติกฺกโมติ อิมานิ ปเนตฺถ สตฺต องฺคานิ ฯ

ทุติยเสนาสนสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๑๗๓] ฉฏฺเฐ ฯ อนุปวิสิตฺวาติ สมีปํ ปวิสิตฺวา ฯ
พหูปการตํ คุณวิสิฏฺฐตญฺจ สลฺลกฺเขนฺโตติ ภณฺฑาคาริกสฺส
พหูปการตํ ธมฺมกถิกาทีนํ คุณวิสิฏฺฐตญฺจ สลฺลกฺเขนฺโต ฯ สมนฺตา
ทิยฑฺโฒ หตฺโถติ มชฺเฌ ปญฺญตฺตมญฺจปีฐํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ
อุปจารํ ฐเปตฺวาติ วุตฺตลกฺขณํ อุปจารํ ฐเปตฺวา ฯ เอกวิหาเรติ
เอกสฺมึ เสนาสเน ฯ เอกปริเวเณติ ตสฺส วิหารสฺส ปริกฺเขปพฺ-
ภนฺตเร ฯ คิลาโน ปวิสตีติอาทีสุ อนาปตฺติการณสมฺภาวโต

[ม. ท. ๒๔๙-๕๒ ส. ท. ๓๔๑-๓]

คิลานาทิตาย ปวิสิสฺสามีติ อุปจารํ ปวิสนฺตสฺส สติปิ สมฺพาเธตุ-
กามตาย อนาปตฺติ วุตฺตาเยวาติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ
เอวญฺจ สติ อคิลานาทิภาโวปิ วิสุํ องฺเคสุ วตฺตพฺโพ สิยา ฯ
มาติกฏฺฐกถายํ ปน สงฺฆิกวิหารตา อนุฏฺฐาปนียภาวชานนํ
สมฺพาเธตุกามตา อุปจาเร นิสีทนํ วา นิปชฺชนํ วาติ อิมานิ ปเนตฺถ
จตฺตาริ องฺคานีติ เอตฺตกเมว วุตฺตํ ฯ ตสฺมา วีมํสิตพฺพํ ฯ

อนูปขชฺชสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๗๔] สตฺตเม ฯ โกฏฺฐกานีติ ทฺวารโกฏฺฐกานิ ฯ นิกฺขมาติ
วจนํ สุตฺวาปิ อตฺตโน รุจิยา นิกฺขมติ อนาปตฺตีติ วทนฺติ ฯ
อลชฺชึ นิกฺกฑฺฒตีติอาทีสุ ปฐมํ อลชฺชาทิภาเวน นิกฺกฑฺฒิสฺสามีติ
จินฺเตตฺวา นิกฺกฑฺฒนฺตสฺส จิตฺตสฺส ลหุปริวตฺติตาย โกเป
อุปฺปนฺเนปิ อนาปตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ สงฺฆิกวิหาโร
อุปสมฺปนฺนสฺส ภณฺฑนการกภาวาทิวินิมุตฺตตา โกเปน นิกฺกฑฺฒนํ
วา นิกฺกฑฺฒาปนํ วาติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

นิกฺกฑฺฒนสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๑๗๕] อฏฺฐเม ฯ อุปริมตเล ปทรานํ อสนฺถริตตฺตา
อุปริอจฺฉนฺนตลายาติ วุตฺตํ ฯ ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนวาติ อนูปขชฺช-
สิกฺขาปเท วุตฺตนเยเนว ฯ เสสํ สุวิญฺเญยฺยเมว ฯ สงฺฆิโก
วิหาโร อสีสฆฏฺฏา เวหาสกุฏี เหฏฺฐา สปริโภคตา อปฏาณิทินฺเน

[ม. ท. ๒๕๒-๙ ส. ท. ๓๔๓-๖]

อาหจฺจปาทเก นิสีทนํ วา นิปชฺชนํ วาติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

เวหาสกุฏีสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๗๖] นวเม ฯ มหลฺลโก นาม วิหาโร สสฺสามิโกติ วุตฺตตฺตา สญฺญาจิกาย กุฏิยา อนาปตฺติ ฯ อฑฺฒเตยฺยหตฺถํปีติ อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉเทน วุตฺตวจนํ ปาลิยา สเมตีติ อาห ตํ สุวุตฺตนฺติ ฯ ปาลิยํ อฏฺฐกถายญฺจ อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉเทน อฑฺฒเตยฺยหตฺถปฺ- ปมาณสฺส โอกาสสฺส ทสฺสิตตฺตา กวาฏํ อฑฺฒเตยฺยหตฺถวิตฺถาร โต โอนกํ วา โหตุ อธิกํ วา อฑฺฒเตยฺยหตฺถปฺปมาณํเยว โอกาโสติ วทนฺติ ฯ ยสฺส เวมชฺเฌติ ยสฺส วิหารสฺส เวมชฺเฌ ฯ สา อปริปูรอุปจาราปิ โหตีติ วิวริยมานํ กวาฏํ ยํ ภิตฺตึ อาหนติ สา สมนฺตา กวาฏวิตฺถารปฺปมาณอุปจารรหิตาปิ โหตีติ อตฺโถ ฯ อาโลกํ สนฺเธติ ปิเธตีติ อาโลกสนฺธิ ฯ ปุนปฺปุนํ ฉาทาเปสิ ปุนปฺปุนํ ลิมฺปาเปสีติ อิมสฺมึ วตฺถุสฺมึ อุปฺปนฺนโทเสน สิกฺขาปทสฺส ปญฺญตฺตตฺตา เลปิ อนุชานนฺเตน จ ทฺวารพนฺธสฺส สมนฺตา อฑฺฒเตยฺยหตฺถปฺปมาเณเยว ปเทเส ปุนปฺปุนํ เลปสฺส อนุญฺญาตตฺตา ตโต อญฺญตฺถ ปุนปฺปุนํ ลิมฺเปนฺตสฺส วา ลิมฺปาเปนฺตสฺส วา ภิตฺติยํ มตฺติกาย กตฺตพฺพกิจฺจํ นิฏฺฐาเปตฺวา ปุน จตุตฺถเลเป ทินฺเน ปาจิตฺติเยน ภวิตพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ

[ม. ท. ๒๖๐-๑ ส. ท. ๓๔๖-๗]

คณฺฐิปเทสุ ปน ตีสุปิ ปุนปฺปุนํ เลปทานสฺส วุตฺตปฺปมาณโต อญฺญตฺถ ปฏิกฺขิตฺตมตฺตํ ฐเปตฺวา ปาจิตฺติยสฺส อวุตฺตตฺตา ทุกฺกฏํ อนุรูปนฺติ วุตฺตํ ฯ อธิฏฺฐาตพฺพนฺติ สํวิธาตพฺพํ ฯ อปฺปหริเตติ เอตฺถ อปฺปสทฺโท อปฺปิจฺโฉติอาทีสุ วิย อภาวตฺโถติ อาห อหริเตติ ฯ ปตโนกาโสติ ปตโนกาสตฺตา ตตฺร ฐิตสฺส ภิกฺขุโน อุปริ ปเตยฺยาติ อธิปฺปาโย ฯ สเจ หริเต ฐิโต อธิฏฺเฐติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ วจเนน อิมมตฺถํ ทีเปติ สเจ วิหารสฺส สมนฺตา วุตฺตปฺปมาเณ ปริจฺเฉเท ปุพฺพณฺณาทีนิ น สนฺติ ตตฺถ วิหาโร กาเรตพฺโพ ยตฺถ ปน สนฺติ ตตฺถ การาเปนฺตสฺส ทุกฺกฏนฺติ ฯ เอเกกํ มคฺคํ อุชุกเมว อุปฏฺฐเปตฺวา ฉาทนํ มคฺเคน ฉาทนํ นาม โหตีติ ทสฺเสตุ มคฺเคน ฉาเทนฺตสฺสาติ วุตฺตํ ฯ อิมินา ปน นเยน สพฺพสฺมึ วิหาเร เอกวารํ ฉาทิเต ตํ ฉทนํ เอกํ มคฺคนฺติ คเหตฺวา เทฺว มคฺเคติอาทิ วุตฺตํ ฯ ปริยาเยน ฉาทเนปิ อิมินาว นเยน โยเชตพฺพนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ ตํ ปุนปฺปุนํ ฉาทาเปสีติ อิมาย ปาลิยา สพฺพมฺปิ เจตํ ฉทนํ ฉทนุปริ เวทิตพฺพนฺติ อิมินา อฏฺฐกถาวจเนน จ สเมติ ฯ ตสฺมา เทฺว มคฺเค อธิฏฺฐหิตฺวา ตติยาย มคฺคํ อาณาเปตฺวา ปกฺกมิตพฺพนฺติ เอตฺถ เทฺว ฉทนานิ อธิฏฺฐหิตฺวา ตติยํ ฉทนํ เอวํ ฉาเทหีติ อาณาเปตฺวา ปกฺกมิตพฺพนฺติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ

[ม. ท. ๒๖๑ ส. ท. ๓๔๘]

เกจิ ปน ปฐมํ ตาว เอกวารํ อปริเสสํ ฉาเทตฺวา ปุน ฉทนทณฺฑเก พนฺธิตฺวา ทุติยวารํ ตเถว ฉาเทตพฺพํ ตติยวาร-จตุตฺถวาเร สมฺปตฺเต เทฺว มคฺเค อธิฏฺฐหิตฺวา อาณาเปตฺวา ปกฺกมิตพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ อปเร ปน ปฐมวาเรเยว ตโยปิ มคฺเค อธิฏฺฐาตต วฏฺฏติ จตุตฺถโต ปฏฺฐาย อาปตฺติ ปาจิตฺติยนฺติ วทนฺติ ฯ ตทุภยมฺปิ ปาลิยา อฏฺฐกถาย จ น สเมติ ฯ ตติยาย มคฺคนฺติ เอตฺถ ตติยายาติ อุปโยคตฺเถ สมฺปทานวจนํ ฯ ตติยํ มคฺคนฺติ อตฺโถ ฯ ติณฺณํ มคฺคานนฺติ มคฺควเสน ฉาทิตานํ ติณฺณํ ฉทนานํ ฯ ติณฺณํ ปริยายานนฺติ เอตฺถาปิ เอเสว นโย ฯ จตุตฺเถ มคฺเค วา ปริยาเย วาติ จ ตถา ฉาเทนฺตานํ จตุตฺถฉทนเมว วุตฺตํ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ มหลฺลกวิหารตา อตฺตโน วาสาคารตา อุตฺตริอธิฏฺฐานนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

มหลฺลกวิหารสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[๑๓๗] ทสเม ฯ อิมสฺส สิกฺขาปทสฺส สิญฺเจยฺย วา สิญฺจาเปยฺย วาติ พาหิรปริโภควเสน ปฐมํ ปญฺญตฺตตฺตา สปฺปาณกํ อุทกํ ปริภุญฺเชยฺยาติ สิกฺขาปทํ อตฺตโน นหานปานาทิปริโภค-วเสน ปญฺญตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺมึ วา ปฐมํ ปญฺญตฺเตปิ อตฺตโน ปริโภควเสเนว ปญฺญตฺตตฺตา ปุน อิมํ สิกฺขาปทํ พาหิรปริโภควเสเนว ปญฺญตฺตนฺติ คเหตพฺพํ ฯ สปฺปาณกสญฺญิสฺส

[ม. ท. ๒๖๑-๔ ส. ท. ๓๔๘-๙]

ปริโภเคน ปาณกา มริสฺสนฺตีติ ปุพฺพภาเค ชานนฺตสฺสปิ สิญฺจนสิญฺจาปนํ ปทีเป นิปติตฺวา ปฏงฺคาทิปาณกา มริสฺสนฺตีติ ชานนฺตสฺส ปทีปุชฺชลนํ วิย วินาปิ วธกเจตนาย โหตีติ อาห ปณฺณตฺติวชฺชนฺติ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ อุทกสฺส สปฺปาณกตา สิญฺจเนน ปาณกา มริสฺสนฺตีติ ชานนํ ตาทิสเมว อุทกํ วินา วธกเจตนาย เกนจิเทว กรณีเยน ติณาทีนํ สิญฺจนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

สปฺปาณกสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

เสนาสนวคฺโค ทุติโย ฯ

ภูตคามวคฺโคติปิ อิมสฺเสว นามํ ฯ

[๑๗๘] ภิกฺขุนีวคฺคสฺส ปฐมสิกฺขาปเท ฯ กถานุสาเรนาติ โส เถโร กึสีโล กึสมาจาโร กตรกุลา ปพฺพชิโตติอาทินา ปุจฺฉนฺตานํ ปุจฺฉากถานุสาเรน ฯ กเถตุํ วฏฺฏนฺตีติ นิรามิเสเนว จิตฺเตน กเถตุํ วฏฺฏนฺติ ฯ อนิยฺยานิกตฺตา สคฺคโมกฺขมคฺคานํ ติรจฺฉานภูตา กถา ติรจฺฉานกถาติ อาห สคฺคมคฺคคมเนปีติ-อาทึ ฯ อปิสทฺเทน ปเคว โมกฺขมคฺคคมเนติ ทีเปติ ฯ ติรจฺฉาน-ภูตนฺติ ติโรกรณภูตํ ฯ พาธิกนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ลทฺธาเสวนา หิ ติรจฺฉานกถา สคฺคโมกฺขานํ พาธิกาว โหติ ฯ สมิทฺโธติ ปริปุณฺโณ ฯ สหิตตฺโถติ ยุตฺตตฺโถ ฯ อตฺถคมฺภีรตาทิโยคโต

[ม. ท. ๒๖๔-๙ ส. ท. ๒๕๐-๑]

คมฺภีโร ฯ พหุรโสติ อตฺถรสาทิพหุรโส ฯ ลกฺขณปฏิเวธสํยุตฺโตติ อนิจฺจาทิลกฺขณปฏิเวธสฺส อาวหนโต ลกฺขณปฏิเวธสํยุตฺโต ฯ ปรโตติ ปรตฺถ ฯ อุตฺตรินฺติ อตฺโถ ฯ กโรนฺโตวาติ ปริพาหิเร กโรนฺโตเยว ฯ

[๑๗๙] ปาฏิโมกฺโขติ จาริตฺตวาริตฺตปฺปเภทํ สิกฺขาปทสีลํ ฯ ตํ หิ โย นํ ปาติ รกฺขติ ตํ โมกฺเขติ โมเจติ อาปายิกาทีหิ ทุกฺเขหิ ตสฺมา ปาฏิโมกฺขนฺติ วุจฺจติ ฯ สํวรณํ สํวโร กายวจีทฺวารานํ ปิทหนํ ฯ เยน หิ เต สํวุตา ปิหิตา โหนฺติ โส สํวโร ฯ กายิกวาจสิกสฺส อวีติกฺกมสฺเสตํ นามํ ฯ ปาฏิโมกฺขสํวรสํวุโตติ ปาฏิโมกฺขสํวเรน ปิหิตกายวจีทฺวาโร ฯ ตถาภูโต จ ยสฺมา เตน สมงฺคี นาม โหติ ตสฺมา วุตฺตํ สมนฺนาคโตติ ฯ วตฺตตีติ อตฺตภาวํ ปวตฺเตติ ฯ วิหรตีติ หิ อิมินา ปาฏิโมกฺขสํวรสีเล ฐิตสฺส ภิกฺขุโน อิริยาปถวิหาโร ทสฺสิโต ฯ สงฺเขปโต วุตฺตมตฺถํ วิตฺถารโต ปาลิยา วิภาเวตุํ วุตฺตํ เหตนฺติอาทิ อารทฺธํ ฯ ตตฺถ วิภงฺเคติ ฌานวิภงฺเค ฯ สีลํ ปติฏฺฐาติอาทีนิ ปาฏิโมกฺขสฺเสว เววจนานิ ฯ ตตฺถ สีลนฺติ กามญฺเจตํ สห กมฺมวาจาปริโยสาเนน อิชฺฌนกสฺส ปาฏิโมกฺขสฺเสว เววจนํ ฯ เอวํ สนฺเตปิ ธมฺมโต เอตํ สีลํ นาม ปาณาติปาตาทีหิ วา วิรมนฺตสฺส วตฺตปฏิปตฺตึ วา ปูเรนฺตสฺส เจตนาทโย ธมฺมา

[ม. ท. ๒๖๘-๙ ส. ท. ๒๕๑]

เวทิตพฺพา ฯ ยสฺมา ปน ปาฏิโมกฺขสีเลน ภิกฺขุ สาสเน ปติฏฺฐาติ นาม ตสฺมา ตํ ปติฏฺฐาติ วุตฺตํ ฯ ปติฏฺฐหติ วา เอตฺถ ภิกฺขุ กุสลา ธมฺมาเอว วา เอตฺถ ปติฏฺฐหนฺตีติ ปติฏฺฐา ฯ อยมตฺโถ สีเล ปติฏฺฐาย นโร สปญฺโญติ จ ปติฏฺฐา มหาราช สีลํ สพฺเพสํ กุสลานํ ธมฺมานนฺติ จ สีเล ปติฏฺฐิตสฺส โข มหาราช สพฺเพ กุสลา ธมฺมา น ปริหายนฺตีติ จ อาทิสุตฺตวเสน เวทิตพฺโพ ฯ ตเทตํ ปุพฺพุปฺปตฺติอตฺเถน อาทิ ฯ วุตฺตํปิ เจตํ ตสฺมาติห ตฺวํ อุตฺติย อาทิเมว วิโสเธหิ กุสเลสุ ธมฺเมสุ โก จาทิ กุสลานํ ธมฺมานํ สีลญฺจ สุวิสุทฺธํ ทิฏฺฐิ จ อุชุกาติ ฯ ยถา หิ นครวฑฺฒกี นครํ มาเปตุกาโม ปฐมํ นครฏฺฐานํ โสเธติ ตโต อปรภาเค วีถิจตุกฺกสิงฺฆาฏกาทิปริจฺเฉเทน วิภชิตฺวา นครํ มาเปติ เอวเมว โยคาวจโร อาทิมฺหิ สีลํ โสเธติ ตโต อปรภาเค สมาธิวิปสฺสนามคฺคผลนิพฺพานานิ สจฺฉิกโรติ ฯ ยถา วา ปน รชโก ปฐมํ ตีหิ ขาเรหิ วตฺถํ โธวิตฺวา ปริสุทฺเธ วตฺเถ ยทิจฺฉกํ รงฺคชาตํ อุปเนติ ยถา วา ปน เฉโก จิตฺตกาโร รูปํ ลิขิตุกาโม อาทิโต ภิตฺติปริกมฺมํ กโรติ ตโต อปรภาเค รูปํ สมุฏฺฐาเปติ เอวเมว โยคาวจโร อาทิโตว สีลํ วิโสเธตฺวา อปรภาเค สมถวิปสฺสนาทโย ธมฺเม สจฺฉิกโรติ ตสฺมา สีลํ อาทีติ วุตฺตํ ฯ ตเทตํ จรณสริกฺขตาย จรณํ ฯ

[ม. ท. ๒๖๙ ส. ท. ๓๕๑]

จรณาติ ปาทา วุจฺจนฺติ ฯ ยถา หิ ฉินฺนจรณสฺส ปุริสสฺส ทิสํ คมนาภิสงฺขาโร น ชายติ ปริปุณฺณปาทสฺเสว ชายติ เอวเมว ยสฺส สีลํ ภินฺนํ โหติ ขณฺฑํ อปริปุณฺณํ ตสฺส นิพฺพานคมนาย ญาณคมนํ น สมฺปชฺชติ ฯ ยสฺส ปน ตํ อภินฺนํ โหติ อขณฺฑํ ปริปุณฺณํ ตสฺส นิพฺพานคมนาย ญาณคมนํ สมฺปชฺชติ ตสฺมา สีลํ จรณนฺติ วุตฺตํ ฯ ตเทว สญฺญมนวเสน สญฺญโม สํวรณวเสน สํวโรติ อุภเยนาปิ สีลสญฺญโม เจว สีลสํวโร จ กถิโต ฯ วจนตฺโถ ปเนตฺถ สญฺญเมติ วีติกฺกมวิปฺผนฺทนํ ปุคฺคลํ วา สญฺญเมติ วีติกฺกมวเสน ตสฺส วิปฺผนฺทิตต น เทตีติ สญฺญโม ฯ วีติกฺกมสฺส ปเวสนทฺวารํ สํวรติ ปิทหตีติ สํวโร ฯ มุขนฺติ อุตฺตมํ มุขภูตํ วา ฯ ยถา หิ สตฺตานํ จตุพฺพิโธ อาหาโร มุเขน ปวิสิตฺวา องฺคมงฺคานิ ผรติ เอวํ โยคิโนปิ จตุพฺภูมิกกุสลํ สีลมุเขน ปวิสิตฺวา อตฺถสิทฺธึ สมฺปาเทติ ฯ เตน วุตฺตํ มุขนฺติ ฯ ปมุเข สาธูติ ปมุขํ ฯ ปุพฺพงฺคมํ เสฏฺฐํ ปธานนฺติ อตฺโถ ฯ กุสลานํ ธมฺมานํ สมาปตฺติยาติ จตุพฺภูมิกกุสลานํ ปฏิลาภตฺถาย ปมุขํ ปุพฺพงฺคมํ เสฏฺฐํ ปธานนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ กายิโก อวีติกฺกโมติ ติวิธํ กายสุจริตํ ฯ วาจสิโกติ จตุพฺพิธํ วจีสุจริตํ ฯ กายิกวาจสิโกติ ตทุภยํ ฯ อิมินา อาชีวฏฺฐมกสีลํ ปริยาทาย ทสฺเสติ ฯ สํวุโตติ ปิหิโต ฯ

[ม. ท. ๒๖๙ ส. ท. ๓๕๑-๒]

สํวุตินฺทฺริโย ปิหิตินฺทฺริโยติ อตฺโถ ฯ ยถา หิ สํวุตทฺวารเคหํ สํวุตเคหํ ปิหิตเคหนฺติ วุจฺจติ เอวมิธ สํวุตินฺทฺริโย สํวุโตติ วุตฺโต ฯ ปาฏิโมกฺขสํวเรนาติ ปาฏิโมกฺขสงฺขาเตน สํวเรน ฯ อุเปโตติอาทีนิ สพฺพานิ อญฺญมญฺญเววจนานิ ฯ อิริยตีติอาทีหิ สตฺตหิปิ ปเทหิ ปาฏิโมกฺขสํวรสีเล ฐิตสฺส ภิกฺขุโน อิริยาปถ-วิหาโร กถิโต ฯ ตตฺถ อิริยตีติ จตุนฺนํ อิริยาปถานํ อญฺญตร-สมงฺคีภาวโต อิริยติ ฯ เตหิ อิริยาปถจตุกฺเกหิ กายสกฏวตฺตเนน วตฺตติ ฯ เอกํ อิริยาปถทุกฺขํ อปเรน อิริยาปเถน ฉินฺทิตฺวา จิรฏฺฐิติภาเวน สรีรรกฺขนโต ปาเลติ ฯ เอกสฺมึ อิริยาปเถ อสณฺฐหิตฺวา สพฺพิริยาปเถ วตฺตนโต ยเปติ ฯ เตน เตน อิริยาปเถน ตถา ตถา กายสฺส ยาปนโต ยาเปติ ฯ จิรกาลวตฺตาปนโต จรติ ฯ อิริยาปเถน อิริยาปถํ วิจฺฉินฺทิตฺวา ชีวิตหรณโต วิหรติ ฯ

[๑๘๐] มิจฺฉาชีวปฏิเสธเกนาติ อิเธกจฺโจ เวฬุทาเนน วา ปตฺตทาเนน วา ปุปฺผผลสินานทนฺตกฏฺฐทาเนน วา ปาฏุกมฺยตาย วา มุคฺคสูปฺยตาย วา ปาริภฏฺยตาย วา ชงฺฆเปสนิเกน วา อญฺญตรญฺญตเรน พุทฺธปฏิกุฏฺเฐน มิจฺฉาชีเวน ชีวตํ กปฺเปติ อยํ วุจฺจติ อนาจาโรติ เอวํ วุตฺตอนาจารสงฺขาตมิจฺฉาชีวปฏิ-ปกฺเขน ฯ น เวฬุทานาทินา อาจาเรนาติ อิเธกจฺโจ น เวฬุทาเนน

[ม. ท. ๒๖๙ ส. ท. ๓๕๒]

น ปตฺตปุปฺผผลสินานทนฺตกฏฺฐทาเนน น ปาฏุกมฺยตาย น มุคฺค-
สูปฺยตาย น ปาริภฏฺยตาย น ชงฺฆเปสนิเกน น อญฺญตรญฺญตเรน
พุทฺธปฏิกุฏฺเฐน มิจฺฉาชีเวน ชีวิตํ กปฺเปติ อยํ วุจฺจติ อาจาโรติ
เอวํ วุตฺตนเวฬุทานาทินา อาจาเรน ฯ เวทิยาทิอโคจรํ ปหายาติ
อิเธกจฺโจ เวสิยโคจโร วา โหติ วิธวถุลฺลกุมาริกปณฺฑกภิกฺขุนี-
ปานาคารโคจโร วา โหติ สํสฏฺโจ วิหรติ ราชูหิ ราชมหามตฺเตหิ
ติตฺถิเยหิ ติตฺถิยสาวเกหิ อนนุโลมิเกน สํสคฺเคน ยานิ วา ปน
ตานิ กุลานิ อสฺสทฺธานิ อปฺปสนฺนานิ อโนปานภูตานิ อกฺโกสก-
ปริภาสกานิ อนตฺถกามานิ อหิตกามานิ อผาสุกามานิ อโยคกฺเขม-
กามานิ ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ ตถารูปานิ
กุลานิ เสวติ ภชติ ปยิรุปาสติ อยํ วุจฺจติ อโคจโรติ เอวมาคตํ
เวสิยาทิอโคจรํ ปหาย ฯ สทฺธาสมฺปนฺนกุลาทินาติ เอตฺถ
อาทิสทฺเทน อุปนิสฺสยโคจราทึ สงฺคณฺหาติ ฯ ติวิโธ หิ โคจโร
อุปนิสฺสยโคจโร อารกฺขโคจโร อุปนิพนฺธโคจโรติ ฯ กตโม อุป-
นิสฺสยโคจโร ฯ ทสกถาวตฺถุคุณสมนฺนาคโต กลฺยาณมิตฺโต ยํ
นิสฺสาย อสฺสุตํ สุณาติ สุตํ ปริโยทเปติ กงฺขํ วิตรติ ทิฏฺฐึ
อุชุํ กโรติ จิตฺตํ ปสาเทติ ยสฺส วา ปน อนุสิกฺขมาโน
สทฺธาย วฑฺฒติ สีเลน สุเตน จาเคน ปญฺญาย วฑฺฒติ อยํ
อุปนิสฺสยโคจโร ฯ กตโม อารกฺขโคจโร ฯ อิธ ภิกฺขุ
[ม. ท. ๒๖๙ ส. ท. ๓๕๒]

อนฺตรฆรํ ปวิฏฺโฐ วีถึ ปฏิปนฺโน โอกฺขิตฺตจกฺขุ ยุคมตฺตทสฺสาวี สํวุโต
คจฺฉติ น หตฺถึ โอโลเกนฺโต น อสฺสํ น รถํ น ปตฺตึ น อิตฺถึ
น ปุริสํ โอโลเกนฺโต นอุทฺธํ โอโลเกนฺโต น อโธ โอโลเกนฺโต
น ทิสาวิทิสํปิ เปกฺขมาโน คจฺฉติ อยํ อารกฺขโคจโร ฯ กตโม
อุปนิพนฺธโคจโร ฯ จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ยตฺถ จิตฺตํ อุปนิพนฺธติ ฯ
วุตฺตํ เหตํ ภควตา โก จ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน โคจโร
สโก เปตฺติโก วิสโย ยทิทํ จตฺตาโร สติปฏฺฐานาติ อยํ
อุปนิพนฺธโคจโร ฯ อิติ อยํ ติวิโธปิ โคจโร อิธ อาทิสทฺเทน
สงฺคหิโตติ ทฏฺฐพฺโพ ฯ

[๑๘๑] อปฺปมตฺตเกสุ วชฺเชสูติ อสญฺจิจฺจ อาปนฺนเสขิย-
อกุสลจิตฺตุปฺปาทาทิเภเทสุ วชฺเชสุ ฯ ภยโต ทสฺสนสีโลติ ปรมาณุมตฺตํ
วชฺชํ อฏฺฐสฏฺฐิโยชนสตสหสฺสุพฺเพธสิเนรุปพฺพตสทิสํ กตฺวา
ทสฺสนสภาโว ฯ สพฺพลหุกํ วา ทุพฺภาสิตมตฺตํ ปาราชิกสทิสํ
กตฺวา ทสฺสนสภาโว ฯ สมฺมา อาทายาติ สมฺมเทว สกฺกจฺจํ
สพฺพโสว อาทิยิตฺวา ฯ

[๑๘๒] วฏฺฏทุกฺขนิสฺสรณตฺถิเกหิ โสตพฺพโต สุตํ ปริยตฺติ-
ธมฺโม ฯ ตํ ธาเรตีติ สุตธโร สุตสฺส อาธารภูโต ฯ ยสฺส
หิ อิโต คหิตํ อิโต ปลายติ ฉิทฺทฆเฏ อุทกํ วิย น ติฏฺฐติ
ปริสมชฺเฌ เอกํ สุตฺตํ วา ชาตกํ วา กเถตต วา วาเจตุํ วา

[ม. ท. ๒๖๙ ส. ท. ๓๕๒]

น สกฺโกติ อยํ น สุตธโร นาม ฯ ยสฺส ปน อุคฺคหิตํ พุทฺธวจนํ อุคฺคหิตกาลสทิสเมว โหติ ทสปิ วีสติปิ วสฺสานิ สชฺฌายํ อกโรนฺตสฺส น นสฺสติ อยํ สุตธโร นาม ฯ เตเนวาห ยทสฺส ตนฺติ อาทึ ฯ เอกปทมฺปิ เอกกฺขรมฺปิ อวินฏฺจํ หุตฺวา สนฺนิจิยตีติ สนฺนิจโย สุตํ สนฺนิจโย เอตสฺมินฺติ สุตสนฺนิจโยติ อาห สุตํ สนฺนิจิตมสฺมินฺติ สุตสนฺนิจโยติ ฯ ยสฺส หิ สุตํ หทยมญฺชุสายํ สนฺนิจิตํ สิลาย เลขา วิย สุวณฺณฆเฏ ปกฺขิตฺตา สีหวสา วิย จ สาธุ ติฏฺจติ อยํ สุตสนฺนิจโย นาม ฯ เตนาห เอเตน ฯเปฯ อวินาสํ ทสฺเสตีติ ฯ ธตาติ ปคุณา วาจุคฺคตา ฯ เอกสฺส หิ อุคฺคหิตพุทฺธวจนํ ปคุณํ นิจฺจกาลิกํ น โหติ อสุก- สุตฺตํ วา ชาตกํ วา กเถหีติ วุตฺเต สชฺฌายิตฺวา อญฺเญหิ สํสนฺทิตฺวา ปริปุจฺฉาวเสน อตฺถํ โอคาหิตฺวา ชานิสฺสามีติ วทติ ฯ เอกสฺส ปคุณํ ปพนฺธวิจฺเฉทาภาวโต คงฺคาโสตสทิสํ ภวงฺคโสต- สทิสญฺจ อกิตฺติมํ สุขปฺปวตฺติ โหติ อสุกสุตฺตํ วา ชาตกํ วา กเถหีติ วุตฺเต อุทฺธริตฺวา ตเมว กเถติ ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ ธตาติ ฯ วาจาย ปคุณีกตาติ สุตฺตทสก วคฺคทสก ปณฺณาสทสก- วเสน วาจาย สชฺฌายิตา ฯ ทส สุตฺตานิ คตานิ ทส วคฺคานิ คตานีติอาทินา สลฺลกฺเขตฺวา วาจาย สชฺฌายิตาติ อตฺโถ ฯ สุตฺเตกเทสสฺส หิ สุตฺตมตฺตสฺส จ วจสา ปริจโย อิธ

[ม. ท. ๒๖๙ ส. ท. ๓๕๒-๒]

นาธิปฺเปโต ฯ อถโข วคฺคาทิวเสเนว ฯ มนสานุเปกฺขิตาติ มนสา อนุเปกฺขิตา ฯ ภาคโส นิชฺฌายิตา จินฺติตาติ อตฺโถ ฯ อาวชฺชนฺตสฺสาติ วาจาย สชฺฌายิตํ พุทฺธวจนํ มนสา จินฺเตนฺตสฺส ฯ สุฏฺฐุ ปฏิวิทฺธาติ นิชฺชฏํ นิคฺคุมฺพํ กตฺวา สุฏฺฐุ ยาถาวโต ปฏิวิทฺธา ฯ

[๑๘๓] เทฺว มาติกาติ ภิกฺขุมาติกา ภิกฺขุนีมาติกา จ ฯ วาจุคฺคตาติ ปุริมสฺเสว เววจนํ ฯ ติสฺโส อนุโมทนาติ สงฺฆภตฺเต ทานานิสํสปฏิสํยุตฺตอนุโมทนา วิหาราทิมงฺคเล มงฺคลสุตฺตาทิอนุ- โมทนา มตกภตฺตาทิอวมงฺคเล ตโรกุฑฺฑาทิอนุโมทนาติ อิมา ติสฺโส อนุโมทนา ฯ กมฺมากมฺมวินิจฺฉโยติ ปริวาราวสาเน กมฺม- คฺเค วุตฺตวินิจฺฉโย ฯ วิปสฺสนาวเสน อุคฺคณฺหนฺเตน จตุทฺธาตุ- วฏฺฐานมุเขน อุคฺคเหตพฺพนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ จตูสุ ทิสาสุ อปฺปฏิหตตฺตา จตสฺโส ทิสา เอตสฺสาติ จตุทฺทิโส ฯ จตุทฺทิโสเยว จาตุทฺทิโส ฯ จตสฺโส วา ทิสา อรหติ จตูสุ วา ทิสาสุ สาธูติ จาตุทฺทิโส ฯ อภิวินเยติ สกเล วินยปิฏเก ฯ วิเนตุนฺติ สิกฺขาเปตต ฯ เทฺว วิภงฺคา ปคุณา วาจุคฺคตา กาตพฺพาติ อิทํ ปริปุจฺฉาวเสน อุคฺคหณมฺปิ สนฺธาย วุตฺตนฺติ วทนฺติ ฯ เอกสฺส ปมุฏฺฐํ อิตรสฺส ปคุณํ โหตีติ อาห ตีหิ ชเนหิ สทฺธึ ปริวตฺตนกฺขมา กาตพฺพาติ ฯ อภิธมฺเมติ นามรูปปริจฺเฉเท ฯ

[ม. ท. ๒๖๙ ส. ท. ๓๕๓]

เหฏฺฐิมา วา ตโย วคฺคาติ มหาวคฺคโต เหฏฺฐา สคาถกวคฺโค นิทานวคฺโค ขนฺธกวคฺโคติ อิเม ตโย วคฺคา ฯ ธมฺมปทมฺปิ สห วตฺถุนา อุคฺคเหตฺต วฏฺฏตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตตฺตา ชาตกภาณเกน สาฏฺฐกถํ ชาตกํ อุคฺคเหตฺวาปิ ธมฺมปทมฺปิ สห วตฺถุนา อุคฺคเหตพฺพเมว ฯ

[๑๘๔] กลฺยาณา สุนฺทรา ปริมณฺฑลปทพฺยญฺชนา วาจา อสฺสาติ กลฺยาณวาโจ ฯ เตนาห สิถิลธนิตาทีนํ ฯเปฯ วาจาย สมนฺนาคโตติ ฯ ตตฺถ ปริมณฺฑลปทพฺยญฺชนายาติ ฐานกรณ-สมฺปตฺติยา สิกฺขาสมฺปตฺติยา จ กตฺถจิปิ อนูนตาย ปริมณฺฑลปทานิ พฺยญฺชนานิ อกฺขรานิ เอติสฺสาติ ปริมณฺฑลปทพฺยญฺชนา ฯ ปทเมว วา อตฺถสฺส พฺยญฺชนโต ปทพฺยญฺชนํ ฯ ตํ อกฺขรปาริปูรึ กตฺวา สิถิลธนิตาทึ ทสวิธํ พฺยญฺชนวุฑฺฒึ อปริหาเปตฺวา วุตฺตํ ปริมณฺฑลํ นาม โหติ ฯ อกฺขรปาริปูริยา หิ ปทพฺยญฺชนสฺส ปริมณฺฑลตา ฯ เตน วุตฺตํ สิถิลธนิตาทีนํ ยถาวิธานวจเนนาติ ฯ ปริมณฺฑลํ ปทพฺยญฺชนํ เอติสฺสาติ ปริมณฺฑลปทพฺยญฺชนา ฯ อถวา ปชฺชติ ญายติ อตฺโถ เอเตนาติ ปทํ นามาทิ ฯ ยถาธิปฺเปตมตฺถํ พฺยญฺเชตีติ พฺยญฺชนํ วากฺยํ ฯ เตสํ ปริปุณฺณตาย ปริมณฺฑลปทพฺยญฺชนา ฯ อปิจ โย ภิกฺขุ ปริสติ ธมฺมํ เทเสนฺโต สุตฺตํ วา ชาตกํ วา นิกฺขิปิตฺวา อญฺญํ อุปารมฺภกรํ สุตฺตํ

[ม. ท. ๒๖๙ ส. ท. ๓๕๔-๕]

อาหรติ ตสฺส อุปมํ กเถติ ตทตฺถํ โอตาเรติ เอวํ อิทํ
คเหตฺวา เอตฺถ ขิปนฺโต เอกปสฺเสเนว ปริหรนฺโต กาลํ ญตฺวา
วุฏฺฐหติฯ นิกฺขิตฺตสุตฺตํ ปน นิกฺขิตฺตมตฺตเมว โหติฯ ตสฺส
กถา อปริมณฺฑลา นาม โหติ อตฺถสฺส อปริปุณฺณภาวโตฯ
โย ปน สุตฺตํ วา ชาตกํ วา นิกฺขิปิตฺวา พหิ เอกปทมฺปิ
อคนฺตฺวา ยถานิกฺขิตฺตสฺส สุตฺตสฺส อตฺถสํวณฺณนาวเสเนว
สุตฺตนฺตรมฺปิ อาเนนฺโต ปาลิยา อนุสนฺธิญฺจ ปุพฺพาปรญฺจ อเปกฺขนฺโต
อาจริเยหิ ทินฺนนเย ฐตฺวา ตุลิกาย ปริจฺฉินฺทนฺโต วิย ตํตํ อตฺถํ
ปุถุววฏฺฐิตํ[๑] กตฺวา ทสฺเสนฺโต คมฺภีรมาติกาย อุทกํ เปเสนฺโต
วิย คมฺภีรมตฺถํ คเมนฺโต วตฺติตาทิคติยา[๒] ปเท ปทํ โกฏฺเฏนฺโต
สินฺธวาชานิโย วิย เอกํเยว ปทํ อเนเกหิ ปริยาเยหิ ปุนปฺปุนํ
สํวณฺเณนฺโต คจฺฉติฯ ตสฺส กถา ปริมณฺฑลา นาม โหติ
ธมฺมโต อตฺถโต อนุสนฺธิโต ปุพฺพาปรโต อาจริยุคฺคหโตติ สพฺพโส
ปริปุณฺณภาวโตฯ เอวรูปํปิ กถํ สนฺธาย ปริมณฺฑลปทพฺยญฺชนายาติ
วุตฺตํฯ คุณปริปุณฺณภาเวน ปุเร ภวาติ โปรีฯ ตสฺส
ภิกฺขุโน เตน วา ภาสิตพฺพอตฺถสฺส คุณปริปุณฺณภาเวน ปุเร
ปุณฺณภาเว ภวาติ อตฺโถฯ ปุเร วา ภวตฺตา โปริยา นาคริกิตฺถิยา
สุขุมาลกฺขเณน[๓] สทิสาติ โปรีฯ ปุเร สํวฑฺฒนารี วิย

๑ ม. สุววฏฺฐิตํ ฯ ๒ ม. วคฺคิหาริคติยา ฯ ๓ ม. สุขุมาลตฺตเนน ฯ

[ม. ท. ๒๖๔ ส. ท. ๓๕๕]

สุกุมาราติ อตฺโถ ฯ ปุรสฺส เอสาติปิ โปรี ฯ ปุรสฺส เอสาติ นครวาสีนํ กถาติ อตฺโถ ฯ นครวาสิโน หิ ยุตฺตกถา โหนฺติ ปิติมตฺตํ ปิตาติ ภาติมตฺตํ ภาตาติ วทนฺติ ฯ เอวรูปี หิ กถา พหุโน ชนสฺส กนฺตา โหติ มนาปา ฯ ตาย โปริยา ฯ วิสฺสฏฺฐายาติ ปิตฺตเสมฺหาทีหิ อปลิพุทฺธาย สนฺทิฏฺฐวิลมฺพิตาทิโทส-วิรหิตาย ฯ อถวา นาติสีฆํ นาติสณิกํ นิรนฺตรํ เอกรสญฺจ กตฺวา ปริสาย อชฺฌาสยานุรูปํ ธมฺมํ กเถนฺตสฺส วาจา วิสฺสฏฺฐา นาม ฯ โย หิ ภิกฺขุ ธมฺมํ กเถนฺโต สุตฺตํ วา ชาตกํ วา อารภิตฺวา อารทฺธกาลโต ปฏฺฐาย ตุริตตุริโต อรณึ มทฺเทนฺโต วิย อุณฺหขาทนียํ ขาทนฺโต วิย ปาลิยา อนุสนฺธิปุพฺพาปเรสุ คหิตํ คหิตเมว อคฺคหิตํ อคฺคหิตเมว กตฺวา ปุราณปณฺณนฺตเรสุ ปริปตมานโคธํ อุฏฺฐาเปนฺโต วิย ตตฺถ ตตฺถ ปหรนฺโต โอสาเปตฺวา อุฏฺฐาย คจฺฉติ ฯ ปุราณปณฺณนฺตเรสุ หิ ปริปาติยมานา โคธา กทาจิ ทิสฺสติ กทาจิ น ทิสฺสติ เอวเมกจฺจสฺส อตฺถวณฺณนา กตฺถจิ ทิสฺสติ กตฺถจิ น ทิสฺสติ ฯ โยปิ ธมฺมํ กเถนฺโต กาเลน สีฆํ กาเลน สณิกํ กาเลน มนฺทํ กาเลน มหาสทฺทํ กาเลน ขุทฺทกสทฺทํ กโรติ ยถา นิชฺฌามตณฺหิกเปตสฺส มุขโต นิจฺฉรณกอคฺคิ กาเลน ชลติ กาเลน นิพฺพายติ เอวํ เปตธมฺมกถิโก นาม โหติ ฯ ปริสาย อุฏฺฐาตุกามาย ปุน อารภติ ฯ โยปิ

[ม. ท. ๒๖๙ ส. ท. ๓๕๕]

กเถนฺโต ตตฺถ ตตฺถ วิตฺถายติ อปฺปฏิภาณตาย สชฺชติ เกนจิ โรเคน นิตฺถุนนฺโต วิย กนฺทนฺโต วิย กเถติ ฯ อิเมสํ สพฺเพสมฺปิ กถา วิสฺสฏฺฐา นาม น โหติ สุเขน อปฺปวตฺตภาวโต ฯ โย ปน สุตฺตํ อาหริตฺวา อาจริเยหิ ทินฺนนเย ฐิโต อาจริยุคฺคหํ อมุญฺจนฺโต ยถา จ อาจริยา ตํตํ สุตฺตํ สํวณฺเณสุํ เตเนว นเยน สํวณฺเณนฺโต นาติสีฆํ นาติสณิกนฺติ อาทินา วุตฺตนเยน กถาปพนฺธํ อวิจฺฉินฺนํ กตฺวา นทีโสตํ วิย ปวตฺเตติ อากาสคงฺคโต ภสฺสมานอุทกํ วิย นิรนฺตรกถํ ปวตฺเตติ ตสฺส กถา วิสฺสฏฺฐา นาม โหติ ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ วิสฺสฏฺฐายาติ ฯ อเนลคลายาติ เอลคลวิรหิตาย ฯ กสฺสจิ หิ กเถนฺตสฺส เอลํ คลติ ลาลา ปคฺฆรติ เขฬผุสิตานิ วา นิกฺขมนฺติ ตสฺส วาจา เอลคลา นาม โหติ ฯ ตพฺพิปรีตายาติ อตฺโถ ฯ อตฺถสฺส วิญฺญาปนิยาติ อาทิมชฺฌปริโยสานํ ปากฏํ กตฺวา ภาสิตตฺถสฺส วิญฺญาปนสมตฺถาย อตฺถญฺญาปเน สาธนาย ฯ วาจาว กรณนฺติ วากฺกรณํ อุทาหารโฆโส ฯ กลฺยาณํ มธุรํ วากฺกรณํ อสฺสาติ กลฺยาณวากฺกรโณ ฯ เตนวาห มธุรสฺสโรติ ฯ หีเฬตีติ อวชานาติ มาตุคาโมติ สมฺพนฺโธ ฯ

[๑๘๕] มนํ อปายตีติ วฑฺเฒตีติ มนาโป ฯ เตนาห มนวฑฺฒนโกติ ฯ วฏฺฏภเยน ตชฺเชตฺวาติ โยพฺพนมทาทิมตฺตา

[ม. ท. ๒๖๙ ส. ท. ๓๕๕-๖]

ภิกฺขุ นิโย สํสารภเยน ตาเสตฺวา ฯ คิหิกาเลติ อตฺตโน คิหิกาเล ฯ ภิกฺขุนิยา เมถุเนน ภิกฺขุนีทูสโก โหตีติ ภิกฺขุนิยา กายสํสคฺคเมว วทติ ฯ สิกฺขมานาสามเณรีสุ ปน เมถุเนนาปิ ภิกฺขุนีทูสโก น โหตีติ อาห สิกฺขมานาสามเณรีสุ เมถุนธมฺมนฺติ จ กาสายวตฺถ-วสนายาติ วจนโต ทุสฺสีลาสุปิ ภิกฺขุนีสิกฺขมานาสามเณรีสุ ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺนปุพฺโพ ปฏิกฺขิตฺโตเยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ตสฺสา ภิกฺขุนิยา อภาเวปิ ยา ยา ตสฺสา วจนํ อสฺโสสุํ ตา ตา ตเถว มญฺญนฺตีติ อาห มาตุคาโม หีติ อาทึ ฯ

[๑๘๖] อิทานิ อฏฺฐ องฺคานิ สโมธาเนตฺวา ทสฺเสตุํ เอตฺถ จาติ อาทิ อารทฺธํ ฯ อิเมหิ ปน อฏฺฐหงฺเคหิ อสมนฺนาคตํ ญตฺติจตุตฺเถน กมฺเมน สมฺมนฺเนนฺโต ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ ฯ ภิกฺขุ ปน สมฺมโตเยว โหติ ฯ ครุเกหีติ ครุกาตพฺเพหิ ฯ เอกโต อุปสมฺปนฺนายาติ อุปโยคตฺเถ ภุมฺมวจนํ ฯ โอวทตีติ วา อิมสฺส วทตีติ อตฺเถ สติ สมฺปทานวจนมฺปิ ยุชฺชติ ฯ ภิกฺขูนํ สนฺติเก อุปสมฺปนฺนา นาม ปริวตฺตลิงฺคา วา ปญฺจสตสากิยานิโย วา ฯ อาสนํ ปญฺญเปตฺวาติ เอตฺถ สเจ ภูมิ มนาปา โหติ อาสนํ อปญฺญเปตุมฺปิ วฏฺฏตีติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ มาตุคามคฺคหเณน ภิกฺขุนีปิ สงฺคหิตาติ อาห ธมฺมเทสนาปตฺติโมจนตฺถนฺติ ฯ สมฺมตสฺส ภิกฺขุโน สนฺติกํ ปาฏิปเท โอวาทตฺถาย สพฺพาหิ

[ม. ท. ๒๖๙-๗๐ ส. ท. ๓๕๖-๗]

ภิกฺขุนีหิ อาคนฺตพฺพโต สมคฺคตฺถ ภคินิโยติ อิมินา สพฺพาสํ อาคมนํ ปุจฺฉตีติ อาห สพฺพา อาคตตฺถาติ ฯ คิลานาสุ อนาคตาสุปิ คิลานานํ อนาคมนสฺส อนุญฺญาตตฺตา อาคนฺตุํ สมตฺถาหิ จ สพฺพาหิ อาคตตฺตา สมคฺคมฺหยฺยาติ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ อนฺโตคาเม วาติ อาทีสุ ยตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ภูมิยํ ปติฏฺฐาเปตฺวา วนฺทิตต น สกฺกา โหติ ตตฺถ ฐิตายเอว กายํ ปุรโต นาเมตฺวา วนฺทามิ อยฺยาติ อญฺชลึ ปคฺคยฺห คนฺตุมฺปิ วฏฺฏติ ฯ อนฺตรฆรนฺติ กตฺถจิ นครทฺวารสฺส พหิ อินฺทขีลโต ปฏฺฐาย อนฺโตคาโม วุจฺจติ ฯ กตฺถจิ ฆรุมฺมารโต ปฏฺฐาย อนฺโตเคหํ ฯ อิธ ปน อนฺโตคาเม วาติ วิสุํ วุตฺตตฺตา อนฺตรฆเร วาติ อนฺโตเคหํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ยตฺถกตฺถจีติ อนฺโตคามาทีสุ ยตฺถกตฺถจิ ฯ วฏฺฏตีติ วสถ อยฺเย มยํ ภิกฺขู อาเนสฺสามาติ วุตฺตวจนํ สทฺทหนฺตีหิ วสิตุํ วฏฺฏติ ฯ น นิมนฺติตา หุตฺวา คนฺตุกามาติ มนุสฺเสหิ นิมนฺติตา หุตฺวา คนฺตุกามา น โหนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตตฺเถว วสฺสํ อุปคนฺตุกามา โหนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ ยโตติ ภิกฺขุนีอุปสฺสยโต ฯ ยาจิตฺวาติ ตุมฺเหหิ อานีตโอวาเทเนว มยมฺปิ วสิสฺสามาติ ยาจิตฺวา ฯ ตตฺถาติ ตสฺมึ ภิกฺขุนีอุปสฺสเย ฯ อาคตานํ สนฺติเก โอวาเทน วสิตพฺพนฺติ ปจฺฉิมิกาย วสฺสํ วสิตพฺพํ ฯ อภิกฺขุกาวาเส วสนฺติยา อาปตฺตีติ โจทนามุเขน

[ม. ท. ๒๗๐ ส. ท. ๓๕๗-๖๐]

สามญฺญโต อาปตฺติปฺปสงฺคํ วทติ ฯ น ปน ตสฺสา อาปตฺติ ฯ วสฺสจฺเฉทํ กตฺวา คจฺฉนฺติยาปิ อาปตฺตีติ วสฺสานุปคมนมูลํ อาปตฺตึ วทติ ฯ อิตราย อาปตฺติยา อนาปตฺติการณสพฺภาวโต สา รกฺขิตพฺพาติ วุตฺตํ ฯ สา วสฺสานุปคมนมูลา อาปตฺติ รกฺขิตพฺพาติ อตฺโถ ฯ อภิกฺขุเกปิ อาวาเส อีทิสาสุ อาปทาสุ วสฺสํ อุปคนฺตพฺพนฺติ อธิปฺปาโย ฯ เตนาห อาปทาสุ หิ ฯเปฯ อนาปตฺติ วุตฺตาติ ฯ อิตราย ปน อาปตฺติยา อนาปตฺติการเณ อสติ ปจฺฉิมิกายปิ วสฺสํ น อุปคนฺตพฺพํ ฯ สนฺเตสุ หิ ภิกฺขูสุ วสฺสํ อนุปคจฺฉนฺติยา อาปตฺติ ฯ ตตฺถ คนฺตฺวา ปวาเรตพฺพนฺติ เอตฺถ อปวาเรนฺตีนํ อาปตฺติสพฺภาวโต สเจ ทูเรปิ ภิกฺขูนํ วสนฏฺฐานํ โหติ สกฺกา จ โหติ นวมิยํ คนฺตฺวา ปวาเรตุํ ตตฺถ คนฺตฺวา ปวาเรตพฺพํ ฯ สเจ ปน นวมิยํ นิกฺขมิตฺวาปิ สมฺปาปุณิตุํ น สกฺกา โหติ อคจฺฉนฺตีนํ อนาปตฺติ ฯ อุโปสถสฺส ปุจฺฉนํ อุโปสถปุจฺฉา ฯ สาเยว กปจฺจยํ รสฺสตฺตญฺจ กตฺวา อุโปสถปุจฺฉกนฺติ วุตฺตาติ อาห อุโปสถปุจฺฉนนฺติ ฯ อุโปสโถ ปุจฺฉิตพฺโพติ กทา อยฺย อุโปสโถติ ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ ภิกฺขุนาปิ เสฺว ภคินิ อุโปสโถติ วตฺตพฺพํ ฯ ภิกฺขู กทาจิ เกนจิ การเณน ปณฺณรสิกํ วา จาตุทฺทสีอุโปสถํ จาตุทฺทสิกํ วา ปณฺณรสีอุโปสถํ กโรนฺติ ฯ ยสฺมิญฺจ ทิวเส ภิกฺขูหิ อุโปสโถ กโต ตสฺมึเยว

[ม. ท. ๒๗๐ ส. ท. ๓๖๐]

ภิกฺขุนีหิปิ อุโปสโถ กาตพฺโพเยวาติ อธิปฺปาเยน ปกฺขสฺส เตรสิยํเยว คนฺตฺวาติ อาทิ วุตฺตํ ฯ เอวํ ปุจฺฉิเตน ภิกฺขุนา สเจ จาตุทฺทสิยํ อุโปสถํ กโรนฺติ จาตุทฺทสิโก ภคินีติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ ปณฺณรสิยํ กโรนฺติ ปณฺณรสิโก ภคินีติ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ โอวาทตฺถายาติ โอวาทยาจนตฺถาย ฯ ปาฏิปททิวสโต ปน ปฏฺฐาย ธมฺมสฺสวนตฺถายาติ คนฺตพฺพนฺติ ปาฏิปททิวเส โอวาทคฺคหณตฺถาย ทุติยทิวสโต ปฏฺฐาย อนฺตรนฺตรา ธมฺมสฺสวนตฺถาย คนฺตพฺพํ ฯ โอวาทคฺคหณมฺปิ หิ ธมฺมสฺสวนเมวาติ อเภเทน วุตฺตํ ฯ นิรนฺตรํ วิหารํ อุปสงฺกมึสูติ เยภุยฺเยน อุปสงฺกมนํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ วุตฺตํ เหตนฺติ อาทินา ยถานุสิฏฺฐํ ปฏิปชฺชิสฺสามาติ สพฺพาสํเยว ภิกฺขุนีนํ อุปสงฺกมนทีปนตฺถํ ปาลิ นิทสฺสิตา ฯ โอวาทํ คจฺฉตีติ โอวาทํ ยาจิตต คจฺฉติ ฯ เทฺว ติสฺโสติ ทฺวีหิ ตีหิ ฯ กรณตฺเถ เจตํ ปจฺจตฺตวจนํ ฯ ปาสาทิเกนาติ ปสาทชนเกน นิทฺโทเสน กายกมฺมาทินา ฯ สมฺปาเทตูติ ติวิธํ สิกฺขํ สมฺปาเทตุ ฯ สเจ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสกํเยว ทิสฺวา ตาหิ ภิกฺขุนีหิ โอวาโท ยาจิโต ภเวยฺย เตน กึ กาตพฺพนฺติ ฯ อุโปสถคฺเค สนฺนิปติเต ภิกฺขุสงฺเฆ ปุพฺพกิจฺจวเสน อตฺถิ กาจิ ภิกฺขุนิโย โอวาทํ ยาจมานาติ ปุจฺฉิยมาเน เอวํ วเทหีติ โอวาทปฏิคฺคาหเกน วตฺตพฺพวจนํ อญฺเญน ภิกฺขุนา กถาเปตฺวา ปาฏิโมกฺขุทฺเทสเกน วตฺตพฺพวจนํ อตฺตนา

[ม. ท. ๒๗๐ ส. ท. ๓๖๐-๒]

วตฺวา ปุน สยเมว คนฺตฺวา ภิกฺขุนีนํ อาโรเจตพฺพํ ฯ อญฺเญน วา ภิกฺขุนา ตสฺมึ ทิวเส ปาฏิโมกฺขํ อุทฺทิสาเปตพฺพํ ฯ เอตํ วุตฺตนฺติ ตาหีติ เอตํ พหุวจนํ วุตฺตํ ฯ เอกา ภิกฺขุนี วาติ อิทํ พหูหิ ภิกฺขุนีอุปสฺสเยหิ เอกายเอว ภิกฺขุนิยา สาสนปฏิคฺคหณํ สนฺธาย วุตฺตํ น ปน ทุติยิกาย อภาวํ สนฺธาย ฯ

พหูหิ ภิกฺขุนีอุปสฺสเยหีติ อนฺตรามคฺเค วา ตสฺมึเยว วา คาเม พหูหิ ภิกฺขุนีอุปสฺสเยหิ ฯ ภิกฺขุนีสงฺโฆ จ อยฺย ภิกฺขุนิโย จ ภิกฺขุนี จาติ อิมินา นานาอุปสฺสเยหิ สาสนํ คเหตฺวา อาคตภิกฺขุนิยา วตฺตพฺพวจนํ ทสฺเสติ ฯ อิทญฺจ เอเกน ปกาเรน มุขมตฺตนิทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมึ ตสฺมึ ปน ภิกฺขุนูปสฺสเย ภิกฺขุนีนํ ปมาณํ สลฺลกฺเขตฺวา ตทนุรูเปน นเยน วตฺตพฺพํ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส อยฺยานํ อยฺยสฺสาติ อิทํ สงฺขิปิตฺวา วุตฺตํ ฯ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสเกนาปีติ อิทํ สงฺฆุโปสถวเสเนว ทสฺสิตํ ฯ ยตฺถ ปน ติณฺณํ ทฺวินฺนํ วา วสนฏฺฐาเน ปาฏิโมกฺขุทฺเทโส นตฺถิ ตตฺถาปิ ญตฺติฏฺฐปนเกน อิตเรน วา ภิกฺขุนา อิมินาว นเยน วตฺตพฺพํ ฯ เอกปุคฺคเลนาปิ อุโปสถทิวเส โอวาทยาจนํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา ปาฏิปเท อาคตานํ ภิกฺขุนีนํ นตฺถิ โกจีติ อาทิ วตฺตพฺพเมว ฯ สเจ สยเมว สมฺมโต อหนฺติ วตฺตพฺพํ ฯ อิมํ วิธึ อชานนฺโต อิธ พาโลติ อธิปฺเปโต ฯ

[ม. ท. ๒๗๐-๑ ส. ท. ๓๖๓-๘]

[๑๘๗] อธมฺมกมฺเม อธมฺมกมฺมสญฺญี วคฺคํ ภิกฺขุนีสงฺฆํ วคฺคสญฺญี โอวทติ อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺสาติ อาทีสุ วิชฺชมาเนสุปิ วคฺคาทิภาวนิมิตฺเตสุ ทุกฺกเฏสุ อธมฺมกมฺมมูลกํ ปาจิตฺติยเมว ปาลิยํ สพฺพตฺถ วุตฺตนฺติ อาห อธมฺมกมฺเม ทฺวินฺนํ นวกานํ วเสน อฏฺฐารส ปาจิตฺติยานีติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อสมฺมตตา ภิกฺขุนิยา ปริปุณฺณอุปสมฺปนฺนตา โอวาทวเสน อฏฺฐครุธมฺมภณนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

โอวาทสิกฺขาปทํ ปฐมํ ฯ

[๑๘๘] ทุติเย ฯ กุสลานํ ธมฺมานํ สาตจฺจกิริยาติ ปุพฺพภาคปฏิปตฺติวเสน วุตฺตํ ฯ มุนาตีติ ชานาติ ฯ เตน ญาเณนาติ เตน อรหตฺตผลปญฺญาสงฺขาเตน ญาเณน ฯ ปเถสูติ อุปายมคฺเคสุ ฯ อรหโต ปรินิฏฺฐิตสิกฺขตฺตา อาห อิทญฺจ ฯ เป ฯ วุตฺตนฺติ ฯ อถวา อปฺปมชฺชโต สิกฺขโตติ อิเมสํ ปทานํ เหตุอตฺถตา ทฏฺฐพฺพา ฯ ตสฺมา อปฺปมชฺชนเหตุ สิกฺขนเหตุ จ อธิเจตโสติ อตฺโถ ฯ โสกาติ จิตฺตสนฺตาปา ฯ เอตฺถ จ อธิเจตโสติ อิมินา อธิจิตฺตสิกฺขา ฯ อปฺปมชฺชโตติ อิมินา อธิสีลสิกฺขา ฯ มุนิโน โมนปเถสุ สิกฺขโตติ เอเตหิ อธิปญฺญาสิกฺขา ฯ มุนิโนติ วา เอเตน อธิปญฺญาสิกฺขา ฯ โมนปเถสุ สิกฺขโตติ เอเตน ตาสํ โลกุตฺตรสิกฺขานํ ปุพฺพภาคปฏิปทา ฯ

[ม. ท. ๒๗๑-๔ ส. ท. ๓๖๙-๗๐]

โสกา น ภวนฺตีติ อาทีหิ สิกฺขาปาริปูริยา อานิสํสา ปกาสิตาติ เวทิตพฺพํ ฯ โกกนุทนฺติ ปทุมวิเสสนํ ยถา โกกาสยนฺติ ฯ ตํ กิร พหุปตฺตํ ปณฺณสมฺปนฺนํ อติวิย สุคนฺธญฺจ โหติ ฯ โกกนุทํ นาม เสตปทุมนฺติปิ วทนฺติ ฯ ปาโตติ ปเคว ฯ อยํ เหตฺถ อตฺโถ ยถา โกกนุทสงฺขาตํ ปทุมํ ปาโต สุริยุคฺคมนเวลายํ ผุลฺลํ วิกสิตํ อวิคตคนฺธํ สิยา วิโรจมานํ เอวํ สรีคนฺเธน จ คุณคนฺเธน จ สุคนฺธํ สรทกาเล อนฺตลิกฺเข อาทิจฺจมิว อตฺตโน เตชสา ตปนฺตํ องฺเคหิ นิจฺฉรณกชุติตาย องฺคีรสํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ ปสฺสาติ ฯ อภพฺโพติ ปฏิปตฺติสารมิทํ สาสนํ ปฏิปตฺติ จ ปริยตฺติมูลิกา ตฺวญฺจ ปริยตฺตึ อุคฺคเหตุํ อสมตฺโถ ตสฺมา อภพฺโพติ อธิปฺปาโย ฯ สุทฺธํ ปิโลติกขณฺฑนฺติ อิทฺธิยา อภิสงฺขตํ ปริสุทฺธํ โจลขณฺฑํ ฯ ตทา กิร ภควา น สชฺฌายํ กาตต อสกฺโกนฺโต มม สาสเน อภพฺโพ นาม โหติ มา โสจิ ภิกฺขูติ ตํ พาหายํ คเหตฺวา วิหารํ ปวิสิตฺวา อิทฺธิยา ปิโลติกขณฺฑํ อภินิมฺมิตฺวา หนฺท ภิกฺขุ อิมํ ปริมชฺชนฺโต รโชหรณํ รโชหรณนฺติ ปุนปฺปุนํ สชฺฌายํ กโรหีติ วตฺวา อทาสิ ตตฺถ ปุพฺเพ กตาธิการตฺตา ฯ โส กิร ปุพฺเพ ราชา หุตฺวา นครํ ปทกฺขิณํ กโรนฺโต นลาฏโต เสเท มุญฺจนฺเต ปริสุทฺเธน สาฏเกน นลาฏํ ปุญฺฉิ ฯ สาฏโก กิลิฏฺโจ อโหสิ ฯ โส อิมํ สรีรํ นิสฺสาย เอวรูโป

[ม. ท. ๒๗๔-๕ ส. ท. ๓๗๐-๑]

ปริสุทฺธสาฏโก ปกตึ ชหิตฺวา กิลิฏฺโฐ ชาโต อนิจฺจา วต สงฺขาราติ อนิจฺจสญฺญํ ปฏิลภิ ฯ เตน การเณนสฺส รโชหรณเมว ปจฺจโย ชาโต ฯ รโชหรตีติ รโชหรณํ ฯ สํเวคํ ปฏิลภิตฺวาติ อสุภสญฺญํ อนิจฺจสญฺญญฺจ อุปฏฺฐเปนฺโต สํเวคํ ปฏิลภิตฺวา ฯ โสปิ หิ โยนิโส อุมฺมชฺชนฺโต ปริสุทฺธํ วตฺถํ นตฺเถตฺถ โทโส อตฺตภาวสฺส ปนายํ โทโสติ อสุภสญฺญํ อนิจฺจสญฺญญฺจ ปฏิลภิตฺวา นามรูปปริคฺคหาทินา ปญฺจสุ ขนฺเธสุ ญาณํ โอตาเรตฺวา กลาปสมฺมสนาทิกฺกเมน วิปสฺสนํ วฑฺเฒตฺวา อุทยพฺพยญาณาทิปฏิปาฏิยา วิปสฺสนํ อนุโลมโคตฺรภูสมีปํ ปาเปสิ ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ วิปสฺสนํ อารภีติ ฯ โอภาสคาถํ อภาสีติ โอภาสวิสชฺชนปุพฺพกภาสิตคาถา โอภาสคาถา ฯ ตํ อภาสีติ อตฺโถ ฯ เอตฺถ จ อธิเจตโสติ อิมํ โอภาสคาถํ อภาสีติ อิเธว วุตฺตํ ฯ วิสุทฺธิมคฺเค ปน ธมฺมปทฏฺฐกถายํ เถรคาถาสํวณฺณนายญฺจ

ราโค รโช น จ ปน เรณุ วุจฺจติ
ราคสฺเสตํ อธิวจนํ รโชติ
เอตํ รชํ วิปฺปชหิตฺว ปณฺฑิตา
วิหรนฺติ เต วิคตรชสฺส สาสเน ฯ
โทโส ฯ เป ฯ
โมโห รโช น จ ปน เรณุ วุจฺจติ
[ม. ท. ๒๗๕ ส. ท. ๓๗๒]

โมหสฺเสตํ อธิวจนํ รโชติ
เอตํ รชํ วิปฺปชหิตฺว ปณฺฑิตา
วิหรนฺติ เต วิคตโมหสฺส สาสเนติ

อิมา ติสฺโส โอภาสคาถา อภาสีติ วุตฺตํ ฯ อธิเจตโสติ จ อยํ จูฬปนฺถกตฺเถรสฺส อุทานคาถาติ อิมิสฺสาเยว ปาลิยา อาคตํ ฯ เถรคาถายํ ปน จูฬปนฺถกตฺเถรสฺส อุทานคาถาสุ อยํ อนารูฬฺหา ฯ เอกุทานิยตฺเถรสฺส ปน อยํ อุทานคาถาติ ตตฺถ วุตฺตํ ฯ เอวํ สนฺเตปิ อิมิสฺสา ปาลิยา อฏฺฐกถาย จ เอวมาคตตฺตา จูฬปนฺถกตฺเถรสฺสาปิ อยํ อุทานคาถา โอภาสคาถาวเสน จ ภควตา ภาสิตาติ คเหตพฺพํ ฯ อรหตฺตํ ปาปุณีติ อภิญฺญาปฏิสมฺภิทาปริวารํ อรหตฺตํ ปาปุณิ ฯ อภพฺโพ ตุวนฺติอาทิวจนโต อนุกมฺปาวเสน สทฺธิวิหาริกาทึ สงฺฆิกา วิหารา นิกฺกฑฺฒาเปนฺตสฺส อนาปตฺติ วิย ทิสฺสติ ฯ อภพฺโพ หิ เถโร สญฺจิจฺจ ตํ กาตุํ ฯ นิกฺกฑฺฒนสิกฺขาปเท วา อปฺปญฺญตฺเต เถเรน เอวํ กตนฺติ คเหตพฺพํ ฯ

[๑๘๘] โอวทนฺตสฺส ปาจิตฺติยนฺติ อตฺถงฺคเต สุริเย ครุธมฺเมหิ วา อญฺเญน วา ธมฺเมน โอวทนฺตสฺส สมฺมตสฺสาปิ ปาจิตฺติยํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อตฺถงฺคตสุริยตา ปริปุณฺณอุปสมฺปนฺนตา โอวทนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

อตฺถงฺคตสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

[ม. ท. ๒๗๕-๖ ส. ท. ๓๗๒]

[๑๘๐] ตติยํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ อุปสฺสยุปคมนํ ปริปุณฺณอุปสมฺปนฺนตา สมยาภาโว ครุธมฺเมหิ โอวทนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

ภิกฺขุนูปสฺสยสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

[๑๘๑] จตุตฺเถ ฯ อุปสมฺปนฺนํ ฯ เป ฯ ภิกฺขุโนวาทกนฺติ อิเมสํ มงฺกุกตฺตุกาโมติ อิมินา สมฺพนฺโธ ฯ อวณฺณํ กตฺตุกาโม อยสํ กตฺตุกาโมติ อิเมสํ ปน วเสน อุปสมฺปนฺนนฺติอาทีสุ อุปสมฺปนฺนสฺสาติ วิภตฺติปริณาโม กาตพฺโพติ อิมมตฺถํ สนฺธาย อุชฺฌาปนเก วุตฺตนเยเนวตฺโถ เวทิตพฺโพติ วุตฺตํ ฯ จีวรเหตุ โอวทตีติอาทินา ภณนฺตสฺส เอเกกสฺมึ วจเน นิฏฺฐิเต ปาจิตฺติยํ เวทิตพฺพํ ฯ อุปสมฺปนฺนํ สงฺเฆน อสมฺมตนฺติ ปาลิวจนโต สมฺมเตน วา สงฺเฆน วา ภารํ กตฺวา ฐปิโตติ อฏฺฐกถาวจนโต จ อฏฺฐหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต สมฺมเตน วา วิปฺปวสิตุกาเมน ยาวาหํ อาคมิสฺสามิ ตาว เต ภาโร โหตูติ ยาจิตฺวา ฐปิโต ตสฺสาภาเว สงฺเฆน วา ตเถว ภารํ กตฺวา ฐปิโต อฏฺฐหิ ครุธมฺเมหิ อญฺเญน วา ธมฺเมน โอวทิตุํ ลภตีติ เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺมา โย ปน ภิกฺขุ อสมฺมโต ภิกฺขุนิโย โอวเทยฺย ปาจิตฺติยนฺติ อิทํ ปเคว ภารํ กตฺวา อฏฺฐปิตํ สนฺธาย วุตฺตนฺติ คเหตพฺพํ ฯ อนาปตฺติ ปกติยา จีวรเหตุ ฯ เป ฯ โอวทนฺตํ ภณตีติ เอตฺถ

[ม. ท. ๒๘๑-๓ ส. ท. ๓๗๓]

อามิสเหตุ โอวทนฺตํ อามิสเหตุ โอวทตีติ สญฺญาย เอวํ ภณนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ น อามิสเหตุ โอวทตีติ สญฺญิโน ปน ทุกฺกฏํ ฯ น อามิสเหตุ โอวทนฺตํ ปน อามิสเหตุ โอวทตีติ สญฺญาย ภณนฺตสฺสาปิ อนาปตฺติ สจิตฺตกตฺตา สิกฺขาปทสฺส ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อุปสมฺปนฺนตา ธมฺเมน ลทฺธสมฺมติตา อนามิสนฺตรตา อวณฺณกามตาย เอวํ ภณนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

อามิสสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๑๘๒] ปญฺจมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๑๘๓] ฉฏฺเฐ ฯ สเจ สา ภิกฺขุนี ตํ จีวรํ อาทิโตว ปารุเปยฺย อญฺญา ภิกฺขุนิโย ทิสฺวา อุชฺฌาเปยฺยย ตโต มหาชโน ปสฺสิตต น ลภตีติ มญฺญมาโน ยถาสํหฏํ หริตฺวา นิกฺขิปิตฺวาติ- อาทิมาห ฯ นีหรตีติ สกึ นีหรติ ฯ เยปิ เตสํ นิสฺสิตกาติ สมฺพนฺโธ ฯ กจินวตฺตนฺติ สพฺรหฺมจารีนํ กาตต วฏฺฏตีติ อิติ- กตฺตพฺพตาวเสน สูจิกมฺมกรณํ ฯ อาจริยุปชฺฌายานํ ทุกฺกฏนฺติ อกปฺปิยสมาทานวเสน ทุกฺกฏํ ฯ วญฺเจตฺวาติ ตว ญาติกายาติ อวตฺวา เอกิสฺสา ภิกฺขุนิยาติ เอตฺตกเมว วตฺวา ฯ เอกิสฺสา ภิกฺขุนิยาติ สุตฺวา เต อญฺญาติกสญฺญิโน อเหสุนฺติ[๑] อาห

๑ ม. ภเวยฺยุนฺติ ฯ

[ม. ท. ๒๘๗-๘ ส. ท. ๓๗๔-๕]

อกปฺปิเย นิโยชิตตฺตาติ ฯ อิทนฺเต มาตุ จีวรนฺติอาทีนิ อวตฺวาปิ
อิทํ จีวรํ สิพฺเพหีติ สุทฺธจิตฺเตน สิพฺพาเปนฺตสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ
อุปาหนตฺถวิกาทีติอาทิสทฺเทน ยํ จีวรํ นิวาเสตุํ วา ปารุปิตุํ
วา น สกฺกา โหติ ตํปิ สงฺคณฺหาติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตาน-
เมว ฯ อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา สนฺตกตา นิวาสนปารุปนุปคตา
วุตฺตนเยน สิพฺพนํ วา สิพฺพาปนํ วาติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ
องฺคานิ ฯ

จีวรสิพฺพนสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๑๘๔] สตฺตเม ฯ ปจฺฉา คจฺฉนฺตีนํ โจรา อจฺฉินฺทึสูติ
เอตฺถ ปตฺตจีวรนฺติ ปาฐเสโสติ อาห ปจฺฉา คจฺฉนฺตีนํ ปตฺต-
จีวรนฺติ ฯ ตา ภิกฺขุนิโยติ ตา ปจฺฉา คจฺฉนฺติโย ภิกฺขุนิโย ฯ
ปจฺฉา คจฺฉนฺตีนนฺติ จ วิภตฺติวิปริณาเมเนตฺถ สมฺพนฺโธ เวทิ-
ตพฺโพ ฯ ปาลิยํ คจฺฉาม ภคินิ คจฺฉาม อยฺยาติ ภิกฺขุปุพฺพกํ
สํวิธานํ วุตฺตํ ฯ คจฺฉาม อยฺย คจฺฉาม ภคินีติ ภิกฺขุนีปุพฺพกํ ฯ
เอกทฺธานมคฺคนฺติ เอกํ อทฺธานสงฺขาตํ มคฺคํ เอกโต วา
อทฺธานมคฺคํ ฯ หิยฺโยติ สุเว ฯ ปเรติ ตติยทิวเส ฯ ทฺวิธา
วุตฺตปฺปกาโรติ ปทคมนวเสน ปกฺขคมนวเสน วาติ ทฺวิธา วุตฺตปฺ-
ปเภโท ฯ จตุนฺนํ มคฺคานํ สมฺพนฺธฏฺฐานํ จตุกฺกํ ฯ ติณฺณํ
มคฺคานํ สมฺพนฺธฏฺฐานํ สิงฺฆาฏกํ ฯ คามนฺตเร คามนฺตเรติ เอตฺถ

[ม. ท. ๒๘๙-๙๑ ส. ท. ๓๗๕-๗]

อญฺโญ คาโม คามนฺตรนฺติ อาห นิกฺขมเน อนาปตฺติ ฯ เป ฯ ภิกฺขุโน ปาจิตฺติยนฺติ ฯ สํวิธายาติ ปาลิยํ อวิเสเสน วุตฺตตฺตา เนว ปาลิยา สเมตีติ วุตฺตํ ฯ เอตฺถนฺตเร สํวิทหิเตปิ ภิกฺขุโน ทุกฺกฏนฺติ วุตฺตตฺตา น เสสอฏฺฐกถาย สเมตีติ วุตฺตํ ฯ อทฺธโยชนํ อติกฺกมนฺตสฺสาติ อสติ คาเม อทฺธโยชนํ อติกฺกมนฺตสฺส ฯ ยตฺถ หิ อทฺธโยชนพฺภนฺตเร อญฺโญ คาโม น โหติ ตํ อิธ อคามกํ อรญฺญนฺติ อธิปฺเปตํ ฯ อทฺธโยชนพฺภนฺตเร ปน คาเม สติ คามนฺตรคณฺนายเอว อาปตฺติ ฯ รฏฺฐเภเทติ รฏฺฐวิโลเป ฯ จกฺกสมารูฬฺหาติ อิริยาปถจกฺกํ สกฏจกฺกํ วา สมารูฬฺหา ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ทฺวินฺนํปิ สํวิทหิตฺวา มคฺคปฏิปตฺติ อวิสงฺเกตํ สมยาภาโว อนาปทา คามนฺตโรกฺกมนํ วา อทฺธโยชนาติกฺกโม วาติ อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ เอกโต อุปสมฺปนฺนาทีหิ สทฺธึ คจฺฉนฺตสฺส ปน มาตุคามสิกฺขาปเทน อาปตฺติ ฯ

สํวิทหนสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๑๙๕] อฏฺฐเม ฯ โลกสฺสาทมิตฺตสนฺถววเสน กีฬาปุเรกฺขารา สํวิทหิตฺวาติ อยํ วิเสโส เอวมิเม ฯ เป ฯ ภิกฺขุนีหิ สทฺธึ นาวาย กีฬนฺตีติ อิมินา อุทฺธคามินึ วา อโธคามินึ วาติ อิมินา จ สิทฺโธ ฯ นทิยา กูโต คามนฺตรนฺติ อาห ยสฺสา นทิยาติอาทึ ฯ

[ม. ท. ๒๙๒-๕ ส. ท. ๓๗๓-๔]

ตสฺสา สคามกตีรปสฺเสน ฯ เป ฯ อฑฺฒโยชนคณนายาติ เอเกก-
ปสฺเสเนว คมนํ สนฺธาย วุตฺตตฺตา ตาทิสิกาย นทิยา มชฺเฌน
คจฺฉนฺตสฺส คามนฺตรคณนาย อฑฺฒโยชนคณนาย จ อาปตฺตีติ
วทนฺติ ฯ สพฺพอฏฺฐกถาสูติอาทินา อตฺตนา วุตฺตเมวตฺถํ
สมตฺเถติ ฯ กีฬาปุเรกฺขารตาย ภิกฺขุนิยา สทฺธึ สํวิธาย นาวํ
อภิรูหนฺตสฺส นทิยาเยว ปาจิตฺติยสฺส วุตฺตตฺตา วาปีสมุทฺทาทีสุ
กีฬาปุเรกฺขารตาย ทุกฺกฏเมว น ปาจิตฺติยนฺติ วทนฺติ ฯ โลกสฺ-
สาทมิตฺตสนฺถววเสน กีฬาปุเรกฺขารา สํวิทหิตฺวาติ วจนโต เกจิ
อิมํ สิกฺขาปทํ อกุสลจิตฺตํ โลกวชฺชนฺติ วทนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ
กีฬาปุเรกฺขารตาย หิ อภิรูหิตฺวาปิ คามนฺตโรกฺกมเน อฑฺฒโยชนา-
ติกฺกเม วา กุสลาพฺยากตจิตฺตสมงฺคีปิ หุตฺวา อาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ
ยทิ หิ โส สํเวคํ ปฏิลภิตฺวา อรหตฺตํ วา สจฺฉิกเรยฺย นิทฺทํ
วา โอกฺกเมยฺย กมฺมฏฺฐานํ วา มนสิกโรนฺโต คจฺเฉยฺย กุโต
ตสฺส อกุสลจิตฺตสมงฺคิตา เยนิทํ สิกฺขาปทํ อกุสลจิตฺตํ โลกวชฺชนฺติ
วุจฺจติ ตสฺมา ปณฺณตฺติวชฺชํ ติจิตฺตนฺติ สิทฺธํ ฯ เสสเมตฺถ
อุตฺตานเมว ฯ

นาวาภิรูหนสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[๑๙๖] นวเม ฯ ปฏิยาทิตนฺติ ภิกฺขูนํ อตฺถาย สมฺปาทิตํ ฯ
ญาตกา วา โหนฺติ ปวาริตา วาติ เอตฺถ สเจปิ ภิกฺขุโน

[ม. ท. ๒๙๕-๗ ส. ท. ๓๗๙-๘๐]

อญฺญาตกา อปฺปวาริตา จ สิยุํ ภิกฺขุนิยา ญาตกา ปวาริตา เจ วฏฺฏติ ฯ ปาปภิกฺขูนํ ปกฺขุปจฺเฉทาย อิทํ ปญฺญตฺตํ ตสฺมา ปญฺจโภชเนเยว อาปตฺติ วุตฺตา ฯ ปญฺจ โภชนานิ ฐเปตฺวา สพฺพตฺถ อนาปตฺตีติ อิทํ ปน อิมินา สิกฺขาปเทน อนาปตฺติทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ วิญฺญตฺติยา อุปฺปนฺนํ ปริภุญฺชนฺตสฺส หิ อญฺญตฺถ วุตฺตนเยน ทุกฺกฏํ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ภิกฺขุนิยา ปริปาจิตตา ปริปาจิตภาวชานนํ คิหิสมารมฺภาภาโว โอทนาทีนํ อญฺญตรตา ตสฺส อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

ปริปาจนสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[๑๘๗] ทสเม ฯ อุปนนฺทสฺส จตุตฺถสิกฺขาปเทนาติ อปฺปฏิจฺฉนฺเน มาตุคาเมน สทฺธึ รโหนิสชฺชสิกฺขาปทํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ กิญฺจาปิ ตํ อเจลกวคฺเค ปญฺจมสิกฺขาปทํ โหติ อุปนนฺทตฺเถรํ อารพฺภ ปญฺญตฺเตสุ ปน จตุตฺถภาวโต อุปนนฺทสฺส จตุตฺถสิกฺขาปเทนาติ วุตฺตํ ฯ จตุตฺถสิกฺขาปทวตฺถุโต อิมสฺส สิกฺขาปทสฺส วตฺถุโน ปฐมํ อุปฺปนฺนตฺตา อิทํ สิกฺขาปทํ ปฐมํ ปญฺญตฺตํ ฯ อิมินาว สิกฺขาปเทน เกวลํ ภิกฺขุนิยาเอว รโหนิสชฺชาย อาปตฺติยา ปญฺญตฺตตฺตา[1] อุปริ มาตุคาเมน สทฺธึ รโหนิสชฺชาย อาปตฺติ

๑ ม. อาปตฺติ ปญฺญตฺตา ฯ

[ม. ท. ๒๙๘-๓๐๓ ส. ท. ๓๘๑]

วิสุํ ปญฺญตฺตาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ

รโหนิสชฺชสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

ภิกฺขุนีวคฺโค ตติโย ฯ

[๑๙๘] โภชนวคฺคสฺส ปฐมสิกฺขาปเท ฯ อฑฺฒโยชนํ วา โยชนํ วา คนฺตุํ สกฺโกตีติ เอตฺถ ยตฺตกํ คนฺตุํ สกฺโกนฺตสฺสาปิ ตาวตกํ คนฺตฺวา อลทฺธภิกฺขสฺส อิโต ภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ อิเมสํ- เยวาติ อิเมสํ ปาสณฺฑานํเยว ฯ เอตฺตกานนฺติ อิมสฺมึ ปาสณฺเฑ เอตฺตกานํ ฯ เอกทิวสํ ภุญฺชิตพฺพนฺติ เอกทิวสํ สกึเยว ภุญฺชิตพฺพํ ฯ เอกทิวสํ ภุญฺชิตพฺพนฺติ วจนโต ปน เอกสฺมึ ทิวเส ปุนปฺปุนํ ภุญฺชิตุํ วฏฺฏตีติ น คเหตพฺพํ ฯ ปุน อาทิโต ปฏฺฐาย ภุญฺชิตุํ น วฏฺฏตีติ อิมินา ปฐมํ ภุตฺตฏฺฐาเนสุ ปุน เอกสฺมิมฺปิ ฐาเน ภุญฺชิตุํ น วฏฺฏตีติ ทสฺเสติ ฯ คจฺฉนฺโต วา อาคจฺฉนฺโต วาติ อิทํ อฑฺฒโยชนวเสน คเหตพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ อนฺตรามคฺเค คตฏฺฐาเนติ เอกสฺเสว สนฺตกํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อาคจฺฉนฺเตปิ เอเสว นโยติ สงฺเขเปน วุตฺตเมวตฺถํ วิภาเวนฺโต คนฺตฺวา ปจฺจา- คจฺฉนฺโต หีติอาทิมาห ฯ อาปตฺติฏฺฐาเนเยว ปุน ภุญฺชนฺตสฺส อนาปตฺติ วตฺตพฺพาติ คมเน อาคมเน จ ปฐมํ โภชนํ อวตฺวา อนฺตรามคฺเค เอกทิวสํ คตฏฺฐาเน จ เอกทิวสนฺติ ปุนปฺปุนํ โภชนเมว ทสฺสิตํ ฯ คมนทิวเส ปน อาคมนทิวเส จ คมิสฺสามิ

[ม. ท. ๓๐๕-๗ ส. ท. ๓๘๑-๓]

อาคมิสฺสามีติ ภุญฺชิตุํ วฏฺฏติเยว ฯ สุทฺธจิตฺเตน ปุนปฺปุนํ
สญฺจรนฺตสฺสาปิ ปุนปฺปุนํ โภชเน อนาปตฺติ ฯ อญฺญสฺสตฺถาย
อุทฺทิสิตฺวา ปญฺญตฺตํ ภิกฺขุโน คเหตฺเมว น วฏฺฏตีติ อาห
ภิกฺขูนํเยว อตฺถายาติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อาวสถ-
ปิณฺฑตา อคิลานตา อนุวสิตฺวา โภชนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ
องฺคานิ ฯ

อาวสถปิณฺฑสิกฺขาปทํ ปฐมํ ฯ

[๑๙๙] ทุติเย ฯ อภิมาเรติ อภิคนฺตฺวา ภควโต มารณตฺถาย
นิโยชิเต ธนุทฺธเร ฯ คุฬฺหปฏิจฺฉนฺโนติ อปากโฏ ฯ ปวิชฺฌีติ
วิสชฺเชสิ ฯ นนุ ราชานมฺปิ มาราเปสีติ วจนโต อิทํ สิกฺขาปทํ
อชาตสตฺตุโน กาเล ปญฺญตฺตนฺติ สิทฺธํ ฯ เอวญฺจ สติ ปรโต
อนุปฺปญฺญตฺติยํ เตน โข ปน สมเยน รญฺโญ มาคธสฺส
เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส ญาติสาโลหิโต อาชีวเกสุ ปพฺพชิโต โหติ
อถ โข โส อาชีวโก เยน ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร
เตนุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ราชานํ มาคธํ เสนิยํ พิมฺพิสารํ
เอตทโวจ ฯ เป ฯ กุกฺกุจฺจายนฺตา นาธิวาเสนฺตีติ อิทํ กสฺมา
วุตฺตนฺติ ฯ โส กิร อาชีวโก ตํ ทานํ เทนฺโต พิมฺพิสารกาลโต
ปฏฺฐาย อทาสิ ปจฺฉา อชาตสตฺตุกาเล สิกฺขาปทปฺปญฺญตฺติโต
ปฏฺฐาย ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา ตํ ทานํ น ปฏิคฺคณฺหึสุ ตสฺมา

[ม. ท. ๓๐๗-๑๓ ส. ท. ๓๘๓-๔]

อาทิโต ปฏฺจาย ตํ วตฺถุ ทสฺสิตนฺติ ทีเปตพฺพํ[๑] ฯ อถโข โส อาชีวโก ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปาเหสีติ อิทญฺจ ตโต ปฏฺติ โส อาชีวโก อนฺตรนฺตรา ภิกฺขู นิมนฺเตตฺวา ทานํ เทนฺโต อชาตสตฺตุกาเล สิกฺขาปเท ปญฺญตฺเต ยทา ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปาเหสิ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อญฺญมญฺญวิสิฏฺจตฺตา วิสทิสํ รชฺชํ วิรชฺชํ ฯ วิรชฺชโต อาคตา ตตฺถ วา ชาตา ภวาติ วา เวรชฺชา ฯ เตเอว เวรชฺชกา ฯ เต ปน ยสฺมา โคตฺตจรณาทิวิภาเคน นานปฺปการา ตสฺมา วุตฺตํ นานาเวรชฺชเกติ ฯ อฏฺจกถายมฺปน นานาวิเธหิ อญฺญรชฺเชหิ อาคเตติ รชฺชานํเยว วเสน นานปฺปการตา วุตฺตา ฯ

[๒๐๐] อิมสฺส สิกฺขาปทสฺส วิญฺญตฺตึ กตฺวา ภุญฺชนวตฺถุสฺมึ ปญฺญตฺตตฺตา วิญฺญตฺติโต คณโภชนํ วตฺถุวเสเนว ปากฏนฺติ ตํ อวตฺวา คณโภชนํ นาม ยตฺถ ฯ เป ฯ นิมนฺติตา ภุญฺชนฺตีติ นิมนฺตนวเสเนว ปทภาชเน คณโภชนํ วุตฺตํ ฯ กิญฺจิ ปน สิกฺขาปทํ วตฺถุอนนุรูปมฺปิ สิยาติ ปทภาชเน วุตฺตนเยน นินนฺตนวเสเนว คณโภชนํ โหตีติ เกสญฺจิ อาสงฺกา ภเวยฺยาติ ตํนิวตฺตนตฺถํ ตํ ปเนตํ คณโภชนํ ทฺวีหิ อากาเรหิ ปสวตีติ วุตฺตํ ฯ ปญฺจนฺนํ โภชนานํ นามํ คเหตฺวาติ เอตฺถ โภชนํ คณฺหถาติ วุตฺเตปิ

๑. ม. เวทิตพฺพํ ฯ

[ม. ท. ๓๑๓-๔ ส. ท. ๓๘๔-๕]

คณโภชนํ โหติเยวาติ วทนฺติ ฯ เหฏฺฐา อทฺธานคมนวตฺถุสฺมึ นาวาภิรูหนวตฺถุสฺมิญฺจ อิเธว ภนฺเต ภุญฺชถาติ วุตฺเต ยสฺมา กุกฺกุจฺจายนฺตา น ปฏิคฺคณฺหึสุ ตสฺมา ภุญฺชถาติ วุตฺเตปิ คณโภชนํ น โหติเยวาติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ ปญฺจนฺนํ โภชนานํ นามํ คเหตฺวา นิมนฺเตตีติ วุตฺตตฺตา ปน โอทนํ ภุญฺชถาติ วา ภตฺตํ ภุญฺชถาติ วา โภชนานํ นามํ คเหตฺวาว วุตฺเต คณโภชนํ โหติ น อญฺญถา ฯ อิเธว ภนฺเต ภุญฺชถาติ เอตฺถาปิ โอทนนฺติ วา ภตฺตนฺติ วา วตฺวาว เต เอวํ นิมนฺเตสฺนฺติ คเหตพฺพํ ฯ คณวเสน วา นิมนฺติตตฺตา เต ภิกฺขู อปกตญฺญุตาย กุกฺกุจฺจายนฺตา น ปฏิคฺคณฺหึสูติ อยํ อมฺหากํ ขนฺติ ฯ วีมํสิตฺวา ยุตฺตตรํ คเหตพฺพํ ฯ เอกโต คณฺหนฺตีติ เอตฺถ อญฺญมญฺญสฺส ทฺวาทสหตฺถํ อมุญฺจิตฺวา ฐิตา เอกโต คณฺหนฺติ นามาติ คเหตพฺพํ ฯ อมฺหากํ จตุนฺนํปิ ภตฺตํ เทหีติ วา วิญฺญาเปยฺยุนฺติ วจนโต เหฏฺฐา ตุวํ เอกสฺส ภิกฺขุโน ภตฺตํ เทหิ ตุวํ ทฺวินฺนนฺติ เอวํ วิญฺญาเปตฺวาติ วจนโต จ อตฺตโน อตฺถาย อญฺเญสมฺปิ วิญฺญตฺตึ สาทิยนฺตสฺส คณโภชนํ โหติเยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ เอวํ วิญฺญตฺติโต ปสวตีติ เอตฺถ วิญฺญตฺติยา สติ คณฺหนฺตสฺส เอกโต หุตฺวา คหเณ อิมินา สิกฺขาปเทน อาปตฺติ วิสฺส คหเณ ปณีต-โภชนสูโปทนวิญฺญตฺตีหิ อาปตฺติ เวทิตพฺพา ฯ

[ม. ท. ๓๑๔ ส. ท. ๓๘๕-๖]

[๒๐๑] วิจาเรตีติ ปญฺจขณฺฑาทิวเสน สํวิทหติ ฯ ฆฏฺเฏตีติ อนุวาตํ ฉินฺทิตฺวา หตฺเถน ทณฺฑเกน วา ฆฏฺเฏติ ฯ สุตฺตํ กโรตีติ สุตฺตํ วฏฺเฏติ ฯ วเลตีติ ทณฺฑเกน วา หตฺเถน วา อาวฏฺเฏติ ฯ อภินวสฺเสว จีวรสฺส กรณํ อิธ จีวรกมฺมํ นาม ปุราณจีวเร สูจิกมฺมํ จีวรกมฺมํ นาม น โหตีติ วทนฺติ ฯ จตฺตฺเถ อาคเต น ยาเปนฺตีติ วจนโต สเจ อญฺโญ โกจิ อาคจฺฉนฺโต นตฺถิ จตฺตาโรเยว จ ตตฺถ นิสินฺนา ยาเปตต น สกฺโกนฺติ น วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ คณโภชนาปตฺติชนกนิมนฺตนภาวโต อกปฺปิย-นิมนฺตนนฺติ วุตฺตํ ฯ

[๒๐๒] สมฺปเวเสตฺวาติ นิสีทาเปตฺวา ฯ คโณ ภิชฺชตีติ คโณ อาปตฺตึ น อาปชฺชตีติ อธิปฺปาโย ฯ ยตฺถ จตฺตาโร ภิกฺขู ฯ เป ฯ ภุญฺชนฺตีติ อิมาย ปาลิยา สํสนฺทนโต อิตเรสํ ปน คณปูรโก โหตีติ วุตฺตํ ฯ อวิเสเสนาติ คิลาโน วา จีวรการโก วาติ อวิเสเสตฺวา สพฺพสาธารณวจเนน ฯ ตสฺมาติ อวิเสสิตตฺตา ฯ ภุตฺวา คเตสูติ เอตฺถ อคเตสุปิ โภชนกิจฺเจ นิฏฺฐิเต คณฺหิตต วฏฺฏติ ฯ ตานิ จ เตหิ เอกโต น คหิตานีติ เยหิ โภชเนหิ วิสงฺเกโต นตฺถิ ตานิ โภชนานิ เตหิ ภิกฺขูหิ เอกโต น คหิตานิ เอเกน ปจฺฉา คหิตตฺตา ฯ มหาเถเรติ ภิกฺขู สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ทูตสฺส ปุน ปฏิปถํ อาคนฺตฺวา ภตฺตํ คณฺหถาติ วจนภเยน

[ม. ท. ๓๑๔ ส. ท. ๓๘๖-๙๐]

คามทฺวาเร อฏฺฐตฺวาวาติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ตตฺถ คนฺตฺวาติ อนฺตร-
วีถิอาทีสุ ตตฺถ ตตฺถ ฐิตานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา ฯ ภิกฺขูนํ อตฺถาย
ฆรทฺวาเร ฐเปตฺวา ทิยฺยมาเนปิ เอเสว นโย ฯ นิวตฺตถาติ
วุตฺตปเท นิวตฺติตุํ วฏฺฏตีติ นิวตฺตถาติ วิจฺฉินฺทิตฺวา ปจฺฉา
ภตฺตํ คณฺหถาติ วุตฺตตฺตา วฏฺฏติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ
คณโภชนตา สมยาภาโว อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ
องฺคานิ ฯ

คณโภชนสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

[๒๐๓] ตติเย ฯ กุลปฏิปาฏิยา อพฺโพจฺฉินฺนํ กตฺวา นิรนฺตรํ
ทิยฺยมานตฺตา ภตฺตปฏิปาฏิ อฏฺฐิตา โหตีติ ปาลิยํ วุตฺตํ ฯ
อนฺตรา อฏฺฐตฺวา นิรนฺตรํ ปวตฺตาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อุปจาร-
วเสนาติ โวหารวเสน ฯ น หิ โส พฺทรมตฺตเมว เทติ
อุปจารวเสน ปน เอวํ วทติ ฯ พฺทรจุณฺณํ สกฺกราทีหิ โยชิตํ
พฺทรสาฬวนฺติ วุจฺจติ ฯ วิกปฺปนาวเสเนว ตํ ภตฺตํ อสนฺตํ นาม
โหตีติ อนุปฺปญฺญตฺติวเสน วิกปฺปนํ อฏฺฐเปตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ
สิกฺขาปทเมว ฐปิตํ ฯ ปริวาเร ปน วิกปฺปนาย อนุชานนมฺปิ
อนุปฺปญฺญตฺติสมานนฺติ กตฺวา จตสฺโส อนุปฺปญฺญตฺติโยติ วุตฺตํ ฯ
มหาปจฺจริยาทีสุ วุตฺตนยํ ปจฺฉา วทนฺโต ปาลิยา สํสนฺทนโต-
ปรมฺมุขา วิกปฺปนเมว ปติฏฺฐเปติ ฯ เกจิ ปน ตทา อตฺตโน

สนฺติเก ฐเปตฺวา ภควนฺตํ อญฺญสฺส อภาวโต เถโร สมฺมุขา วิกปฺปนํ นากาสิ ภควตา จ วิสุํ สมฺมุขา วิกปฺปนา น วุตฺตา ตถาปิ สมฺมุขา วิกปฺปนาปิ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ เตเนว มาติกฏฺฐ-กถายมฺปิ โย ภิกฺขุ ปญฺจสุ สหธมฺมิเกสุ อญฺญตรสฺส มยฺหํ ภตฺตปจฺจาสํ ตุยฺหํ ทมฺมีติ วา วิกปฺเปมีติ วา เอวํ สมฺมุขา วา อิตฺถนฺนามสฺส ทมฺมีติ วา วิกปฺเปมีติ วา เอวํ ปรมฺมุขา วา ปฐมนิมนฺตนํ อวิกปฺเปตฺวา ปจฺฉา นิมนฺติตกุเล ลทฺธภิกฺขโต เอกสิตฺถมฺปิ อชฺโฌหรติ ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตํ ฯ ปญฺจหิ โภชเนหิ นิมนฺติตสฺส เยน เยน ปฐมํ นิมนฺติโต ตสฺส ตสฺส โภชนโต อุปฺปฏิปาฏิยา อวิกปฺเปตฺวา วา ปรสฺส ปรสฺส โภชนํ ปรมฺปร-โภชนนฺติ อาห สเจ ปน มูลนิมนฺตนํ เหฏฺฐา โหติ ปจฺฉิมํ ปจฺฉิมํ อุปริ ตํ อุปริโต ปฏฺฐาย ภุญฺชนฺตสฺส อาปตฺตีติ ฯ หตฺถํ อนฺโต ปเวเสตฺวา สพฺพเหฏฺฐิมํ คณฺหนฺตสฺส มชฺเฌ ฐิตมฺปิ อนฺโต หตฺถคตํ โหตีติ อาห หตฺถํ ปน ฯ เป ฯ ยถา ตถา วา ภุญฺชนฺตสฺส อนาปตฺตีติ ฯ ขีรสฺส รสสฺส จ ภตฺเตน อมิสฺสํ หุตฺวา อุปริ ฐิตตฺตา ขีรํ วา รสํ วา ปิวโต อนาปตฺตีติ วุตฺตํ ฯ มหาอุปาสโกติ เคหสามิโก ฯ มหาอฏฺฐกถายํ อาปตฺตีติ วจเนน กุรุนฺทิยํ วฏฺฏตีติ วจนํ วิรุทฺธํ วิย ทิสฺสติ ฯ ทฺวินฺนมฺปิ อธิปฺปาโย มหาปจฺจริยํ วิภาวิโตติ มหาคณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ สพฺเพ

[ม. ท. ๓๒๐ ส. ท. ๓๔๒-๓]

นิมนฺเตนฺตีติ อกปฺปิยนิมนฺตเนน นิมนฺเตนฺติ ฯ ปรมฺปรโภชนํ นาม ปญฺจนฺนํ โภชนานํ อญฺญตเรน โภชเนน นิมนฺติโต ตํ ฐเปตฺวา อญฺญํ ปญฺจนฺนํ โภชนานํ อญฺญตรํ โภชนํ ภุญฺชติ เอตํ ปรมฺปรโภชนํ นามาติ วุตฺตตฺตา สติปิ ภิกฺขาจริยาย ปฐมํ ลทฺธภาเว ปิณฺฑาย จริตฺวา ลทฺธภตฺตํ ภุญฺชติ อาปตฺตีติ วุตฺตํ ฯ อวิกปฺปนวเสน วจีกมฺมนฺติ วุตฺตํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ปรมฺปรโภชนตา สมยาภาโว อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ปรมฺปรโภชนสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

[๒๐๔] จตุตฺเถ ฯ กาณาย มาตาติ กาณาติ ลทฺธนามาย ทาริกาย มาตา ฯ กสฺมา ปเนสา กาณา นาม ชาตาติ อาห สา กิรสฺสาติอาทึ ฯ อิมิสฺสา ทหรกาเล มาตาปิตโร สิเนหวเสน อมฺม กาเณ อมฺม กาเณติ โวหรึสุ ฯ สา ตทุปาทาย กาณา นาม ชาตา ฯ ตสฺสา จ มาตา กาณมาตาติ ปากฏา อโหสีติ เอวเมตฺถ การณํ วทนฺติ ฯ ปฏิยาโลกนฺติ ปจฺฉิมํ ทิสํ ฯ ปจฺจาทิจฺจนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปูวคณนาย ปาจิตฺติยนฺติ มุขวฏฺฏิยา เหฏฺฐิมเลขโต อุปริ ฐิตปูวคณนาย ปาจิตฺติยํ ฯ ทฺวตฺติปตฺตปูรา ปฏิคฺคเหตพฺพาติ หิ วจนโต มุขวฏฺฏิยา เหฏฺฐิมเลขํ อนติกฺกนฺเต เทฺว วา ตโย วา ปตฺตปูเร คเหตฺวา วฏฺฏติ ฯ

[ม. ท. ๓๒๐-๕ ส. ท. ๓๙๔-๖]

อฏฺฐกถาสุ ปน ฯ เป ฯ วุตฺตนฺติ อิทํ อฏฺฐกถาสุ ตถา อาคต-ภาวมตฺตทีปนตฺถํ วุตฺตํ น ปน ตสฺส วาทสฺส ปติฏฺฐาปนตฺถํ ฯ อฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ หิ ปาลิยา น สเมติ ฯ ตทุตฺตริคฺคหเณ อนาปตฺติทสฺสนตฺถํ หิ ญาตกานํ ปวาริตานนฺติ วุตฺตํ ฯ อญฺญถา อนาปตฺติ ทฺวตฺติปตฺตปูเร ปฏิคฺคณฺหาตีติ อิมินาว ปมาณยุตฺตคฺ-คหเณ อนาปตฺติสิทฺธิโต ญาตกานํ ปวาริตานนฺติ วิสุํ น วตฺตพฺพํ ฯ ยทิ เอวํ ตํ ปาลิยา น สเมตีติ กสฺมา น วุตฺตนฺติ ฯ เหฏฺฐา ตทุตฺตริสิกฺขาปเท วุตฺตนเยเนว สกฺกา วิญฺญาตุนฺติ น วุตฺตํ ฯ วุตฺตํ หิ ตตฺถ อฏฺฐกถาสุ ปน ญาตกปวาริตฏฺฐาเน ปกติยาว พหหปิ วฏฺฏติ อจฺฉินฺนการณา ปมาณเมว วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ตํ ปาลิยา น สเมตีติ ฯ อปาเถยฺยาทิอตฺถาย ปฏิยาทิตนฺติ สญฺญาย คณฺหนฺตสฺสาปิ อาปตฺติเยว อจิตฺตกตฺตา สิกฺขาปทสฺส ฯ อตฺตโน-เยว คหณตฺถํ อิมสฺส หตฺเถ เทหีติ วจเนนาปิ อาปชฺชนโต วจีกมฺมนฺติ วุตฺตํ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ วุตฺตลกฺขณปูวมนฺถตา อเสสกตา อปฺปฏิปฺปสฺสทฺธคมนตา นญฺญาตกาทิตา อติเรกปฏิคฺ-คหณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

กาณมาตาสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๒๐๕] ปญฺจเม ฯ ภุตฺตาวีติ ภุตฺตาวิโน ภุตฺตวนฺโต ฯ กตภตฺตกิจฺจาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปวาริตาติ เอตฺถ จตูสุ ปวารณาสุ

ยาวทตฺถปวารณา ปฏิกฺเขปปวารณา จ ลพฺภตีติ อาห พฺราหฺมเณน ฯ เป ฯ ปฏิกฺเขปปวารณาย ปวาริตาติ ฯ

[๒๐๖] จตุพฺพิธา หิ ปวารณา วสฺสํ วุฏฺฐปวารณา ปจฺจยปวารณา ปฏิกฺเขปปวารณา ยาวทตฺถปวารณาติ ฯ ตตฺถ อนุชานามิ ภิกฺขเว วสฺสํ วุฏฺฐานํ ภิกฺขูนํ ตีหิ ฐาเนหิ ปวาเรตุนฺติ อยํ วสฺสํ วุฏฺฐปวารณา ฯ ปกาเรหิ ทิฏฺฐาทีหิ วาเรติ สงฺฆาทิเก ภชาเปติ ภตฺเต กโรติ เอตายาติ ปวารณา ฯ อาปตฺติวิโสธนาย อตฺตโวสฺสคฺโค โอกาสทานํ ฯ สา ปน ยสฺมา เยภุยฺเยน วสฺสํ วุฏฺเฐหิ กาตพฺพา วุตฺตา ตสฺมา วสฺสํ วุฏฺฐปวารณาติ วุจฺจติ ฯ อิจฺฉามหํ ภนฺเต สงฺฆํ จาตุมฺมาสํ เภสชฺเชน ปวาเรตุนฺติ จ อญฺญตฺร ปุนปวารณาย อญฺญตฺร นิจฺจปวารณายาติ จ อยํ ปจฺจยปวารณา ปวาเรติ ปจฺจเย อิจฺฉาเปติ เอตายาติ กตฺวา ฯ จีวราทีหิ อุปนิมนฺตนาเยตํ อธิวจนํ ฯ ปวาริโต นาม อสนํ ปญฺญายติ โภชนํ ปญฺญายติ หตฺถปาเส ฐิโต อภิหรติ ปฏิกฺเขโป ปญฺญายติ เอโส ปวาริโต นามาติ อยํ ปฏิกฺเขปปวารณา ฯ วิปฺปกตโภชนตาทิปญฺจงฺคสหิโต โภชนปฏิกฺเขโปเยว เหตุ ปการยุตฺตา วารณาติ ปวารณา ฯ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปสิ สมฺปวาเรสีติ อยํ ยาวทตฺถปวารณา ฯ ยาวทตฺถํ โภชนสฺส ปวารณา ยาวทตฺถปวารณา ฯ

[ม. ท. ๓๒๗ ส. ท. ๓๙๗]

[๒๐๗] ติการํ อวตฺวา ฯ เป ฯ วตฺตุํ วฏฺฏตีติ อิทํ วตฺตพฺพา-การทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ติกาเร ปน วุตฺเตปิ อกตํ นาม น โหตีติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ ปวาริโตติ ปฏิกฺเขปิโต ฯ โย หิ ภุญฺชนฺโต ปริเวสเกน อุปนีตํ โภชนํ อนิจฺฉนฺโต ปฏิกฺขิปติ ฯ โส เตน ปวาริโต ปฏิกฺเขปิโต นาม โหติ ฯ พฺยญฺชนํ ปน อนาทิยิตฺวา อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตุํ กตปวารโณ กตปฏิกฺเขโปติ วุตฺตํ ฯ ยสฺมา อสนนฺติ อิมินาว ปเทน ภุตฺตาวีติ อิมสฺส อตฺโถ วุตฺโต ตสฺมา น ตสฺส กิญฺจิ ปโยชนํ วิสุํ อุปลพฺภติ ยทิ หิ อุปลพฺเภยฺย ปวารณา ฉฬงฺคสมนฺนาคตา อาปชฺเชยฺยาติ มนสิกตฺวา ปญฺจงฺคสมนฺนาคตตฺตํเยว ทสฺเสตุํ วุตฺตํปิ เจตนฺติ-อาทินา ปาลึ อาหรติ ฯ เกจิ ปน หตฺถปาเส ฐิโต อภิหรตีติ เอกเมว องฺคํ กตฺวา จตุรงฺคสมนฺนาคตา ปวารณาติปิ วทนฺติ ฯ

[๒๐๘] อมฺพิลปายาสาทีสูติ อาทิสทฺเทน ขีรปายาสาทึ สงฺคณฺหาติ ฯ ตตฺถ อมฺพิลปายาสคฺคหเณน ตกฺกาทิอมฺพิลสํยุตฺตา ฆนยาคุ วุตฺตา ฯ ขีรปายาสคฺคหเณน ขีรสํยุตฺตา ยาคุ สงฺคยฺหติ ฯ ปวารณํ น ชเนตีติ อนติริตฺตโภชนาปตฺตินิพฺพนฺธนํ ปฏิกฺเขปํ น สาเธติ ฯ กโตปิ ปฏิกฺเขโป อนติริตฺตโภชนาปตฺตินิพฺพนฺธโน น โหตีติ อกตฏฺฐาเนเยว ติฏฺฐตีติ อาห ปวารณํ น ชเนตีติ ฯ ยาคุสทฺทสฺส ปวารณาชนกยาคุยาปิ สาธารณตฺตา ยาคุํ คณฺหาติ

[ม. ท. ๓๒๘-๙ ส. ท. ๒๙๗-๙]

วุตฺเตปิ ปวารณา โหตีติ ปวารณํ ชเนติเยวาติ วุตฺตนฺติ ตีสุปิ
คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ ตํ ปรโต ตตฺเถว ภตฺตมิสฺสกํ ยาคุํ
อาหริตฺวาติ เอตฺถ วุตฺตการเณน น สเมติ ฯ วุตฺตํ หิ ตตฺถ
เหฏฺฐา อยาคุเก นิมนฺตเน อุทกกญฺชิกขีราทีหิ สทฺธึ มทฺทิตํ
ภตฺตเมว สนฺธาย ยาคุํ คณฺหถาติ วุตฺตตฺตา ปวารณา โหติ ฯ
ภตฺตมิสฺสกํ ยาคุํ อาหริตฺวาติ เอตฺถ ปน วิสุํ ยาคุยา
วิชฺชมานตฺตา ปวารณา น โหติ ฯ ตสฺมา ตตฺถ วุตฺตนเยเนว
ขีราทีหิ สมฺมทฺทิตํ ภตฺตเมว สนฺธาย ยาคุํ คณฺหถาติ วุตฺตตฺตา
ยาคุยา จ ตตฺถ อภาวโต ปวารณา โหตีติ เอวเมตฺถ การณํ
วตฺตพฺพํ ฯ เอวํ หิ สติ ปรโต เยนาปุจฺฉิโต ตสฺส อตฺถิตายาติ
อฏฺฐกถายํ วุตฺตการเณนปิ สํสนฺทติ ฯ อญฺญถา คณฺฐิปเทสุเยว
ปุพฺพาปรวิโรโธ อาปชฺชติ อฏฺฐกถาย จ น สเมติ ฯ
สเจ ฯ เป ฯ ปญฺญายตีติ อิมินา วุตฺตปฺปมาณสฺส มจฺฉมํสขณฺฑสฺส
นหารุโน วา สพฺภาวมตฺตํ ทสฺเสติ ฯ ตาหีติ ปุถุกาหิ ฯ สาลิ-
วีหิยเวหิ กตสตฺตูติ เยภุยฺเยน วุตฺตํ ฯ สตฺต ธญฺญานิ ปน
ภชฺชิตฺวา กโตปิ สตฺตุเยว ฯ เตเนวาห กงฺคุวรก ฯ เป ฯ สตฺตุ-
สงฺคหเมว คจฺฉตีติ ฯ สตฺตุโมทโกติ สตฺตุโย ปิณฺเฑตฺวา กโต
อปกฺโก สตฺตุคุโฬ ฯ ปญฺจนฺนํ โภชนานํ อญฺญตรวเสน
วิปฺปกตโภชนภาวสฺส อุปจฺฉินฺนตฺตา มุเข สาสปมตฺตมฺปิ ฯ เป ฯ

[ม. ท. ๓๒๙ ส. ท. ๓๙๙-๔๐๑]

น ปวาเรตีติ วุตฺตํ ฯ อกปฺปิยมํสํ ปฏิกฺขิปติ น ปวารตีติ วจนโต สเจ สงฺฆิกํ ลาภํ อตฺตโน อปาปุณนฺตํ ชานิตฺวา วา อชานิตฺวา วา ปฏิกฺขิปติ น ปวาเรติ ปฏิกฺขิปิตพฺพสฺเสว ปฏิกฺขิตฺตตฺตา ฯ อลชฺชิสนฺตกํ ปฏิกฺขิปนฺโตปิ น ปวาเรติ ฯ อวตฺถุตายาติ อนติริตฺตาปตฺติสาธิกาย ปวารณาย อวตฺถุภาวโต ฯ เอเตน ปฏิกฺขิปิตพฺพสฺเสว ปฏิกฺขิตฺตภาวํ ทีเปติ ฯ ยํ หิ ปฏิกฺขิปิตพฺพํ โหติ ตสฺส ปฏิกฺเขโป อาปตฺติยา องฺคํ น โหตีติ ปวารณาย อวตฺถูติ วุจฺจติ ฯ

[๒๐๘] อุปนาเมตีติ อิมินา กายาภิหารํ ทสฺเสติ ฯ หตฺถ-ปาสโต พหิ ฐิตสฺส สติปิ ทาตุกามาภิหาเร ปฏิกฺขิปนฺตสฺส ทูรภาเวเนว ปวารณาย อภาวโต เถรสฺสาปิ ทูรภาวมตฺตํ คเหตฺวา ปวารณาย อภาวํ ทสฺเสนฺโต เถรสฺส ทูรภาวโตติ อาห ฯ น ปน เถรสฺส อภิหารสมฺภวโต ฯ สเจปิ คเหตฺวา คโต หตฺถปาเส ฐิโต โหติ กิญฺจิ ปน อวตฺวา อาธารฏฺฐาเน ฐิตตฺตา อภิหาโร นาม น โหตีติ ทูตสฺส จ อนภิหรณโตติ วุตฺตํ ฯ คเหตฺวา คเตน ภตฺตํ คณฺหถาติ วุตฺเต อภิหาโร นาม โหตีติ สเจ ปน คเหตฺวา อาคโต ภิกฺขุ ฯ เป ฯ ปวารณา โหตีติ วุตฺตนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ เกจิ ปน ปตฺตํ กิญฺจิ อุปนาเมตฺวา อิมํ ภตฺตํ คณฺหถาติ วุตฺตํ คเหตพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ ตํ ยุตฺตํ วิย

[ม. ท. ๓๒๙ ส. ท. ๔๐๒-๔]

ทิสฺสติ วาจาภิหารสฺส อิธ อนธิปฺเปตตฺตา ฯ ปริเวสนายาติ
ภตฺตคฺเค ฯ อภิหฏาว โหตีติ ปริเวสเกเนว อภิหฏา โหติ ฯ
ตโต ทาตุกามตาย คณฺหนฺตํ ปฏิกฺขิปนฺตสฺส ปวารณา โหตีติ
เอตฺถ อคฺคณฺหนฺตมฺปิ ปฏิกฺขิปโต ปวารณา โหติเยว ฯ กสฺมา ฯ
ทาตุกามตาย อภิหฏตฺตา ฯ ตสฺมา สา อภิหฏาว โหตีติ หิ
วุตฺตํ ฯ เตเนว ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ ทาตุกามาภิหาเร สติ เกวลํ
ทสฺสามีติ คหณเมว อภิหาโร นาม โหติ[๑] ทสฺสามีติ คณฺหนฺเตปิ
อคฺคณฺหนฺเตปิ ทาตุกามตาย อภิหาโรว อภิหาโร นาม โหติ
ตสฺมา คหณสมเย วา อคฺคหณสมเย วา ตํ ตํ ปฏิกฺขิปโต
ปวารณา โหตีติ วุตฺตํ ฯ อิทานิ อสติ ตสฺส ทาตุกามา-
ภิหาเร คหณสมเยปิ ปฏิกฺขิปโต ปวารณา น โหตีติ ทสฺเสตุํ
สเจ ปนาติอาทิ วุตฺตํ ฯ

[๒๑๐] รสํ คณฺหถาติ อปวารณาชนกสฺส นามํ คเหตฺวา
วุตฺตตฺตา ตํ สุตฺวา ปฏิกฺขิปโต ปวารณา นตฺถีติ วุตฺตํ ฯ
มจฺฉรสํ มํสรสนฺติ เอตฺถ ปน นเกวลํ มจฺฉสฺส รสํ มจฺฉ-
รสมิจฺเจว วิญฺญายติ อถโข มจฺโฉ จ มจฺฉรสญฺจ มจฺฉรสนฺติ
เอวํ ปวารณาชนกสาธารณนามวเสนปิ วิญฺญายมานตฺตา ตํ ปฏิกฺ-
ขิปโต ปวารณาว โหติ ฯ ปรโต มจฺฉสูปนฺติ เอตฺถาปิ เอเสว

๑. ม. น โหติ ฯ วีมํสิตฺวา คเหตพฺพํ ฯ

[ม. ท. ๓๒๙ ส. ท. ๔๐๔-๖]

นโย ฯ อิทํ คณฺหถาติ วุตฺเตปีติ เอตฺถ เอวํ อวตฺวาปิ ปวารณา-
ปโหนกํ ยงฺกิญฺจิ อภิหฏํ ปฏิกฺขิปโต ปวารณา โหติเยวาติ
ทฏฺฐพฺพํ ฯ กรมฺพโกติ มิสฺสกาธิวจนเมตํ ฯ ยํ หิ อญฺเญนญฺเญน
มิสฺเสตฺวา กโรนฺติ โส กรมฺพโกติ วุจฺจติ ฯ โส สเจปิ มํเสน
มิสฺเสตฺวา กโตว โหติ กรมฺพกํ คณฺหถาติ อปฺปวารณารหสฺส
นาเมน วุตฺตตฺตา ปฏิกฺขิปโต ปวารณา น โหติ ฯ มํสกรมฺพกํ
คณฺหถาติ วุตฺเต ปน มํสมิสฺสกํ คณฺหถาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตสฺมา
ปวารณาว โหติ ฯ อุทฺทิสฺส กตนฺติ มญฺญมาโนติ เอตฺถ วตฺถุโน
กปฺปิยตฺตา อกปฺปิยสญฺญาย ปฏิกฺขิปโตปิ อจิตฺตกตฺตา อิมสฺส
สิกฺขาปทสฺส ปวารณา โหตีติ วทนฺติ ฯ เหฏฺฐา อยาคุเก
นิมนฺตเน อุทกกญฺชิกขีราทีหิ สทฺธึ มทฺทิตํ ภตฺตเมว สนฺธาย
ยาคค คณฺหถาติ วุตฺตตฺตา ปวารณา โหติ ฯ ภตฺตมิสฺสกํ ยาคุํ
อาหริตฺวาติ เอตฺถ ปน วิสุํ ยาคุยา วิชฺชมานตฺตา ปวารณา
น โหตีติ วทนฺติ ฯ อยเมตฺถ อธิปฺปาโยติ เยนาปุจฺฉิโตติอาทินา
วุตฺตเมวตฺถํ สนฺธาย วทติ ฯ การณํ ปเนตฺถ ทุทฺทสนฺติ เอตฺถ
เอเก ตาว วทนฺติ ยสฺมา ยาคุมิสฺสกํ นาม ภตฺตเมว น
โหติ ขีราทิกมฺปิ โหติเยว ตสฺมา กรมฺพเก วิย ปวารณาย
น ภวิตพฺพํ เอวญฺจ สติ ยาคุ พหุตรา วา โหติ สมสมา
วา น ปวาเรติ ยาคุ มนฺทา ภตฺตํ พหุตรํ ปวาเรตีติ

[ม. ท. ๓๒๙ ส. ท. ๔๐๖-๗]

เอตฺถ การณํ ทุทฺทสนฺติฯ เกจิ ปน วทนฺติ ยาคุมิสฺสกํ นาม ภตฺตํ ตสฺมา ตํ ปฏิกฺขิปโต ปวารณายเอว ภวิตพฺพํ เอวญฺจ สติ อิธ ปวารณา โหติ น โหตีติ เอตฺถ การณํ ทุทฺทสนฺติฯ ยถา เจตฺถ การณํ ทุทฺทสํ เอวํ ปรโต มิสฺสกํ คณฺหถาติ เอตฺถาปิ การณํ ทุทฺทสเมวาติ เวทิตพฺพํฯ น หิ ปวารณา-ปโหนกสฺส อปฺปพหุภาโว ปวารณาย ภาวาภาวนิมิตฺตํ กิญฺจรหิ ปวารณาชนกาชนกสฺส นามคฺคหณเมเวตฺถ ปมาณํ ตสฺมา อิทญฺจ กรมฺพเกน น สมาเนตพฺพนฺติอาทินา ยมฺปิ การณํ วุตฺตํ ตมฺปิ ปุพฺเพ วุตฺเตน สํสนฺทิยมานํ น สเมติฯ ยทิ หิ มิสฺสกนฺติ ภตฺตมิสฺสเกเยว รูฬฺหํ สิยา เอวํ สติ ยถา ภตฺต-มิสฺสกํ คณฺหถาติ วุตฺเต ภตฺตํ พหุตรํ วา สมํ วา อปฺปตรํ วา โหติ ปวาเรติเยว เอวํ มิสฺสกํ คณฺหถาติ วุตฺเตปิ อปฺปตเรปิ ภตฺเต ปวารณาย ภวิตพฺพํ มิสฺสกนฺติ ภตฺตมิสฺสเกเยว รูฬฺหตฺตาฯ ตถาหิ มิสฺสกนฺติ ภตฺตมิสฺสเกเยว รูฬฺหโวหารตฺตา อิทํ ปน ภตฺตมิสฺสกเมวาติ วุตฺตนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํฯ อถ เจตํ มิสฺสกนฺติ ภตฺตมิสฺสเก รูฬฺหํ น โหติ มิสฺสกภตฺตํ ปน สนฺธาย มิสฺสกํ คณฺหถาติ วุตฺตนฺติฯ เอวํปิ ยถา อยาคุเก นิมนฺตเน ขีราทีหิ สมฺมทฺทิตํ ภตฺตเมว สนฺธาย ยาคุํ คณฺหถาติ วุตฺเต ปวารณา โหติฯ เอวมิธาปิ มิสฺสกภตฺตเมว สนฺธาย

มิสฺสกํ คณฺหถาติ วุตฺเต ภตฺตํ อปฺปํ วา โหตุ พหุกํ วา ปวารณาเอว สิยา ตสฺมา มิสฺสกนฺติ ภตฺตมิสฺสเก รูฬฺหํ วา โหตุ สนฺธาย ภาสิตํ วา อุภยถา ปน ปุพฺเพนาปรํ น สเมตีติฯ กิเมตฺถ การณจินฺตาย อีทิเสสุ ปน ฐาเนสุ อฏฺฐกถาปมาเณเนว คนฺตพฺพนฺติ อยํ อมฺหากํ ขนฺติฯ วิสุํ กตฺวา เทตีติ ภตฺตสฺส อุปริ ฐิตํ รสาทึ วิสุํ คเหตฺวา เทตีติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํฯ เกนจิ ปน ยถา ภตฺตสิฏฺฐํ น ปตติ ตถา คาฬฺหํ หตฺเถน ปีเฬตฺวา ปริสาเวตฺวา เทตีติ วุตฺตํฯ ตตฺถาปิ การณํ น ทิสฺสติฯ ยถา หิ ภตฺตมิสฺสกํ ยาคุํ อาหริตฺวา ยาคุํ คณฺหถาติ วตฺวา ยาคุมิสฺสกํ ภตฺตํปิ เทนฺตํ ปฏิกฺขิปโต ปวารณา น โหติฯ เอวมิธาปิ พหุขีรรสาทีสุ ภตฺเตสุ ขีรํ คณฺหถาติอาทีนิ วตฺวา ขีราทีนิ วา เทตุ ขีราทิมิสฺสกภตฺตํ วา อุภยถาปิ ปวารณาย น ภวิตพฺพํ ตสฺมา วิสุํ กตฺวา เทตีติ เตนากาเรน เทนฺตํ สนฺธาย วุตฺตํฯ น ปน ภตฺตมิสฺสกํ กตฺวา ทิยฺยมานํ ปฏิกฺขิปโต ปวารณา โหตีติ ทสฺสนตฺถนฺติ คเหตพฺพํฯ ยทิ ปน ภตฺตมิสฺสกํ กตฺวา ทิยฺยมาเน ปวารณา โหตีติ อธิปฺปาเยน อฏฺฐกถายํ วิสุํ กตฺวา เทตีติ วุตฺตํฯ เอวํ สติ อฏฺฐกถาเยเวตฺถ ปมาณนฺติ คเหตพฺพํฯ น ปน การณนฺตรํ คเวสิตพฺพํฯ สเจ อุกฺกุฏฺฐิกํ นิสินฺโน ปาเท อมุญฺจิตฺวาปิ ภูมิยํ นิสีทติ อิริยาปถํ วิโกเปนฺโต นาม โหตีติ

[ม. ท. ๓๒๙ ส. ท. ๔๐๗-๘]

อุกฺกุฏิกาสนํ อวิโกเปตฺวาว สุเขน นีสีทิตุํ ตสฺส ปน เหฏฺฐา ฯ เป ฯ นิสีทนกํ ทาตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ อาสนํ อจาเลตฺวาติ ปีเฐ ผุฏฺโฐกาสโต อานิสทมํสํ อโมเจตฺวา อนุฏฺฐหิตฺวาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อทินฺนาทาเน วิย ฐานา จาวนํ น คเหตพฺพนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ

[๒๑๑] อกปฺปิยกตนฺติ เอตฺถ อกปฺปิยกตสฺเสว อนติริตฺตภาวโต กปฺปิยํ อการาเปตฺวา ตสฺมึ ปตฺเต ปกฺขิตฺตํ มูลผลาทิเยว อติริตฺตํ น โหติ ฯ เสสํ ปน ปตฺตปริยาปนฺนํ อติริตฺตเมว โหติ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ ตํ ปน มูลผลาทึ ปริภุญฺชิตุกาเมน ตโต นีหริตฺวา กปฺปิยํ การาเปตฺวา อญฺญสฺมึ ภาชเน ฐเปตฺวา อติริตฺตํ การาเปตฺวา ภุญฺชิตพฺพํ ฯ โส ปุน กาตุํ น ลภตีติ ตสฺมึเยว ภาชเน กริยมานํ ปฐมกเตน สทฺธึ กตํ โหตีติ ปุน โสเยว กาตุํ น ลภติ อญฺโญ ลภติ ฯ อญฺญสฺมึ ปน ภาชเน เตน วา อญฺเญน วา กาตุํ วฏฺฏติ ฯ เตนาห เยน อกตํ เตน กาตพฺพํ ยญฺจ อกตํ ตํ กาตพฺพนฺติ ฯ เตนาปีติ เอตฺถ ปิสทฺโท นเกวลํ อญฺเญน วาติ อิมมตฺถํ ทีเปติ ฯ เอวํ กตนฺติ อญฺญสฺมึ ภาชเน กตํ ฯ เปเสตฺวาติ อนุปสมฺปนฺนสฺส หตฺเถ เปเสตฺวา ฯ อิมสฺส วินยกมฺมภาวโต อนุปสมฺปนฺนสฺส หตฺเถ ฐิตํ น กาเรตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ สเจ ปน อามิสสํสฏฺฐานีติ เอตฺถ

[ม. ท. ๓๒๙ ส. ท. ๔๐๘-๑๑]

สเจ มุขคเตนาปิ อนติริตฺเตน อามิเสน สํสฏฺฐานิ โหนฺติ ปาจิตฺติยเมวาติ เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺมา ปวาริเตน โภชนํ อติริตฺตํ การาเปตฺวา ภุญฺชนฺเตนาปิ ยถา อกเตน มิสฺสํ น โหติ เอวํ มุขญฺจ หตฺถญฺจ สุทฺธํ กตฺวา ภุญฺชิตพฺพํ ฯ กิญฺจาปิ อปฺปวาริตสฺส ปุเรภตฺตํ ยามกาลิกาทีนิ อาหารตฺถาย ปริภุญฺชโตปิ อนาปตฺติ ฯ ปวาริตสฺส ปน ปวารณามูลกํ ทุกฺกฏํ โหติเยวาติ ยามกาลิกํ ฯเปฯ อชฺโฌหาเร อชฺโฌหาเร อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ ปาลิยํ วุตฺตํ ฯ กาเยน จ ภุญฺชนโต วาจาย อาณาเปตฺวา อติริตฺตํ อการาปนโต จ อาปชฺชตีติ กายวาจโตติ วุตฺตํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ปวาริตภาโว อามิสสฺส อนติริตฺตตา กาเล อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ปฐมปวารณาสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๒๑๒] ฉฏฺเฐ ฯ สาธารณเมวาติ หนฺท ภิกฺขุ ขาท วาติ-อาทินา วุตฺตปวารณาย สาธารณํ ฯ ภุตฺตสฺมึ ปาจิตฺติยนฺติ มาติกายํ วุตฺตตฺตา โภชนปริโยสาเน อาปตฺติ น อชฺโฌหาเร อชฺโฌหาเร ฯ อภิหฏฺฐุํ ปวาเรติ อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺสาติ อิทญฺจ โภชนปริโยสานํเยว สนฺธาย วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ปวาริตตา ปวาริตสญฺญิตา อาสาทนาเปกฺขตา อนติริตฺเตน อภิหฏฺฐุํ ปวารณา โภชนปริโยสานนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ

ปญฺจ องฺคานิ ฯ

ทุติยปวารณาสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๒๑๓] สตฺตเม ฯ อคฺคสมชฺโชติ อุตฺตมํ นจฺจํ ฯ ตํ กิร ปพฺพตมตฺถเก ชตฺวา เอกํ เทวตํ อุทฺทิสฺส กโรนฺติ ฯ นฏฺฐานํ นาฏกานิ นฏฺฐนาฏกานิ สีตาหรณาทีนิ ฯ อปฺปญฺญตฺเต สิกฺขาปเทติ อูนวีสติวสฺสสิกฺขาปเท อปฺปญฺญตฺเต ฯ อหํสูติ วิหารํ เนตฺวา ขาทิสฺสถาติ อหํสุ ฯ

[๒๑๔] มูลกมูลาทีนิ อุปเทสโตเยว เวทิตพฺพานิ ฯ น หิ ตานิ ปริยายนฺตเรน วุจฺจมานานิปิ สกฺกา วิญฺญาตุํ ฯ ปริยายนฺตเรปิ หิ วุจฺจมาเน ตํ ตํ นามํ อชานนฺตานํ สมฺโมโหเยว สิยา ตสฺมา ตตฺถ น กิญฺจิ วกฺขาม ฯ ขาทนียตฺถนฺติ ขาทนีเยน กตฺตพฺพกิจฺจํ ฯ เนว ผรนฺตีติ น นิปฺผาเทนฺติ ฯ เตสุ เตสุ ชนปเทสูติ เอตฺถ เอกสฺมึ ชนปเท อาหารกิจฺจํ สาเธนฺตํ เสสชนปเทสุปิ น กปฺปตีติ วทนฺติ ฯ รุกฺขวลฺลิอาทีนนฺติ เหฏฺฐา วุตฺตเมว สมฺปิณฺเฑตฺวา วุตฺตํ ฯ อนฺโตปจวีคโตติ สาลกลฺยาณิกฺ- ขนฺธํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สพฺพกปฺปิยานีติ มูลขนฺธตจปตฺตาทิวเสน สพฺพโส กปฺปิยานิ ฯ เตสมฺปิ นามวเสน น สกฺกา ปริยนฺตํ ทสฺเสตุนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ อจฺฉิวาทีนํ อปริปกฺกาเนว ผลานิ ยาว- ชีวิกานีติ ทสฺเสตุํ อปริปกฺกานีติ วุตฺตํ ฯ หรีตกาทีนํ อฏฺฐีนีติ

[ม. ท. ๓๓๕-๖ ส. ท. ๔๑๒-๘]

เอตฺถ มิญฺชํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา จิตกปาลานิ ยาวชีวิกานีติ อาจริยา ฯ มิญฺชมฺปิ ยาวชีวิกนฺติ เอเก ฯ หิงฺคูติ หิงฺคุรุกฺขโต ปคฺฆริต- นิยฺยาโส ฯ หิงฺคุชตุอาทโยปิ หิงฺคุวิกติโยเอว ฯ ตตฺถ หิงฺคุชตุ นาม หิงฺคุรุกฺขสฺส ทณฺฑปตฺตานิ ปจิตฺวา กตนิยฺยาโส ฯ หิงฺคุ- สิปาฏิกํ นาม หิงฺคุปตฺตานิ ปจิตฺวา กตนิยฺยาโส ฯ อญฺเญน มิสฺเสตฺวา กโตติปิ วทนฺติ ฯ ตกฺกนฺติ อคฺคโกฏิยา นิกฺขนฺต- สิเลโส ฯ ตกฺกปตฺตินฺติ ปตฺตโต นิกฺขนฺตสิเลโส ฯ ตกฺก- ปณฺณินฺติ ปลาเส ภชฺชิตฺวา กตสิเลโส ฯ ทณฺฑโต นิกฺขนฺต- สิเลโสติปิ วทนฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ วิกาลตา ยาว- กาลิกตา อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

วิกาลโภชนสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๒๑๕] อฏฺฐเม ฯ ตาทิสนฺติ อสูปพฺยญฺชนํ ฯ ยงฺกิญฺจิ ยาวกาลิกํ วา ยามกาลิกํ วาติ เอตฺถ ยามกาลิกนฺติ อิมินา นเกวลํ ยาวกาลิเกเอว สนฺนิธิปจฺจยา ปาจิตฺติยํ อถโข ยาม- กาลิเกปีติ ทสฺเสติ ฯ นนุ จ ยามกาลิกํ เนว ขาทนีเยสุ อนฺโตคธํ น โภชนีเยสุ เตเนว ปทภาชนีเย ขาทนียํ นาม ปญฺจ โภชนานิ ยามกาลิกํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ ฐเปตฺวา อวเสสํ ขาทนียํ นาม โภชนียํ นาม ปญฺจ โภชนานีติ วุตฺตํ โย ปน ภิกฺขุ สนฺนิธิการกํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ขาเทยฺย วา ภุญฺเชยฺย วา

[ม. ท. ๓๓๖-๘ ส. ท. ๔๑๘-๒๐]

ปาจิตฺติยนฺติ จ วุตฺตํ ตสฺมา ยามกาลิเก ปาจิตฺติเยน ภวิตพฺพนฺติ กถํ วิญฺญายตีติ ฯ วุจฺจเต ฯ ปทภาชเน ขาทนียสทฺทสฺส อตฺถทสฺสนตฺถํ ยามกาลิกํ ฐเปตฺวาติ วุตฺตํ น ปน สนฺนิธิปจฺจยา อนาปตฺติทสฺสนตฺถํ ฯ ขาทิตพฺพํ หิ ยงฺกิญฺจิ ขาทนียนฺติ อธิปฺเปตํ น จ ยามกาลิเกสุ กิญฺจิ ขาทิตพฺพํ อตฺถิ ปาตพฺพภาวโต ตสฺมา กิญฺจาปิ ยามกาลิกํ ขาทนีย-โภชนีเยหิ น สงฺคหิตํ ตถาปิ อนาปตฺตึ ทสฺเสนฺเตน อนาปตฺติ ยามกาลิกํ ยาเม นิทหิตฺวา ภุญฺชตีติ วจนโต ยามาติกฺกเม สนฺนิธิปจฺจยา ปาจิตฺติเยน ภวิตพฺพนฺติ วิญฺญายติ ฯ ยามกาลิเกน ภิกฺขเว สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ ตทหุปฏิคฺคหิตํ ยาเม กปฺปติ ยามาติกฺกนฺเต น กปฺปตีติ อิมินาปิ จายมตฺโถ สิทฺโธ ฯ เตเนว จ ภควโต อธิปฺปายญฺญูหิ อฏฺฐกถาจริเยหิ ยามกาลิเก ปาจิตฺติย-เมว วุตฺตํ ฯ ปฏิคฺคหเณติ คหณเมว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ปฏิคฺ-คหิตเมว หิ ตํ สนฺนิหิตํ ปุน ปฏิคฺคหณกิจฺจํ นตฺถิ ฯ เตเนว อชฺโฌหริตุกามตาย คณฺหนฺตสฺส ปฏิคฺคหเณติ วุตฺตํ ฯ มาติกฏฺฐ-กถายํ ปน อชฺโฌหริสฺสามีติ คณฺหนฺตสฺส คหเณ อิจฺเจว วุตฺตํ ฯ ยนฺติ ยํ ปตฺตํ ฯ สนฺทิสฺสตีติ ยาคุยา อุปริ สนฺทิสฺสติ ฯ เตลวณฺเณ ปตฺเต สติปิ นิเสฺนหภาเว องฺคุลิยา ฆํสนฺตสฺส วณฺณวเสเนว เลขา ปญฺญายติ ตสฺมา ตตฺถ อนาปตฺตีติ

[ม. ท. ๓๓๘ ส. ท. ๔๒๐]

ทสฺสนตฺถํ สา อพฺโพหาริกาติ วุตฺตํ ฯ สยํ ปฏิคฺคเหตฺวา
อปริจฺจตฺตเมว หิ ทุติยทิวเส น วฏฺฏตีติ เอตฺถ ปฏิคฺคหเณ
อนเปกฺขวิสชฺชเนน อนุปสมฺปนฺนสฺส นิรเปกฺขทาเนน วา วิชหิต-
ปฏิคฺคหณํ ปริจฺจตฺตเมว โหติ อปริจฺจตฺตนฺติ อิมินา อุภยถาปิ
อวิชหิตปฏิคฺคหณเมว วุตฺตํ ตสฺมา ยํ ปรสฺส ปริจฺจชิตฺวา
อทินฺนมฺปิ สเจ ปฏิคฺคหเณ นิรเปกฺขวิสชฺชเนน วิชหิตปฏิคฺคหณํ
โหติ ตมฺปิ ทุติยทิวเส วฏฺฏตีติ เวทิตพฺพํ ฯ ยทิ เอวํ ปตฺโต
ทุทฺโธโต โหตีติอาทีสุ กสฺมา อาปตฺติ วุตฺตาติ ฯ ปฏิคฺคหณํ
อวิสชฺเชตฺวาว สยํ วา อญฺเญน วา ตุจฺฉํ กตฺวา น สมฺมา
โธวิตฺวา นิฏฺฐาปิเต ปตฺเต ลคฺคมฺปิ อวิชหิตปฏิคฺคหณเมว
โหตีติ ตตฺถ อาปตฺติ วุตฺตาติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ
เกจิ ปน สามเณรานํ ปริจฺจชนฺตีติ อิมสฺมึ อธิกาเร จตฺวา
อปริจฺจตฺตเมวาติ วุตฺตตฺตา อนุปสมฺปนฺนสฺส ปริจฺจตฺตเมว วฏฺฏติ
อปริจฺจตฺตํ น วฏฺฏตีติ อาปนฺนํ ตสฺมา นิราลยภาเวน ปฏิคฺ-
คหเณ วิชหิเตปิ อนุปสมฺปนฺนสฺส อปริจฺจตฺตํ น วฏฺฏตีติ
วทนฺติ ฯ ตํ ยุตฺตํ วิย น ทิสฺสติ ฯ ยทคฺเคน หิ ปฏิคฺคหณํ
วิชหติ ตทคฺเคน สนฺนิธิมฺปิ น กโรติ วิชหิตปฏิคฺคหณสฺส
อปฺปฏิคฺคหิตสทิสตฺตา ปฏิคฺคเหตฺวา นิทหิเตเยว จ สนฺนิธิ-
ปจฺจยา อาปตฺติ วุตฺตา ปฏิคฺคเหตฺวา เอกรตฺตํ วีตินามิตสฺเสตํ

[ม. ท. ๓๓๘ ส. ท. ๔๒๐-๑]

อธิวจนนฺติ หิ วุตฺตํ ฯ ปาลิยํ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ อาหารตฺถาย ปฏิคฺคณฺหาติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติอาทินา สนฺนิหิเตสุ สตฺตาหกาลิกยาวชีวิเกสุ ปุเรภตฺตมฺปิ อาหารตฺถาย อชฺโฌหรเณปิ ทุกฺกฏสฺส วุตฺตตฺตา ยามกาลิเกปิ อาหารตฺถาย อชฺโฌหาเร อชฺโฌหาเร วิสุํ ทุกฺกเฏนาปิ ภวิตพฺพนฺติ อาห อาหารตฺถาย อชฺโฌหรโต ทุกฺกเฏน สทฺธึ ปาจิตฺติยนฺติ ฯ ปกติอามิเสติ โอทนาทิกปฺปิยามิเส ฯ ยามกาลิกํ สติ ปจฺจเย สามิเสน มุเขน อชฺโฌหรโต เทฺวติ หิยฺโย ปฏิคฺคหิตยามกาลิกํ อชฺช ปุเรภตฺตํ สามิเสน มุเขน ภุญฺชโต สนฺนิหิตยามกาลิกปจฺจยา เอกํ ปาจิตฺติยํ สนฺนิหิเตน สํสฏฺจอามิสปจฺจยา เอกนฺติ เทฺว ปาจิตฺติยานิ ฯ วิกปฺปทฺวเยปีติ สามิเสน นิรามิเสนาติ วุตฺตวิธานทฺวเย ฯ ทุกฺกฏํ วฑฺฒตีติ อาหารตฺถาย อชฺโฌหรณปจฺจยา ทุกฺกฏํ วฑฺฒติ ฯ ถุลฺลจฺจยญฺจ ทุกฺกฏญฺจ วฑฺฒตีติ มนุสฺสมํเส ถุลฺลจฺจยํ เสสอกปฺปิยมํเสสุ ทุกฺกฏํ วฑฺฒติ ฯ ปฏิคฺคหณปจฺจยา ตาว ทุกฺกฏนฺติ เอตฺถ สนฺนิหิตตฺตา ปุเรภตฺตมฺปิ ทุกฺกฏเมว ฯ สติ ปจฺจเย ปน สนฺนิหิตมฺปิ สตฺตาหกาลิกยาวชีวิกํ เภสชฺชตฺถาย คณฺหนฺตสฺส ปริภุญฺชนฺตสฺส จ อนาปตฺติเยว ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ยาวกาลิกยามกาลิกตา สนฺนิธิภาโว ตสฺส อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

สนฺนิธิการสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[ม. ท. ๓๓๘-๙ ส. ท. ๔๒๑-๒]

[๒๑๖] นวเม ฯ ปณีตสํสฏฺฐานิ โภชนานิ ปณีตโภชนานิ ฯ ยถา หิ อาชญฺญยุตฺโต รโถ อาชญฺญรโถติ วุจฺจติ เอวมิธาปิ ปณีตสํสฏฺฐานิ สตฺตธญฺญนิพฺพตฺตานิ โภชนานิ ปณีตโภชนานีติ วุตฺตานิ ฯ เยหิ ปน ปณีเตหิ สํสฏฺฐานิ ตานิ ปณีตโภชนานีติ วุจฺจนฺติ ฯ เตสํ ปเภททสฺสนตฺถํ เสยฺยถีทํ สปฺปิ นวนีตนฺติอาทิ ปาลิยํ วุตฺตํ ฯ เยสํ มํสํ กปฺปตีติ อิทญฺจ ปาจิตฺติยวตฺถุปริจฺเฉททสฺสนตฺถํ วุตฺตํ น ปน กปฺปิยวตฺถุปริจฺเฉททสฺสนตฺถํ ฯ น หิ อกปฺปิยมํสสตฺตานํ สปฺปิอาทีนิ น กปฺปนฺติ ฯ เอกญฺหิ มนุสฺสวสาเตลํ ฐเปตฺวา สพฺเพสํ ขีรสปฺปินวนีตวสาเตเลสุ อกปฺปิยํ นาม นตฺถิ ฯ สปฺปิภตฺตนฺติ เอตฺถ กิญฺจาปิ สปฺปิสํสฏฺฐํ ภตฺตํ สปฺปิภตฺตํ สปฺปิ จ ภตฺตํ จ สปฺปิภตฺตนฺติปิ วิญฺญายติ ฯ อฏฺฐกถาสุ ปน สาลิภตฺตํ วิย สปฺปิภตฺตํ นาม นตฺถีติ การณํ วตฺวา ทุกฺกฏสฺเสว ทฬฺหตรํ กตฺวา วุตฺตตฺตา น สกฺกา อญฺญํ วตฺตุ ฯ อฏฺฐกถาจริยาเอว หิ อีทิเสสุ ฐาเนสุ ปมาณํ ฯ มูลนฺติ กปฺปิยภณฺฑํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อนาปตฺตีติ วิสงฺเกตตฺตา สพฺพาหิเยว อาปตฺตีหิ อนาปตฺติ ฯ เกจิ ปน ปาจิตฺติเยเนว อนาปตฺติ วุตฺตา สูโปทนวิญฺญตฺติทุกฺกฏํ ปน โหติเยวาติ วทนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ กปฺปิยสปฺปินา อกปฺปิยสปฺปินาติ จ อิทํ กปฺปิยากปฺปิยมํสานํ วเสน วุตฺตํ ฯ ตสฺมา กปฺปิยมํสสปฺปินา

[ม. ท. ๓๔๐-๑ ส. ท. ๔๒๒-๔]

อกปฺปิยมํสสปฺปินาติ เอวเมตฺถ อตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ นานา-
วตฺถุกานีติ สปฺปินวนีตาทีนํ วเสน วุตฺตํ ฯ มหานามสิกฺขาปเทน
กาเรตพฺโพติ เอตฺถ อคิลาเนน ภิกฺขุนา จาตุมฺมาสปจฺจยปวารณา
สาทิตพฺพา อญฺญตฺร ปุนปวารณาย อญฺญตฺร นิจฺจปวารณาย
ตโต เจ อุตฺตรึ สาทิเยยฺย ปาจิตฺติยนฺติ อิทํ มหานามสิกฺขาปทํ
นาม ฯ อิมินา จ สิกฺขาปเทน สงฺฆวเสน คิลานปจฺจยปวารณาย
ปวาริตฏฺฐาเน สเจ ตตฺถ รตฺตีหิ วา เภสชฺเชหิ วา ปริจฺเฉโท
กโต โหติ เอตฺตกาเยว รตฺติโย เอตฺตกานิ วา เภสชฺชานิ วิญฺญา-
เปตพฺพานีติ ฯ อถ ตโต รตฺติปริยนฺตโต วา เภสชฺชปริยนฺตโต
วา อุตฺตรึ น เภสชฺชกรณีเยน วา เภสชฺชํ อญฺญเภสชฺชกรณีเยน
วา อญฺญํ เภสชฺช วิญฺญาเปนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา
อคิลาโน คิลานสญฺญี หุตฺวา ปญฺจ เภสชฺชานิ วิญฺญาเปนฺโต
น เภสชฺชกรณีเยน เภสชฺชํ วิญฺญาเปนฺโต นาม โหตีติ มหา-
นามสิกฺขาปเทน กาเรตพฺโพติ วุตฺตํ ฯ เอตานิ ปาฏิเทสนียวตฺถูนีติ
ปาลิยํ อาคตสปฺปิอาทีนิ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ปาลิยํ อนาคตานิ
ปน อกปฺปิยสปฺปิอาทีนิ ภิกฺขุนีนมฺปิ ทุกฺกฏวตฺถูนีติ เวทิตพฺพํ ฯ
สูโปทนวิญฺญตฺติยนฺติ ภิกฺขูนํ ปาจิตฺติยวตฺถูนิ ภิกฺขุนีนํ ปาฏิเทสนีย-
วตฺถูนิ จ ฐเปตฺวา อวเสสวิญฺญตฺตึ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เสสเมตฺถ
อุตฺตานเมว ฯ ปณีตโภชนตา อคิลานตา อกตวิญฺญตฺติยา ปฏิ-

[ม. ท. ๓๔๑-๓ ส. ท. ๔๒๔-๕]

ลาโภ อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

ปณีตโภชนสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[๒๑๗] ทสเม ฯ อยฺยโวสาฏิตกานีติ ปิตุปิณฺฑสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ อุมฺมาเรติ สุสาเน กตเคหสฺส อตฺตโน เคหสฺส วา อุมฺมาเร ฯ ฆนพทฺโธติ ฆนมํเสน สมฺพทฺโธ ฯ กรินสํหตสรีโรติ วุตฺตํ โหติ ฯ มุขทฺวารนฺติ คลนาฬิกํ ฯ อาหารนฺติ อชฺโฌหริตพฺพํ ยงฺกิญฺจิ ยาวกาลิกาทึ ฯ อาหเรยฺยาติ มุขทฺวารํ ปเวเสยฺย ฯ มุเขน วา ปวิฏฺฐํ โหตุ นาสิกาย วา คเลน อชฺโฌหรณียตฺตา สพฺพมฺปิ ตํ มุขทฺวารํ ปเวสิตเมว โหติ ฯ ยสฺมา ปน เต ภิกฺขู อนาหาเรปิ อุทเก อาหารสญฺญาย ทนฺตโปเณ จ มุขทฺวารํ อาหฏํ อิทนฺติ สญฺญาย กุกฺกุจฺจายึสุ ตสฺมา วุตฺตํ เต ภิกฺขู อทินฺนํ ฯ เป ฯ สมฺมา อตฺถํ อสลฺลกฺเขตฺวา กุกฺกุจฺจายึสูติ ฯ อุทกํ หิ ยถาสุขํ ปาตุํ ทนฺตกฏฺฐญฺจ ทนฺตโปณปริโภเคน ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ ตสฺส ปน รสํ คิลิตุํ น วฏฺฏติ ฯ สเจปิ ทนฺตกฏฺฐรโส อชานนฺตสฺส อนฺโต ปวิสติ ปาจิตฺติยเมว ฯ อนชฺโฌหรนฺเตน ปน ทนฺตกฏฺฐํ วา โหตุ อญฺญํ วา ยงฺกิญฺจิ มุเข ปกฺขิปิตุํ วฏฺฏติ ฯ อกลฺลโกติ คิลาโน ฯ สหตฺถา ปริภุญฺชิตุํ อสกฺโกนฺโต มุเขน ปฏิคฺคณฺหาติ ฯ อุจฺจารณมตฺตนฺติ อุกฺขิปนมตฺตํ ฯ เอกเทเสนาปีติ

[ม. ท. ๓๔๔-๕ ส. ท. ๔๒๕-๘]

องฺคุลิยาปิ ผุฏฺฐมตฺเตน ฯ ตญฺเจ ปฏิคฺคณฺหาติ สพฺพํ ปฏิคฺคหิตเมวาติ เวณุโกฏิยา พนฺธิตฺวา ฐปิตตฺตา สเจปิ ภูมิยํ ฐิตเมว ฆฏทายเกน หตฺถปาเส ฐตฺวา ฆฏํ ทสฺสามีติ ทินฺนํ เวณุโกฏิคฺคหณวเสน ปฏิคฺคณฺหาติ อุภยโกฏิพทฺธํ สพฺพํ ปฏิคฺคหิตเมว โหติ ฯ ภิกฺขุสฺส อตฺถาย อปีเฬตฺวา ปกติยา ปีฬิยมานํ อุจฺฉุรสํ สนฺธาย คณฺหถาติ วุตฺตตฺตา อภิหาโร น ปญฺญายตีติ วุตฺตํ ฯ หตฺถปาเส ฐิตสฺส ปน ภิกฺขุสฺส อตฺถาย ปีฬิยมานํ อุจฺฉุโต ปคฺฆรนฺตํ รสํ คณฺหิตุํ วฏฺฏติ ฯ โทณิกาย สยํ ปคฺฆรนฺตํ อุจฺฉุรสํ มชฺเฌ อาวริตฺวา อาวริตฺวา วิสชฺชิตมฺปิ คณฺหิตุํ วฏฺฏติ ฯ กตฺถจิ กตฺถจิ อฏฺฐกถาสุ ฯ อสํหาริเมติ ถามมชฺฌิเมน ปุริเสน อสํหาริเย ฯ ตินฺติณิกาทิปณฺเณสูติ วจนโต สาขาสุ ปฏิคฺคหณํ รูหตีติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ ปุญฺฉิตฺวา ปฏิคฺคเหตฺวาติ เอตฺถ ปุญฺฉิเต ปฏิคฺคหณกิจฺจํ นตฺถิ ตสฺมา ปุญฺฉิตฺวา คเหตฺวาติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพติ วทนฺติ ฯ ปุญฺฉิตฺวา ปฏิคฺคเหตฺวาติ เอตฺถ ปุญฺฉิเต ปฏิคฺคหณกิจฺจํ นตฺถิ ตสฺมา ปุญฺฉิตฺวา คเหตฺวาติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพติ วทนฺติ ฯ ปุญฺฉิตฺวา ปฏิคฺคเหตฺวา วาติ เอวเมตฺถ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ ปตฺเต ปติตรชนจุณฺณํ หิ อพฺภนฺตรปริโภคตฺถาย อปริหฏภาวโต ปฏิคฺคเหตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ ปุพฺพาโภคสฺส อนุรูปวเสน อนุปสมฺปนฺนสฺส

[ม. ท. ๓๔๕ ส. ท. ๔๒๘-๙]

ทตฺวา ฯ เป ฯ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ ยสฺมา ปน ตํ อญฺญสฺส ทสฺสามีติ จิตฺตุปฺปาทมตฺเตน ปรสนฺตกํ นาม น โหติ ตสฺมา ตสฺส อทตฺวาปิ ปฏิคฺคเหตฺวา ปริภุญฺชิตต วฏฺฏติ ฯ ภิกฺขุสฺส เทตีติ อญฺญสฺส ภิกฺขุสฺส เทติ ฯ กญฺชิกนฺติ ขีรรสาทึ ยงฺกิญฺจิ ทฺรวํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ หตฺถโต โมเจตฺวา ปุน คณฺหาติ อุคฺคหิตกํ โหตีติ อาห หตฺถโต อโมเจนฺเตเนวาติ ฯ อาลุเลนฺตานนฺติ อาโลเลนฺตานํ ฯ อยเมว วา ปาโฐ ฯ อาหริตฺวา ภูมิยํ ฐปิตตฺตา อภิหาโร นตฺถีติ อาห ปตฺโต ปฏิคฺคเหตพฺโพติ ฯ ปรมตรํ อุฬุงฺกโต เถวา ปตฺเต ปตนฺตีติ เอตฺถ ยถา ปรมตรํ ปติตเถว โทโส นตฺถิ ตถา อากิริตฺวา อปเนนฺตานํ ปจฺฉา ปติตเถเวปิ อภิหฏตฺตา เนวตฺถิ โทโสติ วทนฺติ ฯ จรุเกนาติ ขุทฺทกภาชเนน ฯ มุขวฏฺฏิยาปิ คเหตุํ วฏฺฏตีติ มุขวฏฺฏึ อุกฺขิปิตฺวา หตฺเถ ผุสาปิเต คณฺหิตต วฏฺฏติ ฯ เกจีติ อภยคิริวาสิโน ฯ เอส นโยติ กาย-ปฏิพทฺธมฺปิ กายปฏิพทฺธเมวาติ อยํ นโย ฯ ตถา จ ตตฺถ กายปฏิพทฺเธ ตปฺปฏิพทฺเธ จ ถุลฺลจฺจยเมว วุตฺตํ ฯ เตนาติ ยสฺส ภิกฺขุโน สนฺติกํ คตํ เตน ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา มูลฏฺฐสฺเสว ปริโภโค อนุญฺญาโต ตสฺมา ฯ ตํทิวสํ หตฺเถน คเหตฺวา ทุติย-ทิวเส ปฏิคฺคเหตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส อุคฺคหิตปฏิคฺคหิตกํ โหตีติ อาห อนามสิตฺวาติ ฯ อปฺปฏิคฺคหิตตฺตา สนฺนิธิปจฺจยา อนา-

[ม. ท. ๓๔๕ ส. ท. ๔๒๙-๓๒]

ปตฺตีติ วุตฺตํ ฯ อปฺปฏิคฺคเหตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส อทินฺนมุข-
ทฺวาราปตฺติ โหตีติ อาห ปฏิคฺคเหตฺวา ปน ปริภุญฺชิตพฺพนฺติ ฯ
ตํทิวสํ ฯ เปฯ น ตโต ปรนฺติ วจนโต ตํทิวสํ หตฺเถน คเหตฺวา
วา อคฺคเหตฺวา วา ฐปิตํ ทุติยทิวเส อปฺปฏิคฺคเหตฺวา ปริ-
ภุญฺชนฺตสฺส อทินฺนมุขทฺวาราปตฺติ โหติ ฯ หตฺเถน คเหตฺวา
ฐปิตํ ทุติยทิวเส ปฏิคฺคเหตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส ปน อุคฺคหิต-
ปฏิคฺคหิตกํ โหติ ฯ อปฺปฏิคฺคหิตเมว หิ ตํ หตฺเถน คเหตฺวา
ฐปิตํ ฯ สามํ คเหตฺวา ปริภุญฺชิตุนฺติ หิ วจนโต อปฺปฏิคฺ-
คหิตสฺเสว ตสฺมึ ทิวเส ปริโภโค อนุญฺญาโต ฯ ตสฺมา ยํ
วุตฺตํ คณฺฐิปเท ยํ ทิยฺยมานํ ปตตีติ เอตฺถ ยถา คณโภชนาทีสุ
คิลานาทีนํ กุกฺกุจฺจายนฺตานํ คณโภชนํ อนุญฺญาตํ เอวํ อิธาปิ
ภควตา ปฏิคฺคหิตเมว กุกฺกุจฺจวิโนทนตฺถํ อนุญฺญาตนฺติ ฯ
ตํ น คเหตพฺพํ ฯ ยํ ทิยฺยมานํ ปตตีติ อวิเสเสน วุตฺตตฺตา
จตูสุปิ กาลิเกสุ อยํ นโย เวทิตพฺโพ ฯ สตฺถเกนาติ ปฏิคฺคหิต-
สตฺถเกน ฯ กสฺมา ปเนตฺถ อุคฺคหิตปจฺจยา สนฺนิธิปจฺจยา วา
โทโส น สิยาติ อาห น หิ ตํ ปริโภคตฺถาย ปริหรนฺตีติ ฯ
อิมินาว พาหิรปริโภคตฺถํ สามํ คเหตฺวา อนุปสมฺปนฺเนน ทินฺนํ
วา คเหตฺวา ปริหริตุํ วฏฺฏตีติ ทีเปติ ฯ ตสฺมา ปตฺตสมฺมกฺ-
ขนาทิอตฺถํ สามํ คเหตฺวา ปริหฏเตลาทึ สเจ ปริภุญฺชิตุกาโม

โหติ ปฏิคฺคเหตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ อพฺภนฺตรปริ-
โภคตฺถํ ปน สามํ คหิตํ ปฏิคฺคเหตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส อุคฺคหิต-
ปฏิคฺคหิตกํ โหติ อปฺปฏิคฺคเหตฺวา ปริภุญฺชนฺตสฺส อทินฺนมุข-
ทฺวาราปตฺติ โหติ ฯ อพฺภนฺตรปริโภคตฺถเมว อนุปสมฺปนฺเนน
ทินฺนํ คเหตฺวา ปริหรนฺตสฺส สิงฺคิโลณกปฺโป วิย สนฺนิธิปจฺจยา
อาปตฺติ โหติ ฯ เกจิ ปน ถามมชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส อุจฺจารณ-
มตฺตํ โหตีติอาทินา วุตฺตปญฺจงฺคสมฺปตฺติยา ปฏิคฺคหณสฺส รูหณโต
พาหิรปริโภคตฺถมฺปิ สเจ อนุปสมฺปนฺเนน ทินฺนํ คณฺหาติ
ปฏิคฺคหิตเมวาติ วทนฺติ ฯ เอวํ สติ อิธ พาหิรปริโภคตฺถํ อนุป-
สมฺปนฺเนน ทินฺนํ คเหตฺวา ปริหรนฺตสฺส สนฺนิธิปจฺจยา อาปตฺติ
วตฺตพฺพา สิยา ฯ น หิ ตํ ปริโภคตฺถาย ปริหรนฺตีติ น วตฺตพฺพํ ฯ
ตสฺมา พาหิรปริโภคตฺถํ คหิตํ ปฏิคฺคหิตํ นาม น โหตีติ เวทิ-
ตพฺพํ ฯ ยทิ เอวํ ปญฺจสุ ปฏิคฺคหณงฺเคสุ ปริโภคตฺถายาติ
วิเสสนํ วตฺตพฺพนฺติ ฯ น วตฺตพฺพํ ฯ ปฏิคฺคหณํ หิ ปริโภคตฺถ-
เมว โหตีติ ปริโภคตฺถายาติ วิสุํ อวตฺวา ตํ เจ ภิกฺขุ กาเยน
วา กายปฏิพทฺเธน วา ปฏิคฺคณฺหาตีติ เอตฺตกเมว วุตฺตํ ฯ
อปเร ปน สติปิ ปฏิคฺคหเณ น หิ ตํ ปริโภคตฺถาย ปริหรนฺตีติ
อิธ อปริโภคตฺถาย ปริหรเณ อนาปตฺติ วุตฺตาติ วทนฺติ ฯ
อุทุกฺขลมุสลานิ ขียนฺตีติ เอตฺถ อุทุกฺขลมุสลานํ ขเยน ปีสิต-

[ม. ท. ๓๔๕ ส. ท. ๔๓๓]

โกฏฺฏิตเภสชฺเชสุ สเจ อาคนฺตุกวณฺโณ ปญฺญายติ น วฏฺฏติ ฯ สุทฺธํ อุทกํ โหตีติ รุกฺขสาขาทีหิ คลิตฺวา ปตนกอุทกํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ปตฺโต วาสฺส ปฏิคฺคเหตพฺโพติ เอตฺถาปิ ปตฺตคตํ ฉุปิตฺวา เทนฺตสฺส หตฺถลคฺเคน อามิเสน โทสาภาวตฺถํ ปตฺต-ปฏิคฺคหณนฺติ อพฺภนฺตรปริโภคตฺถเมว ปฏิคฺคหณํ เวทิตพฺพํ ฯ ยํ สามเณรสฺส ปตฺเต ปตติ ฯ เป ฯ ปฏิคฺคหณํ น วิชหตีติ เอตฺถ ปุนปฺปุนํ คณฺหนฺตสฺส อตฺตโน ปตฺเต ปกฺขิตฺตปกฺขิตฺตเมว อตฺตโน สนฺตกนฺติ สนฺนิฏฺฐานกรณโต หตฺถคตํ ปฏิคฺคหณํ น วิชหติ ฯ ปริจฺฉินฺทิตฺวา ทินฺนมฺปน คณฺหนฺตสฺส คหณสมเยว อตฺตโน สนฺตกนฺติ สนฺนิฏฺฐานสฺส กตตฺตา หตฺถคตํ ปฏิคฺคหณํ วิชหติ ฯ เกสญฺจิ อตฺถาย ภตฺตํ ปกฺขิปตีติ เอตฺถ อนุปสมฺ-ปนฺนสฺส อตฺถาย ปกฺขิปนฺเตปิ อาคนฺตฺวา คณฺหิสฺสตีติ สยเมว ปกฺขิปิตฺวา ฐปนโต ปฏิคฺคหณํ น วิชหติ ฯ อนุปสมฺปนฺนสฺส หตฺเถ ปกฺขิตฺตํ ปน อนุปสมฺปนฺเนน ฐปิตํ นาม โหตีติ ปฏิคฺ-คหณํ วิชหติ ปริจฺจตฺตภาวโต ฯ เตน วุตฺตํ สามเณร ฯ เป ฯ ปริจฺจตฺตตฺตาติ ฯ ปฏิคฺคหณูปคํ ภารํ นาม ถามมชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส อุกฺเขปารหํ ฯ กิญฺจาปิ อวิสชฺเชตฺวา อญฺเญน หตฺเถน ปิทหนฺตสฺส โทโส นตฺถิ ตถาปิ น ปิทหิตพฺพนฺติ อฏฺฐกถา-ปมาเณเนว คเหตพฺพํ ฯ

[ม. ท. ๓๔๕ ส. ท. ๔๓๓-๕]

[๒๑๘] มจฺฉิกวารณตฺถนฺติ เอตฺถ สเจปิ สาขาย ลคฺครชํ ปตฺเต ปตติ สุเขน ปริภุญฺชิตุํ สกฺกาติ สาขาย ปฏิคฺคหิตตฺตา อพฺภนฺตรปริโภคตฺถเมวิธ ปฏิคฺคหณนฺติ มูลปฏิคฺคหณเมว วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ อปเร ปน มจฺฉิกวารณตฺถนฺติ วจนมตฺตํ คเหตฺวา พาหิรปริโภคตฺถํ คหิตนฺติ วทนฺติ ฯ ตสฺมิมฺปิ อสตีติ ปาฏิยา วา กุณฺฑเก วา อสติ ฯ อนุปสมฺปนฺนํ คาหาเปตฺวาติ ตํเยว อชฺโฌหรณียภณฺฑํ อนุปสมฺปนฺเนน คาหาเปตฺวา ฯ เถรสฺส ปตฺตํ ทุติยตฺเถรสฺสาติ เถรสฺส ปตฺตํ อตฺตโน คเหตฺวา ทุติยตฺเถรสฺส เทติ ฯ ตุยฺหํ ยาคุํ มยฺหํ เทหีติ เอตฺถ เอวํ วตฺวา สามเณรสฺส ปตฺตํ คเหตฺวา อตฺตโน ปตฺตํ ตสฺส เทติ ฯ เอตฺถ ปนาติ ปณฺฑิโต สามเณโรติอาทิปตฺตปริวตฺตนกถาย ฯ การณํ อุป-ปริกฺขิตพฺพนฺติ ยถา มาตุอาทีนํ เตลาทีนิ หรนฺโต ตถารูเป กิจฺเจ อนุปสมฺปนฺเนน อปริวตฺเตตฺวาว ปริภุญฺชิตุํ ลภติ เอวมิธ ปตฺตปริวตฺตนํ อกตฺวา ปริภุญฺชิตุํ น ลภตีติ เอตฺถ การณํ วีมํสิตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ เกจิ ปเนตฺถ สามเณเรหิ คหิตตณฺฑุเลสุ ปริกฺขีเณสุ อวสฺสํ อมฺหากํ สามเณรา สงฺคหํ กโรนฺตีติ วิตกฺกุปฺ-ปตฺติ สมฺภวติ ตสฺมา ตํ ปริวตฺเตตฺวาว ปริภุญฺชิตพฺพํ มาตา-ปิตูนํ อตฺถาย ปน ฉายตฺถาย วา คหเณ ปริโภคาสา นตฺถิ ตสฺมา ตํ วฏฺฏตีติ การณํ วทนฺติ ฯ เตเนว อาจริยพุทฺธทตฺต-

[ม. ท. ๓๔๕ ส. ท. ๔๓๖-๘]

เถเรนาปิ วุตฺตํ

มาตาปิตูนมตฺถาย เตลาทิรหโตปิ จ
สาขํ ฉายาทิอตฺถาย อิมสฺส น วิเสสตา
ตสฺมา หิสฺส วิเสสสฺส จินฺเตตพฺพนฺตุ การณํ
ตสฺส สาลยภาวนฺตุ วิเสสํ ตกฺกยามหนฺติ ฯ

อิทเมเวตฺถ ยุตฺตตรํ ฯ อวสฺสํ ตถาวิธวิตกฺกุปฺปตฺติสมฺภวโต น สกฺกา เอตฺถ วิตกฺกํ โสเธตุนฺติ มาตาทีนํ อตฺถาย หรเณ ปน นาวสฺสํ ตถาวิธวิตกฺกุปฺปตฺตีติ สกฺกา วิตกฺกํ โสเธตุํ ฯ ยตฺถ หิ วิตกฺกํ โสเธตุํ สกฺกา ตตฺถ เนวตฺถิ โทโส ฯ เตเนว วกฺขติ สเจ ปน สกฺโกติ วิตกฺกํ โสเธตุํ ตโต ลทฺธํ ขาทิตุํปิ วฏฺฏตีติ ฯ นิจฺจาเลตุํ น สกฺโกตีติ นิจฺจาเลตฺวา สกฺขรา อปเนตุํ น สกฺโกติ ฯ อาธารเก ปตฺโต ฐปิโต โหตีติ ปฏิคฺคเหตพฺพํ ปตฺตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ จาเลตีติ วินา การณํ จาเลติ ฯ สติปิ การเณ ภิกฺขูนํ ปริโภคารหํ จาเลตุํ น วฏฺฏติ ฯ กิญฺจาปิ อนุชานามิ ภิกฺขเว อมนุสฺสิกาพาเธ อามกมํสํ อามกโลหิตนฺติ ตาทิเส อาพาเธ อตฺตโน อตฺถาย อามกมํสปฏิคฺคหณํ อนุญฺญาตํ อามกมํสปฏิคฺคหณา ปฏิวิรโต โหตีติ จ สามญฺญโต ปฏิกฺขิตฺตํ ตถาปิ อตฺตโน อญฺญสฺส วา ภิกฺขุโน อตฺถาย อคฺคหิตตฺตา สีหวิฆาสาทึ ฯ เป ฯ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ สกฺโกติ วิตกฺกํ โสเธตุนฺติ

[ม. ฑ. ๓๔๕ ส. ฑ. ๔๓๘-๙]

มยฺหํปิ เทตีติ วิตกฺกสฺส อนุปฺปนฺนภาวํ สลฺลกฺเขตฺํ สกฺโกติฯ สามเณรสฺส ทสฺสามีติ สุทฺธจิตฺเตน มยา คหิตนฺติ วา สลฺลกฺเขตฺํ สกฺโกติฯ สเจ ปน มูเลปิ ปฏิคฺคหิตํ โหตีติ เอตฺถ คเหตฺวา คเต มยฺหํปิ ทเทยฺยุนฺติ สญฺญาย สเจ ปฏิคฺคหิตํ โหตีติ วทนฺติฯ โกฏฺฐาเส กโรตีติ ภิกฺขู สามเณรา จ อตฺตโน อตฺตโน อภิรุจิตํ โกฏฺฐาสํ คณฺหนฺตูติ สพฺเพสํ สมเก โกฏฺฐาเส กโรติฯ คหิตาวเสสนฺติ สามเณเรหิ คหิตคหิตโกฏฺฐาสโต อวเสสํฯ คณฺหิตฺวาติ มยฺหํ อิทํ คณฺหิสฺสามีติ คเหตฺวาฯ อิธ คหิตาวเสสํ นาม เตน คณฺหิตฺวา ปุน ฐปิตํฯ ปฏิคฺคเหตฺวาติ ตทหุ ปฏิคฺคเหตฺวาฯ เตเนว ยาวกาลิเกน ยาวชีวิกสํสคฺคโทโส นตฺถีติ วุตฺตํฯ สเจ ปน ปุริมทิวเส ปฏิคฺคเหตฺวา ฐปิตา โหติ สามิเสน มุเขน ตสฺสา วฏฺฏิยา ธูมํ ปิวิตุํ น วฏฺฏติฯ สมุทฺโททเกนาติ อปฺปฏิคฺคหิตสมุทฺโททเกนฯ ยสฺมา กตกฏฺฐิอุทกํ ปสาเทตฺวา วิสุํ ติฏฺฐติ ตสฺมา อพฺโพหาริกนฺติ วุตฺตํฯ ลคฺคตีติ มุเข หตฺเถ จ อุทเก สุกฺเข เสตวณฺณํ ทสฺเสนฺตํ ลคฺคติฯ ปานียํ คเหตฺวาติ อตฺตโนเยว อตฺถาย คเหตฺวาฯ สเจ ปน ปีตาวเสสํ ตตฺเถว อากิริสฺสามีติ คณฺหาติ ปุน ปฏิคฺคหณกิจฺจํ นตฺถิฯ วิกฺขมฺเภตฺวาติ วิยูหิตฺวาฯ อปเนตฺวาติ อตฺโถฯ มหาภูเตสูติ สรีรนิสฺสิเตสุ มหาภูเตสุฯ ปตตีติ วิจฺฉินฺทิตฺวา ปตติฯ วิจฺฉินฺทิตฺวา

[ม. ท. ๓๔๕ ส. ท. ๔๓๙-๔๒]

ปติตเมว หิ ปฏิคฺคเหตพฺพํ น อิตรํ ฯ อลฺลทารร รุกฺขโต ฉินฺทิตฺวาปิ กาตุํ วฏฺฏตีติ เอตฺถ มตฺติกตฺถาย ปฐวึ ขณิตุํปิ วฏฺฏตีติ เวทิตพฺพํ ฯ สปฺปทฏฺฐกฺขเณเยว วฏฺฏตีติ อสติ กปฺปิย-การเก สามํ คเหตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ อญฺญทา ปฏิคฺ-คาหาเปตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อปฺปฏิค-คหิตตา อนนุญฺญาตตา ธูมาทิอพฺโพหาริกาภาโว อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

ทนฺตโปณสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

โภชนวคฺโค จตุตฺโถ ฯ

[๒๑๙] อเจลกวคฺคสฺส ปฐมสิกฺขาปเท ฯ เตสนฺติ ติตฺถิยานํ ฯ ตตฺถาติ ภาชเน ฯ อิโตติ ปตฺตโต ฯ สเจ ติตฺถิโย วทตีติ ปฐมเมว มํ สนฺธาย อภิหริตฺวา ฐปิตํ มยฺหํ สนฺตกํ โหตีติ อิทานิ อิมสฺมึ ภาชเน อากีรถาติ วทติ วฏฺฏติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อญฺญติตฺถิยตา อนนุญฺญาตอชฺโฌหรณียตา อชฺโฌ-หรณตฺถาย สหตฺถา อนิกฺขิตฺตภาชเน ทานนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

อเจลกสิกฺขาปทํ ปฐมํ ฯ

[๒๒๐] ทุติยํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ อนาจารํ อาจริตุกามตา ตทตฺถเมว อุปสมฺปนฺนสฺส อุยฺโยชนา เอวํ อุยฺโยเชนฺตสฺส อุป-

[ม. ท. ๓๔๖-๕๒ ส. ท. ๔๔๒-๔]

จาราติกฺกโมติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

อุยฺโยชนสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

[๒๒๑] ตติเย ฯ ปีฐฺจิสงฺฆาโฏติ ทฺวารพาหาเยตํ อธิวจนํ ฯ ขุทฺทกํ นาม สยนีฆรํ วิตฺถารโต ปญฺจหตฺถปฺปมาณํ โหติ ตสฺส จ มชฺฌิมฏฺฐานํ ปีฐฺจิสงฺฆาฏโต อฑฺฒเตยฺยหตฺถปฺปมาณเมว โหติ ตสฺมา ตาทิเส สยนีฆเร ปีฐฺจิสงฺฆาฏโต หตฺถปาสํ วิชหิตฺวา นิสินฺโน ปีฐฺจิวํสํ อติกฺกมิตฺวา นิสินฺโน นาม โหติ ฯ เอวํ นิสินฺโน จ มชฺฌํ อติกฺกมิตฺวา นิสินฺโน นาม โหตีติ อาห อิมินา มชฺฌาติกฺกมํ ทสฺเสตีติ ฯ ยถา วา ตถา วา กตสฺสาติ ปีฐฺจิวํสํ อาโรเปตฺวา วา อนาโรเปตฺวา วา กตสฺส ฯ สจิตฺตกนฺติ อนุปวิสิตฺวา นิสีทนจิตฺเตน สจิตฺตกํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตาน-เมว ฯ ปริยุฏฺฐิตราคชายปฺปติกานํ สนฺนิหิตตา สยนีฆรตา ทุติยสฺส ภิกฺขุโน อภาโว อนุปขชฺช นิสีทนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

สโภชนสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

[๒๒๒] จตุตฺถปญฺจเมสุ นตฺถิ กิญฺจิ วตฺตพฺพํ ฯ

[๒๒๓] ฉฏฺเฐ ฯ ปกติวจเนนาติ เอตฺถ ยํ ทฺวาทสหตฺถพฺ-ภนฺตเร ฐิเตน โสตุํ สกฺกา ภเวยฺย ตํ ปกติวจนํ นาม ฯ อาปุจฺฉิตพฺโพติ อหํ อิตฺถนฺนามสฺส ฆรํ คจฺฉามีติ วา จาริตฺตํ

[ม. ท. ๓๕๓-๖๗ ส.ท. ๔๔๕-๖]

อาปชฺชามีติ วา อีทิเสน วจเนน อาปุจฺฉิตพฺโพ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ปญฺจนฺนํ โภชนานํ อญฺญตเรน นิมนฺตนสาทิยนํ สนฺตํ ภิกฺขุํ อนาปุจฺฉนา ภตฺติยฆรโต อญฺญฆรปฺปเวสนํ มชฺฌนฺติกานติกฺกโม สมยสฺส วา อาปทานํ วา อภาโวติ อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

จาริตฺตสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๒๒๔] สตฺตเม ฯ มหานาโมติ อนุรุทฺธตฺเถรสฺส ภาตา ภควโตปิ จูฬปิตุ ปุตฺโต ฯ สุทฺโธทโน สุกฺโกทโน สกฺโกทโน[๑] โธโตทโน อมิโตทโนติ อิเม หิ ปญฺจ ชนา ภาตโร ฯ อมิตา นาม เทวี เตสํ ภคินี ฯ ติสฺสตฺเถโร[๒] ตสฺสา ปุตฺโต ฯ ตถาคโต จ นนฺทตฺเถโร จ สุทฺโธทนสฺส ปุตฺตา ฯ มหานาโม จ อนุรุทฺธตฺเถโร จ สุกฺโกทนสฺส ฯ อานนฺทตฺเถโร อมิโตทนสฺส ฯ โส ภควโต กนิฏฺโฐ ฯ มหานาโม มหลฺลกตโร สกทาคามี อริยสาวโก ฯ เตน วุตฺตํ มหานาโม นาม ฯเปฯ อริยสาวโกติ ฯ

[๒๒๕] ปาลิยํ อชฺชุโณฺหติ อชฺช เอกทิวสนฺติ อตฺโถ ฯ อชฺช โนติ วา อตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ โน อมฺหากํ ฯ กาลํ[๓]

๑. อิทํ นามํ วิปลฺลาโส ภเวยฺย ฯ อิธ จ อุปฺปฏิปาฏิยา ลิขิตา ปญฺจ ภาตโร ฯ
๒ เทวทตฺตตฺเถโรติ ปญฺญาโต ฯ ๓ ปาลิยํ กาเลติ ทิสฺสติ ฯ

[ม. ท. ๓๖๘-๓๗๐ ส. ท. ๔๔๖-๗]

หริสฺสถาติ เสฺว หริสฺสถ ฯ ตโต เจ อุตฺตรึ สาทิเยยฺยาติ สเจ ตตฺถ รตฺตีหิ วา เภสชฺเชหิ วา ปริจฺเฉโท กโต โหติ เอตฺตกา- เยว รตฺติโย เอตฺตกานิ วา เภสชฺชานิ วิญฺญาเปตพฺพานีติ ตโต รตฺติปริยนฺตโต วา เภสชฺชปริยนฺตโต วา อุตฺตรึ วิญฺญาเปนฺโต สาทิเทยฺย ฯ อิเมหิ ตยา เภสชฺเชหิ ปวาริตมฺหา อมฺหากญฺจ อิมินา จ อิมินา จ เภสชฺเชน อตฺโถติ อาจิกฺขิตฺวา วิญฺญาเปตุํปิ คิลาโนว ลภติ ฯ ยสฺมา สงฺฆปวารณายเมวายํ วิธิ ตสฺมา เย อตฺตโน ปุคฺคลิกาย ปวารณาย ปวาริตาติ วุตฺตํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ สงฺฆปวารณา ตโต เภสชฺชวิญฺญตฺติ อคิลานตา ปริยนฺตาติกฺกโมติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

มหานามสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๒๒๖] อฏฺฐมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ อุยฺยุตฺตา เสนา ทสฺสนตฺถาย คมนํ อนุญฺญาโตกาสโต อญฺญตฺร ทสฺสนํ ตถารูปปจฺจยสฺส อาปทาย วา อภาโวติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

อุยฺยุตฺตเสนสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[๒๒๗] นวมสิกฺขาปทมฺปิ อุตฺตานเมว ฯ ติรตฺตาติกฺกโม เสนาย สุริยสฺส อตฺถงฺคโม คิลานตาทีนํ อภาโวติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

เสนาวาสสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[ม. ท. ๓๗๐-๘ ส. ท. ๔๔๗-๘]

[๒๒๘] ทสเม ฯ กติ เต ลกฺขานิ ลทฺธานีติ ตว สรป-
ปหารสฺส ลกฺขภูตา กิตฺตกา ชนา ตยา ลทฺธาติ อตฺโถ ฯ กิตฺตกา
ตยา วิทฺธาติ วุตฺตํ โหติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อุยฺโยธิกาทิ-
ทสฺสนตฺถาย คมนํ อนุญฺญาโตกาสโต อญฺญตฺร ทสฺสนํ ตถารูป-
ปจฺจยสฺส อาปทาย วา อภาโวติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ
องฺคานิ ฯ

อุยฺโยธิกสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

อเจลกวคฺโค ปญฺจโม ฯ

[๒๒๙] สุราปานวคฺคสฺส ปฐมสิกฺขาปเท ฯ วติยาติ คาม-
ปริกฺเขปวติยา ฯ ปาลิยํ ปิฏฺฐสุราทีสุ ปิฏฺฐํ ภาชเน ปกฺขิปิตฺวา
ตชฺชํ อุทกํ ทตฺวา มทฺทิตฺวา กตา ปิฏฺฐสุรา ฯ เอวํ ปูเว
โอทเน จ ภาชเน ปกฺขิปิตฺวา ตชฺชํ อุทกํ ทตฺวา มทฺทิตฺวา
กตา ปูวสุรา โอทนสุราติ จ วุจฺจติ ฯ กิณฺณาติ ปน ตสฺสา
สุราย พีชํ วุจฺจติ ฯ เย สุราโมทกาติปิ วุจฺจนฺติ เต ปกฺขิปิตฺวา
กตา กิณฺณปกฺขิตฺตา ฯ หรีตกีสาสปาทินานาสมฺภาเรหิ สํโยชิตา
สมฺภารสํยุตฺตา ฯ มธุกตาลนาฬิเกราทิปุปฺผรโส จิรปริวาสิโต
ปุปฺผาสโว ฯ ปนสาทิผลรโส ผลาสโว ฯ มุทฺทิการโส มธฺวาสโว ฯ
อุจฺฉุรโส คุฬาสโว ฯ หรีตกามลกกฏุกภณฺฑาทินานาสมฺภารานํ
รโส จิรปริวาสิโต สมฺภารสํยุตฺโต ฯ พีชโต ปฏฺฐายาติ สมฺภาเร

[ม. ท. ๓๗๙-๘๕ ส. ท. ๔๔๙-๕๐]

ปฏิยาเทตฺวา ปาฏิยํ ปกฺขิตฺตกาลโต ปฏฺฐาย ตาลนาฬิเกราทีนํ ปุปฺผรสสฺส[๑] คพิตอภินวกาลโตเยว จ ปฏฺฐาย ฯ โลณโสจิรกํ สุตฺตญฺจ อเนเกหิ เภสชฺเชหิ อภิสงฺขโต อมชฺชภูโต อาสว- วิเสโส ฯ วาสคฺคาหาปนตฺถนฺติ สุคนฺธภาวคฺคาหาปนตฺถํ ฯ อจิตฺตกํ โลกวชฺชนฺติ เอตฺถ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ ปรมปาราชิกวณฺณนายํ วุตฺต- นเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ มชฺชภาโว ตสฺส ปานญฺจาติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

สุราปานสิกฺขาปทํ ปฐมํ ฯ

[๒๓๐] ทุติเย ฯ ภิกฺขุนีปิ อนุปสมฺปนฺนฏฺฐาเน ฐิตาติ เอตฺถ ภิกฺขูปิ ภิกฺขุนิยา อนุปสมฺปนฺนฏฺฐาเน ฐิตาติ เวทิตพฺพา ฯ เสส- เมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ หสฺสาธิปฺปายตา อุปสมฺปนฺนสฺส กาเยน กายามสนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

องฺคุลีปโฏทกสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

[๒๓๑] ตติยํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ อุปริโคปฺผกตา หสฺสา- ธิปฺปาเยน กีฬนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

หสฺสธมฺมสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

[๒๓๒] จตุตฺเถ ฯ คารโยฺห อาจริยุคฺคโห น คเหตพฺโพติ ยสฺมา อุจฺฉุรโส สตฺตาหกาลิโก ตสฺส กสโฏ ยาวชีวิโก

๑. ม. คหิต ฯ

ทฺวินฺนํเยว สมวาโย อุจฺจุฉุยฏฺฐิ ตสฺมา วิกาเล อุจฺจุฉุยฏฺฐึ ขาทิตุํ วฏฺฏติ คุฬหรีตกํ วิยาติเอวมาทิโก การยฺหาจริยวาโท น คเหตพฺโพ ฯ โลกวชฺเช อาจริยุคฺคโห น วฏฺฏตีติ โลกวชฺชสิกฺขาปเท อาปตฺติฏฺฐาเน โย อาจริยวาโท โส น คเหตพฺโพ ฯ โลกวชฺชํ อติกฺกมิตฺวา อิทํ อมฺหากํ อาจริยุคฺคโหติ วทนฺตสฺส อุคฺคโห น วฏฺฏตีติ อธิปฺปาโย ฯ สุตฺตานุโลมํ นาม อฏฺฐกถา ฯ ปเวณิยา อาคเต สโมธานํ คจฺฉตีติ ปเวณิยา อาคโต อาจริยุคฺคโหว คเหตพฺโพติ เอวํ วุตฺเต มหาอฏฺฐกถาวาเทเยว สงฺคหํ คจฺฉตีติ อธิปฺปาโย ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อุปสมฺปนฺนสฺส ปญฺญตฺเตน วจนํ อนาทริยกรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

อนาทริยสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๒๓๓] ปญฺจมํ อุตฺตานเมว ฯ อุปสมฺปนฺนตา ตสฺส ทสฺสนสวนวิสเย ภึสาเปตุกามตาย วายมนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

ภึสาปนสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๒๓๔] ฉฏฺเฐ ฯ ภคฺคา นาม ชนปทิโน ราชกุมารา ฯ เตสํ นิวาโส เอโกปิ ชนปโท รูฬฺหิสทฺเทน ภคฺคาติ วุจฺจติ ฯ เตน วุตฺตํ ภคฺคาติ ชนปทสฺส นามนฺติ ฯ สุํสุมารคิเรติ เอวนฺนามเก นคเร ฯ ตสฺส กิร นครสฺส มาปนตฺถํ วตฺถุวิชฺชาจริเยน

[ม. ท. ๓๙๒-๕ ส. ท. ๔๕๒-๓]

นครฏฺฐานสฺส ปริคฺคณฺหนทิวเส อวิทูเร สุํสุมาโร สทฺทมกาสิ คิรํ นิจฺฉาเรสิ ฯ อถ อนนฺตราเยน นคเร มาปิเต ตเมว สุํสุมารคิรณํ สุภนิมิตฺตํ กตฺวา สุํสุมารคิรีเตฺววสฺส นามํ อกํสุ ฯ เกจิ ปน สุํสุมารสณฺฐานตฺตา สุํสุมาโร นาม เอโก คิริ โส ตสฺส นครสฺส สมีเป ตสฺมา ตํ สุํสุมารคิริ เอตสฺส อตฺถีติ สุํสุมารคิรีติ วุจฺจตีติ วทนฺติ ฯ ตถา วา โหตุ อญฺญถา วา นามเมตํ ตสฺส นครสฺสาติ อาห สุํสุมารคิรนฺติ นครสฺส นามนฺติ ฯ เภสกลาติ ฆมฺมณฺฑนามโก คจฺฉวิเสโส ฯ เกจิ เสตรุกฺโขติปิ วทนฺติ ฯ เตสํ พหุลตาย ปน ตํ วนํ เภสกลาวนนฺเตฺวว ปญฺญายิตฺถ ฯ เภสคลาวเนติปิ ปาโฐ ฯ เภโส นาม เอโก ยกฺโข อยุตฺตการี ตสฺส ตโต คลิตฏฺฐานตาย ตํ วนํ เภสคลาวนํ นาม ชาตนฺติ หิ เกจิ ฯ โชติกรเณติ อคฺคิกรเณ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อคิลานตา อนุญฺญาตการณาภาโว วิสิพฺเพตุกามตา สมาทหนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

โชติสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๒๓๕] สตฺตมสิกฺขาปทสฺส ปาลิยํ อสมฺภินฺเนนาติ อมกฺขิเตน ฯ อนฏฺเฐนาติ อตฺโถ ฯ โอเรนฑฺฒมาสํ นหาเยยฺยาติ นหาตทิวสโต ปฏฺฐาย อฑฺฒมาเส อปริปุณฺเณ นหาเยยฺย ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ มชฺฌิมเทโส โอนกฑฺฒมาเส นหานํ

[ม. ท. ๓๙๕-๔๐๓ ส. ท. ๔๕๓-๔]

สมยานํ วา นทีปารคมนสฺส วา อาปทานํ วา อภาโวติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

นหานสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๒๓๖] อฏฺจเม ฯ จมฺมการนีลํ นาม ปกตินีลนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ คณฺฐิปเท ปน จมฺมการา อุทเก ติปุมลํ อยคูถญฺจ ปกฺขิปิตฺวา จมฺมํ กาฬํ กโรนฺติ ตํ จมฺมการนีลนฺติ วุตฺตํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ วุตฺตปฺปการสฺส จีวรสฺส อกตกปฺปตา อนฏฺฐจีวราทิตา นิวาสนํ วา ปารุปนํ วาติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ทุพฺพณฺณกรณสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[๒๓๗] นวเม ฯ อปจฺจุทฺธารกนฺติ มยฺหํ สนฺตกํ ปริภุญฺช วา วิสชฺเชหิ วาติอาทินา อกตปจฺจุทฺธารํ ฯ เยน วินยกมฺมํ กตนฺติ เยน สทฺธึ วินยกมฺมํ กตํ ฯ ตีสกวณฺณนายนฺติ นิสฺสคฺคิย-วณฺณนายํ ฯ ปริโภเคน กายกมฺมํ อปจฺจุทฺธาราปเนน วจีกมฺมํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ สามํ วิกปฺปิตสฺส อปจฺจุทฺธาโร วิกปฺปนุปคจีวรตา ปริโภโคติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

วิกปฺปนสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[๒๓๘] ทสมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ อุปสมฺปนฺนสฺส สนฺตกานํ ปตฺตาทีนํ อปนิธานํ วิเหเสตุกามตา วา หสาธิปฺปายตา วาติ

[ม. ท. ๔๐๔-๑๑ ส. ท. ๔๕๔-๖]

อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

จีวราปนิธานสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

สุราปานวคฺโค ฉฏฺโจ ฯ

[๒๓๙] สปฺปาณกวคฺคสฺส ปฐมสิกฺขาปเท ฯ อุสุํ สรํ อสฺสติ ขิปตีติ อิสฺสาโส ธนุสิปฺปกุสโลติ อาห ธนุคฺคหาจริโยติ ฯ ปฏิสตฺตุวิธมนตฺถํ ธนุํ คณฺหนฺตีติ ธนุคฺคหา ฯ เตสํ อาจริโย ธนุคฺคหาจริโย ฯ อปฺปมตฺเตน วตฺตํ กาตพฺพนฺติ ยถา เต ปาณา น มรนฺติ เอวํ สุปฏฺจิตสฺสตินา เสนาสเน วตฺตํ กาตพฺพํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ องฺคานิปิ มนุสฺสวิคฺคเห วุตฺตนเยน เวทิตพฺพานีติ ฯ

สญฺจิจฺจสิกฺขาปทํ ปฐมํ ฯ

[๒๔๐] ทุติเย ฯ อุทกสณฺฐานกปฺปเทเสติ ยตฺถ ภูมิภาเค อุทกํ นิกฺขิตฺตํ[๑] สนฺติฏฺฐติ น สหสา ปริกฺขยํ คจฺฉติ ตาทิเส ปเทเส ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ องฺคานิ สิญฺจนสิกฺขาปเท วุตฺตนยาเนว ฯ

สปฺปาณกสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

[๒๔๑] ตติเย ฯ ยถาปติฏฺจิตภาเวน ปติฏฺฐาตุํ น เทนฺตีติ เตสํ ปวตฺติอาการทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ยํ ปน ธมฺเมน อธิกรณํ

๑. ม. อุทกนิมิตฺตํ ฯ

[ม. ท. ๔๑๒-๗ ส. ท. ๔๕๖-๘]

นีหตํ ตํ สุนีหตเมว ฯ สเจ วิปฺปกเต กมฺเม ปฏิกฺโกสติ ตํ สญฺญาเปตฺวาว กาตพฺพํ ฯ อิตรถา กมฺมญฺจ กุปฺปติ การกานญฺจ อาปตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ยถาธมฺมนีหตภาโว ชานนา อุกฺโกฏนาติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

อุกฺโกฏนสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

[๒๔๒] จตุตฺเถ ฯ ตสฺเสวาติ โย อาปนฺโน ตสฺเสว ฯ อาโรเจตีติ ปฏิจฺฉาทนตฺถเมว มา กสฺสจิ อาโรเจสีติ วทติ ฯ วตฺถุปุคฺคโลติ อาปนฺนปุคฺคโล ฯ เยนสฺส อาโรจิตนฺติ เยน ทุติเยน อสฺส ตติยสฺส อาโรจิตํ ฯ โกฏิ ฉินฺนา โหตีติ ยสฺมา ปฏิจฺฉาทนปจฺจยา อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวาว ทุติเยน ตติยสฺส อาโรจิตํ ตสฺมา ตปฺปจฺจยา ปุน เตน อาปชฺชิตพฺพาปตฺติยา อภาวโต อาปตฺติยา โกฏิ ฉินฺนา นาม โหติ ฯ อนุปสมฺปนฺนสฺส สุกฺกวิสฏฺฐิ จ กายสํสคฺโค จาติ อยํ ทุฏฺฐุลฺลอชฺฌาจาโร นามาติ อิทํ ทุฏฺฐุลฺลาโรจนสิกฺขาปทฏฺฐกถาย น สเมติ ฯ วุตฺตํ หิ ตตฺถ อนุปสมฺปนฺนสฺส ทุฏฺฐุลฺลํ วา อทุฏฺฐุลฺลํ วา อชฺฌาจารนฺติ เอตฺถ อาทิโต ปญฺจ สิกฺขาปทานิ ทุฏฺฐุลฺโล นาม อชฺฌาจาโร เสสานิ อทุฏฺฐุลฺโล สุกฺกวิสฏฺฐิกายสํสคฺคทุฏฺฐุลฺลอตฺตกามา ปนสฺส อชฺฌาจาโร นามาติ ฯ อาโรจเน อนุปสมฺปนฺนสฺส ทุฏฺฐุลฺลํ อญฺญถา อธิปฺเปตํ ปฏิจฺฉาทเน อญฺญถาติ เอตฺถาปิ วิเสสการณํ

[ม. ท. ๔๑๗-๒๐ ส. ท. ๔๕๘-๙]

น ทิสฺสติ ฯ ตสฺมา อฏฺฐกถาย ปุพฺเพนาปรํ น สเมติ ฯ อวิโรธํ อิจฺฉนฺเตน ปน วีมํสิตพฺพเมตฺถ การณํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อุปสมฺปนฺนสฺส ทุฏฺฐุลฺลาปตฺติชานนํ ปฏิจฺฉาเทตุกามตาย นาโรเจสฺสามีติ ธุรนิกฺเขโปติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

ทุฏฺฐุลฺลสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๒๔๓] ปญฺจเม ฯ รูปสุตฺตนฺติ เหรญฺญิกานํ สุตฺตํ ฯ ทุรุตฺตานนฺติ อกฺโกสวเสน ทุรุตฺตานํ ฯ ทุรุตฺตตฺตาเยว ทุราคตานํ ฯ วจนปถานนฺติ เอตฺถ วจนเมว ตทตฺถํ ญาตุกามานํ ญาเปตุกามานญฺจ ปโถติ วจนปโถ ฯ ทุกฺขมานนฺติ ทุกฺเขน ขมิตพฺพานํ ฯ คพฺเภ สยิตกาเลน สทฺธึ วีสติมํ วสฺสํ อสฺสาติ คพฺภวีโส ฯ หาปนวฑฺฒนนฺติ คพฺภมาเสสุ อธิเกสุ อุตฺตริหาปนํ โอเนสุ วฑฺฒนนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ เอกูนวีสติวสฺสนฺติ ทฺวาทสมาเส มาตุกุจฺฉิสฺมึ วสิตฺวา มหาปวารณาย ชาตกาลโต ปฏฺฐาย เอกูนวีสติวสฺสํ ฯ ปาฏิปททิวเสติ ปจฺฉิมิกาย วสฺสูปคมนทิวเส ฯ ตึสรตฺตินฺทิโว มาโสติ วจนโต จตฺตาโร มาสา ปริหายนฺตีติ วุตฺตํ ฯ วสฺสํ อุกฺกฑฺเฒนฺตีติ วสฺสํ อุทฺธํ กฑฺเฒนฺติ ฯ ตติเย สํวจฺฉเร เอกมาสํ อธิกมาสวเสน ปริจฺจชนฺตา วสฺสํ อุทฺธํ กฑฺเฒนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตสฺมา ตติโย สํวจฺฉโร เตรสมาสิโก โหติ ฯ สํวจฺฉรสฺส ปน ทฺวาทสมาสิกตฺตา อฏฺฐารสสุ วสฺเสสุ อธิกมาเส วิสุํ คเหตฺวา

[ม. ทง ๔๒๑-๔ ส. ท. ๔๖๐-๑]

ฉ มาสา วฑฺฒนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ตโตติ ฉมฺมาสโต ฯ นิกฺกงฺขา หุตฺวาติ อธิกมาเสหิ สทฺธึ ปริปุณฺณวีสติวสฺสตฺตา นิพฺเพมติกา หุตฺวา ฯ ยํ ปน วุตฺตํ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ อฏฺฐารสนฺนํเยว วสฺสานํ อธิกมาเส คเหตฺวา คณิตตฺตา เสสวสฺสทฺวยสฺสาปิ อธิกทิวสานิ โหนฺเตว ตานิ อธิกทิวสานิ สนฺธาย นิกฺกงฺขา หุตฺวาติ วุตฺตนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ น หิ ทฺวีสุ วสฺเสสุ อธิกทิวสานิ นาม วิสุํ อุปลพฺภนฺติ ตติเย วสฺเส วสฺสุกฺกฑฺฒนวเสน อธิกมาเส ปริจฺจตฺเตเยว อติเรกมาสสมฺภวโต ฯ ตสฺมา ทฺวีสุ วสฺเสสุ อติเรกทิวสานิ นาม วิสุํ น สมฺภวนฺติ ฯ นนุ จ เต เทฺว มาเส คเหตฺวา วีสติ วสฺสานิ ปริปุณฺณานิ โหนฺตีติ กสฺมา วุตฺตํ เอกูนวีสติวสฺสมฺหิ[๑] ปุน อปรสฺมึ วสฺเส ปกฺขิตฺเต วีสติ วสฺสานิ ปริปุณฺณานิ โหนฺตีติ อาห เอตฺถ ปน ฯ เป ฯ วุตฺตนฺติ ฯ อเนกตฺ-ถตฺตา นิปาตานํ ปนสทฺโท หิสทฺทตฺเถ ฯ เอตฺถ หีติ วุตฺตํ โหติ ฯ อิทํ หิ วุตฺตสฺเสวตฺถสฺส สมตฺถนวเสน วุตฺตํ ฯ อิมินาว อิมํ ทีเปติ ยํ วุตฺตํ เอกูนวีสติวสฺสํ สามเณรํ นิกฺขมนียปุณฺณมาสึ อติกฺกมฺม ปาฏิปททิวเส อุปสมฺปาเทนฺตีติ ตตฺถ คพฺภมาเสปิ คเหตฺวา ทฺวีหิ มาเสหิ อปริปุณฺณวีสติวสฺสํ สนฺธาย เอกูนวีสติ-วสฺสนฺติ วุตฺตํ ตสฺมา อธิกมาเสสุ ทฺวีสุ คหิเตสุ วีสติ วสฺสานิ

๑. ม. เอกูนวีสติวสฺสญฺหิ ฯ

ปริปุณฺณานิ นาม โหนฺตีติ ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา คพฺภมาสาปิ คณนูปคา โหนฺติ ตสฺมา ฯ เอกวีสติวสฺโส โหตีติ ชาตทิวสโต ปฏฺฐาย วีสติวสฺโส สมาโน คพฺภมาเสหิ สทฺธึ เอกวีสติวสฺโส โหติ ฯ อญฺญํ อุปสมฺปาเทตีติ อุปชฺฌาโย หุตฺวา กมฺมวาจา-จริโย วา หุตฺวา อุปสมฺปาเทติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ โอนวีสติวสฺสตา โอนกสญฺญิตา อุปสมฺปาทนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

โอนวีสติวสฺสสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๒๔๔] ฉฏฺฐสิกฺขาปทํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ เถยฺยสตฺถภาโว ชานนํ สํวิธานํ อวิสงฺเกเตน คมนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

เถยฺยสตฺถสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๒๔๕] สตฺตเม นตฺถิ กิญฺจิ วตฺตพฺพํ ฯ

[๒๔๖] อฏฺฐเม ฯ พาธยึสูติ หนึสุ ฯ ตํตํสมฺปตฺติยา วิพนฺธน-วเสน สตฺตสนฺตานสฺส อนฺตเร เวมชฺเฌ เอติ อาคจฺฉตีติ อนฺตราโย ทิฏฺฐธมฺมิกาทิอนตฺโถ ฯ อนติกฺกมนฏฺเฐน ตสฺมึ อนฺตราเย นิยุตฺตา อนฺตรายํ วา ผลํ อรหนฺติ อนฺตรายสฺส วา กรณสีลาติ อนฺตรายิกา ฯ เตนาห อนฺตรายํ กโรนฺตีติ อนฺตรายิกาติ ฯ อานนฺตริยธมฺมาติ อนนฺตริกสภาวา เจตนาธมฺมา ฯ ตตฺรายํ

[ม. ท. ๔๒๔-๓๑ ส. ท. ๔๖๑-๓]

วจนตฺโถ ฯ จุติอนนฺตรํ ผลํ อนนฺตรํ นาม ฯ ตสฺมึ อนนฺตเร นิยุตฺตา ตํนิพฺพตฺตเน อนนฺตรกรณสีลา อนนฺตรปฺปโยชนาติ วา อานนฺตริกา ฯ เตเอว อานนฺตริยาติ วุตฺตา ฯ กมฺมานิเอว อนฺตรายิกาติ กมฺมนฺตรายิกา ฯ โมกฺขสฺเสว อนฺตรายํ กโรติ น สคฺคสฺสาติ มิจฺฉาจารลกฺขณาภาวโต วุตฺตํ ฯ น หิ ภิกฺขุนิยา ธมฺมรกฺขิตภาโว อตฺถิ ฯ ปากติกภิกฺขุนีวเสน เจตํ วุตฺตํ ฯ อริยาย ปน ปวตฺตํ อปายสํวตฺตนิยเมว ฯ นนฺทมาณวโก เจตฺถ นิทสฺสนํ ฯ อุภินฺนํ สมานจฺฉนฺทตาวเสน วา น สคฺคนฺตรายิกตา ฯ โมกฺขนฺตรายิกตา ปน โมกฺขตฺถาย ปฏิปตฺติยา วิทฺธํสนโต ฯ อภิภวิตฺวา ปน ปวตฺติยํ สคฺคนฺตรายิกตาปิ น สกฺกา นิวาเรตุนฺติ วทนฺติ ฯ อเหตุกทิฏฺฐิอกิริยทิฏฺฐินตฺถิกทิฏฺฐิโย จ นิยตภาวํ ปตฺตา นิยตมิจฺฉาทิฏฺฐิธมฺมา ฯ ปฏิสนฺธิธมฺมาติ ปฏิสนฺธิจิตฺตุปฺปาทมาห ฯ ปณฺฑกาทิคฺคหณญฺเจตฺถ นิทสฺสนมตฺตํ สพฺพายปิ อเหตุกปฏิสนฺธิยา วิปากนฺตรายิกภาวโต ฯ ยาหิ อริเย อุปวทติ ตา เจตนา อริยูปวาทา ฯ ตโต ปรนฺติ ขมาปนโต อุปริ ฯ ยํ ปเนตฺถ วตฺตพฺพํ ตํ ทิพฺพจกฺขุกถายํ วุตฺตเมว ฯ สญฺจิจฺจ อาปนฺนา อาปตฺติโยติ สญฺจิจฺจ วีติกฺกนฺตา สตฺต อาปตฺติกฺขนฺธา ฯ สญฺจิจฺจ วีติกฺกนฺตํ หิ อนฺตมโส ทุกฺกฏทุพฺภาสิตมฺปิ สคฺคมคฺคผลานํ อนฺตรายํ กโรติ ฯ ยาว ภิกฺขุภาวํ วา

[ม. ท. ๔๓๑ ส. ท. ๔๖๓]

ปฏิชานาติ ปาราชิกํ อาปนฺโน น วุฏฺฐาติ วา เสสครุกาปตฺตึ อาปนฺโน น เทเสติ วา ลหุกาปตฺตึ อาปนฺโน ฯ อยํ ภิกฺขูติ อริฏฺโฐ ภิกฺขุ ฯ รเสน รสํ สํสนฺทิตฺวาติ อนวชฺเชน ปจฺจยปริภุญฺชนรเสน สาวชฺชปญฺจกามคุณปริโภครสํ สมาเนตฺวา ฯ โยนิโส ปจฺจเวกฺขเณ นตฺถิ เอตฺถ ฉนฺทราโคติ นิจฺฉนฺทราโค ปจฺจยปริโภโค ฯ อุปเนนฺโต วิยาติ พนฺธนํ อุปเนนฺโต วิย ฯ ฆเฏนฺโต วิยาติปิ ปาโฐ ฯ อุปสํหรนฺโต วิยาติ สทิสตํ อุปสํหรนฺโต วิย เอกนฺตสาวชฺเช อนวชฺชภาวปกฺเขปนโต ฯ ปาปกนฺติ ลามกฏฺเฐน ทุคฺคติสมฺปาปนฏฺเฐน จ ปาปกํ ฯ มหาสมุทฺทํ พนฺธนฺเตน วิยาติ เสตุกรณวเสน มหาสาครํ พนฺธนฺเตน วิย ฯ สพฺพญฺญุตญฺญาเณน สทฺธึ ปฏิวิรุชฺฌนฺโตติ สพฺพญฺญุตญฺญาเณน สาวชฺชนฺติ ทิฏฺฐํ อนวชฺชนฺติ คหเณน เตน สห ปฏิวิรุชฺฌนฺโต ฯ อาณาจกฺเกติ ปฐมปาราชิกสิกฺขาปทสงฺขาเต อพฺรหฺมจริยํ ปหายาติ อาทิเทสนาสงฺขาเต จ อาณาจกฺเก ฯ อฏฺฐิกงฺกลํ นาม อุรฏฺฐิ วา ปิฏฺฐิกณฺฏกํ วา สีสฏฺฐิ วา ฯ ตํ หิ นิมฺมํสตฺตา กงฺกลนฺติ วุจฺจติ ฯ วิคตมํสาย หิ อฏฺฐิสงฺขลิกาย เอกฏฺฐิมฺหิ วา กงฺกลสทฺโท นิรูโฬฺห ฯ อนุทหนฏฺเฐนาติ อนุปายปฏิปตฺติยา สมฺปติ อายติญฺจ อนุทหนฏฺเฐน ฯ มหาภิตาปนฏฺเฐน อนวฏฺฐิต-สภาวตาย ฯ อิตฺตรปจฺจุปฏฺฐานฏฺเฐน มุหุตฺตกรณียตาย ฯ ตาว-

[ม. ท. ๔๓๑-๓ ส. ท. ๔๖๓-๔]

กาลิกฏฺเฐน ปเรหิ อภิภวนียตาย ฯ สพฺพงฺคปจฺจงฺคปลิภญฺชนฏฺเฐน เภทนาทิกรณภาเวน ฯ อุคฺฆาตสทิสตาย อธิกุฏฺฏนฏฺเฐน ฯ อวเณ วณํ อุปฺปาเทตฺวา อนฺโต อนุปวิสนสภาวตาย วินิวิชฺฌนฏฺเฐน ฯ ทิฏฺฐธมฺมิกสมฺปรายิกอนตฺถนิมิตฺตตาย สาสงฺกสปฺปฏิภยฏฺเฐน ฯ ปาลิยํ ถามสา ปรามาสาติอาทีสุ เอวมตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ ถามสาติ ทิฏฺฐิถาเมน ฯ ตสฺสา ทิฏฺฐิยา ถามคตภาเวนาติ อตฺโถ ฯ ปรามาสาติ ทิฏฺฐิปรามาเสน ฯ ทิฏฺฐิสงฺขาตปรามสเนนาติ อตฺโถ ฯ ทิฏฺฐิเยว หิ ธมฺมสภาวํ อติกฺกมิตฺวา ปรโต อามสเนน ปรามาโส ฯ อภินิวิสฺสาติ ตณฺหาภินิเวสปุพฺพงฺคเมน ทิฏฺฐาภินิเวเสน อิทเมตฺถ สจฺจนฺติ อภินิวิสิตฺวา ฯ โวหรตีติ กเถติ ทีเปติ วา ฯ ยโต จ โข เต ภิกฺขูติ ยทา เต ภิกฺขู ฯ เอวํ พฺยา โข อหํ ภนฺเต ภควตาติ อิทํ เอส อตฺตโน ลทฺธึ นิคูหิตุกามตาย นตฺถีติ วตฺตุกาโมปิ ภควโต อานุภาเวน สมฺปฏิจฺฉติ ฯ พุทฺธานํ กิร สมฺมุขา เทฺว กถา กเถตุํ สมตฺโถ นาม นตฺถิ ฯ กสฺส โข นาม ตฺวํ โมฆปุริสาติ ตฺวํ โมฆปุริส กสฺส ขตฺติยสฺส วา พฺราหฺมณสฺส วา เวสฺสสฺส วา สุทฺทสฺส วา คหฏฺฐสฺส วา ปพฺพชิตสฺส วา เทวสฺส วา มนุสฺสสฺส วา มยา เอวํ ธมฺมํ เทสิตํ อาชานาสิ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ธมฺมกมฺมตา สมนุภาสนา อปฺปฏินิสฺสชฺชนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ

[ม. ท. ๔๓๓-๗ ส. ท. ๔๖๔]

องฺคานิ ฯ

อริฏฺฐสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[๒๔๗] นวเม ฯ ปโยคคณนายาติ ทานคหณปฺปโยคคณนาย ฯ สํวาเส กมฺมปริโยสานวเสน สหเสยฺยาย เอกสฺมึ นิปนฺเน อิตรสฺส นิปชฺชนปฺปโยควเสน อาปตฺติปริจฺเฉโท เวทิตพฺโพ ฯ เอตฺถ จ ปทภาชเน เอกจฺฉนฺเนติ อวิเสเสน วุตฺตตฺตา นานูปจาเรปิ เอกจฺ- ฉนฺเน นิปชฺชนฺตสฺส อาปตฺติ ฯ เตเนว มาติกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ สห วา เสยฺยํ กปฺเปยฺยาติ นานูปจาเรปิ เอกจฺฉนฺเน นิปชฺเชยฺยาติ ฯ ปณฺณตฺตึ อชานนฺเตน อรหตาปิ กฺริยาพฺยากตจิตฺเตน อาปชฺชิตพฺพตฺตา ติจิตฺตนฺติ วุตฺตํ ฯ ยํ ปน เกนจิ วุตฺตํ ติจิตฺตนฺติ เอตฺถ วิปากาพฺยากตจิตฺเตน สหเสยฺยํ กปฺเปยฺยาติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ อญฺญถา สจิตฺตกตฺตา สิกฺขาปทสฺส กิริยาพฺยากตํ สนฺธาย น ยุชฺชตีติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ น หิ สจิตฺตกสิกฺขาปทวีติกฺกโม อรหโต น สมฺภวติ ฯ เตเนว ปฐวีขณนาทีสุ สจิตฺตกสิกฺขาปเทสุ ติจิตฺตเมว วุตฺตํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อกฏานุธมฺมตา ชานนา สมฺโภคาทิกรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

อุกฺขิตฺตสมฺโภคสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[๒๔๘] ทสเม ฯ ปิเรติ นิปาตปทํ สมฺโพธเน วตฺตมานํ

[ม. ท. ๔๓๘-๔๐ ส. ท. ๓๖๕]

ปรสทฺเทน สมานตฺถํ วทตีติ อาห ปร อมามกาติ ฯ อมฺหากํ อนชฺฌตฺติกภูตาติ อตฺโถ ฯ ปิเรติ วา ปรโตติ อิมินา สมานตฺถํ นิปาตปทํ ฯ ตสฺมา จร ปิเรติ ปรโต คจฺฉ มา อิธ ติฏฺฐาติ เอวมฺเปตฺถ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ เสสเมตฺถ ปุริมสิกฺขาปททฺวเย วุตฺตนยเมว ฯ

กณฺฏกสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

สปฺปาณกวคฺโค สตฺตโม ฯ

[๒๔๙] สหธมฺมิกวคฺคสฺส ปฐมสิกฺขาปเท ฯ วาจาย วาจาย อาปตฺตีติ อนาทริยภยา เลเสน เอวํ วทนฺตสฺส อาปตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อุปสมฺปนฺนสฺส ปญฺญตฺเตน วจนํ อสิกฺขิตุกามตาย เอวํ วจนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

สหธมฺมิกสิกฺขาปทํ ปฐมํ ฯ

[๒๕๐] ทุติเย ฯ วินยสฺส ปริยาปุณนํ วินยปริยตฺตีติ อาห วินยํ ปริยาปุณนฺตานนฺติอาทึ ฯ สุคุตฺโตติ กรณฺฑเก ปกฺขิตฺตมณิกฺขนฺโธ วิย ยถา น นสฺสติ วิปตฺตึ น ปาปุณาติ เอวํ สุฏฺฐุ โคปิโต ฯ สุรกฺขิโตติ ตสฺเสว ปริยายวจนํ ฯ ยถา วา กิเลสโจเรหิ อวิลุมฺปนีโย โหติ เอวํ สพฺพทา สุปฏฺฐิตสฺสติตาย สุฏฺฐุ รกฺขิโต ฯ กุกฺกุจฺจปกตานนฺติ กปฺปิยากปฺปิยํ นิสฺสาย อุปฺปนฺนกุกฺกุจฺเจน อภิภูตานํ ฯ สารชฺชนํ สารโท พฺยาโมห-

[ม. ท. ๔๔๑-๕๒ ส. ท. ๔๖๕-๗]

ภยํ ฯ วิคโต สารโท เอตสฺสาติ วิสารโท ฯ สหธมฺเมนาติ
สการเณน วจเนน ฯ สุนิคฺคหิตํ นิคฺคณฺหาตีติ ยถา น ปุน
สีสํ อุกฺขิปนฺติ อถโข อปฺปฏิภาณา มงฺกุภูตาเยว โหนฺติ เอวํ
สุฏฺฐุ นิคฺคณฺหาติ ฯ อลชฺชิตาติ ยการโลเปน นิทฺเทโส ฯ
อลชฺชิตายาติ วุตฺตํ โหติ ฯ อญาณตาติอาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ
มนฺโท โมมูโหติ อญาณภาเวน มนฺโท อวิสารทาย[๑] โมมูโห ฯ
มหามุโฬฺหติ อตฺโถ ฯ อตฺตปจฺจตฺถิกาติ อตฺตโน ปจฺจตฺถิกา ฯ
วชฺชิปุตฺตกา ทสวตฺถุทีปกา ฯ ปรูปหารอญาณกงฺขปรวิตรณาทิ-
วาทาติ เอตฺถ เย อรหตฺตํ ปฏิชานนฺตานํ อปฺปตฺเต ปตฺตสญฺญีนํ
อธิมานิกานํ กุหกานํ วา อรหตฺตํ ปฏิชานนฺตานํ สุกฺกวิสฏฺฐึ
ทิสฺวา มารกายิกา เทวตา อรหโต อสุจึ อุปสํหรนฺตีติ มญฺญนฺติ
เสยฺยถาปิ ปุพฺพเสลิยา อปรเสลิยา จ เต ปรูปหารวาทา ฯ
เยสํ ปน อรหโต อิตฺถีปุริสาทีนํ นามโคตฺตาทีสุ ญาณปฺปวตฺติยา
อภาเวน อตฺถิ อรหโต อญาณํ ตตฺเถว สนฺนิฏฺฐานาภาเวน
อตฺถิ อรหโต กงฺขา ยสฺมา จสฺส ตานิ วตฺถูนิ ปเร วิตรนฺติ
ปกาเสนฺติ อาจิกฺขนฺติ ตสฺมา อตฺถิ อรหโต ปรวิตรณาติ
อิมา ติสฺโส ลทฺธิโย เสยฺยถาปิ เอตรหิ ปุพฺพเสลิยานํ เต
อญาณกงฺขปรวิตรณวาทา ฯ นิคฺคโห ปน เนสํ กถาวตฺถุปกรเณ

๑. ม. อวิสยโต ฯ

[ม. ท. ๔๕๒ ส. ท. ๔๖๗-๗๐]

วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ จตฺตาโร มคฺคา จตฺตาริ ผลานิ จาติ อุกฺกฏฺจนิทฺเทสวเสน วุตฺตํ ฯ จตสฺโส ปฏิสมฺภิทา ติสฺโส วิชฺชา ฉ อภิญฺญาติ อยมฺปิ อธิคมสทฺธมฺโมเยว ฯ จกาโร วา อวุตฺตสมฺปิณฺฑนตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ เกจิ เถราติ ธมฺมกถิกา ฯ อาหํสูติ ปํสุกูลิกตฺเถรา เอวมาหํสุ ฯ

[๒๕๑] กทา ปนายํ กถา อุทปาทีติ ฯ อยํ เหตฺถ อนุปุพฺพิกถา ฯ อิมสฺมึ กิร ทีเป จณฺฑาลติสฺสมหาภเย สกฺโก เทวราชา มหาอุฬุมฺปํ มาเปตฺวา ภิกฺขูนํ อาโรจาเปสิ มหนฺตํ ภยํ ภวิสฺสติ น สมฺมา เทโว วสฺสิสฺสติ ภิกฺขู ปจฺจเยหิ กิลมนฺตา ปริยตฺตึ สณฺธาเรตุํ น สกฺขิสฺสนฺติ ปรตีรํ คนฺตฺวา อยฺเยหิ ชีวิตํ รกฺขิตุํ วฏฺฏติ อิมํ มหาอุฬุมฺปํ อารุยฺห คจฺฉถ ภนฺเต เยสํ เอตฺถ นิสชฺชฏฺฐานํ นปฺปโหติ เต กฏฺฐขณฺเฑปิ อุรํ ฐเปตฺวา คจฺฉนฺตุ สพฺเพสํ ภยํ น ภวิสฺสตีติ ฯ ตทา สมุทฺทตีรํ ปตฺวา สฏฺฐี ภิกฺขู กติกํ กตฺวา อมฺหากํ เอตฺถ คมนกิจฺจํ นตฺถิ มยํ อิเธว หุตฺวา เตปิฏกํ รกฺขิสฺสามาติ ตโต นิวตฺติตฺวา ทกฺขิณมลยชนปทํ คนฺตฺวา กนฺทมูลปณฺเณหิ ชีวิตํ กปฺเปนฺตา วสึสุ ฯ กาเย วหนฺเต นิสีทิตฺวา สชฺฌายํ กโรนฺติ อวหนฺเต วาลิกํ อุสฺสาเปตฺวา ปริวาเรตฺวา สีสานิ เอกฏฺฐาเน กตฺวา ปริยตฺตึ สมฺมสนฺติ ฯ อิมินา นิยาเมน ทฺวาทส สํวจฺฉรานิ

[ม. ท. ๔๕๒ ส. ท. ๔๗๐-๑]

สาฏฺฐกถํ เตปิฏกํ ปริปุณฺณํ กตฺวา ธารยึสุ ฯ ภเย วูปสนฺเต สตฺตสตา ภิกฺขู อตฺตโน คตฏฺฐาเน สาฏฺฐกเถ เตปิฏเก เอกกฺขรมฺปิ เอกพฺยญฺชนมฺปิ อวินาเสตฺวา อิมเมว ทีปมาคมฺม กลฺลคามชนปเท มณฺฑลารามวิหาเร ปวิสึสุ ฯ เถรานํ อาคตปฺปวุตฺตึ สุตฺวา อิมสฺมึ ทีเป โอหีนา สฏฺฐี ภิกฺขู เถเร ปสฺสิสฺสามาติ คนฺตฺวา เถเรหิ สทฺธึ เตปิฏกํ โสเธนฺตา เอกกฺขรมฺปิ เอกพฺยญฺชนมฺปิ อสเมนฺตํ นาม น ปสฺสึสุ ฯ ตสฺมึ ฐาเน เถรานํ อยํ กถา อุทปาทิ ปริยตฺติ นุ โข สาสนสฺส มูลํ อุทาหุ ปฏิปตฺตีติ ฯ ปํสุกูลิกตฺเถรา ปฏิปตฺติ มูลนฺติ อาหํสุ ฯ ธมฺมกถิกา ปริยตฺตีติ ฯ อถ เน เถรา ตุมฺหากํ ทฺวินฺนํปิ ชนานํ วจนมตฺเตเนว น สกฺกา วิญฺญาตุํ ชินภาสิตํ สุตฺตํ อาหรถาติ อาหํสุ ฯ สุตฺตํ อาหริตุํ น ภาโรติ อิเม เจ สุภทฺท ภิกฺขู สมฺมา วิหเรยฺยุํ อสุญฺโญ โลโก อรหนฺเตหิ อสฺสาติ ปฏิปตฺติมูลกํ มหาราช สตฺถุสาสนํ ปฏิปตฺติสารกํ มหาราช สตฺถุสาสนํ ปฏิปตฺติยํ ธรนฺตํ[๑] ติฏฺฐตีติ สุตฺตํ อาหรึสุ ฯ อิมํ สุตฺตํ สุตฺวา ธมฺมกถิกา อตฺตโน วาทฏฺฐปนตฺถาย อิมํ สุตฺตํ อาหรึสุ

ยาว ติฏฺฐนฺติ สุตฺตนฺตา วินโย ยาว ทิปฺปติ
ตาว ทกฺขนฺติ อาโลกํ สุริเย อพฺภุฏฺฐิเต ยถา

๑. ม. ปฏิปตฺติ ติฏฺฐนฺตี ฯ

[ม. ท. ๔๕๒ ส. ท. ๔๗๑]

สุตฺตนฺเตสุ อสนฺเตสุ ปมุฏฺเฐ วินยมฺหิ จ
ตโม ภวิสฺสติ โลเก สุริเย อตฺถงฺคเต ยถา
สุตฺตนฺเต รกฺขิเต สนฺเต ปฏิปตฺติ โหติ รกฺขิตา
ปฏิปตฺติยํ ฐิโต ธีโร โยคกฺเขมา น ธํสตีติ ฯ

อิมสฺมึ สุตฺเต อาหเฏ ปํสุกูลิกตฺเถรา ตุณฺหี อเหสุํ ฯ ธมฺมกถิกตฺเถรานํเยว วจนํ ปรโต อโหสิ ฯ ยถา หิ ควสตสฺส ควสหสฺสสฺส วา อนฺตเร ปเวณีปาลิกาย เธนุยา อสติ วํโส สา ปเวณี น ฆฏิยติ เอวเมว อารทฺธวิปสฺสกานํ ภิกฺขูนํ สเตปิ สหสฺเสปิ สํวิชฺชมาเน ปริยตฺติยา อสติ อริยมคฺคปฏิเวโธ นาม น โหติ ฯ ยถา จ นิธิกุมฺภิยา ชานนตฺถาย ปาสาณปิฏฺเฐ อกฺขเรสุ อุปนิพนฺเธสุ ยาว อกฺขรานิ ธรนฺติ ตาว นิธิกุมฺภี นฏฺฐา นาม น โหติ เอวเมว ปริยตฺติยา ธรมานาย สาสนํ อนฺตรหิตํ นาม น โหตีติ ฯ

[๒๕๒] ตสฺสาเธยฺโยติ ตสฺสายตฺโต ฯ โส ปนาติ โส ปน ปาฏิโมกฺโข ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ครหิตุกามตา อุปสมฺปนฺนสฺส สนฺติเก สิกฺขาปทวิวณฺณนญฺจาติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

วิเลขนสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

[๒๕๓] ตติยํ อุตฺตานเมว ฯ โมหาโรปนํ โมเหตุกามตา

[ม. ท. ๔๕๒-๔ ส. ท. ๔๗๑-๔]

วุตฺตนเยน สุตภาโว โมหนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

โมหนสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

[๒๕๔] จตุตฺเถ ฯ รตฺตจิตฺโตติ กายสํสคฺคราเคน รตฺตจิตฺโต ฯ สเจ ปน เมถุนราเคน รตฺโต ปหารํ เทติ ทุกฺกฏเมว ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ กุปิตตา นโมกฺขาธิปฺปายตา อุปสมฺปนฺนสฺส ปหารทานนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ปหารสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๒๕๕] ปญฺจเม ฯ นปฺปหริตุกามตาย ทินฺนตฺตา ทุกฺกฏนฺติ เอตฺถ ปหริตุกามตาย ปหเฏ ปุริมสิกฺขาปเทน ปาจิตฺติยํ อุจฺจาเรตุกามตาย เกวลํ อุคฺคิรณมตฺเต กเต อิมินา ปาจิตฺติยํ ฯ อิมินา ปน วิรชฺฌิตฺวา ปหาโร ทินฺโน ตสฺมา ทุกฺกฏํ ฯ กิมิทํ ทุกฺกฏํ ปหารปจฺจยา อุทาหุ อุคฺคิรณปจฺจยาติ ฯ ตตฺถ เกจิ ตาว วทนฺติ ปหารปจฺจยาเอว ทุกฺกฏํ อุคฺคิรณปจฺจยา ปาจิตฺติยนฺติ สทุกฺกฏํ ปาจิตฺติยํ ยุชฺชติ ฯ ปุริมํ หิ อุคฺคิรณํ ปจฺฉา ปหาโร น จ ปจฺฉา ปหารํ นิสฺสาย ปุริมํ อุคฺคิรณํ อนาปตฺติวตฺถุกํ ภวิตุมรหตีติ ฯ มยํ ปเนตฺถ เอวํ ตกฺกยาม อุคฺคิรณสฺส อตฺตโน สภาเวเนว อสณฺฐิตตฺตา ตปฺปจฺจยา ปาจิตฺติเยน น ภวิตพฺพํ อสุทฺธจิตฺเตน กตปฺปโยคตฺตา ปน น สกฺกา เอตฺถ อนาปตฺติยา ภวิตุนฺติ ทุกฺกฏํ วุตฺตํ นปฺปหริตุกามตาย

[ม. ท. ๔๕๙-๖๑ ส. ท. ๔๗๔-๖]

ทินฺนตฺตาติ อิมินา จ ปหารปจฺจยา ปุริมสิกฺขาปเทน ปาจิตฺติยา-
สมฺภเว การณํ วุตฺตํ น ปน ปหารปจฺจยา ทุกฺกฏสมฺภเว
น หิ อปฺปหริตุกามตาย ปหาเร ทินฺเน ปุริมสิกฺขาปเทน ปหาร-
ปจฺจยา ปาจิตฺติเยน ทุกฺกเฏน วา ภวิตุํ ยุตฺตนฺติ ฯ ติรจฺฉานา-
ทีนํ อสุจิกิรณาทีนิ[๑] ทิสฺวา กุชฺฌิตฺวาปิ อุคฺคิรนฺตสฺส โมกฺขา-
ธิปฺปาโยเอวาติ วทนฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ กุปิตตา
นโมกฺขาธิปฺปายตา อุปสมฺปนฺนสฺส ตลสตฺติอุคฺคิรณนฺติ อิมานิ
ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ตลสตฺติกสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๒๕๖] ฉฏฺเฐ อุตฺตานตฺถเมว ฯ อุปสมฺปนฺนตา สงฺฆาทิเสสสฺส อมูลกตา อนุทฺธํสนา ตงฺขณวิชานนาติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

อมูลกสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๒๕๗] สตฺตมมฺปิ อุตฺตานตฺถเมว ฯ อุปสมฺปนฺนตา อผาสุ-
กามตา กุกฺกุจฺจุปฺปาทนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

สญฺจิจฺจสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๒๕๘] อฏฺฐเม ฯ สุติสมีปนฺติ สทฺทสมีปํ ฯ สุยฺยตีติ หิ
สุติ ฯ สทฺทสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ ตสฺส สมีปํ อุปสฺสุติ ฯ สทฺท-

๑. ม. อสุจิกรณาทึ ฯ

[ม. ท. ๔๖๒-๗ ส. ท. ๔๗๖-๗]

สมีปนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ คณฺฐิปเทสุ จ สุยฺยตีติ สุตีติ สทฺโทว วุตฺโต ฯ ยตฺถ ปน ฐิเตน สกฺกา โหติ สทฺทํ โสตุ ตตฺถ ติฏฺฐนฺโต สทฺทสมีเป ฐิโต นาม โหตีติ อาห ยตฺถ ฐตฺวาติ-อาทึ ฯ เกจิ ปน สุณาติ เอตฺถาติ สุติ ยตฺถ ฐิโต สุณาติ ตสฺส ฐานสฺเสตํ นามํ ตสฺส สมีปํ อุปสฺสุตีติ วทนฺติ ฯ เอวํ ปน คยฺหมาเน ยสฺมึ ฐาเน ฐิโต สุณาติ ตสฺส อาสนฺเน อญฺญสฺมึ ปเทเส ติฏฺฐตีติ อาปชฺชติ ฯ อฏฺฐกถายญฺจ ปน อุปสฺสุติสทฺทสฺเสว อตฺถํ ทสฺเสตฺต ยตฺถ ฐตฺวา สกฺกา โหติ เตสํ วจนํ โสตุนฺติ วุตฺตํ ฯ น สุติสทฺทสฺส ฯ ตสฺมา ปุพฺพนโย เจตฺถ ปสตฺถตโร ฯ อถวา อุเปจฺจ สุยฺยติ เอตฺถาติ อุปสฺสุติ ฐานํ ฯ ยํ ฐานํ อุปคเตน สกฺกา โหติ กเถนฺตานํ สทฺทํ โสตุํ ตตฺถาติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ มนฺเตนฺตนฺติ ภุมฺมตฺเถ อุป-โยควจนนฺติ อาห มนฺตยมาเนติ ฯ เอกปริจฺเฉทานีติ สิยา กิริยา สิยา อกิริยาติ อิมินา นเยน เอกปริจฺเฉทานิ ฯ อิมานิ หิ ตีณิ สิกฺขาปทานิ กทาจิ กิริยโต สมุฏฺฐหนฺติ กทาจิ อกิริยโต น เอกกฺขเณเยว กิริยากิริยโต สมุฏฺฐหนฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตาน-เมว ฯ อุปสมฺปนฺนตา โจทนาธิปฺปาโย สวนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

อุปสฺสุติสิกฺขาปทํ อฏฺฐมํ ฯ

[ม. ท. ๔๖๗-๙ ส. ท. ๔๗๗]

[๒๕๙] นวมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ ธมฺมกมฺมตา ธมฺมกมฺมนฺติ สญฺญา ฉนฺทํ ทตฺวา ขียนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

กมฺมปฏิพาหนสิกฺขาปทํ นวมํ ฯ

[๒๖๐] ทสมํปิ อุตฺตานตฺถเมว ฯ วินิจฺฉยกถาย วตฺตมานตา ธมฺมกมฺมตา ธมฺมกมฺมสญฺญิตา สมานสีมายํ ฐิตตา สมาน-สํวาสกตา โกเปตุกามตาย หตฺถปาสวิชหนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ฉ องฺคานิ ฯ

ฉนฺทํอทตฺวาคมนสิกฺขาปทํ ทสมํ ฯ

[๒๖๑] เอกาทสมํปิ จ อุตฺตานตฺถเมว ฯ อุปสมฺปนฺนตา ธมฺเมน ลทฺธสมฺมติตา สงฺเฆน สทฺธึ วิกปฺปนูปคจีวรทานํ ปจฺฉา ขียิตุกามตาย ขียนาติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

ทพฺพสิกฺขาปทํ เอกาทสมํ ฯ

[๒๖๒] ทฺวาทสเม นตฺถิ กิญฺจิ วตฺตพฺพํ ฯ

สหธมฺมิกวคฺโค อฏฺฐโม ฯ

[๒๖๓] ราชวคฺคสฺส ปฐมสิกฺขาปเท ฯ อฏฺฐกถาย สพฺพํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ ปาลิยมฺปน อยมนุตฺตานปทตฺโถ ฯ กตํ วา กริสฺสนฺติ วาติ เมถุนวีติกฺกมนํ กตํ วา กริสฺสนฺติ วา ฯ อิเมสนฺติ ปทํ วิภตฺติวิปริณามํ กตฺวา อุภยตฺถ โยเชตพฺพํ อิเมหิ กตํ อิเม กริสฺสนฺตีติ ฯ

[ม. ท. ๔๗๐-๘๔ ส. ท. ๔๗๘-๙]

[๒๖๔] รตนนฺติ มณิรตนาทีสุ ยงฺกิญฺจิ ฯ อุภโตติ ทฺวีหิ ปกฺเขหิ ฯ อุภโต สุชาโตติ เอตฺตเก วุตฺเต เยหิเกหิจิ ทฺวีหิ ภาเคหิ สุชาตตา วิญฺญาเยยฺย ฯ สุชาตสทฺโท จ สุชาโต จารุ- ทสฺสโนติอาทีสุ อาโรหสมฺปตฺติปริยาโยติ ชาติวเสเนว สุชาตตํ วิภาเวตต มาติโต จ ปิติโต จาติ วุตฺตํ ฯ อโนรสปุตฺตวเสนปิ โลเก มาตุปิตุสมญฺญา ทิสฺสติ ฯ อิธ ปน สา โอรสปุตฺตวเสเนว อิจฺฉิตาติ ทสฺเสตุํ สํสุทฺธคหณิโกติ วุตฺตํ ฯ คพฺภํ คณฺหาติ ธาเรตีติ คหณี คพฺภาสยสญฺญิโต มาตุกุจฺฉิปฺปเทโส ฯ สํสุทฺธา คหณี อสฺสาติ สํสุทฺธคหณิโก ฯ สํสุทฺธา ตสฺส มาตุกุจฺฉีติ วุตฺตํ โหติ ฯ สมเวปากินิยา คหณิยาติ เอตฺถ ปน ยถาภุตฺตสฺส อาหารสฺส วิปาจนวเสน คณฺหนโต อฉฑฺฑนโต กมฺมชเตโชธาตุ คหณีติ วุจฺจติ ฯ ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคาติ เอตฺถ ปิตุ ปิตา ปิตามโห ฯ ปิตามหสฺส ยุคํ ปิตามหยุคํ ฯ ยุคนฺติ อายุปฺปมาณํ วุจฺจติ ฯ อภิลาปมตฺตเมว เจตํ ฯ อตฺถโต ปน ปิตามโหเยว ปิตามหยุคํ ฯ ปิตา จ มาตา จ ปิตโร ฯ ปิตูนํ ปิตโร ปิตามหา ฯ เตสํ ยุโค ปิตามหยุโค ฯ ตสฺมา ยาว สตฺตมา ปิตามหยุคา ปิตามหทฺวนฺทฺวาติ เอวเมตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ เอวํ หิ ปิตามหคฺคหเณเนว มาตามโหปิ คหิโต โหติ ฯ ยุค- สทฺโท เจตฺถ เอกเสสนเยน ทฏฺฐพฺโพ ยุโค จ ยุโค จ ยุโคติ ฯ

[ม. ท. ๔๙๖ ส. ท. ๔๘๐]

เอวํ หิ ตตฺถ ทฺวนฺทฺวํ คหิตเมว โหติ ตสฺมา ตโต อุทฺธํ สพฺเพปิ ปุพฺพปุริสา ปิตามหยุคคฺคหเณเนว คหิตา ฯ เอวํ ยาว สตฺตโม ปิตามหยุโค ตาว สํสุทฺธคหณิโก ฯ อกฺขิตฺโตติ อปเนถ เอตํ กึ อิมินาติ เอวํ อกฺขิตฺโต อนวกฺขิตฺโต ฯ อนุปกุฏฺโฐติ น อุปกุฏฺโฐ น อกฺโกสํ วา นินฺทํ วา ปตฺต-ปุพฺโพ ฯ เกน การเณนาติ อาห ชาติวาเทนาติ ฯ เอตฺถ จ อุภโต ฯ เป ฯ ปิตามหยุคาติ เอเตน ตสฺส โยนิโทสาภาโว ทสฺสิโต สํสุทฺธคหณิกภาวกิตฺตนโต ฯ อกฺขิตฺโตติ อิมินา กิริยาปราธาภาโว ฯ กิริยาปราเธน หิ สตฺตา เขปํ ปาปุณนฺติ ฯ อนุป-กุฏฺโฐติ อิมินา อยุตฺตสํสคฺคาภาโว ฯ อยุตฺตํ สํสคฺคํ หิ ปฏิจฺจ สตฺตา อกฺโกสํ ลภนฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ขตฺติยตา อภิสิตฺตตา อุภินฺนมฺปิ สยนีฆรโต อนิกฺขนฺตตา อปฺปฏิสวิทิตตา อินฺทขีลาติกฺกโมติ อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

อนฺเตปุรสิกฺขาปทํ ปจมํ ฯ

[๒๖๕] ทุติเย ฯ มหาลตํ นามาติ ปติกุลํ คจฺฉนฺติยา กิร ตสฺสา ปิตา มหาลตาปิลนฺธนํ นาม การาเปสิ ฯ ตสฺมึ ปิลนฺธเน จตสฺโส วชิรนาฬิโย ตตฺถ ตตฺถ อปฺเปตพฺพฏฺฐาเน อปฺปนวเสน วินิโยคํ อคมํสุ ฯ มุตฺตานํ เอกาทส นาฬิโย ปวาฬสฺส ทฺวาวีสติ นาฬิโย มณีนํ เตตฺตึส นาฬิโย อิติ เอเตหิ จ อญฺเญหิ จ

[ม. ท. ๔๘๖-๙ ส. ท. ๔๘๐]

เวฬุริยโลหิตงฺคมสารคลฺลาทีหิ สตฺตวณฺเณหิ จ รตเนหิ นิฏฺฐานํ อคมาสิ ฯ ตํ สีเส ปฏิมุกฺกํ ยาว ปาทปิฏฺฐิยา ภสฺสติ ฯ ปญฺจนฺนํ หตฺถีนํ พลํ ธารยมานาว อิตฺถี นํ ธาเรตฺต สกฺโกติ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ

[๒๖๖] อาวสถสฺส ปน สุปฺปปาโต วา มุสลปาโต วา อุป- จาโร นามาติ โยเชตพฺพํ ฯ อาวสโถติ เจตฺถ อนฺโตอาราเม วา โหตุ อญฺญตฺถ วา อตฺตโน วสนฏฺฐานํ วุจฺจติ ฯ ฉนฺเทนปิ ภเยน- ปีติ วฑฺฒกีอาทีสุ ฉนฺเทน ราชวลฺลเภสุ ภเยน ฯ ตเมว ภิกฺขุํ อาสงฺกนฺตีติ วิสฺสริตฺวา คมนกาเล อตฺตโน ปจฺฉโต อญฺญสฺส อภาวา อาสงฺกนฺติ ฯ ปฏิรูปํ นาม รตนสมฺมเต ปํสุกูลคฺคหณํ วา รตเน นิรุสฺสุกฺกคมนํ วา ฯ ยทิ หิ ตํ รตนสมฺมตํ อามาสญฺจ นตฺถิ เอตสฺส สามีติ ปํสุกูลํ คเหสฺสติ ฯ อนามาสญฺเจ ฉินฺน- ปลิโพโธ[๑] นิรเปกฺโข คมิสฺสติ ฯ สมาทเปตฺวาติ อญฺญํ สมาทเปตฺวา ฯ อุทฺทิสฺส อริยา ติฏฺฐนฺติ เอสา อริยาน ยาจนาติ วุตฺตนเยน ยาจิตฺวาติ อตฺโถ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อน- นุญฺญาตการณํ ปรสนฺตกตา วิสฺสาสคฺคาหปํสุกูลสญฺญานํ อภาโว อุคฺคหณํ วา อุคฺคหาปนํ วาติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

รตนสิกฺขาปทํ ทุติยํ ฯ

๑. ม. นตฺถิ เอตสฺส สามีติ ปํสุกูลฉินฺนปลิโพโธ ฯ

[ม. ท. ๔๘๙-๙๒ ส. ท. ๔๘๐-๒]

[๒๖๗] ตติเย ฯ อริยมคฺคสฺสาติ เอตฺถ สคฺคมคฺโคปิ สงฺคเหตพฺโพ ฯ อนิยฺยานิกตฺตา สคฺคโมกฺขมคฺคานํ ติรจฺฉานภูตา หิ กถา ติรจฺฉานกถา ฯ ติรจฺฉานภูตนฺติ ติโรกรณภูตํ วิพนฺธภูตํ ฯ ราชปฏิสํยุตฺตํ กถนฺติ ราชานํ อารพฺภ มหาสมฺมโต มนฺธาตา ธมฺมาโสโก เอวํมหานุภาโวติอาทินา นเยน ปวตฺตกถํ ฯ เอตฺถ จ อสุโก ราชา อภิรูโป ทสฺสนีโยติอาทินา นเยน เคหสิตกถาว ติรจฺฉานกถา โหติ ฯ โสปิ นาม เอวํมหานุภาโว ขยํ คโตติ เอวํ ปวตฺตา ปน อนิจฺจตาปฏิสํยุตฺตา กมฺมฏฺฐานภาเว ติฏฺฐติ ฯ โจเรสุปิ มูลเทโว เอวํมหานุภาโว เมฆมาโล เอวํมหานุภาโวติ เตสํ กมฺมํ ปฏิจฺจ อโห สูราติ เคหสิตกถาว ติรจฺฉานกถา ฯ ยุทฺเธปิ ภารตยุทฺธาทีสุ อสุเกน อสุโก เอวํ มาริโต เอวํ วิทฺโธติ กามสฺสาทวเสเนว กถา ติรจฺฉานกถา ฯ เตปิ นาม ขยํ คตาติ เอวํ ปวตฺตา ปน สพฺพตฺถ กมฺมฏฺฐานเมว โหติ ฯ อปิจ อนฺนาทีสุ เอวํ วณฺณวนฺตํ คนฺธวนฺตํ รสวนฺตํ ผสฺสสมฺปนฺนํ ขาทิมฺห ภุญฺชิมฺห ปิวิมฺห ปริภุญฺชิมฺหาติ กามสฺสาทวเสน กเถตุํ น วฏฺฏติ ฯ สาตฺถกํ ปน กตฺวา ปุพฺเพ เอวํ วณฺณาทิสมฺปนฺนํ อนฺนํ ปานํ วตฺถํ สยนํ มาลํ คนฺธํ สีลวนฺตานํ อทมฺห เจติเย ปูชํ อกริมฺหาติ กเถตุํ วฏฺฏติ ฯ ญาติกถาทีสุปิ อมฺหากํ ญาตกา สูรา สมตฺถาติ วา ปุพฺเพ มยํ เอวํ วิจิตฺเรหิ

[ม. ท. ๔๙๓ ส. ท. ๔๘๒]

ยาเนหิ วิจริมฺหาติ วา อสฺสาทวเสน วตฺตต น วฏฺฏติ ฯ สาตฺถกํ
ปน กตฺวา เตปิ โน ญาตกา ขยํ คตาติ วา ปุพฺเพ มยํ เอวรูปา
อุปาหนา สงฺฆสฺส อทมฺหาติ วา กเถตพฺพํ ฯ คามกถาปิ สุนิวิฏฺจ-
ทุนฺนิวิฏฺจ สุภิกฺข ทุพฺภิกฺขาทิวเสน วา อสุกคามวาสิโน สูรา
สมตฺถาติ วา เอวํ อสฺสาทวเสน น วฏฺฏติ ฯ สาตฺถกํ ปน กตฺวา
สทฺธา ปสนฺนาติ วา ขยวยํ คตาติ วา วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ นิคม-
นครชนปทกถาสุปิ เอเสว นโย ฯ อิตฺถีกถาปิ วณฺณสณฺฐานาทีนิ
ปฏิจฺจ อสฺสาทวเสน น วฏฺฏติ ฯ สทฺธา ปสนฺนา ขยํ คตาติ
เอวํ วฏฺฏติ ฯ สูรกถาปิ นนฺทมิตฺโต นาม โยโธ สูโร อโหสีติ
อสฺสาทวเสน น วฏฺฏติ ฯ สทฺโธ อโหสิ ขยํ คโตติ เอวเมว
วฏฺฏติ ฯ วิสิขากถาปิ อสุกา วิสิขา สุนิวิฏฺฐา ทุนฺนิวิฏฺฐา
สูรา สมตฺถาติ อสฺสาทวเสเนว น วฏฺฏติ ฯ สทฺธา ปสนฺนา
ขยํ คตา อิจฺเจวํ วฏฺฏติ ฯ กุมฺภฏฺฐานกถาติ กุฏฺฐานกถา
อุทกติตฺถกถา วุจฺจติ ฯ กุมฺภทาสีกถา วา ฯ สาปิ ปาสาทิกา
นจฺจิตต คายิตต เฉกาติ อสฺสาทวเสน น วฏฺฏติ ฯ สทฺธา ปสนฺนาติ-
อาทินา นเยเนว วฏฺฏติ ฯ ปุพฺพเปตกถาติ อตีตญาติกถา ฯ
ตตฺถ วตฺตมานญาติกถาสทิโสว วินิจฺฉโย ฯ นานตฺตกถาติ ปุริม-
ปจฺฉิมกถาวิมุตฺตา อวเสสา นานาสภาวา นิรตฺถกกถา ฯ โลกกฺ-
ขายิกาติ อยํ โลโก เกน นิมฺมิโต อสุเกน ปชาปตินา พฺรหฺมุนา

[ม. ท. ๔๙๓ ส. ท. ๔๘๒]

อิสฺสเรน วา นิมฺมิโต กาโก เสโต อฏฺฐีนํ เสตตฺตา พกา รตฺตา โลหิตสฺส รตฺตตฺตาติ เอวมาทิกา โลกายตวิตณฺฑสลฺลาปกถา ฯ อุปฺปตฺติฐิติสํหาราทิวเสน โลกํ อกฺขายตีติ โลกกฺขายิกา ฯ สมุทฺทกฺขายิกา นาม กสฺมา สมุทฺโท สาคโร สาครสฺส รญฺโญ ปุตฺเตหิ ขตตฺตา สาคโร ขโต อมฺเหหีติ หตฺถมุทฺธาย นิเวทิตตฺตา สมุทฺโทติ เอวมาทิกา นิรตฺถกา สมุทฺทกฺขายิกกถา ฯ อิติ ภโว อิติ อภโวติ ยํ วา ตํ วา นิรตฺถกการณํ วตฺวา ปวตฺติตกถา อิติภวาภวกถา ฯ เอตฺถ จ ภโวติ สสฺสตํ ฯ อภโวติ อุจฺเฉทํ ฯ ภโวติ วุฑฺฒิ ฯ อภโวติ หานิ ฯ ภโวติ กามสุขํ ฯ อภโวติ อตฺตกิลมโถ° ฯ อิติ อิมาย ฉพฺพิธาย อิติภวาภวกถาย สทฺธึ ทฺวตฺตึส ติรจฺฉานกถา นาม โหนฺติ ฯ อถวา ปาลิยํ สรูปโต อนาคตาปิ อรญฺญปพฺพตนทีทีปกถา อิติสทฺเทน สงฺคเหตฺวา ฉตฺตึส ติรจฺฉานกถาติ วุจฺจติ ฯ อิติ วาติ หิ เอตฺถ อิติสทฺโท ปการตฺเถ วาสทฺโท วิกปฺปตฺเถ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ เอวํปการํ อิโต อญฺญํ วา ตาทิสํ นิรตฺถกกถํ กเถนฺตีติ ฯ อาทิอตฺเถ วา อิติสทฺโท อิติ วา อิติ เอวรูปา นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา ปฏิวิรโตติอาทีสุ วิย ฯ เอวมาทึ อญฺญมฺปิ ตาทิสํ กถํ กเถนฺตีติ อตฺโถ ฯ

๑. ม. อตฺตกิลมถานุโยโค ฯ

[ม. ท. ๔๙๓ ส. ท. ๔๘๒]

[๒๖๘] อปริกฺขิตฺตสฺส คามสฺส อุปจาโร อทินฺนาทาเน วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพติ อิมินา ทุติยเลฑฺฑุปาโต อิธ อุปจาโรติ ทสฺเสติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ สนฺตํ ภิกฺขุ อนาปุจฺฉนา อนุญฺญาตการณาภาโว วิกาเล คามปฺปเวสนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

วิกาลคามปฺปเวสนสิกฺขาปทํ ตติยํ ฯ

[๒๖๙] จตุตฺเถ ฯ ตํ ตสฺส อตฺถีติ ปฐมํ ภินฺทิตฺวา ปจฺฉา เทเสตพฺพตฺตา ตํ เภทนกํ ตสฺส ปาจิตฺติยสฺส อตฺถีติ เภทนกํ ปาจิตฺติยํ ฯ อตฺถิอตฺเถ อการปจฺจโย ทฏฺฐพฺโพ ฯ วาสีชเฏติ วาสีทณฺฑเก ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ สูจิฆรตา อฏฺฐิมยาทิตา อตฺตโน อตฺถาย กรณํ วา การาเปตฺวา วา ปฏิลาโภติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

สูจิฆรสิกฺขาปทํ จตุตฺถํ ฯ

[๒๗๐] ปญฺจเม ฯ เฉทนกํ วุตฺตนยเมวาติ เฉทนเมว เฉทนกํ ตํ ตสฺส อตฺถีติ เฉทนกนฺติ อิมมตฺถํ อติทิสฺสติ ฯ เสสเมตฺถาปิ อุตฺตานเมว ฯ ปมาณาติกฺกนฺตมญฺจปีฐตา อตฺตโน อตฺถาย กรณํ วา การาเปตฺวา วา ปฏิลาโภติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

เฉทนกสิกฺขาปทํ ปญฺจมํ ฯ

[๒๗๑] ฉฏฺเฐ ฯ ตูลํ ปกฺขิปิตฺวาติ เหฏฺฐา วิลิมิกํ ปตฺถริตฺวา

[ม. ท. ๔๙๔-๕๐๒ ส. ท. ๔๘๓-๔]

ตสฺส อุปริ ตูลํ ปกฺขิปิตฺวาติ อตฺโถ ฯ โปฏกีตูลนฺติ เอรก-
ตูลาทิ ยงฺกิญฺจิ ติณชาตีนํ ตูลํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

ตูโลนทฺธมญฺจปีฐตา อตฺตโน อตฺถาย กรณํ วา การาเปตฺวา วา
ปฏิลาโภติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ อตฺตนา การาปิตสฺส
หิ ปฏิลาภมตฺเตเนว ปาจิตฺติยํ ฯ เตเนว ปทภาชเน ปฏิ-
ลาเภน อุทฺทาเลตฺวา ปาจิตฺติยํ เทเสตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ เกนจิ
ปน ปฏิลาเภน อุทฺทาเลตฺวา ปาจิตฺติยํ เทเสตพฺพนฺติ เอตฺถ
กิญฺจาปิ ปฏิลาภมตฺเตเนว ปาจิตฺติยํ วิย ทิสฺสติ ปริโภเคเยว
อาปตฺติ ทฏฺฐพฺพา อญฺเญน กตํ ปฏิลภิตฺวา ปริภุญฺชติ อาปตฺติ
ทุกฺกฏสฺสาติ วจนํ เอตฺถ สาธกนฺติ วุตฺตํ ฯ ตํ ตสฺส มติมตฺตํ ฯ
น หิ อญฺเญน กตํ ปฏิลภิตฺวา ปริภุญฺชติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ
อิทํ อตฺตนา การาปิตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ กรณการาปนปจฺจยาว
อิมินา สิกฺขาปเทน ปาจิตฺติยํ วุตฺตํ น ปริโภคปจฺจยา ฯ น
ภิกฺขเว ตูโลนทฺธํ มญฺจํ วา ปีฐํ วา ปริภุญฺชิตพฺพํ โย ปริ-
ภุญฺเชยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ หิ ขนฺธเก วุตฺตตฺตา อตฺตนา
วา กตํ โหตุ อญฺเญน วา ปริภุญฺชนฺตสฺส ปริโภคปจฺจยา
ทุกฺกฏเมว น ปาจิตฺติยํ ฯ

ตูโลนทฺธสิกฺขาปทํ ฉฏฺฐํ ฯ

[๒๗๒] สตฺตเม ฯ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ นิสีทนสนฺถตสิกฺขาปเท

[ม. ท. ๕๐๓ ส. ท. ๔๘๔]

วุตฺตเมว ฯ นิสีทนสฺส ปมาณาติกฺกนฺตตา อตฺตโน อตฺถาย กรณํ
วา การาเปตฺวา วา ปฏิลาโภติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

นิสีทนสิกฺขาปทํ สตฺตมํ ฯ

[๒๗๓] อฏฺฐมนวมทสเมสุ นตฺถิ วตฺตพฺพํ ฯ องฺคานิปิ
สตฺตเม วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพานิ ฯ

ราชวคฺโค นวโม ฯ

อิติ สมนฺตปาสาทิกาย วินยฏฺฐกถาย สารตฺถทีปนิยํ

ขุทฺทกวณฺณนา สมตฺตา ฯ

[ม. ท. ๕๐๔-๑๓ ส. ท. ๔๘๕-๖]

ปาฏิเทสนียกณฺฑวณฺณนา

[๒๗๔] ปาฏิเทสนีเยสุ ปจเม ฯ คารยฺหํ อาวุโสติอาทิ ปฏิเทเสตพฺพาการทสฺสนนฺติ วจนโต ปาลิยํ อาคตนเยเนว อาปตฺติ เทเสตพฺพา ฯ อสปฺปายนฺติ สคฺคโมกฺขานํ อหิตํ อนนุกุลํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ปริปุณฺณุปสมฺปนฺนตา อญาติกตา อนฺตรฆเร ฐิตาย หตฺถโต สหตฺถา ปฏิคฺคหณํ ยาวกาลิกตา อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

ปฐมปาฏิเทสนียํ ฯ

[๒๗๕] ทุติยตติยจตุตฺเถสุ นตฺถิ วตฺตพฺพํ ฯ องฺเคสุ ปน ทุติเย ปริปุณฺณุปสมฺปนฺนตา ปญฺจโภชนตา อนฺตรฆเร ฐิตาย อนุญฺญาตปฺปการโต อญฺญถา โวสาสนา อนิวารณา อชฺโฌหาโรติ อิมานิ ปญฺจ องฺคานิ ฯ ตติเย เสขสมฺมตตา ปุพฺเพ อนิมนฺติตตา อคิลานตา ฆรูปจาโรกฺกมนํ ฐเปตฺวา นิจฺจภตฺตาทีนิ อญฺญํ อามิสํ คเหตฺวา ภุญฺชนนฺติ อิมานิ ปญฺจ องฺคานิ ฯ จตุตฺเถ ยถาวุตฺตอารญฺญกเสนาสนตา ยาวกาลิกสฺส อตตฺถชาตกตา อคิลานตา อคิลานาวเสสกตา อปฺปฏิสํวิทิตตา อชฺฌาราเม ปฏิคฺคหณํ อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ สตฺต องฺคานิ ฯ

ปาฏิเทสนียวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ม. ท. ๕๑๔-๓๐ ส. ท. ๔๘๗-๔๑]

เสขิยกณฺฑวณฺณนา

[๒๗๖] เสขิเยสุ ฯ สิกฺขิตสิกฺเขนาติ จตูหิ มคฺเคหิ ติสฺโส สิกฺขา สิกฺขิตฺวา ฐิเตน ฯ สพฺพโส ปรินิฏฺฐิตกิจฺเจนาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตาทินาติ อฏฺฐหิ โลกธมฺเมหิ อกมฺปิยฏฺเฐน ตาทินา ฯ สิกฺขา กรณียาติ เอวํ นิวาเสสฺสามีติ อาราเมปิ อนฺตรฆเรปิ สพฺพตฺถ สิกฺขา กตฺตพฺพา ฯ เอตฺถ จ ยสฺมา วตฺตกฺขนฺธเก วุตฺตวตฺตานิปิ สิกฺขิตพฺพตฺตา เสขิยาเนว โหนฺติ ตสฺมา ปาราชิกาทีสุ วิย ปริจฺเฉโท น กโต ฯ จาริตฺตนยทสฺสนตฺถญฺจ โย ปน ภิกฺขุ โอลมฺเพนฺโต นิวาเสยฺย ทุกฺกฏนฺติ เอวํ อาปตฺติ-นาเมน อวตฺวา สิกฺขา กรณียาติ เอวํ สพฺพสิกฺขาปเทสุ ปาลิ อาโรปิตา ฯ ปทภาชเน ปน อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ วุตฺตตฺตา สพฺพตฺถ อนาทริยกรเณ ทุกฺกฏํ เวทิตพฺพํ ฯ วุตฺตนฺติ มหา-อฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ ยสฺมา อฏฺฐงฺคุลมตฺตํ โอตาเรตฺวา นิวตฺถเมว นิสินฺนสฺส จตุรงฺคุลมตฺตํ โหติ ตสฺมา อุโภเปเต อฏฺฐกถาวาทา เอกปริจฺเฉทา ฯ เต สพฺเพติ นิวาสนโทสา ฯ ตํ ปนาติ ตํ อนาทริยํ ฯ กิญฺจาปิ กุรุนฺทิวาทํ ปจฺฉา วทนฺเตน ปริมณฺฑลํ นิวาเสตต อชานนฺตสฺส อนาปตฺตีติ อยมตฺโถ ปติฏฺฐาปิโต ตถาปิ นิวาสนวตฺตํ สาธุกํ อุคฺคเหตพฺพเมว ฯ สญฺจิจฺจ อนุคฺคณฺหนฺตสฺส

[ม. ท. ๕๓๑-๒ ส. ท. ๔๔๒-๓]

หิ อนาทริยํ สิยา ฯ เตเนว มาติกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ อชานนฺตสฺสาติ ปริมณฺฑลํ นิวาเสตฺต อชานนฺตสฺส อนาปตฺติ อปิจ นิวาสนวตฺตํ อุคฺคเหตพฺพนฺติ ฯ สจิตฺตกนฺติ วตฺถุวิชานนจิตฺเตน ปณฺณตฺติวิชานนจิตฺเตน จ สจิตฺตกํ อนาทริยํ ปฏิจฺจาติ วุตฺตตฺตา ฯ ปาณาติปาตาทิ วิย นิวาสนโทโส โลกครหิโต น โหตีติ ปณฺณตฺติชฺชนฺติ ปุสฺสเทวตฺเถโร อาห ฯ อุปติสฺสตฺเถโร ปน ยสฺมา อนาทริยวเสเนว อาปชฺชิตพฺพตฺตา เกวลํ อกุสลเมว ตญฺจ ปกติยา วชฺชํ สญฺจิจฺจ วีติกฺกมนํ จ โทมนสฺสิตสฺเสว โหติ ตสฺมา โลกวชฺชํ อกุสลจิตฺตํ ทุกฺขเวทนนฺติ อาห ฯ อนาทริยํ อนาปตฺติการณาภาโว อปริมณฺฑลนิวาสนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ ยถา เจตฺถ เอวํ สพฺพตฺถ ปุริมานิ เทฺว ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตปฏิปกฺขกรณญฺจาติ ตีณิเยว โหนฺติ ฯ

ปฐมสิกฺขาปทํ ฯ

[๒๗๗] ทุติยาทีสุ อเนกปฺปการํ คิหิปารุตนฺติ เสตปฏปารุตํ ปริพฺพาชกปารุตํ เอกสาฏกปารุตนฺติอาทิ อเนกปฺปเภทํ คิหิปารุตํ ฯ ตสฺสตฺโถ ขนฺธเกเยว อาวิภวิสฺสติ ฯ วิหาเรปีติ พุทฺธุปฏฺฐานาทิกาลํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สุปฏิจฺฉนฺโนติ วุตฺตตฺตา สสีสมฺปารุโต สพฺพถา ปฏิจฺฉนฺนตฺตา สุปฏิจฺฉนฺโน นาม โหตีติ ยสฺส สิยา ตํ สนฺธายาห น สสีสํ ปารุเตนาติอาทึ ฯ

[ม. ท. ๕๓๒-๓ ส. ท. ๔๙๓-๔]

เอกสฺมึ ปน ฐาเน ฐตฺวาติ เอตฺถ คจฺฉนฺโตปิ ปริสฺสยาภาวํ โอโลเกตุํ ลภติเยว ตถา คาเมสุ ปูชนฺติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ

ปฐโม วคฺโค ฯ

[๒๗๘] ทุติยวคฺเค ฯ หสนียสฺมึ วตฺถุสฺมินฺติ หาสชนเก การเณ ฯ

[๒๗๙] ตติยวคฺเค ฯ ปตฺเต สญฺญา ปตฺตสญฺญา ฯ สา อสฺส อตฺถีติ ปตฺตสญฺญี ฯ อตฺตโน ภาชเน อุปนิพนฺธสญฺญี หุตฺวาติ อตฺโถ ฯ พฺยญฺชนํ ปน อนาทิยิตฺวา อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตุํ ปตฺเต สญฺญํ กตฺวาติ วุตฺตํ ฯ โอโลณีติ เอกา พฺยญฺชนวิกติ ฯ โยโกจิ สุทฺโธ กญฺชิกตกฺกาทิรโสติ เกจิ ฯ สากสูเปยฺยคฺคหเณน ยากาจิ สูเปยฺยสาเกหิ กตา พฺยญฺชนวิกติ วุตฺตา ฯ มํสรสาทีนีติ อาทิสทฺเทน อวเสสา สพฺพาปิ พฺยญฺชนวิกติ สงฺคหิตาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ เตเนว มาติกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฐเปตฺวา ปน สูปํ อวเสสา สพฺพาปิ สูเปยฺยพฺยญฺชนวิกติ รสรโส นาม โหตีติ ฯ สมปุณฺณนฺติ อธิฏฺฐานุปคสฺส ปตฺตสฺส อนฺโตมุขวฏฺฏิเลขํ อนติกฺกาเมตฺวา รจิตํ ฯ สมภริตนฺติ ตสฺเสว เววจนํ ฯ ผลาผลาทีติ อาทิสทฺเทน โอทนาทิมฺปิ สงฺคณฺหาติ ฯ เหฏฺฐา โอโรหตีติ สมนฺตา โอกาสสพฺภาวโต จาลิยมานํ เหฏฺฐา

[ม. ท. ๕๓๔-๔๔ ส. ท. ๔๙๔-๖]

ภสฺสติ ฯ มตฺถเก ถูปีกตํ ปูวเมว วฏํสกสทิสตฺตา ปูววฏํสกนฺติ วุตฺตํ ฯ ปุปฺผวฏํสกาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ ยสฺมา สมติตฺติโก ปิณฺฑปาโต ปฏิคฺคเหตพฺโพติ วจนํ ปิณฺฑปาโต สมปุณฺโณ ปฏิคฺคเหตพฺโพติ ทีเปติ ตสฺมา อตฺตโน หตฺถคเต ปตฺเต ปิณฺฑปาโต ทิยฺยมาโน ถูปีกโตปิ โหติ วฏฺฏตีติ ทีเปติ ฯ ถูปีกตํ ปิณฺฑปาตํ ปฏิคฺคณฺหาติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ หิ วจนํ ปรมํ ถูปีกตํ ปิณฺฑปาตํ ปจฺฉา ปฏิคฺคณฺหโต อาปตฺตีติ ทีเปติ ฯ ปตฺเต ปฏิคฺคณฺหโต จ ถูปีกตํ โหติ วฏฺฏติ อถูปีกตสฺส ปฏิคฺคหิตตฺตา ปโยโค ปน นตฺถิ อญฺญตฺร ปุพฺพเทสาติ เกนจิ วุตฺตํ ฯ ตํ น สารโต ปจฺเจตพฺพํ ฯ น หิ ถูปีกตํ ปิณฺฑปาตํ ปฏิคฺคณฺหาตีติ วจนํ ปรมํ ถูปีกตสฺเสว ปจฺฉา ปฏิคฺคณฺหนํ ทีเปติ ฯ น หิ หตฺถคเตปิ ปตฺเต ทิยฺยมานํ ถูปีกตํ คณฺหนฺโต ถูปีกตํ ปิณฺฑปาตํ ปฏิคฺคณฺหนฺโต นาม น โหติ ฯ น จ เตน สมติตฺติโก ปิณฺฑปาโต ปฏิคฺคหิโตติ สกฺกา วิญฺญาตต ฯ ถูปีกตนฺติ จ ภาวนปปสกนิทฺเทเส คยฺหมาเน อยมตฺโถ สุฏฺฐุตรํ ปากโฏเยวาติ ฯ

ตติโย วคฺโค ฯ

[๒๘๐] จตุตฺถวคฺเค ฯ สปทานนฺติ เอตฺถ ทานํ วุจฺจติ อวขณฺฑนํ ฯ อเปตํ ทานโต อปทานํ ฯ อนวขณฺฑนนฺติ อตฺโถ ฯ

[ม. ท. ๕๔๔-๕ ส. ท. ๔๙๗-๘]

สห อปทาเนน สปทานํ อวขณฺฑนวิรหิตํ ฯ อนุปฏิปาฏิยาติ วุตฺตํ โหติ ฯ เตนาห ตตฺถ ตตฺถ โอธึ อกตฺวา อนุปฏิปาฏิยาติ ฯ ยสฺมึ สมเย ปาโณ น หนฺตพฺโพติ ราชาโน เภริญฺจาราเปนฺติ อยํ มาฆาตสมโย นาม ฯ อิธ อนาปตฺติยํ คิลาโน น อาคโต ตสฺมา คิลานสฺสาปิ อาปตฺติ ฯ สุโปทนวิญฺญตฺติสิกฺขาปเท อสญฺจิจฺจ อสติยาติ เอตฺถ มุเข ปกฺขิปิตฺวา ปุน วิปฺปฏิสารี หุตฺวา ฉฑฺเฑนฺตสฺส อรุจิยา ปวิสนฺเต อสญฺจิจฺจาติ วุจฺจติ วิญฺญตฺตมฺปิ อวิญฺญตฺตมฺปิ เอกสฺมึ ฐาเน ฐิตํ สหสา คเหตฺวา ภุญฺชนฺเต อสติยาติ วุจฺจตีติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ อุชฺฌาเน สญฺญา อุชฺฌานสญฺญา ฯ สา อสฺส อตฺถีติ อุชฺฌานสญฺญี ฯ มยูรณฺฑํ อติมหนฺตนฺติ วจนโต มยูรณฺฑปฺปมาโณปิ กพโล น วฏฺฏติ ฯ เกจิ ปน มยูรณฺฑโต มหนฺโต น วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ นาติมหนฺตนฺติ จ อติมหนฺตสฺเสว ปฏิกฺขิตฺตตฺตา ขุทฺทเก อาปตฺติ น ทิสฺสติ ฯ มยูรณฺฑํ อติมหนฺตํ กุกฺกุฏณฺฑํ อติขุทฺทกํ เตสํ เวมชฺฌปฺปมาโณติ อิมินา ปน สารุปฺปวเสน ขุทฺทกมฺปิ ปฏิกฺขิปิตฺวา ปริจฺเฉโท น ทสฺสิโตติ เวทิตพฺพํ ฯ

จตุตฺโถ วคฺโค ฯ

[๒๘๑] ปญฺจมวคฺเค ฯ สพฺพํ หตฺถนฺติ เอตฺถ หตฺถสทฺโท ตเทกเทสองฺคุลีสุ ทฏฺฐพฺโพ หตฺถมุทฺธาติอาทีสุ วิย สมุทาเย

[ม. ท. ๕๔๕-๕๐ ส. ท. ๔๘๘]

ปวตฺตโวหารสฺส จ อวยเวปิ วตฺตนโต เอกงฺคุลิมฺปิ มุเข ปกฺขิปิตุํ น วฏฺฏติ ฯ

[๒๘๒] ฉฏฺฐวคฺเค ฯ สีตีกโตติ สีตฏฺโฐ ฯ สีตปีฬิโตติ วุตฺตํ โหติ ฯ สิลกพุทฺโธติ ปริหาสวจนเมตํ ฯ สิลกํ หิ กิญฺจิ ทิสฺวา พุทฺโธ อยนฺติ โวหรนฺติ ฯ

[๒๘๓] วิลีวจฺฉตฺตนฺติ เวณุวิลีเวหิ กตจฺฉตฺตํ ฯ ตตฺถ ชาตกทณฺฑเกน กตนฺติ ตาลปณฺณํ สห ทณฺฑเกน ฉินฺทิตฺวา ตเมว ฉตฺตทณฺฑํ กโรนฺติ โคปาลกาทโย วิย ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ ฉตฺตปาทุกาย วา ฐิตํ โหตีติ เอตฺถ ฉตฺตปาทุกา วุจฺจติ ฉตฺตาธาโร ฯ ยสฺมึ ฉตฺตํ อปตมานํ กตฺวา ฐเปนฺติ ตาทิสิกาย ฉตฺตปาทุกาย ฐิตํ ฉตฺตนฺติ อชฺฌาหริตพฺพํ ฯ ฉตฺตํ ปาทุกาย ฐิตนฺติปิ ปฐนฺติ ฯ ตตฺถาปิ อยเมวตฺโถ ฯ จาโปติ มชฺเฌ วงฺกา กาจทณฺฑสทิสา ธนุวิกติ ฯ โกทณฺโฑติ วฏฺฏลทณฺฑา ธนุวิกติ ฯ ปฏิมุกฺกนฺติ ปเวสิตํ ลคฺคิตํ ฯ

[๒๘๔] สตฺตมวคฺเค ฯ ปฏิจฺฉนฺโน หุตฺวาติ โส กิร รตฺติภาเค อุยฺยานํ คนฺตฺวา อมฺพํ อภิรูหิตฺวา สาขาย สาขํ อมฺพํ โอโลเกนฺโต วิจริ ฯ ตสฺส ตถา กโรนฺตสฺเสว รตฺติ วิภายิ ฯ โส จินฺเตสิ สเจ อิทานิ โอตริตฺวา คมิสฺสามิ ทิสฺวา มํ โจโรติ คเหสฺสนฺติ รตฺติภาเค คมิสฺสามีติ ฯ อเถกํ วิฏปึ

[ม. ท. ๕๕๐-๖๕ ส. ท. ๔๙๘-๕๐๒]

อภิรูหิตฺวา นิลีโน อจฺฉิ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ โส รุกฺขโต โอตรนฺโต เอกํ โอลมฺพินีสาขํ คเหตฺวา เตสํ อุภินฺนํปิ อนฺตเร ปติฏฺฐาสิ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ เตสํ ทฺวินฺนํปิ อนฺตรา รุกฺขโต ปติโตติ ฯ ปาลิยา อตฺถํ น ชานนฺตีติ อตฺตโน คณฺฐสฺส อตฺถํ น ชานนฺติ ฯ ชาตกปาลิยํ ปน อยํ คาถา

สพฺพมิทํ จ มริกํ   อุโภ ธมฺมํ น ปสฺสเร
อุโภ ปกติยา จุตา
โย จายํ สชฺฌาปยติ
โย จาธมฺเมน ธียตีติ

เอวมาคตา ฯ ตสฺสายมตฺโถ สพฺพมิทํ จ มริกตนฺติ ยํ อมฺเหหิ ตีหิ ชเนหิ กตํ สพฺพมิทํ กิจฺจํ ลามกํ นิมฺมริยาทํ อธมฺมิกํ ฯ เอวํ อตฺตโน โจรภาวํ เตสญฺจ มนฺเตสุ อคารวํ ครหิตฺวา ปุน อิตเร เทฺวเยว ครหนฺโต อุโภ ธมฺมํ น ปสฺสเรติอาทิมาห ฯ ตตฺถ อุโภติ อิเม เทฺวปิ ชนา ครุการารหํ โปราณกธมฺมํ น ปสฺสนฺติ ตโตว ธมฺมปกติโต จุตา ฯ ธมฺโม หิ ปฐมุปฺปตฺติวเสน ปกติ นาม ฯ วุตฺตํปิ เจตํ

ธมฺโม หเว ปาตุรโหสิ ปุพฺเพ
ปจฺฉา อธมฺโม อุทปาทิ โลเกติ ฯ

โย จายนฺติ โย จ อยํ นีเจ นิสีทิตฺวา มนฺเต สชฺฌาเปติ โย

[ม. ท. ๕๖๕ ส. ท. ๕๐๒]

จ อุจฺเจ นิสีทิตฺวา อธียตีติ ฯ สาลีนนฺติ อยํ คาถาปิ

สาลีนํ โอทนํ ภุญฺเช สุจึ มํสุปเสจนํ
ตสฺมา เอตํ น เสวามิ ธมฺมํ อิสีหิ เสวิตนฺติ

เอวํ ชาตเก อาคตา ฯ ตตฺถ สุจินฺติ ปณฺฑรํ ปริสุทฺธํ ฯ มํสุปเสจนนฺติ นานปฺปการาย มํสวิกติยา สิตฺตํ ภุญฺเช ภุญฺชามีติ อตฺโถ ฯ เสสํ ปากฏเมว ฯ ธิรตฺถูติ ธิ อตฺถุ ฯ นินฺทา ภวตูติ อตฺโถ ฯ ครหาม ตํ มยนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ลทฺธลาโภติ ธนลาภํ ยสลาภญฺจ สนฺธาย วทติ ฯ วินิปาตนเหตุนาติ วินิปาตนสฺส เหตุภาเวน ฯ วุตฺติ นาม โหตีติ ยถาวุตฺโต ทุพฺพิโธปิ ลาโภ อปายสํวตฺตนิกตาย สมฺปราเย วินิปาตนเหตุภาเวน ปวตฺตนโต สมฺปติ อธมฺมจรเณน ปวตฺตนโต จ วุตฺติ นาม โหตีติ อตฺโถ ฯ เอวรูปา ยา วุตฺตีติ เอวรูปา ธนลาภยสลาภสงฺขาตา ยา วุตฺติ ฯ อธมฺมจรเณน วาติ วาสทฺโท สมฺปิณฺฑนตฺโถ ฯ ตฺวนฺติ อุปโยคตฺเถ ปจฺจตฺตวจนํ ฯ ตํ อิจฺเจว ปาโฐ ฯ อสฺมาติ ปาสาณาธิวจนเมตํ ฯ

สตฺตมวคฺโค ฯ

[๒๘๕] เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

เสขิยวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ม. ท. ๕๖๕-๗๐ ส. ท. ๕๐๓-๖]

[๒๘๖] อธิกรณสมเถสุ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ อฏฺจกถายํ อาคตฏฺฐาเนเยว ทสฺสยิสฺสาม ฯ

อิติ สมนฺตปาสาทิกาย วินยฏฺจกถาย สารตฺถทีปนิยํ

ภิกฺขุวิภงฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ม. ท. ๕๗๑ ส. ท. ๕๐๖]

ภิกฺขุนีวิภงฺเค

ปาราชิกกณฺฑวณฺณนา

[๒๘๗] ภิกฺขุนีวิภงฺเค ฯ โยติ โย ภิกฺขุนีนํ วิภงฺโค ฯ มิคารนตฺตาติ มชฺฌปทโลเปนตํ วุตฺตนฺติ อาห มิคารมาตาย ปน นตฺตา โหตีติ ฯ มิคารมาตาติ วิสาขาเยตํ อธิวจนํ ฯ นวกมฺมาธิฏฺฐายิกนฺติ นวกมฺมสํวิธายิกํ ฯ พฺยญฺชนานํ ปฏิวิชฺฌิตพฺโพ อากาโร นาติคมฺภีโร ยถาสุตํ ธารณเมว ตตฺถ กรณียนฺติ สติยา พฺยาปาโร อธิโก ปญฺญา ตตฺถ คุณภูตาติ วุตฺตํ สติ-ปุพฺพงฺคมาย ปญฺญายาติ ฯ สติ ปุพฺพงฺคมา เอติสฺสาติ สติ-ปุพฺพงฺคมา ฯ ปุพฺพงฺคมตา เจตฺถ ปธานภาโว มโนปุพฺพงฺคมาติ-อาทีสุ วิย ฯ อตฺถคฺคหเณ ปน ปญฺญาย พฺยาปาโร อธิโก ปฏิวิชฺฌิตพฺพสฺส อตฺถสฺส อติคมฺภีรตฺตาติ อาห ปญฺญาปุพฺพงฺคมาย สติยาติ ฯ อาลสิยวิรหิตาติ โกสชฺชรหิตา ฯ ยถา อญฺญา กุสีตา นิสินฺนฏฺฐาเน นิสินฺนาว โหนฺติ ฐิตฏฺฐาเน ฐิตาว เอวํ อหุตฺวา วิปฺผาริเกน จิตฺเตน สพฺพํ กิจฺจํ นิปฺผาเทติ ฯ

[๒๘๘] สพฺพา ภิกฺขุนิโย สตฺถุ ลทฺธูปสมฺปทา สงฺฆโต ลทฺธูปสมฺปทาติ ทุพฺพิธา ฯ ครุธมฺมปฏิคฺคหเณน หิ ลทฺธูป-สมฺปทา มหาปชาปติโคตมี สตฺถุ สนฺติกาว ลทฺธูปสมฺปทตฺตา

[ภิกฺขุนีวิภงฺโค องฺเก ๑-๖ ส. ท. ๕๐๗-๘]

สตฺถุ ลทฺธูปสมฺปทา นาม ฯ เสสา สพฺพาปิ สงฺฆโต ลทฺธูป-
สมฺปทา ฯ ตาปิ เอกโต อุปสมฺปนฺนา อุภโต อุปสมฺปนฺนาติ
ทุวิธา ฯ ตตฺถ ยา ตา มหาปชาปติโคตมิยา สทฺธึ นิกฺขนฺตา
ปญฺจสตา สากิยานิโย ตา เอกโต อุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุสงฺฆโต-
เอว ลทฺธูปสมฺปทตฺตา ฯ อิตรา อุภโต อุปสมฺปนฺนา อุภโตสงฺเฆ
อุปสมฺปนฺนตฺตา ฯ เอหิภิกฺขุนีภาเวน อุปสมฺปนฺนา ปน ภิกฺขุนิโย
น สนฺติ ตาสํ ตถา อุปสมฺปทาย อภาวโต ฯ ยทิ เอวํ เอหิ-
ภิกฺขุนีติ อิธ กสฺมา วุตฺตนฺติ ฯ เทสนาย โสตปติตภาวโต ฯ
อยํ หิ โสตปติตตา นาม กตฺถจิ ลพฺภมานสฺสปิ อคฺคหเณน
โหติ ยถา อภิธมฺเม มโนธาตุนิทฺเทเส ลพฺภมานํปิ ฌานงฺคํ
ปญฺจวิญฺญาณโสตปติตตาย น อุทฺธฏํ ฯ กตฺถจิ เทสนาย อสมฺภวโต
ยถา ตตฺเถว วตฺถุนิทฺเทเส หทยวตฺถุ ฯ กตฺถจิ อลพฺภมานสฺสปิ
คหณวเสน ยถา จิตกปฺปีนิทฺเทเส ฯ ยถาห กตโม จ
ปุคฺคโล จิตกปฺปี อยญฺจ ปุคฺคโล โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย
ปฏิปนฺโน โหติ กปฺปสฺส จ อุฑฺฑยฺหนเวลา อสฺส เนว ตาว
กปฺโป อุฑฺฑยฺเหยฺย ยาวายํ ปุคฺคโล น โสตาปตฺติผลํ สจฺฉิ-
กเรยฺยาติ ฯ เอวมิธาปิ อลพฺภมานคฺคหณวเสน เวทิตพฺพํ ฯ
ปริกปฺปวจนํ เหตํ ฯ สเจ ภควา ภิกฺขุนีภาวโยคฺยํ กิญฺจิ มาตุคามํ
เอหิ ภิกฺขุนีติ วเทยฺย เอวมฺปิ ภิกฺขุนีภาโว สิยาติ ฯ กสฺมา

[ภ. ว. ๖ ส. ท. ๕๐๘]

ปน ภควา เอวํ น กเถสีติ ฯ ตถา กตาธิการานํ อภาวโต ฯ
เย ปน อนาสนฺนาสนฺนิหิตภาวโตติ การณํ วตฺวา ภิกฺขูเอว หิ
สตฺถุ อาสนฺนจาริโน สทา สนฺนิหิตา จ โหนฺติ ตสฺมา เตเอว
เอหิภิกฺขโวติ วตฺตพฺพตํ อรหนฺติ น ภิกฺขุนิโยติ วทนฺติ ฯ ตํ
เตสํ มติมตฺตํ สตฺถุอาสนฺนทูรภาวสฺส ภพฺพาภพฺพภาวาสิทฺธตฺตา ฯ
วุตฺตํ เหตํ ภควตา สงฺฆาฏิกณฺเณ เจปิ เม ภิกฺขเว ภิกฺขุ
คเหตฺวา ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺโธ อสฺส ปเท ปทํ นิกฺขิปนฺโต
โส จ โหติ อภิชฺฌาลุ กาเมสุ ติพฺพสาราโค พฺยาปนฺนจิตฺโต
ปทุฏฺฐมนสงฺกปฺโป มุฏฺฐสฺสติ อสมฺปชาโน อสมาหิโต วิพฺภนฺต-
จิตฺโต ปากฏินฺทฺริโย อถโข โส อารกาว มยฺหํ อหญฺจ ตสฺส
ตํ กิสฺส เหตุ ธมฺมํ หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ น ปสฺสติ ธมฺมํ
อปสฺสนฺโต มํ น ปสฺสติ โยชนสเต เจปิ เม ภิกฺขเว ภิกฺขุ
วิหเรยฺย โส จ โหติ อนภิชฺฌาลุ กาเมสุ น ติพฺพสาราโค
อพฺยาปนฺนจิตฺโต อปฺปทุฏฺฐมนสงฺกปฺโป อุปฏฺฐิตสฺสติ สมฺปชาโน
สมาหิโต เอกคฺคจิตฺโต สํวุตินฺทฺริโย อถโข โส สนฺติเกว มยฺหํ
อหญฺจ ตสฺส ตํ กิสฺส เหตุ ธมฺมํ หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ปสฺสติ ธมฺมํ ปสฺสนฺโต มํ ปสฺสตีติ ฯ ตสฺมา อการณํ เทสโต
สตฺถุ อาสนฺนานาสนฺนตา ฯ อกตาธิการตาย ปน ภิกฺขุนีนํ
เอหิภิกฺขุนีอุปสมฺปทาย อโยคฺยตา เวทิตพฺพา ฯ ยทิ เอวํ ยนฺตํ

เถรีคาถาสุ ภทฺทาย กุณฺฑลเกสาย วุตฺตํ

นิหจฺจ ชาณุ วนฺทิตฺวา สมฺมุขา อญฺชลึ อกํ
เอหิ ภทฺเทติ มํ อวจ สา เม อาสูปสมฺปทาติ ฯ

ตถา อปทาเนปิ

อายาจึ โส ตทา อาห เอหิ ภทฺเทติ นายโก
ตทาหํ อุปสมฺปนฺนา ปริตฺตํ โตยมทฺทสนฺติ

ตํ กถนฺติ ฯ นยิทํ เอหิภิกฺขุนีภาเวน อุปสมฺปทํ สนฺธาย วุตฺตํ อุปสมฺปทาย ปน เหตุภาวโต ยา สตฺถุ อาณตฺติ สา เม อาสูปสมฺปทาติ วุตฺตา ฯ ตถาหิ วุตฺตํ อฏฺฐกถายํ เอหิ ภทฺเท ภิกฺขุนูปสฺสยํ คนฺตฺวา ภิกฺขุนีนํ สนฺติเก ปพฺพชฺชํ อุปสมฺปชฺชสฺสูติ[๑] มํ อวจ อาณาเปสิ สา สตฺถุ อาณา มยฺหํ อุปสมฺปทาย การณตฺตา อุปสมฺปทา อโหสีติ ฯ อปทานคาถายปิ เอวเมว อตฺโถ คเหตพฺโพ ฯ ตสฺมา ภิกฺขุนีนํ เอหิภิกฺขุนีอุปสมฺปทา นตฺถิเยวาติ นิฏฺฐเมตฺถ คนฺตพฺพํ ฯ ยถา เจตํ โสตปติตวเสน เอหิ ภิกฺขุนีติ ภิกฺขุนีติ วุตฺตํ เอวํ ตีหิ สรณคมเนหิ อุปสมฺปนฺนาติ ภิกฺขุนีติ อิทํปิ โสตปติตวเสเนว วุตฺตนฺติ ทฏฺฐพฺพํ สรณคมนุปสมฺปทายปิ ภิกฺขุนีนํ อสมฺภวโต ฯ

[๒๘๙] ภิกฺขุวิภงฺเค กายสํสคฺคํ สาทิเยยฺยาติ อวตฺวา

๑. ม. ปพฺพชสฺสูติ ฯ

[ภ. ว. ๖ ส. ท. ๕๐๘-๙]

สมาปชฺเชยฺยาติ วุตฺตตฺตา ภิกฺขุ อาปตฺติยา น กาเรตพฺโพติ วุตฺตํ ฯ ตพฺพหุลนเยนาติ กิริยาสมุฏฺฐานสฺเสว พหุลภาวโต ฯ ทิสฺสติ หิ ตพฺพหุลนเยน ตพฺโพหาโร ยถา พฺราหฺมณคาโมติ ฯ พฺราหฺมณคาเมปิ หิ อนฺตมโส รชกาทีนิ อญฺญกุลานิ สนฺติ ฯ สาติ กิริยาสมุฏฺฐานตา ฯ ตเถวาติ กายสํสคฺคราเคน อวสฺสุโตเยวาติ อตฺโถ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

ปฐมปาราชิกสิกฺขาปทํ ฯ

[๒๙๐] ทุติเย ฯ กิสฺส ปน ตฺวํ อยฺเย ชานํ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปนฺนนฺติ วจนโต อุทฺทิฏฺฐา โข อยฺยาโย อฏฺฐ ปาราชิกา ธมฺมาติอาทิวจนโต จ ภิกฺขุนีวิภงฺคํ ปตฺวา สาธารณสิกฺขาปทานิ ภิกฺขูนํ อุปฺปนฺนวตฺถุสฺมึเยว ยา ปน ภิกฺขุนี ฉนฺทโส เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสเวยฺย อนฺตมโส ติรจฺฉานคเตปิ ปาราชิกา โหติ อสํวาสาติอาทินา นเยน สวิเสสมฺปิ อวิเสสมฺปิ มาติกํ ฐเปตฺวา อนุกฺกเมน ปทภาชนํ อาปตฺติเภทํ ติกจฺเฉทํ อนาปตฺติวารญฺจ อนวเสสํ วตฺวา วิตฺถาเรสิ ฯ สงฺคีติการเกหิ ปน อสาธารณ-ปญฺญตฺติโยเยว อิธ วิตฺถาริตาติ เวทิตพฺพา ฯ อถ อุปริเมสุ ทฺวีสุ อปฺปญฺญตฺเตสุ อฏฺฐนฺนํ ปาราชิกานํ อญฺญตรนฺติ อิทํ วจนํ น ยุชฺชตีติ อาห อิทญฺจ ปาราชิกํ ปจฺฉา ปญฺญตฺตนฺติ-อาทึ ฯ ยทิ เอวํ อิมสฺมึ โอกาเส กสฺมา ฐปิตนฺติ อาห ปุริเมน

ปน สทฺธึ ยุคลกตฺตาติ อาทึ ฯ ปุริเมน สทฺธึ เอกสมฺพนฺธภาวโต อิธ วุตฺตนฺติ อธิปฺปาโย ฯ อฏฺฐนฺนํ ปาราชิกานํ อญฺญตรนฺติ วจนโต จ วชฺชปฏิจฺฉาทิกํ ยา ปฏิจฺฉาเทติ สาปิ วชฺชปฏิจฺฉาทิกาเยวาติ ทฏฺฐพฺพํ ฯ กิญฺจาปิ วชฺชปฏิจฺฉาทนํ เปมวเสน โหติ ตถาปิ สิกฺขาปทวีติกฺกมจิตฺตํ โทมนสฺสิตเมว โหตีติ กตฺวา ทุกฺขเวทนนฺติ วุตฺตํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

ทุติยปาราชิกํ ฯ

[๒๙๑] ตติยํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๒๙๒] จตุตฺเถ ฯ โลกสฺสาทมิตฺตสนฺถววเสนาติ โลกสฺสาทสงฺขาตสฺส มิตฺตสนฺถวสฺส วเสน ฯ วุตฺตเมวตฺถํ ปริยายนฺตเรน วิภาเวตุํ กายสํสคฺคราเคนาติ วุตฺตํ ฯ ติสฺสิตฺถิโย เม เมถุนนฺตํ น เสเวติ ยา ติสฺโส อิตฺถิโย วุตฺตา ตาสุปิ ยนฺตํ เมถุนํ นาม ตํ น เสวติ ฯ ตโย ปุริเสติ ตโย ปุริเสปิ อุปคนฺตฺวา เมถุนํ น เสวติ ฯ ตโย จ อนริยปณฺฑเกติ อุภโตพฺยญฺชนสงฺขาเต ตโย อนริเย ตโย จ ปณฺฑเกติ อิเมปิ ฉ ชเน อุปคนฺตฺวา เมถุนํ น เสวติ ฯ น จาจเร เมถุนํ พฺยญฺชนสฺมินฺติ อนุโลมปาราชิกวเสนาปิ อตฺตโน นิมิตฺเต เมถุนํ นาจรติ ฯ เฉชฺชํ สิยา เมถุนธมฺมปจฺจยาติ สิยา เมถุนธมฺมปจฺจยา ปาราชิกนฺติ อยํ ปญฺโห อฏฺฐวตฺถุกํว สนฺธาย วุตฺโต ฯ ตสฺสา หิ เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพภาคํ

[ภ. ว. ๑๓-๒๐ ส. ท. ๕๑๑-๓]

กายสํสคฺคํ อาปชฺชิตุํ วายมนฺติยา เมถุนธมฺมปจฺจยา เฉชฺชํ โหติ ฯ เฉโทเยว เฉชฺชํ ฯ เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพภาคตฺตาติ อิมินา เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพภาคภูโต กายสํสคฺโคเยว ตตฺถ เมถุนธมฺมสทฺเทน วุตฺโต น ทฺวยทฺวยสมาปตฺติ ฯ วณฺโณ อวณฺโณติ ทฺวีหิ ปเทหิ สุกฺกวิสฏฺฐิ วุตฺตา ฯ วนมนุปฺปทานนฺติ สญฺจริตฺตํ ฯ สพฺพปเทสูติ สงฺฆาฏิกณฺณคฺคหณํ สาทิเยยฺยาติอาทีสุ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ กายสํสคฺคราโค สอุสฺสาหตา อฏฺฐมสฺส วตฺถุสฺส ปูรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

จตุตฺถปาราชิกํ ฯ

ภิกฺขุนีวิภงฺเค ปาราชิกกณฺฑวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ภ. ว. ๒๐-๒ ส. ท. ๕๑๓-๔]

สตฺตรสกกณฺฑวณฺณนา

[๒๙๓] สงฺฆาทิเสสกณฺฑสฺส ปฐมสิกฺขาปเท ฯ ทฺวีสุ ชเนสูติ อฏฺฐการเกสุ ทฺวีสุ ชเนสุ ฯ โยโกจีติ เตสฺเยว ทฺวีสุ โยโกจิ อญฺโญ วา เตหิ อาณตฺโต ฯ ทุติยสฺส อาโรเจตีติ เอตฺถาปิ ทฺวีสุ ชเนสุ ยสฺสกสฺสจิ ทุติยสฺส กถํ โยโกจิ อาโรเจตีติ เอวมตฺโถ คเหตพฺโพติ อาห ทุติยสฺส อาโรเจตีติ เอตฺถาปิ เอเสว นโยติ ฯ คติคตนฺติ จิรกาลปฺปวตฺตํ ฯ อาปตฺตีติ อาปชฺชนํ ฯ สห วตฺถุชฺฌาจาราติ วตฺถุวีติกฺกเมน สห ฯ สหโยเค กรณวจนปฺปสงฺเค อิทํ นิสฺสกฺกวจนํ ฯ ยนฺติ ยํ ธมฺมํ ฯ นิสฺสารียตีติ อาปนฺนํ ภิกฺขุนึ สงฺฆมฺมหา นิสฺสาเรติ เหตุมฺหิ จายํ กตฺตุโวหาโร ฯ นิสฺสารณเหตุภูโต หิ ธมฺโม นิสฺสารณีโยติ วุตฺโต ฯ คีวาเยว โหติ น ปาราชิกํ อนาณตฺติยา คหิตตฺตา ฯ ยถา ทาสทาสีวาปีอาทีนิ สมฺปฏิจฺฉิตุํ น วฏฺฏติ เอวํ เตสํ อตฺถาย อฏฺฏกรณํปิ น วฏฺฏตีติ อาห อยํ อกปฺปิยอฏฺโฏ นาม น วฏฺฏตีติ ฯ เอตฺถ จ สเจ อธิกรณฏฺฐานํ คนฺตฺวา อมฺหากํ เอโส ทาโส ทาสี วาปี เขตฺตํ อาราโม อารามวตฺถุ คาโม อชา กุกฺกุโฏติอาทินา โวหรติ อกปฺปิยํ ฯ อยํ อมฺหากํ อารามิโก อยํ วาปี อิตฺถนฺนาเมน สงฺฆสฺส ภณฺฑโธวนตฺถาย ทินฺนา อิโต เขตฺตโต อารามโต

[ภ. ว. ๒๓-๖ ส. ท. ๕๑๕-๙]

อุปฺปชฺชนกจตุปฺปจฺจยา อิโต คาวิโต มหิสิโต อชาโต อุปฺปชฺชนกโครสา อิตฺถนฺนาเมน สงฺฆสฺส ทินฺนาติ ปุจฺฉิเต วา อปุจฺฉิเต วา วตฺตุํ วฏฺฏตีติ วทนฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อนาทกฺทฺฌิตาย อฏฺฐกรณํ ปริโยสานนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

ปฐมสิกฺขาปทํ ฯ

[๒๙๔] ทุติเย ฯ มลฺลคณภฏฺทิปุตฺตคณาทิกนฺติอาทีสุ มลฺลคโณ นาม นารายนภตฺติโก ตตฺถ ตตฺถ ปานียฏฺฐปนโปกฺขรณีขณนาทิปุญฺญกมฺมการโก คโณ ฯ ภฏฺทิปุตฺตคโณ นาม กุมารภตฺติกคโณ ฯ ธมฺมคโณติ สาสนภตฺติโก อเนกปฺปการปุญฺญกมฺมการกคโณ วุจฺจติ ฯ คนฺธิกเสนีติ อเนกปฺปการสุคนฺธวิกติการโก คโณ ฯ ทุสฺสิกเสนีติ เปสการกคโณ ฯ กปฺปคติกนฺติ กปฺปิยภาวํ คตํ ฯ วุฏฺฐาเปนฺติยาติ อุปสมฺปาเทนฺติยา ฯ โจรึ วุตฺตนเยน อนาปุจฺฉา ปพฺพาเชนฺติยา ทุกฺกฏนฺติ วทนฺติ ฯ ปณฺณตฺตึ อชานนฺตา อริยาปิ วุฏฺฐาเปนฺตีติ วา กมฺมวาจาปริโยสาเน อาปตฺติกฺขเณ วิปากาพฺยากตสมงฺคิตาวเสน วา ติจิตฺตนฺติ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ โจริตา โจรีสญฺญา อญฺญตฺร อนุญฺญาตการณา วุฏฺฐาปนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ทุติยสิกฺขาปทํ ฯ

[๒๙๕] ตติเย ฯ ปริกฺเขปํ อติกฺกาเมนฺติยาติ สกคามโต

[ภ. ว. ๒๖-๓๔ ส. ท. ๕๑๙-๒๐]

อญฺญสฺส คามสฺส ปริกฺเขปํ ปฐมํ ปาทํ อติกฺกาเมนฺติยา ฯ คามนฺตรํ คจฺเฉยฺยาติ หิ วจนโต อญฺญสฺส คามสฺส ปริกฺเขปํ อติกฺกาเมนฺติยาเอว อาปตฺติ น สกคามสฺส ฯ อญฺโญ หิ คาโม คามนฺตรํ ฯ อปริกฺขิตฺตสฺส คามสฺส อุปจารนฺติ เอตฺถ อุปจารสทฺเทน ฆรูปจารโต ปฐมเลฑฺฑุปาตสงฺขาตํ ปริกฺเขปา- รหฏฺฐานํ คหิตํ น ตโต ทุติยเลฑฺฑุปาตสงฺขาโต อุปจาโรติ อาห ปริกฺเขปารหฏฺฐานนฺติ ฯ เตเนว ปาลิยํ อุปจารํ อติกฺ- กาเมนฺติยาติ วุตฺตํ ฯ อญฺญถา ยถา วิกาลคามปฺปเวสนสิกฺขาปเท ปริกฺขิตฺตสฺส คามสฺส ปริกฺเขปํ อติกฺกมนฺตสฺส อปริกฺขิตฺตสฺส คามสฺส อุปจารํ โอกฺกมนฺตสฺสาติ วุตฺตํ เอวมิธาปิ ปริกฺขิตฺตสฺส คามสฺส ปริกฺเขปํ อติกฺกาเมนฺติยา อปริกฺขิตฺตสฺส คามสฺส อุปจารํ โอกฺกมนฺติยาติ วเทยฺย ฯ สงฺเขปโต วุตฺตมตฺถํ วิภชิตฺวา ทสฺเสนฺโต อปิเจตฺถาติอาทิมาห ฯ

[๒๘๖] วิหารสฺส จตุกฺคามสาธารณตฺตาติ อิมินา วิหารโต เอกํ คามํ คนฺตฺต วฏฺฏตีติ เอตฺถ การณมาห ฯ วิหารสฺส จตุกฺคามสาธารณตฺตาเยว หิ จตูสุ คาเมสุ ยงฺกิญฺจิ เอกํ คามํ คนฺตุํ วฏฺฏตีติ ทีเปติ ฯ ยตฺถาติ ยสฺสํ นทิยํ ฯ ปฐมํ ปาทํ อุตฺตาเรนฺติยา อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส ทุติยํ ปาทํ อุตฺตาเรนฺติยา อาปตฺติ สงฺฆาทิเสสสฺสาติ วจนโต นทึ โอตริตฺวา ปทสา

[ภ. ว. ๓๔ ส. ท. ๕๒๐-๒]

อุตฺตรนฺติยาเอว อาปตฺตีติ อาห เสตุนา คจฺฉติ อนาปตฺตีติอาทึ ฯ ปรตีรเมว อกฺกมนฺติยา อนาปตฺตีติ นทึ อโนตริตฺวา ยานนาวาทีสุ อญฺญตเรน คนฺตฺวา ปรตีรเมว อกฺกมนฺติยา อนาปตฺติ ฯ อุภยตีเรสุ วิจรนฺติ วฏฺฏตีติ อิทํ อสติปิ นทีปารคมเน อุปริ วกฺขมานสฺส วินิจฺฉยสฺส ผลมตฺตทสฺสนตฺถํ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ โอริมตีรเมว อาคจฺฉติ อาปตฺตีติ ปรตีรํ คนฺตุกามตาย โอติณฺณตฺตา วุตฺตํ ฯ ตเมว ตีรนฺติ โอริมตีรํ ฯ อนาปตฺตีติ ปรตีรํ คนฺตุกามตาย อภาวโต อนาปตฺติ ฯ ตาทิเส อรญฺเญติ พหิ อินฺทขีลา สพฺพเมตํ อรญฺญนฺติ เอวํ วุตฺตลกฺขเณ อรญฺเญ ฯ อถ ตาทิสสฺเสว อรญฺญสฺส คหิตภาโว กถํ วิญฺญายตีติ อาห เตน วุตฺตนฺติ-อาทึ ฯ อิมินา หิ อฏฺฐกถาวจเนน อีทิเสปิ คามสมีเป ทสฺสนูปจาเร วิชหิเต สติปิ สวนูปจาเร อาปตฺติ โหตีติ วิญฺญายติ ฯ มคฺค-มุฬฺหา อุจฺจาสทฺทํ กโรนฺตีติ อาห มคฺคมุฬฺหสทฺเทน วิยาติ ฯ สทฺทายนฺติยาติ สทฺทํ กโรนฺติยา ฯ ปุริมาโยติ ปุเรตรํ คจฺฉนฺติโย ฯ อญฺญํ มคฺคํ คณฺหาตีติ มคฺคมุฬฺหตฺตา น โอหาตต ตสฺมา ทฺวินฺนมฺปิ อนาปตฺติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อนนฺตราเย เอกภาโว คามนฺตรคมนาทีสุ อญฺญตราปชฺชนํ อาปทาย อภาโวติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ตติยสิกฺขาปทํ ฯ

[ภ. ว. ๓๔-๕ ส. ท. ๕๒๒-๔]

[๒๘๗] จตุตฺเถ ฯ การกคณสฺสาติ อุกฺเขปนียกมฺมการกคณสฺส ฯ เตจตฺตาฬีสปฺปเภทํ วตฺตํ ขนฺธเก อาวิภวิสฺสติ ฯ เนตฺถารวตฺเตติ นิตฺถรณเหตุมฺหิ วตฺเต ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ธมฺเมน กมฺเมน อุกฺขิตฺตตา อญฺญตฺร อนุญฺญาตการณา โอสารณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

จตุตฺถสิกฺขาปทํ ฯ

[๒๘๘] ปญฺจเม ฯ เอตํ น วุตฺตนฺติ ภิกฺขุนิยา อวสฺสุตภาโว ทฏฺฐพฺโพติ เอตํ นิยมนํ น วุตฺตํ ฯ ตนฺติ ตํ นิยเมตฺวา อวจนํ ฯ ปาลิยา สเมตีติ เอกโต อวสฺสุเตติ อวิเสเสตฺวา วุตฺตปาลิยา อนวสฺสุโตติ ชานนฺตี ปฏิคฺคณฺหาตีติ อิมาย จ ปาลิยา สเมติ ฯ ยทิ หิ ปุคฺคลสฺส อวสฺสุตภาโว นปฺปมาณํ กึ อนวสฺสุโตติ ชานนฺตีติ อิมินา วจเนน ฯ อนาปตฺติ อุโภ อนวสฺสุตา โหนฺติ อนวสฺสุตา ปฏิคฺคณฺหาตีติ เอตฺตกเมว วตฺตพฺพํ สิยา ฯ อุโภ อนวสฺสุตา โหนฺติ อวนสฺสุโตติ ชานนฺตี ปฏิคฺคณฺหาตีติ อิมสฺส จ อนาปตฺติวารสฺส อยมตฺโถ ฯ อุโภ เจ อนวสฺสุตา สพฺพถาปิ อนาปตฺติ ฯ อถ ภิกฺขุนี อนวสฺสุตา สมานา อวสฺสุตมฺปิ อนวสฺสุโตติ สญฺญาย ตสฺส หตฺถโต ปฏิคฺคณฺหาติ เอวมฺปิ อนาปตฺติ ฯ อถ สยํ อนวสฺสุตาปิ อญฺญํ อนวสฺสุตํ วา อวสฺสุตํ วา อวสฺสุโตติ ชานาติ ทุกฺกฏเมว ฯ วุตฺตํ เหตํ อนนฺตร-

สิกฺขาปเท กิสฺส ตฺวํ อยฺเย น ปฏิคฺคณฺหาสีติ อวสฺสุโต อยฺเยติ ตฺวํ ปน อยฺเย อวสฺสุตาติ นาหํ อยฺเย อวสฺสุตาติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อุทกทนฺตโปณโต อญฺญํ อชฺโฌหรณียํ อุภโต อวสฺสุตตา สหตฺถา คหณํ อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

ปญฺจมสิกฺขาปทํ ฯ

[๒๙๙] ฉฏฺเจ ฯ ปริวารคาถาย อยมตฺโถ ฯ น เทติ น ปฏิคฺคณฺหาตีติ น อุยฺโยชิกา เทติ นาปิ อุยฺโยชิตา ตสฺสา หตฺถโต คณฺหาติ ฯ ปฏิคฺคโห เตน น วิชฺชตีติ เตเนว การเณน อุยฺโยชิกาย หตฺถโต อุยฺโยชิตาย ปฏิคฺคโห น วิชฺชติ ฯ อาปชฺชติ ครุกนฺติ เอวํ สนฺเตปิ อวสฺสุตสฺส หตฺถโต ปิณฺฑคฺคหเณ อุยฺโยเชนฺตี สงฺฆาทิเสสาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ ตญฺจ ปริโภค-ปจฺจยาติ ตญฺจ ปน อาปตฺตึ อาปชฺชมานา ตสฺสา อุยฺโยชิตาย ปริโภคปจฺจยา อาปชฺชติ ฯ ตสฺสา หิ โภชนปริโยสาเน อุยฺโยชิกาย สงฺฆาทิเสโส โหติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ มนุสฺส-ปุริสตา อญฺญตฺร อนุญฺญาตการณา ขาทนียํ โภชนียํ คเหตฺวา ภุญฺชาติ อุยฺโยชนา เตน วจเนน คเหตฺวา อิตริสฺสา โภชนปริโยสานนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ฉฏฺจสิกฺขาปทํ ฯ

[ภ. ว. ๔๐-๔ ส. ท. ๕๒๕]

[๓๐๐] สตฺตเม ฯ กินฺนุมาว สมณิโยติ กินฺนุ อิมา เอว สมณิโย ฯ ตาสาหนฺติ ตาสํ อหํ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ

สตฺตมสิกฺขาปทํ ฯ

[๓๐๑] อฏฺฐมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๓๐๒] นวเม ฯ วชฺชปฏิจฺฉาทิกาติ ขุทฺทานุขุทฺทกสฺส วชฺชสฺส ปฏิจฺฉาทิกา ฯ สมนุภาสนกมฺมกาเล เจตฺถ เทฺว ติสฺโส เอกโต สมนุภาสิตพฺพา ฯ

นวมสิกฺขาปทํ ฯ

[๓๐๓] ทสมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

ภิกฺขุนีวิภงฺเค สงฺฆาทิเสสวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ภ. ว. ๔๔-๖๓ ส. ท. ๕๒๕-๗]

ภิกฺขุนีวิภงฺเค ตึสกกณฺฑวณฺณนา

[๓๐๔] นิสฺสคฺคิเยสุ ปจมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๓๐๕] ทุติเย ฯ อยฺยาย ทมฺมีติ เอวํ ปฏิลทฺธนฺติ นิสฺสฏฺจปฏิลทฺธํ ฯ เตเนว มาติกฏฺจกถายมฺปิ นิสฺสฏฺจํ ปฏิลภิตฺวาปิ ยถาทาเนเยว อุปเนตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ยถาทาเนเยว อุปเนตพฺพนฺติ ยถา ทายเกน ทินฺนํ ตถา อุปเนตพฺพํ ฯ อกาลจีวรปกฺเขเยว จเปตพฺพนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ เอตฺถ จ ภาชาปิตาย ลทฺธจีวรเมว นิสฺสคฺคิยํ โหติ ตํ วินยกมฺมํ กตฺวา อตฺตนา น ลพฺภติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อกาลจีวรตา ตถาสญฺญิตา กาลจีวรนฺติ อธิฏฺจาย เลเสน ภาชาปนํ ปฏิลาโภติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

[๓๐๖] ตติเย ฯ เมตนฺติ เม เอตํ ฯ สกสญฺญาย คหิตตฺตา ปาจิตฺติยํ ทุกฺกฏญฺจ วุตฺตํ ฯ อิตรถา ภณฺฑคฺเฆน กาเรตพฺพํ ฯ อุปสมฺปนฺนตา ปริวตฺติตจีวรสฺส วิกปฺปนูปคตา สกสญฺญาย อจฺฉินฺทนํ วา อจฺฉินฺทาปนํ วาติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

[๓๐๗] จตุตฺเถ ฯ อาหฏสปฺปึ ทตฺวาติ อตฺตโน ทตฺวา ฯ ยมกํ ปจิตพฺพนฺติ สปฺปิญฺจ เตลญฺจ เอกโต กตฺวา ปจิตพฺพํ ฯ

[ภ. ว. ๖๘-๗๔ ส. ท. ๕๒๘-๙]

เลเสน คเหตุกามตา อญฺญสฺส วิญฺญาปนํ ปฏิลาโภติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

[๓๐๘] ปญฺจเม ฯ สาติ ถุลฺลนนฺทา ฯ อยนฺติ อยํ สิกฺขมานา ฯ เจตาเปตฺวาติ ชานาเปตฺวา อิจฺเจว อตฺโถติ อิธ วุตฺตํ ฯ มาติกฏฺฐกถายมฺปน อญฺญํ เจตาเปตฺวาติ อตฺตโน กปฺปิยภณฺเฑน อิทํ นาม อาหราติ อญฺญํ ปริวตฺตาเปตฺวาติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา เจตาเปตฺวาติ อิมสฺส ปริวตฺตาเปตฺวาติปิ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ อญฺญํ เจตาเปยฺยาติ เอวํ เม อิทํ ทตฺวา อญฺญํปิ อาหริสฺสตีติ มญฺญมานา น เม อิมินา อตฺโถ อิทนฺนาม เม อาหราติ ตโต อญฺญํ เจตาเปยฺย ฯ

[๓๐๙] ฉฏฺเฐ ฯ ธมฺมกิจฺจนฺติ ปุญฺญกมฺมํ ฯ ปาวาริกสฺสาติ ทุสฺสวาณิชกสฺส ฯ ยาย เจตาปิตํ ตสฺสาเยว นิสฺสคฺคิยํ ปฏิลาภ๑ ฯ ตสฺมา ตาย ภิกฺขุนิยา นิสฺสฏฺฐํ ปฏิลภิตฺวา ยถาทาเน อุปเนตพฺพํ น อตฺตนา คเหตพฺพํ ฯ อญฺญสฺสตฺถายาติ จีวราทีสุ อญฺญตรสฺสตฺถาย ฯ อญฺญุทฺเทสิเกนาติ ปุริมสฺเสวตฺถทีปนํ ฯ ปริกฺขาเรนาติ กปฺปิยภณฺเฑน ฯ

[๓๑๐] สตฺตเม ฯ สยํ ยาจิตเกนาติ สยํ ยาจิตเกนปีติ อตฺโถ วุตฺโต ฯ เตเนว ปาลิยํ เตน จ ปริกฺขาเรน สยมฺปิ

๑. ม. นิสฺสฏฺฐปฏิลาโภ จ ฯ

[ภ. ว. ๗๕-๘๑ ส. ท. ๕๒๙-๓๐]

ยาจิตฺวาติ วุตฺตํ ฯ ตโตเยว มาติกฏฺฐกถายํ สญฺญาจิเกนาติ สยํ ยาจิตเกนปีติ อตฺโถ วุตฺโต ฯ

[๓๑๑] อฏฺฐมนวมทสมานิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ

[๓๑๒] เอกาทสเม ฯ ยสฺมา ปวาริตฏฺฐาเน วิญฺญตฺติ นาม น ปฏิเสเธตพฺพา ฯ ตสฺมา ภควา ธมฺมนิมนฺตนวเสน ปวาริตฏฺฐาเน วเทยฺยาสิ เยนตฺโถติ วุตฺตาย จตุกฺกํสปรมํ วิญฺญาเปตพฺพนฺติ ปริจฺเฉทํ ทสฺเสสีติ เวทิตพฺพํ ฯ เตเนว มาติกฏฺฐกถายํ เจตาเปตพฺพนฺติ จเปตฺวา สหธมฺมิเก จ ญาตกปวาริเต จ อญฺเญน กิสฺมิญฺจิเทว คุเณ ปริตฺตุฏฺเฐน วเทยฺยาสิ เยนตฺโถติ วุตฺตาย วิญฺญาเปตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ

[๓๑๓] ทฺวาทสมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

ภิกฺขุนีวิภงฺเค นิสฺสคฺคิยวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ภ. ว. ๘๑-๙๓ ส. ท. ๕๓๐-๒]

ภิกฺขุนีวิภงฺเค ขุทฺทกกณฺฑวณฺณนา

[๓๑๔] ปาจิตฺติเยสุ ลสุณวคฺคสฺส ปฐเม ฯ ชาตึ สรตีติ ชาติสฺสโร ฯ สภาเวเนวาติ สูปสมฺปากาทึ วินาว ฯ พทรสาลวํ นาม พทรผลานิ สุกฺขาเปตฺวา จุณฺเณตฺวา กาตพฺพา ขาทนียวิกติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อามกลสุณญฺเจว อชฺโฌหรณญฺจาติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

[๓๑๕] ทุติยตติยจตุตฺถานิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ

[๓๑๖] ปญฺจเม ฯ ทฺวินฺนํ ปพฺพานํ อุปรีติ เอตฺถ ทฺวินฺนํ องฺคุลีนํ สหปเวสเน เอเกกาย องฺคุลิยา เอเกกํ ปพฺพํ กตฺวา ทฺวินฺนํ ปพฺพานํ อุปริ เอกงฺคุลิปเวสเน ทฺวินฺนํ ปพฺพานํ อุปริ น วฏฺฏตีติ เวทิตพฺพํ ฯ มหาปจฺจริยํปิ อยเมว นโย ทสฺสิโต ฯ อุทกสุทฺธิปจฺจเย ปน สติปิ ผสฺสสาทิยเน ยถาวุตฺตปริจฺเฉเท อนาปตฺติ ฯ

[๓๑๗] ฉฏฺเฐ ฯ อาสุมฺภิตฺวาติ ปาเตตฺวา ฯ ทธิมตฺถนฺติ ทธิมณฺฑํ ทธิมฺหิ ปสนฺโนทกํ ฯ ภุญฺชนฺตสฺส ภิกฺขุโน หตฺถปาเส ฐานํ ปานียสฺส วา วิธูปนสฺส วา คหณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ เทฺว องฺคานิ ฯ

[๓๑๘] สตฺตเม ฯ ปฏิคฺคณฺหาติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ อิทํ

[ภ. ว. ๙๔-๑๐๕ ส. ท. ๕๓๒-๖]

ปุพฺพปฺปโยคทุกฺกฏสฺส นิทสฺสนมตฺตนฺติ อาห น เกวลํ ปฏิคฺ-
คหเณเยว โหตีติอาทึ ฯ ปมาณนฺติ ปาจิตฺติยาปตฺติยา ปมาณํ ฯ
อิเมหิเยว ทฺวีหิ ปาจิตฺติยํ โหติ นาญฺเญหิ ภชฺชนาทีหีติ อตฺโถ ฯ
วุตฺตเมวตฺถํ วิตฺถารโต ทสฺเสตฺ ตสฺมาติอาทิมาห ฯ ตํ ปุพฺพาปร-
วิรุทฺธนฺติ ปุนปิ วุตฺตนฺติ วุตฺตวาทํ สนฺธายาห ฯ อญฺญาย
วิญฺญตฺติยา ลทฺธมฺปิ หิ อนาณตฺติยา วิญฺญตฺตตฺตา อิมสฺสา
อวิญฺญตฺติยา ลทฺธปกฺขํ ภชติ ฯ ตสฺมา เหฏฺฐา อวิญฺญตฺติยา
ลทฺเธ กรณการาปเนสุ วิเสสํ อวตฺวา อิธ วิเสสวจนํ ปุพฺพาปรวิรุทฺธํ ฯ
ยทิ เจตฺถ กรเณ ปาจิตฺติยํ การาปเนปิ ปาจิตฺติเยเนว
ภวิตพฺพํ ฯ อถ การาปเน ทุกฺกฏํ กรเณปิ ทุกฺกเฏเนว
ภวิตพฺพํ ฯ น หิ กรเณ วา การาปเน วา วิเสโส อตฺถิ ฯ
ตสฺมา อญฺญาย วิญฺญตฺติยา ลทฺธํ สยํ ภชฺชนาทีนิ กตฺวาปิ
กาเรตฺวาปิ ภุญฺชนฺติยา ทุกฺกฏเมวาติ อิทเมตฺถ สนฺนิฏฺฐานํ ฯ
อวิเสเสน วุตฺตนฺติ กรณการาปนานํ สามญฺญโต วุตฺตํ ฯ
เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ สตฺตนฺนํ ธญฺญานํ อญฺญตรสฺส
วิญฺญาปนํ วา วิญฺญาปาปนํ วา ปฏิลาโภ ภชฺชนาทีนิ
กตฺวา วา กาเรตฺวา วา อชฺโฌหรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ
องฺคานิ ฯ

[๓๑๙] อฏฺฐเม ฯ นิพฺพิฏฺโฐติ ปติฏฺฐาปิโต ฯ เกณีติ

[ภ. ว. ๑๐๕ ส. ท. ๕๓๖-๗]

รญฺโญ ทาตพฺพอายสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ ฐานนฺตรนฺติ คามชนปทาทิ-
ฐานนฺตรํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ อุจฺจาราทิภาโว อนวโลกนํ
วลญฺชนฏฺฐานํ ติโรกุฑฺฑปาการตา ฉฑฺฑนํ วา ฉฑฺฑาปนํ วาติ
อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

[๓๒๐] นวเม ฯ สพฺเพสนฺติ ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุนิยา จ ฯ อิธ
เขตฺตปาลกา อารามาทิโคปกา จ สามิกาเอว ฯ

[๓๒๑] ทสเม ฯ เอกปฺปโยเคนาติ เอกทิสาวโลกนปฺปโยเคน ฯ
เตสํเยวาติ เยสํ นจฺจํ ปสฺสติ เตสํ ฯ กิญฺจาปิ สยํ นจฺจนาทีสุ
ปาจิตฺติยํ ปาลิยํ น วุตฺตํ ตถาปิ อฏฺฐกถาปมาเณน คเหตพฺพนฺติ
ทสฺเสตุ สพฺพอฏฺฐกถาสุ วุตฺตนฺติ อาห ฯ อาราเม ฐตฺวาติ น
เกวลํ ฐตฺวา ตโต คนฺตฺวาปิ สพฺพิริยาปเถหิ ลภติ ฯ อาราเม
ฐิตาติ ปน อารามปริยาปนฺนภาวทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ อิตรถา
นิสินฺนาปิ น ลเภยฺยาติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ เสสเมตฺถ
อุตฺตานเมว ฯ นจฺจาทีนํ อญฺญตรตา อญฺญตฺร อนุญฺญาตการณา
คมนํ ทสฺสนํ วา สวนํ วาติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

ลสุณวคฺโค ปจโม ฯ

[๓๒๒] อนฺธการวคฺคสฺส ปจเม ฯ ทาเน วา ปูชาย วาติ
ทานนิมิตฺตํ วา ปูชานิมิตฺตํ วา ฯ มนฺเตตีติ กเถติ ฯ รตฺตนฺธ-
การตา ปุริสสฺส หตฺถปาเส ฐานํ วา สลฺลปนํ วา สหายา-

[ภ. ว. ๑๐๕-๑๒ ส. ท. ๕๓๗-๔๐]

ภาโว รโหเปกฺขตาติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

[๓๒๓] ทุติยตติยจตุตฺถานิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ

[๓๒๔] ปญฺจเม ฯ อโนวสฺสิกํ อติกฺกาเมนฺติยาติ ฉนฺนสฺส อนฺโต นิสีทิตฺวา ปกฺกมนฺตี สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อุปจาโร ทฺวาทสหตฺโถติ วทนฺติ ฯ ปลฺลงฺกสฺส อโนกาเสติ อูรุพทฺธาสนสฺส อโนกาเส อปฺปโหนฺเต ฯ ปุเรภตฺตตา อนฺตรฆเร นิสชฺชา อาสนสฺส ปลฺลงฺโกกาสตา อญฺญตฺร อนุญฺญาตการณา อนาปุจฺฉนํ วุตฺตปริจฺเฉทาติกฺกโมติ อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

[๓๒๕] ฉฏฺฐสตฺตมาทีนิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ

อนฺธการวคฺโค ทุติโย ฯ

[๓๒๖] นคฺควคฺคสฺส ปฐมทุติยานิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ

[๓๒๗] ตติเย ฯ วิสิพฺเพตฺวาติ ทุสฺสิพฺพิตํ ปุน สิพฺพนตฺถาย วิสิพฺเพตฺวา วิชเฏตฺวา ฯ อญฺญตฺร จตูหปญฺจาหาติ วิสิพฺพิตทิวสโต ปญฺจ ทิวเส อติกฺกาเมตฺวา ฯ นิวาสนปารุปนูปคจีวรตา อุปสมฺปนฺนาย สนฺตกตา สิพฺพนตฺถาย วิสิพฺพนํ วา วิสิพฺพาปนํ วา อญฺญตฺร อนุญฺญาตการณา ปญฺจาหาติกฺกโม ธุรนิกฺเขโปติ อิมานิ ปเนตฺถ ปญฺจ องฺคานิ ฯ

[๓๒๘] จตุตฺเถ ฯ ปญฺจนฺนํ จีวรานนฺติ ติจีวรํ อุทกสาฏิกา สงฺกจฺจิกาติ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ จีวรานํ ฯ ปญฺจนฺนํ จีวรานํ

[ภ. ว. ๑๑๒-๓๖ ส. ท. ๕๔๐-๔]

อญฺญตรตา ปญฺจาหาติกฺกโม อนุญฺญาตการณาภาโว อปริวตฺตนนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ จตฺตาริ องฺคานิ ฯ

[๓๒๙] ปญฺจมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๓๓๐] ฉฏฺเฐ ฯ จีวรลาภนฺติ ลภิตพฺพจีวรํ ฯ วิกปฺปนูปคปจฺฉิมตา สงฺฆสฺส ปริณตภาโว วินา อานิสํสทสฺสเนน อนฺตรายกรณนฺติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

[๓๓๑] สตฺตมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๓๓๒] อฏฺฐเม ฯ กุมฺภถูนํ นาม กุมฺภสทฺโท ฯ เตน จรนฺติ กีฬนฺติ ตํ วา สิปฺปํ เอเตสนฺติ กุมฺภถูนิกา ฯ เตนาห ฆฏเกน กีฬนกาติ ฯ ทีฆนิกายฏฺฐกถายํ ปน กุมฺภถูนํ นาม จตุรสฺสอมฺพณกตาฬนฺติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ จตุรสฺสอมฺพณกตาฬํ นาม รุกฺขสาร ทนฺตาทีสุ เยนเกนจิ จตุรสฺสอมฺพณํ กตฺวา จตูสุ ปสฺเสสุ จมฺเมน โอนทฺธิตฺวา กตวาทิตภณฺฑํ ฯ พิพฺพิสกนฺติปิ ตสฺเสว เววจนํ ฯ ตํ วาเทนฺติ ตํ วา สิปฺปํ เอเตสนฺติ กุมฺภถูนิกา ฯ เตนาห พิพฺพิสกวาทกาติปิ วทนฺตีติ ฯ สมณจีวรตา จเปตฺวา สหธมฺมิเก มาตาปิตโร จ อญฺเญสํ ทานํ อตาวกาลิกตาติ อิมานิ ปเนตฺถ ตีณิ องฺคานิ ฯ

[๓๓๓] นวมํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๓๓๔] ทสเม ฯ ธมฺมิกํ กฐินุทฺธารนฺติ สพฺพาสํ ภิกฺขุนีนํ

[ภ. ว. ๑๓๖-๔๖ ส. ท. ๕๔๔-๖]

อกาลจีวรํ ทาตุกาเมน อุปาสเกน ยตฺตโก อตฺถารมูลโก อานิสํโส ตโต อธิกํ วา สมกํ วา ทตฺวา ยาจิเตน สมคฺเคน ภิกฺขุนีสงฺเฆน ยํ กฐินํ ญตฺติทุติเยน กมฺเมน อนฺตรา อุทฺธริยติ ตสฺส โส อุทฺธาโร ธมฺมิโกติ วุจฺจติ เอวรูปํ กฐินุทฺธารนฺติ อตฺโถ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

นคฺควคฺโค ตติโย ฯ

[๓๓๕] จตุตฺถวคฺเค สพฺพํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๓๓๖] จิตฺตาคารวคฺคสฺส ปฐเม ฯ กีฬาอุปวนนฺติ อนฺโตนคเร ฐิตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ กีฬุยฺยานนฺติ พหินคเร ฐิตํ สนฺธาย ฯ ปาเฏกฺกา อาปตฺติโยติ คีวาย ปริวตฺตนปฺปโยคคณนาย อาปตฺติโย น อุมฺมิลนคณนาย ฯ อชฺฌาราเม ราชาคาราทีนิ กโรนฺติ ตานิ ปสฺสนฺติยา อนาปตฺตีติ วจนโต อนฺโตอาราเม ตตฺถ ตตฺถ คนฺตฺวา นจฺจาทีนิ ปสฺสิตุํ ลภตีติปิ สิทฺธํ ฯ

[๓๓๗] ทุติยาทีนิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ

[๓๓๘] นวเม ฯ หตฺถิอาทีสุ สิปฺปสทฺโท ปจฺเจกํ โยเชตพฺโพ ฯ ตถา อถพฺพนาทีสุ มนฺตสทฺโท ฯ ตตฺถ อถพฺพนมนฺโต นาม อถพฺพนเวทวิหิโต ปรูปฆาตกโร มนฺโต ฯ ขีลนมนฺโต นาม ทารุสารขีลํ มนฺเตตฺวา ปฐวิยํ ปเวเสตฺวา มารณมนฺโต ฯ อคทปฺปโยโค วิสโยชนํ ฯ นาคมณฺฑลนฺติ สปฺปานํ ปเวสนิวารณตฺถํ

[ภ. ว. ๑๔๖-๗๗ ส. ท. ๕๔๖-๕๓]

มณฺฑลพทฺธมนฺโต ฯ

[๓๓๙] ทสมํ อุตฺตานเมว ฯ

จิตฺตาคารวคฺโค ปญฺจโม ฯ

[๓๔๐] อารามวคฺเค สพฺพํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๓๔๑] คพฺภินีวคฺเคปิ สพฺพํ สุวิญฺเญยฺยเมว ฯ

[๓๔๒] กุมารีภูตวคฺคสฺส ปฐเม ฯ สพฺพปฐมา เทฺว มหาสิกฺขมานาติ คพฺภินีวคฺเค สพฺพปฐมํ วุตฺตา เทฺว สิกฺขมานา ฯ สิกฺขมานา อิจฺเจว วตฺตพฺพาติ สมฺมติกมฺมาทีสุ เอวํ วตฺตพฺพา ฯ คิหิคตาติ วา กุมารีภูตาติ วา น วตฺตพฺพาติ สเจ วทนฺติ กมฺมํ กุปฺปตีติ อธิปฺปาโย ฯ

[๓๔๓] อิโต ปรํ นวมปริโยสานํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

[๓๔๔] ทสเม ฯ อปุพฺพสมุฏฺฐานสีสนฺติ ปฐมปาราชิกสมุฏฺฐานาทีสุ เตรสสุ สมุฏฺฐาเนสุ อนนุญฺญาตสมุฏฺฐานํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตํ หิ อิโต ปุพฺเพ ตาทิสสฺส สมุฏฺฐานสีสสฺส อนาคตตฺตา อปุพฺพสมุฏฺฐานสีสนฺติ วุตฺตํ ฯ

[๓๔๕] เอกาทสมาทีนิ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ

กุมารีภูตวคฺโค อฏฺฐโม ฯ

[๓๔๖] ฉตฺตวคฺคสฺส เอกาทสเม ฯ อุปจารํ สนฺธายาติ สมนฺตา ทฺวาทสหตฺถูปจารํ สนฺธาย ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตา-

นตฺถเมว ฯ

ฉตฺตวคฺโค นวโม ฯ

[๓๔๗] คิรคฺคสมชฺชาทีนิ อจิตฺตกานิ โลกวชฺชานีติ วุตฺตตฺตา นจฺจนฺติ วา วณฺณกนฺติ วา อชานิตฺวาว ปสฺสนฺติยา วา นหายนฺติยา วา อาปตฺติสมฺภวโต วตฺถุอชานนจิตฺเตน อจิตฺตกานิ นจฺจนฺติ วา วณฺณกนฺติ วา ชานิตฺวา ปสฺสนฺติยา วา นหายนฺติยา วา อกุสเลเนว อาปชฺชนโต โลกวชฺชานีติ เวทิตพฺพานิ ฯ โจรีวุฏฺฐาปนาทีนิ โจรีติอาทินา วตฺถุํ ชานิตฺวา กรเณเอว อาปตฺติ-สมฺภวโต สจิตฺตกานิ อุปสมฺปทาทีนํ เอกนฺตากุสลจิตฺเตเนว อกตฺตพฺพตฺตา ปณฺณตฺติวชฺชานิ ฯ อิธ สจิตฺตกาจิตฺตกตา ปณฺณตฺติชานนาชานนตาย อคฺคเหตฺวา วตฺถุชานนาชานนตาย คเหตพฺพาติ ตีสุปิ คณฺฐิปเทสุ วุตฺตํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

ภิกฺขุนีวิภงฺเค ขุทฺทกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ส. ท. ๕๖๖-๗]

ภิกฺขุนีวิภงฺเค ปาฏิเทสนียวณฺณนา

[๓๔๘] ปาฏิเทสนียา นาม เย อฏฺฐ ธมฺมา สงฺเขเปเนว สงฺคหํ อารูฬฺหาติ สมฺพนฺโธ ฯ ปาลิมุตฺตเกสูติ ปาลิยํ อนาคเตสุ สปฺปิอาทีสุ ฯ

ปาฏิเทสนียวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[๓๔๙] เย ปน ปญฺจสตฺตติ เสขิยา ธมฺมา อุทฺทิฏฺฐา เย จ เตสํ อนนฺตรา สตฺตาธิกรณวฺหยา ธมฺมา อุทฺทิฏฺฐาติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถ เตสนฺติ เตสํ เสขิยานํ ฯ สตฺตาธิกรณวฺหยาติ สตฺตาธิกรณสมถสงฺขาตา ฯ ตํ อตฺถวินิจฺฉยํ ตาทิสํเยว ยสฺมา วิทู วทนฺตีติ อตฺโถ ฯ ยถา นิฏฺฐิตาติ สมฺพนฺโธ ฯ สพฺพาสวาปหํ มคฺคนฺติ สพฺพาสววิฆาตกํ อรหตฺตมคฺคํ ฯ ปตฺวาติ สสนฺตาเน อุปฺปาเทตฺวา ฯ ปสฺสนฺตุ นิพฺพุตินฺติ มคฺคญาณโลจเนน นิพฺพานํ สจฺฉิกโรนฺตุ ฯ ปปฺโปนฺตูติ วา ปาโฐ ฯ ตตฺถ นิพฺพุตินฺติ ขนฺธปรินิพฺพานํ คเหตพฺพํ ฯ

อิติ สมนฺตปาสาทิกาย วินยฏฺฐกถาย สารตฺถทีปนิยํ

ภิกฺขุนีวิภงฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

[ส. ท. ๕๖๗-๘]